
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
6 B
27

DE BRACHIO REGIO
TRACTATVS, SEV
DE LIBERA, AMPLA, ET ABSOLVTA POTESTATE IVDICIS SVPREMI IN CAVSIS CRIMINALIBVS:
& præcipuè
DE MODO PROCEDENDI PER PROCESSVM INFORMATIVVM, AC DE BALIA IVDICANDI.

Opus nouum, ac perutile, necessarium, & practicabile.

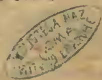
HORTENSIO CAVALCANO I. C.
FIVIZANENSE, AVTHORE.

Materiarum præcipuè tractatarũ capita, quinta ab hinc pagella ostendit, quæ deinceps subsequitur rerum, & verborum INDEX.

MANTVÆ,
E Typographio Francisci Osannæ Ducalis Calcographi. MDCIIII.
Superioribus facultatem præstantibus.

ELEONORAE
MEDICI GONZAGAE.
MANTVAE, MONTISQ. FERRATI
DVCI SERENISSIMÆ,
CLEMENTISSIMÆQ.

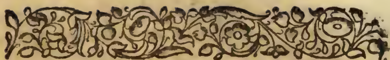
HORTENSIVS CAVALCANVS. P. F.

ENTENTIA iampridem penes omnes Iurisconsultos receptum est, quicquid acquirit seruus, domino acquirere. Qua de re Tractatum hunc, à me tuis sub auspicijs dum Mantuæ officio Capitanei Iustitiæ, munere mihi ab Inuictissimo Coniuge tuo demandato, iam tunc fungerer, vtcunque succisiuis horis conscriptum, iure tibi optimo deberi, cuiq. rectè sapienti patet. Cùm enim animo iugiter meditarer, qua ratione post exantlatos officij mei labores, ne ingratitudinis notam subirem, cùm meam erga Celsitudinem tuam insitam propensionem, deuotionemq. ob tua

in me singularia beneficia palàm omnibus pro virili testatam facerem; tùm aliquid publicæ eorum vtilitati, qui Iuri dicundo egregiam vbique gentium operam nauant, ederem; opus hoc qualecunque confeci, quo ea omnia quæ ad Iudicem à supremo Domino liberum habentem arbitrium pertinent, complecti conatus sum, cui titulum imposui, de Brachio Regio: nimirum vt saltem ex eo aliqua ex parte dignum te videretur. Ea namque es, quæ (præclara fortunæ dona sciens prætereo) religione, pietate, iustitia, beneficentia, cæterisq; virtutibus ita omnes, quæ miris, ijsq; perpetuis in genus humanum meritis suum immortalitati omnium consensu nomen commendarunt, Imperatrices, Reginasq; aut superes, aut certè exæques, vt ceu amplissimo dono Deo missam te omnes suspiciant, ac venerentur. In quo vt ego concedo nemini, sic te ex corde rogo, atque ea quæ ingenuum seruum decet humilitate oro, ne hoc cuiusmodicunque sit animi mei signum, benigno, vt soles, vultu accipere dedigneris, quod Serenissimo Coniugi, tibi, omniq; ornamento spectatissimis filijs tuis fœlix fore, ac faustum, Deum quàm qui maximè precabor. Florentiæ x. Kal. Nouembris M D C I I I.

MATERIARVM, QVAE IN HOC LIBRO DE BRACHIO REGIO PRÆCIPVE TRACTANTVR, SVMMARIVM.

IN PRIMA PARTE.

IN SECVNDA PARTE.

IN TERTIA PARTE.

IN QVARTA PARTE.

De

IN QVINTA PARTE.

toribus, ac Testibus, contra sindicandum.

De Conuenticulis, & conspirationibus contra officiales.

De Desistentia, quando prosit, & quando non ad euitandas expensas.

De Excusationibus, & cautelis, tam pro, quam contra sindicandos.

De Bonis, & malis officialibus, & meritis, & demeritis eorundem.

De Libello prauentorio pro indemnitate officialium Sindicandorũ, noua autoris inuentio, per quem docetur practica sindicandi tam de Iure, quàm de Consuetudine.

De Extorsionibus Dolo, & Barattaria, muneribus licitis, & illicitis.

De Iniurijs, & libellis famosis, & sortilegijs.

De Reconuentione in causa sindicatus tàm ad reintegrandum honorem, quàm ad recuperandum expensas duplicatas, triplicatas, & quadruplicatas.

De Pacto quote litis, & de vendentibus fumum, & vmbram officialium.

Fragmenta quædam (aliena culpa) omißa in cæteris partibus.

Tandem in toto tractatu percipies practicam Iuridicam, & approbatam in omni generè causarum Criminalium, & mixtarum, vt ex Indice subsequenti reperire poteris.

FINIS.

IN-

INDEX TRACTATVS
DE BRACHIO REGIO.

Quo res magis animaduersione dignæ, appositis numeris seorsũ in opere obsignatis, partiumque, traduntur.

Alimenta

Appellatio

Authori-

Banniitus

C

modo

D

impe-

Delin-

Diffida-

Eximens

Extensio

Fœminæ

G

Iudex

Iudex

Iudices

L

Latro

Machinatio

M

Maddus

N

uere

Pœnæ

Personæ

Præsum-

Probatio

Propul-

Qualitas

Scachum

f 2 Senten-

[illegible]

V

Victus

FINIS.

TRACTATVS DE BRACHIO REGIO

HORTENSII CAVALCANI I. C.

PARS PRIMA.

SVMMARIVM.

1 *BRACHIVM Regium cur concedatur.*
2 *Brachij Regij practica hactenus indigesta.*
Manus regia, Brachium regium, & Brachium forte, idem dicitur.
Manus regiæ apud quos, & quibus in locis tractentur.
3 *Brachium Regium crimina prosequitur.*
4 *Interest Reip. delicta puniri.*
Brachij Regij vires ignotæ.
5 *Iudices ignari abutuntur balia Brachij regij.*
6 *Iudices quidam gloriantur in malitia.*
7 *Brachium Regium quid sit.*
Diffinitio Bracij regij.
8 *Brachium regium non recognoscit alium iudicem superiorem.*
9 *Arbitrium ob Brachium regium est tam super expressis, quàm super non expressis. & n. 26.*

10 *Melius est regi à iusto Rege, quàm à lege scripta.*
11 *Brachium Regium non est circunscriptum ab vllo ordine nullo tempore*
12 *Brachium Regium arbitrium liberum dicitur.*
13 *Arbitraria Principum pro legibus erant.*
14 *Manu regia proceditur executiuè.*
15 *Brachij Regij descriptio secundum practicam.*
16 *Brachium Regium multiplici nomine appellatur.*
Remedium extraordinarium.
Item iurisdictio.
Item manus regia.
Item vices Principis.
Item liberum, & absolutum arbitrium.
Brachium regium nil aliud est nisi arbitrium liberum, amplum, & absolutum. num. 27.
17 *Arbitrium liberum quot modis sumatur.*
18 *Arbitrium liberum cuncti humanæ creaturæ datum à Deo, & n. 115.*
Bona omnia à Deo.) *remissiuè.*
Perditio à nobis.
19 *Arbitrium liberum dotandi filias, remissiuè.*
Arbitrium liberum datum executori vlt. volunt. remissiuè.
Arbitrium liberum testandi, remissiuè.
20 *Brachium Regium appellatur*
Balia,
Præeminentia, à regnicolis.
Authoritas Brachij Regij concessa locumtenentibus Vrbis Romæ.
21 *Differentia inter Brachium Regium, &*
Arbitrium liberum.
22 *Arbitrium requirit bonam conscientiam. n. 37.*
23 *Conscientia bona quæ sit.*
Arbitrium liberum vsquequo, & contra quos extendatur.
Iudices, & Prætores in Statu Mediolani, & Magni Ducis, qua authoritate fungantur.
Capitaneus Iustitiæ Mantuæ habet arbitrium liberum, & absolutum.
24 *Authoritas quanto maior, eo præstantior dignitas.*
Arbitrio iudicis quæ concessa dicantur.
Arbitrium regulatum esse debet, vt minus lædat ius commune, quàm fieri possit.
25 *Arbitrium liberum dat latas habenas, non in totum relaxatas.*
Arbitrij liberi exemplum.

Brachij

26 *Brachij regij authoritas quanta sit.*
27 *Brachium Regium pro libero, & absoluto arbitrio sumitur.*
Princeps est supra consuetudinem.
Brachium regium tantum potest, immo plus quàm consuetudo.
28 *Consuetudo vice Principis fungitur.*
Multa in iure traduntur, quæ de consuetudine non seruantur. n. 30.
Captus ob vnam causam iniustè, an pro alia retineri possit: remissiuè.
29 *Reus nemo de iure constituitur, nisi præcedentibus inditijs, remissiuè.*
Tortura an inferenda, non datis defensionibus.
30 *Aliud de iure, aliter de facto seruari.*
Consuetudo facit licitum de illicito.
31 *Consuetudo deuia à iure communi seruanda.*
Specialia non sunt multiplicanda.
Arbitrium regulari iuxta bonam consuetudinem.
32 *Arbitrium absolutum limitatur à conscientia, non à iuris ordine, vel consuetudine.*
33 *Princeps potest auferre consuetudinem præteritam, & etiam futuram.*
Iudex liberi arbitrij ex officio procedere potest.
Princeps est supra ius positiuum, & ei derogare potest. & numero 165. & 166.
Princeps potest pro bono publico prouidere melius statuto.
Prouidere non est derogare.
34 *Iudex liberi arbitrij an possit cogere offensum ad accusandum.*
Et inquirere non monito offenso.
Et formare inquisitionem licet ignoretur nomen delinquentis.
35 *Diffamatio an præcedere debeat antequàm procedatur.*
Ex officio quomodo procedatur.
36 *Arbitrio libero generali, & absoluto concesso, non intelligitur contra bonum publicum.*
Inducta ad vnum finem, non debent contrarium effectum operari.
37 *Authoritas Brachij regij nunquid limitata, & a quo limitetur.*
38 *Brachium regium vbi, & quando originem duxerit.*
Ordo iudiciarius cur, & quando inuentus.
39 *Brachij Regij facultas à quibus concedi possit.*
40 *Domini recognoscentes superiorem, non habent ius concedendi Brachium regium.*
Iurisdictio limitata apud quos.
41 *Domini qui nomine Principis, vel Ducis carent, tamen aliqui habent plenitudinem potestatis.*

42 *Brachium Regium quibus personis concedendum. & infra n.47.*
Malè digeruntur exhibita frigido ventriculo.
Auaritia Iudicum quanta mala pariat. n.47.
43 *Iudæis nulla iurisdictio competit.*
Iudæus etiam factus Christianus, non potest esse Iudex, Rector, Doctor, Tabellio, nec tutor Christiani.
Immunitas concessa incolis, etiam intelligitur concessa Iudæis.
Iudæi non debent esse immunes plus Christianis.
44 *Res furtiua empta sine pretio restituenda.*
Iudæi, sicut Christiani restituunt male ablata, ita & ipsi debent restituere absq; prætio.
Iudæorum conuersatio prohibita, nisi in conuertendo.
Iudæi qua de causa inter Christianos tolerandi.
Iudæi an secundum leges ciuiles Christianorum agere debeant; & eis ius ita reddatur.
45 *Negans Christum coram hominibus, negabitur coram Patre cœlesti.*
Iurisdictio non est danda carentibus membris.
46 *Brachij regij authoritas concernit periculosam materiam.*
47 *Princeps est securus de legum dictamine, non autem de voluntate, & passione Iudicum.*
Arbitrium liberum concedendum esse viris probis, & fidelibus, doctis, & non ignaris.
48 *Brachium Regium quibus ex causis concedendum, & quibus ex causis non debeat concedi. n.56. infra n.118.*
49 *Delicta pro quibus concedendum sit brachium regium.*
Delicta atrocissima quæ dicantur. n. 80.
50 *Delicta reseruata quæ non comprehenduntur in abolitione generali, seu in decreto gratioso.*
51 *Vtilitas cognoscendi quæ delicta sint atrocissima, & quæ non.*
In delictis atrocissimis, quomodo procedendum.
52 *Vbi maius delictum, ibi maior rigor. n.56.*
Rigor vbi pro æquitate habetur. n.57. & 159.
53 *Abolitiones criminum quando, & quibus ex causis fieri soleant.*
Subditi in primo aduentu noui Domini tenentur obuiam ire processionaliter Domino, & donare domino subsidium charitatiuum.
54 *Anno 1598. memoranda facta Italiæ, Galliæ, & Hispaniæ, necnon Vngariæ.*
Summus Pontifex Clemens VIII. Ferrariam venit, & Ferraria rediit ad Ecclesiam.

D. Cæsar

98 *Index*

Quilibet

Quilibet abundat in sensu suo.

113 *Princeps est ligatus dictamini rationis.*

Princeps dicitur animal politicum.

Princeps licèt sit dominus legum, non est dominus morum.

114 *Principis iussiones propter bonum, & iustum, & non aliter. n.166.*

Princeps mandans procedi manu regia, intelligitur iuxta bonam conscientiam.

115 *Princeps dicitur lex animata in terris.*

Habitus malus malam rationem parit naturaliter.

116 *Ratio sola naturalis non est sufficiens in regendis populis, sed iuribus est adherendum.*

117 *Aequitas non est sumenda à propria ceruice.*

118 *Ratio cur Brachij regij authoritas hodie frequentius concedatur. supra num.39. & 48.*

119 *Delictorum occultorum, & præmeditatorum frequentia, exposcit remedia superextraordinaria.*

Diluuium cur stetit super terram vniuersam.

Reges quando inuenti fuere.

Brachium regium cur concedendum. supra n.48. & 118.

120 *Mores antiqui quantum distent à modernis, & dantur exempla.*

Petardus instrumentum bellicum nouiter repertum.

Turcæ timent bellicum instrumentum nomine Petardum.

Mores militandi moderno tempore.

Mores Medicorum modernorum in medendo.

121 *Quæ de nouo emergunt nouo indigent auxilio.*

Delicta vt plurimum impunita remanerent, si seruaretur ius, & modus ordinarius.

122 *Delinquentium grassatur iniquitas, si impunitas transit in exemplum.*

Publica letitia turbatur cum facinorosi non puniuntur.

123 *Ex causa licet recedere à regulis iuris communis, & à via ordinaria.*

Aetas antiqua probitate plena, secus moderna.

124 *Tortura olim erat remedium extraordinarium, hodie verò fit ordinarium; & qua de causa.*

Accusatio, & ex officio procedere non confunduntur, nec vnum facit cessare alterum.

Ex officio de consuetudine procedi potest pro quolibet delicto.

125 *Testibus inhabilibus quandoq; credendum, & cur.*

Domus sua vnicuiq; tutissimum refugium esse debet.

Latrunculatores moderni exquisita, & non audita in scholis practica vtuntur

Probatio

161 *Clau-*

Delicta

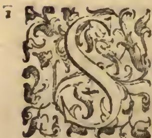
Qui

Qui vult consequens, vult & antecedens.
228 *Executione concessa, an cognitio etiam censeatur concessa.*
229 *Priuilegium alleganti, vel aliam qualitatem ad defensam, tenetur docere.*
230 *Princeps potest iudicare secundum conscientiam.*
Consilium malum prabens maius peccatum habet.
Princeps ob malum consilium excusatur.
231 *Consiliarij ob malum consilium non excusantur.*
Consilij mali, quàm mali effectus nascantur.
232 *Iudex an possit damnare illum delinquentem, qui ad aures ei secretò delictum propalauit.*
Iudex supremæ authoritatis potest iudicare secundum conscientiam.
233 *Principi mandanti statim delinquentem puniri sine processu, an obediendum sit.*
234 *Principi soli quando credendum, & de eius testimonijs.*
Papa in terris non habet parem.
Papam venerantur Imperatores, & Reges genuflexo.
235 *Iudex inferior non potest amplius se ingerere in causa, quam superior ad se vocauit.*
Nec coram superiori suo ius dicere potest.
236 *Iudex superior coram Principe non potest gladij potestatem exercere.*
237 *Princeps committendo Iudici vt iustitiam faciat, censetur elegisse viam ordinariam, à qua discedere non debet. & n. seq.*
238 *Clausula, iustitiam facias, quid importet.*
Principis proprium est manu regia causas expedire celeriter.
Causa semel commissa, non debet alteri delegari.
Principis non potest sine causa variare. n. seq. & 240.
Princeps ius alteri quæsitum non debet auferre.
239 *Causæ ex quibus Princeps potest auocare ad se, vel alteri mandare cognitionē causæ iam commissæ.*
Principi semper causa inesse dicitur.
Princeps non est interrogandus cur ita facis.
240 *Princeps sine causa an possit remouere officialem.*
Principis successor tenetur stare officiali electo.
241 *Princeps faciendo aliquid contra ius præsumitur circumuentus.*
Consilium sanum sanat omnia.
Princeps cuncta rectè facit consilio sano, & prudentia
242 *Princeps in dubio non præsumitur vti velle plenitudine potestatis.*
Error iuris non cadit in Principe.
Princeps dicens sic volo, sic iubeo, manum ponit ad potestatem absolutā.

243 *Prin-*

DE BRACHIO REGIO

PARS PRIMA.

1

Aepenumero contingit ob delictorum grauitatem, Brachium (quod Regium nuncupatur) à Regibus, & Principibus, necnon ab alijs Dominis, talem potestatem habentibus, impartiri Iudicibus maleficiorum, vel Delegatis pro indaganda, & eruenda veritate criminum atrocissimorum, occultorumq; , vt rigorosissimè, ac viriliter, manu regia procedant contra quoscunq; suspectos, & culpabiles, & delinquentes
2 seuerè puniant, † de quo trad. Innoc. in c. 1. de constitu. & Bal. in l. obseruare. §. proficisci. 11. q. ff. de offic. proconsul. & in l. 1. C. de prec. imper. offer. & in l. si senerior. 3. col. C. ex quib. caus. infam. irrog. & scribent. ferè omnes in l. 2. & ibi. glos. ff. de orig. iur. vbi propria sedes. Ias. n. 11. Cagnol. n. 7. Ozasc. n. 3. Bart. in l. frater à fratre. n. 12. de cond. indeb. Saly. & Ias. in l. ex hoc iure, de iust. & iur. omnes in Rubr. de verb. oblig. Soc. senio. n. 8. Iunio. n. 89. Bal. nouell. n. 13. Verius. n. 27. Bulgar. n. 13 Butrigel. n. 1. Ruin. n. 4. Galiaul. n. 198. & seq. Niger. n. 7. & seq. Card. Bolognet. ea. rubr. c. 12. per tot. Fortu. Garz. in l. iurisgentium. n. 4. de pac. Cano. in c. quæ in Ecclesiarum, de constitu. vbi Abb. n. 14. Fely. n. 55. Buc. n. 27. Imol. n. 13. Natt. in clem. sæpe.

pe.§.1.col.9.de ver.sig & ibi Lanfranc.ver.& libellus.Card.in clem.dispendiosam.q.44.de Iud. Aret.in §. in bonæfidei. Institut.de act. Bar.in tract.ad reprim. vers.& figura,num.12.Oldrad.cons.615.Cor. cons.216.n.20.vol.1.Dec.cons.434.n.4. Mandos.ad Cap. alleg.128. lit g.n.4. relatus à celeber.D.Bursat.in eius magistrali cons.201. pro dilucidatione,n.117.Olden.lib.act.commu.tit.de vet.act.sol.num.3. Bertazzol.cons.143.n.6.Marant.4.par.iud. distinc.9. n.11. Asin. in eius prac.§.1.n.2.& §.3.c.3.Mart.Laudens.de represal.n.12 Ill.Præses D.Menoch.de arb.iud.lib.1.q.7. n.69. Leopol. Dichius œconomia iuris. fol.22. & 25.Franc.Cona.de iur.ciuil.lib.1.cap.7.n.3. Anto. Corduba.de Padill.in l.si quis à liberis,in 1.nu.53.de lib.agnosc.
3 præfat. Car.Bolog.de leg.iur.& æquit.c.10.n.14.c.11.n.15.† Et hæc facultas Brachij Regij crimina sic prosequitur vt lege maior, nullo limite sit circũscripta. Asin.d.cap.2.n.6.Cona.d c.7, n.3. Bolog. mox
4 adduc.in c.12.n.20.& d.c.11.n.8. †nam Reip.interest delicta,& improbos puniri. l bonæfidei.ff.depos. l.ita vulneratus, ad leg. Aquil. Soc.d.Rubr.de ver, oblig.n.4.ibidem. Bol.n.3.& 13.& 14. Quodq; gloriosius est,bonorum consulit saluti,vindex innocentiæ. Iacob.olphat. de vsurp. leg.lib.1.c.11.& de Princ.functio.lib.1.c.1.& 6. & tandem D.Decia.trac.delict.tom.1.lib.4.c.25.car.164. Et licet multi multa miscellaneè in theorica scripserint, tamen practicandi modum minimè docuerunt,eo quia prius facere non cęperunt,vt apud Luc c.1. ad Theophylum in actis Apostol. Verùm vt plurimum datur tam ampla potestas ijs,qui ignorant eius vires, nesciũt calles, neq; terminos,more illius cui gladius datur, sed qualiter cum eo se gerat penitus ignorat; habet ensem, & nescit digladiari. † Quo
5 fit vt Iudices sub prætextu iam lati,& absoluti arbitrij excedant Baliam,inanem gloriam affectantes,nedum rigide, sed vt quàm maximè rigorosissime super dorsum pauperum inculpatorum procedant, & contra omnes iuris terminos,approbatos mores,& vsus consuetudinarios; alios quippe perdunt, alios mactant,alios mancos reddũt in maximum eorum animæ detrimentum,necnon ad destructionem, perditionemq; magis subditorum, quã ad eorum conseruationem, & quod peius est magna tormentorum sæuitia erroneas confessio-
6 nes extorquent,& innocens punitur,nocens verò absoluitur;† & alij non desunt,qui gloriantur,cùm ipsi malefecerint,sub prætextu zeli, & virilis iustitiæ, vel rationis status (miscendo sacra prophanis) quorum finis interitus,contra quos sacra pagina inuehit. Noli æmu-

lari malignantibus, neque zelaueris facientibus iniquitatem.
7 †Quamobrem ne vagemur in tenebris; Primò quid sit Brachiū Regium, vel manus regia sic diffinire placet, vt videatur omnibus numeris, & legibus absoluta potestas: Brachium igitur Regium dicimus esse arbitrium supremum non recognoscentis Iudicem superiorem nullo iure certo, forma, tempore, aut ordine restrictum, sed liberum prorsus, cuncta regens, vel naturalis rationis dictamine, vel effreni libidine, de fortunis statuens, & vita hominum, in contractibus voluntarijs exigens fidem, & debitum executiue, in non voluntarijs, & capitalibus pœnas scelerum; qua diffinitione stante, cuncta verba verificantur, & primo arbitrium appellatur à glo. iam allegat. in l. 2. vbi Zas. n. 21. de orig. iur. aliqui appellant potestatem, vt placet Cagnol. ibi nu. 7. & Asin. d. §. 1. cap. 2. n. 10 in fin. Soc. iunio. in d. Rubr. de ver. ob. n 75. secundo supremum esse dixi, vt inter cæteros sic præsupponunt Zas. d. l. 2. n. 13. Cagnol. n. 7. Oldens. de ver. act. fol.
8 n. 4. Bolog. de leg. iur. & æquitate; c. 10 n. 13. Tertio† sequitur, non recognoscentis Iudicem superiorem duplici de causa, vt concessum videatur à Principe non recognoscentem superiorem, (vt infra dicetur) & cui concessum est, nemini ipse sit inferior, immo omnibus Iudicibus superior. Zas. exemplificat in ipsa re Imperatoris in d. l. 2. nu. 13. Leopol. Dich. Oeconomia iuris, fol. 25. facit Berou. cons. 170. n. 14 vo. 3. Quarto, dicitur nullo certo iure restrictum, hoc probat Oldens. d n. 4. & Asin. d. cap. 2. n. 6. Conan. de iur. ciuil. lib. 1. c. 7. n. 3. Bolog. d. c. 10. n. 13. cap. 11. n. 1. 12. 20. & cap. 13. n. 6. & 7. Dich. mox adduc. nu.
9 22. † quia per arbitrium istud nedum circa non expressa à iure, sed etiam super expressis Iudicem nostrum potestatem habere præsupponitur, conferunt dicta Feiy. in c. ex literis de constitu. Marant. par. 4. n. 65. & Boss. in tit. de remed. ex sola clemen. Princ. n. 44. & 45. vbi
10 melius esse ait regi à iusto Rege, quàm à lege scripta. † Quinto & nullo iudicio, sic ait Bar. in d. l. frater à fratre. n. 12. de cond. indeb. & Galiace. in d. Rubr. de verb. obligat. n. 128. Cordu. in d. l. si quis, n. 52. de liber. agnos. Marant. d. par. 4. Dich. n. 11. Bolog. de leg. iur. & æquitate, c. 10. n. 13. Sexto nulla forma, ita Oldens. d. tract. de ver. act. fol. n. 3. Bolog. d. c. 10. n. 13. Leopol. Dich. d. tract. œconomia iuris, fol. 24.
11 †Septimo, nullo ordine, sic exponit, Zas. d. l. 2. n. 13. Galiau. d. Rubr. d. ver. ob. n. 198. Cagnol. in d. l. 2. n. 7. & Leopol. Dich. fol. 15. Asin. d c. 3. n. 1. Marant. distinc. 9. n. 11. Octauo, & nullo tempore tàm in procedendo, quàm in iudicando, quasi de nocte sicut de die, etiam feriata

in honorem Dei talis facultas exercenda. Afin. d.c.2.§.1. n. 10. ibi et momento temporis. Nono, quòd scriptura nulla apud Cagnol.d.l.a
12 n.7. Afin.d.c.2.n.10, & sic reiectæ sunt solemnitates. † Decimo, dicitur arbitrium prorsus liberum ad differentiam arbitrij simplicis. Zas. d.l.2.n.11. Olden.d.tract.de vet.act.fol.n.3. Afin.c.2.n.7.& 10.& §.3. cap.3.n.6. Conan.de iur.ciuil.d.c.7.n.3, lib.1. Bolog.d.c.10.n.19. cap. 11.n.11.cap.13. n.6.& 7.de leg.iur. & equita. Soc.iunio. d.rubr. de ver.ob.num. vbi ait tale arbitrium esse voluntatis, & sic irregulatum, & prorsus liberum. Bar.in extrauag.ad reprim.in verb.iudicij, n.3. Aret.in d.§.in bonæfidei. n.5. institu.de act. Afflic.decis.371.n.8. in c.1. n.51. & in c.ex literis, de constitut. Ias.in l.si sic.n.27.de legat. primo,
13 D.Menoch.de arb.iud.lib.1.q.7.nu.2. † Iustinus in princ. Histor. ibi arbitraria Principum pro legibus erant, in quo superiore dato liberum agnoscitur, Io: Baptista de arbitrarijs lib.8.cap.15. Benint. decis. 31.n.3. Vndecimo, tale regimen probat. d.l.2.de orig.iur.& Oldens. de vet.act.fol.n.4. Bulgar.d.Rubr.n.3. Afin.d.c.3.n.8. Bol.d.c.10.n.13. Galiau. in d.Rubr.n.198. Duodecimo, de naturalis rationis dictamine loquuntur. Canon.in d.c.quæ in ecclesiarum, vbi Abb. n.14. Fely. ibi.n.55. Butr.n.27. Mart.Laudens.de represal.n.13. Oldens. d.nu.4. Bolog.d.c.10.n.15. & Conan.vbi s. c.7. n.3. Tertiodecimo effrenatã libidinem dicunt Conan.loco citato, & Bolog.de verb.oblig.cap.12. n.21.& de leg.iur.& equita.d.c.13.n.6, Afin.d.c.2. vbi exemplificat in Appio vindicias pro Virginia, quam deperibat libera vltro concedente. n.7. & seq. quod exemplum an subsistat pro nunc, sat est. Quartodecimo, sic statuere de fortunis hominum. Conan. d.c.7. & Bolog. supra adduc. Quintodecimo, idem de vita hominum dixere. Sextodecimo, in contractibus voluntarijs tam in reciprocis, vt per Nigr.in d.Rubr.de ver.obl.n.11. Soc.iunio.n.92. Bolog.c.9.n.20. quã in contractibus ex simplici pacto nudo, vt per Doc.quos adducit Afin.communiter in d.§.3.c.26.n.3. Galiaul.in ead.Rubr.nu.199. Niger.n.7.& 16. Bal.Nouell.n.13. Bolog.d.cap.8. n.10. & 13. Decimoseptimo, fidem obseruari, ait Niger d.Rubr.n.16.& Bolog.d.c.10. n. 13. Decimooctauo, debitum respectu creditorum, Bart.in l.frater à fratre.n.12. & ibi Ias.n.34. Conan.d.c.7. Bereng.in l.pacta conuenta. n.24.& 25.de contrahen.empt. Zas.d.l.2.n.7. Grat.cons.10.n.13.lib.1.
14 ex commu. Bologn.d.c.11. n.14. Decimonono † dixi executiuè, quia manu Regia proceditur amotis circuitis. Niger.d.Rubr. nu.4.& 10. vbi ex omn.sent. dicit quòd fiebat authoritate propria executio. Cagnol.

gnol.d.l.2.n.8.Bolog.d.c.10.n.4. Vigesimo, tandem dixi executionem exigens etiam in contractibus non voluntarijs, delictis, & pœnis, vt per Cona n.sæpe allegat.de iur.ciuil.d.c.7. n.3. vbi scelerum pœnas. Cord.d.l.si quis à liberis.n.55. Bolog.d.c.3.n.13.Afin. d.c 3. vbi tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus. Veruntamen non obstante supradicta nona diffinitione, & loquendo tantùm in materia criminum, & quò ad eius exercitium, prout est noster principalis scopus;
15 † sic practicabiliter Brachium nostrum Regium describere censui, esse quandam facultatem, vel potestatem extraordinariam Iudicibus ordinarijs, vel delegatis concessam procedendi extraordinariè nulla iuris solemnitate inspecta, de qua per Put.de sind.in verb.arbitrium cap.2.n.2. & Amad.eo.tract.n.141.cum plur.seq. & tot.tit.de var.& extraor. crim. & tantum sit appellari Brachium Regium, quàm manus Regia, vel liberum arbitrium.Afin.d.eius prac.§.3.cap.3.n.12.& 14.de quo Sigismon.Scac.tract.suo de Iudic.cau.ciuil.& crim. & hæret.cap.53.sub n.41. vbi dicit idem importare, vt clausula sola facti
16 veritate inspecta, de qua suo loco dicetur; † sic Brachium Regium appellari remedium extraordinarium per supradicta, quandoq; authoritas, & manus regia, de qua in d.l.2. de orig. iur. quandoq; vices Principis, vel iurisdictio, prout sonat hoc verbum, Regium, secũdum Ias. in l.ex hoc iure.n.3.ff. de iust.& iur.Scrib.in l.2. ff.de publ. iud.& ĩ auct.sed nouo iure, vbi Cepol.C.de ser.fug.Caball.Milleloq. 33. quãdoq; brachium regium dicitur liberum, & absolutum arbitrium, vt explicant glo.& Doct.in d.l.2.de orig.iur. & ipse proprius accedens nil aliud esse præsuppono, nisi liberum arbitrium amplũ,
17 & absolutum sub hoc nomine Brachij Regij; † ex quo notandum quòd quatuor modis dici potest liberum arbitrium: Primò, quòd nullo sit coactum imperio, sed spontaneam, & solam habeat voluntatem. Doct.in l.si quis maior, vbi Bertazzol.n.325.C.de transac. Secundò quando quis potest præferre iniquum æquo.l.cùm quidam.la 2.de legat.1. & in l.fideicommisso.§.quamquam, vbi glo. in verb. arbitrii de legat. tertio. & infra dicam in materia iuris iniqui. Tertio modo dicitur liberum arbitrium, sed regulatum secundum ius commune. l.1.C.de sacr.sanct.eccles. Quartò, quando Iudex per illud dicitur absolutus à solemnitatibus iuris communis, quia dicitur liberum arbitrium habere, vt in l.1.ff.de milit.testa.& ijs quattuor modis apud
18 Bertazzol.loc.supra cit.addo. † Quinto dicitur liberum arbitrium facultas humanæ creaturæ à Deo concessa, vt summum bonum amaret, & aman-

& amando frueretur, vt inquit D.August. in enchirid. Sed hoc non est præsentis speculationis, sat est dicere cum sacra pagina, à Deo cuncta bona procedunt, & perditio ex te Israel. Oseas cap. 13.
19 & hæc pauca de libero arbitrio dicta sufficiant. †Est etiam liberum arbitrium quod alicui conceditur dotandi filias defuncti, de quo trad. Decia.cons.54.n.9.vol.1.& cons.17.n 21.in secundo simile arbitrium solet dari executori vltimæ voluntatis, & de hoc Bar.in l.alio. de alim.& cib.leg. & in propos. D.Menoc.q.68.& cas.149. Et quoad liberam facultatem testandi datam, & alia huiusmodi, vid. Mars.in §.
20 constante, sub n.24. †Rursus alio nomine appellatur Brachium Regium nostrum, videlicet Balia; apud Clar.§.fi.q.43 & q.64.ver.dixi, & ver.dici quoq;, & D.Menoc.d.arb.iud.q.7.& apud regnicolas hoc brachium præeminentia dicitur, vt per Carauit.Rit.259.n.10.& Afflict.super constitu. c.humanitar. Niger. in c.si cum sceleratis. Franc. decis.143. & tandem similem facultatem attributam esse a summo Pontifice Leone X. Locumtenentibus Vrbis Romæ inuenitur in Bul-
21 lar Pontific.Bull.7. †sed videtur fortè constitui posse differentia inter Brachium regium, & liberum arbitrium, secundum Mars.in eius pract.§ constante, n 25.cum seq. nam arbitrium debet esse regulatũ secundum ius commune, vt dixi vers.Tertio modo dicitur, per l.1. C. de sacr.sanc.Eccles. & Monticell.pract.crim. reg.2. vbi 41.casus ponit, quibus arbitrium à lege conceditur Iudici; & Bal.in l.si quis filio.§.hic autem.ff.de iniust.testa.& Afflict.de feud.3.tit.ex quib.cau.
22 feu.amitt. à nu.14 vsq; ad nu.25. † & arbitrium hoc velle videtur quod Iudex bona conscientia procedat, & secundum iura. & Gand. in tit.de quæst.& tor.sub n.41.dicit arbitrium liberum dare nil aliud est, nisi vt bona conscientia Iudex procedat, & secundum quod eius con-
23 scientia dictauerit; †sed conscientia bona debet regulari à iusto, & æquo. Mars.d.§ diligenter.n.24. Put.de sindic.in ver.Iudicare.c.2. Itẽ liberum arbitrium intelligi potest vsq; ad sententiam exclusiuè, & contra quascumq; personas, etiã priuilegiatas, contra quas sine hac liberi arbitrij concessione, aliàs procedere non posset; tamen seruatis seruandis intelligitur ad differentiam illorum Iudicũ, qui non habẽt iurisdictionem in omnes, nec omnia possunt licet iuridica sint, vt torquere torquendum, & condemnare condemnandum, hæc inquam, quidam facere non possunt inconsulto superiore, vt in statu Mediolani absq; voto Senatus, & in Statu Serenissimi Magni Ducis Etruriæ Domini mei, inconsulto officio D.Octo virorum de Balia, & in alijs

Ciuitatibus Metropolitanis, quod secus est in Ciuitate Mantuæ, in qua Capitaneus Iustitiæ est Iudex ordinarius, sed habet liberū arbitrum procedendi vsq; ad sententiam diffinitiuā, sine aliqua relatione: hinc est ꝙ D. Capitaneus Iustitiæ Mantuæ in hoc est maior D. Capitaneo Iustitiæ Mediolani, qui nil potest prædictorū inconsulto Senatu, cui nunquā fuit concessa tā lata facultas, vt dicit Boss. in tit. de indic.
24 & consid ant. 10r. sub n. 142. in fi. † igitur quantò maior est authoritas, tantò præstantior dignitas. Berou. in tract. de auth. Magn. cons. nu. 8 Præterea sub Iudicis arbitrio conceditur quod à lege, vel à cōsuetudine certa regula non datur, aut deciditur. Afflict. de feud. tit. ex quib. cau. feu. amitt. sub n. 8. q. 10. & 11. vbi multa in proposito dicit, & in tit. anteced. de Milit. Valuassor. n. 29. vbi secundum ipsum arbitrium non intelligitur concessum in ijs, quæ specificata sunt à lege, sed in ijs quæ cum consilio reguntur. per l. 1. ff. ad Turpill. vbi alleg. Bal. tametsi liberum arbitrium regulatum esse debeat, vt minus lædat ius commune quàm fieri possit; iux. l. fi. §. si in computatione,
25 vbi glos. C. de iur. delib. † Etsi liberum arbitrium dat latas habenas, secundum interpretationem Albert. Gand. in suo tract. de malef. tit. de quęst. & tor. sub num. 41. nihilominus Iudex non est solutus in totum, sed adhuc est obnoxius iustitiæ, & corrigiæ habenæ stant in manu Principis, & conscientiæ recti Iudicis, vt de illo qui ad brauium currens, relaxat habenas vt dicitur super collo equi; solutis habenis, tamen equus frænum in ore, & ipse corrigias in manibus tenet, vt illum cohibere valeat tempore quo, libuerit ad prædicta facit etiam Mars. in eius prac. §. constante, à nu. 24. vsque ad n. 31. & Alex. cons. 65. n. 2. vol. 1. inquit quòd concessio liberi arbitrij non derogat illis, quæ legibus disposita sunt, nisi dictum sit. Marant. de ord. iud.
26. 4. par. distinct. 1. nu. 56. † Veruntamen authoritas huius Brachij regij est adeo potens, quòd excedit regulas iuris communis, vt infra dicetur, & per eam iudex habet potestatem, nedum super à iure non expressis, vel indeterminatis, sed etiam super expressis, & determinatis, secundum terminos diffinitionis prædictæ, vt per Fely. in c. ex
27 literis, de constitu. At remota differentia excitata, quicquid sit: † Brachium regium, & arbitrium liberum, amplum, & absolutum vnum & idem sunt, & ita hoc tractatu appellari placet, & tantum valere dicimus, quantum ipsa consuetudo, ex quo Iudex per illud habere dicitur vices Principis, qui est supra consuetudinem. ar. §. sed quod Principi, institu. de iur. nat. gent. & ciuil. vbi glo. in ver. personales,

& con-

28 † & consuetudo vices Principis fungitur. c.super quibusdam. §. prętere a, de ver. sig. & in §. hos igitur, cum §. seq. vbi etiam Bal. in auth. de defensor. & multa in iure traduntur, quæ de consuetudine non seruantur, vt puta in retinendo iniustè capto ob vnam causam pro alia. Bar. & alij in l. sed eximendi. §. 1. ff. ne quis eum, idem in q.
29 incip. Lapus fuit captus. & Bolf. in tit. de capt. n. 9. † Et sicut quis nō deberet constitui Reus de iure, nisi præcedentibus indicijs, tamen consuetudo contrarium obseruat, excepto statu Mediolani, vt latè in tertia parte explicabo. Pariter non esset deueniendum ad rigorosum examen, nisi prijus datis defensionibus, nihilominus etiam ex processu informatiuo de facto proceditur, stante hac regia facultate,
30 vt etiam de hac re in secunda parte, & in quarta dicetur; † & quicquid sit de apicibus iuris, & de iure, multoties aliter de facto seruatur. Farinac. eo. tit. de Carcer. & car. q. 27. sub n. 52. & 53. vbi de hac re plura adducit, & consuetudo facit licitum quod alias esset illicitum, vt per Ro. in l. certi conditio. §. si vnus. ff. si cer. pet. & tantum ferè sit dicere, hoc non seruatur de consuetudine, vel hoc non seruatur à Iudice brachium regium habente, videtur tamen dicendū,
31 quòd sicuti † consuetudo, quæ est deuia à iure communi seruanda est, ita per iudicem nostrum illa seruari debet, ne nimium vt supra relaxentur habenæ, neue multiplicentur specialia contra. l. quæ dotis, de dot. preleg. nam licèt pœna in certis casibus sit arbitraria, tamen arbitrium regulandum est iuxta bonam consuetudinem, vt in
32 4. par. dicam. nu. 58. fol. 339. Est verum † quòd arbitrium liberum, & absolutum refertur ad potestatem limitatā tantùm à conscientia bona, & non ad omnimodam conuenientiam cum iure communi, vel consuetudinario, quo fit vt etiam à consuetudine ex causa recedi possit. l. congruit de offic. presi. & l. 2. C. quando lic. sin. iud.
33 quia fungitur ea potestate sibi tributa, vt Princeps † qui potest auferre consuetudinem nedum præteritam, sed etiam futuram. Decia consil. 32. num. 50. volum. 2. intellige ex causa, & ideo etiam non obstante statuto, Iudex noster inquirere poterit ex officio, quia Princeps est supra ius possitiuum, vt latè dicetur in 6. & 8. premiss. vers. sed primo Princeps, ita derogare potest est causa. d. § sed quod Principi, instiitur. de iur. nat. & cum causa honesta. Quinimo pro bono publico Princeps dicitur prouidere melius, quàm facit statutū, nam plura sunt negoria, quàm vocabula. l. natura. ff. de præscrip. verb. & prouidere non est derogare. Bart. Ias. & alij, in l. omnes po-

puli.

puli.ff.de iust. & iur.& in l.cunctos populos. C.de leg. Caualca de-
34 cis.30.n.10.par.1.† & potest iudex cogere offensum ad accusandũ, quamuis ius vetet, vt tot.tit. C.vt nemo inuitus ager, vel accus. & Clar.q.15.ver.Item quæro; quod intelligendum puto quò ad propalandum offensorem, pro interesse fisci fisco instante, sed etiam potest Iudex inquirere non monito offenso ad accusandum. Arno. comment. 41. & potest formare inquisitionem etsi nomen delinquentis ignoretur, secundum Boss.in tit.de delict.n.33. & in tit.de inquisitione,n.78.vbi in practica ita seruari ait, dummodo cõstet de corpore, cuius corporis certitudo potest vel ex præsentia, vel à parentibus,& cognatis,ac ex alijs circunstantijs desumi, vt infra in vlt. præmiss. & per Farinac.eo.tit.de inquisitio.vbi multas qq.facit, &
35 in q.9. declarat † præcedere debere diffamationem, saltem ad hoc, vt ex officio procedi possit; ita Clar.q.5.vers.scias. at Boss.in d.tit.nu. 72. tenet quòd quando proceditur ex officio, non requiritur quod fama præcedat,nec inditium,nec quod detur copia inditiorum ante inquisitionem; sed hæ ambiguitates, & alia cessant, quando proceditur manu regia; quoniam iudex noster statim atq; ad eius aures notitia venit de aliquo delicto, potest committere capturam contra nominatos, & quoscunq; suspectos, & alia facere prout opportunũ sibi videbitur, nullo ordine seruato,vt in seq.par.in princ. Est benè
36 verùm † quòd per quamcunq; concessionem arbitrij generalis, liberi,& absoluti, nunquàm intelligitur data potestas contra bonum publicum, immo propter bonum publicum datur, & propterea non debet contrarium effectum operari.l.legata inutiliter, de leg.1. Car. in clem.1.§.1.de probat. & de vi,ac potestate huius arbitrij vi. Bursat.allegat.cons.201.n.132.vol.2. Osasc.decis.29. & Bertazzol.cons.
37.143.n 6.& cons.145.n.3.vol.1.† In summa hæc authoritas non est limitata,nec penitus libera,vt s̃ dixi, non limitata à iure, vel à consuetudine,nec à statuto,nec ab ordine iudiciario, nec circa solemnitates,sed nõ libera in totum,quia est obnoxia voluntati Principis, & conscientiæ,ac prudentiæ recti iudicis. Verùm de origine Brachij regij,de vi,& authoritate eius,quæ,quals, quanta sit, à quo, & contra quos, vbi, & quando, & quomodo exercenda, infra per di-
38 scursum demonstrabitur. †Et primò præmitto manum regiam vires habuisse quando populus olim gubernabatur sine certa lege, & sine imperio viuebat, & nondum inuentæ erant actiones, porrò omnia regebantur manu regia,vt in d. l, 2. & ibi glos. de orig. iur.
Sed

Sed abutentibus hac libera, & ampla potestate, fuit inuentus ordo iudiciarius, vt inquit Afin. d.§. 5. num. 5. cap. 5. inde authoritas regia sublata extitit Iudicibus, & illa sola remansit penes Re-
39 ges, & Principes supremos, quo fit, † vt talis potestas concedi nequeat, nisi à Regibus à quibus originem duxit, vel à Principibus, seu ab alijs Dominis, superiorem non recognoscentibus, vt placuit Bart. in l. relegat. ff. de pœn. Alex. cons. 1. volum. 5. & quales sint isti Domini, plura dicit Boss. in tit. de Princ. & priuil. eius, & in tit. quæ sint regal. per tot. Ias. in §. Bonæfidei. n. 56. institut. de act. glo. fi. & c. fi. in ver. figura de hæret. lib. 6. idem dicimus de ViceRege, & de Gubernatoribus generalibus Status Mediolani, vel Montisferrati, de magna Vicaria Neapol. & de Senatu Mediolani, vi. eundem Boss. d. tit. de Princ. numero septimo. Doct. in l. à iudice. C. de iudic. Cano. in c. pastoralis, & in c. venerabilis, de offic. De-
40 legat. & de ijs latius infra dicetur. † Alij verò Domini, qui recognoscunt superiorum, non possunt brachium Regium concedere, vt per Felyn. in c. cùm non liceat, de rescr. idem in c. cùm non nobis, de præscr. Alex. cons. 10. volum. 5. Iacob. in eius inuestitu. in verb. Princeps, vbi diffusè, & hi habent potestatem valde limitatam, & non possunt vti plenitudine potestatis aliquo modo, quia illam non habent. Doct. in l. imperium de iurisdic. omn. iud. l. nemo plus iuris, de reg. iur. & limitata iurisdictio limitatam tribuit potesta-
41 tem. arg. l. in in agris. ff. de acq. rer. dom. † At sunt quidam Domini, qui non sunt Principes, sed inferiores Principe, & tamẽ habent plenitudinem potestatis, quia superiorem non recognoscunt, de quibus idem iudicandum est quod de Principe supremo; & ècontra sunt Duces, & Principes, qui recognoscunt superiorem, vt in Regno Neap. & Siciliæ, & ij minus possunt, quàm illi Domini, qui superiorem non recognoscunt.

42 † Secundò est aduertendum, ne Brachium regium concedatur lucri, & auræ popularis auidis, quod etiam aduertit Cicer. in primo offic. si enim auaritia Iudicum animis adhæreat, quis non sine periculo furabitur, quis non latrocinabitur, quis non faciet homicidium, adulteria, & similia? vt recenset Pap. in for. inquisitionis, sub numero 4. sed vitis probitate, & scientia præditis, & super omnia Dei timoratis, diuque in criminalibus officijs versatis, & practicis; alioquin malè digeruntur, quæ frigido ventriculo exhibentur, secundum Hipocr. Aphoris. not. in l. 1. in auth. de frig. & malef.

malef. ideo CVI DES VIDETO. Marſ. ſing. 397. & de huiuſmodi tyronibus dicitur, væ vobis qui dicitis bonum malum,
43 & malum bonum, Eſai. cap. 5. hoc potiſſimum congruit Iudæis, quibus nulla iuriſdictionis competit facultas contra Chriſtianos, c. nulla officia, 54. diſtinct. & in l. fi. C. de iud. niſi inter ipſos. Fab. à Monteleo in ſua pract. arbitraria, vbi pariter de hæretic. in verſ. vndecimo, car. mihi 39. par. 1. & de Iudæis etiam loquitur l. ſ. in rubr. ff. de iuſt. & iur. vbi num. 3. cum ſeq. dicit quòd Iudæus non poteſt eſſe Poteſtas, vel Rector, nec Tabellio, nec Doctor, etiam factus Chriſtianus, nec tutor, nec curator Chriſtianorum. num. 25. & ſeq. in fi. & ſub nu. 27. ait, quòd immunitas conceſſa per Principem incolis, intelligitur conceſſa Iudæis, ergo Iudæi non debent eſſe immunes ab ijs omnibus à quibus Chriſtiani non ſunt immunes,
44 vt de † re furata empta quæ ſine reſtitutione prætij reſtituenda eſt, ſed Iudæi vix recepto precio in aliqua Italiæ Ciuitate, rem furatam reſtituunt, vnde occaſio datur filijsfamilias, & famulis furãdi, quod nullo modo permittendum eſt, tot. tit. ne Chriſtia. mancip. Iud. habe. lic. nec iudæi deberent eſſe familiares, aut domeſtici Chriſtianorum, niſi conuertendi eos gratia tantùm, ergo non alia de cauſa ſat eſt eos tolerari inter Chriſtianos ad finem vt conuertantur, ſed & neceſſe eſt, vt ſecundum leges ciuiles, & politicas Chriſtianorum, & non ſecundum legem Iudaicam ius eis reddatur; alioquin qui negauerit Chriſtum coram hominibus, Chriſtus negabit eum coram Patre ſuo, qui in Cœlis eſt. Matth. cap. 10. Nec talis abſoluta iuriſdictio eſt danda carentibus membris, quia hæ perſonæ non poſſunt habere of-
46 ficia publica, ſecundum Bal. in proem. Decret. † Cæterum hæc tam abſoluta poteſtas non eſt danda paſſim cunctis, tanquàm concernens maximam, & periculoſam materiam, vt admonet Fab. à Monteleo in eius prac. arb. de præeminentia magnæ Vicariæ, n. 12. & ſeq. & ſummopere eſt conſideranda qualitas perſonæ cui datur, Marſ. in d. ſing.
47 397. † nam Princeps eſt ſecurus de legum dictamine, non autem de arbitrio, & paſſione Iudicum, qui ob tam latum arbitrium, ſæpe ea cura, diligentia, & virtute non vtuntur, vt expedit. ita Io. Bot. de ratione ſtatus, lib. 1. tit. de continendis Magiſtratibus: vnde legitur apud Valer. Max. lib. 6. c. 5. de Graccho, & Claudio, qui ob nimis ſeuere geſtam cenſuram, maiorē ciuitatis partem exaſperarunt, & auaritia excæcat cupidos nimis, eosq; qui auaritiæ adhærent; Tandē arbitrium liberum dandum eſſe illi, cuius fidelitas, & integritas eſt cognita

cognita, à quo iniquitas, dolus, & ignorantia abesse debet, vt inquit Put. de sindic. in verb arbitrium, c. 1 & 1. n. 8. & Fab. à Monteleo. prac. arb. ver. tertio, per tot. fo. 11. p. 1. vbi n. 5. dicit quòd loca bene geruntur à viris litteratis, & non ab asinis ferratis. & Amad. eo. tract. de sindic. sub n. 141. cum plur. seq. multa bona documenta tradit circa materiam Brachij Regij, seu liberi arbitrij omnino videndus, & de qualitatibus spectantibus ad Iudicē nrum ꝙ diceretur, præsertim in 4 par.

48 † Tertio aduertendum ne concedatur brachium Regium, nisi grauissima, atq; vrgentissima subsistente causa. no glo. in c. non debet de consang. & affi. l. de ætate. §. quod autem. ff. de inter. act. Dec. cōs. 134. & æque rationabili, videlicet in delictis enormibus, atrocissimis, & occultis remedio ordinario deficiente, & de quibus delictis passim legitur in §. publico. ff. de adult. & in l. iubemus. ff. de probat. tot. tit. de var. & extraor. crimi. l. 1. C. de male. l. palam. ff. de rit. nupt. l. fi. ff. de effract. l. non existimo. ff. de adm. tut. Put. de sindic. in verb. tortura, c. 5. n. 7. & omissis varijs Doctorum distinctionibus circa delicta nominata, & innominata, quædam ordinaria, & quædam extraordina-

49 ria, de quibus latè Farinac. de delict. & pœn. q. 8. † Ponam hic delicta in quibus debet concedi hoc amplum, & absolutum arbitrium procedendi, quæ recenset ex ore Senatus Mediol. Clar. ille clarissim⁹, cuius memoria est (vt opinor) in benedictione, lib. 5. sent. §. 1. vers. sunt etiam, vbi ait sic Senatum illum excelsum respondisse Regi interroganti, quænam sunt delicta atrocissima, & ea esse, videlicet rebellionis læsæ Maiestatis, homicidij ex proposito, falsificationis monetæ, & earum tonsationis, tertij homicidij, proditorij vulneris, raptus virginum, incęstus cum sacris Monialibus, sodomiæ, latronum famosorum, ac in publicis vijs grassatorum, falsificantis sigillum Prin-

50 cipis, aut Senatus, & in nouis ordinibus Carolis V. Sogoruiæ datis die 9. Augusti 1565. Rex Hispaniarum Philippus secundus hæc delicta sibi reseruata, & in generali abolitione non compręhensa declarauit, videlicet homicidium ab eo commissum, qui alia duo homicidia patrauit, etiam si pro eis damnatus nondum sit, vulnus proditoriè sclopo rotato illatum, etiamsi mors non succedat, diminutionem monetarum, vbi amplius quam semel fiat, raptum mulieris honestæ, etiam si copula non sequatur, vsum venereum cum sanctimoniali in habitu intra Monasterium degentem, sodomiam, spoliatores viatū; seu derobatores stratarum, adulterantes sigillum Principis, vel Senatus, propinationem veneni, cędem officialis Ducalis, qui seditionem

mouent populumq; ,aut plebem aduersus Principis, aut Senatus Decreta,& prouisiones concitant,qui testimonium falsum in causa, in qua ingeratur pœna mortis naturalis ad alicuius offensam dicunt, aut ab alio dici curant,aut mandant, qui executiones reorum,vbi de mortis, vel mutilationis membrorum pœna agitur impediunt, vel impediri curant,aut mandant ; sed vtiq; ijs addenda erunt incantationes, & maleficia lamiarum, de quibus latè Franc.Ponzin.Placenti.& contra quas sunt tex.in l. 1.& 2.& per tot.illum tit.C.de sum.tri. & fid.Cat. item falsæ Religionis persuasio,de qua Paul. Ghirl.in suo tract. de hæret. & Arleta. Villadeg. & Carer.eo.trac.hæresis. Decia. tract.crim.c 28. nu 3.tom.2.& de populatoribus agrorum loquitur Bal.in l. 1.ff.de offic.præfect.vigil. non minus de incendiarijs dolosis,vt per Aret.in eius prac.§. incendiarios,& de sacrilegis. Clar.§.sacrilegium. & Vant.tract.nullit.ex defect.iurisd.n. sic de illis priuatam iustitiam criminaliter exercentibus, & de Iudicibus iustitiã per dolum,aut baratariam vendentibus. Decia.d.tract.crim.tom.1.lib.4. tit.de Abolit,&c.vbi alias quamplures delictorum grauissimorum species enumerat. sub n,18.cum seq.car.111. & alleg.tot.tit.de indul.Princ. & ad supradicta vid. Boss. qui ferè omnium delictorum (præsertim grauissimorum) titulos fecit, & iura, & Doct. per eum
51 adduct.& Bonifac.in trac.crim.Rubr.de extraord..crim. † Est enim vtile scire quænã sint delicta atrocissima, tam respectu modi procedendi,quoniam magis viriliter in magis grauibus est procedẽdum, vt solet sæpe Senatus Mediol. rescribere Iudicibus. quàm etiam re-
52 spectu modi iudicandi,& gratias faciendi; †nam vbi maius delictũ, ibi maior rigor seruatur, immo rigor pro æquitate habetur. Bonifac. vbi supra n.16.cum seq.& maior pœna irrogatur. l.quid ergo. §.pœna grauior ff.de ijs,qui not.infam.Farinac.q.23.de pen.& Luc. de pen. C.de exa.& executo. lib.12.l.3.in fi. vt est etiam quando committitur procedi sine solemnitatibus, vt causa citius expediatur, ad trad.per Dec.in l.in omnibus maxime n.6.de reg. iur. & infra latiùs demonstrabo,respectu modo gratiarum , & abolitionis criminum , quæ generaliter fieri solẽt à Principibus talia delicta nõ comprehenduntur in delicto gratioso ob publicam lætitiam, vt per Decia.in d.
54 trac.lit.de abolitio.per tot.† vbi multæ enumeratur causæ, ex quibus excipiuntur malefactores à benefitio gratiarum,& abolitionum. lib.3.tom.1.Causæ videntur esse infrascriptæ, quæ sunt causa abolitionis criminum; Prima quando Reges,aut Principes noui regni,vel
ditionis

ditionis possessionem ingrediuntur, decis. Guid.Pap. decis. 36. 108. 153.624. in quo aduentu tenentur subditi obuiam ire Domino processionaliter, & donare ei subsidium charitatiuum, & per eundem decis. 125. Secunda in primis nuptijs; Tertia in natiuitate primogeniti: Quarta in aduentu Summi Pontificis, Imperatoris, vel Regis in aliqua eius Ciuitate. Quinta, quando per alienas Ciuitates itinerãdo pertranseunt. Sexta, pro gaudio pacis generaliter initæ inter Reges, vt sequuta est pluries inter Catholicum Hispaniarum, & Christianissimum Gallorum Reges. Septima, quando fauente Deo exercitus Christianorum victor est contra infideles insigni victoria, vt fuit anno 1571. die 7. Octobris in sinu Lepanti. facit tex. cum glo. in l. vnica. C. public. lætitiæ, & s. lib. 12. vbi Luc. de pen. latè de pace, &
54 † de ijs omnibus anno memorando 1598. Italia, Gallia, Hispania, & Panonnia, exempla viderunt ob aduentum Ferrariam Summi Pontificis Clementis Octaui Florentini, quo tempore Ferraria redijt ad Ecclesiam, absq; obstaculo propter Christianam religionem, & deuotionem Serenissimi Ducis Cæsaris Estensis, qui vti Princeps Christia-
55 nus exhorruit illud diabolicum dictum Cæsaris Imper. † si violandũ est ius, regnandi causa violandum est, sed de hoc alias dicetur; & per hanc heroicam, & Catholicam actionem Deus omnipotens propitius erit præfato Serenis. Principi, & eius Principatui; & in dicta Ferrariæ Ciuitate Summus Põtifex Regalia matrimonia celebrauit die 15. Nouembris inter nouum Hispaniarum Regem filium, & successorem potentissimi Philippi, & Reginam Margaritam Austriacam sponsam, necnon inter Serenissimas personas Arciducis Alberti olim Cardinalis, & Serenissimæ Isabellæ infantis primæ Philippi Hispaniarum Regis secundi, Caroli Quinti filij, pro cuius tantæ Reginæ in Ciuitate Mantuæ aduentu, Serenissimus Dux eius Sobrinus Dominus meus splendidissimè plusquàm ducentum millia aureorũ hilariter expendit, & in signum eximiæ lætitiæ, vltra Theatra, Arcus, pyramides, Comœdias, torneamenta, choreas, & alia regalia, mandauit mihi sua Celsitudo, vt incarceratos in magno numero ob Reginæ introitum exsoluerem, & liberarem, vt statim sequutum est, vidente Regina, & exultantibus incarceratis, & ad sydera gratias a-
56 gentibus. † Modò ad rem, Brachium Regium non esse concedendũ in delictis leuibus, & si concessum reperiatur, nihilominus intelligitur arbitrio regulato, & non libero, & absoluto, & non potest extendi ad extraordinarium procedendi modum, Bar. in l. si qua pœ-
na

na.in fi.in ver.vltimò ego firmo. ff.de ver.sign. glo.in c. non debet de consang.& affi.l.de ætate,vbi Bart.§.quod autem. ff.de interrog.act. Dec. alleg. conf.334. Hinc est,quòd si causa esset leuis, non deberet concedi Brachium Regium; sed si iam concessum fuisset generaliter
57 ad omnes causas, vt fit Mantuæ D.Capitaneo Iustitiæ,† tunc in causa graui grauiter,& acriter procedendum est,& in causa leui leuiter, & iuxta terminos ordinarios, vt vnaquęq; res secundum subiectam materiam reguletur. art.l. si vno anno. ff. local. Luc. de pen. C.de deser. lib. 12. in l. 1.num.41. vbi pulchrè loquitur; & quoniam
58 supra de delictis grauibus dictum est,† pro declaratione aduertatur, nam &si multa delicta connumerantur inter delicta atrocissima,vt est homicidium. c.fi.de homic.& tot.tit.ad leg. Cor. de sic. nihilominus non omnia dicuntur inesse inter crimina, seu delicta exceptuata, nisi homicidium sapiat naturam assassinij, de quo p Clar. in §.Assassinium,similiter adulterium est crimen atrocissimum, sed non est de exceptuatis,vt per Doc.in l.si quis non dicam.C.de Episc. & cler.n. glo.in l.auxilium.ff.de minor.nisi cum domina sua committatur,idem Clar.in §.adulterium,& Afflict.de feud.tit.quib.mod. feu. amitt. §. item si fidelis,& in tit.quæ fit prim. cau. benef.amitt. §. sed quia. pariter furtum dicitur atrox delictum, ex quo pœna furcarum punitur. iux.tex.l.capitalium.ff.de pen. & tamen non est inter delicta exceptuata, nisi cum furto concurrat violatio pacis. c. si quis quinq; solidos de pac.tenen. vel nisi res furetur sacra,† vel sint
59 famosi latrones ad stratam furantes, qui grassatores appellantur, quamuis tantùm spolient,& non occidant. tex.glo. Bar. & alij Doct. in l.capitalium.§.famosos.ff.de pen.facit Cepol.de ser.fug. n.103. cũ seq. & de ijs tribus exemplis habetur apud Grammat.conf.crim.36.
60† quæ autem sint propria crimina exceptuata ponit glo.fi.in l.fi.C.de accusat. quæ tamen non sunt restricta in tam paruo numero, vt ait Aug.ad Ang.in ver.& Sempronium mandatorem. n.5.quia crim.læs. Maiesta. hæresis, simoniæ, assasinij, patricidij, sacrilegij, incendij, raptus virginum,primũ hæc locum obtinent in criminibus exceptuatis,Spec.in tit.de accusat.§.1. vers.item repellitur, & Bar. in l.repeti. ff.de quæstio.vbi decisit dictam glo.sed Decia.in d.trac.crim.in tit.Clerici,quando Laicum. cap.10.n.8.lib.3. tom.1. infrascripta esse crimina exceptuata ponit,hæresis.c.Sacerdotes.2. q.7. & no. in c. oues. ea.q.7 Simonia.c.tanta. vbi not.ext. de Simoni. Clar. in §. Simonia. vers scias. læsæ Maiestatis.c. sanè.15. q.3. dixi supra sacrilegium,

gium. §. qui autem, 17. q. 4. Dilapidatio bonorum Ecclesiæ, c. non licet, 12. q. 2. tenet glo. in summa, 2. q. 7. Gig. vero in tract. crim. læs. Maiesta. addit crimina fraudati census publici, Annonæ, & crimen dilapidationis, q. 15. n. 16. & infra in 4. præmisso in Bulla Greg. xiiij. habentur; verum de consuetudine omnia delicta pro quibus ingeritur pœna vitæ possunt dici exceptuata, & in eis rigorosè proceditur, & pœnæ augeri solent, vt infra dicetur de causis pœnam augentibus, & quæ non comprehenduntur in abolitione generali, & gratijs à Principibus generaliter concessis ob publicam lætitiam, vt supra dictum est.

61 † Quid autem sit rebellio iam omnes sciunt ponere. Bar. in extrauag. tit. qui sint rebelles, & Gig. alleg. trac. de crim. læs. Maiesta. q. 25. qui dicit, quòd rebellio constat ex eo, quod homines alicuius loci, vel eorum partem à subiectione eorum domini quis subtrahit, & eos alieno dominio subijcere tentat, iuraq; eorum domini extinguere, ex Bru. cons. 28. & in crimen rebellionis incurrunt non solùm authores, sed etiam subditi scientiam tantùm habentes, & non reuelantes Clar. in d. §. læsæ Maiesta. & Gig. loc. cit.

62 † Crimen verò læsæ Maiest. est vbicunq; subditus contra Principem, Rempublicam, vel alium superiorem minime recognoscentem, aliquid molitur, vel qui ad hostes profugit, vel hostes qualitercunquè adiuuat contro Dominum suum, pœcunia, armis, consilio, eisq; nuntios, vel litteras mittit, secretave nuntiat, vel subiectas prouincias nititur facere rebelles, vel in Ciuitate seditionem mouet, vel efficit quod Principes, Senatores, Collateralesve illius, occidantur; vel qui arma sumit, vel loca occupat cōtra Rempublicam, vel Principem, vel qui de proditione, vel tractatu cōtra Principē, vel Rempub. scientiā habeat, & non reuelet, vel quodcunq; aliud dolo malo faciat, quò Princeps, Respublicave directè damnum patiatur, & hæc est lata descriptio, quam iuxta legalem philosophiam descripsit Gig. d. tract. de crim. læs. Maiest. in Rubr. n. 5. quæ in effectu multum placet, ad quē, & de multiplicibus quæstionibus in hac materia, & ad Clar. in d. §. læs. Maiest. cum addit. me remitto.

63 † Hæresis est falsa opinio, & pertinax circa Deum, & ipsius Catholicam fidem, secundum Decia. in tract. de delic. lib. 5. de hæresi, cap. 9. tom. 1. & secundum Boss. eo. tit. n. 1. hæreticus propriè, & strictè dicitur, qui sentit aliter de articulis fidei, quàm Rom. Ecclesia sentit, vt 24. q. 3. in c. hæc est fides; item quādo male sentit de sacramentis Ec-

 clesiæ.

clesiæ. c.ad abolendam, in princ. de heret. Item quando male sentit de authoritate summi Pontificis, & de approbatis Concilijs, detestãdo ritus Christianos ab Ecclesia Rom. approbatos, vt per tot. tit. C. de sacr. sanct. Eccles. tit. de Episc. & tit. de sum. tri. & fid. Cat. & prout etiã in Symbolo Sancti Athanasij incip. Quicunque vult saluus esse &c. & Clar. in §. hæresis. addit etiam esse hæreticum, qui habet peruersum dogma, vel gignit nouas opiniones falsas, iam ab ecclesia damnatas, & prosequitur, vt per eundem Clar. in d. ver. 1. & seq.
64 † quis autem sit Iudex competens, qualiter hæresis probetur, quis dicatur hæreticus manifestus, qui occultus, quis dicatur relapsus, & quomodo sit facienda abiuratio, vltra Clar. vi. Boss. Gig. & Decia. super allegat. & Scaccia. tract. suo de iud. cau. ciuil. crim. hæret. per tot. & Decia. cap. 47. & seq. tom. 1. ponit de purgatione ab hæresi, † &
65 in hoc iudicio semel absolutus diffinitiuè iterum poterit molestari, ex nouiter deductis à Scaccia. d. trac. cap. 95. in fi. fo. 181.
66 † Simonia secundum Clar. in §. simonia est studiosa voluntas, siue cupiditas, siue vitium emendi, aut vendendi aliquod spirituale, vel ei annexum. iux. glo. & Doct. in Rubr. de simonia, & Sanctum Thom. 2.2. q. 100. artic. 1. in princ. & est proxima hæresi, immo hæresis species. c. eos. 1. q. 1. Sanctus Thom. 4. sent. distinc. 13. art. 3. & latiorem diffinitionem ponit Decia. de delict. tom. 1. lib. 5. tit. qui possint esse simoniaci, cap. 77. & simonia est peior idolatria. Gig. d. trac. de crim. læs. Maiesta. q. 15. n. 7. c. cito turpem, il 1. in §. cœtera de simonia, sed cùm hæc pars magis tangere videatur rectores animarum, sat est.
67 † Sacrilegium dicitur de iure ciuili quando furatur res sacra, & in loco sacro, quia hæc duo requiruntur. Doc. in l. Diui. ff ad leg. Iul. peculatus, sed de iur. Cano. sufficit alterum de duobus, vel quòd res sit sacra, vel quod aliqua res in loco sacro furetur, ita Clar. d. §. sacrilegium, & ibi Baiar. vbi quoad personas, res, loca, & quot modis cõmittatur trad. Decia. d. trac. crim. tom. 2. lib. 6. c. 4. & c. 14. n. 7. fol. 31.
68 Follet. prac. crim. Cano. par. 2. c. 17. † & hæc sacra dicuntur, videlicet Custodia, Calix, Ara, vestimenti celebrandi, & similes res, quæ pertinent ad ornatum, & cultum diuinum necessario, licèt plures sint ad eundem effectum; sic vasa in quibus aqua, & vinum ponuntur pro celebratione Missarum, vel aliquod palliũ, vel lignum quo cooperiuntur altaria, & crux etiam sacra dicitur, propter repræsentationem veræ Crucis D. N. IESV Christi, secundum Gomes. var. resolut. tit. de delict. c. 5. n. 11. est tex. in §. sacræ institu. de rer. diuis. Sacræ res sunt
quæ

quæ ritè per Pontifices Deo consecratæ sunt; veluti ædes sacræ, &
69 donaria, quæ ritè ad ministerium Dei dedicata sunt, † quæ etiam per nostram constitutionem alienari, & obligari prohibuimus, excepta causa redemptionis captiuorum, vt in l. iubemus. C. de sacr. sanc. eccles. & per glo. in ver. excepta, vbi propter debitum quod habet ecclesia, & propter alimenta pauperum alienari possunt, & remitto ad
70 determinationem Sanctæ Matris Ecclesiæ; † sed si res furata sit in Ecclesia non consecrata, non dicitur sacrilegium, nisi res sit sacra, vt supra, & per Archid. in c. si quis, 17. q. 4.
71 † De assasinio multi multa scripserunt, sed dico pro nunc assasiniū esse homicidium ex proposito factum ab vno, & ab altero mandatū precio, siue pecunia, vel alia re data, aut promissa, quouis modo quis occidat Christianum, assasinium cōmittit, dummodo data opera ex proposito, seu cogitate, & precio dato, vel promisso id fiat. Aret. cōs. 163. Clar. §. assasinium, & alij per eum allegati; sic hodie interpretatur consuetudine, quicquid dicant contrarium tenentes. in c. 1. de
72 homicid. & D. Menoc. de arb. iud. cas. 360. † & vt verè dicatur homicidium per assasinium sequutum, hæc quattuor requiruntur, primò mandatum, secundò precio, tertio, quòd dedita opera, seu animo deliberato, aliqui dicunt *à sangue freddo*; quarto, quòd sequatur mors Christiani. Gabriel. co. conclus. lib. 7. conclus. 1. Niger. in c frequens.
73 sub n. 48. quod quis mandauit, † est bene verum, quòd si mors non sequatur, poterit appellari delictum per assasinium, & comprahendetur in statuto de assasinio loquente. de hoc Mascar. de probat cōclus. 137. & 138. p. t. & assassini sūt qui homines per pecuniā occidūt, secundum Io: And. in nouel. sed secundum Boss. in tit. de for. comp. n. 141. Assasini etiam dicuntur qui vulgo spoliant in via, & stratis homines, vel in domibus, & nō occidunt, quos vulgus farinellos appellat, quorum theriaca sunt capelleti, quibus Veneti vtuntur; vtinā & vicini Domini exemplo eorum hanc pestiferam, & malè toleratam
74 gentem simili antidoto extirparent pro bono publico, † & hoc gen' scelestorum potest vbiq; puniri. Plac epit. delic. c. 19. & Mart. Laud. cons. 40. & in materia assasinij vi. D. Menoch. de arb. iud. cas. 360. & dicitur etiam assasinus ille qui accepit præmium pro vulnerando tantùm, Decia. d. trac crim. tom. 2. c. 30. n. 22. cum plur. seq. fo. 228.
75 Fraternizat assasinio delictum proditorium, quod pluribus modis fit, vt per Bar. in l. respiciendū. §. delinquunt. ff. de pœn. quod est vnū habere in mente, & aliud in corde signis exterioribus, fingendo in-

cautum offendere, & vt paucis absoluam proditio nil aliud est, quā *tirar il colpo, & nasconder il braccio*; Heu heu quot sunt isti proditores, exempli gratia, si tecum quis socius itineris veniat nulla interueniente rixa te percutit, vel tecum sedendo in mensa te occidit, vel venenum præbet, vel tecum amicitiam fingit, te percutit à tergo, ijs omnibus modis dicitur delictum proditoriè, vt per Clar. in §. homicidium, ver. proditorie, vbi de homicidio proditorio: Hinc est
76 etiam † quòd inimicus dicitur proditorie occidere, si laruatus, aut de nocte, vel in insidijs stans in loco abscondito inimicum occidat eo tempore, quando præcauere non debuerat, vel non poterat verisimiliter cogitare de huiusmodi offensa ab incognito sibi facta, id etiam in mente Bar. loc. supra cit. & Farinac. q. crim. 18. nu. 76. quicquid in hoc aduersatur Baiar. ad Clar. d. ver. proditoriè, quoniā
77 ita practicatur. † pluribus igitur modis proditor dicitur, de quibus etiam Gig. tract. crim. læs. Maiesta. q. 5. n. 21, q. 10. n. 18. q. 21. nu. 2. latius in tit. de proditoribus, q. 1. fol. 162, & D. Menoc. d arb. iud. cas. 361. n. 26. vbi dicit illum dici proditorem, qui per insidias incautum occidit retro, vt vulgo dicitur, *da traditore*. Bonacoss in suis qq. crim. in ver. proditor. & no. quod qui infligit vulnus tantùm (sed armis venenatis) dicitur delictum proditorium commisisse, quando scilicet qualitas dicti vulneris non esset mortalis, nisi propter venenum armis adiectum à proditore; per Doct. in l. 1. de malef. & Mathemat. & ita proditores appellantur à Gomes. tit. de delict. c. 3. nu. 5. vbi dicit, quòd in Hispania proditor appellatur aleuosia. Luc. de pen. in l. ser-
78 uum. C. de delict. lib. 10. qui dicit proditoris mores esse signa ostendere fidelitatis, dulcia, ac suauia verba proferre, proditor amplexatur, applaudet, blande ridet, maxima pollicetur, obtestatur Deū, sub pacis fœdere osculatur, ad iurandum est pronus, libenter adulatur, quod est esca proditionis 46. distinc. c. clericus. item qui saporosa vina propinat, & cibaria delicata præparat; & subdit: oh quam crudelia, & mortifera sunt iacula proditorum, vix enim erit, aut nunquā
79 qui sibi possit ab illorum ictibus præcauere, & plus nocet lingua adulatoris, quam manus interfectoris. Hæc ille, & vt Dauid in Psal. Virum sanguinis, & dolosum abominabitur Dominus: & in alio Psal. 42. ab homine iniquo, & doloso erue me: & vt est de more illorum, qui peccant præsertim in aliquo particulari peccato, aut sunt defectuosi, semper enim in ore eorundem peccatum, & eundem defectum habent, alios inculpando de vitio proprio ipsius inculpantis;

Nam

Nam ſtrabum oculis ſemper alium ſtrabum appellat, gibboſus gibboſum, claudus claudum, & proditor proditorem, quàmuis quis talis ita denominatus, nec ſtrabus, nec gibboſus, minusq; proditor ſit; & in materia proditoris circa ſtatutorū interpretationem vi. Bonacoſſ. ī d. quęſt. crim. in d. verb. proditor, & qui dicatur proditor homicida explicat Plac. epit. delict. lib. 1. c. 21. De aliorum autem interpretatione delictorum grauiſſimorum, vltra prædicta habentur tituli, & loca communia, tractatus, & Doc. ad quos &c. Sat eſt attigiſſe ſobriè ſubſtantiam ſupradictorum tantùm, vt deſeruire poſſit multis quoti-
80 dianis quæſtionibus in practica occurrentibus; † quæ autem ſint delicta leuia, grauia, grauiora, grauiſſima, enormia, enormiſſima, atrocia, atrociſſima, vltra relata à Clar. in d. §. 1. & à Decia. lib. 4. qui multos titulos de eis fecit in ſuo trac. crim. tom. 1. & 2. eſt doctrina Bar. in l. non ſolùm. §. ſi mandato. n. 7. de iniur. Abb. in c. tuæ diſcretionis. n. 3. de pen. Sforr. Odd. de reſtitut. in integ. q. 80. ar. 1. Cepol. conſ. 11.
81 col. 4. Boſſ. pleniſſimè in tot. eius pract. † Et quæ delicta in domibus fieri dicātur, quæ in horto, vel curtili, aut in apotheca, in hoſpitio, ī ſtabulo, in naui, & in mari, inſula, & portu, ponit Iaſ. in l. plerique. ff. de in ius voc. à Molignat. tract. de appellat. nonnulla colliguntur, & à Cepol. in eius tract. de ſeruitu. paſſim in proprijs locis; & Rubr. vi. Fab. à Monteleo. in eius prac. arb. par. 4. n. 638. fo. 232. & dicam infra per diſcurſum. Et quoniam dictum eſt Brachium Regium ex cauſis grauiſſimis, & occultis concedi, hic occurrit dubitari de eo,
82 quod ſæpe controuerſum fuit in Ciuitate Genuæ, † quæ Ciuitas cū ſit magna Reſpublica, & ab optimatibus gubernetur, vt tetigi ſupra in trac. de teſt. in prima par. Si cōtingat fieri aliquod enorme delictum, de quo veritas minime inueniri poſſit via ordinaria, recurrendum eſt ad remedium extraordinarium, quo caſu ſæpe altercatur inter fiſcum, & partem offenſam (præſertim ſi agetur cauſa criminalis inter nobiles, qui vellent extraordinariè procedi contra delinquentē æque nobilem, ſed volunt, vt vulgò dicitur, *tirare il colpo, & aſcondere il braccio*) quod vitium vndiq; admodum viget, vt dici poſſit error cōis, altercatur inquā, ad quem ſpectet petere Brachium Regiū.
83 † Fiſcus autem exiſtimat hanc curam ad offenſos pertinere, petendi extraordinariam prouiſionem à Sereniſs. Senatu, quia paratum eſſe dicit ea pro ſui parte facere, ad quæ tenetur, & pars offenſa, & fiſcus ambo tractant de ſe ſe exonerando metu indignationis delinquentium, & eorum cognatorum, interim ne iuſtitia retardetur quæro ip-

se quid iuris,& quidem decisione Cęsarea opus esset, nihilominus pro parte fisci allegari potest illud simile, quod ad infirmum, seu ad eorum caros pertinet petere remedia, & Medicũ, iuxta illud Virg. *Omnis in Ascanio cari stat cura parentis*. & apud Horat. *Habes qui fomenta paret, Medicum roget*. & in Euangel. vis sanus fieri. pro parte verò offensa potest dici hanc solicitudinem magis spectare ad fiscum, qui omni cura, & via quærere, & veritatem inuestigare tenetur, vt in l.fisci, Aduocatus.C.de aduoc.fisc.eo maximè quia hoc Brachij Regij remedium extraordinarium non petitur, neq; cōceditur, nisi pro causis valde grauibus, vt prædixi, in quibus de consuetudine potest ex officio procedi, vt inquit Clar. §.fi. q.3. vers.sed certe. secus in ijs in quibus procedi non debet, nisi ad instātiam partis, hoc in casu spectat ad partem offensam, & fiscus tenetur etiam suis expensis, si non adsit accusator persequi malefactores, & facinorosos, quia
84 interest Reipublicæ, vt mali puniātur. l.ita vulneratus ad leg.Aquil. Peregr.de iur.fisc. fo.r 54. vnde credo hoc onus ad fiscum spectare, videlicet ad procuratorem fiscalem, non autem ad Aduocatum, per l. fi. C.de procur. fisc.tot.tit.C.de senten.Aduoc.fisc.lib.10.nisi consuetudo sit in contrarium, vt Genuæ cauetur per nouas leges cap.6. facit Clar.§ fi.q.3.vers. sed certe quicquid ibi.& ratio est, & q.10.vers. fi. & tex. in l.3. C.de Aduoc. fisc. ad contraria autem consuetudo respondebit pro me.
85 †Quarto principaliter cauendum esse (tanquàm ab igne) ne facultas Brachij Regij à laicis concedatur directè, neq; per indirectum contra personas, & res ecclesiasticas, à quibus laici omnino abstinere debent; alioquin indignationem omnipotētis Dei incurrent, & in excōmunicationem tam in procedendo, quàm in iudicando, vbi potestas siue ordinaria, siue delegata, non sit concessa à Dominis Ecclesiasticis authoritatem habentibus, vt sunt tex.in c.decernimus. vbi Abb.de iudic.c.cũ laicus, de reb.Eccl.non alienan.& in c.cùm contingat, de arb.c.ecclesia. de constitu.& c.bene quidem 96 distinc.dixi supra de tex. in 3.par.sub n.37.& vi.omnino Felicia.in suo trac. de censur. & cęt. tit.de excommunicat. cap.14.vers.item excommunicamus. & Franc. Ponzimb.Placent. in suo trac.de lamijs, sub n.3.vers. & ideo, dicit ipse, quòd nec Papa in temporalibus, addo nisi ex causa, debet se ingerere secundum Archi. in c.per principalem, 11.q.3.& Castr.in l.digna vox, de leg. Nec Imperator in spiritualibus se immiscere debet, tex.in auth. quomo.opp.Episc.in princ.vbi glo.in ver.conferens

cens.e.causamq; qui sint legit Euerar.in sua centu. loc. à plenitudine potestatis. ver.3. ibi volo te scire. & Mart.Alphons. Hisp.trac. quod appellatur, Candelabrũ aureum, circ.explanationem Bullæ in Cœna
86 Domini, c.19.vers.no.septimo,n.125.† qui in duobus casibus videtur velle iudicem sæcularem sine metu censuræ informationem sumere posse in causa capitali clerici, ab illis, qui aliàs essent recessuri quã postea daret Iudici ecclesiastico, vel sequestrare bona illius Clerici, vt tradat Prælato, ne fugitiuus secum ferat. pulchrè Caualca.decis.3.n.26.& 33.par.1. Item quando laicus videt Clericum ad alterius offensam paratum absente suo Prælato, potest eum ligare, vt refert Luc.de pen. in l.videmus.n.3.C.de naui. non excus. vbi etiam quòad bona n.2.plura dicit; & de hac materia quando Iudex Ecclesiasticus possit punire laicum ob delictum in Ecclesia commissum, vel contra ecclesiasticam personam procedere; vi.latè per Decia.c.9. lib. 4.tom.1. tit.de Cler.&c. vbi etiam quando laicus Iudex possit puni-
87 re, nedum laicum, sed etiam Clericum, tractatur; regulariter aũt de delictis commissis in Ecclesia à laico, Iudex laicus cognoscere potest. Bart.in l.si cui.§.fi.ff.de accusat. Abb.in c.inter alia. & ibi etsi Fely. & cæteri de immu.Eccles. Gomes.var.resol.tit.quando reus gaudeat immu.Eccles. sub n.2.ver.& adde. cum ibi per eum adduc.& intellige vt ĩ sub n.90.cum seq.D.Petr.Caball.cas.64. & dicam pariter quando locus sit præuentioni.vi.Boss.tit.de for.comp.vbi latè,& Clar.q.33 q.37.& 38.& 57.& alios quos Baiar.addit ad Clar.in dictis locis, &
88 Decia.d.cap.9.n.36.† vbi an equites Hierosolimitani delinquentes gaudeant priuilegio fori Ecclesiastici, & tenendum est quod sic; idem Decia.d.cap.9. lib.4.n.36. sed nu.34.loquitur de Pinzocris, idest de scriptis in regula habitum portãtibus tertij ordinis Sancti Francisci, ad quæ videnda sunt priuilegia eiusdem religionis, vbi triplicem differentiam huius tertij ordinis constituunt, & prædicti appellantur ẽt Bechetti à Bal.in l.officiales, C.de episc.& cler.Soc.cap.2.de for. com
89 pet. † & in materia Clericorum etiam si quis deferat habitum, & primam tonsuram, non gaudet priuilegio fori, *perche l'habito non fà il Monaco*, nisi etiam inseruiat alicui diuino seruitio per eius ordinarium ei iniuncto, puta seruiendo alicui Seminario, Hospitali, Monasterio, aut Ecclesiæ, vel alio loco pio, vel doceat grammaticam, aut musicam de licentia eius superioris. iux.Concil.Trident.23.sess.cap. 6. vi.sed hoc fortè respectu Clerici bonorum, non autem quoad personam. Scriptũ est enim Psal. 104. Nolite tangere Christos meos, me
 remitto.

remitto. vid.Mascar.de probat.conclus.302.n.14. Farinac. q.8.nu.5. cum seq. Borgn.Caualca.decis.11. in 4.par. & circa hæc quid in re-
90 gno seruetur trad. Carauit. Rit.255.n.21.† Et not. est aliud esse disputare super quæstione iuris, aliud super quæstione facti, quia differunt etiam ratione fori, quando vertitur quæstio iuris, nunquid aliquis gaudeat priuilegio fori, aut immunitate Ecclesiastica, cognitio semper spectat ad Ecclesiasticum, & hæc est omnium com.op. & ita practicatur Borg.alios allegans in decis.2.& in Reper. in verbo, Iudex ecclesiasticus. fo.1022.par. 1. nihilominus captus potest manere interim in carceribus laici, donec per Iudicem Ecclesiasticum dubium decidatur. Farinac. q.crim.19. lib.1.q.8. n. 34. cum seq. Sigismond. Sacc.de iud. c.11.lib.1.n 88. At quãdo disputatur super quęstio. facti, videlicet nunquid captus sit ordinis Sancti Francisci, vel alterius regulæ, & si est scriptus, vel habitum deferat, nunquid faciat ea de quibus supra, & sic solùm quæritur, & disputatur super priuilegio habitus, vel tonsuræ, quæ consistunt in facto; vel an captus fuerit in loco sacro, aut non, tunc inter Iudicem laicum, & Ecclesiasticũ locus esse videtur præuentioni, quia non tractatur de qualitate delicti, & eius circunstantijs, nec de interpretatione iuris, sed de quæstione facti, vt est etiam quando dubitatur nunquid ille captus sit scriptus in d.regula, facit Dominic.in c.2.de for.comp. quem in propos. adducit Decia.d.cap.9. lib.4.n.100.& 111.& cap.10.n.6. in fin. cap.12.n.5.& seq.tom.1: & hic est videnda Bulla Sixti IIII.1487. in materia iurisdictionis; de priuilegio autẽ Militum equitum. Alcan-
91 taræ est vidẽdus pro nunc Borg.Caualca.decis.33.in 2.par.† & nunquid Hospitalia, & cętera loca pia sint sub iurisdictione Ecclesiastica; idem Caualca.decis.28.n.45. par.1.vbi dicit locum esse præuentioni. trad.Ias. in d.l. plerique nu.16.de in ius voc.Benint.decis.13. Farinac.q 28. vbi loquitur etiam de palatio Episcopi, & de cimiterio, & eius circuitu, & vi.glo.in l.3.de ver.sig.& Ang.de malef.in verb.sca-
92 lis.& Gomes.var.resol.tit.de delict.cap. 10. †qui ponit multos casus eorum, qui non gaudent immunitate ecclesiastica, vbi pulchrè loquitur, & dat quasdam notabiles declarationes sub n.2.circa latrones, & viarum grassatores omninò videndas in materia statutorum, vbi vult
93 † quòd latro viarum, qui non occidit, sed simpliciter furtum in via publica committit, gaudeat Ecclesiastica immunitate, nisi plura, vel tria furta commiserit, quoniam iste efficitur famosus latro. l.capitalium.§.grassatores, & §.famosos. ff.de pen. Nauar.in suo Manual.cõ-

gaudent,

sess. cap. 25. sub n. 19. vbi ponit eos qui immunitate Ecclesiastica nō gaudeant, & seruanda est alia Bulla Papæ Gregorij XIIII. in hac immunitatis materia, quæ vult immunitatem ecclesiasticam minime suffragari secularibus ad Ecclesiam confugientibus pro infrascriptis delictis, videlicet, publici latrones, viarum grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidijs aggrediuntur, depopulatores agrorum; qui ve homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesijs, earumve Cœmiterijs committere non verentur; qui proditorie proximum suum occiderint, assassini, hæretici, & læsæ Maiesta. crimen, qui in personam sui Principis fecerint, sed debent requiri Prælati Ecclesiarum antequàm huiusmodi delinquentes extrahantur ab Ecclesia, & debet etiam interuenire aliqua persona Ecclesiastica, seu nomine Prælati, qui si recusauerint tradere eos curię seculari, vel noluerint quod extrahantur in dictis casibus, aut noluerint interuenire, tunc poterunt à curia seculari in Eccl'a capi, & statim tradendi sunt Curiæ Ecclesiasticæ, donec per Iudicem ecclesiasticū cognoscatur, an captus incursus sit in aliquod ex prædictis delictis, ꝑ quibus exclusus sit immunitate ecclesiastica: de hac re latè per Caualca. in Reper. 1. par. decis. in ver. Iudex ecclesiasticus, & non secularis, fo. 1022. & per Remig. in eius trac. de immu. ecclesiastica, per tot. quapropter omnibus consulerem Iudicibus quantumcunq; latum arbitrium habētibus, vt à periculo excommunicationis
94 caueant, † quia excommunicatio siue iusta, siue iniusta, semper timenda est. Cepol. cons. 18. in ciuil. car. 18. maneant ergo intra limites suæ iurisdictionis, ne detur occasio Principibus deueniendi ad arma, nam ira demum contra ipsos conuertitur; sed quando iurisdictio est euidenter notoria laicalis, seu ecclesiastica, tunc quilibet Iudex poterit etiam cum armis, & fustibus suam iurisdictionem tueri, ac de-
95 fendere; ita dicit Bal. in sua Margarita, in verb. Iudex. † At quando clericus est notoriè malefactor, & facinorosus, non incedens in habitu, & tonsura si sit incorrigibilis, & ter admonitus non destiterit se atrocibus delictis immiscere, tunc poterit à laico retineri absq; metu censuræ, & contra eum procedere, quia dicitur exclusus à priuilegio fori. Clar. §. fi. q. 36. per tot. Decia. q. crim. lib. 9. c. 30. n. 11. tom. 3. Farinac. q. 8. n. 28. Decia. cons. 82. vo. 2. Cano. in c. 1. de homic. Rim. iunio. cons. 685. vo. 6. vbi in materia delictorū atrocissimorum loquitur, & ne erres. vi. Concil. Trid. sess. 23. & circa disputationes vid. Doc. quos adducit Baiar. ad Clar. q. 36. ver. item quæro nunquid, & si delinquēs

de

de facto esset ab Ecclesia extractus per officialem laicum cognito per ecclesiasticum, quòd non gaudeat immunitate ecclesiastica, non potest extrahens per vim, aut vrbaniter delinquentem ab Ecclesia excommunicari, neq; puniri à Iudice ecclesiastico, quia tali casu non dicitur illata iniuria Ecclesiæ, nec fregisse illius immunitatem etiam licentia Episcopi non requisita, nec obtenta, secundum com.op. quã referunt, & sequuntur Guid.Pap.decis. 121.car.189. Rebuff.in constitu. Regni.tit.de immu.Eccles.glo.2. n.4. car.339. tom.2. hos, & alios allegat Caualca. ita dicens in Reper. decis. 1. par. in vers. Iudex ecclesiasticus, & non secularis. vers. ad vnum est aduertendum. fol.
97 1026. sub n.16. 17. & 18. vbi dicit, quòd portans arma prohibita, & aufugiens ad Ecclesiam, potest ibi spoliari dictis armis à Berouarijs, & à satellitibus, siue sit laicus, siue sit clericus, per Didac. var.resolut.cap.10.in fi. & Clar.q.36. ver. vlterius quæro. sed cum prædicta typis traderentur nondum prædicta Bulla Papæ Gregor. xiiij. nota erat, nunc verò ea durante aliter dicendum est. vide de confugientibus ad Ecclesiam latè per Farinac.q.27. per tot.tit. de carcer. & carcer.
98 † Item ad Iudicem ecclesiasticum spectat punire laicum delinquentem in ecclesia captum ob sacrilegium, si vult Didac.alleg. cap. 10.n.18. Farinac.q.28.n.62. Item quando nollet remittere laicum ad Iudicem secularem, qui laicus est iudex competens, vt supra dixi, & per Clar.q.28. ver.vidi. & q.57. ver.sed hic occurrit, Gomes.var. resolut.tit.de captura reorum, cap.10 sub n.2.col.3.ver.& adde.trad. cano. in c.cùm sit generale, de for.comp. vbi Maria.n.25. & Barba. n.
99 235. † & no. etiam quòd laicus qui deliquit in clericum, ratione correlatiuorum, non potest gaudere eodem priuilegio, quo gaudet clericus, ea etiam ratione quod æqualitas in iudicijs sit seruanda per l.non licet Actori. de reg.iur. quia est tex. qui hoc decidit in c. cùm non ab homine, de iud. & ita practicari communiter testatur Gomes. var. resol.tit. quando reus gaudet immun.eccles. sub nu.6. & nu.34. trad. quomodo Iudex secularis potest iudicere contra clericos, facit l.auxilium in fi. de minor. c.bonæ, in princ. de elect. & tandem de quibus rebus, & personis, & quando Iudex ecclesiasticus cognoscere possit, vi. omninò Maranr.de ord.iur.4.par.11.distinc. vbi latissime, & ibi n.34. ponit casus in quibus Iudex secularis potest exercere suam iurisdictionem in Clericos.

100 † Quinto, Brachium Regium quando ex aliqua vrgenti causa conceditur, cõmissio debet in scriptis dari, ad quod summopere aduertant

sint Iudices, vt has Principum extraordinarias iussiones in scriptis p syngrapham, vel aliter habeant, & penès acta constet de eis, inibique diligenter custodiantur pro exoneratione iniuncti oneris, alioquin tempore sindicatus, & fortè non expectabitur finis officij, quod malum sibi obuenire posset, nam per testes posset difficillimè probari oretenus, vel vt aiunt, viuæ vocis oraculo emanata commissio Principis, nisi tabellio fuerit rogatus, vel ex syngrapha constiterit, Lap. al. leg. 55. & Vant. pulchrè de nullit. iurisd. n. 28. & seq. nec credendum est Iudicem tale habere mandatum. l. vnica. c. de manda. Princ. glo. pe. in c. fi. de offic. ord. sicut ex simili de mandato procuræ, secundū com. op. eorum qui negatiuum tenent, relat. à Mascard. de probat conclus. 1011. vol. 2. & præsumitur contra officialem, qui ꝓcedit ad aliquid agendum sine iussu Principis. l. facultas, de iur. in ver. præsumptio. cap. 1. in princ. verùm D. Capitaneus Iustitiæ Mantuæ est Iudex ordinarius maleficiorum, nec habet parem, neq; superiorem, nisi Principem, & est constitutus cum simili potestate, & balia pro-
101 cedendi ordine seruato, & nō seruato. & de vi d. † clausulæ vi. Luc. de pen. C. de decurio. lib. 10. in exemplo, n. 7. & latius suo loco dicetur, habetq; præfatus Capitaneus Iustitiæ liberum arbitrium, latum, amplum, ita vt etiam procedere possit per processum informatiuum, quod proprium est Brachij Regij, vt in diplomate, seu patentibus exprimitur ijs sequentibus verbis.

VINCENTIVS *Dei gratia Dux Mantuæ, & Montisferrati, &c.*

Quæ nobis de prudentia, animi integritate, optimisq; moribus Magnifici, & Excell. D. N. relata fuere; Nos ad eius operam in munere Capitanei Iustitiæ Vrbis huius nostræ loco Mag. & Excell. D. N. dicto met munere functi vtendam inducunt: Idcirco præsentium literarum nostrarum obsignatione ipsum N. eiusdem Vrbis nostræ Capitaneum Iustitiæ, per biennium proximum creamus, & constituimus cum mero, & mixto imperio, gladijq; ampla, & absoluta potestate, in iure dicendo, & administranda iustitia in dicta met Vrbe nostra, eiusq; ditione (oppidis exceptis, vbi Gubernatores, & Prætores ius dicunt) in quibuscunq; causis criminalibus, & mixtis, ac dependentibus, & connexis, & nullo laicalis fori priuilegio obstante, aduersus noxios quoscunq; & quosuis inobedientes, qua iniunxerit summa mulctandos, suspectosq; de alio crimine, delicto, maleficio, & excessu capiendi, in vincula conijciendi, torquendi, & repetendi, prout ei videbitur, & in atrocibus etiam non præcedētibus, vel sub-

sistentibus

sistentibus inditijs,& deniq; vbicunq; de re nostra,seu camera nostra fiscali agi cōtingerit se, vt nosmet ipsi possumus,interponendi,omni appellatione remota,nisi vllas nobis forte ex sententijs suis denuo cognosci placuerit,cum stipendio &c. Ijs quoq; conferunt nonnulla decreta,& statuta,quibus expressim cauetur D. Capitaneum Iustitię posse procedere per processum informatiuum ad torturam, & credere testibus etiam inhabilibus, vt socijs criminis,& huiusmodi in quibusdam delictis atrocibus etiam sine inditijs deuenire ad tormenta,& examen rigorosum,vt ipse practicaui tēpore, quo dictum officium gessi, & discessi auxilio diuino cum amplo, & honorabili diplomate boni seruitij,beneq; gesti officij mei,& nisi vanagloriæ applausus effugerem,de verbo ad verbum ad ęmulorum,& inuidorum morsus reprimendos continentia huius diplomatis recenserem; At Deus scrutator cordium ea nouit, & Serenissimus Magnus Dux D. meus,ac alij Principes bene certiorati fuere, quod mihi sufficit, &
102 † super præmissa facultate, virtute statutorum,procedendi ad torturam sine indicijs, vel credi testibus inhabilibus, intellige quando inditia non possunt inueniri, alioquin Iudex habens aliunde plenas probationes, peccat mortaliter torquendo reum. Andr. de Iser. super constitu.si damna clandestina.col.7. ideo prius debet vti diligentia.Modo ad rem,Iudices aperiant oculos, vt Notarij actorum adamussim eorum iussiones,& ordinationes scribāt,& præcepta maxime in materia torturæ,& considerent diligenter importantiam rescriptorum,vires authoritatis,ac naturam clausularum,& quibus ver
103 bis Brachium Regium concessum sit, † nam verba rescriptorum sunt semper ponderanda,& ad vnguem obseruāda, alioquin factum contra eorum formam non valet. Rimin.iunio.cons.355.nu.24.& seq.vol.4.& rescripta huiusmodi sunt stricti iuris, Ias.in l. beneficiū in princ.C.de constitu.Princ.Abb. & Dec.in c.significante, & in c.sedes,de rescr. Rimi.senio.cons.410.n.12.vol.3. Bursat.cons.73.nu.6. vo.1. & verba rescripti tantum valent quantum sonant in materia, stricta,& à iure communi extraordinaria,Osasc.Pedamont.decis.4.n. 20. Rip.de rescr.cap.1.n.21.& 22.& 23.& in c.fi.vbi iuxta mentem rescribentis rescriptum vires assumit. l.ex facto.ff.de vulg. & pup. facit Afflict.decis.366.nu.3.quia rescripta ista derogant viæ ordinariæ,& ordinariæ iurisdictioni.Ias.in l.serui electione,n.18.de legat.1. Apostill. ad Put.de sindic.in verb.arbitrium,c.1. in princ. lit. à Fely.
104 & alij in c.Canonum de constitut. †Quibus autem verbis liberum arbitrium

arbitriũ detur, vi. Menoc. de arb. iud. q. 7. & Doc. in clem. sæpe, de ver. sig. scias tamen ꝙ verbum, arbitrium, intelligr̃ de iurisdictione, nisi ex circunstantijs, & alijs verbis appareat, quod sonet liberã voluntatem. Abb. in c. 1. in 3. col. d. seq. poss. & fruc. quẽ sequitur Fely. in d. c. canonũ statuta, sub n. 51. col. 3. & adde ꝙ ista clausula de constir. aliquãdo enim datur liberum arbitrium in procedendo tm̃, quod in dubio est intelligendũ propter rationem assignatam, de qua per Ias. in d. l. serui electione, n. 18. de legat. 1. & per Doc. mox adduct. quia arbitriũ da-
105 tum in inquirendo, & procedendo, non intelligr̃ datum in sententiando. iux. l. qui procuratoré. ff. de procur. vbi Butrig. Fely. in c. licet, in ver. summarie. n. 4. de iudic. Bar. in cons. 177. dubia occurrentia, & statim dicã, non obstante eo qđ Castrens. dicit in l. si Pretor. ff. de offic. eius. vbi vult ꝙ Iudex talis esse debeat in iudicando, qualis fuit in ꝓcedendo, sed in l. qui procuratorem contrariũ tenet, ff. de procur. vid. Afin. prac. in Rub. de mod. proced. n. 1. & Menoc. q. 37. vbi infert ad multa, & q. 38. tenet quòd arbitriũ datum in diffiniendo, & exequẽdo dicitur datũ in cognoscendo, l. & si nõ cognitio, de re iud. Euerar. in loc. à cõcess. consequenti. lit. C. & J, & q. 43. vbi arbitrium datũ in condemnando, vtrũq; intelligitur datũ in absoluendo, est materia l. nemo
106 qui condemnare, de reg. iur. & in q. 45. ait ꝙ arbitrium datũ super causa principali, in dubio datum esse censetur etiam super incidenti, emergenti, dependenti, annexis, & connexis, ne continentia causæ diuidantur. l. nulli. C. de iudic. & in l. i. & 2. ff. de quib. reb. ad eum iu-
107 dicatur. Marant. in 4. par. 6. distinc. n. 15. † quid autem sint incidens, emergens, dependens, annexum, & connexum, vltra ea quæ supra de test. dixi in 5. par. sub n. 132. cum seq. vid. plura exempla quæ ponunt Signorol. & Raphael Fulgos. in quodam consilio inserto ante tractat. claus. Cepol. Ratio verò cur arbitrium datum in procedendo non intelligitur datum in iudicando ea est, quia in dubio duo specialia nunquam concessa dicuntur. l. quæ dotis, de dot. præleg. l. mulieri, vbi gl. ff. de cond. & demonst. 5. distinc. ad eius. Luc. de pen. l. 2. nu. 1. C. de naufr. m. 1. nam mandando quod extraordinariè procedatur, receditur à via ordinaria, cui per speciale rescriptum, vt dixi, derogatur. Ias. in d. l. serui electione, n. 18. de leg. 1. aliud speciale concurreret, quia in dubio præsumitur Principem velle vti potestate ordinaria in cęteris. ita sing. dicit Innoc. in c. innotuit. de elect. Fely. in c. cùm in-
108 ter, de except. D. Menoc. de præsumpt. lib. 2. præs. 17. † Sicuti liberũ arbitrium datum in condemnando, & puniendo, non intelligitur da-

tum

tum in procedendo.Bar.in l.si in lege.n.1.& ibi add. ff.locat. & con-duc.quo casu iste Iudex nō potest terminos arctare, vt ibi. Aliquādo arbitrium datur & in procedendo,& in iudicando, & tunc talis debet esse Iudex in iudicando,qualis in procedendo,& ideo Iudex debet seruare metam,& limites suæ potestatis, alioquin factum non tenet, vt supra, & Iudex excedendo fines tanquàm priuatus facere dicitur.ar.l.fines.ff.de procur.hoc verum in illa parte tantùm, in qua excessit, vt etiam tenet Baiar.ad Clar.q.64.vers.Iudex, n.111. quoniam excessus non operatur quidquam, sed ad congruum modum reducetur excessus.ar.l.si qua pœna.ff.de ver.sig.&ad rectos tramites
109 suæ iurisdictionis: † alioquin Iudici excedenti de facto, nisi facultatem habuerit, poterit resisti.D.Menoc.cas.378.n.8. immo excedendo etiam modum punitur, vt in cas. 340.de ar. Iud.Iacob. de Beluis. in sua prac.crim.in Rubr.de quæst. n.75. & de excessibus Iudicum trad. Put.de sindic. in præfat.vbi æque de excessibus Imperatorum,Regum,Principum,Baronorum,Militum, Consiliariorum,Ad-
110 uocatorum,Iudicum,& officialium; † in dubio tamen non præsumitur quod Iudex excesserit.l.Herenius.§.Caia.ff.de euict. & dicenti contrarium incumbit probare Ang.in l.3.C.de adul.maximè quādo proceditur ordine iuris seruato,secus quando non seruato ordine iuris processit,quia pro iudice non præsumitur.Mars.prac. §. secunda. n.81.sublimita. nisi ex ordine Principis expresso talis modus procedendi extraordinariè datus sit. ar.l.1.C.de manda. Princ.
111 † Sexto, aduertatur ne talis facultas Brachij Regij calore iracundiæ,aut aliqua animi occulta passione concedatur,sed ob zelum iustitiæ rectum,& iustum maturo consilio,& cum maxima, vrgentissimaq; causa,ne aliqn̄ pœniteat, nam causa non est sumenda à simplici motu sui capitis tantùm,vt admonet glo.in c.constituerunt,50.distinc. motus quippe iniustus est,vbi ratio deficit. tex.& Bar.in l.quæstionis modum,ff de quæstio. nec quisquam ita fieri existimet, prout sola eius naturalis ratio distat,absq; fine boni publici; † sed authori-
112 tas regulariter secundum legem scriptam,vel non scriptam,iusta causa,& ratione recta danda est,& pariter sic exercenda. Decia.cons. 62.n.67. vol.3.Sigismon.Scacc.de iudic. ciuil.crim.& hæret.cap.53. sub n.24.cum mult.seq.fo.82. quia non omnis naturalis ratio est recta in omnibus hominibus.c.quia diuersitatem, vbi glos.de concess. præben.sed illa tantùm,quæ à Deo est.no.glo.in §.sed naturalia instit.de iust.& iur. nam quilibet abundat in sensu suo. no.Bal.in cons.
427.

113 417.quædam mulier,vo.5.& non est dubium quin Princeps ligatus sit dictamini rationis, quoniam Princeps dicitur animal politicũ, secundum Barba.in trac.de præstan.Card.q.4.ante n.16.vbi ait,quòd licèt Princeps sit dominus legum,tamen non est dominus motum: & Nic.Boer.in tract.de ord.consitor.nu.16.appellat Principem magni Consilij Angelum, & de qualitatibus Principis tractant Doc. in l.di-
114 gna vox,de leg.& † in 4.par. latè dicetur: præterea †iussum Principis debet esse propter iustum,bonum,& æquum,& regulari debet cũ præcepto naturali,& diuino,vt in §.iuris præcepta.institut.de iust. & iur. hinc est quòd si Princeps cócedat,vt procedi possit manu regia, intelligitur secundum bonam conscientiam, & non aliter, addit. ad Bertazzol.cons.145.lit.c,vo.1.quæ conscientia debet esse bene informata, vt mox dicam.
115 † Et Princeps dicitur lex animata in terris, quando recta ratione iubet,aut vetat. auth.de Consul.cit.fi.& in Auth. quib.mo. nat. effic. legi.§.igitur licentia glo.in l.& quia de iurisd.omn.iud.alioquin natura proba ad malum,& liberum arbitrium debilitatum propter peccatum Adæ,multoties conuertitur in habitum prauum, & quodammodo quid proprium naturæ illius fit, quod præcaueri non potest; ita naturali ratione à motu irrationali seducta, non distinguitur inter iustum,& iniustum,sed vt quisque à proprio impetu concitatur, ita faciendum dictat. facit tex.in Auth.de Monac.§ si vero.col.1.&
116 † in regendis populis sola ratio naturalis non sufficit,alioquin frustra conditæ essent tot leges,tot constitutiones, decreta, atq; statuta, quod non est credendum,sunt verba Imperatoris in proœm. institut. ibi nihil inutile,nihilq; perperam positum, vbi glo. & in princ. de nouo Cod.facien.& contra hos qui duntaxat in suo naturali intellectu, immo in sua dura ceruice se fundant, inuehit Neuiza.in quodã suo inuentariolo,in illa quæst.an liceat plures habere libros;& Tull. lib.1.offic. ait sæpe fit quod iniquum,& iniustum est,ipsi iustum appellant,& æquum: Quicunq; enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt, Apostol.ad Rom.c.2. nec valet quod prætextu arbitrij ex suamet ceruice fir.Rom cons.376.quæstio est,Mars.cons.8.& cõs.25. & hoc Iudicibus valde congruit,qui æquitatem à suo capite mo-
117 derátur,& non intelligunt quid sit æquitas scripta, & hæc seruari debet.Paul.de Castr.in l.Nessenius.ff.de neg.gest. Scot.cons.1.vol.1. Bar.in l.si fideiussor.§.quædam.ff.manda.Caualca. in reper. suarum decis. in verb.æquitas,par.5.Bal.de feud.tit.de milit. Valuass. col.2.

Cuc.

118 † Cur autem hodiernis temporibus, non sicut olim, tam facillimè, ac frequèter hæc lata potestas Brachij Regij concedatur, & cur iura in procedendo adamussim nō seruentur, ac via ordinaria non procedatur, ea potissima est ratio, quia malitia hominum à tempore quo leges conditæ fuere vsq; in hodiernum diem, adeo de tempore in tempus aucta est, quod nunc ad summum prouenisse dicatur, & propterea audiuimus, quòd propter multiplicitatem delictorum diluuium stetit super vniuersam terram. Gen. cap. 6. deinde super quinq; Ciui-
119 tates pluuit sulfur, & ignis; & qn̄ omnia manu Regia gubernabantur, tunc Reges iure gētium vti consueuerant, vt in princ. primi præmissi. & Marant. de ord. iud. par. 3. n. 14. & 15. & quia eo magis hoc tempore aucta est, igitur ad coercendam hominum malitiam, reuiuiscit manus Regia, & Brachio Regio summopere nunc opus est; quia scelera præmeditata fluunt cum sceleratis, vt inquit Plac. epit. delic.
120 cap. 16. n. 14. & mores antiqui ferè in omnibus mutati sunt; nam videmus multum diferre modum militandi in bello ab antiquo, reperta modò sunt instrumenta bellica appellata petardi loco bombardarum, Turcis tremebunda, quibus perfractæ sunt ianuæ Iauarini in Vngaria: nunc sclopetones loco dolonis reperti sunt, & Medici qui olim regulas Galeni, & aliorum ad vnguem seruabant, hodie febricitantibus permittunt oua, & vinum, quinimmò res ipsæ primam ferè naturam amiserunt; non mirum igitur si in delictis corrigendis ex-
121 traordinarium remedium adhibetur; nam quæ de nouo emergūt, nouo indigent auxilio. l. de ætate. §. ex causa, ff. de interr. act. l. si iure. ff. de re iud. Ne igitur delicta remaneant impunita. l. ita vulneratus, ad leg. Aquil. cum simil. sicut impunita remanerent, si in puris terminis persisteremus. Grammat. decis. 36. n. 63. Idcirco hoc remedium extraordinarium magis frequens est, & necessarium, † quan-
122 doquidem delinquentium grassatur iniquitas, si eorum impunitas transit in exemplum, & sic rigidè, & seuerè exercenda est authoritas. 23. q. 5. c. relegantes. Luc. de pen. in l. 1. n. 3. C. de num. act. lib. 12. Grammat. Vot. 35. n. 3. & dum facinorosi publici non puniuntur, pu-
123 blica lætitia turbatur. Grammat. decis. 36. qua de re ex causa licet recedere à regulis iuris communis. c. non debet de consang. & affi. c. suggestum, de Decim. l. de ætate. §. quod autem. ff. de interrog. act. Ancar. cons. 83. prima facie. & Dec. cons. 335. Viso consilio. vol. 2. quandoquidem prisca illa ætas dici potest quodammodo ætas innocentiæ respectiuè ad hanc præsentem ætatem, non tunc opus erat tot subti-

subtilissimis inquisitionibus, abhorrenda erant remedia extraordinaria rigorositate plena, & modò perquamnecessaria, viuebant tūc temporis homines virtutibus ornati, integritate pleni, modesti, quietis, atq; iustitiæ studiosi, nunc tanta est hominum malitia, & fraudes tantum pollent, vt quod olim deficientibus probationibus in subsi-
124 dium, † & pro remedio extraordinario concedebatur, vt erat torquere hominem liberum pro habenda veritate. tex. in l. liber homo. ff. de quæstio. no. Bal. in l. 1. C. quor. appell. & Paul. Ghirl. tract. de quæstio. & tor. q. 7. n. 6. cum seq. hodie frequentiùs dici possit remedium ordinarium, vel aliud superextraordinarium, sicut dicitur de inquisitione, & accusatione, quæ erat remedium ordinarium, & inquirere ex officio erat extraordinarium; nunc verò vtrunq; dicitur ordinarium, nec vnum facit cessare alterum, sed ambo cumulantur; & vnica sententia deciduntur. Clar. §. fi. q. 3. & q. 5. ver. scias, & ibi add. Marant. de ord. iur. 4. par. distinc. 10. nam de consuetudine pro quolibet delicto potest procedi ex officio. Gand. tit. quomo. cog. de malef. Clar. d. q. 3. vers. sed aduerte. Boss. eo. tit. † Et propter frequen-
125 tiam delictorum occultorum non est mirum si quandoq; expediat credere testibus inhabilibus etiam infidelibus, vt dixi in trac. de test. n. 112. & alibi par. 1. & par. 4. & 5. Mascar. concl. 868. de probat. & latiùs dicam infra in 3. par. quoniam hac tempestate nullus vix tutus, nullus inuenitur fidus Achates ad bonum, nullus in propria domo securus, licèt vnicuiq; domus sua tutissimum refugium esse debeat. l. nemo. de reg. iur. Farinac. q. 27. n. 91. & seq. fo. 264. & vt plurimum delicta nostris temporibus remanerent impunita propter præmeditationem, vt dixi, vnde consuetudine, & experientia hæc probantur, & etiam expedit modernos latronum oppressores, nedum scire leges, sed speculatione maxima, exquisitaque vti, nunquam in gymnasijs audita, & quidem auxilio diuino opus habent, & quantò iuniores sunt, eò perspicatiores, nam practica vetera antiquata videtur; at si Iudices studiosi, & potissimum rectæ intentionis extiterint, cuncta fœliciter agent, nam si oculus simplex fuerit, totum corp⁹ lucidum erit, & Iudex noster appellabitur beatus, potens, diues, illuminatus, iocundus, æternæ memoriæ, intrepidus, & iustus, vt de ijs omnibus legitur in Psal. Dauid 111. Beatus vir, qui timet Dñum, &c.
126 † Septimo opus est videre quibus clausulis Brachium Regium cōcedatur, nam de ers multi multa dixere, vt apud Bar. in extrauag. ad reprimi. in ver. summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & fi-

gura iudicij, sola facti veritate inspecta, & apud Fely.latè de ijs, & alijs quampluribus clausulis in c.Canonum statuta. num.51.vbi per multas col. de constitut.& prac. Marant.de ord.iud. 4.par.distinc. 9. nu.32.prac. Papiens.in for.libell.in act.reali. in glo.in ver. summarie, & propriùs in materia arbitrij liberi,& absolutio, hæc ponit D.
127 Menoc.de arb.iud.q.7.8.& 9.† Prima igitur clausula erit,videlicet procedas sine solemnitatibus; secunda,secundum cor tuum ; tertia, secundum sensum tuum: 4.secundum appetitum tuum: 5.secundum carnem tuam: 6.ad libitum voluntatis tuæ: 7 nullo iuris ordine seruato,sed de facto: 8.altè,& bassè: 9 authoritatem nostram impartimur,vbi declarat importantiam dictarum clausularum, & iura, & Doct.passim allegat, quibus prædictas clausulas importare liberum arbitrium non regulatum testatur. addo ipse etiam alias clausulas, quibus libera,& absoluta facultas collata censetur,videlicet Brachiũ Regium concedimus, vel manu Regia procedas,de qua in glo. in l. 2.de orig. iur.& Bar.in fi.d.ver.videbitur additio ad Bertazzol.cons. 14.lit.c.vol.1. Afin.prac.§.3.c.3.per tot. vel si dicatur procedas viriliter, ac rigorosè, quoniam receditur à modo ordinario,quod est notandum pro Iudicibus ordinarijs Status Mediol.cuius excelsi Senatus proprium est, in causis grauibus, & occultis hanc clausulam (viriliter) adijcere; vel si dicatur procedas extraordinario modo, & vt tibi placuerit, hæc clausula addita iurisdictioni ordinariæ importat liberum arbitrium,secundum Imol.in l.filius familias.ff de donat. & sumus in claris, & de clausula, procedas prout volueris, habetur etiam in l.cùm quidam,la 2.de legat. secundò similiter de clausula, prout tibi placuerit, apud D. Menoch. d.q.7.per tot.& Fely. in d.c. canonum statuta,sub nu. 51. vel si dixerit,committimus cognitionem cum pleno, & libero arbitrio, vel facias ad tuam voluntatem,vel qsi Princeps dicit,cõmittimus tibi,quòd omnia possis facere, quæ nosmet possumus, vel vices nostras concedimus,quia hæc est clausula cæteris amplior. Bart.in l.creditor.§.Lucius.ff.manda & in terminis huius clausulæ præsuppono Iudicis nostri authoritatem consistere: Sunt aliæ duæ clausulæ, videlicet discretioni tuæ committimus, & hæc videtur importare arbitrium boni viri. glo.in c. statutum. §. assessorem de rescr. Fely d.c.canonum statuta. sub d.nu.51.col.4. & sic non importat liberum arbitrium: alia est clausula, conscientiæ tuæ committimus, vt in d.§. assessorem, & hæc ex magis communi liberum arbitrium importat, vt videtur Fely. vbi supra sub d.n.51.col.4.

& de

& de conscientia pulchrè Bal.in l.fi. C.de pen.iud. qui male iud. &
128 per hanc clausulam † dico posse rectè procedi per processum informatiuum, quando scilicet conscientia Iudicis est bene informata. Pap.in d.ver. summarie.n.17. & ibi addit.lit.1. c.Sacerdos, de offic. ord. & Put.de sindic.in ver.iudicare.c.2.vbi latè,& pulcrè in hoc proposito multa dicit omninò videnda, & dicit quòd iudex cũ hac clausula potest argui de malitia pro graui præiudicio, & quod conscientia est triplex, scilicet conscientia ligata rebus, ligata rationibus legum,& conscientia motiua ab intellectu, quæ non obligat animum; & tunc Iudex potest sequi conscientiam, quæ nemini nocet. alleg. Bal.in l.irruptione. ff.fi.reg. sed idem Bal.in l.fi.C.de impet.rer. dom. videtur differentiam facere inter bonum virum, & optimum virum, cui clausula ista conscientiæ applicatur, & dicit quòd iste vir optimus non astringitur sub regula ordinaria per dictam clausulam, vir bonus sic.vi.n.232. sed ne ad dicta Doctorum supra citat. penitus sit recurrendum, pro faciliori,& breuiori via, hic nonnulla quæ circa substantialia dictarum clausularum Doct. attingunt recensere
129 volo, † quò ad clausulam summarie, hoc importare videtur abbreuiationem terminorum,& amotionem solemnitatum, vt per Cano.in clem.sæpe.de ver.sig. Bar.Fely.& alios supra relatos. Marant. de ord. iud. 4.par.distinc.9. vbi ponit causas summarias, non tamen importat tantum quantum Brachium regium, minusque importat clausula simpliciter, quoniam boni viri arbitrium importat, & quod sit procedendum de æquitate,& non de rigore tenent Butr. & alij, in c.dilecti. de iudic. Car.in d.clem dispendiosam. q.41.eo.de iud. immo iudicium idiotæ importat,& non viri in magno Magistratu constituti, vt colligitur ex Bar.& alijs, de quibus supra, & significat, vt procedatur sine plica,& ambagibus, amotis circuitionibus, in quibus impij ambulant. Psal.11. Saluum me fac,& de hac clausula apud Bal. in l.nec quicquam. §.de plano.ff.de offic.proconsul.& leg & ait quòd per hanc clausulam tàm in procedendo, quàm in admittendo debent resecari implicita, & limitata. Imol.in l.1.§ simpliciter, in d. verb.
130 signif. † Similis huic est clausula, de plano, quæ videtur importare idem,& quòd Iudex possit ferre sententiam non sedens pro tribunali, quod est vsus nonnullarum prouinciarum, præcipue in statu Mediol. vbi sententiæ,& ordinationes in camera, seu studio scribuntur, & subscriptio Iudicis deseruit pro solemnitate, & publicatione, sec. in Ciuitate Mantuæ, in qua D.Capitaneus in medio Magnæ Aulæ in

sublimi loco honorificè parato sedens, præmisso ter sono tubæ, magna comitiua, & astantibus, in facie accusatorum profert sententias criminales, quæ res magnum terrorem affert, & quælibet harum trium clausularum sigillatim non tantam affert authoritatem, vt omnes tres simul: & hinc aduerti, quòd si simul sunt colligatæ ijs verbis summariè, simpliciter, & de plano, quasi vnica oratione comprehendantur, & hoc casu importare liberum arbitrium existimo, iuxta declarationē, vt infra dicetur in fi. dictarum clausularum, & per eas Iudicem procedere posse sine solemnitatibus, vt innuunt Fely. in c. olim. n. 5.
131 t. de accusat. & Bar. in extrauag. in d. ver. de plano, † cuius efficacia vi geminationis sumitur, quæ importat firmitatem, consensum, & diuersitatem iuris ab actu simplici. tex. est no. in l. quinquaginta. ff. de probat. & in l. balista. ad Trebell. quoniam dicta verba seriose, & cū mysterio simul apposita videntur, vt in dictis iur. & solet dici, virtus vnita fortior; Deinde Doct. supradicti videntur formare aliam ora-
132 tionem ijs verbis, sine strepitu, & figura iudicij. † Clausula ista, sine strepitu, iuxta significationem vocabuli importare videtur, vt secretè fiat, respectū loci, styli, & vocis. ita ex mente Bar. in extrauag. dictis verbis, vbi dicit Iudicem audire debere partem, & testes in oc-
133 culto, ne pandantur secreta curiæ ante tempus. † fortè ab re non erit dicere, quòd ex hac clausula ille qui secretò ad aures Iudicis patefacit delictum poterit condemnari, quod facere potest pro limitatione d. Fely. in c. pastoralis. §. quia uerò. in fi. de offic. deleg. Et insuper debet reijcere garrulos procuratores, sophisticas, & cauillosas exceptiones, & secretè conscientiam suam informare, quia nil secretius propria conscientia; nihilominus dicta clausula non importat, ut in totum procedere possit sine solemnitatibus; & est limitatiua tex. in l. iubemus, in fi. C. de Episc. & Cler. per quem tex. Iudex palam, & ante tribunal iustitiam facere tenetur: Hinc est, quòd si dicta clausula sine strepitu ex alijs uerbis importaret etiam facultatem iudicandi, &
134 exequēdi, † iustitia exequi poterit etiam in carceribus, ut pluries ex aliqua causa Principes mori ita mandauerunt, ut infra in 4. par. di-
135 cetur. † Clausula autem quæ sequitur sine figura iudicij, hæc (reuera) importat, ut procedatur de facto, reiectis solemnitatibus. Bart. in extrauag. in eo. uerb. & hæc clausula quò ad modum procedendi est ualde ampla, & potens, nam per eam uidetur Iudex immunis ab obseruantia, etiam substantialium iudicij introductorum à iure quouis positiuo. Cano. in c. dispendiosam, de iud. non intelligas de ijs,

quæ

quæ factum declarant, vt de inditijs, testibus, instrumentis, & alijs scripturis, quia hæc non tolluntur, sed causæ, quæ solemnitates sub-
136 stantiales iudicij respiciunt; † nam differunt acta causæ, & acta iudicij, vt per Marant. de ord. iudic. in 5. par. n. 55. & in 6. par. in verb. actorum æditio. n. 6. sed probationes necessariæ sunt de iure diuino, quæ tolli non possunt. idem Marāt. in 4. par. distinc. 9. n. 10. & 11. vbi vndecim effectus operari ait dictam clausulam, ad quem recurre.
137 Præterea sequitur alia oratio, videlicet † sola facti veritate attenta, quorum verborum clausula respicit tantùm merita causę, secundum Bar. in l. credito, §. Lucius. ff. manda. Afflict. decis. 305. n. 4. D. Menoc. de ar. iud. d. q. 7. & Rō. sing. 797. Fely. in c. 1. col. 18. de constitu. & sic non vagatur circa solemnitates, & nullitatum obiectiones. Vant. de nullit. tit. an quælibet sent. sub n. 8. & 9. & Marant. d. distinc. 9. nu. 39. intelligit quòd Princeps nititur veritate, cui ius patrocinatur, de hac clausula prac. Pap. in d. act. real. glo. summarie. n. 18. & Dom. de Rot. conclus. 30. dicunt dictā clausulam repertam fuisse per Pontificem Max. ad imponendam celerem expeditionem litibus. Boss. in tit. de princ n. 71. & 74. Vgo. cels. alios alleg. in trac. clausul. refer. & quod virtute huius clausulæ sola veritate niti possit, & secundum eam procedere sit. Arēt. in c. delecti, col. 3. de iudic. & qualiter hoc procedat vid. Pap. vbi s. sub n. 18. & Marant. à n. 32. vsq; ad n. 42. & Franc. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. n. 181. ff. de acq poss. dicit operari eundem effectum, ac si dictum esset procedas manu Regia, sic placet Afin. in d. sua prac. §. 3. cap. 3. n. 12. vbi de manu Regia, Restat nunc videre de alijs duabus clausulis, videlicet, procedas velo leuato, vel
138 alte, & basse, † clausula namq; velo leuato, idem ferè importare videtur quod clausula summarie, omnes citanr, l. de submersis, cum glo. C. de naufrag. vbi velo leuato. lib. 11. de submersis nauibus (inquit tex.) decernimus, vt velo leuato istæ causæ cognoscātur. c. 1. vbi Fely. col. 23. & 29. ver. & si dicatur velo leuato. de constitu. Pap. vbi supra eo velo leuato. & leuare velum in proposito nostro est facere iuditiū
139 de eo, quod Iudex vidit, vel audiuit, † nam oculi, & aures simul sūt testes certi, ex quibus conscientia Iudicis benè informata manet, Bal. latè in l. irruptione. ff. finium regunt. & Iudex videns nō eget testibus iux. illud Euang. Io c. 21. qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius; & Marc. c. 14. & Matth. c. 26. referunt dictum hebræorum, quid adhuc egemus testibus, ipsum audistis, &c. tex. in c. Deus omnipotens. §. quod autem. 2. q. & per hanc clausulam Iudex

secundum conscientiam,& non secundum acta,& probata procedare,vel iudicare potest; & hæc est vna ex limitationibus ad d. clausulam l.illicitas.§.veritas.ff.de offic.præs.licèt aliqui contrarium tenēt, de quibus Caualca.decis.19.n.35.p.1. Item velo leuato dici potest, idest sine metu,& de more impuberum, qui ob metum faciem velāt,
140 vel sine rubore,in contrarium eorum qui cum scelesti sint,non audent ostendere faciem ob suas iniquitates, & turpitudinem,oculos enim pileo tegunt; sic perfidi Iudæi Christum iustū inter iniquos reputauerunt,velādo faciem suam splendidiorem Sole, & in derisionē dicentes, Propheriza quis te percussit. Matth. c.26. & resplenduit facies eius sicut Sol,Matth.cap.18.& Dominus dicens,ego sum,ostēdit se Deū esse,idcirco perfidi Iudæi ceciderunt retrorsum, Io. cap. 18. & sic velum leuasse dici potest. Boni autem Apostoli licèt ceciderint in Monte Tabor (cum detecta eis est pars gloriæ Christi,velo humanitatis leuato aliquantisper) tamen ceciderunt,sed in faciem suam, & non retrorsum ob immensam claritatem Deitatis, quam visu corporeo adhuc sustinere non poterant. Matth. cap. 17. Item velo leuato ad instar nobil.equitum,qui in torneamentis adepta victoria statim galeam leuare solent, tanquàm viri insignes, & fortes se ostendentes,vt no.glo.lit.g.§.1. vers.nec,vt viros in Auth.de trien. & semiss. quos & magnaminos appellat Cic. lib.1. de offic. & de quibus est tex.in l.vnica.C.de Athletis.lib.10.& hanc fortè originem habuit Brachium forte, quod nos Regium nuncupamus. In principio item velo leuato, idest intrepidè,viriliter, & absq; exceptione personarum,nullo obstaculo intermedio, videlicet amoris, precij, metus,vis,vel odij,de quibus Put.de sindic.in verb.Iudex, cap.2.11. q.3.quattuor, cum Iudex sit Dei minister. 15.q.1. nec is,23. q. 15. non solum,sic de vultu leuatur velum sic,vt de vultu Dei ipsius prodeat iudicium,qui est via,veritas,& vita.c. vt nostrum de appellat.
141 † Sed in hoc est aduertendum, quòd velum leuare denotat iustitiam facere,sed velum scindere est nota, & signum iniustitiæ, & iniquitatis,vt tempore passionis D.N.Iesv Christi legitur, quòd velum Tēpli scissum est à summo vsq; deorsum in duas partes.Marc. cap.15. & Math.cap.17. tandem velo leuato,idest omissis solemnitatibus, & omnibus circuitionibus.Caualca.decis.12.n.59.in 1.par.& vela facere dicitur toto conatu rem aliquam aggredi. Cic.in 4.Tus.
142 † Proxima est clausula supradicta,altè,& bassè,de qua tractant Doc. in l.& in maioribus.C.de appellat.& in c.1.§.inter pares.in usib. feudo.vbi

do.vbi

so.vbi liberum arbitrium importare dicunt. D.Menoch.d.q.7.n.41. & quando mandatur vt procedatur de facto nullo iuris ordine seruato, Iudex potest etiam admittere infamem, & quemcunq; alium inhabilem, Decia.de delict.tom.1.fol.89.n.32.

143 †Reliquum est, vt pauca dicamus super ista clausula, cum mero, & mixto imperio, gladijq; ampla, & absoluta potestate, de qua in nostro diplomate enarrato supra in 4.præmiss.& omissa cęterorum diffinitione meri, & mixti imperij, magis placet, & magis congruit materiæ Brachij Regij diffinitio Ang. Aret.in l.imperiũ.de iurisd.omn. iud.vbi Bar.& Ias.qui eam videntur sequi. Merum & mixtum imperium, iurisdictionem esse seuerioris vltionis, publicam vtilitatem respicientem, & animaduersionem in scelestos, & facinorosos homines (secundum mentem Bar.) adiacentem Iudici nobili; vel dicamus esse exercitium iurisdictionis meri, & mixti imperij, quod competit Iudici nobili, virtute talis authoritatis à Principe tributæ, secundum Iac.à Sancto Georg.in suas inuestu.glo.1. & 2. cum mero, & mixto imperio: & qui habet merum imperium dicitur potens. no. glo. in l 2.in ver.potentia.C.de Annal.except. & cuius Imperij authoritas, (quò ad iudicem nostrum) ponitur in secundo, & tertio gradu meri, & mixti imperij; & dicitur magna, ad differentiam maximæ, quæ po-
144 nitur in primo grado; † & quæ soli Principi competit, vt condere legem, legitimare, creare Tabelliones, & similia, vt per Bar. & Ias.d. l.imperium, sub n.24.Item ad differẽtiam meri, & mixti imperij parui, de quo per Ias. vers.tertius est gradus, in quo continetur authoritas torquendi, & relegandi: necnon ad differentiam meri, & mixti imperij minimi, quod versatur circa delicta leuia, & modica, Ias.ibidem. vers.quartus est gradus; verum omisso primo, & vltimo gradu, secundum ea quæ aduerti in 111. præmiss. dico authoritatem concessã D.Capitaneo Iustitiæ Mantuæ esse in secundo, & tertio gradu, & cum mysterio ibi apposita esse hæc verba, videlicet cum ampla, & absoluta potestate, nam verbum, ampla, idem importare videtur, prout verbum, magna, sed habet aliquid plus energiæ, vt apud
145 Grammat. amplus dignitate multa præditus: & de importantia horum verborum, scilicet plenissimi imperij, plenioris, & pleni, trad. Iacob.à Sancto Georg. in d.inuestitu.glo.cum mero, & mixto imperio, sub n.11. primo casu dicit importare merum imperium, secundo casu mixtum, tertio casu iurisdictionem, per tex.in c. præterea. in verb.plenariam, ext.de offic.deleg. & Doc.in l.omnes populi. ff. de

iust.& iur.& in l.cũctos populos.C.de leg.Spec.in tit.de iurisd.omn. iud.§.1.vers.notandũ.Cano.in c.cũ ad sedem,& in c.conquerente,de offic.ord.Bar.in rub.& in l.dies cautioni.§.si intra.n.4.ff.de damn.in-
146 fect.† verũ quia merum,& mixtum imperium versatur etiã circa causas ciuiles,sm Ias.in d.l.imperium,sub n.8.& potest etiã compete-re iudicibus inferioribus,igitur cũ mysterio appositũ est verbum absoluta,qd conuenit duntaxat maioribus Magistratibus.Menoc.d arb. q.96.n.6.& 20.& seq.& qui sint isti maiores,& supremi Magistratus, ponit Anto.sol.in constitu.Sabau.in tit. de fals. Notar. glo. vlt. n.12. & Bost.tit.de for.compet. sed merum, & mixtum imperium,de quo in tertio gradu, cùm illud sonet in iurisdictionem, competit etiam Iudicibus inferioribus, & quod in secundo gradu est positum, excessiuè nobiliùs est,& potentiùs, quam ipsa iurisdictio. Luc. de pen. in l.7. sub nu.8. C.de exact. & execut. lib. 12. & ad maiorem declarationem quod talis potestas censeatur data tantùm in causis criminalibus,& Iudicibus supremæ authoritatis, addita sunt verba ista,
147 gladij ampla, atq; absoluta potestate; † cuius gladij potestas est de reseruatis Principi,&non venit in generali concessione meri,& mixti imperij. Bal.& cęteri in c.1.quæ sint regalia. & Ias. d.l.imperium, sub n.20. ver.sed alia quæ sunt : quid autem sit hæc gladij potestas, trad. Doct.in d.l.imperium. in princ.vbi Ias.n.1. dicit,quòd gladius in proposito nostro ciuiliter accipitur pro delictorum punitione,per l.illicitas.§.quæ vniuersas.ff.de offic.præs.cum simil. est tex.in l. nemo potest,gladij potestatem significare merum, & mixtum imperiũ, sic placet Ias. in d.l.imperium , col.9. sub nu.20. ver. sed alia quæ sunt, & est habere animaduersionem in facinorosos homines, & vitæ, necisque potestatem, nam qui potest condemnare, vtique absoluere potest. l.qui condemnare, in primo de reg.iur. necis,quia ad mortem condemnare potest. l.aut damnum. §.1.ff.de pœn. & ꝗ dicã in 4. par. multò magis habet potestatem condemnandi in mutilationē membri, glo.in d.l.imperium. in ver.animaduertendum. & Abb. in c.illorum,col.1. de sent. excommu. vbi differentiam facit inter
148 mutilare, & truncare membra. † & hæc mutilandi facultas ponitur inter tria genera causarum capitalium , quæ in secundo gradu meri,& mixti imperij continentur, vt quando vita delinquentis in totum,vel in partem adimitur ob mutilationem : Item quando perditur ciuitas,aut libertas, & potest stante potestate gladij etiam contra feras bestias sæuiri. tex.in c.mulier.15.q.1.Put.de sind.in ver. Iu-
dex,

tex. c. 1. n. 20. Item in cadauer, in casibus videlicet in quibus de iure memoria defuncti damnari potest, vt in hæresi, & alijs casibus, de quibus dicetur, & quos casus enumerat glo. in §. per contrarium, instit. de hæred. quæ ab intesta. defer. item continentur vt dixi tortura, & relegatio in gladij potestate, ac damnatio ad perpetuos carceres, vt per Ias. d. l. imperium. ver. tertius gradus; & de hac gladij potestate etiam habetur in Constit. Reg. §. 1. incip. Post mundi, vbi Afflict. sub n. 28. ver. 24. nota. dicit quod duplici modo in iure accipitur gladius, materalis scilicet, & spiritualis, materialē habet Imperator, vt in procm. instit. spiritualē habet Ecclesia, vt 33. q. 1 1. c. inter hæc, & subiungit, quòd vterq; gladius erat concessus B. Petro, sed non vtriusq; executio, & tēpore passionis D. N. Iesu Christi Apostolis dicentibus, ecce gladij duo hic. Luc. c. 22. Dñus noster respondit satis est, & reprehendit Petrū quādo educto gladio, seruo Pontificis amputauit
149 auriculam dexterā ad præsētiam sui Magistri, † nam vbi maior, minor cessat. l. nemo. ff. de off. iud. deleg. hinc est dixi non licere inferiori Iudici, præsente maiori Magistratu sententiam proferre. ex Vāt. trac. nullit. ex defec. iurisd. ord. n. 38. idē Afflict. vbi s. etiam narrat, quòd Papa habet vtrunq; gladium vti successor Petri, cui vterq; gladius concessus fuit, & quod hoc cognoscens Constantinus Imperator, resignauit B. Syluestro gladium, vt ostenderet se non legittimè vsum potestate gladij, cū ab Ecclesia illam non recepit; ad hæc adducit Bal. in l. cū multa. C. de bon. qui liber. & concludit quòd Rex habet gladij potestatem ab Ecclesia, vt in auth. quomo. opp. Episc. in princ. & gladius materialis dicitur esse in auxilium gladij spiritualis, cuius exercitij potestas remansisse dicitur Beato Petro, cui gladij materialis exercitium fuit prohibitum per illa verba, mitte gladium tuum in vagina. tex. 23. q. 8. sed non videtur priuatus quo minus duos gla-
150 dios habere non possit; † & in signum huius gladij potestatis, Genuæ ante Serenissimum illum Ducem est qui fert ensem nudum, & eleuatum, sic in Ciuitate Lucana ante Ill. D. Confalonerium, & olim Mantuæ ferebatur ensis ante D. Capitaneum Iustitiæ, & ita Imperatoriam Maiestatem depictā videmus sedere in solio Maiestatis suæ, cum ense nudo in manu dextera eleuato, & hæc dicta pro nunc sufficiant. Sic breuiter declaratis clausulis liberum arbitrium importantibus, in proposito nonnullas subijciam regulas. 1
151 † Prima est, quòd verbum, arbitrium, intelligitur de iurisdictione tantùm, nisi ex circunstantijs, & alijs verbis appareat quòd sonet liberam

beram voluntatem. Abb.in c.1.in 3.col.de seq.poss.& fruc. quem res fert Fely.in d.c.canonum statuta, sub n.51.col.3. vers. & adde quod ista clausula de constitu. Secunda est regula, quòd quando verba importantia dationem arbitrij, de quibus D.Menoch.d.q.7.8.& 9. diriguntur ad Iudicem, tunc non tenetur ad obseruantiam iuris, exemplum in clem.dispendiosam, in ver.potest, de iudic. Butr.& Imol.& Fely.in d.c.canonum statuta, sub n. 51. & intellige non teneri obseruare ius positiuum, tantum per supradicta, & quò ad modū procedendi tantū, nisi etiam in commissione comprahenderetur authoritas libera iudicandi, vt dixi supra in quinto præmisso, & infra dicā in 4.par.circa princ. multò magis si extendatur etiam ad exequendū,
152 vt suo loco dicetur. † Tertia regula est, quòd per quæcunq; verba liberum arbitrium importantia, tàm in procedendo, quàm in cōdemnando, si talia verba adijciuntur alicui verbo, quod de sui natura importet arbitrium boni viri, nihilominus significabunt liberam, & absolutatem voluntatem; sic Bal.in l.& sic post tres. col.11.ff.si quis cautio.Ias.sequitur in §.bonæ fidei. sub n.14.15.16.17.& 18. institut. de act. nam verba intelligenda sunt secundum subiectam materiam. l.si vno anno. ff.locat.§.nunc autem. institu. quib. mo.alie. lic. l. debitor.
153 §.fidei.ad trebellia. † Quarta regula est, quòd si causa committatur alicui Iudici ordinario, (qui via iuris ordinaria cognoscere poterat) cum ista clausula, arbitrio tuo, ad hoc vt aliquid operetur vltra iurisdictionē ordinariam, tunc dicitur data comissio procedendi posse extraordinariè, quia illud verbum arbitrium respectu personæ importare videtur liberum arbitrium, secundum Imol.in d.l.filius fam. ff.de donat. & èontra si verba arbitrio tuo sint directa ad Iudicem ordinarium, qui habet liberum arbitrium plenum, & generale in omnibus causis, vt D.Capitaneus Mantuæ, de quo in quinto præmisso, tunc tam lata facultas intelligeretur restricta, adeo quòd respectu
154 illius clausulæ teneretur procedere tanquè bonus vir, † qui dicitur Iudex ordinarius. l.sed si vnius §.prætor.& ibi Bar.ff.de iniur.tex. in l.cōtinuus.§.cùm ita de ver.sig.& qui consulta patrum leges, iuraq; seruat D.Menoch.de arb in proem. n.7.per dictam rationem, circa quæ vid.Bal.in l.milites. in 4.col. vers.secundò ponamus. C.de testa. mil.vbi loquitur de prioribus habentibus plenum, liberum, & generale arbitrium, quoniam verba non censentur apposita superflue, sed cum mysterio. l.Balista.ad s.c.trebel.secus si Princeps in commissione
155 dixerit † procedas secundum imperium tuum, quia dicitur excitasse

tasse tantùm iurisdictionem quam habet. Cano in c.licet in corrigendis, vbi Fely. de offic.iud.ord. conferunt quæ infra dicentur in materia, quando Iudex ordinarius censeatur delegatus, & è contra, n.
156 † Quinta regula est, quòd verba importantia liberam voluntatem non operantur secundum effectum suum quòad tertium, sed solùm inter eos, de quibus dispositio loquitur, nam quòad tertium seruabitur ius commune. Imol. in d.c.canonum statuta, & Lap. allegat. 61. incip. visis literis. sic Fely. hanc regulam cum tribus seq. tradit in d.c. canonum statuta. n.52. nisi commissio esset generaliter contra quascunq; personas.
157 † Sexta regula est, quòd per quamcunq; verborũ formam clausula ponatur, nunquàm censetur ablata exceptio quamtuis rigorosa, acquisita parti, quia Iudex habet arbitrium circa processum, & circa quæ ipse facit, non autem circa ius parti quæsitum ante processum. Bar. in extrauaganti ad reprim. super verb. videbitur
158 in fi. Mathes. not. 15. incip. quod si Iudex. † Septima regula est, quòd processus factus manu regia (omisso iuris ordine) debet nihilominus intimari parti, alioquin dicitur processum fuisse dolosum. Fely. in d. cap. canonum statuta. n.52. per tex. l.2. C. de decurio. lib.10. vi. nonnulla per Lancelot. prac. de Prætore. §.2. cap.9. tit. de clausul. & 93. Et quia supra dictum est quod per dictas clausulas tolluntur solem-
159 nitates iuris, † porrò hæc dicuntur solemnitates iuris, libellus præcedens, litis contestatio, dilationes, iuramentum testium, productio solemnis instrumentorum, publicatio processus, conclusio, instantia de quibus in c. quoniam contra de probat. & in clem. sæpe. de ver. sign. & in l. prolatam. de senten. & interloc. omn. iud. Marant. de ord. iud. d. distinc. 9. in princ. par. 4. Pap. in for. lib. in act. real. d. ver. summarie. n.2. Asin. in eius prac. §.3. c.3. & 4. & ad prædictas clausulas vid. etiam Sigismon. Scaccia. d. trac. de caus. ciuil. criminal. & hæret. cap.53. n.30. vsq; ad fi & Doc. passim in diffinitione adductos, ad quos breuitatis causa me remitto; sed attende quòd solemnitates sunt de rigore iuris. l. diuus. de restitu. in integr. Dec. in l. in omnib⁹.
160 n 6. de reg. iur. † Et aduertendum est, quòd per istas clausulas summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, Princeps dicitur relaxare rigorem ordinis iudicialis, & consequenter videntur non sapere equitatem. Doc. in clem. sæpe. de ver. sig. & Vant. de nullit. an quælibet sent. sub n.9. vnde videntur parum facere in proposito nostro, in quo Iudicem nostrum plenum rigore constituimus.
161 † Octauo præmittendum est, si Princeps vices suas concesserit, quid

concessum esse dicatur, quoniam supra dictum est, quòd Iudex brachij Regij ea facere possit, quæ idemmet Princeps facere potest, secundum Put. de sindic. in ver. arbitrium. c. 1. & 2. & per D. Menoc. d. q. 7. & Bar. Imol. & alij in l. filius familias, sub nu. 2. cum plurib. seq. ff. de donat. vbi Bart. docet quid facere possit Iudex, & per regulam de qua in c. sanè, vbi Doc. ff. de offic. delegat. Boss. in tit. de princip. n.
162 90. Decia. consi. 26. in 1. vol. D. Menoc. d. q. 7. n. 62. † Iudex noster dicitur subrogatus in locum Principis, & vices suas gerere, & eius sententia dicitur lata à Principe Caualca. decis. 19. n. 3. p. 1. & decis. 41. n. 34. ea. par. vbi infert ad Iudicem clericum subrogatum in locũ Iudicis laici, qui sequitur naturam Iudicis laici cum omnibus suis qualitatibus, & subrogatus debet regulari secundum potestatem subrogantis, vt etiam in c. accessorium, de reg. iur. igitur cognito quid Princeps facere de iure positiuo possit, & valeat concedere, vtiq; cognoscetur, quam authoritatem habeat Iudex noster, & quid ei facere liceat. arg. §. 1. institu. de ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. sed operepretium est videre quid concedere Princeps non potest, nam ex his cognoscetur quid possit. ar. l. si inter de excep. rei iud.
163 † Primò, Princeps non potest de plenitudine potestatis ordinare contra iura naturalia, & gentium primæua, & diuina, quibus & ipse est obnoxius. glo. in §. sed & naturalia, & §. fi. de iur. nat. gent. & ci. (quamuis Lancellor. in tractat. de attenta. in præfat. sub num. 69. ait Principem limitare posse, distinguere, & declarare ius naturale) videtur tex. in auth. de consul. in fin. Luc. de pen. in l prędia. n. 22. C. de loca. pred. ciuil. lib. 11. Fulgos. consi. 143. sed hoc posset esse circa ius naturale secundarium, non circa ius diuinum, nam licet Princeps sit solutus legibus, l. digna vox. de leg. tamen non est solutus à iure naturali gentium primæuo, & diuino. c. sunt quidam, 25. quæst. 1. Euerar. in sua Centur. in loc. à plenitudine potestatis.
164 ver. 1. & 2. † vbi vnum mirabile dicit, quòd Papa, nec Imperator tenentur seruare pacta, & contractus antecessorum suorum, quia vterq; eligitur. c. licet, & c. venerabilem, de elect. Affiict. decis. 391, n. 2. & sub n. 4. dicit, quòd licet Princeps sit supra ius positiuum, & possit mutare substantiam legis, & nigrum in candidũ vertere, vt in l. vnica. C. de rei. vx. act. nec possit argui, cur ita facis. c. memoriam. 19. distinc. & dum tractatur de absoluta potestate, non est quærendum cur de hoc, vt habemus exemplum in Euangel. Ioan. cap. vlt. vbi Petrus quærens quid erit de Ioanne, Christus respondit, sic eum vo-
lo

lo manere donec veniam, quid ad te &c. vid. infra n. 239. & 242. & plura ponit Ang. in l. Princeps de leg. tamen nõ debet Princeps quidquam ordinare contra iura naturalia gentium, & ciuilia. alleg. Bal. in l. si aquam. C. de ser. & aqu. Laudens. de Princ. q. 1 c6. quod verum
165 est sine causa, immo Princeps peccaret vtendo plenitudine potestatis sine rationabili causa. Grammat. vot. 15. & vot. 35. & fin. † Præ-
166 terea Princeps non potest quicquam turpe, aut inhonestum concedere, quia & si sit dominus legum, tamen non est dominus morum, Laudens. de crim. læs. Maiesta. q. 8. n. 2. tex. in l. 3. de leg. immo licèt sit solutus legibus positiuis, tamen legibus viuere debet. l. digna vox. C. de leg. & secundum Theologos Princeps tenetur actiuè seruare legem quam fecit, vt in l. Princeps. ff. eo. de leg. Laudens. d. tract. q. 54. alioquin peccaret, vt ait Decia. cons. 91. n. 13. vol. 2. & Doc. in l. cunctos populos, & in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. qua de re † qui fa-
167 cit peccatum est seruus peccati. Ioan. 8. 2. Petr. Apostol. c. 2. & statim est damnationi æternæ obnoxius, nec per quamcunq; pœnitentiam potest esse certus de remissione suorum peccatorum, nec quisquam etiam scire potest se in Dei gratia certo esse, nisi hoc sibi per diuinã gratiam reuelatum sit. c. corripiantur. 24. c. 3. & Conc. Trid. sess. 6. c. 12. & can. 15. & 16. potest bene sperare, sed quod omninò sit certus non est verum, ideo caue à peccato, & fac bonum, & spera in Domino; & ijs rationibus Princeps non potest tollere citationes respicientes reorum defensiones, quia sunt de iure diuino. Vant. vltra alios in suo trac. de nullit. an quælibet senten. & c. 3. n. 12. & 13. Marf. sing. 388. incip. defensio. & in repet. l. 1. C. de rapt. virg. & latius in repet. l. de vno quoq; de re iud. Afflict. tamen in decis. 283. & Doct. in c. ex parte, il 2. de offic. deleg. dicunt quòd prima citatio est de iure diuino, cæteræ quæ sequuntur de iure positiuo; sed re vera prima citatio respicit constitutum, & secunda defensionem, ambo videntur de iure naturæ, & diuino. tertia verò quæ fit ad audiendam sententiam fortè dici potest de iure positiuo, vt in c. 2. & 3. Gen. & in c. serpens, de pœnit. distinc. 1. sat est quòd citatio omitti non potest, nec dissentit Afflict. decis. 301. nu. 6. non obstante quacunq; clausula liberum arbitrium importante, D. Menoc. de arb. q. 17. per tot. & cum clausula, de plenitudine potestatis, vel ex certa scientia. Car. & Imol. in c. si quando de rescr. vbi Fely. ait, quòd non obstantibus dictis clausulis, † si
168 patẽdo Principi imminet scandalum, potest supersedere, & supersedens laudabitur, & de dictis duabus clausulis idem importare di-
cit

cit Euerar.in loc.cit.à plenitudine potesta.ver.septimo, vbi etiam de clausula nulla iuris solemnitate seruata; & quamuis cõcedatur quod manu Regia procedi possit etiam in causis priuilegiatis, nihilomin⁹ citatio requiritur quando (vt dixi) defensionem respicit.Bertazzol. conf.359.n.23.vo.2. vid.Asin.in sua prac.§.7.car.63.limit.36.n.4.& seq.vbi contraria in fi.conciliare videtur,& quòad condemnandum Mascar.de probat. conclus.1366. nam quòad procedendum tantũ, vt plurimum, stante magna probationũ difficultate,& delicti atrocitate, virtute brachij Regij proceditur sæpe per processum informa-
169 tiuum,† prout idem Princeps facere potest. Boss.tit de princ. n.77. & in tit.de indic. & consid.an.tor. n.142.Foller.prac.crim.vers.& si confitebuntur. n.41.Bursa.d.cons.201.vol.2. Vasc.controuer.Illust. vir.cap.31.n.8. Verum Princeps ex iusta causa potest omittere citationem, ne sub prætextu iuris,& naturalis obseruantiæ iniquum sortiatur effectum. Viui.op.710.n.5.D.Menoc.de arb.q.17.vbi loquitur de Iudice, & Gabriel de iud.conclus.1.nu.31.sed Decia.cons.18.n. 284.vo.2. inquit Principem posse tollere modum,& horam citandi, non autem citationem ipsam, Afflict.super constitu.Regn.in ver. in-
170 quisitionis. §.item dura.nu.3.lib.1. quia † in ijs quæ ordinem non substantialem respiciunt, Princeps potest prouidere, adimere, & supplere,sicut est modus citandi. Marant.de ord.iud.par.4.distinc.9. & Vant.de nullita.ex defec.citat. n.123.vbi licèt prima facie contrarium tenere videatur, nihilominus loquitur de ordine substãtiali,& non de insubstantiali, & in tit.de nullit.ex defec.processus,&c. sub n.
171 15.& seq. declarat†ordinem duplicem esse,vnum de substantia,& hic si præuertatur vitiat; alterum de iustitia, & hic non vitiat, & de substantia iudicij esse ait libellum, citationem,litis contestationem, iuramentũ calumniæ, causæ examinationem,probationes, & senten-
172 tiam,& alia de quibus per eum nu.17.18.19.& alijs seq. † sed de ordine iustitiæ,secundum Host.in sum.tit.de sent.§.qualiter,sunt positiones, & responsiones testium, & instrumentorum, productiones, publicationes,interlocutiones, renuntiationes,conclusiones,& allegationes; nihilominus in materia Brachij nostri Regij sic dici posset ex abundanti,quòd ordo substantialis sit Iudex,actor, & reus,et in ijs tribus personis iudicium constare dicit Marant.in sua prac. par. 1. n.4.quòad Iudicem non potest iusdicere nisi interloquatur,condemnet,uel absoluat,quòad actorem tenetur queręlare,& quærelam prosequi,cuius loco hodie potest etiam ex officio procedi, vt dictũ est,
sed

sed in hoc vnum est, ꝙ siue ad querelā, siue ad denuntiā, vel ex officio procedatur, requiritur talis qualis præambula delicti, & delinquentiū scriptura, seu præfatio, quæ loco libelli, seu accusæ succedit; quoad reum debet examinari, & suis loco, & tēpore defensio dari, vt in 3. par. dicetur; & si est absens, citari, & in contumaciam condemnari. & hæc adeo sunt de substantia, quòd à nullo omitti possunt: Cæterum quòd Princeps terminos abbreuiet, vel dilationem non concedat, vel modus citandi, & defensiones non præbeat ante torturam reo, & alia quæ à iure positiuo sunt introducta, nō est dubium, quòd ex causa omittere potest in procedendo, sed in condemnando non potest indefensum condemnare, vt infra dicam; nam & si processit per processum informatiuum, tamen perfecto processu offensiuo, sequitur processus defensiuus, & in ijs duobus pendet omnis disputa-
173 tio; †quoniam de substantia iudicij, & iustitiæ sunt processus offensiui, & defensiui; modus verò fabricandi hos processus non est de substantia, nisi quòd alter alterum sequitur, primo informatiuus, secundo defensiuus, & hæc ex vera practica, absq; allegationibus sumuntur, ad quæ tamē vi. Doc. in l. prolatam. c. de sent. Host in sum. & Marant. in l. 2. 3. & 4. par. & per tot. Doc. quos adducit Vant. de nullit. ex defec. process. sub n. 18. cum mult. seq. vbi dicit quòd Doc. explicitè loquuntur, & ipse sedem propriam non finit substantialibus iudicij, quoniam modò ait, modò negat, vt ibi est videre; & per Afin. in sua prac. in Rubr. spec. in tit. de iud & in tit. de senten. p tot.
174 Rursus quoad citationem †licet in die feriata citatio non teneat, p tex. l. ex quacunq; ff. si quis. in ius voc. non ierit; tamen secus est qn̄ proceditur authoritate Principis, qui etiam potest citare in ferijs in honorem Dei; secundum Bar. in d. l. ex quacunq;, col. fi. Lanfranc. de Oria. in c. quoniam contra. ver. citationes, in fi de probat. c. veniens. de accusat. & in materia statutorum Finizani, aduerte ꝙ dies, in quibus operatur à die Circuncisionis vsq; ad diem Epiphaniæ, non intelliguntur feriati in honorem hominum, sed in honorem Dei, quia propter Natale D. N. à vigilia, vsq; ad totum diem Epiphaniæ feriæ in honorem Dei introductæ sunt, & attenditur id quod principaliter fit, non quod in consequentiā venit, vt in auth. quomo. opp. Episc. in princ. Stat igitur firma conclusio quòd non tenetur seruare Iudex noster iuris positiui ordinem. Bal. in proem. ff. circ. princ. verùm non
175 credas reum indefensum posse condemnari, etiam quòd ex aliqua vrgenti causa deuentum fuerit ad torturam, non datis prius defen-

sionibus,

sionibus, quia nulla lex, nullus Doctor, nullus practicus hoc dicit, nec vllibi contrarium seruatur, immo sunt tex. clari, & aperti prohibentes neminem condemnari posse, nisi dato termino ad se defendendum, vt in l.3.§.si ad diem. ff.de re milit. tex.cum glo. quem di-
176 cit esse singular. in l. 1.ff.de fur.Balne. † At si per processum informatiuum procedatur, hoc non fit semper, sed quando atrocitas delicti, & difficultas probationum, & mala qualitas delinquentis hoc exposcit, vt infra clariùs demonstrabitur; nec reus potest conqueri, nec alius quod Iudex noster illum indefensum torserit, quando antequàm torqueatur fit testium repetitio cum interrogatorijs rei, vel saltem reo monito ad dandum interrogatoria, & sæpenumero fit confrontatio testium cum reo, de quorum repetitione, & confrontatione satis dictum est supra in prac.de test. in 5.par. sub n.206. cũ seq. & sic tanquàm præsens, & non ignarus earum, quæ contra ipsum existunt habetur, ac si citatus esset, vltra quod monitio generalis deseruit pro citatione, quæ fieri solet immediate facto constituto, secundum prac. Clar.q. ver. licet Mantuæ non seruetur sic, nec potest Princeps denegare iustitiam cui competit actio, licet possit tollere actiones, & manu regia potest ministrare eam, prout ante
177 inuentas actiones. † Item licèt Princeps non teneatur seruare instantiam, Alex.cons.50. in 2.vol. D. Menoch. q.8. nu.22. & est omnium sententia. in d.l. prolatam. C.de sent. & in clem. sæpe. de verb. sig. possitq; Princeps abbreuiare omnes terminos, vt ibi, tamen non potest adeo angustare illos, vt impossibile sit tam cito incumbentia fieri. ar.l.quibus idem. ff.de stip. & dixi de test.in 5.par.num.212.
178 † Hinc est, quòd pessimè fit quando reus à iudice satagente renuntiari defensionibus persuadetur, quoniam defensiones sunt de iure naturali, cui derogari non potest. clem. pastoralis. §. fi.de re. iud. vt statim dicam. D.Menoc.d.q.7.n.10.& q.84. n.4. & Vital. trac. claus. fol.551.n.1.col.3.& prædicta procedunt etiam in notorio delinquente, quamuis nullam competere defensionem certum sit, non obstante clausula, conscientiæ tuæ committimus, de qua supra in præcedenti præmisso. Boss.in tit.quib.mod.proced.in notorijs criminibus. n.4.&
179 5.& infra dicam † in materia notorij, in qua multa fieri possunt sine solemnitatibus, quæ aliàs fieri non possent, si factum non esset notorium. Mars.in prac.§.aggredior.à nu.125.vsq; ad fi. vel nisi cum authoritate Brachij regij procederetur : porrò nullum crimen est a-
180 deo notorium, quod non habeat aliquam excusationem, † tamen in crimine

crimine notorio,& quando Iudex est omninò certus reo nullam competere defensionem,si reus ex se petat expediri,& dicat nullas habere defensiones, hoc in casu potest expediri, maximè si est vir facinorosus,sine scrupulo statim, vt in l.si quis filio. ver.nisi forte. ff. de iniust.rupt. testa.l.prouinciarum. C.de ser. præsertim à Iudice liberum arbitrium habente,vel quando hac protestatione non obstante immineret periculum scandali vtiq; expediri posset. l. non est singularis. ff.de re iud.& infra dicam in materia scandali vitandi in 4.par. &
181 formam defensionum de iure positiuo introductam, Princeps tollere potest,sed nunquàm defensionem. Cartar. trac. de execut. sent. cap. Bamn. vbi de communi testatur c.3. n.34. sequitur Farinac. de indic.& tor.q.29.n.26.Quãdo autem possit renuntiari defensionibus,
182 & de eius prac.vi.in trac.clausul.Vital.fo.551. vbi tractat an defensionibus possit renuntiari,& dicit quòd defensionibus de præsenti renuntiari non potest. per l.tale pactum. ff.de pac. vbi propria sedes,nisi constet nullam competere defēsionem,si sumus in dubio renuntiatio tenet. l.1. §. si quis vltro. ff.de quæst. est verum quòd potest reuocari renuntiatio,per glo.l.1 de fur. Balne.vid.quæ scripsi de test. fol.113. sub nu.72. par.3.
183 Item Princeps quemquam damnare nequit nisi prius constet de delicto. Caso.de tor.cap.1.Clar.§.fi.q.4. Farinac.q.crim.q.2.vbi latè. & Mars.in sua prac.§.postquàm. & hæc est omnium theoricorum,& practicantium communis conclusio,& obseruantia, & quia quædam sunt delicta facti transeuntis de quibus nulla remanere solent vestigia, vt delicta carnalia,blasphemiæ, furta sine fractura, & percussiones sine liuore,& tumore,& ijs similia,vel illa delicta quæ consistunt in prauitate animi,vt hæresis, prout plenè explicantur à Clar.d.q.4.
184 Hoc in casu statim porrecta quærela procedi potest ad capturam iux.terminos,de quibus in 2.par.dicam, & sine mora sumendæ sunt informationes: de alijs uerò delictis quæ sunt facti permanentis, ut incendium,homicidium,incisiones arborum,uel segetum, uulnera, & ijs similia,tunc oportet ut ante omnia constet de corpore delicti, potest enim constare de delicto per testes etiã in ijs,in quibus uestigia nequaquam remanent,ut dixi de test p.2.n.104.& 107.par.3. n. 155.& per Mascar. de probat.conclus.488.uol.1.sed non potest cōstare de corpore delicti,nisi in proximis delictorum exemplis, ut in-
185 fra dicetur, & hic est aduertendum in practica, quòd delicti corpus debet oculis subijci,& in actis curiæ expedit omnia scribere, &

etiam exhumari cadauer, si ante visitationem sepultum fuerit, Farinac. alios allegans, tit. de inquisitione, q.2.n.5. Item omnia vulnera describantur, & indumenta offensi, & quo genere armorum, si cęsim, aut punctim, & in qua parte corporis; idem quando visitaretur nemus, seu viridarium, in quibus arbores fuere incisæ, describantur qualitates, quantitas, crassitudo, & omnia, an nouellæ, vel veteres extiterint, nunquid cæduæ, vel non, aut fructiferæ; similiter scribantur fracturæ hostij, vel fenestrarum, arcæ, & huiusmodi, & sic omnia iuxta genus delictorum qualiter, quantum, & quando, vbi, & à qui-
186 bus si fieri potest; † si autem non reperitur corpus illius qui dicitur occisus, vel vulneratus, tunc per informationes poterit taliter Iudici constare, vt etiam ad torturam deueniri possit, Clar. q.64. vers. debet autem. Grammat. vol.1. & per famam constare dicetur de delicto Mascar. de probat. conclus. 354. n.45. Gabriel. de delict. conclus.
187 17. Farinac. d.q.2 n.6. † & si reus confitetur præcedentibus inditijs (adhuc non constito de delicto) poterit puniri. Clar. q.55. vers. potest etiam, & vers. quomodo autem. col.2. ibi bene verum est, præcipuè contra assassinos, & famosos latrones. Cassa. in consuetu. Burg. Rubr. de iustities. §.5. vers.7. in addit cir. fi. & ex his colligitur † q
188 de delicto constare debet triplici de causa ad triplicem effectum, primò ad inquirendum, & sufficit quærela; secundò ad torturam, & sufficiunt testes; tertiò, ad condemnandum, & debet constare de corpore delicti, si fieri potest; verùm sufficit quandoq; constare de delicto, & quomodocunq; si Gand. credimus in tit. de præsumptionibus, vers. aliud etiam nota dignũ, vbi dicit per testes, vel aliud inditium, vel per euidentiam facti probatur, quòd quis deliquerit, & verũ dicit, sed ad hoc vt de corpore delicti constet, expedit videre
189 corpus, vt prædixi: † & si non poterit per euidentiam constare, tunc adhibitis prius diligentijs per testes sat erit, vnde dicimus, aliud est constare quod delictum fuerit commissum, puta à Petro, aliud est constare de corpore damnum passi à Petro, & hoc est quod innuere videtur Clar. d.q.4. vbi ait, aliud est constare de delicto, aliud est constare delictum fuisse commissum; Nec sufficit constare de deli-
190 cto, † sed expedit habere inditia antequàm reus condemnetur. Grammat. vot.32.n.9. vbi dicit Principem non posse torqueri facere reum sine inditijs, de quibus in 3. par. latè tractabitur. facit Rol. à Vall. cons.12.n.32.vol.3. Plot. in l. si quando. n.635. & seq. C. vn. vi.
191 Mars. prac. §.2. quæst. n.6. Gason. de torm. cap.5.n.6. † & in proposito

Ɛto indagationis corporis delicti, seu eius in quem delictum sequutum est describendus locus, in quo cadauer repertum est cum suis confinibus. Columba.in for. proced. extraor. in controuer. capital.c. 23.Scacc.de caus.ciuil.crim.& hæret.cap.83.n.12. fo.141.de iud. itē quomodo sepultum maner, quia certioratus Mantuæ fui de quodam interfecto homine reperto in præsepio, & sepulto adhuc viuo, vt ex coniecturis apparebat, cùm(vt relatum est) fouea esset satis longa,& tamen cadauer repertum fuerit stare rectū, sed genibus flexis, seu curuis,ac si sedere videretur sub pedibus,cum vna manu,& brachio recto versus caput, alio brachio versus genua, & in ventriculo foramen latum baculo factum, quod iudicatum fuit tunc temporis, quando illum miserrimum terra cooperiebant intus foueam, adhuc viuum fuisse factum,& facinorosi assassini cum baculo illum impulere, casus quippe horrendus,& sic reperto cadauere eo modo fuit inditium atrocioris delicti,sed vnus ex dictis assassinis coram me ductus,& pluries tortus, tandem fassus est delictum, & luit pœnas. vi. Farinac.d.q.2.per tot. & Scacc.d.cap.83.n.3.cum plur.seq. vbi videtur non satis esse constare de delicto, nisi perquiratur ēt an scelerate

192 factū sit,& dat plura exempla.Boss.tit.de delict.n.3 †Rursus si occisus reperiatur,sed ignoretur qui sit homo ille, & de qua patria,solet cadauer exponi in publicis plateis ad effectum,vt recognoscatur, nec refert si nomen ignoretur, quia nihilominus reperto delinquēte puniri potest.Clar.vbi s.q.4.ver.quando verò.col.2.†quinimo etiā si

193 Iudex erraret in nomine delinquentis,nihilominus poterit procedere cōstito de corpore,& de cęteris qualitatibus.Mars.prac.in princip.post n.17.Natt.cons.442.vo.2.Farinac.d.q.2.n.28.& ita seruatur & de corpore delicti in furto,& in eo qui suffocatus repertus est an casu,vel dolo contigerit. vi.eund.Farinac.n.14.cum seq. & n.29. vbi

194 excitat signa,& inditia; †Præterea poterit etiam de delicto constare per sententiam condemnatoriam latam ab alio Iudice sub diuerso Principe, Boer.decis.164.n.10. Clar.q.54. ver. sed pone. & de con-

195 suetudine seruatur contra bamnitos. †Item de delicto potest constare ex præsumptionibus,& coniecturis, præsertim quando agitur de salute animę,& id tutius fit,vt per D.Menoc.de præsumpt.lib. 5.præsumpt.2.n.40. Farinac.d.q.2.n.12. vbi in occultis, & difficilis

196 probationis non dubitatur,ęquidem delicta quæ domi,noctu,& in occulto fiunt sine testibus etiam præsumptionibus probātur. Menoc. præsumpt.9.num.28.& 58. lib.1. Foller. prac. crim. in ver. capiat

informationem, per tot. illum uers.

179 Vlterius si delictum committeretur coram Principe, & eo uidente, propter præsentiam Principis, dicitur notoriè de delicto constare, & quamuis delictum in se atrox non erat, tamen respectu personæ Principis appellatur delictum grauissimum. Blanc. de indit. n. 200. & Farinac. tit. de inquisitio. q. 18. n. 63. cum seq. ubi ponit qualitates delictum aggrauantes, de quibus in hac parte tractabitur, Doc. in l. aut facta. §. pœna grauior. ff. de pen. Bar. in l. denuntiasse. §. quid tamen,
198 & ibi Saly. ff. de Adult. Similiter delictum dicitur notorium, quando fit ante palatium Principis ubi residet, sed non punitur ea grauitate pœnæ, sicut quando fit ad eius præsẽtiam de iure communi, minusq; grauiter puniretur quando delictum fieret in alio Principis palatio in quo nō residet; similiter quando delictum fit coram maiore parte cohortis Principis. Farinac. de delic. & pen. q 21. & Boss. in tit. quib.
199 mo. proc. in notor. n. 3. Dicitur etiam notorium delictum quando fit coram Iudice pro tribunali sedente, quo casu posset sine alijs inditijs delinquens cōdemnari, dato prius aliquo breui termino ad faciendum eius defensiones. Bar. in l. iubemus. C. de probat. Doct. in l. illicitas. §. ueritas. ff. de offic. præf. Cofret. sing. in uer delictum. Carer. prac. in l. obseruare, car. mihi 6. & 7. n. 28. & 33. & n. 41. car. 117. de homic. Gand. tit. quomodo de malef. cognosc. quan. delictum est notorium. n. 9. Clar. §. fi. q. 8. uer. fi. & q. 66. uer. scias. Alex. cons. 65. habita. vol. 1. Boss. in tit. de indic. & consid. an. tor. n. 142. & Farinac. d. q. 21. sub num. 158. vbi tutius erit sumere informationes, ne in sindicatu Iudex teneatur, hoc non expedit iudici nostro: & n. 162. dicit idem esse si fiat delictum coram Iudice non sedente pro tribunali, sed aliquem actum iustitiæ faciente, & de hac re per Foller. in sua prac.
200 in verb. item quod est notorius delinquens. n. 29. † sed quid si notorius delinquens in defensionibus adducat exceptiones friuolas, quæ non iuuant, istæ sunt audiendæ, sed moneri debet, & interrogari an habeat alias defensiones, & respondendo quòd non, poterit condemnari statim. l. 4. § condemnatum de re iud. sed Gand. in tit. de de-
201 nuntiat. nu. 5. ait quòd in notorio crimine non requiritur accusator, seu denuntiator, libellus, vel litis contestatio, non iuratur de calumnia, vel de veritate dicenda; nec requiruntur testes, nec aliqua probatio, immo in notorio ordo est ordinem non seruare, sed etiam in practica tutius erit statim mandare, quòd Notarius sit rogatus de delicto facto coram Iudice, & de eius qualitatibus omnia extensè

scribendo (Iudice dictante) in præsentia astantiũ, & eis audientibus, & antequàm à cõspectu Iudicis recedant, omnia quæ scripta sunt, perlegere, & Notarius dicat vos testes, & ego rogatus, & ita Iudex faciendo nõ errabit, neq; postea in sindicatu timebit, sic reiectis friuolis exceptionibus (vt mox dixi) reum præsentem (vti notorium delinquentem) condemnabit. Marſ. prac. in §. vltima. n 30. nec reo ne-
202 gare prodesset, quia notorium nulla tergiuersatione celari potest. Hier. de Turret. inter conſ. Ant. de Butr. conſ. fi. n. 37. Curt. ſen. cõſ. 21. n. 13. Rot. Flor. deciſ. 47. n. 22. Saly. in l. ea quidẽ C. de accuſat. idem Marſ. in §. ſecunda q̃stio. n. 42. 43. & 44. nihilominus debet præcedere talis qualis terminus defensionis, q̃m nullum est maleficium tã notoriũ, quod non possit habere aliquas excusationes, qualitates, & circunstantias occultas excusantes delinquentẽ, vt per Host. & alios ad-
203 duc. à Farinac. d. q. 21. n. 50. in trac. de notorio, n. 70. Nam etsi Deo notum esset peccatum Adæ, & Cayn, tamen Dñs omnipotens vocauit eos, vt se defendere possent, dixitq; ad Adam, Adam vbi es? idest cur peccasti? Gen. c. 3. quo audito, & friuola exceptione reiecta (quandoquidem nitebatur Adam culpam suam reijcere in persuasionem
204 Euæ) † Dominus Deus protulit sententiam in eum, quæ emanauit in omnes posteros (sicut & peccatũ ipsius in omnes transmissum est, & originale dicitur) inquiens: in sudore vultus tui vesceris pane tuo; deinde ad mulierem quæ culpam retorquebat in serpentem protulit aliam sententiam: in dolore paries. † serpenti verò non fuere
205 datæ defensiones, licèt Rot. deciſ. 364. cum iura, & Deciſ. 201. in causa, dicat, quòd defensio etiam Diabolo danda esset, si foret in iudicio, tamen Diabolus nõ erat, nec erit capax amplius defensionis, & ideo etiam redimi non debuit, secundum D. Aug. & Damaſce. quia nullo suggerente peccauit, sed primi parentes ab eo fuere decepti, &
206 subornati, cùm eis dixerit: eritis sicut Dij Gen. 3. † Item quia Angelus non est susceptibilis pœnitentiæ, nec proinde venia dignus sicut homo, quia natura spiritualis semel tantùm vertibilis est, porrò Angeli boni fuere in gratia confirmati in æternum, & Angeli mali ad ignem æternum condemnati, quorum tantum est desperanda salus. Diuus Auguſt. super Psal. 52. & legitur in secundo nocturno feriæ 5. hebdomadæ sanctæ. quo circa propterea quòd diabolus in tam grauem noxam Adamum induxit, & tam grauem labem in genus humanum innexit, quale est peccatum originale, Dominus protulit aliam sententiam contra serpentem, dicens: supra pectus tuum gra-

207 dictis. Gen. c. 3. † & sic Adam ad sudorem, & Eua ad dolorem condemnati fuere, & serpenti fuere tunc cæsa, & obtruncata crura. c. Deus omnipotens, 2. q. 1. facit tex. in l. & si non defendantur. ff. de pen. & de Cain legitur etiam Gen. c. 4. quem post fratricidium vocauit Deus, dicens: Cain vbi est Abel frater tuus? at ille temere respondit, Nunquid ego sum custos fratris mei? & de hoc etiam meminit Luc de pen. in Rubr. C. de custoditor. & itiner. lib. 12. qua excusa-
208 tione tanquàm friuola, & impertinenti reiecta, † Dominus condénauit Cain ob desperationem ad exilium perpetuum, seu pœnas æternas. d. c. 4. Nunc redeundo ad delinquentem notorium coram Iudice sedente, si capi non poterit, vt mihi euenit, dum Prætor eram in Ciuitate Dertonæ, cùm quidam Procurator qui cuidam personæ insigni alapam dederat, aufugit, quo casu fuit peremptoriè citatus,
209 † & hæc citatio peremptoria est de iure, quando notoriè delinqués non est in potestate curiæ. c. tua nos, cum alijs iur. extra. de consangu. & affi. Abb. in c. de illo. n. 4. tit. de eo qui cogno. con sang. Foller. in sua prac. in ver. Item qđ est notorius delinquens. n. 27. Grammat. tamen decis. 105. videtur tenere ꝙ in notorio delinquente non requiritur citatio peremptoria, nec sententia per tex. in c. cũ cessante, de appellat. sed hoc quando delinquens est in potestate curiæ, & non absens.
210 † Et postquàm sumus in materia notorij delinquentis, similis est tractatio de capto in flagráti crimine, videlicet quãdo quis vulnerando, vel occidendo, vel aliter in facto capitur à berouarijs, vel ab alijs, vel qñ reperti sunt portantes arma prohibita, vel vt Doct. exemplificant quando fures furantes vuas, & fructus, cum dicto furto reperti capiuntur, quia hoc modo dicuntur capti in flagranti crimine, secundum Angel. in l. ictus fustium. col. 1. ff. de ijs, qui not. infa. vbi ait quòd furantes vuas statim cum vuis ducuntur absq; sententia, vel alia declaratione per Ciuitatem, mandaturq; pœna executioni secun-
211 dum statuta locorum, quia in ijs leuibus delictis creditur Berouarijs, & alijs publicis executoribus. Bar. in l. prætor. ait vers. sed quid debet. ff de dam. infec. quamuis hoc sit verum in pertinentibus tantũ ad eorũ officium, Grammat. cons. crim. 53. n. 15. Rui. cons. 59. Bertazzol. cons. 80. n. 3. & Boss. in tit. de denuntiat. n. 10. ait, quòd Berouarij in grauibus delictis faciunt inditium ad torquendum, vt infra dicã:
212 † verùm consulo Iudicibus pro cautela, vt faciant prius constare in actis de relatione, & executione pœnæ secuta Berouarij relatione, pariter faciant apparere per acta qualiter de ordine D. Iudicis

contra

contra talem repertum in flagranti crimine mandata executioni est pœna solita. Scacc. trac.cau.ciuil.cri.& hæret.c.78.& seq. fo.133. sic contra repertos cum armis datur executio, Angel.cons.343.in causa col.fi. &c. Decia.d.trac.cri.c.1.2.& 3 tit.de armis, tom.2. Carer.prac. ver.itemq; coram,& n.30.& Foller.in ver. item quod fuit captus. plura adducit Bonacoss in sua q.crim.in ver.arma, Alex.275.vis the-
213 mate, vo.7.† & de illo qui ignoranter accomodauit arma loquitur Plac. epit. delict.lib.1.cap.16.n.14.vbi inuehitur contra Iudices,qui molestare non deberent arma mutuantes ignoranter, quamuis cum eis delictum factum fuerit; sed hoc est arbitrarium Iudici circunscriptis statutis, & proclamationibus, qui attenta qualitate personæ arma comodantis poterit procedere,& non procedere. vi.
214 Mascar.de probat. in ver.Berouarij conclus.889.† sed caueant iudices ordinarij,qui non habent liberum arbitrium,ab huiusmodi repentinis executionibus,quia tenerentur in sindicatu, si non esset eis
215 talis concessa facultas. †Nam mandare vt statim contra reos captos in flagranti crimine pœna executioni mandetur sine alia sententia,hoc spectat ad maiores magistratus,& ad alios superiores Iudices qui æquiparantur præfecto prætorio. Bar.in l.1.c.vt quæ des.Aduoc. qui præfectus est omnium excellentior,secundum Azo.in sum.C.de offic. præfect.Pret.n.4. sic possunt appellari illi de quibus supra lo-
216 cutus sum sub 3.& 4.præmiss.† & possũt supremi Iudices iudicare de ijs quæ vident quando (vt dixi) sunt in actu exercendi actus iudiciarios, & non in comœdijs, tripudijs,& choreis, vt contra istos est tex.in l.nemo iudicium.C.de spectaculis,per quem tex. Iudices prohibentur accedere cum equis currilibus ad spectacula publica,multò minus currere debent,quia ad eorum curam non spectat, vt in l.1. C.de professos.&c. lib.12.& Iudices supremi multa possunt, quæ sunt prohibita Iudicibus ordinarijs liberum arbitrium non habentibus cũ mero,& mixto imperio, ac gladij potestate, vt in 4.premisso.
217 † Ideo non obstante,quòd quis sit captus in flagranti crimine, debent assumere informationes quando delictũ est graue, quod ad supremos Iudices etiam spectat,& datis defensionibus venire ad sententiam, vltra prædicta; & Boss.in tit.de renuntiatio. n.10.ait quòd in grauibus delictis Berouarij faciunt tantum inditium ad torquendum, & Farinac.q.21.n.157. de delict. & pen. limitat quando alij testes haberi non possunt,& ibidem loquitur de capto in flagrãti crimine,nisi duo obstent; primò,quòd rei,qui capti sunt reperti in fla-

granti, adhuc rem furatam penes se habeant, quando ducti sunt coram Iudice à Berouarijs, quia re conuincti dicuntur; secundo quando relatione facta ab illis satellitibus, reus confitebitur statim Iudici delictum, præsente Notario actuario, qui vt prædixi, omnia scribere debet, tunc sine alijs informationibus puniri possunt: & no. † quòd
218 non licet Berouarijs verberare resistētem, nec percutere, vel angariare illum, nisi duo pariter concurrant; primò mandatum Iudicis p l. prohibitum. C. de iur. fisc. Luc. de pen. ibidem, lib. 18. secundò, q capiendus facto, & non verbis tantùm resistat, & etiam nisi ipsi Berouarij vim facerent difficilis esset captura. Put. de sindic. in verb. resistentia. c. 1. Millel. prac. crim. fo. 50. Grammat. decis. 41. circa fi. sed in grauibus delictis etiam ijs duobus concurrentibus (si interueniat homicidium) factum à Berouarijs, & sine moderamine inculpatæ tutelæ, secundum Iodoc. prac. crim. cap. 15. Rubr. de citatione reali, n.
219 28. cautela, & vtile erit, quòd Berouarij vocent testes, si ibi fortuito inueniri possunt, & de eis notitiam Iudici dent. qui omni in casu examinabit etiam ex officio qualiter casus successerit, postea deliberabit an excusationi locus sit; de resistentia autem quæ licitè fieri potest publicis executoribus, casus est quando non ostendunt in actu exequendi licentiam, seu mandatum prout debent. l. prohibitum,
220 vbi Bar. & Luc. de pen. de iur. fisc. Clar. q. 29. ver. fi. † sed licentia ostensa siue iusta, siue iniusta non potest resisti aliquo modo, sed duntaxat impediri, donec adeatur Iudex. per l. 1. C. quando lic. ad eundem Iud. &c. & resisti potest etiam facto quando tanquàm priuati agunt aliquod contra ius. l. vt vim. de iust. & iur. id quod etiam Iudici fieri potest, quando tanquàm priuatus aliquid faceret, & non tanquàm Iudex, vt in iniurijs verbalibus indebitè prolatis, quod est contra eius proprium offitium, & iniuria dicitur, quando fit quod de iure non debet. §. 1. institu. de iniur. Boss. latè eo. tit. vel quando extraiudicialiter in ludis, vel in alijs locis similibus interueniret aliqua contentio, quia pro tuendo honore, & bona existimatione potest resisti verbis, & facto vbi opus sit, vt per Fely. in c. si quando. col. 2. n. 2. in
221 2. fallen. extra de offic. deleg. † & hæc resistentia debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, Menoc. Remed. 8. de recup. possess. Marant. in sua disput. 1. vbi de communi testatur, & hoc propter personam quam Iudex repræsentat, sed posset etiam resisti Iudici exequenti aliquid iniustè notoriè, non facto contra personam, sed impediendo per resistentiā ne de facto executioni mādetur, dum ad superiorem

periorem statim confugitur, secus si res dubia sit, latè, & pulchrè de hac materia per Farinac. de carcer. & carcerat. q. 32. n. 116. cum plur. seq. Francs. in decis. 329. Mascar. de probat. conclus. 189. Afflict. super
221 constitu. in c. humanitate. not. 6. ver. item quæ, it. † Et quia per statuta, aut Principum ordines, solet præmium concedi illis, qui aliquẽ delinquentem capiunt in flagranti crimine; aduertendum est, quòd non dicitur verè captus in flagranti delinquens, quando post factum immediatè peruenit ad locum destinatum, & dico immediatè etiam si iuerit, & iter interuallum aliquod habuerit. Foller. in d. prac. item quod fuit captus, nu. 9. 10. & 11. idem quando officialis sequendo hunc (quem vidit delinquere) diuertit ante capturam ad alios actus extraneos, puta si Berouarius relicta persecutione iuerit ad Iudicem vel alibi, & interim delinquens euanuerit ab eius oculis, tunc si postea illum capiat non gaudebit benefitio statuti, ar. §. ferè bestiæ, insti-
223 tu. de rer. diuisio: & † no. quòd cuilibet licet capere delinquentem in flagranti crimine, etiam ex interuallo. l. fi. de Mathe. Put. de sindic. in ver. præmium. n. 3. dummodo infra 20 horas præsentet eum corã Iudice suo. Gomes. var. resolut. tit. de delict. cap. 9. n. 3. & 4. vbi etiam in delictis priuatis hoc procedere ait, & capiens excusatur à pœna statuti de priuato carcere. Afflict. super constit. in d. c. humanitate. n. 6. ver. item quæritur. per tex. l. capite quinto. ff. de adult. amplia. etiã quòd sine mãdato Iudicis capiatur Scaccia. d. tract. de iud. ciuil. crim. & hæret. cap. 78. n. 6. fol. 134. Præmium autem non consequitur socius criminis sapiens, vel reuelans socium vt capiatur, nisi expressè dicatur. Bal. in l. 3. C. de oper. liber. Bar. in l. si quis in graui. §. si ex stipulatione. ff. ad Sylleia. Idem de eo qui ex causa officij sui capit. Put.
224 de sind. in d. ver. præmium. & in captis in flagranti ordo est ordinem non seruari, vt supra de notorio delinquente, & non datur copia inditiorum, vt per Bal. in d. l. vt vim ff. de iust. & iur. vbi n. 2. tenet nec etiam dandas esse defensiones, licèt in practica dentur, vt dictum est. vid. Saly. in d. l. ea quidem, & Clar. d. q. 8. vers. sed nunquid, vbi
225 hoc procedere quando reus confessus est delictum: † verum etiam contra propriam confessionem multa adduci possent, ex quibus reus excusari posset, vt dicam in 3. par. ideo omninò sunt dandæ defensiones modo quo supra, quoniam etiam si quis fuerit inuentus cum re furata, vel cum armis, non debet tam cito velo leuato puniri, quia possunt ei competere similes defensiones, vel quia de licentia Domini, aut alterius de familia domini, ingressus sit fũdum, à quo vuas,

vel fructus percepit, vel arborem cędit pro se, vel pro Domino. Bar, Bal. & Doc. in l. secundo. C. in rem actio. Abb. in c. quoniam frequenter, vt lit. non cont. facit Marant. de ord. iud. par. 6. ver. nominatio, &
226 de illo pro armis capto possunt defensiones competere, vel quia sit miles, & militiæ suæ tesseram perdiderit, vel artifex armorum, & causa reficiendi illa ferat in suam officinam, vel quod sit famulus militis, vel artificis, vel quod deferat dicta arma inhabilia ad offendendum, puta si sunt colligata laqueo simul, vel si est sclopus à rota, & illam separatam à sclopo portauerit, circunscripto statuto, vel quòd ipse ferens sit mancus, vel aliter inhabilis ad exercendum dicta arma, vel eis vtendum, vel quia pro sua legittima defensione ab eo minimè causata ferat talia arma ad euadendum vrgens periculum, de quibus docere tenetur. Decia. d. trac. de delict. lib. 8. de prohib. vsu
227 armo. cap. 3. n. 37. tom. 2. † Item excusatio tenet quando pro capiendo bamnito, vel malefactore, quis ferat arma iubente statuto, vel præmium offerente. Decia. vbi sup. n. 38. nam qui vult cõsequẽs, videtur & velle omne antecedens ei necessarium. tex. in l. ad rem mobilem, & ibi not. per glo. ff. de procur. in l. legatum eo. §. idem iuris institut. qui, & quib. ex cau. ma. non lic. c. cùm infirmitas de pen. & remiss. Bar. in l. ambitiosa. in 2. & 3. col. ff. de decr. ab or. fac. Bal. in l.
228 conuenticulam. col. pen. C. de episc. & cler. † Hinc est in proposito Brachij nostri, quòd si Princeps concesserit executionem causæ quã ipse, nec alter examinauit, vtiq; intelligitur concessa cognitio causæ, quæ executionem præcedit. l. & si non cognitio. c. de preç. imper. offeren. c. de cætero, de re iud. Bar. in l. à Diuo Pio. ff. eo. & de hac re in 4. par. & supra tactum est in quinto præmisso, vi. D. Menoc. de arb. q. 38. vbi latè, ideo intelligitur concessa delatio armorum ex mente dicti statuti intrinseca, & de quampluribus alijs causis excusationũ dignis vi. etiam Afflict. in verb. intentionem super constitu. Regni, & Marf. prac. §. pro complemento, & Bonacoss. q. crim. super statu. in
229 ver. armis meritò defensiones omninò dari debent: † Est bene verum, quòd ille qui ad suam defensam adducit priuilegium, vel aliquam aliam iustam causam, vel qualitatem, tenetur docere, & ad se pertinentia facere per l. qui accusare. C. de eden. nam qui dicit se esse talem tenetur probare se talem, Mascar. concl. 1253. alioquin sibi imputet. c. damnum de reg. iur. & in l. qui tacet eo. tit. fallit in Nobilibus equitibus Crucem portantibus, à latere sinistro sutam & notis.
230 † Insuper Princeps potest secundum conscientiam iudicare. Bar. in
L. 2.

l.1. C.vt quæ desunt. Aduoc.& dixi de test. p.5. fo.114. vers.similiter. vi.inter alios Mascar.de probat. conclus.948.& seq. nu.6. vol.2. Put.de sindic.ver.iudicare.cap.2.n.4.Laudens. in trac.de Princ.q.41. vbi aduertit Principem cauere debere, quòd sua conscientia non sit male informata. c.1.de re iud. lib.6.& per Fely.in c.pastoralis.§ quia verò in fi. de offic.deleg. profectò magis cauere debent illi,qui malũ consilium prebent Principi,in bona fide existenti, & malè eius conscientiam informant.per l.qui occidit.§.hac quoq, ad leg. Aquil.maius quippe peccatũ habent, nam Princeps faciendo quod non debet propter malum cõsilium ob ignorantiam aliquatenus, sed consiliarij nequaquam excusantur. arg eorum quæ supra paulò post dicta sunt de excusatione primi parentis, & prauitate serpentis; facit Hæsiodi illud vulgatum, prauum consilium danti ipsi pessima res est, malum

231 † enim consilium,rem pessimam esse consulenti;siue enim casu fuerit, siue potius diuino permisso, sæpe (quod satis constat) experientia docuit, mala consilia in authoris pernitiem conuersa fuisse; & vnde fraus profecta est, illuc sit cum damno reuersa, sed heu quantum deploranda nunc est memoria dicti illius Fely. in d.§.quia verò, † vbi

232 etiam dicit, quòd Iudex nequaquàm damnare debet illum qui ad aures secretò eiusdem Iudicis delictum patefecit, quia tanquam priuatæ personæ dictum censetur. l.nullus de test.l.illicitas.§.veritas ff. de offic.præs. sed Iudex noster qui habet vices Principis, potest & ipse secundum conscientiam iudicare. Rol. à Vall cons.78. Quoniã. n. 25.& 26.vo.1.vid.quæ dixi s.sub n.27. verùm concurrentibus cum dicta manifestatione secretò Iudici facta, alijs inditijs, poterit iste delinquens puniri, dato termino defensionis, & re penes acta curiæ scripta. vid.quæ supra dixi in præcedenti præmisso circa clausulam sine strepitu,& redeundo ad delictum factum coram Principe, qui

233 si mandaret, vt authoritate sua puniretur talis delinquens, quem scit in sua conscientia deliquisse, vt quia vidit, tamen Iudex nequaq̃ posset punire illum sine inditijs, nisi Iudex & ipse fortè præsens fuisset,& vidisset talem delinquere; vel nisi Princeps dando vices suas etiam fecerit fidem Iudici de delicto coram eo facto. Clar.§.fi. q.54. vers.sed quid si aliquis. Grammat.decis.55.Gabriel.conclus.129.de delict. vbi de Papa loquitur. Mascar. de probat. conclus.140.cum plur.alijs conclus.seq. præcipuè conclus.621. & Plot.cons.2.num.8.

234 nam Principi soli creditur,& probationem plenam facit Princeps in causa alien.Luc.de pen.l.3. n.2.C.de mancip.& colo.& c.3.lib.11.

&

& testimonium Principis præpõderat duobus, & tribus testibus idoneis, non tamen sibi æqualibus. l.imperium.ff.de iurisd.omn.iud.c.1. §.inter pares. de vsib. feud. tex.in clem.1. de probat. c. cùm à nobis. extra de test. vbi soli Principi creditur. Tiraq.de retrac.consang.§.4. glo.1.n.18. sed Papa non habet parem in terris. Doc.vbi sup. & ideo Imperator, & Reges genuflexi venerantur Pontificem, & eius deosculantur pedes; vi.Boss.in tit.de Princ.& priuil.eius, n.79. cum seq. Sed nõ obstante fide facta à Principe, cautela erit, vt Iudex etiam extraiudicialiter sine scriptura bene informet conscientiam suam (secretò tamen) ne videatur parui pendere dictum Principis, & ita nõ
235 errabit; † & sicut Iudex inferior non potest se ingerere in causam, quam superior aduocauit ad se. c.cùm vt nostrum de appellat. Lancellot. de attenta. in 2.par. c.10. n.4. nec potest Iudex inferior præsente maiori Magistratu sententiam dicere. Vant.de nullit.ex defec. iuris or.n.38. ita nec Iudex superior quando Princeps ad se causam aduocauit per supradicta Marant. prac.par.4.distinc 9.sub n.37. 38. & 39. Iacob.à Sancto Georg. de feud.ver.an Princeps 29.specialitas.
236 † nec potest etiam Iudex superior coram Principe potestatem gladij, quam habet tunc exercere, nam Christus dixit Petro: Mitte gla-
237 dium tuum in vagina. Ioan.18.† Hic volo aduertere, quòd si Princeps commisit causam, cum hac clausula, iustitiã facias, siue iam summariè cœpta fuerit, siue non, postquàm abdicauit à se dictæ causæ cognitionem, non poterit de iure post dictam commissionem mandare, vt extraordinariè procedatur, videlicet non seruato ordine iuris,
238 † quia per clausulam, iustitiam facias, Princeps videtur elegisse viã ordinariam. Cano.in c.significantibus, de offic.deleg. Fely.in c.1.ver. & si dicatur, & in c.canonum statuta. sub nu.51. de constitu. Bal.c.1. col.3. de feu tit. si inter do.& vassal. lis orta fue. nisi dixerit iustitiam facias, prout nos facere possumus, quia Princeps dicitur manu Regia, & celeriter, ac summarie causas expedire. c.veritatis de dol. & contu. quod est proprium Principis; nec de iure poterit alteri eam delegare, nisi ex causa, quia poterit subsistente causa etiam mandare, vt summariè procedatur. c.quod semel. de reg.iur. vbi Dyn.n.12. §. sed quod Principi. institu.de iur.nat.facit Ro.consi.218. circa primã. Castr.cons.156. Viso, & examinato puncto. pulcrè Dec.in l.nemo potest mutare.n.3.de reg.iur. nec posset sine causa eam ad se aduocare, & cum manu Regia procedere; nam mandando vt iustitiam faciat, dicitur ius parti quæsitum, scilicet vt via ordinaria procedatur, &

Princeps

Principi non potest ius tertij auferre. Bal. Alex. & Ias. in l. testamentum. C. de testa. Crauet. conf. 241. n. 10. & hos adducit D. Menoc. q. 48. sub n. 6. & 7. vbi etiam de plenitudine potestatis non potest sine iusta causa, per l. iubemus. nullum. C. de sacr. sanc. Eccles. & latissimè nonnulli moderni Doctores, quos huius loci breuitatis causa non
239 est recensere. † Iustæ autem causæ sunt quando de sui natura causa est summaria, vt per Marant. in quarta par. distinc. 9. vbi recenset quæ sint causæ summariæ, & pariter Vant. de nullit. & defec. iurid. sub n. 71. vers. & præmissa; item quando de consensu partium ita supplicatum sit. l. eleganter, in princ. de Dol. vbi Bar. & Princeps sine causa nil agere debet. Luc. de pen. in l. fi. cap. de reconden. in publ. horreis, libro 10. idem multa dicit in l. prædia. sub num. 37. C. de loc. pred. ciuil. Multo minus Iudex noster, verùm Principi semper causa est parata, nec de ea est interrogandus, & qui vult vlterius quærere, dicitur temerarius, & nimis audax. cap. memoriam. 19. di-
240 stinc. dixi supra num. 164. & 142. † & ideo sine causa potest remouere officialem suum, nisi cum causa in specie expressa fuerit constitutus. Afflict. in titulo quæ sint regalia. in ver. potestas. colum. 2. Boss. sequitur eodem titulo de regalia, sub nu. 34. vel nisi pro certo, & limitato tempore fuerit electus, vt sunt iudices ordinarij. Doct. in l. diem functo. ff. solut. matrim. vel nisi pecunia recepta fuerit pro habendo officio, vt Romæ, & alibi quædam venduntur officia, nam tunc potest offitialis dicere pacto conuenisti mecum, per l. sicut. C. de oblig. quinimmo nec ipse, nec eius successor poterit sine iusta causa remouere offitialem propter pecuniam receptam, etiam si huiusmodi officium fuerit concessum ad beneplacitum. Bart. in l. iuris pe-
241 ritus. ff. de excusat. tut. † in dubio tamen præsumitur Princeps circunuentus, quando de causa non liquet. Bal. cons. 277. Pridie enim consului. libro 3. refert Decius in d. l. nemo mutare, numero tertio, & quarto de regulis iuris, & etiam si motu proprio remouet officialem. Boss. in dicto titulo de Princ. num. 20. quod non sequitur quando cum sano consilio se, suaq; prudenter regit, & gubernat, ad quæ faciunt dicta Luc. de pen. in l. prędia, sub nu. 36. C. de loc. pręd. ciuil. lib. 11. Bal. cons. vlt. 5. col. par. 1. & Dec. cons. 189. in fi. & de ijs latius in 4. par. & non indignatur Princeps etiam audire omnes, & causas etiam diligentissimè examinare, tum ratione iustitiæ, & veritatis, tum etiam ratione rectitudinis processus, & quicquid perperam factum reperitur solet cassare, & annullare. c. veritatis de dol. & con-
tu. c.

tu. c.cum ad sedem, vbi Abb.& apostill. de restitu. spoliat. † Et in du-
242 bio Princeps non præsumitur vti velle plenitudine potestatis. Vãt. de nullit. an qualibet senten. &c, num. 20. & 25. vbi nisi magna subsistente causa potest vti plenitudine potestatis, & sat est quod ista causa sit in scrinio eius conscientiæ, & sciat non errare, nam error iuris in Principe cadere non debet. Luc. de pen. in l. omnes, nu. 56. C. de Decurio. & erraret quando alios ab errore non reuocaret, 86. distinct. facientis, sed in dubio non præsumitur errare. l. error. C. de iur. & fac. ignor. & ideo non decet perquirere cur ita facis, vt supra dictum est num. 164. & 240. Ias. in l. rescripta. nu. 2. C. de prec. imper. offer. & nemo valet contra stimulum recalcitrare, vt dicit Boss. d. tit. de Princ. nu. 25. maxime quando Princeps dicit, sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, quia ijs verbis manũ
243 apponit potestati absolutæ, † vbi autem percipi potest quod Princeps vti voluerit potestate ordinaria, tunc licitum est obijcere contra rescripta Principum de obreptione, & subreptione, vt ait Vant. de nullit. ex defec. iurisd. sub n. 58. talis enim mens Principis esse præsumitur, qualis mens, & dispositio legis, secundum quam Princeps velle viuere profitetur. l. digna vox. c. de leg. l. imperfecto. c. de testa. c. cum dilecti, ibi volentes ordinem iuris seruare, de dol. & cõtu. c. licet causam, ibi, quia tamen non volumus à iuris tramite declinare de probat. & si quandoq; declinat, id facit, vel quia circunuẽtus, ut supradictũ, uel ob importunitatem, ut per Vãt. loc. cit. sub n. 58. sed alias de potestate, & uoluntate Principis dicam.

244 † Item sciendum quòd si Princeps abdicauerit à Iudice ordinario aliquam causam iam cœptam, & ad eum spectantem iure ordinario, quæ res ei permissa est. Castr. in auth. qua in prouincia. C. ubi de cri. ag. opp. & eam alteri deleget, tunc dicitur priuasse ordinarium, quo ad illam causam iurisdictione sua, Bal. in c. 1. §. ad hæc. col. 4. de pac. iur. fir. & in tantum hoc est uerum quòd si pendente causa delegatus moriatur, illa causa non reuertitur ad eundem iudicem ordinarium, sed ad Principem delegantem. ita Bal. in d. §. ad hoc, & Ias. in l. more maiorum. col. fi. de iurisd. omn. iud. Marant. de ord. Iu-
245 dic. in 4. par. † quia sicut aqua è mare fluit, & ad mare refluit, ita omnis iurisdictio à Principe fluit, & refluit. c. 1. de feud. At si pendente processu coram delegato Princeps eandem met causam remittat ad Iudicem ordinarium, tunc iste ordinarius Iudex dicitur in illa causa delegatus, quoniam à priuatione ad habitum non datur regressus.

gressus,l.decem de ver.oblig.Fely,in c.licet in corrigendis, de offic. iud.ord. & Decia.omninò vid. d.eius trac. crim. tit.de delegat. lib.4. tom.1. vbi nu.13.& per tot. hunc articulum explicat pulchrè etiam

246 Marant.in 4.par.distinc.9. n.37.& 38. de ord.iud. † Hinc est,quòd causa semel delegabilis semper dicitur delegabilis,tex.& Doc.in l. à iure.c.de iud.auth.qui semel.C.quomo.& quan. Iudex facit Caualca.Decis.1. sub n.16. & causa semel compromissa semper dicitur cõpromissibilis. Blanc.de compromis.q.7.ver. secundò quæro, n.41.& causa semel coram Principe cępta, non egreditur amplius eius manus. d.c.vt nostrum de appellat.c.studuisti,&c. licet de offic. deleg.

246 Vant.de nullit ex defec.iurisd. nu.70. & 71. † & Iudex qui semel extraiudicialiter iudicauit, iterum extraiudicialiter iudicare poterit.c.cũ terra,de elect c.significast. de offic. delegat. & de ijs duobus apud D Menoc.de arb.iud.q.67.n.30.& 33. & causa ordinaria, quæ vigore rescripti semel effecta est summaria, semper summaria dicitur in quacunq; instantia , & coram quocumq; Iudice. Cassad. Decis.8. quem adducit Vant. de nullit.ex defec.processus, n.58. † Pari-

248 ter res prohibita alienari,si semel effecta sit alienabilis semper poterit alienari,& durat alienabilis, vt est tex.in l.pater. §.quindecim de legat.3.& in l.1.ver.res verò,& in fi.C.de impo.lucr.descr. lib.10 Fab.à monte. tract.de empt.& vend. vltimo quæsito. nu.42. fol.144. Tiraq. de retrac.lignagier.§.2.glo.1.sub n.3.ver.cui adde.& Bar.in

249 l.pater filium. §.quindecim.n.4.de legat. 3.† vbi merum imperiũ semel delegatum de cœtero delegatur, nam regulariter merum imperium non est delegabile,secundum glo.in l.placet. C.de iud.peda.vi.ꝟ.sub n.265.cir.fi. quod reincidit in probando id quod causa semel delegata semper de cętero est delegabilis. Rursus quãdo Princeps iudici ordinario causam delegaret cum alio adiuncto,quæ causa aliàs iure ordinario spectabat ad dictum Iudicem ordinarium, nihilominus ratione delegati ei adiuncti pariter Iudex ordinarius fit delegatus, quia ratione adiuncti conceditur quod simpliciter non concederetur.l.imperaror,la 2.ff.de stat.hom.Mars.prac.§.diligenter,

250 n.33.† & ne vna,eademq; res diuerso iure censetur.l.eum qui ædes. ff de vsucap.c.cum tuæ de cens.facit Abb.in c.causam,col.3.de offic.deleg. & ordinarius posset agere gratias respectu sportularum, vt dicam, secus si Iudex iam ex se causam cœperit via sua ordinaria, & Princeps parte instante adiunctum concesserit fortè ob timorem suspitionis,vel aliter, quia hoc in casu remanet adhuc Iudex ordi-

narius,

narius, non obstante adiuncto, & solet in Statu Mediolani, & alibi causa committi consilio sapientis, aut dari adiunctus ex vrbanitate, & iste adiunctus datur Iudici deputato ab Illust. Gubernatore, vel à Senatu, sed non datur prætori feudatariorum secundum terminos Soc. iunio. cons. 126. num. 35. vol. 1. quia hoc modo saluatur decor, & offitium Iudicis, & prouidetur simul parti timenti de Iudice,
251 † cuius iuramento calumniæ creditur allegando iustam causam, videlicet negligentiæ, aut negasse iustitiam, vt per D. Menoch. de arb. iud. cas. 202. num. 35. & Lancellot. de Prætore. tit. de exceptio. vbi 50. causas suspiciosas accumulat, sub nu. 8. ante etiam sub n 7.
252 dicit quòd si † Princeps ex certa scientia committat causam notoriè suspecto, non intelligitur tollere exceptionem recusationis: & si in commissione etiam dixerit, omni appellatione, & recusatione remota, hoc de plenitudine potestatis facere potest. Bar. in l. fi. C. de sent. tit. general. Fely. in c. sicut Romana, de rescrip. tamen intellige de recusatione friuola. Franc. in c. postremò, de appell. & alij quos videre potes apud Lancellot. loc. cit. & per Afflict. in rubr. quæ sunt regalia n. 43. Natt. cons. 591. nu. 8. vo. 3. & in materia suspitionis Iudicis vi. Caualca. Decis. 28. in 2. par. & an Iudex noster possit vti suspectus recusari dicam in vlt. par. huius tract. † Hoc
253 vnum est quòd in delictis notorijs Iudex non potest vti suspectus recusari. c. opposuit, extra de appell. Boss. tit. de denunt. n. 5. & per quos actus tollantur suspitiones vid. Bal. in l. apertissimi. & l. fi. C. de
254 iud. Modò ad rem, notandum est † quòd aliud est delegare causã, aliud est excitare iurisdictionem, vt est quando Princeps rescribit ordinario Iudici, vt causam cognoscat non dato adiuncto. Felv. in d. c. licèt in corrigendis, sub n. 2. & 3. de offic. iud. ord. glo. in c. sæpe. & ibi Cano. de offic. præs. Item aliud est excitare iurisdictionem, vt mox dixi, aliud est quòd causa à Iudice ordinario abdicata, & alteri delegata, demum sit remissa ad eũdem Iudicem ordinarium, vt supra dixi, ad quæ vi. omninò Decia. d. trac. crim. tom. 1. lib. 4. loc. cit. & Ang. in l. 1. si quis simpliciter. ff. de ver. ob. Vivi. co. op. 421. vo. 1. & Ma-
255 rant. de ord. iud. d. 4. par distinc. 5. n. 4. † vbi ad cognoscendum an quis sit ordinarius, vel delegatus, sunt consideranda verba commissionis, primò si est commissa vniuersitas causarum, tunc dicitur ordinarius, per l. 1. § vrbem. ff. de offic. præfect. vrbis. si verò vna tantùm causa committatur, vel plures, sed distinctæ, & separatæ, præsumitur delegatus. Bar. in l. more. vers. iux. hoc. & ibi Alex. de iurisd. omn. iud.
si c

ſic etiam quando in commiſſione diceretur procedas authoritate noſtra, vel delego, aut committo tibi talem cauſam, tunc cenſetur delegatus. Fely. in d.c. licet in corrigendis, ſub n.3. & Bal. in l. ciuile. ff. de
256 iuſt. & iur. vel ſummarie procedas. Fely. vbi ſ. nu.4. † nam quotieſcunq; adſunt in commiſſione Principis aliqua verba augentia, diminuentia, vel alterantia iuriſdictionem tunc cenſetur cauſa delegata, vt per Fely. vbi ſup quod eſt pro regula not. verũ in Iudice ordinario huiuſmodi cauſæ, quæ aliàs iure ordinario ad eum ſpectant, non cenſentur in dubio delegatę per quæcunq; verba, ſed operantur tantũ, vt iuriſdictio excitata dicatur, vt per Iaſ. Alex. & alios, in l. prętor. & in l. more. ff. de iuriſd. omn. iud. Ro. in l.1. §. ſi quis de ver. ob. & Fely. in d.c. licet, ſub n. 2 3. & 5. de offic. iud. ot. & è contra, ſi quæuis cã committatur alteri, quàm Iudici ordinario, etiam per quæcunq; verba delegationem non importantia, nihilominus ſemper cenſetur, & intelligitur delegata. Car. in d.c. licet in corrigendis, quem Fely. adducit ſub n.4. & per Doc. ſupra alleg. non enim curatur de verbis q̃n iuriſdictio nõ competit perſonæ, niſi fuerit delegata. vi. Vant. de nullit. ex defec. iuriſd. ord. cum ibi per eum adduc. & habemus ſimile de ſtatuto, quod aliquando recenſet eandem diſpoſitionem, quæ eſt de iure communi, ideo ne dicamus verba ſtatuti eſſe ſuperflua, dicitur tunc quòd ſtatutum expreſſit, reducẽdo memoriæ illud quod de iu-
257 re communi diſpoſitum eſt, † & ſic ſtatutum hoc in caſu dicitur recitatorium iuris communis. Bar. in l.3. §. prætor. n.15. de dani. infec. & in l.3. de vſuc. Dec. conſ. 466. n.14 Aret. con.20. Rui. conſ.29. nu.11. col.2. Eſt & alius caſus ad cognoſcendum nunquid Iudex ordinarius procedat tanquàm ordinarius, vel tanquàm delegatus, quod ſi de ordinaria poteſtate nequaquam poſſit cognoſcere niſi vſq; ad certam ſummam, vel inter certas perſonas tantùm, ſi cauſa eſſet commiſſa excedens illam ſummam; vel contineret alias perſonas, tunc dicitur in totum cauſa delegata, ſi cauſa eſt indiuidua, puta ſub vna obligatione, & partita tantùm, vel ſint duo correi debendi, vel credendi, quorum vnus ſit iuriſdictioni ordinariæ ſubiectus, alter non; de quarum materia vid. vltra Scrib. in l.4. §. Cato. de ver. ob. & in l. ſtipulationes non diuiduntur. eo. Gomeſ. var. reſolu. tit. de indiuiduis, & in tit. de duob. reis, vbi clarè, & magiſtraliter loquitur, & ideo tota cau-
258 ſa intelligitur delegata, † licèt in maiori ſumma inſit minor, l. per minorem. ff. de iud. l. vltima. C. de ord. iud. vt de teſtibus non concordantibus in ſumma, qui non probant. Caualca. in deciſ. 46. n.145. cum

ibi per eum adduct.p. 1. & ne continentia causæ diuidatur. ar. tex. l. nulli.C.de iud.& l. 1.& 2.ff. de quib.reb.ad eun. iud.ea. meritò delegatus,& non ordinarius dicitur.& est aliud simile,quia Iudex datus super certa summa,nō potest cognoscere de maiori summa. Caualc. decis. 1 1.n.16. decis.2 1.n.3 1.par. 1. Doc.in l.1.§.si stipulanti, de ver. ob. Put.de sindic.in verf.iurisdictio.c. 1.col.2. verf. si quis habet, & an fieri possit cumulatio plurium partitarum diuersarum ad effectū, vt simul iunctæ faciant summam taxatam,& Iudex procedere,seu cognoscere possit, vi.Ro.sing.3 1.incip.si quis,& Mathes.sing.1 1 5. n.7. vbi Add.& quid in reconuentione. vi.Soc.cons.41. vol.1. Bal.in l. si idem,& ibi Doc.de iurisd.omn iud. vbi propria sedes. Guid.PP.cōs. 116. vi.D.Menoc.de præsumpt.lib.4. præsumpt.4.n.9. vbi dicit, quod Iudex qui potuit ferre sententiam tanquàm ordinarius, & tanquàm delegatus,præsumitur in dubio eam tulisse tanquàm ordinarius. ex Ro. in l. quamquam. C.de testa.mil. & alijs ibi adduct. & prædicta omnia sunt bene consideranda,tam respectu modi procedendi via ordinaria,quàm extraordinaria,& quoad obseruantiam statutorum, & circa admissionem appellationum,& præsertim pro obtinendis
258 sportulis debitis Iudicibus delegatis: † & quia in materia rescriptorum occurrit multoties disputare, an ita Princeps intellexerit, vel quando secretarij eius ad declarationem admonere solent Iudices, vel delegatos plus, vel minus continere rescriptum, vel asserunt mentem Principis fuisse sic,& sic,licèt ex verbis rescripti non sic esse percipiatur,vt asserunt; tunc standum esse assertioni silentiariorum, seu
259 secretariorum,dummodo de ea in actis constet; † & de fide, & authoritate cancellariorum,& silentiariorum plura scripsit Bero. de auth. magn.consil. sub nu.8.cum mult.seq. & Iudici asserenti se aliquid facere de mandato superioris oretenus sibi viuæ vocis oraculo facto creditur, quando superior non est absens, Grammat, decis. 36. nu.29.Mascar.de probat.conclus. 1 4 0.n. 161. per eum adduct. & de assertione Iudicis latius conclus. 591. vbi plura,& plures allegat,& dicit sub n. 14. quando concurrunt coniecturæ, & verisimilitudines credendum esse Iudici, verū vt supra præmonui,optimum, & tutum consilium est habere in scriptis mandata Principum,quia sic mandat
260 fieri imperator in tit.vt sacræ iussi.scribantur, & legitur (si verū est) in vita Caroli V.Imperatoris,ipsum de more iussiones oretenus ancipitè,& amphibologicè,& vt dicitur, *parole da due sensi*, loqui solitū; alium similem in hoc multis annis ipse cognoui, vt ab exitu mentem

decla-

declararet,& ab euentu facta notanda essent,contraq; huiusmodi inuehitur Ouid. in epist.Phili.ad Demophontem vers.

Exitus acta probat, careat successibus opto,
Quisquis ab euentu facta notanda putat.

& apud Cic.in initio orat. pro Rabir. dicit,hoc plerumq; facimus, vt consilia euentis ponderemus.

261 † Postremò in hac suprema authoritate Brachij Regij, quæro an qui ea fungitur possit subdelegare,& breuiter quoad supremos Iudices,qui non sunt ad tempus, sed in perpetuũ electi,vt Senatores, magni Cancellarij, & huiusmodi, & de quibus loquitur Berou. latè de auth.magn. consil. non est dubium,quin isti possint delegare,& delegent secundum Bar.in l.1.ff.de offic.eius, cui manda. est iurisd.

262 Butrig.in l.1. C.qui pro sua iurisd. sed in delegato † à Principe Doc.omnes tenẽt,quòd subdelegare possit in l.à Iudice.C.de iud.in c. pastoralis,& in c.venerabilis,de offic. deleg. & ita de consuetudine seruari testatur Decia.trac.crim.tit.de delegat.n.41. tom.1.lib.4. vbi facit differentiam inter delegatum à Principe,& delegatum à lege,& hoc verum nisi sit electa industria personæ cui causa est delegata. ar. l.inter artifices. ff.de solut.l.viam veritatis. ff.locat.c.vlt. §.is autem

263 de off.deleg. Marant.de ord.Iudic. 4.par.distinc.5. n. 64.† Et tunc dicitur electa industria personæ,vt quando Princeps in delegatione diceret geminate tu tu procedas,vel cognosces, secundum Bal.in c. ff. de offic.deleg. Euerar.in sua Centu.loco à vi geminationis. Item quando in commissione hæc similia verba apponerentur, dicendo, Conscientiæ tuæ tantummodo committimus,vel tuæ discretioni, vel in te,aut de tua confidentia freti delegamus tibi, vt per Crauet.consi. 303.n.2. Bal.consi.128. & Doc.in l.more maiorum de iuris.omn.iud. & in d.l.à Iudice.C.de Iudic. Vant.de nullit. ex defec. iurisd. deleg. n.21.item quando esset facta delegatio de certis causis soli Principi reseruatis,quia intelligitur electa industria personæ, vt est committere causam meri, & mixti imperij.Clar. §.fi.q.42.ver.in delegato,in fi. & per Marant.d.distinc.5. sub n.64.D.Menoc.de præsumpt. lib.2. præsumpt.21.n.3. vbi industria in causa graui,& ardua electa censetur. Item quando negotium indeterminatum mandatur, secundum Bal. in l.vnica §.ne autem. col.2. vers.& hæc sunt vtilia. C.de caduc. tol. idem quando causa est ardua, Ias.in d.l.more maiorum. n.65. de iurisd.omn.iud. Item quando liberum arbitrium, & absolutum collatum est Iudici ordinario,vt D.Capitaneo Mantuæ ad tempus limi-

tatum quia dicitur electa industria personæ suæ vsq; ad tempus finiti biennij, per Doc.in l.1.de offic.suo, intellige vt infra,hos,& alios adducit D.Menoch.de arb.iud.q.68.n.8.cum seq.& q.54. sub n.11. vbi latè explicat an causa meri,& mixti imperij subdelegari possit, & partem affirmatiuam tenet,vi.quæ §.dixi n.249 & D. Menoc. d.præsumpt.21.lib.2. sed in hoc semper sunt attendenda verba delegationis,quia siue sit causa ardua,siue meri,& mixti imperij,siue nó, quãdo est electa industria personæ,nunquàm subdelegari potest per supradicta, sed Clar.q.42.vers.in delegato,dicit quòd in statu Mediolani delegatus non subdelegat; At in alijs Iudicibus absolutam potestatem habentibus,dico quòd si Brachium Regium non conceditur nisi in causis arduis,& grauissimis,vt sup.in tertio præmiss.&in ijs cēseatur electa industria personæ,vt per Menoc.d.præsump.21.n.5. sequitur,quòd sit formanda regula negatiua, nisi ex verbis aliter de mente Principis constet,vt per Menoc.vbi supra n.6.cum seq. & per l.non aliter de leg. tertio,vel statur consuetudini,vt in l.minime, & in l.cũ de interpretatione,de.leg.Decia vbi §.tit.de deleg.n.41. tom. 1.lib.4. & Fab.à Monteleo.prac.arb.par.7.fol.517.dicit,quòd ex necessitate delegatus Principis potest alteri subdelegare ; & † Mantuæ
264 D.Capitaneus Iustitiæ in suis causis iure ordinario ad se spectantibus,non potest subdelegare alteri processum informatiuum tantùm, nisi suo vicario,quamdiu illum probum cognoscat;at quando nequã reperitur,potest ex necessitate alteri committere,vt processum informatiuum instituat; verùm quia sæpe delegantur causæ dicto D. Capitaneo,tunc potest cui velit subdelegare pro formando processu of fensiuo tantùm,& iste subdelegatus potest etiam torquere testes,vt seruatum est multoties,licèt non semper ritè factum sit; † & aduertē-
265 dum est,quòd licet delegatus Principis possit subdelegare eandem causam alteri,nihilominus non potest subdelegare cum authoritate subdelegandi, non obstante quòd delegatus huic subdelegato commiserit in totum vices suas,& hoc ea potissimum ratione,vt infinitas euitetur; ita Phil Franc.in c.cùm causam.n.9. de appell.per glo.in d. c.& per tex.in c.super quæstione.§.si verò,de offic.deleg. Marant vbi
266 §.distinc.5.n.58.† Nec processus factus ab isto subdelegati subdelegato posset ratificari à delegante Principe propter defectum insanabile iurisdictionis,vt per Vant.de nullit.ex defec.iurisd.n.140. quia in iurisdictione nó h.bet locum ratihabitio,per illum in c.cùm cau-
267 sam,de appellat.† sed solus Princeps potest ratificare sententiam

nulliter

nulliter latam ex defectu iurisdictionis, vt est glo. no q. 2. c. 1. & 2. de offic. deleg. Vant. tit. qualiter senten. & c. nu. 7 & n. 25 vbi ait verum esse quando Princeps scit, & notam habet scientiam de tali nullitate, & in tit. de nullit. ex defec. iurisd. nu. 26. & 27. quod facit pro quibusdam Iudicibus modernis, qui capriose confirmare audent sententias ex defectu iurisdictionis nullas, & alij executionem concedunt, tanquàm sint duæ sententiæ conformes. *& à Boue maiori discit arare minor.*

268 † Causæ autem cognitio, an scilicet subdelegatus habuerit ipse vtiq; authoritatem subdelegandi, ad delegatum Principis spectat, vt per Vant. loc. cit. & de supradicta materia habetur apud Bar. & alios in l. obseruare. ff. de offic. proconsul, glo. in l. si gerente. in ver. actitare. C. de offic. eius, qui vic. alt. gerit, & in dubio debet iudicare quod nõ,

269 † quia delegatio est stricti iuris. l. imperium, vbi Ias. & alij de iurisd. omn. iud. Bal. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fug. & dicitur odio sa. no. glo. in c. 1. in ver. processus, in fi de rescript. & vi. D. Menoc. latè sibi satisfecisse, contra D. Riminal. in d. q. 54. Multa etiam possent hic adduci circa ea, quæ Princeps facere potest, vel ei non conueniunt, tamen ne egrediamur à tract. materiæ criminalis sat erit dicere vno verbo, quæ de iure non potest Princeps facere, multo minus Iudex subrogatus, ar. à maiori ad minus. auth. multò magis, C. de sacr. sanc. Eccles.

270 † Restat solùm breuiter recolligere nonnulla alia, quæ possit facere Iudex supremæ authoritatis, & Par. de Pur. in trac. sind. in verb concordia, & in verb. Iudicis suprema potestas, plura accumulat, & dicit, quòd iste Iudex per hanc supremam authoritatem non tenetur in sindicatu de ijs quæ facit, veruntamen cauendum est ab inuidis, & damnum passis, quia alia via NODVM IN SCIRPO QVÆRVNT, vt apud Plau. in Men. & Terent. in And. legitur.

Primò Iudex noster potest comburere instrumentum falsum productũ, & lacerare libros improbæ religionis; secundò, domum ruinosam inuitum cogit reficere: tertio, potest cogere aliquem vt vendat tantùm de terreno suo stabili, vbi furcas possit erigere: quarto, potest capi facere iumentum pro exequenda iustitia: quinto, potest cogere ciues ad emendum ipsius frumentum, quod habet superfluum, sed hoc perraro accidit: sexto, potest statuere precium, vt res viliori precio vendantur, & quod conducantur in publica platea: septimo, cogit vicinum vicino præstare aditum, sed hoc est etiam de iure com-

 muni.

muni. Ang.in l.1.de ser.leg. octauo,potest cogere partes ad concordiam: nono,potest cogere arbitrum electum acceptare: decimo, potest mandare vt aliqua domus destruatur, vel vt ciuitas pulchrior reddatur,vel ob delictũ vt transeat in exemplum pro cęteris facinorosissimis sceleratis: vndecimo,potest mala medicamenta rumpere, & mensuras iniustas frangere: duodecimo, potest à Ciuitate eijcere morbosos,& vagabundos: decimotertio,potest statuere ius iniquum de quo suo loco latè dicturus sum: decimoquarto, item potest statuere præmium capienti malefactorem,Put.in ver.præmium, sed in causis criminalibus,quid possit facere in materia capturæ,torturæ, & pœnarum in seq. par. Deo dante dicetur, cui laus, & honor, & per hæc sit expedita hæc prima pars in fine anni 1599. faxitq; Deus quòd annus sequens 1600.fœlix,faustus,fortunatusq; sit,quod futurum creditur,& speratur,cùm sit annus Sanctissimi Iubilęi, sub Clemente Octauo Pontifice Maximo.

SVMMARIVM

PARTIS II.

1 *APTVRA est meri, & mixti imperij.*
2 *Capturam concedẽdi quibus ius competat, & n.4.*
4 *Iudices Pedanei quare sic dicti.*
3 *Captura criminalis, ad duplicem effectum fit.*
Captura ad custodiam an sit meri imperij.
Imperium paruum sonat in iurisdictionem.
Prætorum plures species.
5 *Captura ex quatuor requisitis constat.*
6 *Captura per modum iurisdictionis.*
Captura per modum prouisionis, etiam priuatis permittitur.
Priuati detinẽtes delinquẽtes, debent consignare intra horas viginti Iudici.
7 *Captura quibus ex causis concedenda.*
Capturam ad instantiam partis quando Iudex denegare possit.
8 *Iudex supremæ authoritatis motu proprio à captura incipere potest, & 22.*

9 *Captura*

Franchisiæ domorum magnatum, & Cardinalium abrogatæ
Berruarij caueant à capturando in domibus franchisiæ, vel magnatum.
Princeps etiam sine causa potest derogare Priuilegijs.
33 *Captura in domibus magnatum quando tutè fit.*
Executores quando possint remouere quæcunq; obstacula.
34 *Domus vnicuiq; sua tutum refugium esse debet, & quando liceat capere in domo propria delinquentem, n. 36. & 37.*
35 *Interesse publicum priuato præfertur.*
36 *Capturæ forma quæ esse debeat.*
Qui non habet in ære luat in corpore.
37 *Captus contra formam debet relaxari. contra n. 38.*
Captus indebite, potest impune fugere.
Fugiens è carcere an habeatur pro confesso & conuicto.
38 *Iudex fatuus est relaxando captum nulliter, quando captura potest iustificari.*
39 *Captura nulla, non retractatur processus, & sententia tenet n. 40.*
Iudex Brachij regij non tenetur seruare regulas capturæ.
Pater pro filio, & e contra ex causa retineri potest.
40 *Captura in alieno territorio minime concedenda.*
Sententia tenet, quamuis captura sit nulla.
Non licet ponere falcem in messem alienam.
41 *Capiendus fugiens in alienam iurisdictionem an ibi capturari possit ab insequentibus illum.*
Captus in aliena iurisdictione statim relaxandus.
42 *Resistentia an sit licita traduntur multæ conclusiones.*
43 *Resistentiæ materia à quibus tractetur.*
Captura non potest concedi, nisi ab eo, qui iurisdictionem habet.
44 *Executores publicæ iustitiæ, quid seruare debeant in pertinentibus ad eorum officium.*
Licentiam capturæ ostendere ante capturam periculosum.
Præsumptio est contra officialem, qui ostendit licentiam capturæ.
45 *Iudex nullo modo in capiendo se intromittat, & de inconuenientijs quæ exinde nascuntur.*
46 *Iudex gerens officium executoris redditur infamis.*
Iniuria à Iudice illata vindicari potest.
Propulsatio incontinenti est licita, & quando dicatur incontinenti fieri.
47 *Executores, vt Berrouarij, & similes non sunt capaces iniuriarum actiuè, nec passiuè.*
48 *Capto non licet ex post facto contra executores vindictam facere*

de

de iniusta captura.

Tex.l.nihil.ff.de effract.car.contra quos locum habeat.

49 *Iudici in dubio non est resistendum, & quando resistere liceat*

Iudex dicitur minister Dei.

Resistentia facienda praeceptis, sententijs, & executionibus iniustis.

Resistentia potest fieri legitimè, & non effrenatè.

50 *Iudici non admittenti appellationem, an resistendum.*

Iustitia non est, vbi iniquitas cadit.

51 *Executoribus publicis nunquam resistendum, fallit n.53.*

52 *Executor merus nudi facti nihil cognoscere potest.*

Berouarij non tenentur si aliquem ponunt indebite ad torturam.

Berouarij non tenentur, sed Iudex qui iniustè iussit.

53 *Resisti potest executoribus contra formam mandati exequentibus.*

54 *Resistentia quando fieri debeat.*

55 *Resistentiam verbis, non licet propulsare.*

Resistere quot modis dicatur.

56 *Executio, verbis non impeditur. fallit vt ibi.*

57 *Resistentia leuis, leuiter propulsanda.*

Mutua delicta pari compensatione tolluntur.

Propulsatio resistentiae debet fieri moderatè.

58 *Resistentia cum armis, eget propulsatione armorum.*

Propulsare resistentiam licet etiam vulnerando.

Primi motus non sunt in nostra potestate.

59 *Resistentiam iniustè factam Berouarijs, licitum est reprimere factis.*

Captus resistendo si occidatur contingenter, an Berouarij sint excusati.

60 *Captus pro delicto capitali, an resistens possit occidi.*

Contra sceleratos & diffidatos proceditur manu regia.

61 *Captus si cum telo se eximere nitatur, potest impunè à Berouarijs offendi.*

62 *Resistentia quando confunditur cum homicidio, & quādo non. q̄d econtra.*

63 *Resistentiae iustae, & propulsationis regulae generales.*

64 *Propulsationis resistentiae documenta.*

65 *Resistentia omnis damnosa quando agitur contra Iudicem Brachij Regij.*

66 *Iudici condemnāti, quando liceat resistere.*

67 *De principibus non recognoscentibus superiorem nefas est loqui dubitatiuè, aut correctiuè, & qualiter hoc procedat.*

Principibus an resistere liceat.

68 *Vocati ab executoribus in auxilium iustitiae, an parere teneantur & n.seq.*

69 *Familia potestatis non debet vexare rusticos in expensis pro caualcatura. fallit de consuetudine.*

Vocati

88 *Fugiens*

bus. & n. seq. & n. 112. & 114.

111 *Animus lædendi Maiestatem non præsumitur.*

112 *Vxor, & filij à pęna eximentis è carcere an excusandi.*
Subditus qui non est, saltem per habitationem, non committit crimen læsæ maiestatis, sed reputatur hostis.

113 *Crimen læsæ maiest. an committatur contra Principem recognoscentem superiorem.*

114 *Imperator, & Reges titulo Maiestatis venerantur, & Papa titulo sanctitatis.*

115 *Fugam fractura aggrauat.*
Eximens captum è carcere, nõ excusatur si iniustè, vel iustè carceratus sit.

116 *Carceratus (quamuis iniustè) non debet sine iussu Iudicis relaxari.*

117 *Eximens alium è carcere post condemnationem, qua pœna sit puniendus.*
Pœna non est vbi deficit dolus.

118 *Eximens carceratum tenetur probare ignorantiam condemnationis habuisse.*

119 *Eximens carceratum per non admissionem appellationis, quæ erat admittenda an pęnam incurrat, vi. infra.*

120 *Delinquens condemnatus dum ad supplicium ducitur iniustè, an eximi possit impunè, & n. seq.*
Quid si obuiam habet Cardinalem.
De Priuilegio isto an sit in vsu.

121 *Præsumptio est contra illum, qui dat operam rei illicitæ.*

122 *Cautela pro eximente carceratum, vt excusetur.*

123 *Berouarij sunt nimis auidi, & potius ad marsupium manus apponunt, quam ad ligandum delinquentem.*
Pecuniæ à Berouarijs ereptæ delinquenti in captura vbi impendendæ.
Arma reperta penès captum cuius sint.

124 *Personæ quæ carcerari possunt, & an.*
Priuilegiati indice supremæ authoritatis mandante.
Dispositio multarum legum de iure communi non seruatur à Iudice supremæ authoritatis n. 129. & 171.

125 *Clerici an & quando carcerari possint. n. 130.*

126 *Reatus omne priuilegium tollit.*
Delicta grauia asperitatem, & læuia æquitatem.

127 *Non omne quod licet, honestum.*
Iudicium, & discretio pari passu ambulant.
Contra improbus semper rigidè procedendum.

128 *Testes omnes possunt incarcerari, & qua de causa.*
Practica qualiter retinendi sunt testes, ne processus secreta manifestentur

129 *Testis*

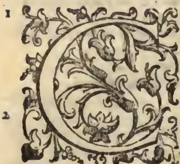
Iurato-

Cautio

306 *Iudex magnæ authoritatis quid considerare debet in procedendo per præcepta pœnalia. vi. sup. n. 304.*
307 *Testis ter mulctatus, qui adhuc renuit venire, quo rimedio cogendu*
308 *Pœna legis Cor. de fals. à Iudice supremo quando comminari possit testi inobedienti.*
309 *Saluusconductus, qualiter & à quo, cui & quando concedendus.*
Saluumconductum facere soli Principi conuenit. & an Iudici Brachij Regij infra.
310 *Iudex Brachij Regij saluumconductum facere potest ad quid, & per quantum temporis.*
311 *Saluumconductum frangens qua pœna puniatur.*
302 *Saluumconductum habens si capturetur debeat statim relaxari.*
303 *Fides publica non est violanda.*
Fides publica quantæ extimationis sit.
304 *Saluiconductus vires scribendæ sunt.*
305 *Mala non esse facienda, vt eueniant bona.*
306 *Fidem frangere. quando licet.*
Fidem frangenti, fides frangatur illi.
307 *Saluumconductum habens si delinquit perdit saluumconductum.*
308 *Appellari à captura quando liceat.*
309 *Carcer ad custodiam, & non ad pœnam datur.*
320 *Carceratus appellans pendẽte appellatione an debeat custodiri in carcere Iudicis à quo, vel ad quem.*
Carceratio est de processu.
Appellatio eximit appellantem à iurisdictione, & potestate Iudicis à quo
Captura an inducat litis pendentiam remissiuè.

DE BRACHIO REGIO
PARS SECVNDA.

1 Apturam esse meri,& mixti imperij, trad.Bar.& Doc.in l.imperium,de iurisd. omn.iud. in l.1.& 2.C.de custo.reor.idem Bar.in l.cōsentaneum.C.quo.& quan. Iudex. Luc de pen.in l.1. C. curios.& stratio. lib.11.Cassa.in consuetu Burg.car.19.
2 col.1.& 2.†Cuius facultas competit omnibus Iudicibus supremis,&inferioribus, vt in auth.de defensor.Ciuita. §. & iudicare, & in l.Diui Marci, de ser.fug. Sed non competit illis potestatibus,& alijs iusdicentibus,qui habent iurisdictionem paruam,bassam, & discontinuam,vt est quando non possunt ius dicere,nisi semel aut bis tantum in hebdomoda, in certis
3 causis minimis, & ciuilibus tantùm;† qui Iudices Pedanei appellantur,ex quo infima tractant negotia.l.vlt.C.de peda.iudic.Boer.decis.215.n.34. multò minus capturandi ius competere potest priuatis personis,nisi in casibus,de quibus supra in 1.par.sub n.223.&de quibus per Vant.de nullit.ex defec.cit.sub n.34.& omissis alijs capturæ. Speciebus in causis ciuilibus,de quibus glo.tex & Doc.in l.3.tutòres ff.de suspect.tut.de captura tantū,quæ pro causis criminalibus concedi,& executioni mandari debet, vt proprius accedam ad tractatū
4 nostrum,verba sum facturus.†Captura igitur criminalis ad duplicem effectum fieri solet,vel ad pœnam,vel ad custodiam. Primo casu captura non dicitur esse de mero imperio,intellige in secundo, & tertio gradu,vt s.n.144.& seq.in 1.par.secundo casu sic, secundū Bar. in d. l.imperium,sub n.8.de iur.omn.iud.vbi hanc competere tantummodo maioribus Magistratibus ait, captura verò quæ fit ad custodiam pariter est meri imperij,sed parui,ex quo sonat iurisdictionem, intellige continuam,&non discontinuam.Ias.in d.l.imperium, sub n.24. vers.quartus gradus,vt s.dixi n.145.& seq.facit Luc.de pen.l.2.C.de exact.& execut.lib.12.& omnes Iudices ordinarij habent facultatem capturandi, siue sint ciuitatum Prætores, siue villarum potestates, quorum

quorum iurisdictio est continua, quia qualibet die iusdicere possunt, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, secus in Potestatibus, de quibus sup. n. 2. & 3. & de distinctione, & qualitatibus Prætorũ, vid. Lancellot. in suo tract. de Præt. vbi triplicem assignauit Prætorum speciem, sed hanc quartam minimè attingit.
5 † Ad validitatem capturæ quatuor principaliter requiruntur, videlicet iurisdictio, causa, ordo, & forma carcerationis; secundum Bal. in cons. 40. & cons. 41. vo. 1. quem refert Boer. Decis. 215. n. 33. & 34. De iurisdictione iam dictũ est supra non competere ius capturandi, nisi iurisdictionem habenti, saltem in tertio gradu, de quo per Ias. in l. imperium. sub n 34. ver. tertius gradus.
6 † Alijs autem Iudicibus infimis solum permittitur capi facere per modum prouisionis, & non per viam iurisdictionis, sicut etiam alijs personis priuatis permittitur malefactores in flagrãti crimine capere, etiam si sint clerici, vt per Angel. in verb. fama. n. 65. Itẽ omnes alios sceleratos, & facinorosos homines, & bamnitos, de quibus in 1. par. sub n. 85. ver. 4 præmiss. n. 179. 197. 201. & 223. & 232. & seq. vbi dummodo consignent captos coram suo Iudice competenti infra 20. horas, Gomes. var. resol. tit. de captura reorum; n. 4. vi. quæ infra dicam vers. & est aduertendum. n. 40.
7 † Secundò requiritur causa cur captura sit concedenda, videlicet quod sit grauis, vel quòd delinquens non sit soluendo, vt quia filius familias, seruus, forensis, vel aliter. Item debet liquere Iudici ordinario per testes, & constare etiam de delicto, vt per Clar. §. fi. q. 20. & q. 34. ver. vidi. vbi Iudex poterit credere etiam testibus, qui aliter repellerentur à testimonio; sed quando periculum esset in mora, tunc porrecta quęrela Iudex ordinarius à captura incipere posset. Mars. in §. constante, n. vbi hoc in casu licere Iudici delinquentem capere, & si pars petat ab initio capturam, Iudex non cogitur concedere, nisi postquàm reus fuerit contumax. Put. de sindic. in ver. captura. c. 2. quod
8 est not. nisi periculum esset in mora, vt hic. † sed Iudex supremæ authoritatis motu proprio potest à captura statim incipere, siue quærela fuerit data, siue non, & non examinatis testibus, & quod periculum non sit in mora, dummodo audierit delictum fuisse factum, & esse hoc verisimile, & motus sit propter bonum publicum. Bart. d. l. consentaneum. C. quo. & quan. Iud. Menoc. de arb. iud. cas. 88. † sed
9 nihilominus est vigilandũ in concedenda captura, ne Iudex cuiuscunq; supremæ authoritatis sit, arguatur de insciẽtia, vel corruptione, vt admonet Foller. in sua prac. crim. in verb. studeat. sub n. 58. ijs

10 verbis. † Solent (inquit) vt plurimum astuti offendentes recurrere ad Iudices (maximè cum isti sint potentes) & quærelare offensos, & eos in carceribus detrudi facere, & deludunt curiam, & Iudices non absq; ignominia erunt in voce vulgi, quod accidit propter negligentiam, quia prius aliquo modo deberent Iudices se informare summarie. Blanc. in l. fi. n. 6. de quæst. Bal. in l. 1. quod euitandi, in fi. C. de cond. obtur. caus. Ant. in l. si quis post. col. 2. de testa. & Foller. subdit, vnde sequitur illud vulgare dictum; *Chi hà d'hauere và in prigione*; vel sic, *il ladro corre dietro al Boia*; & vt experientia docet, si Iudex sit primæ impressionis (quod Deus auertat) qui illum prius a-
11 dit, aduersarium superat. arg. l. qui prior. de iud. † At Iudex qui innocentem ex abrupto capi iubet, tenetur parti ad interesse, quia temerè capturam concessisse dicetur. Bal. in l. 2. C. de ijs qui latro. Put. de sindic. in ver. captura, c. 2. n. 14. & c. 1. n. 3. Bal. in l. seueriter. C. de excusat. tut. & tenetur etiam actione iniuriarum, secundum Bar. & Ang. in l. si verò. §. 1. ff. qui satisda. cog. intellige vt per Farinac. in tit. de carcer. & car. q. 27. n. 134. 135. 136. & seq. & Mars. §. constante n. 2. vbi in ciuilibus cessante dolo non tenetur, vt ibi, nec est mi-
12 rum, quia carcer dicitur à coercendo. Luc. de pen. in l. nemo. n. 1. C. de exact. trib. lib. 10. & dicitur mala mansio. l. item apud §. quæstionis. ff. de iniur. & æquiparatur torturæ. Bal in l. si clericus, col. 2. vers. & 1. C. de episc. aud. intellige secundum Brun. de indic. 2. q. 2. par. immo morti, secundum Bal. ibi, & Alex. cons. 133. n. 2. & 10. vo. 6. intellige de carcere ad pœnam, iux. l. qui diutino. ff de pœn. Farinac. q. 24. n. 24. fol. 218. & q. 27. n. 3. vbi dicit, quòd carcer est sepultura viuorum, consumatio bonorum, consolatio inimicorum, & experientia
13 amicorum. † & captura pluribus de causis afferre dicitur damnum, seu præiuditium irreparabile, siue quò ad honorem, siue quò ad personæ salutem, siue quò ad bona, vel etiam quò ad scandala. Bal in l. per diuersas. 10. q. C. manda. Iaf. in l. 4. §. si quis condemnatus, nu. 22. & ibi Castrens. C. de re. iud. Neuiz. cons. 52. n. 8. Rol. cons. 65. n. 16. vo. 3. Iodoc. prac. crim. c. 15. & infra per discursum dicetur.
14 Tertio requiritur ordo, idest licentia in scriptis ostendenda in actu executionis, vt prædixi n. 220. & 223. in 1. par. dicit Bal. in l. si quando. q. 12. C. de test. Iaf. in l. cùm proponas. n. 7. C. de pac. Bal. & Saly. in l. neminem. C. de exhib. reis, per Bellac. com. op. tit. de malef. Rubr. de carcer. ver. carceratum eximens. col. 2. lib. 3. Ang. de malef. in verb. fama, nu. 54. vbi etiam priuatæ personæ licentia conce-

di

di posse inquit, attẽde tamen quæ in hoc proposito ꝧ subijciam n.
15 Sed multi sunt casus in quibus etiam sine licentia in scriptis potest captura fieri, vt in capiendo delinquentem in flagranti crimine, de quo in 1.par.dixi sub n.223. & seq. & etiam per Bal. super feud. de pac.iuram.firm.§.si quis verò, n.6. Item quando non habetur copia iustitiæ. Rip.in cap.1.n.89.de iudic.item quando capitur fur ab eo cui res fuit furata. l.1.C.quan.lic.sin.iud. se vendic. item in falsarijs monetarum. glo.in l.fi.C.de exhib.reis. item possunt capi desertores militiæ, publici latrones, sacrilegi, & depopulatores agrorum, ac virginum raptores, vt in d.l.1.& 2.C.quan. lic.sine iud.se vindic. & in l.1.C.de rapt. virg. & sine licentia possunt capi in summa omnes illi, de quibus supra in quarto præmiss.per tot. dummodo infra 20. horas consignent captos Iudici suo, vt supra dixi n.6. & per Saly.& alios in d l.fi. C.de exhib.reis, & Ang.de malef.in d.ver.fama, nu.59. in q. 4. sed quòad capturam in ecclesia faciendam sine licentia serua Bullam Greg.Papę xiij.de qua in d.4.præmiss.memoriã feci, sub n.86. & 93. & no.ꝙ licentia capiẽdi durat in tempus successoris, vt per Bal.in l.1. n.3.ff.de postul. similiter post Iudicis mortem mandantis, Viui.com. op.555.n.4.vo.2.& transit ad Baricellum successorem, donec spes sit capiendi malefactorẽ, vi-Rol.cons.38.n.7.vo.3.& Berou.cons.4.n.13. & no.ẽt ꝙ licet ab initio non constet de licentia, aut decreto capturæ, tñ ex post facto, & diutina carceratione dicitur iustificata, & approbata, ita seruante cõsuetudine, vt per Vant.de nullit.ex defec.cita.n.34.
16 † Requiritur quarto, & vltimo, quòd seruetur forma carcerationis, nam aliud est capere notorium delinquentem, vel solitum delinquere, aliud nobilem, qui per lasciuiam deliquit, aliud est capere iuuenem, aliud senem, & aliud masculum, aliud fœminam, aliudq; laicum, aliud clericum, vel religiosum; vt in l.1.C. de custo.reorum, & sic est habenda ratio personarum. vel qualitatum delictorum, l.Diu' pius.C.eo. & aduertant Berouarij, & alii publici executores, à scandalis eorum culpa causatis, vt per Put.de sind.in verb captura, c.4 n. 4.& dixi in prima par.n.219. hinc est, quòd iudices in decreto solẽt
17 ad cautelam concedendo capturam dicere, sine scandalo. † Debent enim Commentarienses bene tractare captos, tam in actu capturæ, & dum ad carceres capti ducuntur, quàm etiam in carceribus; Nam datur officium, discretio nequaquam, (licèt publicis executoribus dura res esset, quia induti sunt indiscretione) verum custodes debent tractare carceratos cum humanitate quadam, nec debent accusato-

satoribus crudelitatem suam vendere pretio, vel gratia affligendi carceratos famé, vel angustia, vel siti, vel longa tabe, subtrahendo eos audientiæ, quia neminem audiunt, & à nemine audiuntur clamantes;
18 † si autem contra hæc fecerint, Iudex debet eis infligere pœnam pro modo culpæ, & prouidere; alioquin infamatur, & iudicium subibit; vt in tot.tit.C.de custo.reo. vnde hæc omnia colliguntur, quoniam non est danda afflictio afflicto. vt in l.Naui.ff.ad leg.Rod.de iact.&
19 insuper debent custodes carcerum præcauere, & etiam monere Iudicem, anadsint aliqui vulgares procuratores, seu solicitatores, de quibus intellexit D.Borg.in decis.41.in 1.par. qui multa promittunt pauperibus carceratis, dummodo pecunias ab eis extorqueant, & nihil agunt, neq; obseruant. promittentes vt plurimum factum alienum, contra quos pœna talionis hodie etiam in vsu esse deberet, licèt in desuetudinem abierit. Bal.in athletas. §.calumniator. nu. 6.de ijs qui not. infa. Seruetur etiã forma carcerationis quò ad mansionem, nam qui minus deliquit in meliori carcere, qui magis in strictiori custodiendus est, & carceres nobilium debent esse differentes à carceribus facinorosorum, & vilium personarum, & masculi
20 stare separati à mulieribus, † & omnes carcerati (donec instruitur processus informatiuus) debent custodiri in secretis, & post eius publicationé poni ad largam, inuigilando, ne antè publicationem aliquem alloquantur, ne destruatur intentio Fisci, item esum, & potum præstent eis, & sponte constituti detineantur in aliquo thalamo honestiori, & seruetur consuetudo. vi. Mars.in †.attingam.n.15. Ang. in d.ver.fama.n.84.& Lãcellot.de Prætore.c.19.lib.1.de carceratione.
21 † Rursus sunt qui tenent capturam minime concedi debere, nisi priꝰ constito de delicto, vt veram practicam, & consilium esse dixit Gomes.de delic. tit. de captura reorum in princ.& ipse dixi supra in 1. par.n.184. & seq.tamen quando delictum est graue, statim debet captura committi, licet de delicto non constet, ne delinquens interim fugiat. Viui.decis.341.n. 12.D. Menoc.de arb.q. 88.Saly.in.l.ea quidem.n.7.C. de exhib.reis. Foller. pract. crim. in verb. notatos capiat. num.2.& ui. Fab.à Monteleo.in sua pract.arb.par.4. vbi sub sub n.850. ponit quæ requirantur antequam captura concedatur. vi. Clar.q.28. in regno autem debet prius constare de delicto, iux. prac. quæ tamen non semper seruatur secundum Carauit. Rit. 39 sub n.10 ui. Bruno.
22 à sol.in suo crim conf. 51.n.13. & 50. † sed cum capturæ commissio sit arbitraria Iudici, vt per D.Menoc.d.q. 88.cum ibi per eum adduc.
& Paul

& Paul.Ghirl de relaxat.Carcer.n.8.& Ias.in.l.admonendi n.174. ff. de iur.iura.est tex.in l.1. C.de custo.reorum,& in c.si clericus de sét. excommu.Saly.in l ea quidem.n.77.& in l.nullus.C. de exhib. reis. Ant.Scap.lib.5.iuris non scripti cap.13.n.3. Foller.prac.crim.d.ver. notatos capiat.n. 2. vbi dicit esse verum ante contumatiam, sed post captura est necessaria,& non arbitraria. Vulpel.in cons.74.vnde sequitur quod Iudex noster,qui habet supremam authoritatem, potest statim adhuc non constito de delicto capturam concedere, vel nó concedere(si ei magis placuerit citare verbaliter reum).Verum cum Iudicem nostrum rigorosum esse præsupponamus,à captura incipere deberet,habita relatione,vel quærela,aut siviua voce verisimiliter audierit delictum fuisse commissum. Clar.§.fi.q. 24.ver.vidi.prodest etiam velle citari verbo reum,ne cœteri socij criminis fugiant, & quandoq;ista cautela bonum mihi produxit exitum,quia omnes delinquentes bono modo se constituerunt, deinde pœnas luerunt.

21 † Præterea sciendum est,quòd & si captura possit committi etiam in die feriato in honorem Dei,quando sumus in delictis grauibus, & periculum est in mora.Bal.in d.l.fi.C.de.exhib reis,& in l. prouinciarum.C.de ferijs,& in l.dies festos.eo tit.& per Bar.in trac. de carcer. n. 12. tamen est aduertendum ne immineat periculum scandali iux. illud Euangel.Math.c.26.non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo, (quamuis Mantuæ mariolos quamplures capi mandaui in die Ascensionis Domini, & etiam torqueri, vt in seq.par. dicetur.).

24 At nunquam captura est concedenda parti offensæ, aut interesse habenti; alioquin rixæ de rixa, & fortè cędes,aut vulnera obuenire possent,& lites de lite,contra tex. l.apertissimi. C. de iud. vt admonet Clar. in q.28.vers.fi. & ipse in facto habui dum eram Prætor in Ciuitate Dertonæ in captura cuiusdam appellati, *Quaresima*, scurra Papiens. qui se recepit in domum nobilis ęquitis ordinis Sancti Iacobi,in qua ferè conflictus est sequutus, licèt ipse supplantatus fuerim,& executores excesserint vires commissionis meæ,& Mantuæ tépore D. Capitanei Crotæ præcessoris mei, & coram ipso D.Capitaneo sequutus est excessus magnus in captura quorundam delinquentium,qui in Ecclesia Sancti Francisci se receperant; & dum capti ad carceres ducerentur occisi remansere in via publica (vt fertur) rumore populi,quod factum recenset D.Bursat.in cons.216.Facti spe-

25 cies; & egregiè illud defendere conatur vo.2.‡ Igitur prudentia est cauere,& prouidere,quod facillimè euenire potest, §.illud quęsitũ institu.

institu.de re diuis.cum simil. licèt nemo diuinare tenetur: not. Spec. §.2. ver.item quod est de except.tamen quandoq; diuinare, & bene præsumere tenetur, vt dicit Luc.de pen.in l.quoties.n.19. C.de dign. lib. 12. Est enim prudentia simulare quandoq; & dare locum iræ, sed resistere primis motibus, qui non sunt in nostra potestate, equidem res difficillima est: sed si Mag. D.Cossa Procurator generalis fiscalis Mantuæ hoc monitum legerit, cachinando dicet, patere legem, quã
26 ipse tuleris, & allegabit l.1.ff.quod quisq; iur. † Aduertendum est etiam, ne Iudex laicus capturam concedat in ecclesijs, & locis sacris, vel contra personas ecclesiasticas, de quibus latè dixi in quarto præmisso. p.1.per tot.sub n.85. vbi clerici capi non possunt nisi in flagrãti crimine, vel quãdo non ferunt habitum, nec tonsuram, sed remittendi sunt ad suum Iudicem ecclesiasticum, vt supra n.14.& per Foller.prac.crim. Cano.par.2. cap.20.nu.9. D.Menoch.de arb.iud.q.88. Franc. Marc.decis.709.p.1.vbi Decia.de delict.lib.4.c.9. & 10. tom. 1. & Clericus, & huiusmodi sunt remittendi ad suum Iudicem sine requisitione. not. in auth.vt cleri. apud proprios episc.prim. conueniantur, vt in c.si quis contra clericum, & c.nullus Iudex, de for.cõp. c.vt famæ, extr. de sent. excom Scaglio Rit.46.n.8. fo.224.
27 Ad hæc vid.Concil.Trid.sess.15.cap.per quod sublata est illa potestas, quam olim Iudices seculares supremi habebant capi faciendi malefactores in ecclesijs, vt refert Foller. prac.crim.in d.ver.notatos capiat. n.4. & Maron.de pac.& treg.q.103.n.10. & de immunitate ecclesiastica vid Clar.q.30.& ibi addit.Remig.latè de immu. eccles. & Farinac.q.32.Decia.tit.de cleric.&c. vbi multa per multa capitu-
28 la accumulat tom 1.& no. quòd cimiteria eandem immunitatem continent sicut ecclesia. Igneus in l.1.n.58. ad Sylleia.Card.in clem. 1.q.5. de sepulcr. Remig.de immu.eccles.fo.52.in 6.ampliat. quos etiam refert Clar. q.30.vers.hinc est, & cimiterium circum circa ecclesiam maiorem est 40.passuum, ecclesiæ minoris pass.30. aliarum verò ecclesiarum cimiteria (vbi non custoditur sacrosancta Eucharistia) à ianua Ecclesiæ quantũ per aspersionẽ aquæ benedictæ (stando in dicta ianua) aspergitur, & tantum extenditur cimiteriũ, & non vltra, vt per Cano.in c.antiquitas. 17.q.4.Angel.de malef. vers.in scalis, & in verb.fama n.59.4.q.& Decia.trac.delict.lib.6.tit.de sacrileg. cap.24.n.28.Alex.cons.9.n.2.vo.2. Ias.in l.pleriq;. n.10.ff.de in ius voc. idem Deciã.in cap.de extrahen.ab eccles. cap.25.n.9. cũ mult. seq.tom.2.vbi de cimiterio non murato, vel sepe circundato, & carcer

29 tet muro, † Quid autem de domo Episcopi, de Hospitali, & de fugiẽtibus ad Cardinalem pertranseuntem ibidem tractatur, & Rom. conſ. 227. & 234. Oldrad. conſ. 54. & conſ. 55. Quando verò eccleſia eſt deſtructa quid iudicandum trad. idem Decia. loc. cit. vbi concludit retinere adhuc immunitatem, niſi authoritate Pontificis eſſet deſtructa, & prophanata ex aliqua cauſa, & latiſſimè in d. cap. 25. de ijs, &
30 alijs in hac materia loquitur; † & ſcias ꝙ in captura attenditur finis, & non principiũ; ſic Clar. d. q. 28. verſ. ſed pone in fi. Brun. à ſol. qu. 3. quicquid ſit in tortura, vt ꝗ dicam in 3. par. ſed in delictis attenditur principium ſi eſt licitũ, quamuis finis ſit illicitus, vel ſi principium ſit illicitum, & finis licitus, attenditur quod eſt licitum, vid. Clar. & ibi add. q. 38. vbi multa in materia principij, & finis, & dicam in ſequ. par. Farinac. q. 42. n. 27. & quò ad capturam, ſi reus captus ſit in loco non prohibito, quamuis à principio eſſet in loco priuilegiato, captura tenet, & ſibi imputet reus, qui debebat morari vbi erat ſecurus. c. damnum de reg. iur. & ècontra ſi captus in loco licito eximat ſe à manibus ſatellitum, & fugiat in eccleſiam, vel alium locum fori eccleſiaſtiaci, erit tutus ꝑ ſupradicta, nec inde extrahi poterit niſi in caſibus ſupradictis in 1. par. ſub n. 85. ver. quarto præmiſſo, cum mult. n.
31 ſeq. ſecus ſi captus fugiat in aliquam domum, ſeu palatium magnatorum francorũ, vt Genuæ in palatio Faſſoli, Romæ in domibus Cardinalium, Bononiæ, & alibi, vbi nonnulli ex nobilibus habent franchiſiam in ſuis domibus, quia non erit tutus, vt experientia docet, niſi ab initio ibidem ſe recipiat ne capiatur, ſed poſtquàm eſt in fortijs, & fugiat ibi, non erit tutus, ratio eſt quia hoc in caſu franchiſia læderet iuſtitiam, nõ ſic à principio. arg. l. auxilium in fi. ff. de minor. c. bone in princ. de elect. & eſt diſpar ratio eccleſiæ, & domus priuatæ; nam priuilegium eccleſiæ eſt de iure diuino, vt pulcrè explicat Concil. Trid. ſeſſ. 14. ſuper Decreto de ſanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento. & tot. tit. C. de ſacr. ſanc. eccleſ. cui præiudicari non poteſt, vt ſ. in d. præmiſſo 4. ſed franchiſia laicalis eſt conceſſa à Principe ob benemerita, de quibus per Iaſ. in l. ex hoc iure, de iuſt. & iur. & ſic propter iuſtitiam deſtributiuam, & non contra iuſtitiam malorum punitiuã,
32 nec contra bonum publicum; quo caſu inducta ad vnum finem non debent contrarium effectum operari. l. legata inutiliter de legat. 1. Clar. in clem. 1. §. 1. de pręben. ergo ex diuerſis non bene infertur l. Papinianus. §. exuli de minor. ar. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & legitur de Tiberio Imperatore qui Aſylorum immunitates in vniuerſa Rom.

Imperij

Imperij ditione abrogauit hac de causa, vt apud Vulpell. cons. 138. n. 15. sic tempore Sixti V. Pontificis sequutum est de immunitatibus domorum Illustrissimorum Cardinalium abrogatis; nihilominus caueant Berouarij, & cæteri executores ab ingressu horum magnatum domorum francarum, quia arma contra eos retorquentur, vt pluries sequutum est; sed quando attrocitas delicti postulat habere in fortijs delinquentem, cautela est prius consulere Principem, & eius iussiones in scriptis postea seruare, qui Princeps ex causa potest derogare ijs priuilegijs ab eo, seu ab eius antecessoribus concessis. Boss. in tit. de priuil. Princ. num. 27. vbi etiam sine causa de plenitudine potestatis Princeps priuilegia immunitates continentia potest reuocare, sed Iudex supremus non, quia ad hæc non extenditur eius authoritas, nisi in iusdicendo. c. forus. §. Iudex de ver. sig. † Cessan-
33 te autem timore scandali executores in casibus delictorum exceptuatis, de quibus supra in prima parte, 3. præmisso. nu. 48. cum seq. possunt ingredi etiam dictas domos, sed in alijs possunt auferre quæcunq; obstacula frangendo ostia, & fenestras, etiam in casibus non capitalibus, dummodo aliter ingredi non valeant. Put. de sindic. in ver. captura, c. 5. n. 2. & 3. Iodoc. prac. cri. c. 15. tit. de cita. reali. nu. 17. Farinac. d. tit. de carcer. & carcerat. q. 27. n. 93. secus in executionibus realibus, quia debent habere licentiam specialem, quæ conceditur facta relatione per executores penes acta, quod obstiterit impedimentum, quæ sufficit, vt vidi semper practicari in statu Mediolani, licèt Farinac. d. q. 27. 94. in fi. dicat quòd non solet concedi licentia tollendi quæcunq; obstacula, nisi prius debitore citato, vt teneat portam apertam, vtraq; practica est bona, vtraq; seruãda in regione sua, & in proposito, licet nemo de domo propria extrahi valeat, reg. vulg.
34 † quia domus sua vnicuiq; tutissimum refugium esse debet, vt in l. 1. ad Senatusc. Clau. not. Saly. in l. cùm filius, ff. si cer. pet. & Doc. in l. pler q; de in ius voc. tamen pro iustitia, & vt delinquentes pro bono publico puniantur, l. ita vulneratus, ad leg. aquil. delinquens poterit in domo propria capi, vt in l. 2. vbi Bal. C. de ser. fug. & Dec. sequitur
35 in l. nemo de domo. n. 4. de reg. iur. † publicum enim interesse præfertur priuato commodo, l. 3. C. de primipilo, lib. 12. l. actione. §. labeo. ff. pro soc. c. bone, extra de postul. cum simil. sed debet obseruari forma iuris in capiendo aliquem in propria domo, quam formam tradidi supra in illis quattuor requisitis, sub n. 5. cum seq. & de hac re per Gabriel. comm. conclus. titulo de criminalibus, q. lib. 7. concl. 10.

&

36 & Doct. in d.l. plerique ff. de in ius voc. † Forma autem est, vt si causa non sit capitalis, citetur delinquens, vel ad eum inquisitionis libellus transmittatur, nisi sit vagabundus, aut penitus forensis, vel ingeratur pœna corporalis, & locus sit torturæ, vt per Ias. in d. l. plerique sub nu. 27. vers. tu aduerte quod practica Bar. idem quando obstaret statutum, vt qui non habet in ære luat in corpore, tunc prius citato reo, vt soluat, poterit postea capi. Clar. §. fi. qu. 95. vers. quid si reus. Marian. Soc. in c. ad liberandam. n. 113. de Iudæis, alio-
37 quin captus in propria domo contra formam iuris debet relaxari, & poni in pristino statu, per l. si quis, ad leg. iul. de vi, & vi arm. & Put. de sindic. in verb. captura, c. 4. n. 3. vbi dicit, quòd relaxatio debet esse libera, addo sine metu, ita & taliter quòd difficilis sit eius persecutio, per Bal. in l. naturaliter, in princ. ff. de ac. re. dom. & alibi, vnde bene facit illud Poet. cant. 32. stanz. 20.

Ritornami nel grado oue m'hai tolto,

Quando ne à te, ne ad altri ero soggetta.

Facit Fely. in c. ego N. de iure iur. & Boss. tit. de captura, n. 61. & 92. vbi indebitè captus non posse retineri ex alia causa, seu ex alio delicto, sed est relaxandus sine impensa, vt in d. tit. n. 4. & 9. & quod potest impune fugere carceres, nec ipse, nec auxiliator pœnam pati debet, vt nu. 5. & infra latius dicam; immo non habetur pro confesso vigore statuti, n. 6. & licèt postea confiteatur delictum spontè, non poterit ex illa confessione condemnari, secundum eundem Boss. n. 8.

Verùm de facto à Iudice supremæ authoritatis seruatur aliter, nam si post capturam iniustam à principio, ex post facto illa iustificetur, tūc retinetur (vt in practica seruatur) licèt contrarium sit de iure communi, secundum Bal. & Paul. de Castr. in l. si quis, ff. de testa. sed idem Castrens. in cons. penul. in fi. vo. 1. & add. ad Bertazzol. cons. 465. lit. c.
38 dicunt quòd fatuus esset Iudex, qui carceratum indebitè relaxaret, quando captura contra eundem esset de nouo concedenda, concordat Crauet. cons. 46. n. 7. Viui. co. op. 87. n. 7. vo. 1. quos refert, & sequitur Baiar. ad Clar. q. 28. ver. 1. n. 9. quod procedit etiam in iudicibus ordinarijs liberum arbitrium non habentibus, quando scilicet, statim superuenerint inditia ad capturam sufficiētia, de quibus Clar. q. 20. vers. ad inquirendum, & d. q. 28. in princ. & quando in continenti inditia non superuenerint, si statim non relaxetur, Iudex tenetur in sindicatu de illo excessu, videlicet quia capi fecit iniustè, &
39 indebitè retinuit, † sed non per hoc retardatur processus defectu

capturæ,

capturæ, minusq; annullatur, si postea inditia superuenerint. Vant. de nullit.qualit.sent.& process qui null.dic.defen. & repar. poss. nu. 131. quæ omnia cessant in Iudice nostro, qui non tenetur seruare has regulas, dummodo sit motus pro rationabili causa, potest retinere captum, donec superueniant inditia, & potest etiam ad cautelam retinere patrem si filius bamnitus sit, & non cessat delinquere, quando ex vehementi suspitione suspicatur quod pater scit, & aduertere potest, & non aduertit; & de hac re dicam in materia iuris iniqui in quarta parte, quia Iudex noster non est astrictus ordini, solemnitatibus, & alijs rebus seruandis à Iudicibus ordinarijs, vt latè dixi supra in prima parte, circa princ. n.3.4.& seq.

40† Et est aduertendum, quòd captura non est concedenda in alienis territorijs, & iurisdictionem. Ang.de malef. in verb. fama publica. n.62.& hoc non habet contradictorem, tamen sententia valet contra hunc captum in aliena iurisdictione. Bal.in l.penul.C.de execut. rei iud. vi.Alex.in l.fi.de iurisd.omn. iud. Sed omninò cauendum est ne detur materia scandali, & causa deueniendi ád arma inter dominos in iurisdictionem, vt aduerti s.in 1.par.sub n.94. & in hac n. 23. quia falx non est ponenda in messem alienam, alioquin lapis in puteum iniectus ab vno fatuo, vix à centum sapientibus extrahi pote-

41 rit. † Quid modo si capiendus fugerit in alienam iurisdictionem, an à familia insecutus, possit capi inibi, & dico quòd non est bene captus, nisi iurisdictio sit sub eodem Principe immediatè, vel mediatè, vt in locis infeudatis, vel etiam recommendatis, de quibus per Boss. in tit.de for.compet.per tot.illum tit.Sed quando iurisdictio in qua captura fit, est alterius Principis, tunc non tenet, immo debet statim relaxari, nisi sint inter Principes laudabiles conuentiones, de quibus aliàs dicam. est tex.in l.fi.ff de iurisd.omn.iud. Bar.in l. quid si fugitiuus.§.idem Celsus.ff. de edilit.edict.Fely.in c.fi.col.2. de for. compet. Boss.tit.de captura, n.34. Gomes.var.resol.tit.de captura, nu. 4.& 5.alleg.6o.tex.l.à diuo pio.§.sententiam Romæ. ff.de re iud. & tex.in aut. vt nulli Iudicum.§.si verò quis collat.9. Bal. in l.sicuti. §. Aristo. ff.si ser vendic. & hanc esse veram practicam, & tenendam, dicit Gomes.sub d.nu.5.in fi.qui alleg.Doc.contrarium tenentes, & eorum opinionem in practica non subsistere ait, & ipse semper ita practicari vidi.Iul.Clar §.fi.q.29. ver.sed pone, vbi hanc com. opin. testatur, & Boss.in alio tit.de fauorib. defensionis ita seruari vidit, n.7. in fi. licèt Put.de sindic.in d.ver.captura, cap.4. sub nu.1. dicat

fuisse

fuisse seruatum, quod fugiens è Ciuitate Perusij se recepit in Ciuitatem Florentiæ, vbi fuit captus, & decisum fuit, quòd fuerit bene captus, verùm & ipse Put. contrariam, & veriorem partem tenet; & illa decisio fortè sequuta est ob pactum, vel aliquam aliam conuentionē, vt in meritis percipi potest.

42 † Nunc sequitur de resistentia videre nonnulla alia, (vltra ea quæ superius in prima par. sub n. 219. 220. & seq. dicta sunt) ac de propulsanda ea verbis, & facto à Berouarijs, cùm sit materia valde quotidiana, illam breuiter, ac resolutiuè tractare decreui per nonnullas conclusiones sparsim à Doctoribus tactas, & hic recollectas pro faciliori practica latrunculatorum.

43 † Ne alieni laboris, tacito authore, vsurpator videar, de hac resistentiæ materia copiosè scripserunt, vt refert Baiar. ad Clar. q. 29. sub nu. 10. Afflict. constitu. cultrum, sub n. 78. vsq; ad fi. & non sub nu. 56. & Cassà. in consuetu. Burg. tit. Des Iustices, & draices. §. 7. Rip. tract. de remed. ad conser. Hober. n. 89. Fely. in c. si quando, de offic. deleg. Bolog. in l. vt vim. de iust. & iur. & Farinac. latissimè d. q. 32. à n. 88 cum plur. seq. & ibi per eum adduct. facit Put. de sindic. in verb. resistentia, & in verb. captura, cap. 3. & 4. Verùm quia tradunt etiam de resistentia, quæ fit in causis ciuilibus, de hac materia non loqr̄ tractatus noster, sed de causis criminalibus æquè grauibus & ipse secundū subiectam materiam capturæ nonnullas cōclusiones pro faciliori practica hic tradere volui, vltra ea quæ dixi in 1 par. n. 218. & seq. Prima conclusio erit, & memoriæ reducendum est, id quod supra dixi sub n. 11. & seq. uidelicet, quòd captura concedatur ab habente iurisdictionem cum illis quatuor qualitatibus narratis sub n. 5. cū mult.

44 seq. † Secunda conclusio est, quòd executores publici, vt Berouarij, Commentarienses, & satellites sint noti, seu notati penès acta curiæ, vel in rolo Baricelli, vt de more, & sint iurati, Put. in ver. sindicus. c. 1. in princ. & habeant in scriptis mandatum capturæ in casibus mandatum requirentibus, vt illud ostendere valeant in actu executionis, sicut dixi in 1. par. sub n. 220. & in hac n. 34. Farinac. d. q. 32. n. 31. & seq. Sed ne capiēdus per visionem licentiæ instruatur ad fugam, cautela est illum prius capere, postea statim ostendere licentiam si petat, alioquin si ostēderetur licētia ante capturā, præsumitur cōtra officialē, qui non euadet impunitus, si capiendus fugiat, Farinac. d. q. 32. n. 19. & 21. & de alijs, ob quorum præmonitiones capiēdi fugerint, Cagnol. in l. vnicā. §. 15. videtur. n. 47. ff. si quis iusd. non obtem. & cæt.

& Gomes. de delict.c.3.n.50.qui dicit puniri pœna extraordinaria iux.delictorũ qualitates. Caſſa.conſuet.Burg.rubr.1.§.7. ver.3. concl.
45† Tertia concluſio eſt vt bene aduertat Iudex, ne ſe in captura intromittat,quia Iudex dicitur à ius dicendo,non autem ab exequendo.c. forus.§.Iudex de ver.ſig. & qui facit quod ad eius officium non ſpectat,dicitur facere vti priuatus,cui nõ eſt parendum. l.non videtur. §. qui iuſſu,de reg. iur.& non tenet quod facit Fely. in c.cùm ordi-
46 nem de reſcript.† vltra quòd Iudex gerendo offitium executoris redditur infamis. tot.tit. ff.de his qui not.infam.& à Iudice iniuria infertur.ar.l.ſi quis prouocatus de appellat. dixi ſupra, quæ iniuria vindicari ſtatim poteſt propria authoritate, quando non adeſt ſuperior,ex quo non poteſt adiri Iudex,cum ſit ipſe iniurians, quando ẽt poneretur in deriſum ſi recurreret ad ſuperiorem. Gramat. deciſ.32. & propulſatio dicitur facta incontinenti,ſi fiat die ſequenti. D.Menoch.conſ.107.n.40.vo.2.ſtatur arbitrio Iudicis. Boer.deciſ.168.n.6. ſed ab executoribus non licet iniuriam vindicare. Bar.& alij in l.ab executione, C.quor.appellat.non recip.l.nec magiſtratibus de iniur.
47 †nam executores non ſunt capaces iniuriarum actionis, nec actiuè, nec paſſiuè,quia ſunt infames infamia facti,& ſunt viliſſimi. Bero. q. 84.refert Baiar.ad Clar.q.24.n.67. niſi iniuria facta illis dicatur facta in vilipendium domini. §. patitur.& §.ſeruis autem ipſis,inſtitut. de iniur. l.apud labeonem. l.ſed & ſi vnius. §. ait prætor.cum §. ſeq. de iniur.
48† Quarta oritur concluſio,quòd non licet retinendis ex poſt facto ad vindictam,percutere,vulnerare, multò minus occidere executores, quamuis exceſſerint; At Iudici iniuſtè aliquem capienti,licitè reſiſti poteſt,ex quo ceſſat in eo præſumptio ignorãtiæ. tex.& Doc in l. error. C.de iur.& fac. ignor. & reſiſtere facto licet, & etiam illum occidere,per tex.in l.nihil de eſtrac.carcer. & Put.d.ver.captura. cap.4. n.4. vbi aduertit illum tex.l.nihil habere locum in hoſtibus,& in Iudice,non autem in executoribus,quod eſſe verum, Doc.communiter dicunt quando Iudex notoriè iniuſte retinet, vel exequitur, vt in l. prohibitum. C.de iur.fiſc.lib.10. & quando grauamen eſt irreparabile,nec reparari poſſet niſi reſiſtentia facti vulnerando, aut occidendo.Fely.in d.c.fi.quando.ver.tertio fallit,de offic deleg.vbi quattuor modis limitat reſiſtentiam iudici faciendi, quem refert Afflict. in d.
49 conſtitu.pacis cultum,ſub n.81.cum ſeq.† in dubio tamen nõ eſt reſiſtendum Iudici facto in executionibus realibus, ſed proteſtandum

quia

quia dicitur Iudex minister Dei.c.non solum. c.quia malos. 14. q. 5. Put.in ver.resistentia,c.1.n.2.Afflict.constitu.pacis cultum.n.83.dixi, 1.par.n.221.nisi exequeretur iniustè in persona damnum,quod esset personale irreparabile,vt mox dixi; & trad.Petr.de Ancar.in reg. ea quæ à Iudice de reg.iur.in 6. tex.in l.2. ff.si quis in ius voc. non ier. Afflic.vbi 5.n.84. Potest etiam resisti Iudici de facto iniustè exequenti, circa res, impediendo ne auferantur, quando damnum est irreparabile, sed resistentia non debet vllo modo fieri in personam, intuendo rem suam iniustè ablatam,secundum Fely.in d.c. si quando. Verũ nos loquimur de resistentia ex causa capturæ fiendá, nõ autem de resistentia facienda iniustis præceptis,sententijs,& executionibus realibus,de quibus per Put.in ver.resistẽtiam.c.1. n.8.& c.2. n.3. vbi resistentiam debere fieri legittimè,non effrenatè, vt ibi. q.1.ad hæc. Et quò ad resistentiam ob executionem personalem factam à Iudice, hoc perrarò occurret, nisi Iudex sit fatuus, & fatui à fatuis tractari debent, ad prædicta vid.Farinac. d.q.32. à n.88.cum mult.seq.

50† Sexta conclusio est,quòd exemplum à Farinac.traditum, d.q.32. n. 77.& relatam ab eo sub n.108. non quadrat in personam Iudicis,qui etsi non obstante appellatione, exequi mandat pœnam corporalem; nihilominus si plectendus pœna eximatur à manibus officialium, qui offendantur in eodem facto,resistentia dicitur facta officialibus, & non Iudici,nec dicitur læsa publica iustitia, quia iustitia non est, vbi cadit iniquitas,& iniustitia.§.1.instit.de iust.& iur.& tot.tit.ff.eo.

51† Septima conclusio est, quòd nunquam publicis executoribus resistendum est,siue quòad executiones personales, siue reales, ratio est quia ad eos non spectat cognoscere de viribus mandati.Bar.in l.prohibitum. C.de iur.fisc.lib.10.Doc.in l.à Diuo pio.ff.de re iud. † quia

52 merus executor facti nihil potest cognoscere. l. executorem. l. si vt proponis. C.de execut.rei iud.Bero.decis.170. per tot. sed duntaxat exequi debet,D.Menoc.de arb.iud.q.38.n.20.& 21. Hinc est, quòd Berouarij non tenentur si aliquem de mandato Iudicis ponunt ad torturam iniustè, per l.non videtur.§.quod iussu,de reg.iur. Put.in ver.familiaris, siue familia potestatis, sub n.3. ver. familia potestatis ducens, & Bar.in l.excusantur. ff. de infam. vbi singulariter dicit, quod si Potestas mandat aliquod illicitum, & à Berouarijs exequatur,ipse,& non berouarij tenetur, nisi notoriè constaret de iniustitia,quia executor expectare,seu supersedere tenetur. D.Menoc.vbi 5. n.23 immo parere non debet Iudici iniustè mandanti, Put. d.ver.resisten-

tia.c.1.n.7.maxime quando damnum est irreparabile, Fely. in d.cap. si quando. col.2. ver. tertio fallit, de offic.delegat.Clar.§.fi.q.28. ver. sed hic incidenter. Grammat.cons.56. n.16. 17. &. 18. Afflict. decis.
53. 206.n.3.& 4.† Item potest resisti quando contra formam mandati executionem facerent, vel mandati fines excederent in exequendo tex. glo. & Doc.in d.l.prohibitum, vbi Luc.de pen. ver.& no. quod priuatus. C.de iur.fisc.lib.10. Put.de sind. in ver.resistentia, n.1. & ibi Appostill.lit.a. Farinac.d.q.32 n.101.& 162. & tam in executione reali, quàm in executione personali idem respectiuè tenendum, & prout supra de Iudice dictum est, & per Farinac.d.q.32.nu.121.
54 † vbi tenet resistentiam fieri debere quando alia via, vel alio modo occurri, & obuiari non potest executioni iniustę, & sic resistentiai subsidium fit, cessante omni alio iuridico remedio.
55 † Octaua conclusio erit quòd si resistentia sit verbis tantùm, non licet officialibus illam propulsare, secundum Bal.in auth. omnino, n. 14.C.ne vxor pro marit. & ratio est quia propulsatio requirit manualem resistentiam. l.milites.§.irreuerens, de re mil.& vi. in hoc proposito quæ dixi de test. par.5. fo.291.cir.med.vt comprobat Luc. de pen. per illum tex. in d.l.prohibitum, n.20.ver.dic quòd resistere. C. de iur.fisc.lib.10 & tenet Farinac.d.q.32.nu.45. Put.in d.verb.resistentia. c.2.col.2.per l.2.de deserto.& n.4.vbi dicit illum etiam resistere, qui pertinaciter insistit obijciendo manus, & in executionibus fit etiam resistentia per retentionem rei, & clausuram ianuæ domus, & alia ratio, quia executores non sunt capaces actiuè, nec passiuè iniuriarum actionis, vt dixi sup.sub tertia regula; & non debent cu-
56 rare de verbis, † quia verba non impediunt, sed facta, nisi essent verba minatoria ab eo, qui minas executioni mittere sit solitus, & manu promptus est, de quibus minis per Clar.§. homicidiũ, vers.sed quomodo, ibi non enim tenetur. Grammat.decis.5.Thob.noni.cons.109. Bertazzol.cons.433.& 434. Nec sufficit quòd sit manu promptus, sed quòd adhuc nòn sit ligatus à Berouarijs, quia si est ligatus parum refert canis latratus, si est solutus, & captura fiat pro causa criminali graui, & aliter illum capere non possunt, nisi resistentiam facti propulsádo, tunc excusantur officiales si percusserint, aut vulnerauerint illũ, nec etiam euaderent pœnam in statu Mediolani verbis tantùm resistentes executoribus, vt in no. constitu.in tit.de prohib. execut.
57 † Nona regula est, quòd si capiendus pro causa non capitali resistat leui pugno, vel leui baculo, non licet executoribus illum vulnerare

læthali-

lethaliter, vt punctim in ventre, vel cęsim super cerebro, vel pulsu, facit Bru. de indic. q. 3. n. 4. Capic. decis 58. quia & si vim vi repellere licet. l. 1. de iu. & vi. ar. l. vt vim de iust. & iur. tamen pro modo, & qualitate resistentiæ propulsatio fieri debet, iux. illud par pari referto, & mutua delicta pari compensatione soluēda. l. viro, atq; vxori, in fi. solut. matr. & etiam quia propulsatio debet fieri moderatè, sicut dicitur de resistentia. Put. d. ver. resistentia, cap. 2. n. 3. & dicam in 14. conclus.

58 † Decima reg. ꝙ si resistentia fiat remotè cum armis sine læsione, licet Berouarijs cum armis, vel aliter propulsare pro retinendo, & deducendo captum, etiam quòd lædant illum resistentem in causa graui non capitali, sed non vt occidāt: at quando non sunt læsi à capto, & immineret periculum scandali, si vulnera sequerentur, potius deserere captutā debent (quando captura fieri non posset nisi percutiendo, aut vulnerando) Farinac. d. q. 32. n. 57. & 58. Att si officiales offendantur, tunc licèt scandali timor immineret, nihilominus si & ipsi captum offendant excusantur, quia primi motus nō sunt in nostra potestate. Afflict. in constitu. asperitatem, in 7. not. Gramat. cons. 56. n. 17. & 18. At si nondum fuerit captus, & fugerit cum telo, & non læserit Berouarios se insequentes, non licet lædere illum, Farinac. d. q. 32. n. 45. & 56. secus si admenauerit cōtra eos, secundum Bal. in l. si vt allegas. C. ad leg. cor. de sic. at si vltra admenare, etiam feriat, tunc impune etiam occidi potest, & ita intelligendus Bal. loco citato.

59 † Vndecima regula est, quòd in casibus grauibus, si aliter delinquens capi nequeat à satellitibus, nisi cum percussionibus, & etiam vulneribus, hoc Berouariis licet. Boer. d. decis 170. Gomes. in d. tit. de captura, & alios quos adducit Farinac. d. p. 32. n. 43. Put. in ver. resistentia, col. 5. c. 1. ver. adde. sed quod & possit occidi, vt per Fab. à Monteleo. in sua prac. ar in 4. par. fo. 333. n. 32. Bossi. de captur. n. 12. cum seq. hoc verum extimo, si casu, & præter animum occidendi in captura occidatur, secundum casum Bal. in l. fi. n. 5. C. de exhib. reis relatum à Farinac. d. n. 43. quia cura principalis est capere, licèt in consequentiam contingant vulnera, aut homicidium; vid. in seq. & in xiij. regula.

60 † Duodecima regula est, quòd licet etiam occidere capiendum pro delicto capitali, si aliter capi nequiuerit, secundum Farinac. d. q. 32. 49. & 53. vbi procedere ait quando haberent in mādatis ducendi illum viuum, vel mortuum, quo casu prius curare debent totis neruis, vt capiant viuum, sin minus occidendo excusabūtur in foro fori, propter mādatum Iudicis. l. non videtur. §. quod iussu de reg. iur. At si ex

abrupto occidant, tenentur de homicidio. l. 1. de sic. ar. eorum quæ trad. Doc. in l. non ideo minus. C. de accusat. & faciunt dicta sup. sub reg. septima; sed in bănitis, & aliјs sceleratissimis personis, de quibus sup. in 4. præmiss. p. 1. diximus n. 92. hæc pœna, nec alia minor locum haberet, nec contra infideles delinquentes, quia contra tales de facto, idest manu regia, ut exponit Put. in ver. latro. c. 1. sub n. 2. procedi potest. Bal. in l. non solùm. §. mandato. ff. de iure iuran. Cano. in c. pro humani, de homic. in 6. & tanquàm diffidati à quolibet occidi possunt impunè. l. 1. C. quam lic. iud. & in l. 3. §. transfugas; de sicar. Farinac. d. q. 37. n. 76.

61 † Decimatertia conclusio est, quòd si captus exemerit se cum telo à manibus familiæ, & eam, vel aliquem ex eis offenderit, quod tunc in persecutione licebit eum vulnerare, vt supra in 11. conclus. sed ex interuallo postquàm à manibus, & oculis eorum euanuerit (& ipsi persecutionem deseruerint) non licebit executoribus illum occidere,

62 † quoniam hoc modo homicidium non confunditur cum resistentia, vt per Bolog. 33. & Bertazzol. cõs. 205. Ratio est quia cùm ad alios actus extraneos Berouarij se conuerterint relicta persecutione, deinde eum repertum occiderint, dicuntur plura delicta, vnum ex parte delinquentis, alterum ex parte executoru, m diuersæ tamen speciei, temporis, & personæ, de cuius materia apud Bar. in l. hos accusare. §. 1. de accusat. Bal. in l. cum rationibus. C. qui accusar. non poss. & dicam in 4. par. at si reperto capiendo, illum tentantes capere contingenter occiderint, impunè euadent, vt in præcedenti conclus. & hoc modo homicidium confunditur cum resistentia.

63 † Decimaquarta conclusio erit (quam pro regula haberi oportet ad omnes supradictos casus) Primo, quòd resistentia in dubio est prohibita, vt in quinta conclus. Secundò resistere licet quando captura est iniusta, & quando dicatur iniusta, vid. Boss. in tit. de carcere, n. 18. vbi remissiuè, & supra per omnes conclus. fieri non dicitur resistentia, nisi actualiter manualis sit, & sic de facto fiat, vt dixi in 8. conclus. Tertio, resistentia debet fieri incontinenti, & non ex interuallo, vt in 3. & 13. conclus. Quarto, resistentia debet fieri temperatè, & non effrenatè, vt in 9. concl. Quinto, resistentia fieri debet necessitate exigente, vt verificatur quando non potuit quis aliter euadere periculũ personæ, famæ, seu honoris, vel rerum, nisi cũ tali resistentia, vt in 7. cócl. Quando autem resistens dicatur excessisse moderamen inculpatæ tutelæ residet in arbitrio Iudicis. D. Menoc. de arb. iud. cas. 277. & 278.

Et

64 † Et è contra propulsatio ex parte Berouariorum est licita quādo resistentia à parte capturandi est illicita, vt in prima, & 2. conclus. Secundò, non licet propulsare facto verba iniuriosa dicta Berouarijs, vt in 3. & 8. conclus. tertio, nec licet executoribus propulsare, nisi in continenti, vt in d. 3. 10 & 11. conclus. quarto, propulsatio debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, vt in 9. conclus. Quarto non licet Berouarijs vulnerare, minusq; occidere quemquam, etiam in causis capitalibus, nisi resistat cum telo in d. 10. conclus. & in alijs casibus, de quibus ibidem, & in 11. 12. & 13. cōcl. quinto, propulsatio quouis modo fiat, requirit prouocationem facto ita, & taliter qd propulsatio dicatur secuta causa data, & contingenter, & non data opera, vt in 11. & 13. conclus. quibus omnibus ita consideratis, facilis erit excusatio hinc inde, & omnia erunt arbitranda à Iudice per su-
65 pradicta. † Verùm in Iudice nostro supremæ authoritatis omnis resistentia esset damnosa, propter eius supremam potestatem, & dignitatem. l. si quis ex aliena & in l. 1. ff. si quis iusd. non obtemp. Put. in d. ver. resistentia, cap. 2. sub nu. 2. in fi. col. 2. vbi de potestate in magna dignitate constituti, sed recurrendum est ad Principē, si tempus dabit, & damnum non sit irreparabile, vt in septima cōclusio per ea quæ limitat Fely. in d. cap. si quando. vers. tertio fallit, alioquin facta tenent, l. patre furioso. ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. iur. & Put de siudic. in ver. resistentia, cap. 1. sub nu. 5. in fi. † dicit
66 licere resistere Iudici iniustè condēnanti, ne condemnatus ducat ad mortem, quia tale iuditium est simile violentiæ latronum, & dicit quòd sicut licet resistere latronibus, licet resistere malis Principibus, secundum Luc. de pen. in d. l. prohibitum. C. de iur. fisc. & Puteus
67 reputat hoc singulare dictum, † sed re vera de Principibus non recognoscentibus superiorem, nephas est loqui dubitatiuè, vel correctiuè, & solet dici, de Principe nihil, quod est verum particulariter tangendo personam Principis, sed loquendo de eo generaliter id quod de iure est, hoc licitum est, vel nisi Princeps mandet sibi responderi. §. responsa prudentum, institut. de iur. nat. gent. & ciuil. nec est Principibus resistendum, nisi circa ea quæ sunt contra Deū, vt per Io: de Ana. in cap. literas, num. 6. de restitu. spoliat. In cæteris verò aut est supersedendum donec rescribatur (vt dixi in quarta parte) vel est eis obediendum, vel fugiendum, iactando cor tuum in domino, & dicendo, Domine vim patior responde pro me, quia contra stimulum calcitrare non valeo; & vi. in hac resistentiæ specie And.

de Isernia in constit. vt participatio. & in constitut. 1. de homic. vbi ponit de Rege, qui aliquem particulari odio prosequitur, volens occidere, quia innocens potest resistere, quia hæc defensio est licita de iure naturali, & diuino. l. vt vim, de iust. & iust. l. 3. §. cum igitur. C. vnd. vi. secus si Princeps persequitur rebellem, vel delinquentem; vt refert Puteus exemplum de Rege Manfredo, in d. ver. resistentia, capitulo primo, nnmero tertio.

68 †Nunc reliquum est videre in hac materia resistentiæ an conuocato ab executoribus auxilio à particularibus personis, seu à populo pro capiendo malefactore, vocati teneantur parere; & breuiter, si habent hanc facultatem in mandato capturæ, vel aliter, dummodo habeant in scriptis, vocati tenentur parere. Bal. in l. siquis in hoc genus. C. de episc. & cler. Angel. in l. c. de ager. Nil. non rump. vbi punirentur si inobedientes essent tanquàm auxiliatores in negligendo, vi. Afflict. super constitu. Castellani, car. 56. & 175. si verò non constet de huiusmodi facultate, non tenentur; at semper à rusticis cũ fustibus, & lãternis familia associari solet cum delinquente capto ad carceres, (præ-
69 sertim in Ducatu Mantuæ) sed non debent rustici vexari sumptibus pro alimentis Berouariorũ, & equorum. Rip. tract. de remed. prest. contr. prest. n. 112. & Foller. in ver. notatos capiat. n. 17. tamen statut consuetudini, secus de iure per dicta iura, nisi à statuto, vel ordinibus aliud dispositum sit, prout Mantuæ, & alibi, vt vidi, quod est verum quando publica iustitia læderetur, vel pro publica iustitia auxilium necessarium peteretur, vel quando officialibus magna cõtumelia facta esset, quia prouinciales tenẽtur accurrere sicut quilibet priuatus in auxilium iustitiæ. Capic. decis. 130. n. 69. Put. in ver. familiaris, siue familia potestatis, vbi pulcrè, & dicit quòd isti si offenderint captum, vel occiderint, erunt tuti, per Doc. in l. gracchus de adult. vbi vide, sed quando ageretur de particulari, & iusto interesse Principis, etiam non vocati tenentur succurrere statim propter naturalem obligationem, & vinculum originalis iuramenti fidelitatis præstitæ, vt in tit. feud. quæ sit for. fidel. præstãn. trad. Doc. in l. grauis, de adult. & in proposito Put. de sindic. in ver. familiaris, siue familiæ potestatis, sub nu. 2 circ. fi. & in c. 3. sub n. 1. coi. 2. ver. quod licet subditi. †Et est not.
70 quòd Baricelli debent tenere, & mittere numerum sufficientem Berouariorum, iux. conuentionem, & consuetum, & sm̃ qualitatem capturæ, alioquin incolæ non tenentur parere, nec eis succurrere, si petãt auxilium, & si aliquis priuatus cęperit malefactorem, & in eo capiẽ-
do

do aliquid expenderit, poterit illud recuperare ab officiali, vel à fisco. Clar.q.29. vers.vnum tamen nota.

71 † Et vice versa licet etiam subditis conuocáre amicos,& vicinos,& consanguineos,ad reprimendam grauem,notoriam,& irreparabilem iniuriam Iudicis,vel insolétiam eius officialium, & publicorum executorum, Bart.in l si quis in seruitute, in fi. de fur. per l. deuotum, vbi Luc.de pen. & Bar.C.de metall lib.12. & quod quilibet de populo poterit resistentiam facere pro alio.& 11.q.1.c.si quis episcop⁹, & per alia allegata à Put.d.ver.resistentia c.1.& 2.per tot.vbi nu.4. dicit quòd nec resistens, nec eius auxiliatores pœnam aliquam incurrẽt, per l.hostes,de capt. & in tit.qui sint rebelles. Luc.de pen.d.l.

72 prohibitum,n.5. de iur.fisc. lib.10.†Secus si sediciosè hoc fecerint, nam incurrent pœnam rebellionis,concitando gentem, & aduersus iustam Principis iustitiam, vt in l.capitalium. §.solent.ff.de pen. & Bal.in l.obseruare.§.nunquam.ff.de offic. proconsul.& legat. vid.Carer.prac.crim.in l.obseruare,& Boer.in trac.de seditios.Capic. decis. 130. Fab.à Monteleo.prac. arb.p.4. n 579.Doc.in l.1. vbi quot modis concitatur seditio. C.de seditio.idem quando quis solus,vel cum alijs impedit officiales cápere malefactorem confessum,vel conuictũ, secundum Ang.in cons.74.n.10. inter cons.crim. diuer. tom.1. Guid. Pap.decis.579.Bursat.cõs.216.vo.2 & no.quòd seditio pluribus modis fit,vel concitando gentem currendo turbulenter per ciuitatem acclamando,arma,arma,per dicta iura.& Boss.tit.de seditio. n.17.& etiam quando publica iustitia læditur absq; vlla causa, sed quia mali ægreferunt illum, & concitant plebem aduersus Magistratus, & officiales,vt occidantur,quod est crimen læs.Maiest.in secundo capite.C.si quis.6.q.1.& in l.quisquis.C.ad leg.Iul.Maiesta.secus si priuato odio,& non in cõtemptum iustitiæ fiat,nam dicuntur seditiosi, & pœna est capitalis vltimi supplicij, vt no.glo.in l.fi.ad leg.iul.Maiesta.& non pœna rebellionis: item seditiosus dicitur qui in consilio generali non sinit res publica tractari,nec vota dari, sed turbulenter verbis, aut factione sua impedit,etiam deueniendo ad arma, quia pacis turbatores dicuntur seditionem in populo concitantes,& possunt eijci à ciuitate, per d.l.capitalium.§.solet.ff.de pen.Boss.in tit.de pœn. Afflict.in tit.quæ sint regalia,in verb.pœnarum,& Boer.d.tract. cùm discordiæ ciuiles peiores sint criminalibus, quando fiunt in populo,vt de Imperio Romanorum exempla vndiq; extare dicũtur, & in materia seditionum plura recenset Decia.trac.delict.tit.de coniu.

fact.

fact. & seditio. lib. 7. cap. 7. n. 16. & 17.

73 † De fide autem danda Berouarijs, ac alijs officialibus, vt nuntio, sindico, & publicis executoribus, vltra ea quæ trad. Bar. & alij in l. 1. §. cura. de offic. Prætor. & in extrauag. ad reprim. in ver. per nuntium, Spec. tit. de citat. §. sequitur. Ang. in prac. in ver. necnon ad denuntian. Marant. de ord. iur. in 6. par. de citat. n. 33. Mascar. de probat. conclus. 189. vo. 1. & conclus. 1015. vo. 2. proprius in materia executionū personalium loquendo, quædam aduerti in 1. par. sub n. 219. & vid. Boss. in tit. de denuntiat. sub n. 12. & quicquid sit in executionibus, quæ pro causis ciuilibus fiunt, dico quòd in materia resistentiæ factæ iniustè, Berouarijs modica fides datur, nisi in inquirendo regulariter.

74 Farinac. d. q. 32. de carcer. sub n. 80. & seq. & in practica seruatur qd recipiuntur dicta Berouariorum, & fit visitatio eius qui corporaliter à resistentibus offensus remansit, & confrontatur eius dictum cum examine aliorum Berouariorum; & si aliter ab alijs (nequaquam interessatis) veritas haberi non potest, & cōcordent, & concurrant aliæ coniecturæ, & præsumptiones verisimiliter, tunc Berouarij fidem faciunt, etiam ad torturam, nam quæ singula non probant, multa simul iuncta tenent. c. causam de probat. Mascar. d. conclus. 189. n. 6. D. Menoc. de arb. cas. 112. n. 14. Alciat. de præsumpt. Reg. 3. præsum. 14. reg. 5. præsump. 4. sequitur Farinac. d. q. 32. n. 83. vbi alleg. Hemil. de test. in verb. testis Berouarius. Clac. q. 24. ver. vidi, cum seq. multò magis fidem facient, & non facient Iudici nostro, qui sola veritate nititur, & potest secundum conscientiam iudicare, vt in 1. par. n. 127. vsq; ad n. 170. immo solis Berouarijs credere posset, sed non credere, ex

75 causa alijs fide dignis, † cùm omnis probatio sit Iudici arbitraria; vt in l. 3. ff. de test. ibi tu magis scire potes, præsertim Iudici, qui liberū, & absolutum arbitrium habet, & non regulatum, faciunt quæ dixi de test. n. 92. lit. B. par. 4. sed nō est credendum illi Berouario qui reman sit capite rupto à resistente, secundum Franc. in c. cum parati, n. 36. in fi. de appellat. Guid. PP. decis. 557. sed fides præstatur quando (vt dixi) cæteri officiales conueniunt, nec ab alijs veritas sciri potest, & alij testes haud interessati attestationibus Berouariorum non contradicunt, & eo magis stāte mala qualitate delinquere soliti, per ea quæ

76 dixi sup. conclus. 12. † Regulariter autem eis non creditur, vt prædixi, quia multum de fide huiusmodi officialibus diminuitur, vt inquit Mascar. d. concl. 189. nam à communiter accidētibus Berouarij sunt mēdaces, fraudulenti, iactatores, pauidi, inertes, malitiosi, voraces,

ces,& ebrijs,quorũ finis est in miseria mori,ex quo vt plurimũ morbo gallico laborant,& qui diù latrunculator fuit testimonium perhibet de illis,& experientia aliena docet. Farinac.d q.32.n.91. In Spolettinis fallentia esse potest, quia mos prouinciæ illius facit incolas (non loquor de ciuibus) Baricellos, & Berouarios, & qui existimant talia officia sibi decori, honoriq; esse, ambientes vocari sub nomine Capitanei, alioquin indignantur, vt euenit Francisco Toto Spoletino,dũ esset vnus ex quatuor Baricellis in alma Genuæ Ciuitate, propterea quòd extitit à vulgo delusus,& appellatus Alussa Bale, idcirco relicto ob verecundiam,offitio, se contulit in Ciuitatem Dertonæ, vbi me Prætore existente, more solito inseruit pro Caualerio magis verbis,quam facto: non sic Vgolinus Baricellus generalis Mã-
77 tuæ vir fidelis,& diligentissimus. † & circa huiusmodi relationes Berouariorum,si aliter statuto non caueatur, sunt faciendæ statim, sed non præcipitanter, vt inquit Bal. in l.3. col.3. vers.in tex.mox cognitum, ne delinquenti tempus sit componendi sarcinulas, & fugiendi cum eis,& interim subornentur testes,& fiat impostura, quam Medici emplastrum appellant. Nec refert si de nocte,vel diebus feriatis in
78 honorem Dei relatio fiat, † quia solemnitates feriarum in honorem Dei introductæ sunt de iure humano, vt dicit Bar.in l.filius familias. ff de donat. nimirum si captura,tortura,& visitationes cadauerũ, seu vulneratorũ in die festo fiant. Anto.Columb.in for.proced. extraord. iu controuer.crim.artic.22.& supra dixi n.184.par.1.& infra in seq. par.n.20. secus de iure ciuili,& in causis ciuilibus, quia relationes nuntij sunt faciendæ in diebus iuridicis tantùm. Paul. Castr.sing. diuerso.sing.21. n.1.& licet non fiant statim,non patitur nuntius pœnã,
79 quia tota dies citationi cedit, vt inquit Vant.de nullit.tit. de nullit. ex defec.cit. n.72.in fi. & Foller.prac.crim.in ver. fiat relatio,car. mihi 48. vbi tradit formam relationis faciendæ.
80 † Et quia nominaui sindicos ad denuntiandum malefitia, idem tempus ab eis obseruandum esse,& isti non possunt eligi nisi à Iudice supremæ authoritatis, vel à decurionibus cum authoritate Iudicis.Put. de sindic.in verb.sindicus,cap.1.n.5.& hic referre placet,quod etiam
81 refert Baiar.ad Clar.q.7.n.10.& 11.† quod sindicus,qui infra quattuor dies referre debet penès acta curiæ, si intra illud tempus remoueatur,nihilominus ad eum,& non ad successorem spectat relationẽ facere,per Bal.in rubr.extra de constitu.n.28. Alius est casus, quòd si quis vulneratus intra quattuor dies datos ad faciendam relationem

moriatur, ipse sindicus non tenebitur, si de vulnere eo viuo, intra quattuor dies relationem non fecit, dummodo infra alios quattuor dies à die mortis, de morte relationem faciat. idem Bal. in l. ita stipulatus. de ver. oblig. verum in practica nō ita facillimè excusabitur, ex quo per dictum & assertionem vulnerati, magis de veritate constare

82 potuisset; † sed an sindicus excusetur errans in relatione, vel si delicta leuia, vel nocturna non reuelet, & de alijs multis quæst. vi. vltra alios Put. de sindic. in ver. sindicus. Clar. q. 14. ver. item quæro. Boss. in tit. de captura, n. 50. Farinac. de indic. q. 47. n. 21. vbi de validitate eius dicti, & in tit. de accusat. q. 12. n. 52. Decia. de delict. tit. alieno nomi. quan. lic. accus. cap. 36. n. 8. lib. 1. tom. 1. & apud alios multa inuenies si bene bertachinabis.

83 † Sequitur videre de pęna eximentis istum captum à manibus familiæ, & primò si quis eximat seipsum, an pœnam patiatur, & videtur quòd non, ex quo defensio est de iure naturali. l. vt vim de iust. & iur. & vnicuiq; licet redimere sanguinem proprium. l. 2. ff. de receptator. Mars. prac. §. attingam, nu. 40. nihilominus prædicta non procedunt contra iustitiam: & Clar. in q. 29. refert Boss. in d. tit. de captura, n. 17. tenere hunc se eximentem condemnari, ac si sua nō interesset, tanquā resistentem iustitiæ temerè, vt ita Senatum Mediolani iudicasse testatur; sed Clar. aliam opinionem tenet ibidem, videlicet quòd eximens seipsum sit condemnandus, prout ille qui fugit à carceribus, de qua pœna infra; sed mitius, si absq; violentia, at si cum violentia debet condemnari, vt alter condemnaretur, qui alterum eximeret, aduerte quòd cum violentia intelligitur quādo actus est vi factus, quia simplex violētia differt ab actu, qui vi fit. Boss. ī tit. de plur. viol. n. 74.

84 † Verùm si quod de facto seruari vidi, dicturus sum, quando quis se exemit à manibus familiæ Potestatis absq; violentia, dico quòd facit contra se vnūm inditium, insurgens à fuga. Bar. in l. admonendi. de iur. iura. & dicam in seq. par. quod resoluitur quando cum dicta fuga nil aliud contra delictum concurrit, vt per Boer. q. 215. n. 1. in fi. & n. 25. & 26. vbi per spontaneam reuersionem inditium tollitur, vt eun

85 dem n. 29. & 30. † quia fortior præsumptio debiliorem tollit. D. Menoc. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. Grammat. vot. 1. n. 2. Zas. cons. 19. vo. 1. vi. Thier. in trac. fugę, n. 14. ubi ponit limit. & facit Paul. Ghirl. tit. de indic. & tot. tit. de fug. incarcerat. n. 7. & 8. Si verò violentia facta erit cum offensa executoris, tunc pœna regulabitur iux. mensurā offensæ, vt in l. sancimus. ff. de pœn. grauior tamen pœna arbitrabitur, quam

quam si offensa fuisset facta alteri, quàm offitiali iustitiæ, vt dicam in 4.par.sed si iste steterit absens, poterit formari inquisitio contra eum. per l.absentem.ff.de pen. & ita tenet Boer.in decis.215.sub n.22.vbi hanc partem defendit, & ita practicatur propter delictum principale, & propter iniustā resistentiam, & cum alijs adminiculis poterit in contumatiam condemnari, quia hoc modo inditium ad torturam facit. Carer. prac.l.obseruare.nu.115. pro vtroq; vna tantùm pœna, si comparuerit, & innocens apparebit, non euadet pœnam arbitrariam sui excessus contra iustitiam in captura facti, ad quæ vi. Doc.in l.penul.& ff.ff.de custo.reo.& Gomes.tit.de captura, sub n.11.Si verò nocēs apparebit, tunc grauiori pœna, scilicet ordinaria plectetur, prop-
86 ter excessum, † quia ex causa licet iura transgredi, auth.sed nouo iure, vbi Bal.C.de ser.fug. sed si pœna ordinaria delicti erit vltimi supplicij, opus nō erit augere illam, cùm nulla pœna maior morte, vt la-
87 tius in 4.par.dicam. † Est tamen aduertēdum, quòd si captus esset à familia malè, & indebitè tractatus in captura, vel in ducendo illū ad carceres, & ab eis idcirco eximeretur, tanquàm prouocatus pœnam non meretur, vt dixi supra in 7.conclus.per l.vt vim. ff. de iust. & iur. nec aliquod inditium insurgeret contra fugientem isto in casu, quinimò Berouarij punirentur, tùm quia male tractauerunt captū, cùm non conueniat; vt per Bar. & Doct.in l.2. de exact. tribut. & vt supra satius dixi, tum propter causam, quam ob eorum malam tractationem dederunt fugæ. l.qui occidit. § in hac quoq; ad leg.aquil. & si mihi casus eueniret arbitrium extenderem contra hos insolentes executores, cum rigore.
88 † Quid si captus iustè, & in carcerem detrusus fugiat è carcere, an sit puniendus tanquàm confessus, & conuictus; hæc quæstio ab omnibus criminalistis tractatur, & omnes vno ore dicunt haberi pro confesso, & conuicto per tex.& glo.in l.eos, in ver.poniendi. ff.de custo.reo.Paul.Ghirl.in trac.de relaxat.carcerat.in rub.de fug.carcerat. Clar.q.21.vers.tertio modo, ut sup.n.37.& Foller.prac.crim. in verb. & si confitebuntur, n.45.Boer.pulchrè decis.215.sub n.9.&Gomes.de captura, sub n.11.quam co.sent.locum habere existimo, quando cum fuga concurrit aliud adminiculum, vt si fugiens sit solitus delinquere, de quo in 3.par.dicam in materia inditiorum: vel quando cū fuga etiam frangeret carceres, uel frangi curaret secundum distinc. Bal.in cons.230.uo.1. quem in proposito allegat Boer. d. decis.215.
89 n.11.& n.14.ubi idem tenet quando ostio existente apetto, sed fra-
ctis

ctis compedibus, vel manicis ferreis carceratus aufugit ex prac. Ang. de malef. in ver. fama publica; si verò absq; vlla fractione ostio aperto fugerit, tunc non habebitur pro confesso, & conuicto, nec pœna effractionis carcerum, sed pœna aliqua arbitraria puniretur, vt p Iaf. in l. admonendi. n. 172. ff. de iur. iura. idem quando etiam fracto carcere, aufugit, cū indebitè, & ordine iuris non seruato carceratus fuit, vt per Rol. à Vall. d. conf. 7. n. 46. & seq. vo. 1. Clar. in l. eos, de iust. reo. n. 101. accedit quando Iudex de facto sine aliqua causæ cognitione, sed de facto, & de capricio proprio dicit, *mettilo in prigione*, maximè si persona non est vilis, nec delinquens, sed nolit conuersari cum officiali, qui officiales hac de causa solent indignari, & nodum in scyrpo
90 quærunt, vt qui stat à longe appropinquetur; † sed hæc limitatio nō habet locum in Iudice supremæ authoritatis, qui in scrinio pectoris quandoq; scit aliquid, quod tunc non expedit dicere, nec cōmunicare cum curia, donec tempus aduenerit, vnde dicit, sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, dixi in 1. par. n. 239. sat est quòd non mouea-
91 tur ex abrupto, vt in hac par. n. 8. † At Gomes. d. tit. de captura, sub n. 11. temperando co. op. dicit, quòd & si hoc modo fugiens habeatur pro confesso, & conuicto, nihilominus licebit probare innocentiam suam, cùm à fortiori etiam liceat vere confesso, & cōuicto probare, & se defendere per l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæstio. tex. & Doc. in l. 2. C. de custo. reo. & cōcludit quòd si innocens apparebit, nihilominus tenebitur pœna effractoris carcerum. l. eos. ff. de custo. reo. & est com. op. Doc. per l. 1. eo. tit. igneus, in l. 3. §. subuenitur, n. 52. ad sylleia. † quæ
92 pœna cùm non sit à iure expressa, arbitrabitur, vt per D. Menoch. de arb. cas. 301. vbi diligenter pœnam effractoris explicat; sed si nocens erit, tunc pœna ordinaria delicti condemnabitur etiam multo maiori pœna, si pœna delicti erit pecuniaria, vel nimis leuis attenta fractura carcerum. per l. sancimus, & l. recipiendum. ff. de pœn. supradicta co.
93 † conclusio, quòd fugiens è carceribus habeatur pro confesso, & conuicto, modò concurrant ea de quibus sup. nunc limitatur non habere locum quando esset iniustè detentus, & haberet contrarios potentes; vel Iudicem valdè suspectum, & præcipitosum, & ita sunt intelligendi Put. Menoc. Rip. & alij, quos Mascar. adducit conclus. 265. nu. 26. idem quando detentus non esset vir facinorosus, & ob nimiam sæuitiam custodis, seu Commentariensis carceratus aufugeret. Bal. in l. ad Commentariensem. ff. de custo. reo. & in l. 1. §. Diu", ad Sylleia. plura adducit Put. de synd. in ver. carcer. & carceratus, c. 4. per tot. & in

ver.

ver.crudelitas officialis,& dixi sup.n.18. Item limitatur quando fugiens esset iniustè captus ob pectoralem tantùm nequitiam Domini, & non quod mereretur capi, & verisimiliter timere posset de ira, & potentia Domini,secundum And.de Isern.in constit.vt participatio. & in constitu.1.de homic.facit Put.de sindic.de excess.cap.1.n.39.& cap.3.per tot. & in ver.crudelitas,sub nu.3.quem vide, & Mascar.d.
94 conclus.265.n.27.& 28.† Nunquàm enim longius homo à se recedit,suæq; naturæ magis obliuiscitur,quam cùm irascitur. Hic demũ effectus efficit vt animal alioquin nobilissimum,ad mansuetudinem, & clementiam natum,multò sit feris similius,quàm sibi ipsi,non rationis,non officij memor,duntaxat iræ indulgens: quæ omnium perturbationum solam mentem suo loco demouet, & agit præceps; & apud Valer. Max. de iracundo,qui dolorem cùm inferre vult,patitur amara solicitudine,ne non contingat vltio anxius,sed hoc modo ira ab odio ducitur, tanquàm cœcus à cœco.
95 † Nunc de eo qui alium iniustè detentum eximit è manibus familiæ, ne ducatur ad iudicium dicendum est,qua pœna ille sit plectendus, ad quod est videndus Bar.in l.lege Iulia.ad leg.Iul.de vi.priua.in l. furti.§.ope. ff.de furt. Ias.in l.3.§.prætor.ff.ne quis eum qui. Hippol. sing.177.273.& 376.circa quæ aduertere volo,quòd licèt ab initio captura videatur notoriè iniusta,tamen ex post facto posset iustificari per ea quæ supra dixi n.20.cum seq.& sic bene aduertat eximens qđ facit,ne sub vmbra,Farinac.d.32.n.78.remaneat illaqueatus, nam quando per viam Iudicis posset prouideri iniustę detentioni,nunquã licet eximere captum è manibus familiæ,& stantibus ijs terminis,ille qui captum eximit seuerè puniri debet,vt per Bal.in l.addictos.C.de episc.iud. Doc.omnes in l.3.§.transfugas de sic.& in l.sed eximendi, §.item.ff.ne quis eum qui in ius voc.est iu.eximat.Bar.in l.cuiuslibet. ad leg.Iul.Maiesta. Nell.de bann.in 3.par.2.temp.n.29.Mars.in §.attingam,n.49 Boss.in tit.de captura,n.13.cum plur.seq.Clar.q.68.ver. eximens.& ibi add.n.33.cum seq.Cagnol.in l.vnica. §.is videtur. ff. si quis iusd.Guid.Pap.decis 579. Farinac.d.q.32.n.62. vsq; ad n.80. Decia.de delict.rubr.de eximen.carcer.11.lib.7. tom.2. Rol. cons.7. n.45.vo.1.pulchrè,ac latè D.Bursat.alleg.cons.216. Bertazzol. cons. 69.35.vo.1 vbi an magis puniatur eximens exmiti, & multos adducit Mascar.d.conclus.265. ex quorum omnium dictis colligo tres principales conclusiones,distinguendo(vt fertur)inter lepram, & leprã. Prima conclusio erit de eximente iuste capto è manibus familiæ, referen

tis terminis supradictis, antequàm sit condemnatus, vel confessus, aut conuictus, de qua nu.92.
Secunda conclusio erit quando eximitur à manibus familiæ postquàm
97 est confessus, vel condemnatus, de qua n.97.† quod multis modis cõtingere potest, vel quando ducitur ad supplicium, vel quando traducitur de loco ad locum, pro tutiori custodia, vel pro confrontatione facienda circa alia delicta cum alijs delinquentibus, vt Mantuæ, vbi expedit quandoq; ducere carceratum ab vna parte ad aliã Ciuitatis, & Mediolani, & alibi ab vno Magistratu ad aliud tribunal, & vt vulgo dicitur ab Herode ad Pilatum, vel etiam quãdo conceduntur vicissim delinquentes à Principibus, licèt sint condemnati, vt vidi, & tetigi Mantuæ inter Serenissimos Duces Mantuæ, & Parmæ, & Venetiarum, de quibusdam scelestis farinellis, ac inter Serenissimã Genuæ Rempub. & alios Principes remittentes alter ad alterum prodi-
98 tores, & assassinos, ad quorum extirpationem † Deus omnipotens illuminet vnanimiter corda Principum Christianorum, vt inemendatos disperdere valeant funditus, ponendo securim ad radicem pro conseruatione status, & subditorum securitate, cùm horum pestis dilatata nimis religioni Christianæ obstet, ne miremini igitur si res haud vno loco periclitantur tacita æmulatione, aut parum fœliciter sunt administratæ.
99 † Modò ad primam conclusionem redeundo, pœna eximentis captũ ex manibus familiæ, eadem esse dicitur, quam pateretur reus, si condemnatus esset pro delicto pro quo captus fuit. Fely.in c. si quando, extra de offic.deleg. Alex.cons.35.n.4.vo.5 Doc.in §.arripiatur, in auth.vt omnes obed.iud. Farinac.plures allegans in d.q.32. num.64. Guid.PP.d.decis.579. quæ resolutio recipit temperamentum quãdo eximens non fecit in contemptum iustitiæ principaliter, sed amore sanguinis, vel misericordia ductus, quo casu pœna erit arbitraria, vt inquit Boss.in d.tit.de captura, n.15.& seq.si bene consideretur; & Decia.de delict.tom.2.lib.7.rubr.de exim.carcer.cap.11.n.12. fo.94.
100 Nam multa sunt quæ faciunt abesse dolum, & excusant in delictis, de quibus per Clar.q.60. furor, amor, ira, ebrietas, prouocatio, & ignorantia vi.infra n. & Nell.in trac.bamnit.in 2.par.2.temp.q.32. in fi.vbi pulchram limitationem tradit ad fauorem auxiliatoris, quãdo captus sine auxilio eximentis ex se erat euasurus, nam in hoc casu
101 (dicit ipse) quod eximens in nullo teneretur, ea ratione, quia captus qui potest absq; alio euadere, non dicitur captus. per l.non videtur

ffit,cum simil.de in integr.restitu. sed de hac limitatione dubito per ea,quæ trad.Clar.q.90.vers.item scias, vbi dicit, ꝙ in materia auxilij non quæritur an delinquens esset aliàs facturus,vel non; sed si alias fuisset facturus,quod auxiliator mitius punitur.per Io:And.in c. fœlicis de pœn.Item quia qui se ingerit vbi non debet,est in culpa.l. qui omnia. ff.de procurat.& l.culpa.de reg.iur.& obstaculum est imputandum illi qui obstat.l.hæc venditio.§.1.ff.de contrahen.empt.& licèt res in se mala non sit, tamen mala reputatur propter malum exemplum,vel materiam scandali.l.exemplo. C.de probat. cum simil. & quilibet tenetur,& iudicatur pro facto suo.l. comprobatio. ff. de probat.l.respiciendum.ff.de pen.in propos.Mars.in §.attingam.n.38.
102 vbi tenet,quòd auxiliator esset condemnandus, quamuis fugitiuꝰ non esset puniendus tanquàm iniuste captus,& innocens appareret, quo casu non tenetur fugiens redire ad carceres. Clar.d. q.21. vers. tertio modo,nec peccat fugiendo. Nauar.in suo Manual.confess.cap. 12.n.18.fo.102.tom.1.secus si iuste captus aufugiat,quia peccat.Boss. tit.de carcer.n.4.quæ sunt notanda per fallent.Reg.accessorium,& l. cum principalis,de reg.iur. & ad cons.Bertazzol.35.vo.1.& Nell. in
103 hoc propos.in 3.par.2.temp.sub n.29.† Quærit an ille qui eximit captum à manibus familiæ,teneatur tanquàm principalis,vel tanquã accessorius,seu auxiliator, & dicit quòd iste tenetur duabus pœnis, ciuiliter,& criminaliter,de prima in l.1.& tot.tit.ff.ne quis eum qui in ius voc.est vi exim. Alij dicunt teneri de vi priuata, de qua p Bar. in §.arripiatur, vt omn.obed.iud.De secunda pœna crim.est tex.in l. penul. & fi.de fur.& propria materia habetur à tex.& Doct.in l. nunquam plura. C.ad leg.Iul.de vi,& vi.priu.& facit Bertazzol.in cons. 35.vol.1.Verum teneo quòd si eximens motu proprio se ingesserit tanquàm principalis, eadem pęna sit puniendus, de qua in principio huius conclus. & per Mascar.conclus.265.n.16.cum seq.vbi ampliat in instigatore,& fautore. vi. Menoc.cas.301.n.21.& per ea quæ trad.Doc.in l. 2.C.de ijs qui latro.occultauerunt, & de hac re nil melius videri potest quam pulch.Bursat.cons.216.vol.2. de quo plu-
104 ries memoriam feci,† vbi etiam tractat,de pęna occidentis captum in manibus familiæ,quod differt ab eximente,seu liberante captum; & in hoc propos.si captus esset de illis,qui impune occidi possunt,vt sunt capitaliter bamniti,vel publici latrones,viarum grassatores, depopulatores agrorum, & similium non possent,nec deberent occidi postquàm capti sunt a quouis capiantur de licentia, & commissione

Iudicis. Farinac.d.q.32.n.74.& 75. quinimmo occidens de occiso puniretur, nisi periculum sit quod fugiant. Luc.de pen. in l.quoties. col.fi.n.7.C.de exac.trib.lib.10.& Farinac.d.q.32.n.73.& seq. vi.omnino Cartar.trac.de execut.sent.cap.bamnit. in cap.fi.sub n.236. vbi
104 recenset Bullá magná Sixti V.PP. in hac materia editá anno 1585.
106† Quo verò ad secundam conclusionem, quando captus est iam confessus, vel conuictus, aut condemnatus, dico eximentem teneri eadé pœna, qua venit puniendus reus per supradicta, sed Clar.dicit puniri debere pœna mortis.per l.cuiuscunq; ff.ad leg Iul.Maiesta. & esse sententiam co.receptam; sed Baiat.ibi n.33.cum seq. dicit puniri debere pęna arbitraria, per Alex.cons.35.vo.2.& per Cagnol.d.l.vnica. §.is videtur.n.47.ff si quis iudic. Decia.vbi supra de exim.carcer. n. 13.lib.7.tom.2.fo.94. tenet quòd illa pœna quam pateretur, si è carcere eximeret, vt per eundem n.12.vbi æquiparat hos duos casus, sed
107 re vera penès me multa est differentia, † nam qui eximit à familia lædit centonem, (vt ita loquar) qui verò eximit è carceribus, lędit interulam Domini carcerum, vt in l.vlt.C.de custo.reo. & Bar.in l.laqueum.ff.de acq.re. do.in l.legis Iuliæ, ad leg iul. de vi.pen. & ratio est in promptu, nam qui abstulit à familia in itinere, ponit se in manifesto periculo vitæ, non sic qui è carcere eximit; non enim hoc facere potest nisi cum subdolis artibus, clauibus adulterinis, vel corrú-
108 pédo custodes, vel límis surdis, vel aliter, & occultè fit, & carcer dicitur locus sanctus quòad iurisdictionem. Boer.decis.215. sub nu. 22. quem adducit Decia.in d.tit.de exim carcer. n.10. & habet propriam rubr.de effrac.carcer.vbi magna est pœna, de qua statim dicetur, & maior quam pœna, tit.ff.ne quis eum qui in ius voc. est vi eximat. & op.Decia. habebit locum quando loco carceris esset datus in custodiam familiæ, non autem quando eximitur in via, dum ducitur ab Herode ad Pilatum, qua de re teneo pœnam in isto casu esse arbitrariam.secundum Boss.d.n.15.& 19. quæ poterit extendi vsque ad mortem iux.qualitatem facti, personarum, & delicti; nam quod iste cófessus, vel nó confessus sit, potest esse quòd eximens ignoret, & igno-
109 rantia aliqualiter excusat, vt aduerti in præcedenti casu, idem intelligerem quando non esset facta condemnatio solemniter, vel iux. mox solitum, quia dolus ijs casibus abesset, ergo pęna arbitraria. Vant. de nullit.ex defec. for.senten. sub n.80. & mult.seq.
110† Sequitur videre de pœna eximentis iuste captum è carcere, & in hoc casu pœna erit grauior præcedentis casus. tex.in l.eos.ff.de cust. reo.

reo. vt tenent Doct. Bar. in l. 4. ff. ad leg. iul. Maiesta. Doc. in l. sed eximendi. §. item si quis. ff. nequis eum. Cassa. in consuetu. Burg. §. 7. n. 68. Benedic. in c. Rainutius. ver. mortuo itaq; n. 180. de testa. Guid. Pap. d. decis. 579. qui dicit teneri pœna læs. Maiesta. & Gomes. de crim. læs. Maiesta. n. 7. dicit verum esse quando erat carceratus pro crim. læsæ Maiesta. Item quãdo fuit incarceratus per Iudicem tantùm Imperatoris, vel Regis, secus si ab alijs: item quando erat imponenda pœna mortis, alioquin eadem pœna qua reus puniretur; verum vt ingenue fatear, quando non animo offendendi Maiestatem, nec iustitiam eximerit, sed ductus amore sanguinis, vel amicitię, vel misericordia motus eximeret, vt dixi in prox. præcedenti conclus. tunc minus esset puniendus, per ea quæ dixi s. de eximẽte è manibus familiæ, ad trad. per Decia. de delict. tit. de eximen. carcer. n. 12. fo. 94. lib. 7. tom. 2. vbi dicit quòd siue captus è manibus familiæ, siue ex carceribus eximatur, siue pro crimine læs. Maiest. siue alio leuiori crimine, & eximens animo offendendi Maiestatem Principis, hoc facit, incurrit crimen
111 læs. Maiest. † in dubio tamen non præsumitur talis animus. Bursat. cons. 94. n. 9. quem adducit Mascar. concl. 532. n. 2. Et èontra si quis esset captus pro crimine læs. Maiest. & eximens amore sanguinis, aut misericordia tantùm motus fuerit, tunc non incurrit crimen læs. Maiesta. multò minus si fuerint filij, vel vxor, vt inquit Put. de sind. in ver. resistentia, & in ver. carceratus, c. 3. in fi. & Decia. loc. cit. nu. 9.
112 † & excusatur vxor à pœna ordinaria, quæ præbuit vestes viro, ut è carceribus exiret. Floria. in l. liber homo, la 2. ff. quod ui. aut clam & Gomes. de delict. cap. 9. uer. ult. & ipse crimen læs. Maiesta. non procedere intelligo in duobus casibus, primò quando eximens non est subditus. Clar. §. læs. Maiesta. uer. uidi. nisi esset habitator cum eius familia in ditione, quoniam per habitationem, & domicilium fit subditus, Gig. de crim. læs. Maiesta. q. 68. n. 2. Cano. in clem. pastoralis, de re iud. Laudens. eo. tract. q. 34. ubi dicit, quòd licet non subditus nõ incidat in hoc crim. læs. Maiest. tamen hostis dicitur. Secundo, quando
113 Princeps recognoscit superiorem, ut per supradictos Doc. quoniã & si de consuetudine etiam contra eos, qui habent iura regalia, sed superiorem recognoscunt, crimen læs. Maiesta. committitur, ut per Clar. eo. tit. uer. dubium, in fi. nihilominus illud procedit quando immediatè contra eorum personam, uel statum subditus machinatur, nõ autem si eximat aliquem è carceribus; & ideo Clar. in uer unum tamen limitat, l. quisquis. ad leg. iul. maiesta. ubi & filij cõmittentis cri-

men læſ. Maieſta. puniuntur, non habere locum in filios, niſi quando
114 contra Imperatorem, & Reges committeretur,† qui titulo Maieſtatis honorantur; & Papa titulo ſanctitatis, ſed de conſuetudine, & de facto ſeruatur, etiam ſi contra Principes non recognoſcentes ſuperiorem, hoc crimen committatur, vt dixi: & per omnes Scrib. in dicta l. quiſquis. Ipſe verò teneo, quòd eximendo captum è carcere, ſiue ex cauſa crimin. læſ. Maieſtatis, ſiue non, licèt cauſa ſit valde pectoralis Principi, & in eius vilipendium in conſequentiam eximat, quod non incurrat crimen læſ. Maieſtat. in primo capite, nec in ſecundo quòad pœnam filiorum, & circa alias pęnas, quæ pro crimine læſæ Maieſtatis iure affligunt alios ob factum committentis crimen; ſed tantùm quòad perſonam eximentis, qui poterit ad exemplum aliorum ſuſpendi, & etiam in quartos ſcindi, data atrocitate maxima delicti, ſi ita Principi placuerit per ſupradicta iura: ſed quia ferè vbiq; ſunt ordines, & proclamata Principum contra eximentes è manibus familiæ, vel è carceribus captos, illa ſunt ſeruanda, qua de re caueant temerarij, & ſi exemerint cum
115 fractura, tunc magis puniendi erunt; nam fractura magis fugæ delictum grauat. Doct. in l. 1. C. de ijs, qui latro. Bart. d. l. ſi quis, in fi. ff. ne quis eum, qui in ius voc. eſt vi. exim. & in tantum eſt verum, quòd in hoc caſu, quòad eximentem alium, non ſeipſum, ſiue captura ſit iuſta, ſiue non, ille effractor puniendus erit illa pœna, qua puniendus eſſet reus, ſi eſſet condemnatus; pulchrè, & diligenter hunc, & quamplures caſus explicat D. Menochius de arbitr. iudic. caſ. 301. numero 16. & Maſcar. de probat. concluſ.
116. 265. numero 16. volumine primo. Nam licet quis iniuſtè ſit captus, & notoriè conſtet familiæ eſſe captum iniuſtè, nihilominus poſtquàm eſt carceratus, non poteſt à Berouarijs, nec ab alijs relaxari, niſi iuſſu, & ex ordine Iudicis. l. ſi captiuus. ff. de capt. Decia. vbi ſupra lib. 7. fol. 95. num. 15. tom. 2.

117 † Dictum eſt ſupra de eximente captum è carceribus ante condemnationem, nunc verò ſequitur videre de eximente captum è carceribus, qui ſit confeſſus, vel cõuictus, aut condemnatus; verum quia vbi non eſt dolus, non venit pęna ordinaria, & qui ignorat dicitur carere dolo. l. dolo caret. de reg. iur. tamen quando condemnatio eſt facta in loco ſolito, iux. morem ſolitum ligat omnes, Fely. in c. 2. n. 7. de cõſtitu. facit add. ad Bertazzol. conſ. 122. vo. 1. vltra quòd eſt veriſimi-
118 le, quòd eximẽs ſciuerit à capto in quo ſtatu ſit eius cauſa, † & eius

intereſt

intereſt probare ignorantiam,modo commu. Doc.ſententia videtur eſſe quòd iſte teneatur pœna læſ.Maieſta.Bar.in l.4.ad leg.iul.Maieſt. Bal.in l.additos.C.de epiſc.aud. Boſſ.tit.de captura,n.16.& in tit.de crim.læſ.Maieſta.n.61.ſed Clar.verſ.eximens dicit teneri eximentem pœna mortis, per l.cuiuſcunq, ad leg.iul. maieſta. & eſſe communi calculo receptam ſententiam teſtatur,ex Plaz. lib.1.delict. c.38.nu.7. cum alijs per eum adduct. Guid.PP.d.deciſ.579.tenet cum Bar. Decia.de delict.eo.tit. de exim.car.lib.7.fo.94.c.11 n.2. & Gomeſ. in d. tit.de crim.læſ.Maieſta.qui ſub n 7.declarat locum habere tribus cõcurrentibus ſumptis à Iaſ.in §.pœnales.n.107.& Fabr.ibidem, & ab alijs,inſtitu.de act.1. quod reus eſſet incarceratus pro crimine læſ. Maieſta. per glo.in l.4 §.item qui confeſſum ad leg.iul.Maieſta. quã tenendam vt commu. receptam ait: ſecundò dicit procedere tantùm quãdo erat in carcere de ordine Imperatoris,vel Regis, ſecus ſi iuſſu aliorum Iudicũ ſub alijs Principibus, & de hoc Iaſ.vbi ſup. & valde dubitat,& certè de facto procedit, & de alijs Principibus, qui ſuperiorem non recognoſcunt,per ea quæ dixi in antecedenti articulo,n. 100.Tertio debere intelligi quando reus debet pati pœnam mortis,
119 ſecus ſi aliã pœnam citra mortem; † ſed Iaſ.limitat etiam niſi ab amicis,vel à conſanguineis appellatum eſſet,& appellationi iuſtę eſſet deferendum, & nihilominus Iudex non obſtante appellatione exequi mandauerit,& caſus ſit propter non admiſſam appellationem iuſtam irreparabilis,vt per Fely.in d.c.ſi quando, & ibi Innoc. extra de
120 offic.deleg.dixi ſupra in materia reſiſtentiæ, 7.concluſ. † Aliam limitationem tradit quando ductus ad ſupplicium obuiam haberet Cardinalem,quoniam ponendo pileum in capite iuſtitiandi,illum liberat,ſecundum Bal.& Saly.in l.additos.C.de epiſc.aud. ſed re vera hoc ex priuilegio fieri dicitur,non de violentia,vt inquit Clar.q.98. verſ.vlterius quæro,et hunc caſum enumerat inter alios, ex quibus ſententia capitalis in actu executionis ſuſpendi poteſt, quod tamen priuilegium damnatur per Barba.in trac.de præſtan. Card. q.9. in 1. par.&idem tenet Plac.epit.delic.cap.34.quos refert Baiard.ad Clar. d.q.98.ver.vlterius,n.3.poſſet tamen eximens excuſari in parte ꝓpter amorem,aut dolorẽ erga captum,de quibus dixi ſup. poſt verſ. modò ad primam concluſionem; & iſtę qualitates ſanguinis,amoris, ignorantiæ,& ſimiles ſunt probandæ ab eo , qui in eis ſe fundat , ut dicam in 3.par.quia fiſcus habet fundatam intentionem in fuga, per tot.tit.ff.ne quis eum qui.& l.1. ff.de effract.&.in l.eos ff.de cuſto. reo.

121 † nec valet eximenti dicere nesciebam, vel non putaram, quia præsumptio est contra illum qui dat operam rei illicitæ. Mascar. de probat. conclus. 532. n. 24. 50. & 53. & in ijs quæ sunt de genere prohibitorum præsumitur dolus, l. si non conuicij. C. de iniur. l. 1. C. ad leg. cor. de sicar. c. 1. de præsumpt.

Sed quando esset appellatum à sententia capitali, & Iudex non admiserit appellationem, quam admittere tenebatur, sed iussit exequi, si dum ad supplicium condemnatus ducitur eximatur è manibus Berouariorum, tunc licitè, & impunè eripi potuit, per ea quæ sup. dicta sunt in materia resistentiæ, secundum limitationem Fely. & aliorum in d. c. si quando. ver. tertio fallit, extra de offic. deleg. & per Farinac. d. q. 32. n. 77. & 108. quod verum est quando non obstarent statuta, vel alij ordines, vt in Statu Mediolani, Mantuæ, & alibi, quibus in locis non est locus appellationi in criminalibus, ad quorum intelligentiam vid. Nell. trac. bamnit. in 4. par. 1. temp. q. 1. vers. pro huius quæstionis resolutione. & Baiar. ad Clar. q. 94. n. 3. vbi distinc. Nell. reas-
122 sumit, & cautela erit pro eximente, & reo, vt in loco tuto eximens reponat captum, & Principem statim certiorem reddat de causa, qua motus est ad eximendum reum, qui reus licèt in conscientia sit innocens, & potest ab impostura, & iniustitia se defendere, tamen non tam cito in manibus iustitiæ reincidat, sed postquàm ira, & rumor pacatus fuerit, re melius intellecta, quia impedit ira animũ ne possit cernere verum, vt dixi sub n. 94. Sunt & aliæ quæstiones in proposito subiectæ materiæ à supradictis Doctoribus explicatæ, quas hic consul-
123 to omitto, ne detur de copia exemplum; † Hoc volo aduertere, ꝙ isti Berouarij solent citius manum apponere ad marsupium detinendorum, quam ad ligaturam manus, & auferunt vsq; ad interulam, & nisi de omnibus in relatione capturæ rationem reddant, erunt tanquã fures puniendi. per l. 2. & l Diuus. ff. de bon. damnato. Put. de sind. in ver. familiaris, c 3. n. 13. quia id quod superest, vltra eorum debitam mercedem, si capti sunt pauperes, expendi debet in alimentis, vt infra in hac parte dicã: si sunt diuites debent impendi pro custodibus, & alijs publicis expensis, idẽ Put. in ver. expensæ, c. 2. n. 3. & 3. Arma verò dempta delinquenti capto à Berouarijs, de consuetudine inter eos, & Baricellum diuiduntur, sed de iure sunt fisci, vt in Auth. de armis. Aluarot. in § si quis rusticus, de pac. tenen. & ita Baiar. ad Clar. q.
124 82. n. 64. ver. sed quid si statutum. † Sequitur etiam videre quæ personæ carcerari possint, & quæ non; verùm quia sunt plena omnium

omnium criminalistarum paginæ, remitto vltra alios ad Farinac.in tit.de carcer.& carcera. q.27.sub n.41. cum mult.seq. vbi ponit reg. affirmatiuam ex Bar. sumptam in l.fi.ad leg.Iul.pecul.& ståte authoritate Brachij regij nullus priuilegiatus erit immunis à captura, quare viri, mulieres, Doctores, nobiles, equites, milites, & feudatarij, senes, minores, & infirmi capi poterunt, si ita Iudici Brachium Regium habenti videbitur. D.Menoch.de arb.iud.q 88. qua stante suprema authoritate l.ad egregias.ff.de iur.iuran. & l.ad egregias, de test. & l.quoties.C.de digni. lib.12. & aliarum similium dispositiones de consuetudine locum non habent apud Iudices supremæ authoritatis, nisi eis videbitur, per ea quæ iam dicta sunt in prima
125 parte, † vbi de clericis, ac alijs personis priuilegiatis dixi à num. 86.vsque ad n.100. & infra in tertia parte dicam. & vi. Foller. prac. crim. Cano.par.2.cap.20.n.9.& Menoch.d.q.88. Franc. Marc. decis. 709.par.1. & Decia. de delict.tom.1.lib.4. cap.9. & 10. & quia brachium Regium datur ob delicta grauissima, nimirum si etiam priui-
126 legiati capturari possunt, ex quo † reatus omne priuilegium tollit. l.1.ff.de ijs quib.vt indig.& ibi Doct.& Anto. Columba.tract.de modo proced.in controuer. crim. artic.76. Hinc est, quòd grauitas delicti requirit asperitatem, leuitas autem delicti requirit leuitatem; & ideo in delictis leuibus lento gradu ad capturam deuenitur, maximè contra priuilegiatos, per quancunq; liberam, & absolutam po-
127 testatem Iudex se habeat, † quia non omne quod licet honestum est. vulg.l. non omne, de reg.iur. & iudicium, & discretio pari passu ambulant. Put.de sindic.in ver.crudelitas, sub n.5. cuius verba sunt corde tenenda, sed in solitos delinquere nulla distinctio est habenda, nam siue in grauibus, siue in leuibus delictis semper acriter contra huiusmodi improbos procedendum est, vt in seq.par. dicam. At tutius agendo cautela erit opus, quando casus contingat capiendi priuilegiatos, seu potentes, verbum prius facere cum Principe, vel
128 eius Locumtenenti generali. † Item possunt retineri omnes testes examinandi separatim, donec omnes fuerint examinati, ne subornentur, nenè alter alterum instruat, & etiam ne secreta curiæ pandantur (licèt hoc difficillimum sit auaritiæ causa) aduertendo in practica, ne testes ponantur in locis contiguis, quia vox submissa de vno carcere ad alium emittitur, ita & taliter, quòd perueniat ad aures eius, cuius
129 interest instrui, etiam si in infimo loco custodiretur; & quando testis renuit dicere veritatem potest retineri vltra quinq; dies. l.eos.C.

de fals. Pacia.de probat.cap.47.n.56.lib.2. & per l.eos,C.de [illegible] At Iudici brachium regium habenti nullum tempus limitatum e[illegible], & per consequens dispositio.d.l.eos.C.de fals.ab eo non seruatur, ut de
130 alijs supradictum est. †Rursus quo ad Clericos,addo supradictis quòd si Clericus repertus sit in adulterio per maritum, poterit retineri per 20.horas, & postea consignari Iudici suo; ut per Soc. in c.si læserit. n.16.de iniur.& danin. dato.Bart.in l.capite quinto.ff.de adult. Ang.de malef.in d.uer.fama publica,n.65.sed Cano.tenent debere eum præsentari coram Episcopo suo quamprimum, ut testatur
131 de commu.Viui.co.op.in uerb.Iudex laicus; †& quando licet laico capere clericum in casibus prænarratis in 1.par.n.89.95.& alibi sparsim, & hic,hoc procedit quando clericus est suspectus de fuga; ita declarat Farinac.q.8.n.116. tit.de inquisitio. fo.66.& ad hunc propos.ui.omninò Bertazzol.cons.78.& ibi Add.uo.1. ubi sup.nu.5. adducit pulcrum cons.Collegij Patauini registratum in 1.uol.cons. crim.diuerso. quod est in ordine cons. primum.
132 †Præterea licet arbitraria sit iudici qualitas carcerum, uel custodiæ,an in strictiori,uel latiori carcere sint carcerati custodiendi, & an in compedibus,& manicis ferreis,uel non, ut per Put.de synd.in uer.carcer.c.3.uers.an si plures,ut refert D.Menoc.de ard.cas.305.n. 6. nihilominus est facienda distinctio nobilium à vilibus,iuuenum à
133 senibus,seu infirmis,mulierum à masculis, † & secundum qualitatem delicti, & personarum custodia est adhibenda,vt etiam aduertit Clar.q 28.ver.scias,& Menoc.d.cas.305. n.8. quia & si custodia carceratorum sit facienda iux.consuetudinem loci, vt dicit Put.in d.cap. 3.n.14. tamen spectat ad iudicem mandare, qualiter reus sit custodiendus; & si commentariensis, vel alter paruerit superiori suo seruando formam commissionis,pœnam,nec(vt Mantuæ dicitur) schia-
134 uinam non meretur si carceratus aufugit; † nam qui facit quod habet in mandatis est excusatus.l.quod nerua.ff.depos.quandoquidè inferior non debet diffidare de eo,de quo eius superior confidit, nec præsumere contra mandatum superioris, nec arguere si bene non aduertit,quando quis non est Consiliarius à latere Principis, vel quando ignorat vires demandatæ custodiæ; non enim licet os ponere in cœlum, quod facit pro exoneratione iudicum, & ad instructionem, vt rei tutè custodiantur, & detur forma cautè qualiter,& quomodo carcerati teneri, & custodiri debent, facit Put.in d.ver.carcer. cap.2.n.4. qui in hoc propos. pulchrè loquitur.

Ad

135 † Ad quod sciendum est, quòd custodes, seu commentarienses carcerum teneantur, nedum de lata culpa, sed etiam de leuissima. tex. in. l. 2. & per tot. illum tit. ff. de custo. reo. plura allegat Put. d. ver. carcer. cap. 2. & 3. vbi qui suscipit rei custodiam, & pretium tenetur de periculo succedente. l. carcerarij praepositus. ff. de custo. reo. & tenetur de negligentia, cap. fi. de renun. qua de re custos diligens, & peruigil
136 esse debet in officio suo, & eo magis quando alij dormiunt; † vnde antequàm captus detrudatur in carcerem, carcerarius debet exquisitè perquirere, vt aliquod ferreum habeat absconditum in vestimentis, & eum denudare faciat, deinde reuestitum mittat in locum suum, & praebeat victum, & lectum, aduertendo ne quis eum alloquatur sine iussu Iudicis, & oculatè intueatur quicquid fertur carcerato, ne forte in phiala sit abscondita aliqua lima surda, vel loco vini
137 acetum, † quod cum vrina mixtum, super pauimento iniectum paulatim cementũ marcescit, vt euenit Genuae quando carceratus erat colonellus Franciscus, & appellatus Polinus, quo remedio è carceribus fugerunt: in pane aduertat, ne scriptum aliquod insit, † vel
138 carta alba cum vrina, vel succo limonis, aut aluminis scripta, quia super ardorem ignis apposita litera apparet, & in ferculis multoties latet venenum, opera cõsanguineorum intuitu honoris, ne ob carceratum infamiam publicam incurrant, vel astutia consociorum criminis, ne manifestentur à carcerato, nam reperti quidam fuere qui dato mandato, & à mandatario executo, bonis verbis mandatarium induxerunt ad se constituendum, maria, & montes ei promittentes, & in vltima coena lauta illum veneno praeparato potauerunt, & altera die in carceribus constituto, statim infirmatus est, & hinc paucis post diebus obijt, & hoc modo mandatarius liberatus fuit, & mandans à timore exemptus, qui tandem factum cũ amico conferens, luit poenas, exempla quaedam habentur in Addit. Baiar. ad Clar. §. homicidium.
139 n. 27. & seq. † & proditoribus merces datur à tergo manibus ligatis, vt refert Decia. de delict. tom. 2. lib. 7. c. 3 c. n. 7. & Mars. in sing. 16. factum extitisse, & vi. §. n. 118. & de venenantibus carceratos vi. Doc. quos adducit Brunor. à sol q. 26. n. 41. fol. mihi 84. Insuper custos saepè visitet carceratos, & infirmorum statim notitiam det Iudici, vt curet de medico, & medicamentis prouideri, vndiq; perquirat intus carcerem, clauos, gladios, vel aliud genus ferri, stet ad foros quandoq; carceris noctis tempore, aures praebendo, non confidet, nisi quatenus de fide valde expertus sit: sed antequã ingrediatur in carcerẽ,

habeat

habeat astantem, qui illum intus claudat, nec sufficiunt binæ ianuæ; quoniam in Ciuitate Genuæ, fracto ostio à latere carceratorum, dum carcerarius primum aperuisset ingressus pro aperiendo secundo hostio, ibidem inuenit carceratos, qui statim in carcerarium irruẽtes, eũ lęthaliter vulnerarunt, & eius famulum acclamantem malè tractauerunt, & tres carcerati pro atrocissimis delictis fugerunt die solemnissima Sanctissimi Corporis D.N. dum processionaliter (vt de more est) tota ferè Ciuitas illa deuotissima associabat Arcam Sanctiss. Eucharistiæ, & custodes quidem fuerunt in culpa, diligentiam nequaq̃ adhibentes, qui reliquerunt paruum gladium, absq; mucrone, cum cyatho vetri carceratis, qui super cyathum gladio percutientes limã surdam confecerunt, & cum ea ostij ferramenta, & vectem ferreum (quamuis rudem) corroserunt, & cum eodemmet vecte custodes, vt supra, male tractauerunt, cuius rei causa ferè cõmota est tota ciuitas, alij quippe ad vidẽdum vt de mori est vulgi accesserunt, alij ob metum, alij ad perquirendum fugitiuos abierunt, sed in vanum labora-
140 uerunt. † Item custodes carcerum curare debent, saltem diebus festiuis, vt carcerati (quibus processus est publicatus) audiant Missam, si fieri potest, dummodo carcerati non stent super loco sacro, alioquin immunitate Ecclesiæ gauderent, de qua in prima par. & in hac sub nu. 26. cum seq.

141 † Iudex autem quando habet magnum virum in carcerem pro causa magna, cui morem gerere quandoq; expedit, bene aduertat, ne suis cum magna comitiua ad eum venientibus præbeat audientiam, nisi comitiua de foris remanẽte, nec sinat alloqui carceratum à potente, vel ab alio, nisi ipso Iudice præsente, vel alio de quo Iudex ipse summopere confidit, alioquin (vt plurimum) iustitia elusa remanebit, præsertim quãdo causa inter potentes agitur, & pro cautela, & consilio erit, vt magis doleant interessati, quam Iudex; † nam
142 mos ei gerendus non est qui solum facit, vt officiat, vt sunt inuidi. l. in fundo. ff. de rei vend. l. 1. ff. de aqua plu. & Angelus malus putans sedem ponere in Aquilone, eiectus est in profundum inferni, affectaturq; inuidia fœlicitatem alienam, & timet ne propria auferatur, & detur facienti fructum bonum, vnde Poeta.

O inuidia nemica di virtute,
Che à be' principij volontier contrasti.

& prædicta omnia sunt mente tenenda, quia sunt quæstiones, quæ in facto extiterunt, experto crede.

Verum

143 † Verùm si custodes, & alij pro mùnere sui officij, ea facient ad quæ tenentur, iux. l. qui facit de reg. iur. non erunt in culpa, & ea cessante, vtiq; pęna cessabit. l. generaliter, vbi Bar. C. de episc. & cler. & è contra qui non facit quod debet, dicitur in culpa. glo. in l. videamus. ff. locat. Vant. de nullit. ex defec. cit. n. 75. & in dolo esse dicitur, qui facit vltra quam natura rei desiderat. l. quod nerua. ff. depos. sed exuberans cautela non nocet in custode, si cautela non sit contraria custodiæ, cùm omne nimium vitiosum. glo. in penul. C. de custo. reo. & not glo. in auth. vt deter. sit nu. circ. princ. col. 1. & de alijs omnibus per Put. de sind. in verb. carcer. cap. 3. n. 4. & 5. & 10. & custodes de lata culpa grauiter punientur, & quandoq; vsq; ad mortem, sed de leuissima culpa leuiter, vt pœna commensuretur delicto. l. milites, in verb. nimia negligentia. ff. de custo. reo. Put. vbi sup. n. 12. & 13. In ter-
144 minis Boer. decis. 217. per tot. qua de re custodes faciendo custodiam secundum consuetudinem, & mores carcerariorum, non erunt in culpa si carceratus fugerit, quid si fugitiuus. §. labeonem. ff. de
145 edilit. edict. l. fi. C. de fideiuss. Put. vbi sup. n. 14. & 15. sed custos de suo non tenebitur reaptare, & assecurare carceres, quę non sunt tutę, seu malefactæ. Sat est enim quod ipse moneat debito tempore Iudicem, & Iudex Dominum, vel alios, ad quos fabricatio carcerum spe-
146 ctat, de qua re Clar. in q. 46. ver. & quoniam. dicit quòd custodia ad dominum, & fabricatio carcerum ad Ciuitatem, & loca in quibus de carcere prouidendum est, spectat. Put. d. cap. 3. sub n. 15. vbi tex. al- leg. in l. prætoria. C. de oper. public. Nec etiam custos de casu fortuito tenebitur quando prouideri non potuit, vt de facto famuli, qui diu fidelis existens, tandem corruptus fugere permisit carceratos, d. l.
147 milites. §. si verò fortuito. ff. de custo. reo. nam à proditore Deus omnipotens nos liberet; Hinc Put. in d. cap. 3. n. 8. & 9. & in cap. 7. sub n. 2. dicit quòd homo diuinandi arte præditus vix poterit præcaue-
148 re à proditore, & facit Bal. in l. quæ fortuitus. ff. de pign. act. At custos etiam in hoc casu culpa non careret cum nimium se cōfidit de famulo, relinquendo ei curam carceratorum, & ipse deambulando, die, noctuq; ludendo, & meretricando tempus teret; non sic de Bastiano carcerum Mantuæ custode dici potest, qui est vir probus, diligens, & custos discretus, vt requiritur: & dicit Paul. Ghirl. de carcer. cap. 2. n. 5. vnde facit illud vulgare, *Non ti fidare, & non sarai gabbato*, & Boer. in d. decis. 217. n. 4. dicit, *Non ti fidar de' prigioni ser Gaspare, se non vuoi che ti sia mozza la testa*

At

149 At si contingat carceratum in carceribus mori facta ab initio relatione Iudici de infirmitate (vt prædixi) carcerarius erit excusatus. l. quemadmodum. §. Magistratus. ad leg. aquil. & in l. carcererij. ff. de custo. reo. d. c. 2. n. 5. & ita præsumptio, quæ oritur contra custodem, cessabit, de qua in l. cùm ita. §. species, de leg. & Cor. conf. 136. vol. 1. Contar. trac. de carcer. n. 26. & Boss. d. tit. de carcer. n. 7. & n. 23. vbi etiā

150 dicit, quòd carceratus non potest instituere hæredem custodem, vel alium officialem, & custos tenetur probare non culpam, facit Caroc. de locat. Rubr. de culp. & de casib. & pericul. Ang. Aret. in verb. fama publica, & custos tenebitur pro culpa vxoris, filiorum, famuli, & ancillæ. Ias. conf. 27. incip. custodes, quem refert Boer. d. decis. 217. n. 11. vbi testatur ita fuisse iudicatum.

151 Item custos summopere cauere debet ne se immisceat carnaliter cum mulieribus carceratis, quia incurrit pœnam deportationis, & confiscationis bonorū. arg. l. 1. C. si quis eam, cuius tutel. gess. stupr. & ita tenet Paul. Ghirlan. de pœnis omnif. coitus. q. 13. quam pœnam limitat locum habere in muliere honestè uiuente, quam custos honestè custodire debet, vt ibi n. 2. & per l. 1. & fi. ff. de custo. reor. Sed di-

152 co etiam si cum meretrice carcerata rem carnaliter habuerit, eadē pœna est puniendus, vt per Clar. in §. fornicario. ver. cùm carcerata. & Boer. d. decis. 217. vbi hac de causa fuisse fustigatum quendam carcerum custodem, & idem firmat D. Menoc. de arb. iud. q. 88. n. 21. per

153 bonam rationem ibi assignatam, & in d. tract. cas. 292. in fi. quibus in locis habetur etiam quid de Iudice, vel alio officiali rem carnalē habentibus cum carcerata, vel aliter subdita, & hanc op. sequitur Fa-

154 rinac. q. 31. n. 112. cum seq. tit. de carcer. & carcerat. † Etsi carceratus carnaliter ancillam, aut vxorem custodis cognouerit, pœna arbitraria erit puniendus. D. Menoc. d. cas. 292. n. 5. & 6. nec etiam excusabuntur supradicti à pœna arbitraria, si de cōcordia rem habuerint, immo in pœnis ordinarijs de adulterio condemnabuntur, tot. tit. ad

155 leg. Iul. de adult. & Valer. Max hæc de luxuria dicit. † Blan-
" dum malum luxuria, quam accusare aliquanto facilius est, quam vi-
" tare, operi nostro inseratur: non quidem vt vllum honorem recipiat,
" sed vt se ipsam recognoscens, ad pœnitentiam impelli possit; iunga-
" tur illi libido, neq; aut à reprehensione, aut ab emendatione separen-
" tur, gemino mentis errore connexæ; hæc ille. sed auaritia mater libidinis, quæ simul in maribus viduis vigent, teste Aug. Blanc. ad Ant. & in materia custodis carcerum vi. Fab. à Monteleo. in eius prac. arb. in

4. par.

4.par.à n.850.vsq; ad n.879.& Bonacoss.super statu.q.crim. in verb. carcer, vbi infert ad multa.

156† Trita est, sed quotidiana materia,& necessaria scire quando, & quibus ex causis carcerati relaxandi sint, quo circa sciendum est, quod licèt pluribus ex causis carcerati relaxari debeát, de quibus per Zas. cons.19. Rol.à Vall.cons.58.vo.1. Boss.de car.fideiuss.relaxan. Ghirl. de relaxat.carcerat. D.Menoc.de arb.cas.303.& 304. tamen tres sūt causæ principales,pro quibus carcerati fideiussoribus relaxari solēt.

157 † Prima quando euacuato processu informatiuo,parum, aut nihil carceratus grauatus est, quo casu si delictum non est atrox, relaxatur fideiussore. l.1. C.de exhib.reis. Boss.in tit.de carcer.fideiuss.relaxan. n.15. Foller.in ver.examinati liberentur,in princ. Clar.q.46.ver.pariter, at vbi verisimiliter dubitari posset de propalatione processus facienda correis absentibus,carceratus non debet relaxari,nisi prius expedita causa contra absentes. Ang.in l.nullus,circ.princ. C.de ex-

158 hib.reis; & in hoc proposito,scias in practica quod si aliquod delictum enorme patratum sit à pluribus,quorum vnus,qui fortè modicam culpam habet capiatur,cautela erit non tam exquisitè illum interrogare,fingendo longius ire,& dissimulare,ac si nihil curiæ cōstaret, fingendo velle facere quod non vult,vt inquit Put.de sindic.in ver.tortura,1.c.7 & illum postea relaxare fideiussori,tanquàm escam decipiendi consocios criminis, qui ad exemplo istius se fortasse constituent,vt mihi pluries euenit,qui spontè constituti, & statim reuocato ad carceres primo sic relaxato,alter alterū inditiauit, & omnes pro modo culpæ condemnati fuere;veruntamen cautela hæc nō semper,sed cum grano salis adhibenda; nec est practica iuuenū, vel no-

159 uitiorum, ad quæ vid.Ang.in d.l.nullus.C.de exhib.reis,vbi nonnulla alia inconuenientia adducit ob relaxationem carceratorum ante causæ expeditionem,& aduerte quia malitiosi delinquentes cōtrario antidoto vti solent, & satagunt,vt in quærela inter complices etiam aliquis innocens nominetur, & contra eum examinari aliquē, vt locus sit publicationi processus, vel saltem reus iste fictus percipiat à suo constituto,quid sit contra verè complices, & relaxato fideiussori referat omnia ad instructionem aliorum.

160† Secunda causa principalis est quando carcerati sunt infirmi,quoniam hoc in casu,vel sunt relaxandi in eorum domibus sub fideiussore,si casus non sit atrox,& carceratus non sit farinellus; & si infirmus sit pauper,relaxatur sub iuratoria cautione,vt ī dicam, vel mittitur

ad

ad Hospitale sub custodia; at si non est pauper potest relaxari in latioribus carceribus, vbi mederi possit; & si est farinellus morbo lethali
161 grauatus, vtiq; hoc fieri potest sub bona tamen custodia † soluenda à carcerato, si modũ habet, sin minus expẽsis fisci. Put. de sind. in ver. carcer. c. 2. non approbat illam practicam tenendi eum in compedibus ferreis, quando delinquens est infirmatus ad mortem, antequã sit confessus, vel conuictus, & ita practica bona obseruat, ne homo ad imaginem Dei creatus absq; remedio inter christianos dicatur, quia nullus tam iniquus est, qui nõ possit saluari pœnitentia ductus.
162 † Sed aduertendum est circa relaxandi modum ex causa infirmitatis, vt prius præcedat Medici iudicium, qui Medicus debet esse confidens Fisco, & Iudici, nec ad instantiam vnius partis tantùm est vocandus, nisi vtraq; parte, & fisco concordantibus, alioquin Iudex ipse Medicum confidentem sibi eliget. Guliel. de Suz. in proem. ff. §. 1. Blanc. prac. cap. ijs sic præmissis, n. 87. & in practica ita seruatur, siue procedatur ex officio, siue per accusationem, & quãdo ex causa (partibus inscijs) Iudex vocat medicum, cum pro exoneratione officij Iu-
163 dicis hoc fieri debeat, † & de iudicio Medici constare debet penès acta curiæ. Corset. sing. in verb. Medicus. Luc. de pen. in l. semel. C. de re mil. lib. 12 vi de test. par. 1. n. 51 & tutius erit adhibere duos quando haberi possunt cõfidentes, & delinquens est carceratus pro graui delicto, & grauatus inditijs, vel est farinellus, qui solent causam dare eorum infirmitati, vt sub eo prætextu relaxentur; at si nõ possunt ad-
164 hiberi duo, vnus sufficit, vt dixi de test. par. 3. n. 248. † & Medici, & alij periti recusantes venire, aut eorum iudicium edere, possunt cogi à Iudice. Ang. in l. argentarius. §. fi. ff. de eden. Clar. §. homicidium, vers. scias autem, dixi de test. p. 1. n. 50. vbi an iurare teneantur, sed
165 regulariter testimonium peritorum sine iuramento tenet circa eorum peritiam. Soc. reg. 516. & vj. de test. in 3. par. n. 93. tamen de consuetudine iurare debent.
166 † Tertia causa ob quam carcerati solent relaxari, est (vt de more) in festis Natalis Domini, & Pascatis Resurrectionis præstita fideiussione Boss. eo. tit. de carcer. fideiuss. relaxan. n. 27. Clar. d. q. 46. ver. solẽt etiam plerunq; quod procedit etiam si processus nondum sit publicatus. Menoch. de arb. cas. 303. n. 38. Franc. Marc. decis. 796. Fari-
167 nac. q. 33. n 37 de carcer. † & ideo Iudices maleficiorum, & alij, ad quos spectat expedire causas carceratorum, debent esse diligentiores in mensibus Decembris, & tempore Quadragesimæ propè Pascha,

scha, & omni cura incumbere expeditionibus carceratorum, vt fit Mediolani per Ill. Senatores ad id particulariter deputatos, testatur Clar.d.q.46.& ipse pluries vidi; sic Serenifs. Mantuæ Dux Christianissimus in illis diebus signaturam generalem facit circa carceratos condemnatos à D.Capitaneo Iustitiæ, cum assistentia Illust.DD.Con-
168 siliariorum, & Excell. Præsidis Senatus, †cuius loco nunc fungitur D. Donesmondus prudentiæ, & integritatis nemini secundus, alioquin si interim ob negligentiam iudicum, & aliorum aliquis carceratus pereat in carceribus, sciant omnes se rationem reddituros corã Deo, & eo magis qui liberum arbitrium habent, quando non habent
169 impedimentum iustum, † & virtute huius liberi arbitrij, carcerati aliquo certo tempore solent de more relaxari à Iudicibus ordinarijs, tamen qui habẽt supremam authoritatem, etiam ante tempus relaxare possunt carceratos. Bal.in d. l.milites.n.7.C.de milit.testa.
170 †Verum enim uerò non sunt relaxandi homines sceleratissimi (vt de farinellis dixi) nec post, nec ante processus publicationem, nec qui est confessus, vel conuictus de crimine, vbi ingeritur pœna corporalis principaliter, aut in subsidium, quando socij sunt absentes, vt supra aduerti. Item non sunt relaxandi fideiussoribus capti in flagranti crimine, nec falsarij, nec testis qui torquendus est, vt de ijs omnibus est videre Baiar.ad Clar. d.q.46 à n.25.vsq; ad n.43.& Foller. prac.in d.vers. examinari libere tentur.
171 †Et quoniam dixi quòd si carcerati sunt pauperes, vel fideiussorem minimè inuenerint, quod iuratoria cautione relaxabuntur, hoc est verum constito prius summariè de diligentia, & impotentia, vt per Add. ad Clar.q.q.46.vers.sed nunquid, & vers.scias, vbi etiam dicit quòd Illustres personæ non relaxantur sub iuratoria cautione, & quòd dispositio l.quoties.C.de dign.lib 12. recessit ab Aula, ex quo reatus
172 omne priuilegium tollit. At Paul.Ghirl de relaxat. carcer. num.8. dicit quòd nobiles magnę existimationis possunt relaxari sub magna iuratoria cautione (si sunt etiam diuites) puta sub pœna scutorum mille, aut duo, vel tria, iuxta qualitatem delicti, & diuitias, quando scilicet pœna non est capitalis. Bonacoss.q.crim.in ver.fideiussor, ver. si quis ex forma, sed hoc est arbitrarium iudici, vt per Menoch.d.cas.
173 303.& 303. Qui autem dicatur Illustris persona trad. idem Menoc.cal.68.& Luc.de pen.in l.quoties.n.6.C.de dig.lib.12.& ad prędicta vi.Iaf.in l. 1.ff.qui satisda.cog.vbi tenet non esse admittendum illum ad iuratoriam cautionem, qui ob malos, & corruptos mores il-
lam

am non inuenit, nec illum qui periurus est. Luc. de pen. d. l. quoties,
174 n. 3. † posset tamen dari pignus loco fideiussoris, ita Cassa. in consuetu. Burg. tit. des Iustices. rubr. 1. §. 1. n. 171. & hoc si ita iudici videbitur, secus est quando statutum requirit dari fideiussorem idoneum. Carpa. super statu. Mediol. c. 24. n. 46. vo. 1. ita etiam est arbitrarium iudici, an in pęnis arbitrarijs relaxatio fideiussori conceden-
175 da sit, vel ne. D. Menoch. cas. 305. n. 41. † tamen non poterit quis alium pro se vadem dare, & in carcerem ponere. Clar. q. 47. vers. sed nunquid, nisi quando inter Reges, aut Principes hinc inde datur obsides. Afflict. in c. humanitate, sub n. 54. lib. 2. Baiar. ad Clar. d. q. 46. ver. cœterum, n. 43. vi. D. Borg. in decis. 1. & 2. par. 1. Sed Valer. Max. lib. 4. cap. 7. de Damone, & Pythia narrat, quorum alter pro altero se vadem dare non dubitauit, donec interficiendus ad carceres redierit; de hoc etiam Cic. lib. 3. offic. qui ob tanti amoris gratitudinem
176 liberari fuere. † Sed nec pater pro filio, nec dominus pro seruo, nec amicus pro amico iure nostro incarcerari potest. Afflict. in constit. humanitate. n. 54. lib. 2. quia nemo est dominus membrorum suorum, l. liber homo, ad leg. Aquil. potest tantùm dari seruus, vel animal pro noxa, vt tot. tit. de nox. act. & institu. si quadrup. nauper. fecisse dicatur. §. penul. immo brutum propter delictum punitur, pulcrè Guid. Pap. decis. 138. & ibi Add. vbi de porco, & mulo combustis facit Ro. in l. 2. n. 5. C. qui testa. fac. poss. Iodoc. prac. crim. cap. 142. de damno pecuniario. nihilominus bona cautela quandoq; fuit citare filium pro patre absente, & delinquente adhuc non vocato, vel ècontra, sumpta occasione ex aliqua leui causa, vt delinquēs latitans amore ductus, vel compareret, vel delinquere desineret, & quem Baricellus capi nequiuit, amor captiuum fecit, quod quidem remedium est extraordinarium, nec fit nisi contra personas non nobiles, & malæ vitæ, & in grauissimis delictis, necnon à Iudice supremæ authoritatis, ad effectum quod directè fieri nequit, per indirectum exequatur, vt delicta non remaneant impunita. l. congruit. de offic. præs. cum simil. quia ars deluditur arte.
177 † Et quamuis captus pro vno delicto non possit reconueniri pro alio de iure, tamen in practica contrarium seruatur, ad quæ vi. Clar. q. 34. ver. de carcerato. & Caualca. decis. 1. n. 43. par. 1. Ludo. decis. 70. Caso. trac. crim. diuerso. tit. de captura, cap. 14. 18. Boss. eo. tit. nu. 91. Ias. in l. plerique, ff. de in ius voc. Bār. tract. de carcerat. n. 18. Mars. prac. §. attingam. n. 32. Farinac. q. 7. de inquisitio. nu. 42. fol. 49. & eo magis

alis attenta absoluta potestate Iudicis nostri.
178 † Cautiones autem pluribus modis fiunt, vno modo quando quis pro se sua bona obligat versus alium, vel officium Iudicis, & hæc cautio nuda appellatur, de qua in l. omnes. §. in hac autem. C. de episc. & cler. Alio modo appellatur cautio iuratoria, de qua supra, & in §. si autem dixerit. in Auth. de litig. Alia est cautio de iudicio sisti, vt in l.
179. 2. §. vltimo. ff. qui satisda. cog. & iste qui hanc cautionem præstat debet esse diues, & facilis exactionis, & tenetur ad interesse etiam in pœnalibus per illum tex. Alia est cautio de iudicatum soluendo, de qua in rubr. & nigr. & ibi Doc. ff. iudic. sol. Bar. in l. difamari. C. de inge. & manumiss. & hæ tres cautionum species sunt tantummodo in vsu: nam sub illa cautione de iudicio sisti, continetur illa de præsentando toties quoties, & altera de soluendo pœnam si non præsentauerit, & casu quo neutra inueniri possit, tunc recurritur ad cautionem iuratoriam, & de quibus institut. de satisd. per tot. Et quamuis iuratoria cautio in criminalibus non habeat locum regulariter, vt scribit Bal. ad Spec. in tit. de accus. vers. in criminali, & alibi quem alleg. Mars. d. rubr. de fideiuss. n. 181. tamen limitatur in masculo, nō autem in fœmina; & quicquid sit de iure, contrarium obseruatur de consuetudine, quia vtriq; conceditur, vt per Clar. d. q. 46. vers. sed quid agendum, & facit Surd. cons. 68. quæ res iudici arbitraria est.
180 D. Menoc. de arb. cas. 139. At facinorosi nequaquam relaxandi sub iuratoria cautione, ex quo habent corruptos mores, vt dixi n. 170. & Bal. tenet in auth. cui relictum. C. de indic. vid. toll. & de alijs limitationibus vi. Doc. in d. l. 1. ff. qui satisda. cog. & Fab. à Monteleo. prac. arb. par. 6. q. 2. à n. 8. vsq; ad n. 15. Sed aliqua datur differentia inter cautionem, seu fideiussorem de iudicio sisti, & de se præsentando, de
181 qua per Boss. in tit. de carcer. fideiuss. relaxan. n. 59. nam qui promittit iuditio sisti, successiuè tenetur vsq; ad sententiam. Ias. in l. fideiussor. §. fideiussor. n. 7. ff. qui satisda. cog. vbi nu. 19. ait quòd lata sententia iste fideiussor liberatus intelligitur, etiam si fuerit appellatum. Due. Reg. 333. & Bar. inter sing. diuersor. sing. 30.
182 † Qui verò promittit de præsentando solum, semel repræsentando liberatus est. Boss. vbi s. n. 35. nisi adiecta sit clausula toties quoties, quia per eam fideiussor dicitur obligatus repræsentare pluries. Boss. n. 36. Mars. ea. Rubr. n. 99. & pluralitas de duobus contenta est. l. falsa. in fi. ff. de cond. & demostr. & huiusmodi fideiussor toties quoties tenetur etiam post sententiam. Bal. in l. qui crimen. col. 2. n. 11. &

12.C.qui accus.non poss.Mathes.sing.177.n.1.intellige durante instantia,vt per Afflict.in cap.sæpe contingit.n.4. & 5. super constitu. vbi etiam dicit,quòd elapso biennio fideiussio de iudicio sisti à die
183 litis contestatæ expirat Carauit. Rit.44.num.12. Imol. cons.47. Et non sufficit repræsentare reum coram Iudice simpliciter, nisi etiam reus in eius fortijs tradatur; hoc est cõsignetur Collaterali,seu Commentariensi, vel Baricello,aut famulis,aut custodi carcerum, Iudice interloquente eum fuisse consignatum,& pro consignato haberi, & ita custodiri mandante. Boss.in tit.de carcer.fideiuss. relaxan. n.36. &
184 seq.†Nec mora isto in casu committitur nisi fideiussor fuerit interpellatus,non obstante diei interpellatione,intra quod præsentare promisit.Farinac.de carcer.q.34.n.105.& 106.sed propter vim iuramenti, vi.ĩ.sub n.217. Fideiussor verò de iudicatum soluendo,dicitur fideiussor in litem pro condemnatione futura Ias.in l. si verò, nu.3.ff. qui satisda.cog.vbi per mortem principalis fideiussor non liberatur, intellige vt ĩ.n.243. vbi etiam dicam quòd per mortem fideiussoris
185 hæredes eius non remanent liberati, cùm grauis obligatio transeat ad hæredes actiuè,& passiuè. Mars.sing.159.Afflict. super cõstit. tit.de fideiuss.dan.n.5. lib.3.& dixi ĩ. n.244. in hac par. quæ limita quando fideiussio datur pro pœna,secus si simpliciter data sit pro furto, vel alio delicto; ita Sebastia.Medic.in suo trac. mors omnia soluit,conclus.45. & inf.d.n.244.& seq. & in hac specie pœnæ fideiussor potest accipi,quamuis principalis non sit obligatus,& ista est Fallent. c.accessorium, & l.cum principalis, de reg.iur.
186†Sed principali absoluto in prima instantia,an hic fideiussor sit liberatus,dico quòd nõ,per Clar. d.q.46.ver.sed nunquid, & per Gabriel.co.conclus.tit.de fideiuss.conclus.4.Franc.decis.320.quod intelligo verum,nisi sententia transiuerit in rem iudicatam; ad hæc vid. Clar.q.57. ver.& hæc quidem,& Bertazzol.cons.396.n.4. vbi quando dicatur sententia transijsse in rem iudicatam.
187 † Præterea fideiussor qui promisit pœnam soluere toties quoties fuerit contrafactum, ista pœna habet locum tantùm in bina contrafactione, vt bis tantum exigatur si contrafiat. Mars.prac.§.quoniam. n.13.& seq. vid.infra n.242.
188 † Item si à sententia datur appellatio, tunc omnes istæ tres fideiussiones,videlicet de iudicio sisti,de præsentando toties quoties, & de iudicatum soluendo debent simul dari,quod est not.ita Franc.Marc. decis.297.par.2 Farinac.de carcer.& car. q.34.n.110. & Clar. ponit

caute-

cautelam, qua recipiendi sunt fideiussores. q.46. ver. si.tamen.
189 Rursus quò ad fideiussionem pœnæ de iure communi non potest quis pro se, nec alio fideiubere de soluenda pœna corporali, cùm nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo, ad leg. Aquil. Decia. de delict. tit. de eo qui sibi &c. n. 25. tom. 1. fo. 196. per glo. c. cùm homo 24. q. 5. Ro. sing. 129. Duen. reg. 331. vbi idem dicit nisi consuetudo sit in contrarium. Marsi. d. Rubr. de fideiuss. n. 206 Sed vbi talis cautio non inuenitur, solent fieri præcepta pœnalia in faciem delinquentis, siue pœnæ corporalis, siue pecuniariæ, vt in practica seruatur, quando rei relaxantur, vel quando Iudex magnæ authoritatis vult reprimere audaciam alicuius, ne faciat, vel committat tale quid, &c. & potest imponere pœnam fustigationis, vel triremium, vt de huiusmodi præceptis latius dicam infra n. 287. vel solet præceptum fieri de redeundo sub pœna pecuniaria, vel corporali arbitraria, &c.
190 † Insuper in recipiendis fideiussoribus expedit, quòd primò principalis se obliget, & successiuè fideiussor, & in scriptis. Marant. de ord. iud. 8. Membr. n. 26. Bal. cons. 261. n. 7. vers. 1. & debet fieri iuxta
191 loci consuetudinem. Socin. cons. 64. ver. 1. † Nec potest fideiussio pro carcerato dari die feriato. quàuis peti potest relaxatio tali die. Borg. decis. 1. n. 12. & fi. par. 1. Ias. in l. 1. §. 1. n. 11. & alibi. ff. de fer. Cano. in cap. fi. de ferijs, latè Caccialup. tract. de debitor. suspect. quæst. vlt.
192 Et not. quòd si statutum dicit, vel Iudex mandat præstari fideiussorem, & vlterius alijs verbis non procedit; tunc in casu non inueniendi fideiussorem, poterit iuratoria cautio supplere. l. sancimus. C. de ver. sig. Bar. in rubr. ff. de in ius voc. fallit in facinorosis, secus si diceretur quòd præstetur idonea fideiussio, quia effectualiter præstari debet, & non per iuratoriam cautionem. l. si mandato §. fi. vbi Bar.
193 ff. manda. l. cautionis, vbi Alciat. de ver. & rer. sing. & idoneus fideiussor dicitur ille qui habet tantum quantum peti potest. Borg. de tuto. & curat. n. 192. pulchrè Menoc. de arb. iud. cas. 142. vbi explicat quæ sit cautio idonea, Carpa. de statu. cap. 4. n. 17. & 18. par. 1. sed ille qui habet franchisia, vel satellites quos vocant brauos feroces, vel arcem qua potest se tueri (quamuis diues) non dicitur idoneus. Me-
194 noc. cons. 2. n. 12. vol. 1. idem de arb. cas. 142. Paria enim sunt quem non esse idoneum, vel cum difficultate eum conueniri posse. l. in contractibus in fi. & ibi not. Bart. C. de non numer. pecun. Carpa. super
195 stat. cap. 340. n. 52. Item dicitur satisfecisse legi de fideiussore dando ille qui est diues, licet dederit fideiussorem nõ idoneum. Bal.

sing.31.fol.124.item quando fideiussor tempore executionis est idoneus, sufficit. Bal. in l. 1. § si magistratus. in fi. ff. de mag. conue. sed etiã scias quòd fideiussor debet dari in eo loco, in quo reus est detentus. Clar. q. 46. ver. pone quod Papiensis, vbi alleg. Afflict. in Rubr. 10. super 2. par. constitu. sed hoc erit in arbitrio Iudicis liberum arbitrium habentis, maximè quando fideiussor datur in eadem ditione. Qui aũt possit esse fideiussor, & qui nõ, idem Carpa. cap. 201. 2. vol. dic, vt per Gomes. fo. 250. & Put. de sindic. in ver. fideiussor. cap. 3. n. 10. vbi dicit quòd Illustres personæ non tenentur dare fideiussores de iuditio sisti, sed iuratoriæ cautioni committuntur. l. quoties, C. de dignita. lib. 12. sed de consuetudine aliter seruatur, eo maxime stante authorita-
196 te nostri Brachij Regij. † Est verum, quòd si sumus in delictis leuibus, vel in casu absolutionis, vel in personis non facinorosis, & forensibus, arbitrarium est Iudici, non obstante illa dictione idonea, etiam sub iuratoria cautione relaxare reum; in Iudice autem nostro
197 non est de hac re disputandum: † & sententia quæ fertur super idoneitate fideiussionis est interlocutoria. Fely. in rubr. de re iud. n. 20. & in hac materia idoneitatis, si fideiussor ab initio est idoneus, & approbatus non est amplius cauendum. Boss. eo. tit. n. 7. Sed si & ex post fiat pauper, Iudex noster iterum potest iubere vt reus detineatur ad effectum quod idoneum fideiussorem inueniat. Mars. d. rubr. n. 74. & hoc quando ex officio datur fideiussio: & potest dari exemplũ in cautione de beneuiuendo, de qua s. pulchrè Gomes. de fideiuss. n. 7. Qui autem teneatur si non accipiũtur fideiussores idonei, regulariter tenetur Notarius, vi. tamen Farinac. de carcer. q. 33. n. 88. & fideiussor qui de præsenti non est soluendo, præsumitur quòd etiam tempore, quo fuit acceptus, non erat soluendo, vnde ei qui accipit incumbit onus probandi. l. non est necesse. ff. de probat. Aret. in §. sed hoc iure. in fi. institut. de Atil. tut. Bonacos. q. crim. in ver. fideiuss. Est etiam notandum, quòd primus fideiussor non liberatur per dationem secundi inuito eo, de cuius interesse tractatur, & sic mutatione personæ nõ fit nouatio, & non citato eo, secundum Bar. in l. cùm ostẽdimus. §. fin. ff. de fideiusso. idem in l. pe. ad fi. ff. de præt. stip. Rip. in l. 4. §. si ex cõuocatione. n. 6. & 6. de re iud. Bertazzol. cons. 62. n. 15. vol. 1. Carauit. Rit. 159. maximè quando pro publica vtilitate fideiussio est acceptata. Afflict. super constit. in cap. humanitate. n. 10. lib. 2. Peregr. de iur. fisc. lib. 6. n. 39. tit. de conduct. sed vi. Gabri. cons. 181. n. 16. † Non
198 etiam intelligitur liberatus fideiussor pro eo qui promisit de non

discedendo ab vno loco per alterum fideiussorem postea datum ob infirmitatem, per quam necesse habuit mutare locum, & aerem valetudinis causa recuperandæ, quando fideiussor infirmitatis promisit reddere illũ ad eundem locum, à quo discessit, idem Gabr. cons. 170. vol. 2. Bettazz. cons. 63. vol. 1. & an principalis captus (inscio & nõ admonito fideiussore) ex eadem causa, si aufugerit intelligatur liberatus, & dicitur quòd sic, quia dicitur facta nouatio. Doc. in d. l. nouatione. C. de fideiusso. Afflict. decis. 130. & Gramat. cons. 66. n. 60. & 64 secus si ex alia causa fuisset captus, & fugerit, Mars. de fideiuss. n. 142. Afflict. decis. 130. nisi quando fuit incarceratus, fideiussor fuerit protestatus quòd habet illũ præsentatum per eum in carceribus, & quòd amplius non vult teneri. Afflict. decis. 130. sub n. 5. allegando se iuste timere quod dictus relinquens nolit parere, & ita iurat non obstante quacunq; causa etiam de nouo superueniente, secundum Bott. cons. 38. Et quia in contrarium videtur com. op. de qua per Doc. allegat. à Farinac. tit. de carcer. quæst. 34. sub n. 101. & seq. mihi videtur posse reconciliationem fieri, quando noua causa ex nouo delicto superue-
199 nit; † quoniam fideiussio cum sit stricti iuris, l. quicquid astringendo, de ver. oblig. finus, §. ante omnia. ff. de pac. l. 2. in f. ff. de fideiuss. Menoc. cons. 112. n. 13. vol. 3 Ferer. cons. 49. n. 2. intelligitur rebus sic stantibus. Farinac. tit. de carcer. quæst. 34. n. 42. cum seq. & ideo non teneretur amplius quouis modo principalis aufugerit, quod limito, si ex fuga corporaliter esset puniendus, quia dicitur allatum impedi-
200 mentum fideiussori de præsentando principalem † quod impedimentum, seu difficultas excusat. l. si vehenda, §. pen. ff. ad leg. Rod. de iact. Marant. disput. 7. n. 11. Afflict. decis. 195. n. 3. & vi. Bertazzol. cõs. 436. vol. 2. & cons. 560. vbi plures species impedimenti recenset, ex quibus fideiussor excusatur. & Farinac. q. 34. n. 38. de carcer. adducit casum quãdo mutatur status personæ, vt puta de laico fit clericus; sed non prodesset fideiussori, si principalis suus ab alio Iudice captus aufugerit. Anan. cons. 44. n. 4. vo. 1. cons. crim. Farinac. quæst. 34. n. 99. sed prodesset si promisisset iudicatum soluere, & hæc est alia differentia inter fideiussorem de iuditio sisti, & iudicatum soluẽdo sub certo Iudice, & principalis fuisset condemnatus ab alio Iudice; tex. est in l. eũ apud. ff. iudic. solui. Gomes. de delic. cap. 8. sub n. 5. col. penul. nisi car-
201 ceratio fuisset affectata: idem puto verum quãdo fideiussor interpellatus repræsentasset prima vice reũ in carceribus, si culpa Iudicis, vel custodis aufugerit, quia intelligitur liberatus, vt tenent cõmuni

ter Doc.in dictis locis vt s.notatis,& ita censuit Senat. Mediolani in causa cuiusdam nob. Papiensis anno 1580. alias secus si fideiussor esset datus, quòd reus nõ discedat ex certo loco pro carcere ei assignato, nam hoc in casu siue discesserit cum licentia Iudicis, aut custodis, seu aliter, nihilominus fideiussor remanet obligatus. Bertazol.cõs 80. n.12.par.1.Duen.Reg.390 in verb.fuga. cum ibi per eum adductis:
202 † sed si vel propter crudelem sæuitiam, vel metum iniustum principalis aufugisset, tunc fideiussor diceretur liberatus, pulcrè Bertaz. cons. 560. per totum vol.2. immo si reus fugit propter nimiam Iudicis sæuitiam, non facit præsumptionem criminis contra se. Put.de sin-
203 dic.in verb.fideiussor.cap.2.n.8 † Item scias, quòd si principalis fuit ob contumatiam bamnitus capitaliter ob aliam causam, non interpellato fideiussore pro prima causa, fideiussor erit liberatus. Marf. de fideiuss.n.93.& 94.Clar.d.quæst.46.vers.penul.vi.Bertazzol.cons.432.
204 lib.2.† Nunquid autem per prorogationem termini factam principali fideiussor intelligitur liberatus, hæc conclusio est controuersa; & aliqui tenent quòd sic per l.nouatione.C.de fideiuss.cũ simil.Marf. d.Rubr.de fideiuss.n.89. contrarium tenent Doc.in l.si eum Hermes. C.locat.& in l.si vnus. §.1.ff de pac.Strac.trac.de Decor. 5 par.princ. Gabr.concl.3.de fideiuss. Gomes.var.resolut.eo.tit.de fideiuss sub n. 21.col.fi.quã opinionem dicit esse verissimam,& tenendam in consulendo,& iudicando, & nullo modo tenendam esse op. affirmatiuam.
205 † Item prorogatio termini, vt in casu latioris carceris non innouat, de quo Bertazz.cons.63.per tot.vol.1. & in cons.80. eo.vol.& Rimi. cons 82.& cons.83.vol.2. sed quãdo dicatur facta nouatio vi.Deciã. cons.72. vol.2. Cephal.cons.331.& Riminal. Iunio. cons.201. Sed
206 quid si bona principalis fuerint confiscata, dic quòd fideiussor dicitur liberatus.l si debitor.ff.de fideiuss.Marf.in Rubr.de fideiuss. nu. 346.nisi fiscus repudiauerit. Herc.tract.de cautio de non offen.c.23.
207 n.13.cum cons.52.n.2 † Quæro nunc, an fideiussor indemnitatis, vt est ille qui promittit fideiussorem releuare indemnem teneatur, sic instante fideiussore conuento ob dictam fideiussionem suscipere in se iudicium, & breuiter in casu nostro tenetur per tex. in l.pater.iun-
208 cto vers.quod si ratum, de dot.preleg. vbi Bart.n.1. † ait paria sunt quem promittere indemnitatem, vel defensionem. Bal.in l.si pro ea. 12.q.C.manda. idem in cap.1.de fideicom.sed Alex.cons.114. vol.3. n 1.2.& 3 dicit hoc esse verum quando fideiussor potest aliunde cõseruari; sed quicquid sit ad hoc sunt cõsideranda verba indemnitatis
promissæ.

promissæ, nam ita prægnantia, & obligatoria esse possent, vt nouissimè fieri solet, quod statim quouismodo teneretur promissor indemnita-
209 tis, velit nolit subire iudicium pro fideiussore, † & defēsor iste, qui tractat de suo interesse, poterit opponere omnes exceptiones sibi cōpetentes ex sua persona Bar. in l idemq; § generaliter. n. 2. cum addit. ff. manda. Et quando dicatur defensor legitimè defendere alium, vbi non tractetur principaliter de interesse defensoris, vid. Bal. in l. ingenuum, n. 3. versic. sed quem. ff. de stat hominum, quod facit cōtra malos procuratores, qui mercenarie pro alijs male patrocinium præstāt.
210 † Item est differentia inter simplicem fideiussorem, & fideiussorem indemnitatis; nam simplex fideiussor potest renuntiare beneficio fideiussorum, quo casu poterit conueniri antequàm principalis, non sic
211 fideiussor indemnitatis, etiam quòd renūtiauerit; Alia est differentia, nam primus fideiussor debet opponere de beneficio excussionis ante litem contestatam, secundum Bal. & Saly. in l exceptionem. C. de probatio. sed fideiussor indemnitatis etiam post litem contestatā opponere poterit, pe Bal. in cap. ex rescripto de iur. iuran. vid. Ias. in l. si ego. ff. si cert. per quos Mars. in d. rubr. de fideiuss. n. 314. cum
212 plur. seq. allegat. & sub n. 317. dicit † quòd si aliquis mandat delictum committi, & promittit mandatario de conseruando eum indemnem, quod talis promissio non valet, secundum Bar. in l. si à reo. § illud quod vulgo. de fideiussor. quis sit expromissor, vid. Bertazzol. cons. 482. lit. a. in fi. vo 2.
213 † Sed quid de collaudatore, dic quòd ille cui fideiussor promisit, non potest agere contra collaudatorem simplicem, nisi & ipse insolidum fuerit æquè obligatus principaliter; & ille dicitur collaudator, qui mandato fideiussoris eum collaudat pro idoneo, & esse idoneum promittit, vt seruatur Papiæ, & alibi, vi. Carpa. super stat. Mediol. vo. 1. 413. n. 11. & 12. cum ibi per eum adduc. p. 1. & Clar. d. quęst. 46. vers.
214 Cæterum tenetur collaudator si fideiussor non sit soluendo, idem si esset soluendo, sed difficilis exactionis ignotæ ei, pro quo fideiussor accipitur; sed quando fideiussor esset notoriè non soluendo, tunc posset procedi aduersus collaudatorem non facta discussione fideiussoris, vti contra fideiussorem principalem notoriè non soluendo. Mars. prac. in §. aggredior. n. 128.
215 † An autem sententia lata contra principalem afficiat eius fideiussorem, ita vt absq; nouo processu pariat exceptionem rei iudicatæ contra eum, & Pap. in for. execut. sext. n. 27. tenet quòd sic Boer. Decis. 277.

cis.277.n.4. intellige in fideiussore dato in causa criminali, secus in fideiussore contractus. Faber.§.fi.institu.de satisda. Misling.obser.96. centu.4. Vrsill.ad Afflict.decis.182.Bero.cõs.106.n.30.vol.3. Hercul. de cautio.de non offen.cap.29. Alex.cons.156.n.4.vol.2. vid.Boss. in tit.de carcer. fideiuss. relaxan.n.60. sed esse citandum fideiussorem magis iuri, & æquitati consonum est, vt Senatus Mediolani censuit anno 1590. in causa Petri Boui Dertonæ; & ideo sunt vnico cõtextu citandi tam reus, quàm fideiussor, ita vt vnica sententia quilibet condemnari possit, fideiussor pro sua promissione, & principalis pro pœna, nisi fideiussor pro soluenda condemnatio promisisset, quia in pecuniarijs sufficit vnica solutio.

216 † Practicam autem citandi fideiussorem in Statu Mediolani, ponit Clar.§ fi.q.49. versic.quæro, vbi solet primò citari fideiussor ad consignandum reum, & vbi non consignet, condemnatur iuxta fideiussionem. deinde citatur reus, qui si non comparet, vtiq; condemnatur in pœnam, alioquin si primò citaretur reus (qui ob contumatiam banniretur) si post bannum fideiussor citaretur ad sistendum, reum esset excusatus, sicuti quando fideiussor esset citatus ad præsentandum reum coram alio tribunali, & nõ coram eo, vbi facta fuit obligatio fideiussoris. Rol.cons.58.n.11.vol.1.vi.Foller.in pract.crim.frag.pars,
217 n.257. fol.mihi 476. Quid de carcerato fideiussori relaxato sub certo termino redeundi, quo casu dicitur quòd dies interpellat ipso facto, vt in l.magnam.C.de contrahen.& commit.stip.& per glos.sing. in l.1. C.quib.vt indig.an eo elapso, & non comparente reus dicatur statim incurrisse pœnam, & an possit moram purgare, vi.Gomes.var. resolutionum, de delict.cap.9.n.9. qui ad partes hanc q.disputat, & determinat reum incurrisse pœnam absq; alia monitione, & respondet ad contraria, de quibus in l.fin. C.vt intra certum tempus, & ad conci.Inoc, in cap.extirpandæ, de præben.& ad glos.in l.1. C.quibus, vt indig.procedere in termino legali, secus in termino à iudice statuto, vi.Bertazzol.cons.560.n.13.& 14.vo.2. nam propter vim iuramẽti de rigore iuris pœna debetur. Bonacos.q.crim.super statu.in ver.fideiussor.ver.& no.quod sic. Est tamen verũ, quòd de æquitate si intra modicum spatium, puta trium dierum post lapsum temporis se constituerit, quod ipso facto mora purgatur, inx.trad.ab Alex.in l.ita stipulatus. 4.col.de verb oblig.& Fely.in cap.de Magistris.2.col in fi. quia modica mora non dicitur mora, eo maximè quando nil deperit fisco propter rei compatitionẽ, & etiam ex interuallo admitteretur moræ

moræ purgatio iusta subsistente causa impedimenti, de quo vid. Menoch. de arb. iud. cas. 7. & cas. 40. & circa moram d. cas. 7. quæ tamen in Iudice nostro cessare videntur ob eius liberam facultatem procedendi.

218 † Quando autem fideiussor soluere coactus fuit pro principali, agere poterit coram eodem Iudice pro sua indemnitate contra principalem, quia id venit incidenter in eodem officio per modum sequelæ. Bal. in l. cum vendente, C. vbi causæ fiscales, sequitur Fely. in cap. cum oporteat, col. fi. extra de accusat. & decis. Luc. 9 1 nu. 3 2. vbi quid pendente appellatione interposita à suo principali, & habet contra eum mandati actionem Duen. reg. 3 37. sed nõ poterit agi cõtra principalem antequam soluat. Mars. de fideiuss. n. 2 16. Socin. reg. 192. & Duen. reg. 335. vbi multis modis limitant; & idem Duen. in reg. 33 1. versic. 3. fo. 305.

219 † vbi in causa criminali fideiussor non habet beneficium excussionis, & iste fideiussor, qui soluit repetet à fisco, cui bona principalis fuere confiscata, Dec. cons. 57. & quo remedio petat vi. Bal. d. l. 1. cum vendente. C. vbi caus. fiscal. Castrens. in l. si quis cum procuratorio in fi. princ. ff. de procurat.

220 † Insuper in practica aduertendum est circa huiusmodi fideiussores, nam quandoq; vnus fideiubet pro pluribus correis, quandoq; plures fideiubent pro vno reo, quandoq; plures fideiubent pro pluribus, & fideiussor, seu fideiussores promittũt insolidum, vel simpliciter; & quandoq; inter plures correos, seu delinquentes vnus promittit pro alio, seu (vt dicitur) alter pro altero fideiubet, quod fieri potest secundum Mars. in d. rubr. de fideiuss. n. 369.

221 † Primo casu si fideiussor fuerit interpellatus, vel monitus ad præsentandum vnum ex pluribus, & cæteri correi sint absentes, Iudex nouitius aduertat, ne forte procedẽdo ad torturam contra vocatum, ex qua cęteri absentes grauentur valde, vt exinde durior sit effecta causa eorum ab sentationis; sed antequàm deueniat ad ipsam torturam curet, vt cęteri correi præsententur, alioquin fideiussor posset conqueri, quod Iudex causam dederit absentandi alios præsentandos; quamuis hæc defensio de consuetudine parum fideiussori prodesse possit, sed ad tollendas difficultates bonũ erit, vt omnes correi sistantur, nec cęteri instruantur ad fugam.

222 Hinc est, quòd aliquando vnus suspectus de aliquo delicto captus fuit relaxatus sub fideiussore, interim capti sunt alij dicta de causa indiciati, contra quos esset deueniendum ad torturam, & tunc deberet supersedi à tortura, donec iam relaxatus fideiussori iterum constituatur in carceribus, nec posset

se accipere quod non teneatur se constituere, nisi nouis superuenientibus inditijs iuxta practicam communem, de qua Boss. in tit. de senten. n. 61. & Clar. quæst. 46. versic. pariter, & Farinac. de inq. quæst. 34. n. 63. Quoniam si prius essent torti alij, & grauassent istum iam relaxatum, sequeretur illud inconueniens, de quo mox dictum est, & de alijs pluribus malis, q̃ causantur ex similibus relaxationibus vidēdus est Ang. in l. nullus. C. de exhibendis rei, quæ res difficultatē non habet in iudice nostro liberū, & absolutum arbitrium habente. † Nec
223 dictus fideiussor liberatur per præsentationem vnius ex pluribus, nisi omnes præsentauerit ad requisitionem Iudicis, seu officij eius, & seruantur ea quæ supra dixi quando simpliciter quis promittit, seu fideiubet de præsentando, vel fideiubet de p̃sentando toties quoties.
224 † Secundo casu quando plures fideiubent pro vno reo tantùm, & tunc promittunt principaliter, & insolidum, quo casu est in electione Iudicis interpellari facere quem malit ex dictis fideiussoribus, vel omnes, vt simul dictū principalem sistant; & si fideiussio erit simplex, sat erit præsentare pro vna vice tantùm, secus si erit cum clausula, to-
225 ties quoties, quia attenditur quod supra dictum est; † & si tantùm vnus ex pluribus fideiussoribus erit monitus, vel interpellatus ad sistendum principalem, tunc (eo præsentato) toties quoties erant obligati: cæteri remanent pariter liberati argumento eius, quod dicit Gomes. var. resol. tit. de contract. cap. 13. n. 15. Mars. de fideiuss. n. 27. 28. & 34. idem in sing. 2. Sed si vnus fuerit tantū interpellatus, vel omnes ad sistēdum eorum principalem, & non paruerint, omnes tenentur insolidum soluere pœnam, ita tamen quod solutione vnius, cæ-
226 teri liberati censeantur per dicta iura. est verum quòd si in fideiussione non fuerit renuntiatum benefitio cedendarum, & nouarum cōstitutionum, de quibus per Mars. in dictis locis mox deductis; tunc poterunt ipsi fideiussores excipere quò ad pœnam promissam soluendam, vt fiat diuisio inter illos, qui etsi promiserint principaliter, & insolidum, hæc verba operantur, vt teneantur præsentare, non autem quod teneantur soluere, nisi pro sua parte, diuidenda inter alios pœna ob renuntiationem non factam supradictis benefitijs, videlicet benefitio de fideiussoribus, benefitio epistolæ diui Adriani, beneficio cedendarum, & benefitio nouæ constitutionis de duobus reis, de quibus terminanter per Mars. in d. Rubr. de fideiuss. n. 7. cum mul-
227 tis seq. vsq; ad n. 36. † Et etiam verum est, quòd si ex pluribus fideiussoribus vnus tantùm interpellatus fuerit, & non cæteri fideiussores,

sores,& ille fuerit negligēs,vel nō fecerit quicquid facere debuerat, tunc si cōdemnatus fuerit, alij non tenebuntur ad pœnā,ex quo non fuere citati.l.de vno quoq;.ff.de re.iudicata; minusq; ob negligētiā; & culpā alterius vulgatis iuribus,secus si omnes fuerint interpellati, & de materia ista est tex.glo.& Doc.in authen.hoc ita de duob' reis.

128 † Tertio casu in practica notandum est,ꝙ quando plures ꝓ plurib' promiserit insolidum, tunc oēs fideiussores tenentur præsentare oēs principales,& quilibet eorum potest cogi ad præsentandū omnes,verū præsentatione facta semel,vel pluries,prout sonat obligatio de dictis principalibus,cæteri fideiussores liberātur; non sic si præsentatus fuerit tantūmodo vnus ex dictis principalibus, nā durante præsentatione aliorū principalium durat insolidum dicta obligatio quousq; adimpleta fuerit quò ad oēs principales præsentando, sed solutione pęnæ facta ab vno de dictis fideiussoribus, eo quia interpellatus non sistit reū, tunc si non fuerit negligens,& in culpa,vt s̄ in antecedenti casu dictū fuit. cæteri cōfideiussores tenentur ad ratā resarcire dicto fideiussori id qđ soluit,detracta eius portione,sed per hoc non remanēt dicti fideiussores oēs liberati à fideiussione, respectu aliorū suorū principaliū,sed ab istius tm̄ obligatione pro quo pœna fuit soluta. Caualc.decis.11.14.& 18.in 3.par.glo.& Saly.in l.1. in verb.iuuare, in fi.n.6.C.de duob.reis.glo.in l.fidei issorib',in verb.nomina. & glo. in l.paulus.in ver.& vsura.ff.de fideiussor.Rot-Sicil.decis.1.n.15.& seq.lib.2. fol.2. Cepic.decis.51.n 8.& 9.

129 † Nec est omittendum,ꝙ si Iudex interpellari fecerit fideiussores,vt quilibet eorum vnū respectiuè de dictis fideiussoribus, puta vnus alium,& alter alterū præsentet; tūc videtur facta diuisio pristinæ obligationis, ita & taliter ꝙ non teneretur amplius insolidū,sed adimpleta iussione iudicis ab vno,ipse fideiussor remanet solutus quò ad istū, sed obligatus etiam quò ad alios,propter dictam diuisionem factam.

130 † An autem vnus de dictis pluribus fideiussoribus solus interpellatus possit petere,vt etiam alij cum fideiussore conueniantur, videlicet ad sistendum principalem; hoc pendet à qualitate obligationis; nam si obligatio est simplex sine renuntiatione,tūc auditur auth. hoc ita,C.de duobus reis; si autem est insolidum, tunc non potest,sed tenetur præsentare per supradicta.

131 † Verùm quando inter plures delinquentes alter pro altero fide iubet, & alter alterum promittit seruare indemnem; tunc idem dicendum est, quia adimpleta obligatione ab vno quo ad vnum, non

non dicitur liberatus, nisi à Iudice nouiter facta fuerit diuisio, de qua in præcedenti casu, qua de re oportet, vt causa omnium prius sit finita antequàm locus sit liberationi: & si vnus de dictis delinquentibus, & simul cum fideiussoribus succubuerit tam quòad pœnam delicti sui, quàm quò ad non adimpletam fideiussionem; nihilominus etiam soluens pœnam pro se remanebit obligatus respectu fideiussionis quò ad alios.

232 †Et aduertendum est, quòd aliud est promittere insolidum de præsentando plures, aliud est promittere insolidum de soluēdo pęnam; nam in primo casu videtur dicendum, quòd non fuerit liberatus, nisi omnes præsentati fuerint, sed quò ad pœnam inter plures fit diuisio, quilibet enim pro sua parte tenebitur: in secundo verò casu videntur omnes teneri insolidum, & non esse locum diuisioni si renunciatum fuerit benefitijs, vt supra, ita tamen quòd vnica solutio facta sufficiat pro omnibus, iuxta dicta per Gomes. var. resolut. de contract. tit. de duobus reis, sub n. 2. & 3. vbi qui soluit poterit repetere ab alijs, & de hoc in dicta authen. hoc ita, C. de duobus reis.

233 † Item sciendum est, quòd qui promisit præsentare plures sub certa pœna insolidum, tunc tenetur præsentare omnes per tex. de Auth. hoc ita, C. de duobus reis; sed si aliquem non prę sentauerit ex eis, non tenetur ad totam pœnam, sed ad ratam, & hic est alter effectus, quando quis promittit præsentare insolidū, secus si promisisset etiam soluere pœnam insolidum: & de ijs videndi sunt Ang & Doc. in l. 2. C. de exhibendis reis, & Doc. in l. 4. §. cato. de verb. oblig. & in authen. hoc ita, C. de duobus reis. Gomes. var. resol. tit. de cōtract. cap. 10. sub

234 n. 3. & 4. †Sed hic subtiliter subinfertur, quòd si dictum sit, promitto præsentare omnes insolidum, an vno ex pluribus reis tantùm vocato, & præsentato satisfactum dicatur, dico quòd si pœna est pecuniaria, tunc videtur quod fideiussor sit liberatus quò ad alios respectu pœnæ, quādo pœna vna est, licèt plures sint rei. Arg. l. 3. §. 1. ff. de duo. re. Doc. in l. 1. C. si plures vna sent. imputet sibi ille qui ita fideiussionem accepit, ideo cautela erit compellere vno eodemq; tempore fideiussorē, vt omnes præsentare debeat. Si verò pœna est corporalis, & promissio sit pro qualibet pœna sequenda non adiecta certa quantitate, tunc intelligitur promissio facta pro ea pœna pecuniaria, quæ sequi posset Farina. de carcer. q. 34. n. 3. & 4 vbi duob' modis limitat, & in oēm casum deberet condēnari fideiussor pęna arbitraria ita Foler. prac. crim. Trag. Par. car. mihi 432. n. 259. cū ad pœnam corpo-

poralē(vt dixi)fideiussor non debeat accipi,nisi consuetudine permit-
235 tatur.Farin.q.33.n.75.de carcer. Vnde si reus esset cōdemnatus cor poraliter,anteq̄ fideiussor condemnetur ob non præsentationem, tūc ipse fideiussor diceretur obligatus per supradictam rationem cogitat. Et pro complemento huius materiæ fideiussionis in causis criminali-
236 bus,† Quæro an fideiussor de iudicato soluendo teneatur ad pœnam,quæ culpa ipsius delinquentis augeretur, vel propter negationem,vel propter contumatiam, vel propter moram in soluendo,excedendo pęnam determinatam ordinariam,sic stantibus statutis, & breuiter si est datus ante condemnationem non tenetur nisi etiam expresserit,vt in l.fi.ff.de fideiuss.& in 1.vbi Bar.& Doc. ff. de in lit.iuran.Fely.in c.cùm ordinem de rescript.item secus si datus sit post cōdemnationem, ita Boss. eo.tit.de carcerat. fideiuss. n.53.& 54. vbi fideiussor pro vulnere non tenetur pro morte, per l.si quis pro eo. §. numos. ff.de fideiuss. Boer.decis.314.
237 †Quæro an fideiussor de iuditio sisti possit esse Consiliarius curiæ, Aduocatus,vel Procurator, & resolutiuè dico quòd non; ita Boer. decis.315.n.2.Mar.d.rubr de fideiuss.n.347.quicquid dicat Pur.de sindic.in ver.fideiussor.capite 2.circa finem . quia de consuetudine similes non admittuntur,ex quo contrarium ei,quod quis non potest esse Iudex in causa propria.l.qui iurisdictioni.ff.de iurisd. omn. iud. l.nullus.C.de test.facit Bal.in c.ex parte.in vlt.q.de postul.Et licet in magna Vicaria Neap.& in Gallia solent admitti,tamen Boer.in fi. alleg.decis.315.dat consilium,ne similes fideiubeant, si nolunt perde-
238 re lucrum. † Quæro etiam nunquid ille qui est diues, si recusetur in fideiussorem,an poterit agere iniuriarum actione, vid.Mant. sing.538.fol.56. vid.supra n 194.& 195.
239 † Quæro an fideiussor qui promisit præsentare reum, vel non facturam fugam si reus fugerit, an poterit pro reo comparere,& illum defendere.& Mars.in Rub.de fideiuss. sub n.136.& 147.tenet quòd sic,quamuis contrarium alij sentiant,dummodo fuga fuerit non affectata ab eo,& sit sine culpa; ita glos.in l.sancimus,in verb. non possit. C.de fideiuss. multò magis fideiussor poterit comparere ad petendū inducias ad eum sistendum.Boss.tit.de fideiuss.n 52.per Spec.in tit. de accusat.§.1.vers.porro. vid.Bertazzol.cons.555.lib.6. vo.2.
240 †Quæro pariter si fideiussor promisit pro aliquo de non discedendo à Prætorio,si ille discedit,& ex interuallo reuertatur ante condēnationem,an ex ista inobedientia possit damnari, & resolutiuè non

potest

potest per l.diuortium.ff.de diuor. multò minus si recessus fuit ob causam publicam, Afflict.decis.130. nu.7. idem quando non requisitus rediјt, Carer.prac.ver.tertium iudicium. n.30. Paul.Ghirl. de relaxat. carcer. tit.de fuga.

241 † Quid si fideiussor qui non præsentauit principalem fuerit condemnatus, & postea adhuc non condemnato principali eum præsentauit, an excusetur; & Foller.in pract.cri.in verb.verum si citati, in 2.par.n.2.5.& n.13. fol.mihi 132.ait, quòd expectatur finis causæ, nã si principalis absolutus erit, fideiussor liberabitur à pœna, secus si venerit condemnatus. Grammat.decis.95. Sed aut per præsentationem moram fideiussor purgauit, aut si non purgauit, etiam quòd principalis se constituat, videtur fideiussor teneri, quia non paruit, quamuis principalis absoluatur: si verò purgauit, & comparuerit, non debet teneri, quamuis principalis condemnetur, & eo minus cum principali constituto fideiussor non teneatur, per supradicta potest Decis.Gramat. stare ex quadam arbitraria æquitate, vel quia per constitutiones Regni, ita dicendum erat, secus de iure communi, pe qđ mora purgari potest per tex. l.& si post tres. ff.si quis cautio.

242 † Quæro quid si fideiussor promiserit soluere pœnam pro reo toties quoties contrafactum fuerit, an extendatur in infinitum, & dico quòd non, sed tantùm bis committi poterit. l.fideicommissa. §. si quis decem.de leg.3.Mar.per illum tex.in d.rubr.n.139. & in prac. crim. §.quoniam, n.13 & n. 51. ait quòd poterit agi actione iniuriarum tempore sindicatus contra Iudicem, qui relaxandum, sub fideiussione non relaxauit. Ang in ver. ꝑ quibus Antonius fideiussit.vers.& no.

243 † Quæro an mortuo principali fideiussio criminalis sit extincta, & resolutiuè dico, quòd si delinquens moriatur postquàm est confessus, aut condemnatus; tunc sicuti non extinguitur delictum, ita nec pœna promissa pro delicto.l.defuncto.ff.de publ.iud.l.1. & tot.tit. C. si reus, vel accus.mor.fuer.& ĩ.in 4.par. latiùs dicam, & hoc habet locum quando fideiussor promisit soluere quamcunq; pœnam, & non de iudicio sisti Ang.de malef.in verb.eius bona publicamus, vbi addit.n.4.Bonacoss.co.op.in ver.mortuus post delicti confessionem Seb.Medices in suo trac.mors omnia soluit. par.2.conclus.32.nu.91. vbi limitat non habere locum in ficta confessione, & hos, & alios adducit Farinac. tit.de inquisit.q.10.n.56. & 57. vbi distinguendo reconciliat opin.huic contrariã, videlicet quando pœna pecuniaria venit principaliter imponenda. Sed si promisisset soluere quancunq;

con-

condemnationem pecuniariam, tunc etiam si (postquàm est confessus, vel conuictus) moriatur ante condemnationem, teneo hoc in casu contrariam opin. esse veriorem, de qua per Gomes. var. resol. tit. de delic. cap. 1. n. 82. & Peregr. de iur. fisc. lib. 4. tit. 5. n. 39. & per alios quos Farinac. alleg. vt s. d. q. 10. n. 57. ver. contrarium, licèt videatur loqui in alijs terminis, tamen ex illis q. nostra deciditur hac potissima ratione, quia fideiussio est stricti iuris, vt dixi n. 199. & facit l. cùm principalis, de reg. iur. & iste fideiussor de iudicato soluendo intelligitur pro condemnatione futura, vt dixi supra n. 184. & seq.

244 † Quæro iuxta præcedentem conclusionem an, & quando fideiussore mortuo, obligatio transeat ad hæredem; & Farinac. d. q. 34. tit. de carcer. n. 12. & seq. dicit nō transire quando est facta simplex promissio pro maleficio, vt tenet Boss. in d. tit. de carcerat. fideiuss. relaxan. n. 64. sed quando est facta promissio sub certa pœna in casu contrauentionis, licèt promissio sit ex causa à malefitio nascente, tunc obligatio pęnalis transit ad hæredes, ita declarante Aret. in §. fideiussor. institu. de fideiussor. dixi sup. n. 185. quam dubitationem cessare dicit Farinac. loc. cit. ex quo in obligatione Notarij de stylo solent apponere hæc verba, promisit per se, & suos hæredes.

245 † Quæro quanto tempore duret cautio data ad beneplacitum Iudicis, & absolutiue durat durante tempore eius officij, vel delegationis, ex quo cessante iurisdictione cessat beneplacitum. Tiraq. in tract. cessante causa, in ver. iurisdictione cessante, facit Bar. in l. centesimis. §. si ita stipulatus fuero, vbi Ias. & alij de ver. oblig. At si adhuc durat causa ob quam cautio est data, tunc durat tantum quantum ipsa causa. c. cum cessante, de appellat. quia cautiones accipi solent nomine officij, & non Iudicis, & officium semper durare dicitur, licèt persona mutetur, quamobrem si cautio ista sit data ob aliquam suspitionem, quamdiu durat suspitio cautio durat. Hinc est, quòd quādo quis est suspectus de aliquo malefitio, & non adsunt testes, solet cogi ad cautionem præstandam de se præsentando toties quoties ad omnem officij requisitionem, pro cauendo interesse fisci venturo, & hoc fit à Iudice extraordinariam baliam habente.

246 † Est verùm, quòd si Iudex noster supremæ authoritatis iusserit cautionem præstari de beneuiuendo, vt fit contra discolos, hoc in casu, quando tempus non fuerit determinatum, nihilominus si præstās talem cautionem bene vixerit per triennium, tunc cessabit cautio, quia per triennium bona fama dicitur recuperata. tex. singularis, in auth.

auth. de monachis,& Caso.de indic.n.7. dixi de test.in 1.par. n.102.
Et hæc beneuiuendi cautio requirit summariam causæ cognitionem ad instar cautionis de damno infecto, de qua Bar.Ias.& alij,in l.qui bona.ff.de damn.infect. Nec licet alteri hanc cautionem præstari facere nisi Iudici supremæ authoritatis,ex quo est remedium extraordinarium, per ea quæ dixi sup.in 1.par. cir.fi. & Put. in ver. Iudicis suprema potestas.cap.1. quia si quis deliquit debet puniri ordinario iure. l.ita vulneratus ad leg.aquil. nec debet alligatus teneri more belluarum, sed re vera Florentiæ adsunt carceres appellatę *le stinche*; quibus discoli,& male morigerati custodiuntur, & vt plurimum tanquàm inemendati ibi moriuntur, nisi senes facti sint, qui locus verè morsus est temerariorum.

247 † Quid si cautio est data per mensem certum,& vltra ad arbitrium Iudicis,seu ad eius beneplacitum, & quidem si intra illum mensem Iudex declarationem beneplaciti sui nõ fecerit; tunc elapso illo mēse,beneplacitum expirasse dicitur, & per consequens cautio ipsa expirat,secundum Bero.cons.204.vo.3.

248 † Restat modò videre de cautione de non offendendo, de qua vltra alios Mars.in l.1.§.præterea,vbi latè.ff.de quæstio. & Farinac.de carcer.q.34.Hercul.in suo trac.de caut.de non offen. & circumscriptis statutis,quæ dant certam formam; tamen loquendo de iure communi,& præcipue stante hac regia facultate,quilibet illam præstare cogendus est ad instantiam petentis,causa summarie præcognita quod licita sit petitio; vt in l.Denunciamus. C.de ijs quæ ad Eccles. confug. & vice versa debet reciprocè præstari, si licita est petitio reciproca,& ita esse expediens Iudex iudicet secundum Bar.in l.illici-
249 tas. §.ne potentiores,n.3. ff.de offic.præs. † vt æqualitas in iudicijs seruetur. Bar & Doc.in l.quæ bona.§.si quis iuxta. ff.de damn.infect. & ideo Iudex statim debet diligenter examinare causam, & cuius qualitatis sit iste,qui primò petit cautionem de non offendendo sibi dari.Menoc.de arb.cas.140.& 141. & postea quando reciprocè petitur considerare,an sit expediens vt detur ab aduersario, quoniā sunt quidam tam temerarij,& parum Deum timentes,qui etiam sine causa prouocant,& simul offendunt pauperes, aut personas mites, & quietas; & quando sunt coacti talem cautionem dare, petunt consimilem sibi reciprocè dari cautionem,cum protestatione, quòd nõ intendunt dare pro eorum parte cautionem (& si iam dederint) nisi
250 ex aduerso sibi detur,quo casu Iudex prudens solet reijcere talem

prote-

protestationem, vt per Baiar. ad Clar. d. q. 47. sub n. 21. & per Franc. d. decis. 359. vo. 2. & Hercul. trac. de cautio. de non offen. cap. 31. n. 9. & considerabit an iste, qui obtinuit sibi dari cautionem, & à quo reciproca petita est cautio, sit persona vindex, vel senex, aut aliter impotens, siue propter imbecillitatem corporis, aut quia pauper, & humilis; & hoc in casu admittet istum sub iuratoria cautione pro simili pœna, vel cautionem prestabit pro illa summa, quam inuenire poterit, &
251 in reliquo sub iuratoria cautione: † at si sit vindex, & non inueniat cautionem, tunc Iudex curabit eum non discedere è pretorio, vel è domo propria, sub consimili pœna, & in casu impotentiæ sub alia pœna corporali arbitraria, & ita seruatur: & Baiar. in d. q. 47. sub d. n. 21. non approbat id quod dicit Clar. quòd renuens, vel non inueniens
252 dare fideiussorem bamniatur, nam profectò est dare materiam multiplicandi farinellos, & augetur, & non diminuitur occasio scandali Vtinam non essent tot, & tanti bamniti, res quippe periculosissima, sed in hæc tempora incidimus, in quibus data opera multi se bamniunt, vt furentur, & occidant, ita vt nullus ferè tutus sit in pro-
253 pria domo, testantur id Padus, & Ticinus; † & in adhibenda causæ cognitione sufficiunt summariæ informationes, Monticell. prac. crim. reg. princ. n. 45. Barba. cons. 64. vo. 1. Mascar. de probat. concl. 1370. & etiam sufficeret iuramentum calumniæ, quando esset petitio verisimilis, & casus celeritatem requirat. iux. l. metus. ff. quod met. caus. Menoch. cas. 140. n. 40. & in hac cautione datur etiam fideiussor, vt quotidie seruatur in practica, vt per Clar. q. 47. per tot. & Farinac. d. q. 34. licet de iure ei, qui est diues, non expediat alium fideiussorem dare, sat est quòd ipse promittat, Bar. in l. illicitas. §. ne potentiores. n. 4. de offic. præs. per tex. l. fi. ff. qui satisda. cog. tamen de consuetudine seruatur, quod detur fideiussor. per l. 1. ff. qui satisda. cog.
254 † Verùm experientia docet, quòd feroces, & maligni homines renuunt præstare hanc cautionē de non offendendo, & Iudex solet præcipere, quod præstetur, alioquin pro data omninò habeatur; vt etiam dicit Baiar. d. q. 47. n. 21. & si est pauper addi debet sub pœna corporali arbitraria, vel mandare vt exulet; sed hanc prouisionem damnandam dixi supra, quia non est occasio danda, vt multiplicentur iniqui. l. in fundo. §. penul. ff. de rei vend. melius erit vel in carcerem, vel in domum eum arctare donec satisdet sub magno pœnali præcepto; & quando res agitur inter partes, vt puta inter vnam, & alteram familiam, tunc omnes sequestrari solent in proprijs domibus, vel sub certis

255 ris finibus sub pœnis magnis concludere, & etiam sub pœna indignationis Principis, quæ pro spreto præcepto suo iusto potest extendi etiam vsq; ad mortem, quando fuit contrafactum atrociter, vel cũ magno scandali periculo, de qua pœna per D. Menoc. de arb. iud. cas. 365. & Luc. de pen. in l. 1. C. vt dignit. ordo seruetur. lib. 12. Gramat.
256 decis. 40. n. 20. Farinac. de delict. & pen. q. 19. n. 32. nam pęna omnis in Principe arbitraria dicitur vsq; ad mortem. August. ad Ang. de malef. in ver. caput à spatulis. ver. quando aliqua lege, & refert Farinac. eo. tit. de delict. & pœn. q. 17. n. 60. & Monticell. prac. crim. reg. 2. n. 8. Carer. prac. de homicid. n. 31. & 32. & maior, vel minor erit pęna secundum qualitatem transgressionis, & indignationem Principis,
257 vt per Menoc. & alios supra adduct. † Solent etiam huiusmodi præcepta fieri inter vnam, & alteram communitatem, quãdo occurrit inter eas disputari de finibus territorij, ne discedãt incolę à certo fine, causa vitandi ne deueniatur ad arma. per tex. in l. fi. ff. de decr. ab ord. fac. Et in Statu Serenis. magni Ducis Etruriæ viget mos quidem laudabilis, & vtilis, nam statim atq; ad aures Iudicis maleficiorũ peruenit de aliqua rixa, oportunè tubicen sono tubæ ĩ loco delicti, & in locis solitis monet, & præcipit, quatenus tollantur offẽsiones inter eos, inter quos orta est contentio vsq; in tertiũ, & quartum gradum sub pœnis comminatis, & ꝙ intra quindecim dies, aut mensem proximũ debeant cautionem præstare de tregua, vel pacem fecisse, qua proclamatione facta omnes sibi à calamitate tali cauent; & in cautionibus seruatur deinde supradicta forma, & vi. Afflict. super constit. Regn. in verb. intentionis, vbi octo modis maleficijs futuris obuiari ait.
258 † Quanto autem tempore durare debeat cautio de non offendendo stat in arbitrio iudicis, secundum Bar. in d. §. ne potentiores, n. 7. de iure communi fideiussio præstita oretenus durat per duos menses, & in scriptis perpetuo. l. penul. C. de fideiuss. Afflict. super constit. si vassallus, n. 24. fo. 282. & per decennium durare dicit D. Menoc. de arb. cas. 141. n. 3. & de cautione de iudicio sisti quando expirat, dixi sub
259 n. 181. † Pœnam autem promissam incurrit, qui facto, aut verbis iniuriando contrauenit fideiussioni de non offendendo, quæ pœna debetur omninò; & etiam is qui cautionem rumpit, tenetur luere pœnam pecuniariam, aut corporalem, secundum qualitatem delicti secuti in ipsa contrafactione, scilicet pœnam de iure communi, vel statutario pro delicto, secundum Foller. in prac. crim. in verb. pœnis debitis, n. 23. & Marsconf. 9. col. fi. quod non habet dubium.

Sed

Sed quid si vnus tantùm ex pluribus ab vna parte comprehensis, offendat partem aduersam, vel vnum ex eis, dico omnes ex latere offendentis teneri diuisione portionum inter eos facta, quando omnes insolidum sunt obligati, vt in simili dixi supra sub n. 224. & 228. ita firmat Alex.cons. 116.vo.4 & super hoc Alex cons. facit Tub. Noni. inter cons.crim. diuersor. tom. 1.cons. 152. n. 17.

260 † Et qualiter cautio, aut pax intelligatur rupta, vi. Mascar. de probat.conclus. 1151.& concl. 1557. & de materia pacis, & treguæ, vid. Vulpell.in d.trac.de pac.& omninò Fely.in suo trac.de pac. & treg. 1

261 † Proxima huic disquisitioni est tractatio saluaguardiæ, quam pro securitate accipit, Boer.decis. 297.sub n.6. versi alias sequeretur.& pro saluoconductu accipitur ab Addit.ad Guid. Pap. decis. 418. vbi dicit saluumconductum barbaro vocabulo saluamguardiam appellari. at Io: de Plat.in l.fi.C.de erog.milit.anno.lib. 12. quem refert, & sequitur Pedemon.decis. 88. sub n. 35. accipit saluamguardiam pro custodia. Verū D.Menoc.de arb.iud.cas. 338.videtur assignare differentiam inter saluamguardiam, & saluumconductum; nam saluuscōductus conceditur ne quis molestetur à curia, saluaguardia verò datur ne quis à potentioribus molestetur, nec ab alijs.Doct.in l.illicitas. §.ne potentiores, cum §.seq.ff.de offic.præs.& per Clar.q.47. ver. sed nunquid. Mihi tamen videtur posse assignari nonnullas alias differentias inter saluamguardiam, & saluumconductum, custodiam, &
262 securitatem. prima namq; & præcipua differentia est, † quia saluaguardia solum à Principe conceditur, at cætera de quibus supra implorato Iudicis officio concedi possunt, prout iustitia postulat, vt dixi in materia fideiussionis, & de hac D.Menoc.d.cas 338.nu. 1. & 2. Secunda differētia est quoniam forma saluaguardiæ differt à forma custodiæ, & salniconductus vt statim dicam, nam saluaguardia durat perpetuò. Boer.d.decis. 267. & j dicam n 266. sed cautio, securitas, custodia, & saluusconductus ad tempus.l.sine præfinitione ff.de pen. Tertia differentia est quia saluaguardia conceditur nedum pro interesse priuato, sed etiam pro interesse publico, vt in sequentibus excēplis, secus de saluoconductu, & custodia, (generaliter loquendo) d.§. ne potentiores, vbi Doct.offic.præs. exemplum est; Pone quòd subditus feudatarij Principem superiorem recognoscentis, Principem certum reddiderit de aliqua re ad eundem Principem spectante, à feudatario possessa, iste subditus quamuis rem gratam, & vtilem Principi faciat, nihilominus secus est quo ad feudatarium suum dominum

immediatum, quo casu Princeps ob gratum seruitium, & iustum subditi timorem, solet dare in saluamguardiam subditum Domino suo sub pœna, & pœnis statutis, vt euenit de Vistarino Viqueriæ, qui tamen morte præuentus naturali, in Hispania obijt, & premio gaudere nequiuit, & in ijs terminis proprijs, vel similibus saluaguardia accipitur. Bar. in d. l. illicitas §. ne potentiores. ff. de offic. præs. & in l. denunciamus. C. de ijs quæ ad eccles. confug. l. metus. ff. quod met. cau. Aliud exemplum de officiali magno, quem ob bene administratam iustitiam viriliter, nulla habita acceptione personarum, persequãtur potentiores, tunc Princeps iustus, ac religiosus dat ei saluamguardiã, vt suis fidelibus; & ad prędicta vi. Boer. d. decis. 297. n. 6. 7. & 8. quic-
263 quid mod. Ro. dicant in tit. de carcer. q. 29. n. 15. † Quarta differentia est, quia Princeps solet sub sua saluaguardia recipere obsides, qñ agitur de causa status, vt infra dicam, sed nunquam recipit aliquem sub saluoconductu; solùm concedit saluumconductum, & iste remanet sub tutela iustitiæ ordinariæ. Quinta differentia est, quia cautio de non offendendo in ære, aut in persona, reciprocè datur, vt sup. dictum est n. 243. non sic saluaguardia. Sexta differentia est, † nam qui
264 habet onus saluaguardiæ, tenetur ad omne periculum, vt per Doc. in c. ex parte, de appellat. & tenetur etiam exponere se periculo (licèt non immineat) & vigilare quando custodiendus dormit, vt in c. oportet. 81. distinc. & Luc. de pen. C. de lit. & itiner. custo. lib. 12. in rubr.
265 secus in custode. l. metus. §. quod licet. ff. quod met. cau. † quia custos debitam adhibens diligentiam iuxta solitum excusatur; secundũ ea quæ supra dixi in materia custodia carcerum. n. 114. cum. seq. Nõ enim est obnoxius extraordinariæ diligentiæ, sicut ille qui habet onus
266 saluaguardiæ. Put. de sind. in ver. carcer. cap. 3. & ratio est, quia custos mercenarius dicitur, & ad eum non pertinet de ouibus, vt in Euang. Io. cap. 10. At saluaguardia etiam sine mercede, & personæ intuitu datur, vt supra in primo exemplo, etiam quòd oneratus saluaguardia, non dederit causam iniuncti oneris. Septima differentia est,
267 † nam qui ob priuatam inimicitiam timet ab inimico offendi, & idcirco petit custodiam ne offendatur, illam suis expensis alere debet. Bar. in l. sanctum. n. 2. ff. de rer. diuis. vbi etiam de debitore, qui suis expensis alendus est, per glo. l. fi. in ver. agnoscere. C. de erog. mil. anno. & Alex. ad Bar. limitat, quando debitor habet de suo, idem quando sub custodia, & non in carceribus debitor stare vellet. l. cum sæpe. C. de erog. mil. anno. Put. de sindic. in ver. carcer. c. 4. n. 8. Nõ sic
salua-

saluaguardia, vt 5. Octaua differentia est, quia custodiam ad instantiam partis, Iudex cōcedere solet, siue aduersarius sit potens, siue nō,
168 ad hoc vi. Clar. q. 47. vers. sed pone. † secus in saluaguardia, quæ non conceditur à Principe, nisi aduersarius sit potentior. d. §. ne potentiores, vnde si petens saluamguardiam sit potens ad se defendendum, non conceditur. Neuiz. cons. 83. n. 5. in fi. Nona est differentia, quia custos simplex non tenetur de leuissima culpa, nec de casu fortuito, vt in l. item quæritur, & in l. qui mercedem. ff. locat. Pur. d. cap. 3. & 4. secus est de eo qui saluaguardiæ curam habet. l. Nauta. & in l. idē ait. §. mirarum. ff. Naut. caupo. stab. & doc. in d. l. item quæritur. §. si ful lo. ff. locat. Luc. de pen. d. Rubr. de lit. & itiner. custo. sub n. 3. nec sufficit exacta diligentia, sed exactissima requiritur. d. l. qui mercedem, cū
169 ibi not. ff. locat. † Quinimò nedum tenetur pro facto suo, vel eius nomine gesto, in ære, vel in persona custodiēdi, (sicut tenetur fideiussor de non offendendo) sed etiam tenetur pro facto alieno. Pedemōti. decis. 88. & etiam belluarum, & de omni alia violentia facti, facit Caroc. de locat. rubr. de cas. & pericul. n. 21. & si quid mali in itinere cōtigerit, iste tenetur, si præuideri potuit, & nisi prius debitæ diligētiæ factæ fuerint. Luc. de pen. in l. quoties. n. 19. C. de dignit. lib. 12. & imputabitur ei culpa si de bono equo non prouiderit, cùm per bonam, & rectam iri potuit; idem si de cibo, potuq; non venenatis, per l. vtiq; in fi. ff. de damn. infec. quas diligentias si minime fecerit, erit pœnæ obnoxius. Luc. de pen. d. rubr. C. de litor, & itiner. custo. col. 2. vers. vnde tenetur, qua de re vix eximetur, etiam probando non culpam, sed custos sic, Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de eden. Caroc. de locat. tit. de casib. & pericul. n. 11. & seq. p. 2.
170 † Sed hæc omnia limitantur habere locum, nisi ille qui est sub saluaguardia causam affectatam periculo dederit. cap. damnum, de reg. iur. facit tex. in l. 2. C. de naut. fœno. & in l. qui officij. §. fi. ff. de contrahen. empt. quos tex. Caroc. adducit tit. de cas. & pericul. n. 31. vbi dicit, quòd Roma. in fig. 44. vendidit dictas leges Florentiæ octo Ducatis. facit Petr. sancter. de assecurat. par. 4. & Neuiz. d. cons. 83. n. 8. ita
171 intelligendus. Secundò limitatur non teneri de casibus inopinatis, vt de fulgure, & vi ventorum incendio, & naufragio. ar. l. si ea res, in princ. ff. de act. empt. non sic de incursu latronum, quandoquidem præcauere poterat, & facit illud vulgare:

Bona guardia schiua rea ventura.

facit Add. ad Bertazzol. cons. 338. lit. B. vo. 2.

272† Postremò hæc saluaguardia datur pro defensione iuris, & facti, vt per D. Menoc. cas. 338. n. 3. & Plac. in l. sæpe. C. de interrog. milit. Anno. lib. 12. & ibi per alios ab eo adduct. & nedum conceditur pro tuitione personæ, sed & rerum. Bar. in d. l illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præs. & iux. distinc. D. Menoc. d cas. 338. n. 8. & vt supra in princ.
273 dixi, † quia saluaguardia alia est generalis, alia specialis; generalis est pro personis, & rebus, vt in casu saluaguardiæ datæ Abbatiæ, de qua loquitur Pedamont. decis. 88. specialis quando certæ personæ expresse datur, vt dicit Neuiz. d. cons. 83. sub n. 12. ver. non obstat.
274† In saluaguardia verò, quando Princeps aliquem accipit non adhibetur causæ cognitio, secus quādo hoc onus humeris alterius adijcendum est, cùm sit maximum, ac periculosissimum onus, & valde extraordinarium, vt supra vidimus, nam talis qualis adhibetur causę cognitio, iux. dicta per Franc. Hercul. d. tract. de cautio. de non offen. cap. 3. n. 8. & 11. fallit quando conscientia Principis est informata, quia stat pro ratione voluntas. §. sed quod Principi, institu. de iur. nat. gent. & ciuil. dixi s. in 1. par. Item fallit quando periculum esset in mora. Neuiz d. cons. 83. n. 12. in fi. vbi etiam limitat nō habere locum causæ cognitio in saluaguardia generali, quæ fit per proclamata, secus in speciali; at si Princeps motu proprio mandat quem sub speciali saluaguardia recipi, non est vlterius quærendum, secus si ad
275 preces, secundum ea quæ dixi in 1. par. n. 243. † Et de vi clausulæ, motu proprio, vi. D. Menoch. cas. 201. n. 79. & seq. vbi latè est verum quòd ille, qui saluaguardia oneratus est, poterit post moram se iustificare, & obtinere reuocationem, vt inquit D. Menoch. d. cas. 338. n. 10. & 11. qui dicit solere apponi clausulā iustificatiuam, videlicet si senseris te grauatum compareas, de qua per Caualca. decis. in 1. par. & dixi de test. in 5. par. n. 65.
276 † De saluaguardia autem rerum, & mercium, ac de custodia castri; cùm hæc non pertineant ad materiam nostram, hic superfluum tractare duxi, cùm latè à Franc. Hercul. de cautio. & Strac. de mercatur. Bertazzol. cons. 419. & 420. par. 2. & ab alijs hæc materia tractetur in suis locis, vt est videre apud Bat. in ver. custos. & Farinac. de indit. &
277 tortur. q. 37. n. 157. cum seq. † vbi an custodes rerum, & castri possint torqueri. & Luc. de pen. C. de itin. & itiner. custo. lib. 12. & in tit. de Decurio. lib. 10. & C. de incol. eo. lib.
278† Reliquum est videre de pœna frangentis saluamguardiam, quando nō est in ea expressa, & de iure coī quando frangitur saluaguardia
à Prin-

à Principe, seu ab eius locumtenente concessa, tunc pœna est crimen læsæ Maiestatis. l. 1. in princ. vbi Bar. ff. ad leg. iul. Maiest. Castr. cons. 422. in 6. col. vo. 2. secundum antiq. impres. Si verò saluaguardia est data à Iudice personæ, si frangitur occidendo, tenetur pœna mortis. l. 1. C. ad leg. cor. de sic. & in l. denuntiamus. C. de ijs qui ad Eccles. cōfug. si non occidat, distinguitur, an data opera, & pensatè frangendo vulnerauit, & tunc eadem pœna, si animum habuit occidēdi, de quo dicam in 3. par. & facit ad stat. Mantuæ sub Rubr. de homicid. vbi est §. & intelligantur, animum occidēdi habuisse si lęthaliter vulnerauit, aut non data opera vulnerauit, sed in rixa, & tunc mutilatur, si prouocatus aliter euadere potuerit; vel alia pœna arbitraria corporali plectatur, aut non vulnerauit, sed alio modo iniuria facti saluāguardiam fregit, hoc casu pœna erit pecuniaria, nisi respectu qualitatis personæ offensæ, vel ex statuto aliter suadetur. ar. l. 1. ff. de effract. & expill. & l. hodie. ff. de pen. §. si quis hominem, & §. si quis alim. cum §. seq. de pac. tenen. in vsib. feudo. Neuiz. cons. 83. sub n. 11.
279 †Quando verò saluaguardia data bonis frangitur, tunc pœna est arbitraria per dicta iura. & de hæc vi. Guid. pp. d. decis. 418. & ibi addit. ita fere distinguendo. & Boer. d. decis. 297. n. 6. & 7. & Doc. in d. l. denunciamus, vbi Faber. C. de ijs qui ad Eccles. Guliel de Cun. in tract. assecurat. & in l. quæ bona. §. quoniam. ff. de damn. infec. Farinac. d. q. 29. Io. Feral. tract. de priuil. Reg. Franc. priuil. 16. Cassa. super cōsuetud. Burg. rub. des iustices. vers. aduerte tamen. n. 46. & in Catalog. glor. mundi, p. 1. n. 118. & 195. & Neuiz. alleg. cons. 83. vbi an Episcopus possit recipere inferiores sub saluaguardia, & dicit saluamguardiam durare 30. ann. & vsq; ad mortem concedentis, nisi aliter expressum sit, vi supra n. 249.
280 †Nunquid autem Iudex noster possit concedere scalam francam ex causa duelli, & breuiter dico quòd non, quia licet habeat vices Principis, intelligitur in pertinentibus circa iustitiam, & non aliter, circa quam iudex noster omnia potest, vt latè in 1. par. dixi, de cuius duelli materia latè tractauit tempore suo, & disputauit ad partes Bal. i l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. Cagnol. in l. fauorabiliores, sub n. 15 de reg. iur. Nostris autem temporibus duellum est penitus prohibitum, quod singulare certamen appellatur, & non potest concedi, nec ad id consilium dari, nec fieri, nec videri, vt per Concil. Trident.
281 sess. 25. cap. 19. vbi appellat vsum duelli detestabilem, fabricante Diabolo introductum, ideoq; concedentes omni iurisdictione, vbi fit duellum priuantur, & qui in duello inter se confligunt, pœnā per-

petuæ infamiæ, ac confiscationis bonorum incurrunt, & in eo moriens caret ecclesiastica sepultura, ita quòd si propter honorem mundi alias duellum fiebat; nunc verò propter infamiam fieret, & per consequens qui duellum iniret perderet corpus, animam, honorem, & b
283 omnia, & spectatores sunt excómunicati, & perpetuæ maledictioni damnati, sicut consulentes, & quidem apud christianos nullo modo, nullave causa licite duellum fieri potest, de quo etiam per Decian. de delict. tom. 1. lib 2 cap. 19. num. 4. fo. 36. Quamuis de facto in partibus Sabaudiæ anno præterito audierim hoc singulare certamen secutum fuisse inter filium seren.mi Sabaudiæ Ducis, & Equitem magnæ existimationis Gallum, quamobrem Summus Pontifex hoc valde ægreferens, monuit, vt in futurum abstinerent, licet causa saltem colorata extiterit, nempè Religionis Christianæ tuendæ (vt ferunt) & de hoc satis dictum.
284† Restat tandem videre cuius expensis pauperes carcerati alendi sint, & resolutiuè si pro causa ciuili pauper sit carceratus, qui eum comprehendi fecit tenetur ad alimenta. tex. est in l. iudices, & in l. 3. C. de Episc. aud. glo. sing. in verb. agnoscere. C. de erogat. milit. annon. lib. 12. Bar. in l. sanctum, de rer. diuis. Ias. in l. si victum. ff. de vt iud. Caso. inter cons. crim. diuerso. tit. de captura. n. 16. idem Ias. in § an stautem. n. 93. de Act. Boer. decis. 303. n. 10. & Put. de sindic. cap. 4. in verb. carcer. vbi ait posse agi actione iniuriarum si lectum, & alimenta carceratis pauperibus denegantur ab illis, ad quos spectat. At si pauper est pro causa criminali incarceratus, tunc debet alimentari de publico, secundú com. sent. & communem omnium locorú practicam, quando bona carcerati fuere publicata. tex. in l. mulier in op. salinarum. ff. de capt. & postli. reuer. & ibi glo. nam quando fiscus sentit vtile ex publicatione bonorum, vtiq; incommodum sentire de-
285 bet. l. secundum naturam, de reg. iur. Mars sing. 265. & publicatio fit dummodo reus non egeat dum stat in carceribus, aliòquin fiscus negando alimenta dicitur homicida, vel necare ante tempus. l. veb negare. ff. de alim. & cib. legat. & in publicatione bonorum non com-
286 præhenduntur aliméta. l. lis cui. vbi Bar. ff. eo. Hinc est, quòd si bona bannitorum sint confiscata, quamdiu bannitus viuit, fiscus illius alimenta non percipit. Nell. de bannit. in 1. par. 2. temp. q. 84. & ita fuisse iudicatum testatur Boss. de bono. publicat. n. 72. vbi vide. & ratio est quia damnati retinent ea, quæ sunt iuris naturalis. l. in metallum. ff. de ijs quæ pro non script. secundum Doc. in l. victum, vbi Bar. limitat

288 limitat habere locum in causa ciuili, aut crim. pecuniaria. † Hinc est etiam in fortioribus terminis, quòd bonis confiscatis reseruatur etiam legitima filijs, & prius est deducenda (deductis debitis) & fiscus satisfacere tenetur, vt per Boss. eo.tit.n.1. cum mult. seq. & est co. sententia, nec fiscus potest petere à patre alimenta filij bamniti, ex quo de iure naturæ sunt debita filijs. Spec. de execut. sent. ver. quid si filius, in fi. Nell. d. tract. de bamnit. in 1.p.2.temp.n.36. Veruntamen quando quis est bamnitus, & eius bona sunt confiscata, non percipit alimenta de cõsuetudine. Alia ratio est in filio bamniti qui non deli-
288 quit, & adeo non debet ex facto patris priuari alimentis. l. si quis, C. de inoff. testa. l. sancimus, C. de pœn. & quid in crim. læs. Maiesta. vt Put. de syndic. in verb. fui rogatus. n.2. fo. mihi 311. & fo. 159. & cùm legitima sit debita iure naturæ, & loco alimentorum habeatur, per statutum tolli non potest. l. iura sanguinis, & ibi Dec. n.7. & Add. de reg. iur. Est verum, quòd si pater in vita alienauerit alia de causa quam ob delictum, tunc si nihil remanebit filio, patienter ferre memento, licet hæc conclusio multas distinctiones recipiat, quæ cùm ad tractatum nostrum non pertineant, latè iudicare inter alios Caualca. decis. 7. & 8. vbi latè de legitima, & in Add. & 1. decis. 16. par. 3.
289 vbi an, † & quomodo pater possit prohibere, ne bona alienentur in casu delicti filij; & etiam Mantar. trac. de fideicommis. q. 47. par. 2. Sed quando carceratus est inops, qui nulla bona habuit, sed eius paupertas tantummodo confiscata est, tunc deficiẽtibus eleemosynis, debet alimentari de publico, tex. formalis est expressus in d. l. iudices, & in l. 3. C. de episc. aud. Ias. in §. si quis in fraudem. n.23. institut. de act. & in l. si victum. n.2. de re iud. & ibi Apostil. Et ratio est quia sicut
290 reip. interest delicta puniri, l. congruit ff. de offic. pres. ita etiã reip. interest alimenta præstari incarceratis, donec iustitia suum sortiatur effectum. l. cum ratio. ff. de bo. damnat. Fiscus autem à paupertate nullum commodum sentit, quia eius commodum bursale dicitur. Boss. de iur. & priuil. fisc. ergo cessare debet incommodum per supradicta,
291 quamuis fiscus, & reip. æquiparentur. Alciat. in l. inter publicam, ver. fiscus, de ver. sig. Io. plat. in Rubr. C. de iur. fisc. & sic resoluitur quæstio an ad Dominum, vel ad Cõmunitatem spectat alere carceratos. & quoniã allegata fuit l. Iudices. C. de episc. aud. dici posset hæc
292 alimenta præstanda à Iudice per illum tex. & videtur tenere, vltra alios, Abb. in reperto. in verb. paupertas, vbi Add. Corset. sed re vera quod tex. non dicit, nec nos, si consideremus, in auth. de trien. & semiss.

semiss.cum simil. aggrauatur solum Iudex in iubendo,& mandando, vt carceratis alimenta præbeantur ab eis, ad quos de iure, vel de cōsuetudine spectat: item quando Iudex non est pauper, sed Dei timoratus, debet ipse succurrere de suo pauperibus incarceratis, iux. Euang. quod superest date eleemosynam,& ecce omnia munda sunt vobis. Luc. 11. pium est enim,& sanctum,& meritorium vitæ æternę alere pauperes. Matth. cap. 25. Put. de synd. in d. ver. carcer. cap. 4. n. 3.
293 † & infans mulieris carceratæ pariter publicis expensis alendus est,
294 Gomes. var. resolut. de delic. cap. 13. n. 37. col. 2. † pro quibus expensis Communitas potest imponere collectam, si non habet aliunde vnde alere possit carceratos, vt trad. Bar. & Doc. in l. 4. §. actor. ff. de re iud. sequitur Boss. tit. de Princ. & priuil. eius. n. 96. & pauperes hoc in casu non debent soluere collectam. Ias. in l. 4. §. 1. n. 21. facit Bal. in
295 l. præses. C. de ser. & aqua. vbi pauper non tenetur alere pauperem cum ipse egeat, quia ita est ordo caritatis. c. dilecto. ext. de præben. & ex hoc alia sortitur quæstio, an collecta ista debeat imponi super rebus, idest super æstimo, aut per capita, vel per ora, & capita, & quod causa pauperum respectu alimentorum respiciat, seu requirat auxilium à communitate, tenent omnes Doct. in l. omnes, & ibi glos. C. de anno. & tribut. lib. 10. Bar. in l. sancimus. §. sed si quis, in fi. C. de lat. li-
296 ber. tull. qua de causa in multis locis sunt constituta, & erecta loca pia pauperum, præsertim in alma Ciuitate Genuæ, vbi re vera pietas regnat, & in ea præstantissimum officium misericordiæ erectum est, quod pater pauperum dici potest, norma quippe, & exemplum mirandum omnibus alijs Prouincijs, tam quò ad exuberantiam continuam eleemosynarum, quàm quò ad ordinem, & formam alēdi pauperes, quos non sinunt vagare per vrbem illam quæritando, nec per Ecclesias impediendo orantes; sed recipiuntur passim amore Dei in locis deputatis, & inibi prouidetur eis de rebus, & alijs necessarijs quò ad victum, & vestitum, quinimmo artes traduntur eis, & instruuntur, prout quisq; ingenio, & industria pollet: nec mirum, vel vanum est, quòd Christus D.N. se centuplum redditurum esse ijs est pollicitus, qui pro eius nomine de suis bonis aliqua vel dimiserint, vel pauperibus erogauerint, cùm nulla Ciuitas sit, cuius nos habeamus notitiā, quæ tot opibus abūdet quot Ianua, si priuatæ cuiusq; homini facultates considerentur.
297 † Et quoniam delicta atrocia, (vt plurimum) à sceleratissimis, & facinorosissimis patrari solent, ideo in modo, & ordine capturæ taliū
homi-

hominum non est insistendum nimis, quia ordo est ordinem non seruare contra hos proteruos, vt dixi in 1. par. & frustra est quærere, an sint relaxandi.

298 † Præterea licet à præceptis pœnalibus non sit inchoandum iudicium, vt per Boss. d. tit. quomo. proc. per præcept. pœnal. & ratio est quia contumax est si non comparet, vel quia conscientia proprij sceleris remordet, vel quia nõ audet se ponere in carcere, cùm de futuris contingentibus dubitari possit, vel propter potentiam aduersarij, & quandoq; propter nimiam iudicis sæuitiam, vel aliter; non autem propter contemptum iustitiæ, aut Iudicis, ideo regulariter à præceptis pœnalibus non est inchoandum. Clar. q. 31. vers. item quæro. Bru. consf. 87. n. 46. Bertazzol. cons. 354. vol. 1 Rol. cons. 47. n. 44. vo. 2. & hoc maxime procedit vbi est formanda inquisitio, vt dicunt supra-

299 dicti Doct. † Sed in patria Fiuizani seruatur, quòd sumptis Informationibus, transmittitur præceptum pœnale reo, sub pœna confessi, & conuicti criminis, vt compareat personaliter ad respondendum pro nonnullis concernentibus interesse Fisci. ita vt reus ignoret causam suæ vocationis, quamuis præsumat; & quidem practica hæc, licèt rigorosa prima facie appareat, & deuia à iure communi, per l. libellorum. C. de accusat. tamen negari non potest, quin processus non fiat magis secretè, & imposturis, & subornationibus minus locus sit; & licèt de iure communi in alijs locis practica seruetur formandi in-

300 quisitionem, tamen † ex causa quandoq; iudiciũ incipit à præceptis pœnalibus, & ex causa multa alia fiunt, quæ alias iniusta apparerent. Bal. in l. si quis nõ dicam. col. 3. in fi. C. de episc. pulchre Cachera. decis. 88. sub n. 34. & 35. & seq. & diuersimode fiunt hæc præcepta pœnalia, vt dixi n. 189. vel sub pœna confessi, aut conuicti, vel sub pęna pecuniaria, aut alia grauiori corporali, vel aliter. Farinac. de de-

301 lict. & pęn. q. 19. Nec possunt fieri nisi à supremo Iudice, vel ab authoritatem brachij Regij habente. Boss. eo. tit. n. 13. Put. de sindic. in ver. restat videre de præceptis. & per Clar. d. q. 31. vbi nisi de ordine Senatus talia pręcepta fieri possunt, quibus in locis habetur quid stante statuto imponente pœnam contumaciæ confesso, & conuicto. vi. Nat. cons. 594. vo. 3. Fely. in c. 1. de dol. & contu. Pereg. de

302 iur. fisc. lib. 5. n. 32. † vbi tenet, quòd quis non potest citari sub pœna confiscationis bonorum, & Ias. in l. quod iussi. n. 19. de re iud. vbi non potest præcipi quod quis non recedat è domo sub pœna delicti, quia diceretur delictum de non delicto quod non potest Iudex ordinarius

narios facere, vt infra dicam, nisi præcipiatur sub pœna confessi, & conuicti criminis. vid. supra n. 251. Verùm hæc omnia cessant in Iudice nostro supremæ authoritatis, propter Brachium Regium, per ea
303 quæ in 1. par. sub n. 7. & alibi passim dicta sunt, † & dispositio l. eos. C. de mod. mulct. qua cauetur ne mulcta excedat certam quantitatem, de consuetudine non seruatur etiam à Iudicibus ordinarijs, Iaf. in l. 1. ff. si quis iusd. non obtemp. Rol. cons. 47. n. 13. vol. 2. D. Menoch. caf. 280. Boss. tit. de inuict. n. 8.
304 † Causæ verò procedendi per præcepta pœnalia, videntur esse quando delictum est certum, & valde atrox, sed difficilis probationis, & est suspicio vehemens contra certam personam, quæ post delictum latitaret; & quia non potest sumi inditium à latitante tanquã
305 de fuga, † cùm latitans fugere non dicatur. Bar. in l. 1. col. 1. C. de edilic. act. & Put. in ver. carcer. cap. 6. n. 3. ideo solet citari per præcepta pœnalia, eo maxime attenta eius qualitate. Item potest esse quòd Iudex sciat in cõscientia veritatem facti, & tamen non inueniantur testimonia, quæ deponere in iudicio velint, vel testes timeant deponere nisi prius is, qui deliquit valde potens sit carceratus, & vt delictum non remaneat impunitum, fiunt præcepta comminantia magnam pœnam si vocatus comparere nolit, aut quia aliquando sic prudenti Iudici placuit ex aliqua causa non formare inquisitionem contra vnum (quando à pluribus delictum factum arguitur) ne complices, vel alij suspecti fugiant, aut instruãtur videntes inquisitionem contra socium formatã, idẽ quando tractaretur de pluribus delictis grauibus ad cautelam fieret præceptum de comparẽdo sub leuiori pœna, quia videns tenorem inquisitionis forte renueret comparere, quandoquidem iuxta qualitatem pœnæ nimis grauis timo-
306 rem incuteret; † quas quidem considerationes habere solent Iudices valde practici, & supremæ authoritatis tantùm, qui iux. casus, & facti contingentiam, consilium (vt dicitur) sumunt in arena, tanquã copiosi partitorum, seu remediorum, exemplo prudentiss. Medici; qui modò vnum, modò aliud remediũ adhibet, prout qualitas morbi inueterati, & gangrenæ requirit, adhibendo tandem ignem, secundum subiectam materiam, & extremis morbis extrema remedia, dicit Aphoris.
307 Verum in proposito quando testes indicta mulcta comparere nollent, tunc possunt mulctari toties quoties, vt dixi de test. in 5. par. n. 66. & 177. & post trinam mulctam is testis arguitur de falso, tanquã
suborna-

subornatus, vel pecunia corruptus, & ad hoc Bar. in l. 1. §. 1. ff. de falsis cautelam docet, vt formetur inquisitio contra hunc testem de pecunia accepta pro testimonio adhibēdo, qui poterit in contumaciam condemnari, iux. dispositionem legis. Cor. de fals. cuius timore ve-
308 nient Ang. de malef. in ver. comparent dicti inquisiti n. 7. † At Iudex Brachij regij pœnam d. leg. Cor. de fals. poterit comminari testi ab initio per præceptum pœnale, non seruato ordine mulctæ, nec formata inquisitione, cùm possit procedere ordine non seruato, nec seruata forma iuris ordinarij, vt supra in 1. par. sub n. 127. cum seq.
309 † Postremò Iudex noster poterit saluumconductum facere tàm absentibus iam condemnatis, seu bamnitis, quàm adhuc non bamnitis, vel circa alia delicta, præter delictum de quo præcipuè quæritur, vt ab isto se expurgare valeant, vel vt veniant dicere veritatem, tanquā testes, vt delictum, & delinquentes detegantur, quod iudices ordinarij (extraordinaria authoritate non fungentes) minimè facere possunt, nam saluumconductum facere soli Principi competit. Boss. in tit. de citat. n. 39. per tex. l. relegati ff. de pœn. Saly. in l. cùm indulgentia. C. de sent. pass. dixi de test. in 4. par. sub n. 70. cum seq. Clar. §. fi. q. 32. ver. tu scis. & ver. sed hic quæro. Boer. decis. 179. D. Menoc. de arb. q. 81. Afflict. decis. 4. vbi dicit, quòd solus Princeps saluūconductum
310 perpetuum facere potest, † sed Iudex habens Brachium regium, saluumconductum facere non potest, nisi ad tempus; & ex causa indagandæ veritatis, ita exigente iustitia, & non aliter, quia saluusconductus siue in perpetuum, siue ad tēpus, quod concedi solet à Principe, alia de causa, quam ob exercendam iustitiam sapit naturā gratiæ, quæ soli Principi reseruata est, vt pulchrè per Boer. decis. 297. nu. 7. & 8. & vbi de causa iustitia cessat, vtiq; cessat authoritas Iudicis. c. cum cessante de appellat.
311 † Et de frangente saluumconductum, vi. Boer. d. decis. 179. & Menoch. cas. 337. & ad hanc materiam vi. Farinac. de carcer. q. 29 fo. 293. vbi diffusè loquitur. & Nell. d. trac. de bamnit. 2. par. 2. temp. q. 15. & alios quamplures alleg. Baiar. ad Clar. q. 32. n. 17. vsq; ad n. 41. & Cartar. de execut. sent. capt. bamnit. cap. fi. n. 316. Put. de sindic. in verb.
312 saluusconductus, † vbi dicit quòd habens saluumconductum, si capiatur, debet reponi in pristinam libertatem, etiam quòd illud habuerit à Iudice non habente potestatem concedendi saluumcondu-
313 ctum, & hoc propter fidem publicam, de qua Valer. Max. lib. 6. cap. 6. ait, fidei publicæ imagine ante oculos posita, venerabile fidei

numen

numen dexteram suam, certissimum salutis humanæ pignus ostentat, sub qua nemo decipi debet, l. 1. C. de ij qui veniam æta. impetr. Dec. & Cagnol. in ca. est natura. de reg. iur. Franc. decis. 258. n. 1. vo. 2. vid. Farinac. d. q. 29. n. 5. & 95. & in summa ex quo saluuscōductus est stricti iuris, vt firmant supradicti Doct. & tantum valet quantum sonat.
314 † Cautela est vt omnes vires saluiconductus extensæ exprimantur, ac scriptæ sint in diplomate, videlicet qua de causa, per quantum tēpus, vbi, & ijs similia, nam abundans cautela non nocet, & saluusconductus omninò seruandus est, nec vllo modo violandus; quia licèt expediat puniri malefactores, tamen non via iniqua, & iniusta,
315 † quoniam non sunt facienda mala, vt eueniant bona, 22. q. 2. primum. c. non sunt. 23. q. 4. Damas. reg. 107. Et in hoc propos. vi. Decia. de delict. tom. 1. lib. 2. c. 19. vbi tractat an delictum minus permittendum sit, vt delictum maius euitetur, & plura iura adducit, sed in
316 duobus tantùm casibus fidem frangere liceret; Primò quando qui habet saluumconductū, promisit dicere veritatem, & seriem facti extraiudicialiter narrare, & propter hoc fuit ei saluusconductus cōcessus, & postea coram Iudice negauit veritatem, nam hoc casu fran-
317 genti fidem, fides frangatur eidem. l. cùm proponas. C. de pac. † Secundò casu quando iste veniendo, vel redeūdo non leuiter deliquit, nec ad necessariam defensam, vt per Iodoc. prac. crim. cap. 26. num. 7. Franc. d. decis. 258. refert. & sequitur Baiar. ad Clar. d. q. 32. sub n. 55.
318 † Et pro cōplemento huius secundę partis, vt finem cum eius principio coniungam, licèt de appellatione tractare sit superfluum, stante suprema authoritate Iudicis nostri; nihilominus quæro, an reus (vbi appellari potest ab iniusta carceratione) post decem dies de iure communi datos ad appellandum, vel post terminum à statuto præstitutum admittatur semper, & quandocunq; & breuiter dico, quòd sic, quandoquidem grauamen hoc est continuum, & successiuū, nam carcer coercet, & est mala mansio, vt dixi in hac par. n. 12. cū seq. Spec. in tit. de Appellat. §. nunc restat. vers. sed quid dices de hac detentione reali, ideoq; tempus non currit; & quamuis à præcepto de captura non appellatur, tamen à diutina carceratione appellari potest, cùm sit species pœnæ. l. qui diutino. ff. de pen. & carcer detur ad custodiam, non autem ad pœnam. l. 1. & l. de ij. C. de custo. reo. l. aut damnum. §. solent. ff. de pen. Bal. in l. 2 C. de episc. aud. Mars. prac. §. attingam n. 19. § expedita. n. 73. Ias. in l. ait prætor. §. si aliquando. n. 9. ff. de no. op. nunt. Guid. Pap. decis. 236.

Sed

320 † Sed quæro etiam an pendente appellatione carceratus debeat stare in carcere Iudicis à quo, vel iudicis ad quem, & videtur quòd debet stare in carcere iudicis ad quem, eo quia carceratio est de processu. Boss. in tit. de captura. n. 83. Put. in d. ver. carcer. cap. 7. nu. 2. vbi mouet, sed non resoluit, sicut Sol Martij. alleg. not. in l. eos, de appell. & virtute appellationis interpositæ appellans constituitur in potestate, & protectione Iudicis ad quem, & est exemptus à iurisdictione Iudicis à quo. c. ad audientiam. extra de Appellat. & Guid. Pap. decis. 436. n. 1. Lancellot. de attenta. in 2. par. cap. 12. 10. limit. n. 8. & in præfat. n. 208. cum seq. vbi an captura litis pendentiam inducat, quæ op. vera est, & seruatur quando iudici ad quem occurrit petere carceratum in fortijs suis pro examinando, vel aliter, vt per eundem Guid. Pap. decis. 237. n. 2. & ibi addit. alioquin consuetudo obseruat carceratum morari in carcere Iudicis à quo, donec cognoscatur quid iuris, vt in 1. par. dixi in hoc propos. sub nu. 90. Et per hæc sit finis impositus huic secundæ parti ad laudem Dei, & gloriosiss. Matris Mariæ Virginis.

SVMMARIVM

TERTIÆ PARTIS.

1 BRACHII Regij vires circa torturam. n. 48.
Torturæ materia difficilis, & periculosa.
2 *Sancti August. verba ad Iudices, quo ad torturã.*
Exempla quibus innocens ab torturam dixit se nocentem.
3 *Brachium Regium cur, & quibus de causis, quo ad torturam detur.*
4 *Repetitio testium quando facienda, & quando nõ.*
5 *Reus referens se ad iam per eum dicta, an satisfaciat in repetitione.*
Cautela quando reus pluries examinatur, ne contrarietur.
6 *Inditia ad torturam quæ sufficientia sunt. 73.*

7 *In Tortu-*

Consue-

Consuetudo delinquendi est magnum indicium.
Tortura in magnis delictis qualiter adhibenda.
36 *Testes omnes an torquendi, vel duo sufficiant.*
37 *Tortura testium est refrenanda, [illegible] multitudo.*
38 *Protestatio citra praeiudicium confessi & conuicti.*
Reus super aliis delictis qualiter interrogandus, & torquendus.
39 *Interrogari in specie quando quis debet.*
40 *Certum quod est, non debet in dubium reuocari.*
Quaestio cessat in confesso.
Quod per confessionem constat, apparere, immo certum esse dicitur.
41 *Reus conuictus, & confessus interrogatus, an deliquerit, impertinenter dicitur interrogatus.*
Iudex fatuus est, qui Reum confessum & conuictum, adhuc dubitatiuè illum interrogat, & quam sit praeiudiciale.
42 *Iudex potest interrogare Reum conuictum & confessum, quo ad alios.*
Confessus, probata deinde innocentia non debet puniri.
43 *Protestatio citra praeiudicium Bamni, & rei iudicatae.*
44 *Confessus per solam contumatiam, audiendus.*
45 *Fiscus habet intentionem fundatam in statuto, in sententia, in bamno.*
46 *Bamnitus ad nouas defensiones non solet admitti, nisi prius audito statu causae à Principe, & quàm sit damnosum hanc practicam non seruari.*
47 *Bamnitus quando per Iudicem ad nouas defensiones possit admitti.*
48 *Brachij regij vis & authoritas, quanta, & qualiter circa torturam exercendam; & de effectibus exinde resultantibus.*
Deus Donum Intellectus dat Iudicibus timentibus eum.
49 *Conscientia bona testibus gaudet.*
50 *Conscientia bona communis esse debet. 159.*
Conscientia bona Iudicem excusat. supra n. 32.
51 *Torturae gradus qui, & quot sunt.*
52 *Tortura quomodo adhibenda leuiter, & quando acriter.*
53 *Iudex in adhibenda tortura, quae considerare debeat. n. 100.*
54 *Tortura ad mensuram danda.*
55 *Tortura plena quae dicitur, quae non.*
56 *Tormentorum species multae, & quae magis in vsu, & quae in desuetudinem abierunt. 57. & seq.*
57 *Tormentum funis est magis in vsu, & tortura funis est regina tormẽtorũ.*
58 *Ferula, aut fustigatio, pro tormento, contra quos adhibitur.*
59 *Tormentum ignis quomodo infertur.*
60 *Horologium puluerinum esse necessarium in adhibenda tortura.*

61 *Tormentum funis in squassis dandis periculosum.*
62 *Torqueri potest qui nō vult Iudici respondere, & qualiter hoc sit verū.n.63.*
63 *Practica torquendi eum, qui non vult respondere Iudici.*
64 *Dolosus dicitur, qui renuit respondere Iudici.*
65 *Tacens quando inditium facit contra se.*
66 *Arma de domo Rei non sunt sumenda, & quomodo Reg. fallit.*
67 *Turpitudinem suam allegare an liceat.*
68 *Interrogatorijs impertinentibus, quis non cogitur respondere. & n. 72.*
69 *Iurare cum tenetur reus cogi potest, alioquin torqueri potest.*
70 *Iudex liberi arbitrij nequit sine iuramento recipere testes.*
71 *Testis q super capitulis deposuit, renuēs iurare super ĩterrogatorijs, nil ꝓbat*
72 *Respondere quando quis non tenetur.*
73 *Inditia ad torturam sufficientia. 6. & inf. 136.*
74 *Iudex Brachij regij torquere an possit absque sufficientibus inditijs.*
Iudex Brachij Regij est omnino alligatus conscientiæ.
75 *Iudex Brachij Regij potest credere testi, alias non credendo.*
Testes inhabiles quando admittuntur.
76 *Testi condemnato, vel conuicto de falso, fides non datur.*
Testis qui per torturam falsum dixit, non punitur.
77 *Arbitrium liberum datum intelligitur quo ad personas, & non quo ad dicta testium.*
Testium multitudo non potest sanare defectus qui in dicto testium insunt.
78 *Inditiorum ad torturam multæ qualitates.*
79 *Famæ inditium.*
80 *Fama facit credere quod fortè non est.*
Famam negligere est vituperium.
81 *Nomen malum quod nam inditium facit.*
82 *Argumentum à malo nomine fallax est.*
83 *Papa cur nomen sibi mutat in sua creatione.*
84 *Denominatio facit inditium contra denominatum.*
Qui stat videat ne cadat.
85 *Conuersatio mala inditium facit.*
86 *Conuersatio mala, & bona verba causant dolorem.*
87 *Mendatium quale inditium facit.*
88 *Rubor inditium facit.*
89 *Fuga quando inditium facit.*
90 *Resistentia facta curiæ quando inditium facit.*
91 *Dictum socij criminis quodnam inditium facit.*
92 *Delinquens solitus qui dicitur.*

A Tertio

Iudicum

145 *Iudicũ quorundã impertinens indagatio, & mẽs nõ recta ĩ materia torturę.*
146 *Iudex cuiuscunque authoritatis, qui excessit valde in torquendo, & tortus moritur in tortura puniendus est capitaliter.*
147 *Tortus indebite, an teneatur de iniuria verbo, vel facto illata cõtra Iudicẽ.*
148 *Iram continere, maius esse fertur, quàm hostes in bello superare.*
149 *Impunitate promissa, & non seruata, an excusetur reus si delinquit contra Iudicem.*
Fides etiam hosti seruanda.
Iuramentum super promissione impunitatis an seruandum.
Iudex ordinarius, non potest impunitatem promittere.
150 *Qui contrahit vel scit, aut scire præsumitur.*
Iudex supremæ authoritatis potest impunitatẽ ꝑmittere, & debet eã seruare.
151 *Impunitatis promissio parum distat à suggestione.*
152 *Confessio sub spe impunitatis extorta quando valet.*
Veritatem inuestigare quot modis permittitur.
Impunitatis promissio ambigua non est obligatoria.
Sententia contra iniustitiam facientes, Ezech. Proph.
153 *Confessio spe impunitatis extorta reuocata quid iuris, & an faciat nihilominus inditium.*
154 *Impunitas furi promissa non seruanda.*
Salarium an debetur Iudici concessa impunitate à Principe.
155 *Incantationes, & maleficia quibus Rei in tortura vtuntur. n. 154. & 155.*
Mundus sine timore torturæ non potest in pace viuere.
156 *Iudex quid facere potest contra incantationes.*
157 *Tortus & non confessus ob dubium incantationum, an debet aliqua pena condemnari.*
Incantationum inditia.
158 *Regulæ ordinariæ in materia torturæ sunt fallaces.*
Gladius in manu insanientis periculosus.
Practica bona & approbata seruanda.
159 *Iudex iustus tenetur adaptare suam particularem conscientiam, cum conscientia publica.*
160 *Iudex ordinarius excedendo vires excusatur quandoq; si est rectæ cõsciẽtiæ.*
Iudex ordinarius secundum acta & probata iudicat.
Limitata causa limitatum parit effectum, idem de iurisdictione limitata.
161 *Brachij Regij authoritas, & recta conscientia simul quantam vim in torquendo præbent.*
162 *Iudex caueat à torquendo ex abrupto, sine aliquo inditio, & quando nõ est certus in conscientia.*

Tortura

Tortura in delictis occultis facilius irrogatur.

163 *Brachium Regium dicitur subordinatio quædam extraordinaria, non tamen penitus iuri contraria.*

Brachium Regium carens ratione mortuum dicitur.

Arbitrium liberũ regulatur cum iusto, & iustũ cum veritate & cõsciẽtia.

164 *Torturæ an interueniant Aduocatus, & Procurator fiscales.*

Fiscus dicitur subditorum calamitas.

165 *Tortura in pœnis arbitrarijs, an inferri possit.*

166 *Tortura super delictis leuibus, an inferenda.*

167 *Tortura an testi in causa ciuili inferenda.*

168 *Mandans qui fassus est mandatum, sed illud reuocasse, an huic confessioni cum qualitate standum sit.*

Confessio qualificata qualiter acceptanda.

Reuocatio est facti, & qualiter fiat. n. 170.

Mandatarius quando non disgrauat mandantem.

169 *Mandatum quibus coniecturis non præsumitur reuocatum.*

170 *Reuocatio qualiter fieri debet.*

171 *Mandans reuocando, an tenetur certiorare eum contra quem mandatum dedit. & quomodo.*

172 *L. nihil tàm naturale. de Reg. iur. qualiter procedit.*

Statutum Mantuæ sub Rubr. de mandatoribus, interpretatur.

173 *Mandans qui dicit reuocasse mandatum, sed patrato delicto receptans delinquentes mandatarios, est ac si non reuocasset.*

Acceptans illico delinquentem an pari pœna puniendus.

174 *Mendax in re principali, dicitur mendax in accessorio.*

175 *In dubio semper, ad coniecturas recurrendum est.*

Mandatum tale præcessisse præsumitur, quale delictum successit.

176 *Differentia inter mandatum, consilium, & persuasionem.*

177 *Mandans occidi, dicitur ipse homicida.*

178 *Mandans an teneatur de excessu.*

179 *Mandans tenetur de omni & toto eo quod sequitur ob mandatum.*

Vulnera, percussiones, & verbera non dantur ad mensuram.

180 *Qualitates aggrauantes delictum ob factum mandatarij, vtiq; mandantem aggrauant.*

181 *Confessio per torturam requirit ratificationem.*

Ratificatio confessionis quando, & qualiter facienda. 185. & 192.

182 *Confessionis duæ sunt perseuerationes.*

Perseuerantia alia expressa, alia tacita.

183 *Confessio in tortura sine inditijs, sed perseuerata an valet.*

Perseuerare

Quid si fuerit acceptata.
Quid ex interuallo. quid in teste. n. 209.
Quid post conclusum in causa.
Quid si fuerit geminata.
205 *Confessionis reuocatio quando non tenet.*
Error qualiter probandus. n. 207. 210. 212.
206 *Confessio de proprio facto, vel de alieno quo, & qn reuocari potest. 208.*
207 *Confessionis reuocandæ, quæ & quot sunt causæ iustæ, & legitimæ.*
Confessio Rei, & Procuratoris, est reuocabilis, secus Aduocati.
208 *Probatio rem aliter se habere quando sufficit, & quando non.*
209 *Confessio quando reuocatur parit suspitionem, ne testes sint subornati.*
Testis ex interuallo non potest reuocare suum dictum.
210 *Error quando allegari debet.*
Metus qualis sit, vt excuset.
Metus quando tollitur.
Metus qualiter allegandus.
211 *Metus solus non disgrauat.*
212 *Confessio per solum metum torturæ non reuocatur. supra n. 211.*
Practica torquendi illum qui allegat confessionem suam per metum torturæ emanasse.
Reuocatio confessionis per metum an sufficit, & qualiter in hac re Iudex se gerere debet.
213 *Confessio quando dubia remanet, & non nitida an possit Reus cõdemnari.*
214 *Ignorantia an sit causa sufficiens reuocandæ confessionis.*
Ignorantia in quibus cadit.
215 *Ignorantia in facto alieno.*
Restitutio ex capite ignorantiæ quando concedenda.
216 *Obliuio an sit iusta causa reuocandæ confessionis.*
Obliuio in teste est lata culpa.
217 *Fatuus optimum locum habet in memoria. quid si quis finxit se fatuum.*
Fatuitas quomodo sanatur.
218 *Ira an sit causa legitima reuocandæ confessionis.*
219 *Persuasio an excusat, vel tollat confessionem.*
Confessio sub spe impunitatis an reuocabilis.
220 *Reuocationis effectus.*
Confessio reuocata, dum quæritur de veritate non tollitur per reuocationem, sed stat in suspenso.
Confessus reuocando quando non debet audiri.
221 *Statutum Mantuæ Rubr. de Tormentis, circa ratificationem interpretatur*

Reuocatio

303 *Exculpatio testis extraiudicialiter, postquàm iudicialiter grauauit, an prodest.*

304 *Vtile per inutile non vitiatur.*

Suspitio falsitatis quando pro falsitate habetur.

Ius Fisco acquisitum priuatorum dictis an tolli possit.

305 *Exculpatio testis spontanea, ex interuallo facta an prodest.*

306 *Exculpatio illius, qui est Reus quo ad se, & testis quo ad alios, an prodest. & sibi & alijs.*

Exculpatio prodest quando cũ ea concurrunt coniecturæ, & præsumptiones.

307 *Assertio iudicis an possit disgrauare.*

Exculpatio Domini cui res furata est, an disgrauat furem.

Amicus noster non est, qui nostra bona tollit.

308 *Præsumptio pro innocentia Rei est validior.*

309 *Statutum excludens omnes exceptiones non excludit exceptionem innocentiæ.*

Iudex cognoscens sententiam iniustam, non debet exequi ratione innocentiæ.

Innocentia quantum prosit, tàm in fabricando processum quam post. & admittit non admittenda.

310 *Inquisitio quando locum non habet.*

Socius non dicitur furtum facere in re, in qua est inita societas.

Depositanti rem penes aliquem, an licet inscio depositario recipere ex se illam rem.

Rem suam de manu potentis, an liceat auferre.

Creditor verus, si non potest probare creditum, an possit licitè quoquomodo tantum de bonis debitoris accipere ex se, quantum est debitum.

Excusatio cuiuslibet de populo quando admittitur.

311 *Exculpatio vxoris ad fauorem adulteri an prodest.*

312 *Iudices omnes suspecti recusari possunt.*

313 *Recusatio fieri potest in qualibet parte Iudicij.*

314 *Excipiuntur Principes omnes recognoscentes superiorem.*

315 *Personæ quæ recusari possunt.*

316 *An totum collegium censeatur recusatum, si duo, vel tres de ipso fuerint recusati.*

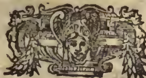
317 *Etiam Iudices Delegati possunt recusari.*

318 *Nec pactum valet, quòd Iudex non possit allegari suspectus, iuxta causa superueniente.*

319 *Optimæ qualitates Iudicis haud tollunt suspitionem.*

320 *Circestienses, & Cartusienses iusdicere possunt in causis proprijs.*

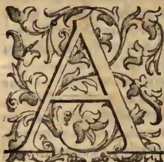
321 *Vbi agitur de præiudicio tertij nemo præsumitur bonus.*

HOR-

HORTENSII CAVALCANI DE BRACHIO REGIO

PARS TERTIA.

GGREDIOR nunc torturæ materiã, in qua ferè tota vis Brachij Regij consistit, rem quidem difficilẽ, & valde periculósam in actu practico, † quocirca sunt
1 semper cordi tenenda verba sancti Aug. lib. 19. de Ciuit. Dei, cap. 6. vbi ait; Quid, cum in sua causa quisque torquetur, & cũ quæritur vtrum sit nocens cruciatur, & innocens luit pro incerto scelere certissimas pœnas; non quia illud commisisse detegitur, sed quia non commisisse nescitur? Ac per hoc ignorantia iudicis est plerunque calamitas innocentis, & quod est intolerabilius, quum propterea Iudex torqueat accusatũ, ne occidat nesciens innocentem fit per ignorantiam miseram, & vt tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem occideret torserat, si enim secundũ istorum sapientiam delegerit ex hac vita fugere, quàm diutius illa sustinere tormenta, quod non commisit, se commisisse dicit, & per hoc innocẽtem vt sciret torsit, & dùm nesciret occidit, quam sententiam refert, in propos. Brun. à sol in elegant. cons. 51. n. 166. & Cartar. de execut. sent. capt. Bamnit. § fi. n. 84. sed prius enarrata à Put. de sindic. in
2 verbo Tortura, il 2. cap. 1. n. 5. † & à Valer. Max. lib. 8. cap. 4. plura exempla traduntur, quibus ob facilẽ fidem per quæst. nocens absolutus, & innocens damnatus fuit, vt de seruo Marci argentarij, qui facinus admisisse falsus est, & supplicio affectus; paruulo tẽpore interiecto, ille cuius de nece creditum est redijt, & ecõtra seruus Alex Fanij tortus septies, negauit homicidium, & absolutus tandẽ confessus delictum pœnas luit, & multi innocentes pauidi, & debiles confessi sũt, quod non fecerunt, multi feroces negarunt facinora per eos patrata, & Put. in d. vers. Tortura, il 2. cap. 1. refert Tull. par. 2. partitionũ hęc dixisse quæstionibus resistendum esse, quod & dolorem fugientes multi in tormentis mentiti sunt, morique maluerunt falsum fatendo, quàm

quàm vere inficiendo dolere multi etiam suam vitam neglexerunt; vt eos qui hic cariores sunt, quam ipsi sibi essent, liberarent, alij aũt aut natura corporis, aut consuetudine dolendi, aut metu supplicij, ac mortis vim tormentorum pertulerunt, alij ementiti sunt in eos, quos oderunt: hæc ille.

3 † Qua de re sciendum est, quod Brachij Regij vires respicere solent, aut magnam delicti atrocitatem, & difficultatem probationũ, aut sceleratissimorum hominum pessimam qualitatem, de quibus latè supra in 1.par.vers.3.n.18.per tot.& vers.4.sub n.85.vsque ad n.118. 119. cum seq.& est facienda distinctio in practica, aut agitur difficultatem probationum contra virum alias non solitum delinquere, pro atrocissimo delicto, & non seruatur æquè rigor tàm extraordinarius, sicut contra homines sceleratissimos, aut proceditur contra hos assassinos, & farinellos ob difficultatem probatiouum pro delicto graui, vel non tam graui, & semper rigor immensus est seruandus, quoniam contra istos proteruos, consuetudinarios, & incorrigibiles, æquitas est esse crudelem. Put.in verb.crudelitas cap.1.& ȷ docebitur n. & n.

Constituto igitur Reo, & diligenter examinato, vt inter alios optime practicam docet Cartar.in suo tract.de modo interrog.Reos per tot. & nouissime Sigismon.Scaccia.de Iud.Ciuil.Crim.& Hæret.cap.86.p
4 tot.præcipuè n.67.† si Reus negat, tunc fit omnino repetitio testium, qñ proceditur (vt paulò ante dictum est) contra hominem, nõ tàm facinorosum pro grauissimo delicto, non obstante hac regia facultate, vt firmant Bar.in l.filiusfamil.n.4.ff.de donat.Ias.in §.bonæfidei.n.26. Instit.de Act.Mars.in l.1.n.4.ff.de quæst.Simon.de Pret.cons.202.n.7. Bertazol.cons.94.vbi addit lit.B.vol.1.At si proceditur contra assassinos, farinellos, & huiusmodi sceleratissimos, nomine hominis indignos, sed potius ferarum, propter suam inhumanitatem, tunc Iudex Brachij Regij nõ tenetur repetere testes, si nolit, vt in simili de preeminentia Neapoli scribit Carer.in sua pract.in princ.n.108.& Grammat.cons.64.n.4.& vot.3. & 30.n.23. pulchrè Pedamont. decis.79. sub n.19.vers. præterea dicta præeminentia non habet locum, nisi in latronibus insignibus, & ità trad.Baiar.ad Clar.quest.45.sub n.34.35. & 36.est verum quòd Iudex noster si verisimiliter dubitare posset de subornatione testium, tunc ex causa posset recedere etiam in primo casu à repetitione, & ità procedere Dec.cons.54.col.2.& doctr.Bar.in extrauag.ad reprim.in verb.figura, col.fi.vers.sed an præsente parte, & alios quos Pedamont.pro hac parte adducit d.decis.n.3.4.& 19.

vers.

verſ.nec obſtat. quia nititur Iudex noſter veritati,& poteſt procedere ordine non ſeruato reiectis ſolemnitatibus, & per proceſſum informatiuum,vt ſupra abundè in 1.par.ſub n.119.124.169.170.176. & alibi paſſim dixi,facit Pur.de ſindic.in verb.Tortus.cap.5 n.4.& in verb.Tortura cap 6.n.7.8.& 9.Marſ.in ſua pract.§.expedita & §.diligenter n.176.

5 † Et quoniam in repetitione examinis Rei ſiue extra torturam,ſiue in tortura,Reus ſolet ſe referre ad iam per eum dicta,talis reſponſio poteſt admitti (ſi Iudici videbitur)ſm̃ Bal.in l.eos,n.6.C.de falſ.Menoc.de arb.iud.caſ.109.ſed ſi petierit ſibi legi primum examen debet cõcedi,ſi rationabiliter petatur,vt inquit idem Menoc.& ſi adhuc cogeretur reſpondere ad extenſum,Reus vti poterit proteſtatione iſta,videlicet,reſpondeo,ꝙ ſi quid nunc dicam deuium à primo examine ad illud me remitto,& ex nunc me corrigo,quia memoriã nõ habeo de ijs.vi.Cartar.ĩ prac.interrog.Reos,lib.3.c.11.n.83.cũ multis ſeq.

6 † Rurſus,quæ dicantur inditia ad torturam ſufficientia ſtandum eſt arbitrio Iudicis.Alex.conſ.65.in col.1. qui poterit credere etiam teſte minus idoneo. Menoc.de arb.iud.quæſt.9.n.2.& quæſt.84. Bertazol.

7 con.213.n.8.Clar.§.1. verſ.ſunt etiam.† & in hac materia torturæ attenditur principium,& non finis quicquid ſit in captura, de qua ſupra in 2.par.n.30.Farinac.de indic.& tor. quæſt.42.n. 27.cum ibi per eum aduct. & infra dicam de qualitatibus inditiorum.

8 † Habitis ergo inditijs,& facta repetitione (ſi Iudici videbitur) & cõſtito de delicto,Iudex noſter virtute authoritatis Brachij Regij, poterit deuenire ad torturam ſuper proceſſu informatiuo,niſi prius videatur confrontationem Rei cum teſtibus fieri debere,de qua etiam

9 latè dixi in prac.de teſtib.in 5.par.n.209.214.& 216.† vbi qualiter, & quando ad quem effectum confrontatio fieri poteſt,& ipſe ſæpe vidi in confrontatione Reos ſuccumbere,erit tamen aduertendum, quoniam teſtes vel ſubornati,vel pauidi,quandoq; in præſentia Rei deſtruunt ſuum dictum,ideòq; confrontationem fieri non debere,niſi quando Iudex rationabiliter credere,& ſperare poſſet in ea Reum debere ſucumbere,ſi non in totum,ſaltem in aliqua parte; ad quæ vide teſt.loc. mox allegat.

10 † At in omnem caſum contra quoſcunque criminaliter procedatur, debet prius conſtare de delicto,antequam Reus torqueatur,vel per euidentiam facti,vel per teſtes de viſu,vel per famam,ſi aliter cõſtare non poteſt,Gand.tract.malef.tit.de præſumpt.ver.aliud etiam nota

S s s dignum.

dignum.& Boss.in tit.de delicto,n. 16.& latè dixi in 1.par.sub n.184. cum multis seq.& in 2. par. n. 21.
11 † Sed antequam deueniatur ad torturam,Iudex animaduertere debet,an Reus sit confessus,vel conuictus; Nam si erit confessus,aut cõuictus,condemnabitur datis defensionibus,secundum ea quæ ꝗ dicã, poterit tamen torqueri ad effectum,non vt clariorem contra se probationem faciat,sed vt consocios,vel fortè (etiam si ita Iudici nostro videbitur in crimine valde atroci) vt confiteatur delictum licet sit cõ-
12 uictus per testes, vel ad alium effectum vt inf. n... † Quo casu adhibendæ sunt protestationes antequam torqueatur,de quibus per Boss. tit.de considerat. ant.tor.n.130.& seq.Clar.quæst.64.vers. debet ver. & ideo,& ver.scias. etiam & Baiar.ibi n.24.Cassa.in consuet. Burg. rubr.1.§.5.vers.vndecimus casus,col.2.Riminal.cons.705.n.25.vol.6.
13 † Quando autem Reus est solum conuictus,& non confessus,& statutum non dicit,quòd conuictus puniatur pœna ordinaria; tunc de iure communi non potest puniri,nisi pœna extraordinaria,Boss.tit.de
14 conuict.n.6.† quo casu solent Iudices torquere Reum sub hac protestatione,videlicet citra præiuditium conuicti,& etiam hæc protestatio adhibetur,quando quæritur vt Reus delictum fateatur, ne per appellationẽ illud quod fuerit pronuntiatum suspendi valeat; Nam statutum vigere potest,quod cõuictus,& confessus crimen,appellare non possit à sententia,ità Clar.d.quæst 64.vers.scias.& 94.Lancelot.d attenta. 2.par cap.12.ampliat.4.n.12.fol.194.quod procedere ait ẽt de iure communi per Guid.Pap.decis.74.Afflict. super constit. Reg. vsurariorum lib 1.n.13.Afin.in sua pract.§.31.cap.2.limit.2.viui.co. op.lib.2.op.15.incip. appellans conuictus. Grammat. cons. crim.64.
15 n.11.† sed Mediolani, & Mantuæ in criminalibus statuta appellari prohibent,& ideò conuictus pœna statuti ordinaria puniri potest, & op.prædicta non est passim recepta,quod torqueatur conuictus ad effectum,vt appellare non possit (ex quo viderentur tolli defensiones) vt firmat Couaru.in sua prac.cap.23.q.1.n.5.cõtra Bal.in l.2.C.quor. appell.non recip.& cum eo tenet Cartar.de executio.sent.capt. bamnit.cap.1.n.77.& 87.& n.89.vbi dicit op.Bal. procedere quando Iudici (intellige magnæ authoritatis,& non aliter) videretur ita expediens pro publico bono citius causam expediri,& exequi.
16 Et facta in hoc casu protestatione ista,† Iudex in practica bene aduertere debet circa modum interrogandi Reum conuictum,vt illum nequaquam dubitatiue interroget. Nunquid tale delictum de quo

est

est conuictus commiserit, nã esset retrogredi & indubium vertere, qđ est certum, & esset venire contra protestationem, ad trad. per Bar. & alios in l. non solum. §. morte, ff. sol. matrim. sed debet Iudex monere

17 Reum, vt absolutè fateatur delictum, de quo est conuictus, † qua p. testatione stante, licet Reus pluries tortus in negatiua persistat, nihilominus poterit adhuc condemnari in pœna ordinaria virtute statuti de conuicto crimine, & circumscripto statuto in pœna extraordinaria, vi. Clar. d. quest. 64. versic. veritas, & in materia conuicti vi. etiam Boss. eo. tit. de conuict. per tot.

18 † Hic opportunè videndum est, qualiter & quando quis verè dicatur conuictus, & breuiter ille dicitur legitimè conuictus, qui non potest negare crimen l. quoniam. C. de pęn. & qui nulla tergiuersatione potest celare delictum suum cap. cum olim. de verb. signi. & vid. Go-

19 mes. var. resol. tit. de delict. cap. 2. n. 9. cum seq. † & conuictio nõ fit per confessionem cap. at si clerici, de iud. Abb. ibi & d. tit. de conuict. n. 6. 7. & 8. † hinc est quòd non statur soli nudæ confessioni, nisi etiam ex testibus, vel alijs præsumptionibus verificetur confitentem deliquisse Clar. q. 65. Mascar. de probat. concl. 357. n. 5. Brunor. à sol. d. cõs. 51. n. 176. Boss. latè d. tit. de confess. & in tit. de conuict. n. 37. ait ꝙ quis poterit condemnari cũ vno teste de visu concurrentibus alijs cõiecturis, maximè quando Reus est persona, quæ de iure non debet torqueri. Grammat. vot. 16. n. 15. & ꝗ dicam, & hæc probatio appellatur plenior quia est plus, quàm semiplene probatum hoc modo Grammat. vot. 15. sub n. 14. Sed re vera illum dico esse legitimè conuictum, contra quem sunt duo testes contestes idonei deponẽtes de visu, loco, & tempore concordantes, Bal. in l. fin. col 1. vbi Saly. C. de

20 probat. † & ista appellatur plenissima probatio Grammat d. vot. 15. n. 14. & ibi hanc etiam appellat probationem intuitiuam Gomes. de delictis, cap. 12. n. 10. vers. item adde sub n. 18. & ibi tenet, quòd plures socij criminis iurati, & torti plenè probant, scilicet in certis casibus exceptis, vt puta hæresis, læsæ Maiest. falsæ monetæ in malefico, & mathematico, in vitio nefando contra naturam, & in omnibus alijs delictis, quæ sine socijs à communiter accidentibus fieri nequeunt, Go-

21 mes. d. cap. 12. n. 26. cap. 13. n. 28. Gramm. vot. 16. n. 15. † Sed in materia mandati, si mandans fateretur mandatum, & mandatarij essent duo (quorum vnus fateretur, & alter negaret) tunc mandans non dicitur bene conuictus, vt per Gomes. loc. cit. n. 16. vers. adde tamen. Nec etiam quis verè conuictus diceretur, si vnus testis deponeret de

inditio proximo puta de visu, alter verò de inditio remoto, vt de auditu, estò quòd ambo sint personæ idoneæ, nec quando duo testes essent contestes de visu, sed non essent idonei, † quamuis hæc possit dici plena probatio, vt per Grammat.d.vot.15.n.14. nihilominùs non posset puniri pœna ordinaria, nisi confiteretur delictum, vt statim dicam, vel si vnus testis de visu, & plures de publica voce, & fama deponerent Clar.quęst.63.vers.tu scis.& Boss.d.tit.de conuict.† & alijs pluribus modis quis potest conuinci, vt per rei euidentiam, in notorio, in capto, in flagranti; vt tetigi in 1.par.sub n.200.201.202.& seq. & n.217.cum seq. Item per instrumenta, seu per aliquam scripturam continentem mandatum, & delictum, vt de occidendo, vulnerando, vel aliter de coniuratione, & vnione ad malum, Boss.d.tit. de conuict.

22

23

24 n.63.64.& 65.Baiar.ad Clar.quest.66.n.1.† qui dicit, quòd vbi Re' est conuictus non requiritur, vt sit confessus, & vbi est confessus, non requiritur, quòd sit conuictus, per Guliel. Benedic.in cap.Rainutius, in verb.mortuo, itaq; testatore n.149.de testa.relatum à Cassa. in consuet.Burg.fol.190.n.40.sed hoc fortè in ciuilibus, at in criminalibus, expedit quandoq; vtrunque concurrere videlicet, quòd sit nedum conuictus, sed etiam confessus (ex causis paulò ante prænarratis) tùm respectu statutorum diuersorum, tùm respectu pœnæ de iure communi, vt sup.n.

25 † Nam statutum loquens de confesso non habet locum in conuicto, nec ècontra Canonistæ in cap.at si Clerici, in princ. de Iud.Bero.conf.187.n.11.vol.3.Bonacossa.quæst.crim.super statu, in verb.conuictus. Duen.reg.in ver. conuictus, & in hac materia vi. etiã Io:Baptistam à sancto Seuerino in l.admonendi, n.107. de iui. viron. Gabriel.co.concl.tit.de probatio.concl.1.lib.1.

26 † Modo si Reus esset legitimè conuictus, sed pro condemnando eum in pœnam ordinariam delicti opus esset cõfessione, vt supra tetigi secundum Grammat.d.vot.15.sub n.14.tunc debet torqueri vsque ad trinam vicem (interpellatis vicibus) hoc iure ordinario, sed attenta qualitate delicti, & delinquentis, & auctoritate Brachij Regij, præcedentibus aliquibus indicijs, infamia delinquẽtis, &c. poterit etiã torqueri vsque ad quartam vicem, & tandem possunt adijci pondera pedibus, & mutari genus tormentorum, nec seruabitur in hoc regula, quam ponit Clar.in §.fin.quęst.64.vers.debet, circ.princ.col.2.& vers. & in hoc in fi.quia sat erit quòd Iudex noster non excedat nimis modum, nec tempus ordinario iure consuetũ, vt puta in practica si iuxta qualitatem inditiorum tortura esset inferenda via ordinaria in primo gradu,

gradu, Iudex huius liberi,& absoluti arbitrij poterit (si ipsi opportunum videbitur) adhibere torturam in secundo gradu,& si tortura per viam ordinariam, esset in secundo gradu inferenda, etiam vsq; ad tertium gradū Iudex noster deuenire poterit hac extraordinaria facultate; temperando tam latum arbitrium,& illud regulando secundum ea, quæ in prima parte dixi, sub n.20.21.22.23.24.& seq.& si propter hoc Brachium Regium ordo non seruatur, recediturq; à regulis iuris communis ciuilis, hoc est signum Iudicis supremæ authoritatis,
27 † quia hæc potestas recedendi à regulis iuris communis solum conuenit Iudicibus supremæ authoritatis,& non alijs, qui tenentur seruare statuta quæ iurauerūt. Bal.in auth.Hodie,C.de iudic.& in Auth. sed nouo iure.col.2.C.de ser.fug.quod dictum sequitur pro not. Ias.ī §.ex maleficijs,n.14.instit.de act.Hipp.de Mars.pract.§.Diligenter,n. 176 quos in hoc propos.adducit Decia.de Delict.tit.de Maior.Magi-
28 stratibus,cap.45.tom.1.lib.4.fol.175.† qua facultate stante, Iudex noster non ex abrupto, sed cum grano salis ad torturam deuenire debet, & si opus erit, terminos ordinarios transibit, nō in totum, sed aliquid plus vltra, iuxta illud commune Prouerb. quod etiam habet Terētius in Andria; ne quid nimis: quia omne nimium vitiosum est.no. glo.in Auth.vt determ.sit num.circ.princ.col.1.regulando se cum bona cō-
29 scientia, vti Domina,& Duce omnium rerum bene gestarum, mala aūt est scala æterni supplicij.c.cum æterni de sent.& de re iud.in 6.& vi. ī n. Et vbi Reus sufficienter tortus videbitur iudici nostro (à cuius arbitrio hoc iudicium pendet) vt per D.Menoc.de arb.cas.273. n. 2.Mars.in l.quæstionis modum,n.57.de quæstio. tūc si tortus persistit in negatiua, non effugiet pœnam, quæ datur à iure communi, vel statutario illi, qui tantum conuictus est,& non confessus, stante supradicta protestatione, videlicet citra præiudicium conuicti. Secus quādo non esset conuictus legitimè, nam non posset condemnari ad torturā, ob eius negatiuam, sed absoluendus esset, non diffinitiuè, sed rebus stātibus, vt inquit Clar.q.57.vers.sed hic,& q.62.ver.forma.& ipse dicā n. in seq.par.& protestatio esset nulla, vi.Riminal.iunio. cons.705. n.25.cum seq.vol.6.
30 † Verùm Iudex habens liberum,& absolutum arbitrium, tàm in cōdemnando, quàm in procedendo potest condemnare Reum non tortum, aliqua pœna arbitraria etiam quòd non fuisset legitimè, seu concludentèr conuictus.iux.qualitatem delicti,& delinquentis, vt per Menoc.de arb.q.9.n.2.Gand.de quæst.& tor.q.1.col.2.sub n.41.quod verificatur

verificatur quando esset plusquàm semiplene probatum,& talis pro-
31 batio esset verisimilis.vt per Grammat.d.vot.xv.sub n.14.† vbi docet quando dicitur esse probatum plusquàm semiplene,pulchrè Gomes. de delic.c.13.n.28.de hac latiùs dicam sub n.

Sed Iudex ordinarius carens hoc libero,& absoluto arbitrio, non potest talia facere,noster autem Iudex,vel causam via torturæ terminabit,vel sine tortura, mediante aliqua condemnatione arbitraria,vt sequutum fuit Mantuæ contra quendam nobilem;vel potest istũ Reũ diù detinere in carceribus donec videatur purgasse peccata,iux.l.qui diutino.ff.de pœn.quod quidem remedium tutius erit,licèt ille nobilis malo facto suo, eo vti noluerit,sed magìs institit ad expeditionem per sententiam deueniri,(quamuis ipse se scire asserebat fore
32 condemnandum) & † Iudex liberum arbitrium habens, eligens illã viam iustam,quæ in eius conscientia tutior,& aptior videbitur, erit omnino excusatus,vt infra dicam n.

At si Reus esset vir valdè facinorosus,tunc sub quouis prætextu,non esset relaxandus. Alex.cons.65.habita super.n.10. vol. 1. dixi in hoc
33 tract.par.2.n.170.† Nam contra huiusmodi sceleratos seueritas habetur pro mansuetudine,& summus rigor pro magna æquitate. Bonif.Vital.de Mantua,tract.malef in proœm.n.16.cum seq.qui tanquã vicinus Pado facinora horum fatinellorum,audire,& scire facillimè potuit.Io.de Mont.ferrat.ante repet.l.si quis pro emptore. ff.de vsucap.vbi ait summam pietatem esse in delinquentes sęuire,facit Clar.d. q.64.ver.sed pone. qui si esset viuus miraretur valdè,quod hodie hęc pestis ingressa sit etiam ad ipsa mœnia Vrbium Mediolani, & Papiæ,
34 & Farinac.de delict.& pen.q.17.sub n.3.tractat,† an delicta sint cũ misericordia,vel seueritate punienda. Verùm (vt dixi aduertendum est) ne quid nimis fiat,nam scriptum est, Illi robusti dicuntur, qui cũ de sua iustitia præsumunt,misericordiam peccãtibus negandam putant vnde à Domino percussi intereunt,quia iudicium sine misericordia erit illis,qui nolunt facere misericordiam delinquentibus Iac. 2. quibus per Salomonem dicitur. Eccles.7.Noli esse nimis iustus, quia est iustus,qui in sua iustitia perit.c.plerunque.§.de his etiam, 2. q.7. Grammat.cons.45.in fi.& hæc procedunt vbi ęquitas suadet,secus vbi rigor.vt ĩ dicam,& vi.supra in i.par.sub n.121.cum seq. & nu.160.
35 † sed ille profectò qui est consuetudinarius delinquens,magnum habet contra se inditium,quia consuetudo delinquendi probata , † est tanquam betonica,quæ fortificat cætera inditia debiliora,& sanat im

perfecta,

perfecta; videlicet vt iustitia armata contra solitum delinquentem viriliter procedat. vt inquit Blanc. de Iudic. n. 246. & Put. de sindic. in ver. tortura, 11. cap. 1. n. 2. in magnis sceleribus tormenta adhibenda esse non extenso eculeo, non scindentibus vnguibus, non vrentibus flammis, seu verberibus, & dolori credi non oportet.

36 † Sed antequàm materiam conuicti egredias, pone quòd sint multi testes qui scire veritatem delicti præsumuntur, & torqueri debent, secundum ea quæ dixi in prac. de test. 4. par. n. 166. & in 5. par. n. 140. & 156. cùm plur. seq. tamen non sunt torquendi omnes testes, si ità videbitur iudici nostro, sed duo, aut tres sufficientes ad conuincendum

37 iux. l. vbi numerus, ff. de test. † & sicut multitudo testium est refrenanda; vt in d. pract. de test. par. 2. n. 145. ità etiam testium tortura, vt per Bal. in l. data opera, & ibi Saly. C. qui accus. non poss. & ipse in facto pluries quæstionem habui de quibusdam testibus, qui magis coactè, quàm spontè veritatem dicere voluerunt, vt postea apud interessatos cum Reis, siue ob parentelam, siue propter amicitiam excusare se possent, si contra Reum inuiti deposuerunt.

38 † Altera sequitur protestatio facienda à Iudice, antequam Reus cõuictus, (& si minus legitimè sit conuictus, & confessus) torqueatur super alijs delictis, & complicibus socijs criminis, auxiliatoribus, mandatoribus, aut quouis modo in delicto interessatis, & debet protestari citra præiudicium confessi, & conuicti criminis, & non aliter, nec alio modo, de qua per Clar. q. 21. vers. dictum socij & q. 64. ver. veritas; & Farinac. de indic. & tor. q. 43. & Cepol. cons. crim. 32. Grammat. decis. 96. & vot. 1. foller. ver. rei indurati, n. 3. Boer. decis. 163. n. 13. & Decia. cons. 93. n. 74. vo. 2. Bertazol. cons. 333. n. 6. vi. etiam Nauar. manual. confess. tit. 18. sub n. 59. vbi optimè loquitur, quomodo in hoc casu caute procedendum sit. & debet interrogari in genere, uti veritatem dicat, an alia delicta fecerit, si tamen aliqua præcedant indicia. & qui fuerunt alij complices delicti confessati in casibus, in quibus interrogari de socijs est permissum, & vi. tamen Nauar. sed si contra socios sint aliqua inditia in specie de delicto, de quo principali-

39 ter quæritur, uel de alijs delictis, quamuis sint inditia leuia, † nihilominus iste confessus poterit etiam interrogari in specie super illa p[er]sona, uel delicto expresè, & particulariter, quia hæc non potest uocari suggestio. ut tenet Carer. in l. obseruare, n. 198. in sua pract. crim. de modo interrog. Reos. Boss. tit. de indic. & consid. ante tor. n. 136. 137. 138. cum alijs plur seq. & est mera ueritas, ui. Saly. l. fi. q. 2. C. de accus.

40 accusat. † Sed in practica aduertendum est, ad id quod supra dixi circa modum interrogandi confessum, ne iste confessus interrogetur, an tale delictum per eum confessum commiserit quoniam esset destruere confessionē, & fisci intentionem, eo quia, quod certum est, nō debet in dubium reuocari, l. continuus, de uerb. oblig. & in confesso cessat omnis quæstio. l. proinde. ad leg. Aquil. & illud verè apparere dicitur, quod per confessionem constat. Innoc. in c. cum contingat. ver. indigeat, de offic. deleg. & illud pro certo habetur sciri, quod per confessionem scitur. glo. 1. iuncto tex. in c. si sacerdos de offic. ord. multa in propos. congerit Brun. à fol. d. q. 51. n. 10. & seq. vi. spec ī tit. de test. §. iā d interrogatorijs. p tot. nonnulla dixi in pract. de test. in ver. tortura: interrogatoria: repetitio. & in ver. ratificatio. Si igit' Reus iā conuictus, & cōfessus ità imprudenter interrogatus negaret, tūc protestatio seruiret d vēto, quo ad confessionē, & noua opus esset tortura, p sananda infirmitate confessionis secuta ob imperitiam Iudicis malè interrogantis.

41 † quem fatuum appellat Clar. d. q. 64. vers. veritas. nam facta tenēt. l. patre furioso. ff. de ijs qui sunt sui, vel alie. iur. & si vsque ad trinam vicem interrogatus in tortura, persistit in negatiua, tunc non poterit puniri, nisi pœna conuicti ordinaria, vt in præcedēti casu dictum est, quoniam ob imprudens interrogatoriū confessio exinanita fuit. Cepol. cons. crim. 32. & Bertazol. cons. 27. n. 9. & d. cons. 33. n. 6. At si nō fuisset legitimè conuictus, & confessionem reuocaret, in tortura, & in negatiua persisteret, non obstante tali protestatione, non posset condemnari in pœnam de conuicto, sed dicerentur purgata inditia, & pbationes, non solum contra se, sed etiam contra alios, & magnoperè Fiscus condoleri posset de iudice, qui totam suam intentionem ob im perita interrogatoria destruxit, & ità est intelligendus Clar. in d. q. 64. vers. veritas, ubi dicit quòd tortus esset extraordinarie condemnandus, & hoc verum, si plusquam semiplene conuictus esset, vt supra

42 n. 31. † Cæterum si Reus non erit interrogatus quo ad se, sed quo ad alios, nec per imprudens interrogatorium, conuictio & confessio in dubium reuocatæ non erunt, tunc etiam quod in tortura negaret propriam confesſionē, talis negatio nō admitteretur; sed cōdemnari posset virtute præcedentis protestationis in pœnam ordinariam conuicti & confessi criminis, vt in d. vers. veritas, & per Doct. supra allegat. nisi esset probata innocentia, nam non obstante quod esset verè confessus, non posset puniri. l. idem neratius. ad fi. ad leg. Aquil. Brunor. à fol. d. q. 51. n. 123. Bal. in l. vnica. C. de confess.

Tertia

43 † Tertia species protestationis est, quando Reus iam condemnatus, & bamnitus admittitur ad nouas defēsiones, de qua re scribit Boss. eo. tit. de liter. admitt. ad no. defensio. Clar. §. fi. q. 64. ver. sed nunquid. idē quando bamnitus est captus, & fit recognitio identitatis personæ bamnitæ, interrogādo Bamnitum captum, quo nomine, cognomine, & patria sit, ad effectum vt constare possit illummet esse Bamnitum, vt per Clar. q. 96. ver. sed quæro. Cartar. tract. de execut. sent. capt. Bamnit. cap. 1. & 2. Farinac. q. 11. Baiar. ad Clar. d. q. 54. quo casu dato aliquo breui termino ad faciendum suas defensiones non contra delictum, aut bamnum, sed aduersus recognitionem antedictā, postea exequenda est sententia, Boss. tit. de lit. Princ. admitt. ad no. defens. col. penult. & fi. & Clar. q. 96. ver. Quæro nunquid. & Cartar. de execut. sent. capt.
44 Bamnit. cap. 1. n. 271. † quod verum est quando ex inditijs legitimis conuictus fuit condemnatus, & condemnatio transiuit in rem iudicatam. secus si ex sola contumatia haberetur pro conuicto & confesso, iuxta dispositionem statutorum, nam hoc in casu esset omnino audiēdus aduersus sententiam secundum Alber. & alios quos adducit Clar. d. q. 96. ver. Quæro nunquid; & ibi Baiar. optimè Mars. in §. opportune, n. 8. & 9. per Bar. in cons. incip. à Domino Cyno. Fit ergo protestatio citra præiuditium condemnationis, aut Bamni, antequàm interrogetur, deinde super alijs delictis, & complicibus tantum, non autem quo ad se, ne sequantur inconuenientia excitata supra in alijs duobus casibus conuicti & confessi. Cartar. d. trac. de execut. senten. capt. Bam-
45 nit. cap. 1. n. 455. & 456. † Et quia Fiscus habet suam intentionem fundatam in statuto de contumace, vel in sententia, aut in bamno: sm̄ Boss. d. tit. de De. lit. admitt. ad nouas defens. col. penul. si ad nouas defensiones admittitur, solùm copia condemnationis datur, & bamni, super quibus Bamnitus solet formare capitula, & testes examinari facere ad probandam suam innocentiam: per Ias. in l. inter stipulantem, §. 1. in fi. ff. de verb. oblig. & Cartar. alios allegantem d. c. 1. n. 272. cū plur. seq. & si funditus non euacuauerit inditia contra se existentia poterit torqueri iux. qualitatem inditiorum, ac multò plus attenta atrocitate delicti, & mala qualitate personæ virtute Brachij Regij, & non aliter, & si Iudex noster sciret in conscientia Reum deliquisse, non posset eum condemnare quando in tortura negatiuam substinuerit, propter ipsas literas, quibus admissus fuit per Principem ad nouas defensiones, sic intelligendus Cartar. d. c. 1. n. 457. & hinc manibus palpatur, quàm
46 bona, † & quàm vtilis sit practica, qua Principes vtuntur, non admit-

tentes Bamnitos ad nouas defensiones, nisi prius audito statu causæ; vt dicit Boss.d.tit.quod secus esset quando Bamnitus captus esset intra decem dies post latam sententiam cõdemnatoriam, quia Iudex requisitus posset ei cõcedere nouas defensiones cũ dicta protestatione, & isto in casu si Iudex sciret hunc deliquisse, non obstante quòd in tortura sustinuerit negatiuam, posset eum condemnare pœna aliqua ex-
47 traordinaria virtute dictæ protestationis, & liberi arbitrij, † quia multum differt an Bamnit⁹ sit admissus ad nouas defensiones à Iudice, vel ex præscripto Principis. vi. Boss. in tit. de requir. Reis; & ĩ tit. si aduers. rem iudic. restitu. postulet. & in tit. de supplic. aduers. rem iud. quibus in locis hanc Theoricam, & practicã inuenies: & an Iudex noster possit admittere Reos ad nouas defensiones post decem dies latæ sententiæ, dicam in seq. par.
48 † Antequam vlterius progrediar circa modum practicandi torturã, volo super nonnullis te bonum Iudicem aduertere, quòd adeo potẽs est vis, & authoritas Brachij Regij, & huius latè liberi, & absoluti arbitrij Iudicis nostri, sm̃ ea quæ diffusè in 1. par. dicta sunt. & practica torturæ est tàm periculosa, quod plusquàm necessarium est omnino, vt Iudex noster sit in conscientia sua benè qualificatus, nam comite conscientia à iure informata. vt in 1. par. n. 28. magìs viriliter, ac cauti⁹ aget, vt experientia docuit, & facit Gand. de quæst. & tor. q. 1. n. 41. † quia Dñus Deus intellectum bonum subministrabit Iudicibus, & alijs timentibus eum, & ex ore infantium, & lactentium via aperietur taliter, quòd ad veritatem delictorum & delinquẽtiũ facillimè perducetur: vt legitur in lib. flos Sanctorum, de illo Sancto iniquè, & dolosè accusato ab vna peruersa muliere, existimans se famæ veræ sanctitatis eius posse detrahere, asserente se ab eo grauidam suscepisse puerum lactantem, & infans puta vnius mensis interrogatus ab isto verè sancto, loquendo miraculosè, respondit non esse verum, & sic ab ore infantis, & lactantis cũ veritate laus profecta fuit; iste sanctus fuit S. Brixius Archiep. Turonens. de quo Greg. Turonens. memoriam facit.
49 † Bona itàq; conscientia testibus gaudet, quamuis testibus vti haud desiderat, vt inquit Angel. Politia. in suis epistolis ad Tristanum Caluum, lib. 4. in fi. epist. & in Adagio dicitur conscientia mille testes, tàm quo ad cognoscendum se ipsum. iux. illud nosce te ipsum, & Cic. 1. Tusculan. præceptum apollinis monet, vt se quisq; noscat; quàm
50 etiam quo ad aliorum actiones, † sed conscientia debet esse communis, & christiana, & à iure informata, & sufficientibus inditijs instructa,

cta,alioqui erit erronea,vt inquit Brunor.à sol.in d.eius,q.51. sub n. 132.† & in tantum bona conscientia operaretur,quòd in casu dubio Iudex sequens eam opinionem, quam in sua conscientia à iure informata,& beneinstructa,credit esse verã,excusatur apud Deum, & homines,etiam si postea contrarium declaretur per suum superiorem. c. fi.de constit.c.1.de postul.pulcrè Dec.cons.175.viso themate.n.6.Soc. cons.150.& Grat.cons.101.ver.tertio si in dubijs,par.2.& de vi clausulæ sm̃ conscientiam tuam,& qualiter Iudex noster possit sm̃ consciẽtiam iudicare,latè dixi in 1.par.sub n.127.& alibi per discursum.

51 † Nunc de gradibus torturæ dicendum est,de quibus apud Clar. d. quæst. 64. vers.nunc de gradibus torturæ,& primus gradus est terrere,quod verificatur in comminatione torturæ; secundus, quando Reus ducitur sub eculeo; tertius,quando ibidem ligatur; quartus,qñ eleuatur à terra; quintus,quando semel concutitur; sextus,quãdo bis deijcitur,siue squassatur; septimus,cùm iter iterum deorsum emittitur, & de hoc etiam dixi in prac.de test.in 4.par.sub n.155. cũ plur. seq.& Paul.Ghirl.trac.de quæst.& tor. ait primum gradum incipi à terrore,ligatura,& funi applicatione;secundum,ab eleuatione à terra,quando modico tempore manet in aere suspensus. tertium gradũ esse quando Reus stat sic suspensus per spatium vnius, aut duorum miserere,(quod ipse appellare soleo stare in tortura per aliquod notabile spatium;) quartum esse,postq̃ Reus mãsit suspensus spacio dimidiæ,vel vnius horæ,& dantur ictus funis,hoc est Reus deijcitur, sed re vera semper placuere mihi illi tres gradus,quos seruare Senatum Excell.Mediol.Clar.adducit in d.q.64.ver.nunc de gradibus,in fi.& in practica,torquere,idest eleuare Reum ĩ tortura,bene torquere,idest p spatium notabile vnius horæ,acriter torquere, idest deijcere semel bis,vel ter,& alios magnos practicos ità seruare vidi pluries.

52 † Præterea,ab initio tortura moderatè est adhibenda,l.de minore. §. tormenta,ff.de quæst.quod malè obseruare vidi à quodam Delegato, qui statim tamquàm canis rabidus irruit in Reum,maximis cruciatibus,tormentis,& malè digestis interrogatorijs, & ni- monitus fuisset fortè Reus in prima tortura obijsset,(quamuis de hac monitione, ac de alijs bonis operibus monitor lapidatus extiterit, & odio habitus gratus) sed profectò qui ità indiscretè se gerunt,forte pro consequen do salario debito ob torturam,inique agunt,nequaquam memores.c. cum æterni.de sent.& de re iud.lib.6.sed laus in fine canitur, & certè hoc iniquo & præcipiti modo non sequitur finis eruendæ veritatis;sed

in torquendo expedit ire pedetentim,pede plumbeo,& cautè procedere,vt faciunt famosi latrones practici,& astuti.arg.l.1. de legat. 2.
53 † Considerantes qualitatem delicti,inditiorum & personæ,cuius fortitudinis,ætatis,& valetudinis sit ille qui torquendus est, an veritas aliter haberi possit quam per torturam,an sit solitus delinquere, & iuxta qualitatem plagarum collyrium adhibere sic,vt Reum innocétem à supplicio indemnem conseruet.vt inquit Ang.de malef.ī verb. quod fama publica. n.103.& ibi Aug.alioquin Reus diceretur nimis grauatus,& iniustè oppressus (cùm sit debilis) si fortioribus tormen-
54 tis cruciaretur,† quia tortura debet dari ad mensuram,respectu delicti,temporis,& personæ,& secundum subiectam materiam,& non ex abrupto,qm̄ tortura respectu vnius posset grauis dici, quæ respectu alterius diceretur leuis,& ideò (licet tortura sit arbitraria) hoc arbitrium debet cū distinctione regulari.Farinac.de indic.& tor. q.38.
55 n.33.& 82.vbi tradit † quæ dicatur tortura plena, & quæ moderata Iudicis arbitrio,vt dixi n.29.Put.in verb.tortus,c.1 n.18. idem pulcrè in c.7.n.14.in verb.tortura 1. cap.5.n.7.vbi quædam in actu practico ostendit,& omnino videndus,in verb.tortura 11.c.1.n.2.& 3.cum seq.
56 † Tormentorum autem plura sunt genera,quibus Rei torqueri solent,secundum casus contingentiam,de quibus per Mars.criminalistarum aurigam.in repet.l.1.ff.de quæst.Brun.de indic. & tor. 2. par. q.2.n.6.qui nonnullas tormentorum species adducit,quæ apud Iudices Dei timoratos non seruantur. Foller.in eius prac.in verb.Rei indurati torqueantur; & Menoc.de ar.q.39.per tot.latè Farinac.de indic.& tor.à n.60.vsque ad n.72.trad.Put.in verb.tortura, 1. cap. 6.
57 Sed licet multa sint genera tormentorum, tamen † tortura funis est regina illorum,tanquàm magis tuta,& ab omnibus frequentiori practica approbata,est verum quòd deiectio est valdè periculosa, præcipuè in Reis non robustis,secundo loco ponitur tormentum ignis applicito pedibus carbone accenso,tabella intermedia,vt de modo practicandi statim dicam; tertiò est tormentum cabaletæ,quod alio nomine,nuncupatur *la sueglia*, alibi cipus,alibi capra; quarto tormentū taxillorum,strictè colligatorum,inter vtriusque manus nodos,vel inter pedum clauicam,aut iuncturam; Quinto tormentum grilli,quod fit ex quibusdam fusis frequenter nodosis, qui inter nodos digitorū stringuntur;sexto,stanghetta,qua sæpe in Regno vtuntur; septimo, velum quod potatum inuoluitur,extremam partē præmanibus tenente executore,& viscera comouentur,& ob tàm acrem dolorē veritas
eruitur,

etuitur,at quia periculosum ergo caue; octauo tormentũ arundinis subtiliter in vnguibus immissæ; nono,pilorum extractio,à digitis pedum,aut manuum,quorum copiam homines hirsuti habent, decimo ferula,pueris,& valdè senibus,& not.hinc vnum quod dicit Luc.de
58 pęn.in l.cum supra.n.1.& 2.C.de re mil.† quòd quando quis ferula, aut virgis fustigatur pro pœna,non pro habenda veritate,taliter verbera inferri debent,quod ex illis exeat sanguis,sed in hoc seruanda est cõsuetudo; vndecimo,solet negari cibus,&potus per aliquot dies, vt per Put.in d.ver,tortura,il 3.cap.4.n.io.& 11.maximè contra scelestos,& admodum robustos in atrocissimis delictis,vt per macerationem veritatem dicant,& magis tormenta timeant. duodecimus modus,quãdoq; Reus exponitur aeri frigido,vt recenset Gand. de quęstio. & tor.n.31. Ipse verò qui vltra annos viginti continuè, & criminalia,& ciuilia simul officia gessi nunquã vsus sum alio tormentorũ genere,nisi funis,& ignis,taxillorum setuel,& pluries ferula pueris, & senibus. & vt dixi funis tormentum est magis tutum, & magis ap-
59 probatum: vt inquit Farinac.de indic.& tor.q.38.n.62.†& ignis tormento latrunculatores vtuntur quando torquendus est in genitalib⁹ apertus, vel mancus, aut debilitatus in brachijs, quod fit accensis carbonib⁹,Reus sedet humero parieti adiecto,& pedes nudos immittit in compedibus,sed prius aqua calida,& sapone fricatos,& lotos timore cuiusdam vnctionis,quæ ignis dolorem non finit Reũ sentire, & iuxta ignem,ac pedes ipsos incompedibus appositos, ponitur intermedia quædam tabella mobilis,quę per ministrum toties eleuatur, quoties Iudex mandat,& pro qualibet eleuatione tabellæ intelligitur datus vnus ictus torturæ, quæ debet stare tantum temporis eleuata,vt ignis pedibus officio suo fungi possit, scilicet quantum Reus in tortura funis suspensus stare deberet,cum subrogatio ignis, sapiat naturam funis in cuius locum ignis subrogatus est. §.fuerat,instit. de act.
60 † & ideò horologium pulucrinum,cum distinctionibus medij quarti,& quarti integri,tertij,& dimidij horæ,& horæ integræ,debet stare præoculos Iudicis,vt penes acta,qualitas,ac quantitas torturę constet,& quandoq; in grauibus sceleribus (quando adsunt inditia valde vrgentia) solent faces accensæ sub pedibus in tortura suspensi adhiberi,vt ĩ dicam,sed Hircum viuum appendere pedibus torti, nunquam vidi, nec approbabo.

61 † Quo verò ad ictus funis attinet, certè expertus sum esse periculosissimus,& parum deseruire intentioni,& vidi conquassatos, semimortuos

mortuos manere,& loquelam amittere,vna cum sensu, & dimissi, & interrogati nesciunt quid dicant,tanquam venientes de alio mundo, & ne fortè fingerent,certior factus sum,qua de re de eorum dictis nõ esse curandum censui:ar.l.hac consultissima,§.at cum humana fragilitas,C.qui testa.fac.poss.sed veritas absq; dubio haberi debet sine aliquo scrupulo,à sensu sano, At loco squassationum,iussi Reum multò magis in tortura suspensum permanere,& quandoq; eã repeti, & benè auxilio Diuino,à quo cuncta bona procedunt,mihi euenit, quandoq; Reus ligatus,& deorsum prostratus, sic eleuatus fuit in tortura, ob cuius pondus fassus est dum eleuaretur, nam re vera quassatio potius videtur inuenta ad pœnam luendam,quàm ad veritatem eruendam, vt.quæ infra dicam.

62 † Et quoniam in prima impressione tract.de test.i 2.2.par.sub n. 160. dixi,quòd testis,autReus renuens respondere ad interrogata,vel minus sufficienter,posset torqueri.iux.pract.Clar.q.45.uers.sed pone. & per Bal.in l.accusationum vers.super hoc melius,C.qui accus.nõ poss. Farinac.de indic.& tortura,quæst.37.n.117.& approbatur à Consilio Neapol.vt refert Capici.decis.145.quam etiam seruare SenatumMediol.testatur Clar.quæst.45.vbi dicit Senatum mandasse renuentem respondere tribus ictibus eculei plecti debere, & fui in sententia ꝙ etiam ultra tertiam uicem posset torqueri,dicendo,amice tibi gratulor,eo quòd cum respondere nolueris sublimis in aera sursum, sub plantis immane chaos subsidere terram uidisti tam sæpe tuis; at cum postea melius uiderim Foller.in sua pract.crim.in uersic.& si comparent in 2.par.n.3.& in 5.par.n.4. & alios quos Farinac. allegat in suo tract.tit.de Indic.& tor.à n.176.usque ad n.191. transeo cum distinc. quando quis non uult respondere circa substantialia, & non quò ad circunstantias. tamen in practica utroque modo renuens respondere poterit torqueri in leuibus leuiter,& in grauibus grauiter,nisi exclusa esset temperantia ista propter prauam,& inhumanã qualitatem ꝑsonæ torquendæ secundum ea,quæ in d.pract.de testib. 4.par. sub d. n.160.aduerti,secus est in ciuilibus,ut firmat idẽ Foller.d.3.par.pric. 3.par.sub n.4.& Clar.d.quæst.25.Blanc.de indic.& tor.n.273.Cartar. in sua prac.de modo interrogandi Reos,lib.3.cap.3.n.17.Mascard.đ probat.concl.1385.& Boss.in tit.de respons.à Reo fac. At plures limitationes dat Foller.ut locus sit torturæ quando in criminalibus quis renuit respondere loc.prox.cit. nihilominus penes Iudicem nostrum parum prodessent,quia,aut inuitis dentibus teneretur respondere

quando

quando aliqua contra eum præcedunt inditia, aut torturam pati, tot. tit: si quis iudic. non obedi. quamuis Bertazol. in conf 8. n. 39. lib. 1. dicat, quòd Reus non tenetur respondere, si nō præcedāt legitima inditia, vide D. Thom. in 2. 2. quæst. 61. ar 2. vide etiam Nau. in rub. de indicijs n. 52. & sequent. qui ex iure diuino, naturali, & scripto, & canonico & ciuili hoc planè demonstrat. & Sotum l. 5. de iust. & iur. q. 6. n. 1. & 2. vbi hæc vltima sententia comprobatur quicquid sit de pra-
63 ctica, quam valde prædicti Doctores damnāt, quæ sic seruatur, & qn̄ Reus fuit oportunè interrogatus aliquibus in præcedētibus inditijs, & noluit respondere primò Iudex ei torturam minari, deinde, adhuc renuentem fateri aliquid ligari iubet, & funi applicari, & si non vult respondere dissolui, & in carceribus secretis custodiri, alia die iterum monet, & renuentem ligari, & sustolli aliquantulum mandat, & persistentem in taciturnitate, dissolui, & custodiri vt supra, & tertia die adhuc eo renuente, vltra suspensionem in tortura repēte demissus semel fuit, & remissus ad locum suum, iterum interrogatus tandem respondit: prædicta procedunt quando periculum non est in mora, verum renitentia ista posset ortum habere ab ignorantia, & insipientia, ab obliuione, & fatuitate, vel etiam ab aliquo malefitio, & in hoc partes Iudicis sunt benè aduertere ar. tex. l. de ętate §. qui tacuit, de interrog. act. & quandoq; sumere inditium ex taciturnitate contra teitē, & cum alijs adminiculis constitui illum Reum super eodem delicto. per cap. qui tacet, de reg. iur. in 6. & cap. causam. de offic.
64 deleg. † ex quo nolens respondere dicitur dolosus contumax. glos. in l. quamdiu. ff. de acq. hær. Ias. latè in l. quæ dotis, n. 69. & 76. ff. sol. matr. cum taciturnitas sit præiudicialis, & loquendo impedire posset. cap. non ne. de præsumpt. & in l. sæpe, vbi Bar. ff. de re iud. Innoc. in cap. 1.
65 de ijs quæ fiunt à maiori par. † & ex hac taciturnitate insurgens suspitio vehemens facit vt meritò torqueri potuit Bru. de indic. & tor. par. 2. quæst. 8. n. 4. & est præsumptio contra tacentem Bal. & Saly. in auth. si quis in fi. C. de Adult. & D. Menoc. de præsumptio. lib. 1. præsumpt. 7. n. 54. vi. Sigismon. Scacc. de iudic. ciuil. Crim. & Hæret. cap. 86. n. 46. 47. & 48. vbi multa bona in practica dicit in hoc proposito.
66 † Et licèt regula sit, quòd non sunt sumenda arma de domo Rei. vt in cap. inter dilectos, extra de donat. & in l. de minore §. tormenta. ff. de quæst. Bertazol. conf. 100. vol. 1. nedum in criminalibus corporalibus, sed nec etiam in pecuniarijs. vt per Doct. in d. l. de minore §. item Diui. tamen hæc regula fallit, stante authoritate liberi arbitrij, per quam

quam recedi poteſt à regulis iuris cõis, propter cauſas vrgentes vt in 1.par.ſub n.118.& in 4.ſub n.28.& quando Reus contra quem aliqua militant, tacendo præſtat arma inditia, non talia qualia in iudice ordinario requiruntur præſumptioni contra ſe, faciendo ſe ſuſpectũ, quo caſu ſibi imputet cap.damnum, quod quis ſua culpa ſentit, de reg.iur.in 6.quid refert Reo, aut teſti reſpondere per verbum neſcio, vt torturam reſpectu renitentiæ effugiant.ni præſumptio ſit ſcire maximè in cauſa recenti. poſſet forte Reus excuſari, cum quis turpitudinem ſuam non tenetur detegere per l.aliàs de iur.iuran.& Bal. trad.in l.ſi creditoribus, vbi addit lit.D.C.de ſer.pig.& hanc obiectionem ſibi factam fuiſſe dicit Foller.d. pract. 3. par. ſub n.4.per doctr. Bal. in l.1.c.quomodo, & quando,& per alia iura ex quibus inquiſitus non tenetur reſpondere poſitionibus Curiæ criminoſis. Nam reſpondetur de mente Foller.hoc non eſſe verum, quando quis iurauit dicere veritatem,& Iudex ex offitio ĩterrogat cauſa iuridicè, ſeu ſeruato iuris ordine, vel ſe ſponte reus offert ad iurandum, vt habet Nauar.in man.c.12.n.8.& inueſtigandi veritatem, tenet Bal.in l.2.§.quod obſeruari.C.de iura.calum.& per Archid.in §.item quod dicitur ſub cap.in ipſarum 22.quæſt.2.vbi habetur, quòd Reus tenetur reſpondere Iudici interroganti in caſibus in quibus iux.ſuprad. interrogare poteſt, vt dictum eſt,& veritatem dicere etiam ſi tractaretur de periculo mortis,& contra teſtem vide, quæ infra dicam n.69.& 71. & quando turpitudo iam per teſtes eſt detecta quis tenetur reſpondere,& detegere ore proprio coact' à Iudice.Rui.cõſ.142.n.7.vol.1.Saly.in l.nemo poteſt.de leg.1.& procedit etiam in eo qui licet delicti particeps ſit, tamẽ non fuit particeps turpitudinis, idem Rui.conſ.194.n.11.& ſeq vol.1

67 & Petr.Anca.hos allegans in ſuis quæſtio.47.n.7. 8. 9.& 10.† vbi an quis poſſit allegare turpitudinem ſuam,& ideò ſi nolit reſpondere attenta qualitate inditiorum delicti,& perſonæ Reus poterit torqueri vſque ad tertiã vicem,& acriter, alioquin vltra quartam torturam renuens reſpondere eſſet procedere in infinitũ, quod fieri non debet. l.

68 fin.C.de ſacr.ſanc.eccle.† Verùm nemo tenetur reſpondere interrogationibus impoſſibilibus, ſeu impertinentibus, & ideò interrogatoria fieri debent opportuna,& non extra propoſitum vi.in pract.de teſtib.in verbo Interrogatoria.

69 † Quid ſi Reus, aut teſtis nolit iurare cum tenetur, & præcipitur ei iuridicè, vt coram me contigit, neque enim potui vnquam vlla ratione efficere, vt quidam verſutus iurare vellet, ipſe examinaui illum, deinde

deinde in tortura iussi eleuari,& in ea suum dictum substinuit,quamuis essem bene secundũ iura informatus de contrario,vt tradit. Spec. in tit.de iuram.calum.§.superest.ver. quoniam dicatur haberi pro cõfesso,qui renuit iurare quando tenetur,& debet iurare,per l.si confessus.ff.de custo.Reo.hoc fortè quo ad Reũ(licèt in practica an hoc fuerit seruatum,) minime viderim;ideo tortura,præcipuè quo ad testem est sanum remedium,vt dixi in prac.de test.n.44. par.3. & facit
70 Soci.cons.253.col.2.† & vigore liberi arbitrij Iudex noster nõ potest recipere testes sine iuramento, Bal.& alij in l.milites, nu.6.C.de testa. milit.& esse magis co.op.testatur Ias.§.in bonefidei,sub n.29.instit. de act.licèt in l.admonendi,sub n.225.de iur.iuran.videtur inclinare in partem contrariam quicquid Bar.dicit in d.l.filius familias col.2.ff. de donat.vi.quæ dixi in prac.de test.n.40.vsque ad n.50.p.3. vbi de ui, forma,& tempore iurandi, & quomodo intelligi debet quando testes sine iuramento potest recipere ex Soc.reg.516.
71 † Et in proposito sciendum est,quòd testis qui super capitulis productis deposuit,si super interrogatorijs partis aduersæ nolit respondere,redditur suspectus,nec ei creditur in eo,in quo deposuit Dec.in l.is apud quem n.45.C.de eden.ità Spec.tit.de testib.§. iam de interrogatorijs.ver.interrogatorium.Alex.cons.200.viso,& discusso, col.2.
72 vol.2.† si verò testis,aut Reus interrogarentur,non seruato iuris ordine,& minime iuridicè,vt dixi,seu extra propositum non tenerentur respondere.ar.§.consideremus.in auth.de trien.& semiss.vbi glo. not. & circa testem,vi.quæ dixi in prac.de test.par.1.n.5.& in 5.par.sub n. 175.lit.C.vbi non tenetur testis super delicto interrogatus,respondere interrogatorijs tangentibus turpitudinẽ suæ personæ,quia hoc ꝓbandum est à parte,quæ per exceptionem turpitudinis satagit repellere testem.
73 † Quæ autem sunt inditia ad torturã sufficientia superabundãter habentur apud Blanc.in sua repet.l.fin.ff.de quæstio.n.43. cum seq. vbi loquitur ĩ Iudice ordinario cuius arbitrio,licèt relinquatur quænam sint inditia ad torturam sufficientia,quia certa doctrina dari non potest.l 1.§.si expillatores,de effrac.Car.& Bal.& Ang.in l.milites.C.de quæstio.dixi s̃ n.6.dicit tamen hoc arbitrium regulari secũdum legis dispositionem. sed in materia authoritatis Brachij Regij,dico si non possunt haberi inditia ita sufficientia,sat est si habeat aliqua, quibus iure naturali & diuino,vel etiam canonico procedere potest.cum illo habeat absolutum arbitrium,& non regulatum à iure ciuili, vt sentit

idem Blanc.n.44.in fin.per quem supplet conscientia eius à iure in-
74 formata, vt in 1.par.n.28.† qua de re Iudex noster poterit torquere etiam non sufficientib' inditijs iure ciuili requisitis Bar.Mar.& Doct. in l.fin.ff.de quæstio.Menoc.de arb.quæst.84.n.4.& hoc intellige vt infra n. Gand.in rubr.de malef.ver.item quæro nũquid potestas, qui habet arbitrium, Put.in verb.tortus cap.12.n.1.& licèt Brun.de indic. & tort.in quæst.9.sub n.16.dicat quòd arbitrium datũ Iudici ad torquendum intelligitur præcedentibus legitimis inditijs, tamen loquitur de libero arbitrio tantum, sed non de absoluto, & extra uires Brachij nostri Regij, vt ĩ dicam, cuius facultate Iudex non ita strictè ligatus est omnibus iuris solemnitatibus, vnde licet non adeò exacta inditia, vt in iudice ordinario in eo requirantur, reliqua iudicij suplere potest ea igitur stante, si testis erit infamis, vel alias iure ordinario
75 repellendus, vt latissimè in prac.de test.in 4.par.dixi, per tot.† hac extraordinaria potestate poterit (si habeat alia inditia probabilia) credere testi non credendo de iure ciuili, vt pluries dixi. & per Menoc. d.quæst.9.n.2.quoniam si facultas Brachij Regij datur ad effectum vt veritas inueniatur, (stãte difficultate probationum) & ne delicta remaneant impunita; vt etiam sæpè dictum fuit in 1.par. sequitur quod etiam testes inhabiles admittuntur.l.quoniam.C.de Hæret.Saly. in l. ea quidem.C.de accusat.& Blanc.de indit.n.393.& seq.
76† At nullo modo (prætextu huius arbitrij) fides est danda testi códemnato, vel conuicto de falso, vel malam assignante rationem.Decia. cóś. 93.n.66.vsq; ad n.73.vol.2.Rol. à Val.conś 12.ex themate.vol.3.† at testis qui per torturam falsum dixit non punitur de falso, Vital. tract.
77 clausul.fol.299.n.13.† & notandum est etiam quòd liberum arbitriũ intelligitur datum quo ad personas, & non quo ad dicta examinatorum, sic Bal.ait in conś.515.quidam fuit, n.4.vol.5.Crauet. conś.13. Michael.Dauid.lib.1. Nec magna caterua testium sanare potest defectus qui insunt in dicto testium, nec tollere minusq; supplere, vt pract.de test.5.par.n.43.
78 †Et circa qualitates inditiorum, Caso.in tract.de malef.præmittit tabulam inditiorũ nominatim, quæ oriuntur ex persona, causa, facto, & dicto, ante, in instanti, & post, quæ tabula iuditiosa, & pulcra omnino est videnda. Ipse verò primum sumam inditium à fama, de qua per Blanc.de indit.n.387.Monticel.reg.crim.4.n.25.& ni fallor copiosè ĩ pract.dec est.dixi in 1.par.n.102.& 103.& in 2.par.n.128. & 130. vbi an fama possit per vnum testem probari, & par.3.n.28.vbi quotu-
plex

plex sit fama,& ibidem n.27.& 103.quale sit inditiũ famæ, & par.2.
76 vbi an delictum per famam probetur.n.66.cum seq.† & in summa de fama constare aliter debet quam per dictum Iudicis Boss.in tit.de inquisitione n.23.34.& 35.& ipse in d.2.par. sub n 130. de test. vbi notandum est in practica,quòd bona fama elidit malam in paritate, sed si bona fama sit in genere,& mala in spetie, hæc elidit bonam famam,Alex.cons.77.vo.1.cons.62.vo.3.& Ro.cons.67.qua de re contra malam famam in genere,sat est probare bonam famã in specie,vt si dicatur ille est vir malus,potest probari bona opera facere,vt frequentare Ecclesias,erogare in eleemosinas,bene loqui de proximo,nec in specie quid mali fecerit auditum fuisse, & ècõtra si dicatur iste est vir probus,qui bene audit apud omnes, si aliter sit poterit probari aliquid mali quod fecerit,vel quòd sit hyppocrita, cùm non faciat quod ostendit facere,ab operibus cognosci potest. & hoc modo bona, vel mala fama probari potest,secundũ Doc.quos alleg.Boss.loc.mox cit.& ibidem n.37.recenset mirabiles effectus famę quando est rectè proba-
80 ta† Nam fama facit credere,id quod forte non est, & dr̃ facere de albo nigrum,& ideò quilibet pro obtinenda bona fama totis uiribus laborare debet.l.facta.§.si sub conditione.ff.ad trebell. & secundum quosdam expedit potius mori,quam ob vitia perdere bonum nomen quod quidem prævalet diuitijs,iuxta illud sap. Prouerb. 22. Melius est nomen bonum,quàm diuitiæ multæ, vt not.in l. 1. hoc enim nomen.C.de sum.trin.& fid.cat.& scriptũ est,crudelis est qui negligit famã suam,cap.nolo.12.q.1.vi.Nau.in c.inter verba.11.q.3.cõcl.2.n.10
81 † Secundo loco malum nomen dicunt facere inditium, nam vulgare sequitur dictum,quòd nomina præsumuntur esse consona rebus.§.est & aliud. instit.de donat.vt putà si quis appelletur *Schanauachu, zauata,rampino,taglia borsa,guarda l'occhio,farinello,capelletto*, & ijs similibus,qui lingua incognita loquuntur,videlicet *in zergo*, vt in statu Venetorum,Regni Romandiolæ,& alibi pestis hæc extensa est,& de hoc inditio vi.Caso.de indic.& tor.c.7.& Blanc.de indic.n.405. vbi dicit facere inditium in genere per tex.c.1.vbi cano.de depos.Put. de sindic.in verb.mandauit Rex,c.2.n.25.Fely.in proem.Deci et.in verb. Gregorius.& Ias.in rubr.solut.matr. Verùm hoc inditium non est tutum,quoniam si à solo nomine,& cognomine natiuo, & familiæ argumentum sumeretur in malam partem, etiam nobiles; & virtuosi torqueri deberẽt,quod absonum sit dicere Boss.d.tit.de inquisitio. n. 164.cum mult.seq.sunt enim multæ cognationes,seu familiæ in Ita-

lia,& alibi,habentes cognomina auditu turpia,& valde ridiculosa, vt *striglia porci,mangiauaccha,cazenigo,culagna, mangiaferro, asino, asinari,* & ijs similia,ex quibus viri,& virtute,& prudentia celebres, quàplu-
82 rimi prodierunt.† ità vt nephas sit à turpi nomine,seu cognomine indicium malũ sumere,quamuis apud Platinã de Papa Sergio 2. ann. 844 legatur quòd ante creationem os suis vocabatur, hoc tamen re-
83 probatur ab Onuph.in annot. ad Platinam, † qua dicit quòd prim^9^ qui nomen mutauit fuit Ioannes Papa xij. qui priùs Octauianus vocabatur,sed Pontifices proprium nomen retinuisse vsq; ad creationẽ S. Greg.PP.& ab inde cęteros infra Pontifices aliud nomen sumpsisse testatur in lib. flos sanctorum, & apud Sabellic.Historiogr. 6.lib. habetur de appellationibus à virtute,aut à vitio impositis, & sunt vice uersa quidam nomine,& cognomine venerandi, & nobiles qui consuetudinẽ in delictis ducentes vitam laqueo finierunt,ergo fallax hoc
84 inditium à nomine & cognomine,† non sic à denominatione , seu à supra nominatione acquisitis ob vitia,seu virtutes, vt per Sabell. loc. cit.nam mala denominatio originem à communiter accidentibus habet à prauis moribus,& non est mirum si faciat inditiũ. vnde qui stat videat ne cadat,ne vulgi fabula fiat.l.desertorem.§.is cni.ff. de re mil. l.si militari.ff.quib.vt indig.Caso.de tor.cap.18.n.17 & Diu. Paul. 1. Cor.10.sic ait,qui se existimat stare,videat,ne cadat.

Scio & à plerisq; Doctorib.adduci solere malam physiognomiam, vt potè quæ aliquale inditium facere soleat,& quam tertio loco poni posse non ignorabam, & de qua pluros pertractarunt philosophi Aristoteles,Auicena,Constantinus,Philemon,ac Meletius,verum cũ hanc nullum apud probos Iudices,non solum inditium,sed nec coniecturam,aut suspitionẽ facere posse existimem, totum hunc tractatũ, sciens volensq; prætereo,& curiosos ad superius allegatos remitto: monens tamen hanc etiam Ecclesiæ decretis improbari, vt potè,quæ Chiromantiæ genus sit,quæ in regulis indicis librorũ prohibitorum, & in bulla Sixti V.contra Astrologos nominatim prohibetur. Certè Iuuen.sat.2.scribit fronti nulla fides,vnde signa omnia ex fronte, atq; adeo ex omnibus corporis lineamentis sumpta satyrica mordacitate reprehendit.

85 † Quarto loco mala conuersatio facit quem dici criminosum.l. ædiles.§.pedius,de ædilit. edic.vt per Mars.in prac.§.expedita.n.91.Blãc. de indic.n.253.vnde verum efficitur illud Dauidis Psal.9.cum sancto sanctus eris,& cum peruerso peruerteris.Carer.de indit.& tor.§.octa-

uo.

uo.n.10.in fi.D.Menoc.de arb.queſt.89.n.37.in fi.verum prauæ conuerſationis teſtimonia,cum aliquibus alijs adminic. īditia aliqua generant. Nam bonorum cum malis conuerſatio quandoq; fit ad correctionem,vt inquit ſanct.Auguſt.ſuper Pſal.54. quod in officio habitur hebdomadæ ſanctæ,feria quinta,in cœna Dñi, in Eccleſia: Oīs malus,dicens,aut ideo viuit vt corrigatur,aut vt per eum bonus exerceatur. Vtinam qui nos modo exercent conuertātur,& nobiſcū exerceantur,tamen quandiu ita ſunt,vt exerceant nos,non eos oderimus, quia in eo,quod malus eſt quis eorum, vtrū vſque in finem perſeueraturus ſit,ignoramus,& plerunque cum tibi videris odiſſe inimicū, frēm odiſti & neſcis. Diaboli,& angeli eius in Scripturis ſctīs manifeſtati ſunt nobis,quòd ad ignem æternū ſunt deſtinati: ipſorū tm̄ eſt deſperanda correctio,contra quos habemus occultā luctā,ad quā luctam nos armat Apoſt. Non eſt nobis colluctatio aduers⁹ carnē,& ſanguinē (Epheſ.6.) ſed aduers⁹ principes,& ptātes,& rectores tenebrarū harū.

86 † Sed conuerſatio diutina cum malis,& verbalis tantum bonitas,hæc cauſat dolorem,& parit iniquitatem ſi bonis operibus non fuerit aſſociata, quia *buone parole,& triſti fatti,ingannano i ſaui,& i matti.* qua de re obſequium ꝙ malis præſtatur,laudabile eſſe debet, & honeſtū.

87 † Quinto loco mendatium ſuccedit,de quo etiam dixi d.prac.de teſt. par.1.n.126.& par.4.n.96.Rol.conſ.8.& mendatium contra vagabundos ſuſpectos facit inditium,quòd ſint fures,iux.illud vulgare, *Chi è bugiardo,è ladro,* & de hoc Put.in verb.tortur.1.cap.5.n.6.vbi mendatiū,vt faciat inditiū,debet eſſe cū iuramento,& eſſe alicuius momēti.

88 † Sexto loco rubor,vt apud Terent.erubuit ſalua res eſt,ſed non ſemper verum,quoniā alij à natura pro minimo erubeſcere ſolent: alij ꝑ præſentiam Iudicis,& locum tribunalis,alij cum ſint innocentes, & honorati ægrè ferunt interrogari de factis,& rebus obſcenis,quare nō mirum eſt ſi ira accenſi erubeſcant,de hoc infra verſ.16.

89 † Septimo fuga inditium facit,Blanc.de indic.n.277.& 278.vt apud D.Menoc.de arb.iud.caſ.474.n.48.Maſcard. de probat. concl. 1311. n.53.intelligē ſi iam fuerit delatus,verum apud Iudicem noſtrum fuga,ſiue ante,ſiue poſt ſemper facit inditium,quando quis fugit ſecuto delicto: eſt verum quòd per ſpontaneam repræſentationem tollit hæc ſiniſtra opinio ſumpta à fuga, & de hoc inditio dixi in prac.de teſt.in 3.par.ſub n.203.& in hoc trac in 2.par.n.84. 91.115.& alibi. Put.in verb.tortura.1.cap.8.

90 † Octauo,reſiſtentia,quæ fit ne malefactor capiatur a familia,indiciū facit.

facit.Carer.in sua pract.fol.22.n.123.& 131.fol.33.Marf.in l.1. ff. de sicar. n.25.& 68.Put.in verb.resistentia.Cepol.conf.14. Blanc. de indic.n.294.& Iacob.Nouell.prac.& Theor.caus.crim.in forma conspicien.Cadauera.n.20.Blanc.de indic.n.294.versic. prohibens. sed qñ resistentia est iusta,vt dixi in hoc trac.in 1.par.n.219.& in 2.par.n.46. 53.cum plur. seq.tunc nullum inditiũ facit,secùs quando est illicita.

91 † Nono,dictum socij criminis,quando alios spontè nominat,& id qđ dicit est verisimile,inditium facit.l.sicuti,& ibi Bal.C. de quæst. præcipuè stante mala qualitate nominati.Blanc.de indic.n.141.246.&

92 410.& seq.si sit solitus delinquere,† & tunc verificatur si bis,aut ter deliquit,Caso.eo.de indic.& tor.cap.4.n.4.& cap.16. n.16.& de ver. huius dicti ȷ in hac par.& ī in verb.hic opportune.18.& ȷ in ver.exculpatio socij criminis,& in prac.de test.4.par.n.69.lit.Y.& in 5. par. fol.302.in princ.vbi de materia socij criminis,quid in pract.seruandũ dixi,& per Cartar.trac.de execut.sentent.capt.Bamn.n.74.cum plur. seq.vbi videtur restringere ad casus exceptos,& ait sententiam fundatam super dicto socij non mereri executioné,contra contumacem intra annum captum.

93 † Decimo,inditium præstat assertio vulnerati,apud Clar.quæst.21.& ibi Addit.sed hoc verum,si vulneratus fuit per diem vnũ mentis planè compos,per ea quæ dixi ȷ in verb.exculpatio offensi.Grammat.decis.35.n.7.Menoc.cas.99.n.16.maximè si post susceptam sanctam Eucharistiam ità asseruit.Bal.conf.25.vol.1.maximè quando offensus nul

94 las habet inimicitias cum alio,† alioquin incertitudo vitiat inditiũ. Clar.§.homicidium, ver.alia est etiam,quæst.60.vers.vidi ego Bertazol.conf.395.Menoc.de ar.cas.362.& de incertitudine.vi.Alberic.in l item mela.n.6.ad leg.Aquill.vdi adde.Io.Ant.de Rubeo tract. crim. diuerso.tit.de potesta.proc.& defens.in caus.crim.n.167. & 168. vbi an vulneratus possit pro vulnerante comparere.

95 † Vndecimo,maximum inditium præcedés inimicitia in dubio facit, Clar.d.quæst.21.ver.inimicitia, de qua latè dixi in prac.de test. par.4. n.24.205.240.vbi plures adduxi.lit.I.ver.sed in hac fol.183.& licèt regulariter testis inimicus sit repellendus,tamen virtute lati, & absoluti arbitrij poterit admitti,vt supra dixi.& tenet Bar.in l. filius familias.col.2.ff.de donat.vbi etiam admittere potest surdum, & mutum vide Innoc.in cap.sciscitatus.extra de referu.hoc verum concurrentibus alijs adminiculis,& multò magìs quando Iudex noster est in conscientia certus hunc inimicum veritatem dicere,vel adeo valida pos-

sent

sent esse argumenta, quòd testis iste veritatem dicat, & ei credendum sit, sed non tantum quantum alijs. Mascar. de probat. in verb. inimicitia, conclus.

96 † Duodecimo, minæ solæ præcedentes ab eo factæ, qui est solitus executioni mandare minas validũ, inditiũ faciunt. dixi in prac. de test. par. 3. n. 202. & Clar. d. quæst. 21. ver. minæ. multo magis constito de delicto. Brun. de indic. & tor. quæst. 3. 1. par. n. 33. & de odio trad. Crau. cons. 3. n. 3. Mascard. de probat. concl. 1057. & Menoc. de præsumptio. quæst. 89. n. 65. At si offensus plures alios, & ob diuersas causas inimicos haberet, tunc minæ solæ non facerẽt inditium, nisi ad inquirendũ Caso. tract. de indic. cap. 1. n. 17. tamen hoc erit in arbitrio Iudicis nostri. Put. de sind. in verb. tortura. 1. cap. 6. n. 1.

97 † Tertiodecimo, qualitas malæ personæ non modicam præsumptionem facit, quando quis est solitus delinquere. Blanc. de indic. n. 240. & seq. Put. in ver. tortur. 1. cap. 5. & qui dicitur solitus delinquẽs habetur per add. ad Bertazol. cons. 213. lit. D. lib. 1. & dixi supra n. 122. vel est ingenio ferox, & vagabundus, & pauper. Clar. quæst. 39. vers. cęterum, & vers. seq. vbi dicit illum esse vagabundum, qui per mundũ vagatur, vide Claud. Reg. crim. 7. Mascard. de probat. concl. 1395. Itẽ si quis scortator sit publicus, & publica lupanaria consectitur, de quo hominum greg. Cic. in Catil. ait bellum cum Catilina non magnopere pertimescendum, cum in hoc sit habiturus Catilina scortatorum cohortem prætoriam, similitẽr lusores pauperes, & viles, de quibus per Saly. in l. ea quidem. C. de accusat. Baiar. ad Clar. in §. ludus. n. 14. vbi fraus in ludo à ludentibus probari potest, item consuetudinarius blasphemator, qui impudentissimè contra Deum os profanum aperit, & furibunde nomen eius benedictum proscindit, quanto magis contra homines se se facilè commouebit? quod sanè hominum genus, vt plurimum malum finem sortitur. D. Menoc. cas. 375. de arb. contra quos vtroque gladio procedendum est. Abb. cap. 2. n. 4. de maled. & attentis alijs adminiculis inditium magnum blasphemus facit contra se, & similes sunt suspecti de Hæresi. Baiar. ad Clar. in §. blasphe

99 mia. n. 4. & seq. & n. 11. † vbi licẽt pœna statuti esset pecuniaria in blasphemo, tamen tortura locum in eo etiam habere posset, & tunc magis malæ qualitates prænarratę, & similes inditiũ faciunt ad torturã, qñ meretrix est offensa, quia ex ea præsumitur c õtra scortatorem, sicut ex concubina contra concubinariũ, & ex lusore contra collusorẽ, & sic in similibus idem est iudicium; quia iusto Dei iudicio, qui fuit

occasio

occasio ruinæ, est etiam condemnationis occasio.

100 † Quartodecimo, confessio extraiudicialis delicti (delicto secuto,) aut iactantia, est inter alia inditia validissimum inditium concurrente verisimilitudine Gomes. var. ressol. de delic. cap. 13. sub n. 8. vbi tenet requiri ratificationem, & Mascar. de probat. concl. 350. Menoc. de arb. cas. 331. & expendere multum, & ludere magnam pecuniæ quantitatem quando quis est pauper arguit eum, qui hoc facit furem esse,
101 constito de furto. Bertazol. cons. 213. vol. 1. † & no. quod confitens extra iudicium se gloriãdo delictum commisisse, Iudicis arbitrio punitur. Menoc. de arb. iud. cas. 331.

102 † Quintodecimo, huic accedit dictum eius, qui prius nuntiauit aliquem fuisse interfectum. quia sæpe complices sunt primi, qui nunciãt homicidia. vt inquit Put. de sindic. in verb. tortura. 11. cap. 1. n. 4. & sollicitant Curiam vt de maleficio inquirat, & sæpè fit iudicio Dei, vt quis sit in occultis contra se testis. & ipse quando monitus fui à personis non interessatis, nec ratione offitij, nec ratione offensi sistere ius si nuntium, donec constitit mihi de delicto, & secundum qualitatem personæ, aut in carceribus custodiri iussi, aut sub fideiussione relaxa-
103 ui. † Et è contra taciturnitas, & negligentia vxoris, seu aliorum de domo, in qua quis inuentus est (post lapsum temporis interfectus) inditium facit contra vxorem de nece mariti, & alios de dicta domo. Put. in d. ver. tortura. in cap. 1. n. 8. Blanc. de indic. n. 299. simile inditium facit qui repertus est iuxta locum delicti, & est malæ qualitatis, & aptus ad talia committenda, & frequenter in eundem locum visus est ire & redire, modò alloquens vnum, modò alium, & semper de eadem re nouum se facit, & mirandum. Bar. in l. 3. ff. de fur. & Put. de sindic. in ver. tortura. i. cap. 2. n. 1. & 2. vbi ex mutatione coloris, & ex inepta locutione reum se facit. Luc. de pen. in l. euictiones. C. de verpub. lib. 11. & Blanc. de indic. n. 300. & seq.

104 † Hinc aliud insurgit magnum quidem inditium, qd datur, quando homicida occulto in præsentiam cadaueris existente tãquàm innocẽte, sanguis in conspectu eius è cadauere mortui emanat, quod ego ipse vidi in quodam nobili noctis tempore occiso, qui mane sequenti ĩ agro repertus, quamplutibus rusticis, vt de more est, astantibus ad custodiam, sanguinem è vulnere emisit, verum cum tot essent, ignoraui, quo me verterem, sed opportunum erat iubere, vt omnes procul starent deinde vocare vnumquemque sigillatim, eosque singulos antè, & iuxta cadauer statuere, forsan enim hoc meminisse iuuabit. postea

ftea verò compertum est vnũ ex dictis astantibus fuisse interfectorẽ, & de hoc indicio.per Blanc.de indic.n.408.& sanguis clamat vindictam contra interfectorem.Caso.de indic.& tor.vbi adducit Arist. in problema cap.de naribus.& Luc.lib.4.in hoc versic. Emicat in partem sanguis,vnde icimur ictu. Et sanguis Abel clamat vindictam contra Caim de terra,vt habetur in Genes.cap.4.& vi.Farinac.de indic.& tor.quæst.36.n.61.fol.372.& quidem nuper valde lætatus sum Martinum dei Rio Societatis Iesu Theologũ huius indicij in lib.2.disquis. magic.mentionẽ facere caussamq; rei huius reddere nempe antipathiam quandam quã mortuum cadauer in eũ habet, à quo vita
105 priuatu est, huius euentus admirabilis caussam assignat.† simile indicium sumitur ab eo,qui est visus exire ex domo interfecti gladium cruentum gestans,& post modicũ auditus est clamor, & multo magis si vulneratus asseruit,à quo fuerit vulneratus.Put. de sindic. in verb. tortura.1.cap.1.n.4.vbi si talis fugeret per plateam,vel etiam per viã publicam dicto gladio sanguinolento armatus, non esse dubium ait hunc fateri se maleficium notorium commisisse,secundum Innoc. in cap.statuimus.de offic.deleg.Blanc.de indic sub n.297.& 300. & eo magis si visus sit illum vibrare,licèt non fuit visus percutere, aut ferire,vt per Blanc. n. 302.

106 † Sextodecimo,inconstantia,trepidatio,pauor, contrarietas, variatio,hæc si circa negotium principale,& in personis, quæ verisimiliter delictu committere potuerunt. Fely.ĩ cap.verisimile de præsumpt. faciunt indicium,vt per Ang.de malef.in verb.fama publica n.105.& ibi August.& de ijs omnibus apud Boss.de indic.& cõsiderat.ante tor. per tot.Clar.d.quęst.21.& Brun.de indic.par.1.& Blanc.n.259. vsque ad n.265. Put.de sind.in verb.tortura.1.cap.5.n.6.& 7.vbi alleg. Luc. de pen.dicenrem quòd prædicta sunt signa malæ conscientiæ, tamen non est fundandũ iudicium solum in vna ex dictis qualitatibus, quia multi multum timent,licèt innocentes sint,vt dixi s̃ vers.sexto, & alibi;& per Put.d.cap.5.per tot.& de ijs quando occurrant,constare debet in actis.

107 † XVII.Allocutio secreta frequens,ac frequentatio præcedens extraordinaria ad locum,vbi delictum secutũ fuit,faciunt indicium de tractatu præcedenti vi.s̃ vers.15.& Blanc.n.300.sicut aggressio,& insultatio nullis præcedentibus verbis. Blanc.n.232.234.& 235.vbi d̃ assistentia ad delictum,per quam quis audacior fit ad delinquẽdum, & n.237.præcipuè quando assistens est armatus,& amicus alterius ex

Xx x rixan-

rixantibus,& n.303.in verb.prohibere potens,si non prohibet est in culpa.l.culpa caret,vbi Dec.ff.de reg.iur.in 6.& Blanc.d.n.237. dicit de inditio,quod oritur à præparatione insolita armorum, & melius n.67.68.& seq.& de hoc inditio in materia armorum vi.Far.in c. de indit.& tor.quæst.52.vbi latè,& maxime quando arma reperiantur sanguine consperſa,seu madida.

108 † XVIII.Contumatia maximum inditium facit contra bannitum captum,& non sponte se iudici sistentem,Marſ. prac. §. diligenter. n. 136.latè Cartar.trac.de execut.ſent.capt.bannit.cap.ſi.n.18.& infra dicam,multa ſunt alia inditia,quæ vbiq; inueniri possunt apud Doct. supra alleg. ad quos breuitatis gratia me remitto, ſat eſt quod ea, quæ ſunt frequentioris vſus ſtrictim tetigi.

109 † Insuper ſciendum eſt aliqua eſſe inditia proxima,& alia remota, de quibus dixi in d.pract.de teſt.pa.4.per Clar.quæſt.64.verſ.ſed quæro,& Pedemont.deciſ.79.n.15.latè Burſat.conſ.201. pro dilucidatione,& D.Menoc.de arb.iud.caſ.270.vbi n.7.& 8. ait inditia, quæ latini signa appellant multiplicis generis eſſe,aliquando enim appellantur inditia neceſſaria,vt eſt inditium de proprio viſu,& de certa ſcientia præſumptiones iuris,& de iure,de quibus latè per D. Menoc. de præſumpt. lib.4. præſumpt.10. & eſt tex.& gl.ſ.in l. capite quinto, de adult.& dixi in prac.de teſt.3.par n.184.195. & 196.& 197.vbi neceſſariam probationem eſſe præſumptionem iuris,& de iure,& nu.

110 204.& 205.† aliud eſt inditium credibile,ſiue veriſimile, & hoc quando ita eſſe poteſt habetur.c.quia veriſimile de præſumpt. & D. Menoc.de arb.dat quædam exempla vnum inditij Salomonis, quod habetur 3.Reg.c.3.& in cap.afferte,de præſumpt.vbi contendentibus duabus mulieribus ſuper filio viuo Salomon Rex finxit ſe velle diuidere puerum viuum,&illa quæ vera mater erat noluit,ſed maluit eo priuari,vt viuus potiùs ſuus filius remaneret; Aliud exemplum de Carolo Magno,neſciente quiſnam homicida eſſet an pater, aut filius, qui vtrunque condemnauit pœna homicidij,quam ob cauſſam pater ſe ſolum eſſe homicidam patefecit. Aliud exemplum de ſolito delinquere cap.ſemel malus,de reg.iur.in 6.de præcedenti inimicitia, de minis,& alijs de quibus ſupra verſ.1.2.3.4.6.7.11.12.13.& 15.& de iſto inditio vi.Duaren.in l.diſputationum,cap.27.vbi dat duo exempla quando probatur aliquem fuiſſe in illa domo,ex qua res tūc ſubtracta fuit,eſt aliud exemplum,vt contra vicinos pauperes, & viles, vel famulos,quod hic adaptatur.l.octaui,C.vn.cognat.& Bal.in l. excuſantur,

111 cusantur de excusat.tut.ponit differentiam inter inditium, & præsumptionem, nam præsumptio animum remouet, sed inditium per oculos, vel per aures percipitur, adminicula sunt inditia vehementia, sed non proxima, & adminicula variè à varijs Doct.appellantur, ab alijs quandoq; suspitiones, ab alijs præsumptiones, ab alijs coniecturæ, de quibus per Farinac.de indic.quæst.43.n.156. cum multis seq. tamen residet in arbitrio Iudicis qualia esse debent talia adminicula, Menoc.cas.474.n.37.Mascar.de probat.concl.1311.sub n.53.† & ar-
112 gumentum est quando plures coniecturæ, aut præsumptiones, seu probationes concurrunt ad conclusionem; coniectura est repræsentatio vnius ex aliquo alio sic verisimiliter ordinato, & tandem verisimile est quòd stare potest, vt dixi, & de ijs omnibus apud Par.de put.de sindic.in verb.tortus, cap.2.per tot.& in cap.3.n.11.12.& 13. Boss. alleg.tit.de indic.& considerat.an. tor.n.1.2.3.4.17.34.38.43. cum seq. & Farinac.de indit.& tor.n.q.36.à n.27.vsq; ad fi. d. quæstio.
113 † Nunquid autem stante hac Brachij Regij facultate possit Iudex noster sine inditijs præcedentibus deuenire ad torturam, & breuiter stante maxima difficultate probationum, & mala qualitate personæ, vel atrocitate delicti, & difamatione, uel alio inditio uerisimili, seu probabili, non est dubiũ, quòd Iudex torquere posset, ut colligitur à Clar.quæst.64.uers.dixi etiam .& uers.dixi quoque latè Bursat. cons. 201.& Guid.de Suzar.de indic.& tor.n.38.Cason.eo.de tormẽt. cap. 5.n.4.& 5. concurrentibus ut dixi qualitate personæ, & diffamatione circa quam ui. Farinac.de inquisitio.sub n.20.cũ ibi per eum adduc. & querela, ui.quæ dixi supra. Sed quando nec inditium de auditu præcederet (iuxta ea quæ dicta sunt in prac.de test.in 5.par.n. 157.& 160.) nec fuga, nec aliud adminiculum uerisimilitudinis haberetur secundum Put.in uerb.tortus, cap.13.sub n.3.uers.unde sine inditijs, tunc non obstante hac regia facultate Iudex non poterit quẽ torquere, ut per Boss.de indic.& consit.an.tor n.13.24. Afflict. quem Grammat, allegat.uot.32.n.9.ità respondisse Regi Neapoli. Quod si Iudici dictum sit à personis fide dignis, tunc poterit ad torturam deuenire in casibus atrocibus, & contra personas quæ non sunt bonę æstimationis, conditionis, & famæ deuenire ad torturam, ut aduerti in 1. par. sub n.114.124.& 128.& 133.est uerum quòd contra publicos latrones, & assassinos, si ad eum deferantur poterit uelo leuato deueniri ad torturam, ut per Put.de sind.in uerb. tortura. il 1.cap.1.n.9.& cap.6. n.7.& inuerb.tortus, in.12.& 44.& 49. ubi omnino uide idem in

cap.14.per tot.vi.quæ dixi in 1.par.n.190.de test. Gand. de quæst. & tor. num.41.

114 † Et quamuis à nonnullis Doct.aliqui casus tradũtur, in quibus aiũt posse ad torturam deueniri etiam nullis præcedentibus inditijs, in certis delictis, de quibus in 1.par.huius tract.sub n.58.cum mult. seq. & hanc op.sequuntur præsertim Boer.decis.333.n.4.& seq.Brun. de indic.in 2.par.quæst.5.n.6.vbi in tractatibus ꝓditorijs,& n.7.vbi d bãnito per contumatiam capto,& non sponte cõstituto.Mars.prac.§. diligenter,n.136.Farinac.quæst.11. sed re vera, si bene videatur Doctores, requirunt semper aliquod inditium præcedere, siue proximũ, siue remotum,& hoc siue insurgat à persona fide digna, siue non, seu à testibus, seu à mala qualitate rei, vt supra vers.xiij. vt innuit.Sylv. in d.l.si ff.de quæstio.dixi supra n.Boss.de delict.& consid.ante tor.n.136.

115 † & Caro.de tor.cap.5.n.5.& 6.vbi delicta, quæ à communiter accidentibus secretò fieri solent sunt ista, adulterium, simonia, & v[illegible]ra; sm̃ Brun.à sol.quest.51.n.3.sodomia, veneficium, fabricatio falsæ monetæ,& tractatus,& in ijs ad torturam facilius deuenitur præcedentibus aliquibus indicijs, Clar.quæst.64.vers & ideo Pu[illegible] de [illegible] in verb.tortura.1.dicto cap.1.n.9.& 10.Item non requiruntur tanta indicia, quanta in alijs dlictis circa ꝓditiones, assassinia, incendia,& alia, ob quorum atrocitatẽ multa fieri permittuntur, quæ alias nõ permitterentur not.in l.prætor edixit.§.præterea.de iniur.vbi [illegible].& in l. respiciendum de pen.& ad sobrietatem [illegible] in 1. par. respectu qualitatum delinquentium; & h[illegible] sine alijs inditijs torqueri possunt pro causa furti, cu[illegible], [illegible].caupones, stabularij, q̃ in 2.par.huius trac.n.277.nam lex d[illegible] de i[illegible]s, vt tot.tit.ff. naut. caup. stab.nisi hospes esset bonæ existimationis,& famæ, Bar.in l.1. ff. de offic.præfect.vigil.& quo ad fures vagabundos, satis sufficeret querela partis secundum Clar.d.[illegible] 64.vers.sed ponè in fi.vel notificatio, denuntia, accusatio, captũ, cũ [illegible] quibus adminiculis, instante Fisco poterit ad torturam deueniri virtute Brachij Regij per supradicta.

116 † Veruntamen torturæ locus non est sub quouis prætextu liberi arbitrij, quando alia via potest constare de veritate, vt inquit Clar. d. quæst.64.vers.deberet etiam, nec per sola adminicula deuenitur ad torturam quando inditia ad eam sufficientia haberi possunt. l. edictum, ff.de quæstio.Boss.d.tit.de indic.& considerat.an.tor.cir.princ.Bal.in l.1.obseruare n.179.

117 † At in practica attende quòd si inditia nisi sero,& tarde haberi possent,& periculum esset in mora (stante Brachio Regio)

Regio, vel aliter potestatem habente torquendi) Reus torqueri poterit cum adminiculis tantum, de quibus supra, ne forte dùm expectarentur testes, cęteri complices fugam arripiant, vt si delictũ à pluribus factum esse dicatur, & constet, sed ignorantur alij socij criminis, quorum vnus tantum, vti valdè suspectus capt⁹ sit, & eo magis si inceptor, seu author rixæ extiterit Marſ. ſing. 300. idem quando Iudex vidit cõmitti delictum à pluribus, & vnum cognouit quem capi iussit, & cęteri fugerunt, quoniam potest statim examinari, & torqueri si negabit, tàm quo ad se, quàm quo ad alios, citra tamen præiuditium, & cum protestatione conuicti criminis, ob notorium delictum, de quo in 1. par. huius tract. sub n. 200. cum plur. seq. at si per testes posset conuinci tutior practica erit. Nam Theologi, & Canonistæ plerique omnes affirmãt Iudicem nihil agere in iuditio posse ex propria scientia, sed eũ ex publicis actibus corã ipso factis debere procedere, per multa alia, si præsertim per se iudicet 3. q. 7. vbi sunt hæc verba. Bonus Iudex nihil ex arbitrio suo facit, & proposito domesticæ voluntatis, sed secundum leges, & iura pronunciat, & cæt. quod eo est Ambrosij in Ps. 113. qui ante Episcopatum fuit Iudex caussarum ciuilium, vt ex eius gestis constat. vide D. Tho. 2 2. q. 67. & ibi Caiet. Maio. in 3. sent. d. 43. q. 4. Sot. in v. iudex, 2. §. 5. Car. à Tur. crem. in d. c. iudicet. & plurimos alios quos citat Couar. in 1. l. var. resol. c. 1. q. 4. & seq. qui plane contrariam sententiam euertit. ad quæ vi. Carer. tit. d homic. n. 28. & 33. car. mihi 6. & 7. Item ad effectum, vt mandatarios nominet. Boss. n. 144. & 145. (si præsumptio vehemens esset, vt tanquàm mandatarius iste ca-
118 ptus deliquerit † vt quãdo nulla subsistente causa, & extra propositum, quis in alium deliquit. Doc. in l. 1. C. de ser. fug. Fely. in cap. sicut dignum in 4. col. vers. 3. conclusio, cum plur. seq. de homic. & in proposito vide quæ ĩ dicam n. vers. ad vnum in materia mandatarij.
119 † Quotiescunque ergo Iudici nostro opportunum esse videbit iuxtà qualitatem delicti, & delinquentium infamiam, & malam consuetudinem venire ad torturam sine inditijs, ordinario iure minus sufficientibus (non autem sine aliqua probatione verisimili,) vt in l. fin. vbi glos. ff. de quæst. tunc moderatè, & temperatè se gerat, vt admonet tex. l. de minore, §. tormenta, ff. de quæstio. Brun. in d. eius trac. de indic. & tor. in finalibus verbis dicti trac. aduertendo ne quid nimis fiat, vt inquit
120 Cicer. lib. 1. de orat. & dixi ĩ n. 52. † quoniam inditium, & discretio pari passu ambulant dix. in 2. par. huius tract. n. 127. & not. glo. in ver. iuditio, l. cum pretor. §. 1. ff. de iud put. in ver. arbitrium cap. 1. n. 16.
Nam

Nam summum ius summa malitia. Teren. in Heautontimorumenos, & Tul. in 1. offic. & apud antiquos summum ius, summa crux reputabatur, sic Collumel. de re. Rustic. lib. 1. cap. 7. & idem Cic. in orat. pro Sexto
121 Roscio Amerino, qui inuehitur aduersus † Iudices crudeles, & iniquos dicens, si ea crudelitas, quæ hoc tempore in Rep. versata est, vostros quoque animos, (id quod fieri profectò non potest) duriores acerbioresq; reddidit, actum est Iudices, & Valer. Max. lib. 6. cap. 3. de Domitio Ænobarbo Prætore ait, ratio publici imperij prętorem nimis asperum existimari non patitur. Et propterea in qualibet re, sal scientiæ, & discretionis inesse debet, vt dixi in prac. de test. par. 5. cir. princ. & hæc coniunge ijs quæ dicit. Gomes. var. resolut. tit. de delict.
123 cap. 13. sub n. 25 † quod si quis tortus penitus sine inditijs præcedentibus ratificet, non tenet dicta confessio per l. non dubium, C. de leg. vbi infert, quòd confessio extorta ab eo qui ex priuilegio nō poterat torqueri, non obstante ratificatione, non tenet, idem si fuerit extorta à pueris, & senibus, per indebita tormenta. Item quando Reus est sufficienter tortus, & negauit, si iterum sine nouis inditijs torqueatur, & fatetur, & ratificet non tenet; idem quando pendente appellatione Reus torquetur, fatetur, & ratificet. Quæ vera sunt omnia etiā in nostro iudice, qui habet liberum arbitriū, & absolutū. alioqui Theologi omnes & Canonistæ damnarentur, vide Couar. var. resol. l. 1. c. 1. §. 7. vbi etiam supremorum tribunaliū iudices affirmat non posse ex priuata scientia aliquid statuere, nec sine indicijs.
124 Item sciendum est, quòd quædam sunt personæ, quæ ex priuilegio non debent torqueri, tàm de iure, quàm etiam de consuetudine, vt Duces Illustrissimi, & in magna dignitate constituti, & clerici cuiuscunque gradus à iudice seculari, neque torqueri, neque detineri, nisi per viginti horarum, vel vnius diei spatium possunt, licèt Doctores, milites, & nobiles de consuetudine torqueantur, aliæ sunt personæ, q̄ respectu ætatis, & imbecillitatis non debent torqueri, vt minor annorum 14. vel septuagenarij, & infirmi, mulieres prægnantes, aut lactātes, de quibus omnibus per Bar. in l. 1. & in l. quæstionis modum, & in l. liber homo, & tot tit. ff. de quæstio. Boss. d. in tit. de indic. & considerat an tor. per tot. Put. de sindic. in verb. tortura. 111. cap. 6. & in ver. tortus, c. 1. latè Cason. de tormentis, cap. 10. & 11. Clar. d. qu. 64. uers. vbi autem cum plur seq. & ibidem addit. & Guid. de Suzar. de in-
125 dic. & tor. n. 8. uid. s. Farinac. de indic. & tor. q. 41. p tot. † sed prędicti priuilegiati ratione dignitatis, sexus, conditionis, & ætatis de or
dinaria

dinaria potestate non possunt torqueri, veruntamen stante hac regia facultate, in criminibus exceptis ob difficultatem probationum, quando veritas ab alijs haberi non potest, vt ĩ dicam, & mala qualitate personæ, tanquàm testes, & Rei, omnes cuiuscunque status existant torqueri poterunt, vt in simili de captura dixi supra in 2. par. sub n. 124. & 126. vbi reatum grauem, priuilegium tollere dixi, cum plur. seq. & ideo Doctores, milites, modò non sint ordinis ecclesiastici, equites, nobiles, decuriones, & alij in magna dignitate sęculari constituti poterunt torqueri, excipiuntur semper clerici, qui ad Ecclesiasticum Iudicem quacunque de caussa sunt remittendi. Farinac. d. q. 41. n. 100. cum seq. sed sine Brachio Regio minime torqueri possunt, etiam pro casibus exceptuatis. & ità sunt intelligendi Doc. per Farinac. adduc. n. 100. cum facultas recedendi à priuilegio, & à regulis iuris commu-
126 nis pertineat ad Iudices supremos; † at quibus modis sint torquẽdi senes, infirmi, ac pueri, dixi n. 58. & senes robusti possunt ẽt attolli in tortura, multo magis si sunt peruersi, & mulieres prægnantes, vel lactantes, nullo modo torquentur, nec terrẽtur, ne metus causa abortũ faciant, vel lac amittant. l. Imperator, la 2. ff. de stat. hom. & in l. prægnãtis, ff. de pen. & Clar. d. q. 64. vers. quæro modo, vbi dicit quòd post partum de consuetudine non torquentur nisi expectatis quadraginta diebus, verùm hoc erit in arbitrio Iudicis nostri, qui consuetudini ĩ hoc derogare potest stante atrocitate delicti, vt dixi in 1. par. sub n. 28 cum mult. seq. si non sit periculum vitæ, & dum expectatur tempus pariendi, debet sub custodia teneri expensis suis si habet modum, sin minus expensis publicis, vt ĩ in 2. par. n. 161. & 293. vbi si opus esset infans ali, & lactari ab alia muliere posset, vt iustitia non remaneret impedita; Est tamen verum quòd senes etiam valetudinarij possunt terreri ducendo eos sub eculeo, tantum, sed absq; ligatura, quando præsumptio est ꝙ nolunt dicere veritatem, uel ferula cędi possunt sicut dictu est d pueris n. 58. & p Carer. de indic. & tor. n. 36. fo. mihi 62.
127 † Laborantes febre quartana possunt in casibus grauissimis torqueri ea die qua non laborant dicta infirmitate, sm̃ Franc. Marciar. decis. 790. Sed nec surdus à natura, nec mutus torqueri possunt. Bru. de indic. in 4. q. 2. par. n. 2. Caso. de tor. c. 10. n. 5. Farinac. q. 41. n. 89. cũ seq. quia isti nec actu, nec potentia interrogantem audire, aut ei respondere possunt in tortura, Paul. Ghirl. de quæstio. & tor. q. 6. n. 7. secus extra torturã, quia per signa possunt deponere, vt in prac. de test. par. 4. sub n. 19. lit. F. fol. 180. in fi. ijs similes sunt cœci, & furiosi, l. 3. §. surdus,

dus,& §.cæcus,de quæst.vi.in prac.de quæst.fo.180.possunt decipi in auditu, quia multi habent eundem vocis sonum,& alij alienam vocem fingunt. Et in summa etiam priuilegiati omnes laici,qui laborát infamia,& præcedentibus inditijs possunt torqueri,vt dixi stante atrocitate delicti,& difficultate probationum,l.& si excepta.C.de malef.glo.in l.inuicti,la 2.ff de re.l.l.de minore,&l.libero,ff.de fals.l.desertorem,& l.proditores,ff.de re mil.Gand.de quæstio.& tor.q 1.Corrad.de negat.crim.n.37.fo.502.Paul.Ghirlan.de quæstio.& tor.q.6.sub n.10.cir.fi.Bonifac.de vital.de quæstio.& tor.q.1.Attamen quando tortura infertur etiam personis,quæ vel priuilegio,vel alio respectu de iure ordinario non debent torqueri,tunc moderatè,& cum téperamento est adhibenda,vt dixi s̃,& sic quando cum minus legitimis inditijs ad torturam deuenitur, n.143. sed quo ad priuilegiatos tamq̃ reos non habetur distinctio,quando contra eos adsunt inditia præcedentia,& atrocitas reatus exposcit acrem torturam,quia reatus omne priuilegium seculare in foro fori tollit,ut dixi in 2.par.n.126.

128 † & Iudex noster in dubio arbitrium inclinare debet erga priuilegiatos,sed contra sceleratos arbitrium debet conuerti super dorsum eorum,ut pluries in hoc trac.dictum est,tamen est modus in rebus sit arbitrium equum,& iustum. Nec erit inconueniens quod Iudex, non obstante Brachio Regio,uerbum prius faciat cum Principe, quando priuilegiatum in dignitate constitutum torqueri oportet,s̃m ea quæ dixi s̃ in 2.par.n.31.& seq.immò optimū est consilium Principē adire.

129 † Collige ergo ex supradictis omnibus,quod omnes cuiuscunque gradus,& conditiones existant, torqueri possunt concurrentibus infrascriptis;primo, authoritas Brachij Regij, secundo atrocitas delicti,tertio difficultas probationum,quarto querela,seu instantia fisci, uel ex offitio habita aliqua notabilitione, quinto adminicula præcedere debent torturam,sexto tortura moderata,si non sunt facinorosi, sed nullus sine inditijs torqueri potest.

130 † Et semper est adhibendum eius qualitatis,cuius formidinis, debilitatis,uel roboris corporis sit quisquis torquendus est, & secundū uarietatem personarum,diuersitaté criminum,uti illá specie tormentorum,quæ magis opportuna uidebitur,nam in paritate criminis, & inditiorum disparitas qualitatis personarum causat disparitatem, & differentiá fieri tam circa modum,& tempus procedendi,& torquendi,quam etiam circa modum,& qualitatem condemnādi. Fab. à Monteleo.in sua prac.arb.in 5.par.n.15. cum plur.seq.ubi quænam quali-

tates

tates sint attendendæ, nam vt inquit Paul. ghirlan. magnus practic⁹ de quæstio. & tor. q 3. n. 19. aliter sunt torquẽdi iuuenes robusti, alio modo debiles, delicati, vel senes, alio modo rusticus, vel miles, alio modo ciuis, & alio modo nobilis, & alio modo ignobilis, & plebeius.

131 † Et vlterius inchoanda est tortura priùs ab eo, à quo creditur veritatem faciliùs haberi posse, & sic à magìs timido. Put. de sindic. i verb. tortura. 11. cap. 2. & etiam à magìs suspecto, & debiliori, secundũ Bar. in l. 1. §. 1. & in l. vnius. ff. de quæstio. Gand. trac. malef. de quæstio. & tor. col. 2. Marant. prac. in princ. n. 13. arguẽdo ab ordine, Cartar. prac. interrog. Reos, lib. 4. cap. 1. n. 208. vbi latissimè.

Item incipiendum est ab eo, qui est peioris qualitatis. Carer. in d. l. obseruare, n. 185. & si pater, & filius sunt rei, tortura debet à filio incipi, vt aliqui dicunt in conspectu patris, ex quo pater faciliùs veritatẽ dicet, quam pati filium torqueri. l. iste quidem ff. quod met. cau. quod ego non facerem nisi vrgentibus contra vtrunque præcedentibus in-
132 ditijs, † & si eo modo pater confiteretur delictum, non esset standũ tali confessioni, nisi præcedentibus inditijs validis, & subsequente ratificatione. Bal. in l. 1. in fi. C. si rec. Prouinc. Tiraq. in l. si quando, C. de reuoc. donat. in præfat. n. 8 quod etiam animaduertit Scaccia. de indic. cau. ciuil. crimin. & hæret. tit. de inquisitio generali, cap. 83. sub n. 3. fo. 140. vbi recenset Boss. in tit. de exam. reo. dicere de illo patre innocente, qui fassus est delictum ob metũ, & dolorem filij, & propter hoc Iudex ille induit habitum Fratrum Capucinorum, sed ante eum talia exempla posuit Put. de sindic. in ver. tortus, cap. 11. n. 3. ver. & volo. Item incipienda est tortura à fœmina, vt inquit Gand. de quæstio. &
133 tor. sub n. 11. q. 1. † verum expertus sum mulieres minus timere torturam, quã mares, & durius in negatiua persistere, sed hoc totum est Iudici arbitrarium, Afflict. super constit. si damna clandestina n. 75. Itẽ est inchoandum ab eo, qui malum cognomen, publice ei inditum habet, vt dixi in prac. de test. p. 1. n. 113. & faciunt quæ etiam dixi supra n. 81. & 85. cum seq.

134 † Nec est adhibenda tortura passim per quolibet inditio, videlicet modò torquendo super vno inditio, modò super alio, quando potest euacuari processus, quo euacuato omnium inditiorũ contra Reum fit summa ad instar computi rationum, & calculatis & põderatis omnibus, demum tortura adhibenda, quia aliter procederetur in infinitum, sed reassumptis omnibus inditijs potest reus torqueri super omnibus semel tantum, aut bis, aut ter ad plus, & non vltra sm̃ Mars. in sua prac.

§.expedita,n.85.Cumia.de sindic.& tor.cap.21.n.2.hoc tamen est de iure ordinario,secus de extraordinario iure,ut statim dicam,& in assassinio,parricidio,crim.læsę Maiest.& alijs delictis potest vltra tertiã vicem tortura adhiberi.Carer.de indic.fo.mihi 163.& s̃ dixi n.32.&
135 seq.& † tortura nisi nouis superuenientibus inditijs repeti non debet quando alia purgata fuerunt sufficienter.Gand.d.q.1.n.2.& no. ꝙ noua inditia opportet esse diuersa specie à primis inditijs,non autem eiusdem speciei cuius sunt primę.Mars.d.prac.§.quoniã,n.2. Nouell. in prac.in rubr.de for.constituen.Reos,vers.vt quia.n.7.& debent etiã esse fortiora primis. D.Menoc.de arb.iud.cas.272. in fi.
136 † Aduertendum est etiam quod si Reus fuerit tortus ab vno Iudice,& nondum perfecta tortura alter Iudex successor aduenerit,aut alteri causa delegata sit,quod in prosequendo torturã habebitur ratio torturæ iam per primum Iudicẽ illatæ,& computabitur Mars.d.prac. crim.§.occurrent.n.4.Carrer.d.l.obseruare,n.199. in 2. impress.
137 † Ictus autem funis,(vt prędixi)tres in totũ dari possunt,pro quolibet proximo,& magno inditio,secus in remoto,& appellantur isti ict⁹ apud DD.Venetis tot collegia,videlicet tres ictus dicuntur vnũ collegium,& sex ictus dicuntur duo collegia, & nouem ictus tria collegia,& pro qualibet die dantur tres ictus tantum,& sic in tribus diebus dantur tria collegia,quæ sunt in totum nouem ictus funis interpolatis vicibus dati. Verùm quando plura sunt inditia proxima, sed diuersa specie,tunc p tres dies tortura adhiberi potest in atrocioribus delictis stante mala qualitate personæ,& facultate Brachij Regij pro qualibet die vno ictu sm̃ Pau.Castr.cons.299.circ.fi.vo.2.Blãc. in l.fi.n.10.ff.de quæstio.etiam quod inditia essent mille,intellige diuersæ speciei,alioquin si eiusdem speciei,ex duobus testibus Re⁹ diceretur conuictus,vt supra n.18.& non esset opus tortura nisi ad effectum indagandæ veritatis,quoad alios,& ad alia delicta,& vt dixi s̃. n.11.cum plur.seq.posset igitur prima die terreri,& parũ attolli modico tempore,secunda die fortè vno ictu plecti,& tertia die compleri
138 tortura duob⁹ ictibus,& hoc residet ĩ arbitrio Iudicis;† At si statuto cauetur ꝙ semel tortus iterũ torqueri non debet,vt Mantuæ in rubr. de tor.tamen stante diplomate amplo,de quo in 1.par.sub n.23. & n. 101.non seruatur,& Iudex poterit diuidere si ei videbitur torturam seu illam in plures vices dispartiri,siue eadem hora,siue eadem die, vel altera sequenti,vt pluries seruaui. Nam hoc fit quando Reus parum,aut nihil pati videtur. Put.de sindic.in ver. tortura.111. cap. 4.
sub

ſub n.5.col.5.Boſſ.in tit.de tortu.n.242.& ex alijs cauſis, vt per Farinac.eo.tit.de indic.& tor.q.38.n.83. vbi hoc non habere difficultatē apud Doc.ait quando reus nocentisſimus non eſſet prima vice ſufficienter tortus. Bru.de indic.& tor.2.q.5.n.59. Marſ. §. quoniam n.2. Menoc.de arb.caſ.272.n.6.nec opº eſt alijs inditijs in hoc caſu, vt tortura repetatur, vt quotidie ſeruatur,& hinc oritur illud dictum, ſi vis ſcire,diuide,at Iudex noſter multò plº poteſt facere (ſi vult) vt ĩ dicā.

139 † Et hic volo aduertere vnum in practica valde ſingulare, nam aliquando ſunt plures ſocij criminis,quorum alij ſunt capti,alij non, & vnus illorum captus fatetur delictum,& etiam illud ſuſtinet in facie aliorum ſociorum,qui conſtanter illud negant dicentes illum mentiri nequiter,& confirmato prius dicto iſtius in tortura, vt de more eſt ſim prac.de teſt.in 4.par.ſub n.69.lit.Y. fo.197.poſtea deuenitur ad torturam contra iſtos conſocios,qui ſi parum timent torturam,debet tortura diuidi ad duplicem effectum,primò ad effectum de quo mox dictum eſt,ſecundò ſi in repetitione torturæ facienda ĩ 40. horas de iure ordinario(vt ĩ dicetur)tempore dictarum horarum,quo ſanguis bullit,& oſſa torti adhuc ſunt concuſſa ob primam torturā, debet inquam hoc tempore tortura repeti,& faciliùs veritas habebitur iux.illud, Accipe dum dolor eſt,ſi verò perſiſtat in negatiua, hæc ſecunda tortura debet eſſe leuis,& non ſufficiens,ſed reus debet reponi ad locum ſuum cum proteſtatione,ac animo proſequēdi,& complendi ſufficientèr torturam ſuis loco,& tempore,alioquin ſi in hac ſecunda vice tortura perficeretur,& tortus purgaſſet inditia,vtiq; præiuditium intentioni fiſci allatum eſſet,quo ad alios ſocios ,tàm præſentes , quā abſentes reſpectu huius inditij ſocij,qui falſus eſt; at ſi tortura videretur perficienda eſſet proteſtandum antea,quòd pro ſuo facto tantū torquetur,& non pro facto aliorum ſociorum,& caſu quo fateretur aggrauando alios conſocios,torquebitur leuiter,vt eius dictum valere poſſit,modo quo ſupra dictum eſt,& hæc in practica ſunt notanda, nam plures ſunt caſus quam vocabula, vt in l.natura, de præſcr.verb. & non eſt farina nouellorum .

140 † Sed Iudex liberi,& abſoluti arbitrij poterit ſi opportunum videbitur excedere modum,& tempus in torquendo,nedum bis,& ter,ſed quater,& vltra, quando agitur de crimine atrociſſimo, & perſonæ ſunt facinoroſiſſimæ, nam hoc in caſu delinquens conuictus poterit torqueri ordine non ſeruato, *perche ſi hà per vn ſacco di oſſa*, vi Brachij Regij ad effectū, vt fateatur pro cauſis ſupradictis, vel notificet alios

complices,& alia delicta,de quibus contra eum sunt inditia magna; non sic si delinquens non est facinorosus.

141 † Iudex autem in torquendo multa in practica cōsiderare debet,nā dum iubet reum ligari,statim reus allegat habere aliquod membrum infirmum,debilitatum,vel inhabile ad torturam,ei inferendam,tunc Iudex executoribus mandauit practicis,vt diligenter inspiciant, & penes acta eorum iuditium scribatur,& si de tali re sint ignari vocetur Medicus,aut Chirurgus,& dicant suum iuditium,iuxta ea quæ in proposf.dixi s̄.n. Nam si in vno brachio reus erit defectuosus,vt allegat,poterit torqueri per alterum brachium,& si à duobus lateribus est mancus,poterit igne pedibus admoto torqueri,idem quando in genitalibus est apertus modo supradicto n.156.& seq.Et debet Iudex protestari satellitibus,seu dictis executoribus,vt bene aduertant, & caueant,diligenterq; reum ligent,ac inspiciant funem,ne fortè sit marcidus,aut valde tritus, præcipuè quando dantur ictus funium, à summo vsque deorsum,& cuncta sunt scribenda,nec parcēdum calamo,vt Iudex à nemine accusari meritò possit, & si calumniam patiat suam ipse caussam agere valeat. Put.in ver.officialis,c.1.idem in ver. tortura.1.cap.12.n.5. & Belui.prac.crim.de quæst.n.75. Bertazol. consf.474.vo.2.Burlat.consf.325.n.25.vo.3.

142 † Item scias quòd non potest quis seipsum supponere,& offerre ad torturam,vt alter inuitus æque subijciatur,cum persæpè dictum sit, neminem esse dominum membrorū suorū.l. liber homo,ad leg.aquil. quoniam potestas torquendi est meri imperij.l.defensionis, C.defen-

143 sor.Ciuita.& in auth.de test.§.nisi ius dicēs.† & ea quæ sunt meri imperij non possunt pacto priuatorum concedi.l. priuatorum.ff.de iurisd.omn.iud. & Put.in ver.tortus.c.13.titubat; reliquit cogitādum, vbi multa similia adducit in hoc proposito,& in cap.14. allegat alios casus similes Farinac.de indic.& tor.q.37.n.109.secus si ita Iudici nostro videbitur,ob aliqua inditia,quæ vtrunque premant.Gand.de q̄stio.& tor.rubr.1. & de hoc satis dixi in prac.de test.4.par.n.151.cum plur.seq.Luc.de pen.in l.1.col.2.C.de decu.lib.12.Marf.rubr.de fideiuss.n.208.Boss.de remed.iud.contr.sent.tit. seq.Clar. q.63. vers. sed quæro. nihilominus stante atrocitate delicti,& difficultate probationum inter pares,si Iudici videbitur,hoc fieri poterit ex aliqua caussa probabili,& præcedentibus indicijs aliquibus.arg.l.Imperator.ff de stat.hom.sed Iudex debet habenas in manibus tenere,vt dixi in prima par.n.114.cum seq.nec ad nutum solùm istorum deuenire ad torturā,

ne fortè odio,& vindicta inter eos occulta id fieri petatur; Item quia si passim concederetur hoc,nullus ferè inueniretur testis,qui veritatẽ dicere vellet timore torturæ,& sequeretur,quòd sępenumero delicta impunita remanerent,& esset priuato,& publico commodo res damnosa.l.ita vulneratus,& l.liber homo. ad leg. aquil.

144 † Qua de re Iudex ad instar prudentis nautæ,qui manus ad funem (quæ rudens,appellatur vulgari sermone *la scota*)tenet,dum vẽtus nĩmis vehemen s perflat,& vela nimium inflat, tunc oculis apertis, & manibus promptis Iudex cautè se gerat,& iubeat,prohibeat,vel permittat quod opportunum erit,cauendo semper ne ipse Iudex pro suo arbitratu procedat,sed aliquibus inditijs præcedentibus,& magna cũ prudentia iustitiam administret, nam satis est quòd sine defensionib⁹ Reus possit torqueri virtute Brachij Regij,vt s̃ in 1.par.sub.169.& 176.& alibi dixi in hac par.n.143.144.& 149. quia licet hæc Brachij Regij facultas egrediatur terminos iuris communis ciuilis, non tamẽ ab eis adeo longè recedit,quin semper oculos habeat ad terminos ordinarios respiciendo, & videndum est,ne termini iuris penitus euanescant ab oculis Iudicis,Brachium Regiũ,seu liberum,& absolutum arbitriũ habẽtis,hac potissima rõne,vt ius cõmune minus lędat quam fieri possit.l.fi.§.in computatione,vbi glos.C.de iur.delib. & vt securius in re tam periculosa procedatur.l.1.§.si quis.ff.de Carbo.edict. l.

145 manifestissime.C.de fur.† & sunt quidam Iudices, qui non habent sibi propositam veritatem scire,sed duntaxat,vt torquendus fateatur delictum,& ad hoc tendunt animo penitus obstinato,quod iniquum, & valde damnandum est,sed finis esse debet veritatem totis neruis pquirere,vt dicit Put.de sind.tortuta.1.cap.7.n.1.& caueãt ab ira Dei huiusmodi iudices,ne dum corpus aliorũ indebitè cruciant,ipsorum animam in gehennam perdant,& ideo bene aduertant , ne contingat Reum in tormentis vitam cum morte cõmutare,provt accidit vni, de quo scribit Mars.in d.sua prac.§.expedita.n.86.§. si quem Iudex fortè sub prætextu Brachij Regij nil humani se habere putans iussit per horas duodecim appensum stare in tortura,& ità eum relinquit,&re-

146 diens postea misertimum illum in tortura inuenit mortuũ, † & in hoc casu Iudex cuiuscunq; authoritatis existat tenetur pęnã capitis, quoniam rigore permisso non intelligitur concessum,eum ferina crudelitate modũ excedere,& vsq; ad vltimum vitæ spiritum inclusiue , seu animi deliquium reos torquere, quoniam Iudices quacunq; dignitate fulgeant,debent adhibere modũ inculpatæ seueritatis in torquendo,

quędo,Put.in ver.tortus.cap.1.n.12.Menoc.de arb.Iud.cap.340.Grā: mat.conſ.15.Put.ī ver.tortura.1.cap.12.per tor.incip. An ſi officialis, vbi diſtinguit Carer.prac.tt.de homicidio.n.53.car.mihi 100.niſi fortè torquendus eſſes peſſimus quidam magus,ſeu veneficus,vel obſtinatus aliquis hæreticus,vel apoſtata,poſt baptiſmum ſuſceptum in Iudaiſmum relapſus,vel huiuſmodi ſceleribus alijs contaminatus; nō credo tamen iſtos licere ita torquere,vt ad mortem adigātur ,nec hoc in ſctī Officij tribunali ſeruatur,quamuis quidā illud peſſimè (qd nō dcet)infamare non vereātur. Igitur potius huiuſmodi Reus poſt ſufficientes probationes extremo ſupplitio afficiendus videbitur. Quis enim ſcit,an fortè in vltimo ſuſpirio iſte homo inimicus Dei conuerti poſſit, vt legitur de bene fortunato latrone ex Luc.23. Quare S. Leo ep.90.& hab.de pœn.diſt.7.c.1.rectè ait. Nemo deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus eſt.

147 † Hinc quæritur tortus indebitè,ſi ſtatim Iudicem aliquo modo iniuriauerit,vel vulnerauerit,aut occiderit an teneatur pęna ordinaria, & magis co.op.eſt quòd non,ſed extraordinariè punitur; quicquid dicit Beluiſ.in d.ſua prac.crim.de quæſtio.n 75.& hanc partem tenet Marſ.ſing.475.incip.difficilimum. idem in ſua prac.§.diligēter.n.58. ſed ſi iniuria eſſet illata Iudici noſtro tam amplæ authoritatis, iſte nō effugeret pœnam ordinariam pro modo culpæ.ſm̄ Doc.in l.qui iuriſdictioni.ff.de iuriſd.omn.iud.& tot.tit.c.ne quis in ſua cauſa ſibi ius faciat,cū reclamare poſſit ad Principem de iniuſtitia ; nec calore iracundiæ excuſabitur iuxta trad.per Bar in l.qui ea mēte.ff.de iur. Doc. & Cagnol.in l.quicquid in calore iracundiæ.ff.de reg.iur.Clar. q.60.

148 verſ.eſt etiam Decia.de delict.cap.11.lib.8.tom.2.verum iram cohiinere maius eſſe fertur,quàm potentiſſimas vrbes expugnare, vt ait Cic.pro Marc.Boſſ.in tit.de homic.n.64.& per dolorem,aut pœnitentiam Iudicis non mitigatur dolor eius qui indebitè, & doloſe tortus fuit,& ideo mitiori pœna eum puto puniendum.

149 † Similitèr dici poteſt de eo,qui ob impunitatem promiſſam,& non ſeruatam de hac iniuria ſe contra Iudicem vindicauit per ſupradicta, nam Reus ſpe impunitatis confeſſus delictū cōqueri poteſt, quod fides non ſeruetur ei,cùm etiam hoſti fides ſeruanda ſit l.conuentionum.ff.de pac.vi.quæ dixi in propoſ.ſaluiconductus ſup.in 2.par. ſub n.313.& Boſſ.in terminis,in tit.de confeſſ.per tor.n.9.quamuis Dec. ī l.ea eſt natura,in addit.lit.A.ſub n 7.dicat non eſſe ſeruandam impunitatem propter finem bonū,& bonum publicum,vt delicta puniantur,

tur,& quod Iudex excusatur,& non esse seruandum iuramentum sup impunitate promissa,propterea quod esset periculosam animæ aperire viam delictis ob impunitatem,faciunt quæ dixi in 1. par. n. 121. & 122.& seq.c.non est obligatoriũ,de reg.iur.& in malis promissis fidem non expedit obseruare, nihilominus hoc fortè in Iudice ordinario locum haberet,quia ius faciendi impunitatẽ non habet, & nemo dat quod non habet,& promissio est ipso iure nulla, & sibi imputet Reus,qui fuit nimis credulus,Clar.q.55.ver.circa secundum,in fi.&
150 tenebatur perquirere,& cogitare qualis esset ista promissio;† Nam qui contrahit,vel scit,vel scire præsumitur.l.quod te, vbi Doc. si cert. pet.l.qui fundum.§.seruus.ff.pro empt. At in Iudice nostro supremæ authoritatis talis impunitas esset seruanda,vt sentire videtur Put.in ver.saluusconductus.c.1. n.3.ibi qui non poterat dare securitatem,ergo quando potuit secus est,idem in ver.tortura.1. cap.7.n.2. ibi præterea Iudex non potest remittere,ergo quando potest remittere, vtiq; seruare debet promissam,nam si soli Principi facultas hæc impunitatem promittendi reseruata est.l.relegati.ff.de pœn.& Boss. vbi ĩ nu.11. ergo & Iudici nostro,cui vices Principis circa iustitiam concessæ sunt. Clar.q 55.ver.allegare,& in simili de saluoconducto dixi.n.309. sic
151 & illa seruare debet.l.ius publicum.ff.de pac.† & parum hæc promissio distare videtur à suggestione.Brun.ver.addendo ad supradicta. At si promissa fierent sine iuramento fortè melius esset quàm acriter torquere,impunitatem promittere in casibus atrocibus difficilis probationis,& personis facinorosis;& ita Put.op.in d.cap.1.de saluoconducto, & ibidem add.& in d.c.7.posset seruari, cùm liceat Iudici oĩ via,diligentia,& industria veritatem inuestigare,sine fraude tamen, & circunuentione vlla,quæ in hoc casu apparere videntur.
152 † Cæterum si ista cõfessio sub spe impunitatis extorta iustificetur ex alijs inditijs omnino valebit si reuocata non fuerit.Boss.in d.tit.de cõfess.per tortur.n.12.13.14.& 15.quoniam permittitur blanditijs, persuasionibus,& præmijs de veritate inquirere,vt per Doc.in l. de minore.§.plurimum,vbi materia.ff.de quæstio.& vi. Scaccia.de iud. cau. ciuil.crim.& Hæret.cap.86.n.35.vbi infert ad multa quæ per Iudices sunt aduertenda,& Afflict.super constit.de præstan.iura.n.6.Bertazol. cons.95.n.5.vo.2.sed re vera promissio nõ debet fieri expresse,sed sub quodam inuolucro verborum generalium,quæ persuadendi vim habeant,quæ nequaquàm sunt obligatoria,exhortari quidem licet, sed non iniquè agere,memorando de dicto Ezechiel Proph.cap.18.Si iustus,

stus auerterit se à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum abominationes, quas operari solet impius, nunquid viuet? omnes iustitiæ eius quas fecerat non recordabuntur, & impius auertens se ab omnibus iniquitatibus suis vita viuet; sententia vere menti semper tenenda, ipse verò (& Deus scit quod non mentior,) vt plurimum bonis verbis persuasiuis, nunquàm obligatorijs ad impunitatem, sed magnæ spei plenis, Reos delicta fateri feci, secutus consilium Put.in d.ver.tortura. 1. c. 6. ver. multi enim, & in hoc fortunatissimus fui; nam ità & taliter me cum reis gessi, qui de aliquo crimine infamati ad me delati sunt, quod nullum ferè delictum, impunitum remanserit, præsertim in Ciuitate Mantuæ meo tempore: modum hic non recenseo, quoniam ridiculosus essem.

153 † At si confessio spe impunitatis facta reuocetur, tunc fit per eam inditium ad torturam præcedentibus aliquibus adminiculis. Boss. in tit. de confess. per tortur. n. 13. vbi dicit torturam debere esse moderatã, hoc verum, si non adsint alia inditia, nisi quęrela cum tali cõfessione, & an confessio hæc modo reuocata faciat inditium ad torturam, est ĩ arbitrio Iudicis. Menoc. de arb. iud. cas. 270. n. 4. sed si non fuerit reuocata est dubium p Doc. an pœna ordinaria, vel extraordinaria per hanc confessionem sub spe impunitatis Reus sit condemnandus. & D. Menoc. tenet pœna extraordinaria puniri. Caso. 367. de arb. iud. & Couar. var. resolut. lib. 1. c. 2. in fi. vi. Carrer. de indic. & tor. n. 7. & 19. fo. mihi 67. & in tit. de homic. n. 14. fo. 206. & hoc locũ haberet qñ nõ esset multum iustificata ab alijs inditijs, & stantibus inditijs in practica seruatur torquere Reum, vt locus sit pœnæ ordinariæ, & tandem si hoc bono modo confiteretur sub spe impunitatis, credo pœnam extraordinariam locum habere, & de materia confessionis, & reuocationis infra latè dicetur.

154 Nunquid autem sit attendenda promissio facta vni si manifestauerit alios fures de eo liberando, & in solitis furari, videtur quòd non, propter huius delicti frequentiam, fraus enim cum fraude compensari posse dicitur. l. de viro. ff. solut. matr. & l. si ambo. ff. de compensat. Quid de salario debito Iudici ob sententiam, an sententia non secuta ob impunitatem debeatur, vi. ĩ in 4. par. sub n.

155 † Et quoniam experientia rerum magistra docet multoties Reos tortos nil pati ĩ tortura, quamuis acriter illata, potest verisimilitèr dubitari tortum habere aliquas incantationes, quæ appellantur maleficia taciturnitatis, seu insensibilitatis, secundum Paul. Ghirl. trac. de quæstio.

quæstio.& tor.q.4.n.11.& seq.vbi plures species incantamẽti,seu maleficiorum narrat.& n.16.contraria malefitijs recenset; tunc potest mutari aliud genus tormentorũ,vt per Put.de sind.in verb.tortura.3.cap.4.paulo ante.n.6.vbi dicit,quòd sine timore torturæ mundus non posset in pace viuere; *quia oderunt peccare mali, formidine pœnæ*. idem in d.verb.tortura.3.c.1.vbi recenset se vidisse quendam pessimum nebulonem,qui pro quinq; carlinis permittebat sibi dari vnum tractum funis,& quòd si torquẽdus opium bibit non sentir dolorem,alij sunt ita torturæ assueti,& alij adeo molles,&membris oĩbus flexibiles
156 vel nodis ossiũ lenti,vt non curent hoc tormenti genus,tunc Iudex q̃dã facere põt,quæ ponit Marſ.in d.prac.§.nunc videndũ sub n.520. videlicet iubere Reos denudari,& capillos,pilosq; omnes tonderi, seu abradi,vt etiam dicit Put.mox alleg.deinde si hoc non sufficit,addatur sulphur naribus, & postea si non iuuant hæc, detur aqua calida in potum,vt euomant bullettinos,& ẽt fieri solent clisteria ad effectũ, vt euacuentur characteres, & incantationes,de quibus Paul. Ghirl. inter trac.crim.diuerso.d.q.4. vbi multa alia antidota ponit contra has diabolicas incantationes.& Cartar.de modo interrog.Reos, lib.4. cap.1.n.218.vsq; ad fi.& exorcismis vti q̃nq; solet,quod est optimum remedium quodq; exercendum est ab habente authoritatẽ à summo Pontifice,vel à superiori alio Ecclesiastico,& cõtra hæreticos eo præcipue vtendum censet. Aliqui solent dicere psal. Quid gloriaris in malitia: Alia multa remedia ponunt criminalistæ,quorũ re vera nullum remedium aptius,& opportunius quam recta mens Iudicis directa tantummodo ad iustitiã faciendam,& non ad vanamgloriã capescendam,aut lucri causa,& ideo Iudex rogare tenetur Deũ,vt propitius ei sit,& eum dirigat in viam iustitiæ,& veritatis,& qui odio, timore,amore,prætio,aut vindicta scienter,dolose,inique, & fraudolenter iustitiam administrant,sunt ad instar Præfectorum illorum,qui tempore primitiuæ Ecclesiæ martyrijs piorum Christianorum præerant, qui Tyranni nunc,& in æternum in Inferno cruciabuntur, &
157 † propter ista maleficia,quibus se isti contaminarunt (q̃n non fatentur,neq; timent,) possunt nihilominus aliqua pœna condemnari propter probationẽ,quæ ab incantatione sumitur.Simon.de prær.cõs. 105.& ipse uidi alios in tortura dormire,alios uigilantes silere, alios ualde loqui,& deridere,ac si essent in cubili,& in tribus assassinis scelestissimis à Mirandula,quibus stantibus eleuatis in tortura, iussi cereum sub eorum pedibus accensum apponi,ferè per horam,ità ut ẽt si

plāta esset nigra, & pellis cremata, & caro tumefacta, nihil pati viderentur, nec verbum quidem dixerūt, aut aliquod signum doloris, nec ore, nec pedibus, aut alio modo ostenderunt, sed ferè immobiles apparebant, & qñ interrogabantur, adeo viua, & dulci voce respōdebāt, ac si nil penitus mali paterentur, Quin etiā cum essent demissi è tortura, voces ad sidera mandabant, & repetita tortura adhuc in eadem pertinacia manserunt, At cur hoc? certè ego huius rei caussam scire, I. C. fines transcendere arbitror, & sic huic dicto locū esse posse, mitte arcana Dei, cęlumq; inquirere quid sit, vt ille ait, & Valer. Max. lib. 8. cap. 4. refert multorum exempla, & de ijs loquitur. l. 1. ff. de quæstio. vt per Menoc. de arb. cas. 272. vbi quando tortura sit repetenda, ego etiā expertus sum cum maxima admiratione cōtrarium in nonnullis alijs valde robustis, qui ante torturam erant feroces, & summopere audaces, & statim eleuati fassi sunt delictum.

158 † Ideo ex theorica, & practica non potest dari certa doctrina in hac materia torturæ, quia regulæ ordinariè sunt fallaces, vt inquit tex. l. 1. §. quæstioni fidem. ff. de quæstio. solummodo tutius hac in re se gerūt, qui longam experientiā habent; Nam gladius, vel ensis in manu experti militis tegit, sed non occidit, cędenda cędit, non offendenda nō offendit, sed si in manibus insanientis gladius dimittatur, periculosissimam, ac pernitiosissimam rem esse, ait Patia de probat. cap. 44. n. 20. lib. 2. sic de bono, & de malo Iudice iudicatur. Put. in ver. arbitriū. c. 1. Fab. à Monteleo. prac. arb. ver. 3. fo. 22. & sic in dubio magis canonicè procedendo quā fieri possit, seruanda est practica iuxta bonos, & approbatos mores, vt etiam si Iudex dicaris rigorosus, tamē iustus sis, & non tyrannus, & vt ius commune semper minus lædatur quam fieri potest, vt dixi per gl. l. fi. §. in computatione. C. de iur. deliberan. & Bar.
159 in l. omnes populi, q. 6. de iust. & iur. † Et Iudex bonus, & iustus debet adaptare suam particularem conscientiā cum publica scientia. c. iudicet. 3. q. 7. Cyn. in l. si quis. C. ad leg. Iul. Maiesta. & ī rebus arduis, & valdè difficilis curationis, ad instar Medici consilium à magis perito, & à seniori quærere; ad quod facit Ias. in l. 2. ff. de iust. & iur. aduertendo ne à captioso, & ignaro consiliū petatur, vt admonet Boss. tit. de indic. & confid. an. tor. nu. 42. in fi. Nam regulariter plus sapiunt duo, quàm vnus solus. Butr. c. vt debitus, de appellat. & hoc modo Iu-
160 dex magis excusatus erit, † itaq; regulariter, atque adeo semper ordinarius Iudex secundū allegata, & probata iudicare debet. l. illicitas §. veritas. ff. de offic. præsi. & 24. q. 2. Didac. var. resol. lib. 1. cap. 1. n. 6. &

Fely-

Fely.in c.pastoralis.§.quia vero.ff.de offic.deleg.& Mascar.de probat. concl.949.quod etiam verum est in quocunq; Iudice, quamuis brachio regio, vel quacunq; alia facultate munito, licet quidam sint, qui eum Iudicem ex propria conscientia iudicare posse censeant, sed hoc tenēdum est, quod Theologis placet, non quod quidam Iurisconsulti existimāt, sed sunt quidam ponit Decia.de delic.c.12.13.14.15.16.& 17.tom.1.Fely.& alij, in d.c.pastoralis, qui videntur limitare in modo procedendi tantum, quando scilicet liberū arbitrium datum est tantū in procedendo, quia limitata causa limitatum parit effectū. ar.l.funes. ff.de procurat.tex.in l.cancellauerat.ff.de ijs, quæ in testa.delen.Paris. consi.116.circa resolutionem, n.8.col.2.vo.1.& Tiraq. trac.causa cessante.n.147.
161 † Qua de re stante facultate Brachij Regij, & probationibus, seu indicijs, & alijs, de quibus ē, Iudex noster tutius procedere poterit, modò rigorosius, modò rigorosissime, acriter, & accerrime, sm̄ subiectam materiam iuditium associando semper quantū possibile est cum veritate, & rigore, cum veritate, & mansuetudine, cum mansuetudine, & iustitia, cum iustitia, & veritate, cum veritate, mansuetudine, & iustitia. Mars.sing.347.distinguendo prudenter inter delictum, & delictum, personam, & personam cum timore Dei, vt ī dicā circa Iudicis qualitates. Fab.à Monteleo.in sue prac.arb.in 5.par.n.15. cum plur.seq.vi.Cano.in c.cum quidam, vbi glos.de iur.iuran.glo.in l.& si seuerior.in ver.certis rationib⁹.C.ex quib.cau.infam.irrog.Clar. q.64.ver.debet igitur.
162 † At quando nil Iudici constat in processu, & nil scit in conscientia à iure informata, caueat nē ex abrupto procedat, sed omnia prudenter agat, respiciendo finem, qm̄ in ijs, in quibus facillimè alicui præiudicari potest lento passu, pede plumbeo eundū, & iusta mensura prius cuncta mensurari debent. Nam licèt in grauissimis, & atrocissimis delictis facilius ad torturam deueniri possit. Put. in ver.tortura.cap.7.& 9.Grammat.vot.21.n.5.hoc solū tamen verū est, quando vt dixi, ex rationabili aliqua causa, per aliqua inditia Iudex mouetur ad torturam, & non sine illis. Ro.cōs.76.col.penul. quia cui latior datur habena, magis præoculis ueritatem habere debet, & æquitatem. Imol.in cap.cum æterni.de sent.& re iud.Bal.in l.fi.ff.de pen.cū pro ueritate inuenienda brachium regium concessum sit, qđ
163 † brachium est quædam subordinatio extraordinaria non tamē iuri contraria, nec in modo penitus differens, & est quasi ferrum ualde limatum, uel cote, uel rota perpurgatum, & perpolitum, ut magis acutè feriat, non autem dilaniet, uel laceret, & est tanquàm teriaca con-

tra venenum, sic Bal. appellat cons. 145. casus talis, vo. 3. & brachium ratione carens mortuum dicitur. l. cum nuda, de bon. damn. & semper in dubio tutior via est eligenda, & hoc modo Brachium Regium authoritas libera, modus extraordinarie procedendi cõtra delicta atrocissima, & iniquos delinquentes, & omnia pro munere iustitiæ suum sortientur effectũ. Clar. d. q. 64. ver. debet igitur. Gand. de quæst. & tor. n. 41. Marl. d. §. diligenter, n. 24. vbi liberum arbitrium debet regulari cum iusto, & iuditium cum veritate, & æquitate. l. fi. ff de probat. Bosl. tit. de bamnit. quid amitt. n. 18. in fi. alioquin seruata legis litera repugnante æquitate veritas supplantatur, anima damnatur, & iudiciũ sordescit. Foller. prac. in princ. in ver. studeat. n. 39.

164 † Sed nunquid Procurator, vel Aduocatus fiscalis posśit, aut debeát esse præsentes qñ quis ad torturam ponitur, & de iure cõmuni videt', dicendum quòd non, Bar. in l. custodias. ff. de publ. iud. Pau. de Cast. in l. legis virtus. ff. de leg. Afflict. super constit. q. in 2. not. quoniam Fiscus est pars, & non Iudex, & nullam habet iurisdictionem. Peregr. de iur. fisc. lib. 1. tit. 1. n. 12. & Fiscus nil aliud est, quam subditorum calamitas, & semper stat ore, & [illegible]co paratus. vt no. Bal. in c. 1. col. fi. extra de iur. iuran. *ma chi troppo la tira la rompe, & guasta l'vfficio*. & in Ciuitate Mantuæ nullo modo ex ordinibus fiscales possunt interuenire examinibus nedum rigorosis, sed nec alijs, nec votum præstare possũt, sed duntaxat iura fisci defendere, & tueri, licèt secus sit in statu Mediolani, vbi etiam in examinibus testiũ, & reorum fiscales interuenire solent, & in ordinationibus votum perhibent, quæ practica an sit laudabilis me remitto ad Clar. d. q. 64. ver. quæro nunc.

165 † An autem in pecuniarijs pęnis tortura sit adhibenda, & videtur quòd non, ex quo qualibet pœna corporalis prouenieris à tortura est maior omni pœna pecuniaria. tex in l. edictum. §. 1. ff. de quæst. ita dicit Put. in ver. tortus. cap. 5. in 1. & Gomes. variar. resol. tit. de tortura, n. 2. ubi de cõi testatur. & allegat omnes Doct. Put. Gand. Brun. Paul. Ghirl. & alios, sed opinio Bar. magis est recepta in prac. vt in subsidiũ deficientibus alijs probationibus sit locus torturæ leui. in l. diuus. de quęst. quem Put. loc. cit. allegat. & Paul. Ghirlan. de quæst. & tortur. tenet idem qñ tractatur de delicto siue principal', siue incidẽter, ut qñ in causa ciuili productum est instrumentum, & arguitur de falso. l. 4. C. de quæst. item in decoctorib', ut p Put. d. c. 5. & potest torqueri cedens bonis suspectus de occultatione bonorum Franc. decis. 776. n. 12 item quando negatur depositum. Put. d. c. 5. & Abb. in c. 1. de deposito. dummodo

dummodò Iudex habeat authoritatem torquēdi. Luc. de pen. in l. vo-
166 rax. C. de num. actuar. lib. 11. & ēt super leuibus delictis torturæ moderatæ locus est, vt per Clar. q. 64. ver. præterea. in fi. Bal. in l sicut. C. d falsi. multo magis est locus torturæ qñ pœna est pecuniaria, vel corporalis arbitraria. vnde si quis pauper, & vagabundus furtum fecerit, ēt si pœna sit pecuniaria, & in subsidium corporalis, torqueri potest defectu probationū. Bal. de Perus. trac. de quæst. & tor c. 2. n. 5. Paul. Ghir. d. q. 7. & facit in tit. de fur. Boss. n. 65 & in tit. de indic. & consid. an. tor. n. 136. & 137. Foller. in 3. par. suæ prac. 3. par. ver. & si cōfitebuntur, & quicquid sit de iure, tñ de consuetudine in delictis leuibus, & in pœnis pecuniarijs deuenitur ad torturā, ex quo attenditur id quod principaliter fit, quod est perquirere veritatem, ne delicta remaneāt impunita, & non quòd in consequentiam venit nempè dolor torti, ità Ghir. d. q. 7. n. 6. & hanc op. tenet Bal. in l. 2. C. de exhib. Reis. Franc. Marc. decis. 906. n. 15. par. 1. latè Farinac. de indic. & tor. q. 42. n. 19. & 20. licèt n. 16. 17. 18 & 25. videtur tenere contrarium, tamen consuetudo est in contrarium contra personas viles, & non nobiles, maximè stante arbitrio libero pcedendi; vi. Carer. in l. obseruare, n. 179. vbi casus omnes ponit quibus tortura inferri potest. & vi. Baiar. ad Clar. d. q. 64. n. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. & 14. qui per suas addit. laborib⁹ studiosorū pepercit, quas reperiendo ferre necesse est, & quidē bonū opus fecit. † vbi
167 an testis in causa ciuili varius, & vacillās possit torqueri: allegat Mars. in l. de libero homine, n. 12. ff. de quæstio. & Ghir. d. q. 7. n. 3. qui tenet quòd non ex natura causæ, sed propter illud accidens vacillandi. Bal. & Saly. in d. l. sicut. C. de fals. quid in causis ciuilibus vi. j. n. 297.

Ad vnum in materia mandatarij, & mandantis volo aduertere in actu practico, quo ad torturam; Nam qñq; delictum est mandatum ab vno, & patratum ab altero, & Iudex dum vult torquere, bono modo persuadendo inducit mandantē ad dicendam veritatem, qui fatetur dedisse mandatū ad vulnerandū, aut ad verberandū, seu fuste cędēdū.
168 † Veruntamen asserit se reuocasse mandatum re integra an stādum sit huic confessioni taliter qualificatæ, postquàm mandatarius executus est, & nunquid credendum sit mandantē mandatū reuocasse. Prima facie videtur hanc qualificatam confessionem cum sua qualitate acceptari debere, iux. doctr. Bar. in l. Aurelius. §. idem quæsijt. ff. de liberat. lega. & ad hoc multa possent adduci, quæ breuitatis causa ommitto; Attamen cùm reuocatio sit facti, & facta non præsumuntur nisi probentur l. in bello. §. facte. ff. de capt. & posth. reuer. meritò hæc qualitas

litas est probanda, vt de qualitate necessariæ defensionis dr. à Clar in q.55.ver.posset. & D.Menoc.de arb.iud.cas.93.n.36.& 37.Soc.in l.cũ quæritur.in fi.ff.de duob.Reis; vbi tenet hanc qualitatem probandam esse,& circa hanc materiam vi.Bursat.cons.77.n.18.& Bertazol. cons. 27.& cons.449.n.31.& Mascar.de probat.concl.867.Gabriel.co.cõcl. tit.de malef.lib.7.concl.19.Farinac.q.32.n.60.de Carcer. & quamuis mandatarius excuset etiam mandantem, dicendo quòd reuocauit suũ mandatum, tamen non penitus eum liberat, qñ coniecturæ, & præsumptiones sunt in contrarium, vt ꝙ dicam in materia excul par. sub n.

169 † Prima coniectura, quod reuocatio mandati, non sit verè facta, est quando in mandato, & mandante hæc tria cõcurrunt, inimicitia cum offenso, minæ præcedentes, & quod mandans sit superior mãdatario, & ei iubere possit; ista sunt argumenta mandati, factum præcedentia.arg.eius quod dicit.Ias.in l.1.de Sicar. vbi Castrens.facit Put. in ver.tortus, cap.12. n.3. & 4.

Secunda coniectura est quando mandans post reuocationem adhuc conqueritur cum mandatario, de eo contra quem iam dederat mandatum, ex quo perdurare in eo mala voluntas dr, & si non aduertit p̃sumitur velle vindictam fieri, & non dicitur hoc in casu instigator, sed mandans respectu mandati præcedentis, non obstante afferta reuoca-

170 tione, † nam reuocatio verbo, & facto fieri debet, & reuocans ostendere debet se penitus alienum ab executione mandati remisso animi rancore. Carer.in d.prac.car.mihi 127.n.20.& adhuc irritando mandatarium post reuocationem mandatorum, ijs lamentationibus facit actum contrarium reuocationi.l.qui nõ facit, de reg.iur.& l.quicquid

171 in calore, eo.tit.& si mandans non est tutus, quod mandatarius sit pariturus reuocationi, tunc tenetur bono modo certiorem facere inimicum suum similibus verbis; Petrus iram tecum habens ea de causa, quam tu optime nosti, tibi nocumentum aliquod afferre statuerat opera sui amici, sed pœnitentia ductus ob amorem Dei reuocauit mãdatum, & rogat te, vt eum veri amici loco semper habeas, & quod etiã caueas à tali suo affine, vel amico, (non tamen eum nominando ꝓ man datario) quia ratione nimiæ affectionis, quam in eum gerit, aliquid fortè contra te moliri poterit. caueas ergo diligenter tibi, ne is in te aliquid iniquum gerat. Et si hæc practica secuta est, mandans exoneratus fuit à delicto secuto negligentia offensi.vi. Carer.in d. prac. in verb.circa tertium.n.17.fo.mihi 127. licèt Gomes. contrarium tenet. tit.de delic.c.3.n.40.Ang.in ver.& Semproniuꝫ.fo.63. quam op.locũ habere

habere intelligo, quando mandans non est tutus, quòd mandatarius non sit executurus mandatum, non obstante tali reuocatione, vt dixi; facit tex. in l. manifestissimi. C. de fur. & l. culpa. Carer. de reg. iur. tex. in l. furiosum. & ibi glo. C. qui testa. fac. poss. Abb. in c. ad audientiam. n. 7. de homicid. voluntar. vel casual. Doc. in l. 1. §. penul. ff. quor. legat. alioquin si mandans non facit quicquid in veritate potest ad effectū, vt mandatum minimè executioni mandetur, quicquid inde sequitur propter mandatum, dicitur culpa mandantis factum. l. qui occidit. §.
172 in hac quoque. ff. ad leg. aquil. † non obst. tex. l. nihil tam naturale. de reg. iur. sic Innoc. in d. c. ad audientiam. n. 3. Nam procedit quando nō fuit secutum aliquid contra reuocationem, & solùm quæritur an quis de solo mandato sit puniendus, vt in assassinio, in quo quis per solum mandatum punitur assasinio non secuto, nec attentato. Grammat. vo. 8. Doc. in l. si quis non dicam. C. de episc. & cler Decia. tex. in glo. in c. pro humani. in verb. mandauerit. de homic. in 6. qui tex. cum glo. faciunt ad statutum Mantuæ, sub rubr. 49. de mandatoribus, in §. mandans. verò; vbi videtur velle solùm mandatum in assasinio esse punibile, non obstante reuocatione; item in omnibus alijs atrocibus delictis, quis extra ordinē punitur. Put. in ver. tortus. c. 12. n. 3. col. 3. à quo etiam per Carer. fo. 128. n. 26. nam isto in casu sufficit constare de reuocatione, & ista procedit. op. Bal. & aliorum quos Carer. alleg. dicto n. 17. & Gomes. loc. citat.

Tertia coniectura est quando mandatum non obstante reuocatione, executioni est mandatum à mandatario, qui nullam causam habebat contra eum, quem offendit, & quem verisimiliter non offendisset, nisi mandatum fuisset. Doc. in l. 1. c. de ser. fug. & Felv. in c. sicut dignū. in 4 col. ver. tertia concl. cum plur. seq. de homic. & dixi s̄ sub n. 137. & infra in Capic. decis. 155. Menoc. de arb. cas. 352. n. 13.

Quarta coniectura est quando delictum fuit tractatū in domo mandantis, & post assertam reuocationē vnio gentis manu promptæ ibidē congregata est, & ab ijs postea secutum fuit delictum. l. semper, qui non prohibet. ff. de reg. iur. Dy. in reg. ratihabitionem. eo tit. Boss. tit. de crim. læs. Maiesta. n. 24. & 27.

Quinta coniectura est quando post reuocationem, mādatarij arma prohibita sumpserunt in eadem domo mandantis, eo sciente, & eadē die secutū fuit delictum iam mandatum animo præmeditato per insidias, & occultè puta ab hominibus laruatis, aut barbas simulatas gerentibus, aut noctis tempore, quoniam hæc obstant dictæ reuocationi,

ni,quia exitus acta probat.l.rem non nouam.§.fi.C.de iud.cum simil. & faciunt quæ s̃.in 2.coniectura dicta sunt.& sub n.107.vbi de inditio præparationis armorum.& vi.Afflict.super constitu.reg.lib.1.tit.d illicita portat.armorum per tot.

Sexta coniectura est, quando statim delicto patrato delinquentes se receperunt in domum mandantis, & mandatarius ad aures eius secretò delictum patratum nuntiauit.

Da lui sperando per l'annuntio bono
Acquistar gratia, ò riportarne dono.

Quia præsumitur ex mandato delictum secutum fuisse, non obstante colorata reuocatione ad trad.per Doc.in l. si quis mihi bona. ff. de acq.hęr.Bal.in l.sententiam.C.de interloc.omn.iud.fil.nupt.lib.2.nu. 66.Menoc.de præsumpt.lib.5.præsump.27.plac.epit.delict.c.14.n.5. & 6. vi.quæ dixi in prac.de test.par.3.n.200.

173 † Septima coniectura conuenit cum proxima præcedenti,& est qñ mandans post delictum sequutum recepit ĩ suam domum delinquẽtes,& occultos tenuit,præbendo eis cibum,& potum,& arma eorum sanguine madefacta abscondẽdo,vt per Decia.de delict.lib.9.cap.38. tom.2.& dicitur ratum habuisse mandatum,non obstante intermedia reuocatione,quo casu pœna ordinaria tenetur,sm̃ Carer.in §. sequitur de ratihabitione,n.20.fo.mihi 140.cuius op.vera est,licèt malè allegatur Aret.& fulcitur nedum per reg.semper qui non prohibet.de reg.iur.sed pro ea est glo.in d.c.pro humani.in verb. mandauerit; vbi Io:And.de homic.in 6.& plac.epit.delict.lib.1.c.19.vers. vndecimo, duodecimo,& tertiodecimo,vsq; ad fi.Bal.subtiliter,in l.obseruare.§. proficisci.ff.de offic.proconsul.Ro.cons.105.n.2.& Ang.de malef.in verb.& Semproniũ.vbi Aug.n.21.qui in assasinio loquitur Farinac. de indic.& tor.q.44.n.11.& 12.& qui illico recipit delinquentẽ post delictum,non minus quàm ipse delinquẽs punitur.l.1.ff. de recepta. Grammat.vot.15.n.2.Menoc.de arb.iud.cas.384.Mascard. de probat.concl.1264.& 1392.n.15.Carer.fo.mihi 140.n.20. Dy.in c.ratihabitione.de reg.iur.in 6.& Doc.in l.si quis ꝑ emptore.ff. de vsucap.

Octaua coniectura est,qñ mandatarius executus est mãdatũ,nõ obstante reuocatione,ob quod delictũ cõmodum obuenit mãdanti.& nõ mandatario.vi.Carer.fo.mihi 127.& faciunt quæ s̃ dixi in 3. coniect.

Nona coniectura est, quando mandans est vir malæ qualitatis,& solitus talia cõmittere.reg.semel malus,de reg.Iu.in 6.& præsumitur reuocationem ficto modò fecisse,præparando defensiones,si casus cõtigerit,

tingeret;qñ aliquã aliam defensionẽ fecisse cõstet.qm̃ exvno infert ad aliud.l.Papinianus.§.exculi.de minor. latè Euerar.in arg. à simili.

Decima coniectura sumi potest ex variatione mãdantis,qui allegat reuocationem,eamq; probat,tñ in suo examine se inuoluit, & nescit se explicare,faciunt š dicta n.136.vbi de variatione,maximè si in reuocatione insit aliquod factum non verisimile,quia quod verisimile non est,falsitatis imago est.c.quia verisimile, de præsumpt.

Vndecima coniectura est, qñ iste prima vice negauit mandatũ de-
174 disse,postea fassus est,cũ ista qualitate reuocationis,quo casu † mendax in principali præsumitur mendax in accessorio.& faciunt quę dixi š n.87.vbi de inditio mendatij,maximè concurrentibus alijs coniecturis,vt de receptatione,& occultatione delinquentium post delictum,vt supra in septima coniectura.

Quibus coniecturis stantibus parum de ipsa reuocatione curandũ
175 est, tãq̃ ficta,& captatoria,& subdola,† cùm in dubio tàm super dicto mandantis,quàm mandatarij recurrendum sit ad coniecturas, vt inquit Bal.in tit.de pac.iuram.firm.§.in iniuria. & refert Put. in ver. torrus,sub n.42.sicut in oib' alijs rebus.l.cõtractus.& l. semper in stipulationibus de reg.iur.Mantic.de coniectu.vlt.volunt.in princ.Menoc.de præsumpt.per to.& ideo solùm restat deuenire ad torturam contra mandanté,qñ fassus est dedisse mandatum,tantum ad fuste percutiendum,aut vulnerandum,& secutum fuit homicidium, non baculo,fuste,vel lapide,sed armis aptis ad occidendum,& cum tot, tantisq; vulneribus pro maiori parte lętalibus in personam eius,qui se defendere nequiuit,quo casu tale præsumitur mandatum, quale factum successit.l.rem non nouam.§.fi.C.de iudic.cum simil.quid si dictum sit; *dagli, ò ferriscilo alla peggio*,& mandatarius occidit,vel proditoriè vulnerauit,an intelligatur datum mandatum ad occidendum, vel ad proditoriè vulnerandum , & videtur quòd sic,quia ex facto, mens,& verba declarántur ar.l.si vno,in princ.ff.de locat.& l.2. & 3. C.de pac.faciunt quæ infra dicam n. quæ sunt notanda pro statutis certam qualitatem requirentibus.

176 † Et in hoc proposito mandati Doct. differentiam faciunt inter mandatum,persuasionem,& consultationem,quia qui mãdat dicitur pro se mandare,qui persuadet,vel consultat pro alio,ita Gomes.de d-lict.c.3.n.43.& vi.oino Grãmat.vot.16.& No.qd mandans,&mandatarius pari pęna puniuntur.Saly.in l.non ideo min'.q.6.C.de accusat. alios adducit D.Menoc.de arb.cas.353.n.2.Bar.in l.nõ solũ.§.si mand.

177 ff de iniur. Farinac. de inquisitio. q. 7. n. 48. nimirum † quia Hærodes cum mandauerit tm̃ innocentes occidi, nihilominus ipse appellatur homicida, vt in tex. Math. c. 2. ibi mittens Hærodes occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem: sic de Dauid dr̃, qui & si homicidiũ per se ipse non cõmiserit, veruntamen ijs verbis repræhensus fuit à Propheta Nathan. Vriam Hethæum percussisti gladio. 2. Regum 12. est tex. in c. qui per alium facit, de reg. Iur. in 6. vbi Add. lit. c. ad Dyn. n. 3. vbi multa in ꝓposito, & in materia statutorum afferuntur, est etiã tex. l. Cornelia. ad leg. Cor. de sicar. & optimus tex. in l. sed si quis. §. quæsitum. ff. si quis cautio vbi factum serui de mandato Domini, ascribitur Domino faciunt, quæ infrà dicam n.

178 † Item no. quòd mandans non tenetur si mandatarius excessit fines mandati, quando erat in potestate mandatarij fines seruare, vt si mãdatum fuit alterum percutere fuste extra plateam, vel alia loca, in quibus delinquentibus maior pœna imponi solet, & sic quando rõne loci pœna à statuto augetur, tunc si in platea ceciderit, non tenetur mandans de isto excessu. Clar. q. 89. vers. pene aliquis. Angel. d Malef. in verb. & Sempronium. 18. n. 36. & ibi Aug. Cepol. cons. 34. secus si datum sit mandatum ad cędendum tm̃, & vulneret, vel ad vulneran-
179 dum, & occidat, † qm̃ mandans tenet̃ de omni, & toto eo, quod sequitur propter mandatum, quia scire poterat non esse in potestate mandatarij, ita percutere, vt sit securus, quòd non sequatur vulnus, aut mors, *Perche le bastonate, & ferite non si possono dare à misura à vn huomo, che si può muouere, & difendere.* Mars. con 67. idem in l. §. Diu. n. 9. ad leg. Cor. de sicar. Monticell. prac. crim. reg. 7. n. 58. D. Menoc. de arb. Iud. cas. 35. & Decia. trac. crim. tom. 2. lib. 9. tit. qũo mandans c. 33. vbi n. 8. & seq. optimè hanc rem explicat circa qualitatem inhærentẽ mandatario exequenti, & delictum aggrauantem, & pœnam augentẽ an vtiq; inhæreat qualitas ista mãdanti, videlicet an pœna aucta ob factũ mandatarij, teneat ẽt mandantem; & è contra de qua est theorica
180 Bar. in l. is, qui opem. ff. de fur. in̄ quam Decia. ait quòd † qualitates, quæ insunt personæ facienti respicientes, & alterantes delictum, intelliguntur etiam inesse mandanti, cui (vti primæ caussæ) attribuitur act'. l. qui iniuriæ. ff. de fur. & denominat̃ non à faciẽte, sed ab eo cuius cõtemplatione factum est. l. profectitia in princ. de iur. dot. l. 2. §. oĩa. C. de vet. iur. Enuclean. §. cũq; hoc in prohem. institu. dixi s̃. n. 177. & sic qualitates concomitantes, delictum pœnam aggrauantes respectu loci, & temporis, considerantur etiam respectu mãdantis, sed verior videtur

detur opinio Ang.in locis mox aduct.& op. Bar.videtur procedere qñ datum fuit mandatum simpľr non adiecta aliqua alia circunstantia circa modum exequendi,vt innuit Decia.ibi sub n.9. Si verò qualitas delicti inhæreat personæ mandatarij,& non delicto, tunc illa qualitas non nocet mandanti,vt n.11.q̃uis in contrarium videtur sentire Bal.in l.non ideo minus n.11.C.de accusat.& dat instantiam,vt si quis mandaret seruo occidere dñum,vel filium patrem,quia ẽt respectu p-sonæ mandatarij augetur pœna mandanti. cùm non sit dubium,quòd qui offendit patrem magìs delinquat quam si alterum lędat, Iot.tit.ad leg.Pompei. de Parer.ipse verò dico sic,si mandans sciuit,vel scire potuit saltem in genere,quòd euenire potuit, & tenetur luere pœnam auctam,siue rõne personæ qualitatis delicti per ea, quæ trad. Bertazol.cons.299.& 161.Add.lit.A.vo.2.si verò secuta sit qualitas,quę nõ poterat cadere in consilium humanũ,tunc mandans videtur tm̃ teneti pœna extraordinaria de reg.qui per alium facit vbi Dy.in fi.de reg. iur.in 6.& vi.etiam Dec.in l.is damnũ.ff.eo.quia hæc est materia quotidiana non mirum est,si aliquantis per à tramite torturæ digressus sũ.

181 † Postq̃ Reus delictum per torturam confessus est, expedit confessionem ratificare extra locum torturæ post vnã diem naturalem corã Notario,vt inquit Put.in ver tortus.c.1.n.28.& 29.& seruatur de iure cõi,& si per statuta alr̃ cauetur seruentur ordines, & de hac ratificatione iam̃ dictũ est in prac.de test.par.4.sub n.158.multa trad.Mars. prac.§.qm̃ in princ.Clar.q.64.vers.Cæterum,& ver.& circa ver.debet quoq; Io:Claud.cons.101.n.15.pulcrè Gomes.de delic.c.13. n. 24. & fieri solet etiam testibus præsentibus,vt Mantuæ,& alibi Ang.in ver. quod fama publica,n.12.vbi tñ hoc esse Iudici arbitrariũ dicit. Gãd. de quæst.& tor.n.33.si quidẽ attenta atrocitate delicti, & personarũ qualitate tardè,aut citius ratificatio fieri debet,ex quo tẽpus hoc nequaquam præfixum in iure inuenitur,vt inquit Clar.de ver.cęterum; sed iusta stylum locorum ratificatio est facienda. Ad hoc vid. Cepol. cons.39.n.50.51.& 52.& stante hac facultate Brachij regij in delictis atrocibus erit in arbitrio,& potestate Iudicis nostri,qđ ratificatio fiat etiam eadẽ die puta post quatuor,vel sex horas qñ confessus per torturam esset vir facinorosus,& solitus talia patrare Bar.ĩ l.1.§. Diuus, n.5.& Apostill.lit.G.ff.de quæstio.vel qñ contra eum fuerunt inditia vrgentia Clar.q.65.ver.si verò,vel quando iste esset vir fortis, qui vix tortus statim fassus est delictũ,quod est verisimile fecisse,Foller. prac. cri.in 3.par.ver.& si confitebuntur n.113.Mascar.de probat.cócl.353 n.22.

n.22.cum seq.& p Clar.d.q.64.d.vers.& circa,& in vers.præcedendi, admonet ne tortus,& confessus ducat ad solitum carcerẽ, sed custodiatur in loco remoto ab alijs solus, donec & quousq; ratificauerit, ne persuasionibus seducatur,& est consilium in pract.penitus seruandum. Mars.pulcrè in sua prac.in §.qm̃,à n.38.cum mult.seq.vbi quando opus non est ratificatione,& ratificatio fieri debet etiã si metu tormentorum confessio emanauerit. Bru.de indic.in 6.q.2.par.n.4.Paul. Ghirl.de quæstio.& tor.q.4.n.2.Foller.vbi supra n.81.& de metu vi. Dec.in l.omnibus causis pro facto, ff.de reg. iur.

182 † Confessio igitur in tormentis facta debet(vt supra)ratificari,vt perseuerata esse dicatur,circa quam perseuerantiã Put.in verb.tortura.1.c.9.n.3.dicit quòd duæ confitentium perseuerantiæ reperiunt, quarũ vna expressa est ad condemnandum,quæ sola sufficit,& de qua loqr l.2.ff.de custo.Reo. Altera est perseuerantia tacita,qñ confessus in tormentis tacet,& nihil contra confessionẽ adducit eam non reuocando, & minus approbando,& hæc sola confessio sine præcedentibus inditijs non sufficit,sed perseuerata habetur pro spontanea confessione, l.

183 2.C.de custo.Reo.tenet Put.d c.9.n.2.† & concludit valere expressam perseuerantiã confessionis factam in tormentis,quãtum valet cõfessio spontanea facta super processu nullo per iura, & Doc. quos ibi allegat,& prædicta esse vera intelligo duob⁹ concurrentibus; Primo, authoritate Brachij regij qua potest procedi liberius,quam Iudex ordinarius soleat; secundo,quòd confessio sit verisimilis, & alia suffragentur adminicula,vt no.in c.quia verisimile,de præsumpt.ita Put.in d.verb.tortura 1.c.4.n.1.& alibi s pluribus in locis tetigi,quia non est standum soli cõfessioni ẽt perseueratæ nullo modo,si ante,vel post non sit verificata inditijs,vel Iudex noster sciat in sua conscientia,sm iura informata per aliquas probationes verisimiles,verè hunc confessum deliquisse,alioquin Catal.de sindic.vers.145.iure exclamabit cũ Bar.in l.penul.ff.de quæst.cũ quo cõmu.Doc.cõcurrunt,Brun. à sol.d. q.51.n.185.& qñ quis perseuerare dicat ponit,Put.in ver.tort.c.9.n.2.

184 †Cæterum si Reus,qui confessus est in tortura nolit postea ratificare poterit iterum torqueri,& si rursus confiteat in tortura, nec postea voluerit ratificare,tertia vice torquebitur iure ordinario , & non vltra,sed stabitur tertio,& vltimo eius dicto,ne in infinitũ procedatur p l.Boues.§.hoc Sermone de ver.sig.Caso.de tor.c.21.Paul.Ghir.de tort. q.7.n.11.faciunt adducta s de test.4.par. sub n. 159.& stantibus validis inditijs,& mala qualitate personæ, ac atrocitate delicti poterit

extra-

extraordinariè puniri si tandem ratificare noluerit, vt supra dixi.
185 † Aduertendum ꝙ confessio debet esse probabilis, & verisimilis, ac concludens, siue fiat spontè, siue in tortura, antequã fiat ratificatio, vt aduertit Mascar. de ꝓbat. concl. 353. & Mars. in l. qõnis modum n. 17. de quæst. Menoc. de arb cas. 269. vi. ŝ. n. 201. & qñ confessio verisimilis dicatur ponit Tiraq. in l. si vnquã in præfat. n. 60. cũ mult. seq. & trad. Decia. cons. 16. n. 26. vo. 3. Vnde si Reus in tortura variauerit qui modò ait, modò negat quasi videatur deludere Iudicem, vel confessionẽ vagam, ancipitem & intricatam fecerit, aut non rectè omnia, & singula, quæ debet expresserit, debet bene torqueri, vt clarè confiteatur veritatem (vt dictum est) propter inditium vacillationis, & intricationes. ŝ. n. 106. & per Bal. in l. Præsbyteri. C. de Episc. & Cler. Put. in ver. tortus, c. 6. sub n. 1. col. 2. Demum torto sufficienter, & in eadem confessione intricata manente, dum facienda est ratificatio, illa debet magis clarè fieri, quam fieri potest, & diligenter in ratificatione est interrogandus, vt seriem facti narret, ad hoc propos. vi. Bero. q. 126. maximè quando de vita hominis tractatur.
186 † Restat videre an confessio in tormẽtis facta, & modò quo ŝ ratificata, possit deinceps reuocari, & videtur quòd non, maximè stante statuto, vt Mantuæ in rubr. de torment. ad hæc vi. Bar. in l. Diuus de qõ. Bal. & Saly. in l. fi. C. de probat. qui sunt contrarij; sed Grammat. cõs. 40 n. 29. tenet non esse audiendum reuoçantem, & ĩ hoc etiam dico Brachium Regium esse magni effectus, quia si Iudex nr̃ in conscientia à iure informata, vt ŝ, scit confessionem esse veram, tunc non admittet hanc reuocationem, per ea quæ ŝ dixi in 1. par. n. 207. & 232. & alibi,
187 vt in ver. tortus, cap. 9. n. 1. † secus qñ nullis præcedentibus inditijs quis fuisset confessus, & ratificauit, posteaq; reuocat confessionem, nã & si æquiparentur hæc confesionis ratificatio, & perseuerantia, cõfessioni spontè factæ, vt paulò ante dixi nihilominus quo ad reuocationem non fit repugnantia, ita tenet Bertazol. cons. 341. n. 19. cons. 427. n. 9. Alex. cons. 5. in causa inquisitionis, col. 1. vo. 1. Ro. cons. 167. Bur-
188 sat. d. cons. 201. n. 24. vo. 2. Boss. de confess. n. 8. † Quinimmo etiam si non reuocauerit, non valet confessio nullis pręcedentibus inditijs per iura, & Doc. aduct. à Mascar. de probat. concl. 353. fallit stante querela, & concurrentib⁹ adminic. Bar. & Doc. in l. Diuus, & in l. maritus, ff. de quæstio, at per reuocationem sublata ratificatione, & docto de causa iustæ reuocationis, nullo modo Reus puniri poterit, vt firmat vltra alios Iul. Scarlat. cons. 112. n. 36. vo. 1. inter cons. crim. diuerso, & ꝑ
Doct.

Doc.supra relat.Felicia.cons.crim.47.n.28. vbi ampliat etiam quòd superuenerint inditia per doctr.Bar.in d.l.Maritus ff.de qō.Boss.in tt. de confess.per tot.n.6.Brunor.à Sol.q.51.n.187.secus est stante authoritate Brachij regij,ob quam Iudex noster potest procedere liberius, quā Iudex ordinarius per supradicta,& per Felv.in c.olim de rescr. n.8.Ias.in l.Magistratibus n.9.de iurisd.omn.iud.Clar.q.55.vers. item posset,& Mascar.de probat.concl.357.Soc.iunio.cons.39.n. 21.vo.2. dummodo non ex abrupto,sed ex aliqua causa rōnabili præcedentib⁹ aliquibus inditijs,animus Iudicis nr̄i motus fuerit est tex.cum glo. in l.1.§.Diuus seuerus.ff.de qō. Scilicet,vt quia Reus sit malæ famæ, & qualitatis,vel vacillans,vel quia adducit in suo dicto testes valdè su-
189 spectos.† Nam & si de iure quis non debet constitui Reus non subsistentib⁹ legitimis inditijs,tamen constito de delicto, & porrecta q̄rela,& qualitate personæ,& aliquibus indicijs præcedentibus, stante vi liberi arbitrij Iudex potest statim examinare reum captum(vt in patria mea seruatur) vbi per ꝓcessum informatiuum procedit iux.prac. de qua s̄ in 2.par.huius trac.dixi n.299.& per superuenientiā aliorū inditiorum Iudex poterit repetere torturā,in qua confitendo,& ratificando poterit condemnare,& sic vide quantum possit vis Brachij regij; quicquid dicunt Doc.quos alleg.Brunor.à sol.q.51. n.187.† &
190 multoties isti delinquentes faciunt sua præparatoria, casu quo capiantur, & solent nominare in suo constituto aliquos suos amicos p̄monitos,& quandoq; socios criminis,de quib⁹ curia notitiam nō habet,asserentes,ꝙ ibi non erant qn̄ delictum patratum fuit,& dant testes ad exonerandum eos,& eorum socios; qui testes si examinarent̄, equidem defensiones facerent ante tempus,& contra fiscum deponeret,sicut ēt exonerarentur ab ijs, Rei comparere nolentes, qui solent supponere amicos,vt curiæ recordari debeant nōnullos esse testes bene de negotio informatos; quod aduertit tex.l.1.§.in causa ibi pleriq; enim dum metuunt ne fortè rei appræhensi eos nominent,prodere eos solent,hoc modo impunitatē sibi captantes, sed non facilè eis indicantibus proditores suos creditur;vi.quæ s̄ dixi in 2. par. n.138. At incauti Iudices fidem ijs præstantes,& minimè aduertentes, quòd in cauda stat venenum,vocant nominatos,qui examinati totam intentionem fisci destruunt, *& inchiodano*,vt fertur *l'artigliaria*; sicut etiam dr̄ de illis reis,qui persuadere solent Iudici vt caueat ab examine testium contra ipsos examinatorum,quia offerunt statim probare subornatos fuisse,& hoc sub prætextu non faciendi de delicto delicta;

vnde

vnde si Iudex non sit bene cautus,& versutus decipitur,quia attẽdẽs ad detegendam subornationem destruit dictum talium testium contra Reum deponentium,sed hanc subornationis exceptionem, Iudex debet reseruare ad finem pro tpe faciendæ defensionis,& ijs supradictis modis fit impostura fisco, ac contra veritatem ; Qua in re Iudex cautus,ac prudens in hoc regulabitur à sua prudentia, & penetrabili iudicio,ac practica,præsertim qñ delictum est atrox,& suspitio rõna-
191 bilis,& non captiosa. † Quoniam Dñus Deus oĩpotens per Angelũ lucis sæpe ~viam veritatis docet timentes eum,& hi præuidenda preuident,qñ necessarium est: At de impijs,& malis iudicibus scriptum est,quòd impij ambulant in circuitu.Psal.11. Et de illis qui de sua sapientia præsumunt,scriptura dicit; Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. 1.Cor.3.
192 † Aliqñ etiam ratificatio fit in tortura,~vt in socio criminis, & in psonis infamibus,de quib⁹ dixi supra in prac.de test.par.4.n.68.cũ seq. & in 5.par.n.140.sicut ẽt qñ expedit cũ tortura dictũ testis inhabilis ratificare,& Carer.prac.ĩ d.l.obseruare,n.16.& ĩ tit.de homicid.fo.mihi 83.n.7.at ille pseuerare dr̃ qui nihil reuocat Boss.d cõfess.p tor.n.7.
193 † Reliquum est,vt videamus de confessione facta metu tormentorũ & reuera cõfessio dr̃ metu extorta,qñ Iudex habens potestatẽ torquẽdi,& reus hoc ita credit,protestatus est velle se torquere reũ nisi veritatem dixerit,& reus ætate,sexu,~vel aliter sit pusilli animi, & virium Mars.in prac.§.expedita in princ.multò magis qñ ad locum torturæ adductus,& ligatus est,licẽt non sit in sublime euectus,~vi. Put. in verb.tortus cap.1.sub n.3.~ver.confessio rei facta in tormentis, Carer.d.l.obseruare n.15.cum seq.& de indic.& tor.n.4.cum seq fo.mihi 66.quia in personis vniuersalibus hoc modo verẽ metus incutitur Clar.q.64.ver. nunc de gradibus.Franc.Caso.de indit.& tor.rubr.de non torq.sine indic.n.3.& 9.Item confessio dr̃ facta metu tormentorũ, si cum frigore,& famæ quis detinetur in carcere cum protestatione , ꝙ eo modo tenebitur si veritatem non fateatur,Bar.in l.1.§.Diuus, de quæst.Put.in verb.tortura 3.c.4.n.10.Carer.d indic.& tor.n.5.fo.mihi 66.vbi æquiparat confessionem factam spontẽ sine inditijs confes-
194 sioni factæ metu tormentorũ,†ergo malum est incutere timorẽ vbi esse non debet timor Dauid.Psal.13.facit Vital.de Gambil.trac.clausul.de metu tormentorum n. 13.fo.mihi 299.
195 † Siverò dubitaretur,an confessio dicatur spontẽ facta,vel metu tormentorum potius in dubio iudicandum est esse factã metu tormento-

rum,

rum,& non spontè. Carer.loc.supra cit.n.21.fo.67. Veruntamen contra assassinos,sceleratos,impostores,latrones famosos,& farinellos pessimos,omnis in dubio sumenda est præsumptio sinistra,& mala, vt per D.Menoc.de præsumpt.lib.5.præsumpt.5.Hip.prac.§.diligenter,n.99 Calca.cons.63.n.2.Osasc.alios allegans in decis.88.n.27.quia isti carent oĩ legum auxilio;sunt enim à iure diffid.atf,dixi in 2. par. huius trac.n.60.sunt priuati immunitate Ecclastica dixi ĩ 1.par.n.92.& seq. secus de Clericis,&Monachis,nisi post trinam monitionem fuerit incorrigibiles. c.Cler.de for.comp. torquentur sine inditijs legitimis, non tñ sine aliquib⁹.sup.n.143.& seq.& Farinac.de ind.& tor.q.37.n. 171.& denegat̃ eis copia inditiorum,nec dantur defensiones,idẽ Fa-
196 rinac.q.39.n.109.† Cæterum quo ad alios Farinac.de indic. & tor. q.37.n.98.99.& 100.dicit,in practica seruari quod confessio facta absque suspensione in tortura non habetur tanq̃ facta in tormentis,
197 † quia modica tortura non dicitur tortura,vt per Mars.prac.§.q m̃. n.3.& in cons.80.n.27.& per alios ibi adduct.Ang.in verb.fama, & ibi Aug.n.110.verùm ipse seruaui,& seruare vidi confessionem huiusmodi opus habere perseuerãtia,& non potest verè dici spontè facta,& ita tenet Bal.in l.2.ff.quorum appell.non recip.& in l.2.de confess.quicquid dicat Farinac.cuius op.in practica non est vera, nisi qñ extra tormenta Iudex incuteret minas de torquendo, & reus fateret̃ excepto si cum minis Iudex etiam iurasset velle eum torquere, nã ob vim iuramenti timor diceretur verisimiliter incussus. ex quo verisimiliter reus crediturus erat Iudicem iuramentum seruaturum esse. l. metum.c.quod met.cau.l.de pupillo,§.si quis de no.op.nuntiat; per
198 ea quæ dixi in prac.de test.3.par.n.41.42.& 222.† Est bene verum, quòd sunt quidam Rei tam audaces,quòd parum de minis,& ligatura curant,&coram Iudice intrepidè negant,& in negatiua persistunt, quasi risui habentes minas Iudicis,& cùm sunt extra locum torturæ, se offerunt ad subeundam torturam, qui si ad locum torturæ ligatis manibus ducantur,& iusto Dei iuditio confiteantur absq; eleuatione crederem (attenta qualitate delicti, & delinquentis, ac præcedentiũ inditiorum notitia)hoc in casu confessionem vti spontaneam debere iudicari,arg.eorum quæ s̃ dixi. Facit tex in C.damnum de reg.iur.in 6.nec illi succurrendum est,qui posuit se in necessitate,s̃m l.sicut, C. de act.& oblig.quamuis pietas cr̃iana aliud requirat. Alij sunt qui alias propter alia delicta,vel similia torti constanter negatiuam sustinuerunt,qui liberati abusi fuerunt Dei misericordia,& iterum delin

quentes

quentes capti ob delicta peiora prioribus parum de minis , & terri-
tione curant nihilominus dum ad locum torturæ ducti sunt, confessi
sunt, & talis confessio pariter iudicanda esset potius spontanea quam
metu tormentorum facta, & hoc modo possunt considerari Doc. quos
Farinac. adducit d. q. 37. n. 101. 103. & 104. & q. 38. n. 43. Paul. Ghirl.
199 in hanc par. inclinare videtur de qō. & tor. q. 4. n. 2. † qm̄ pusillani-
mis (vt tetigi) solæ minæ terrorē incutiunt in animo, Marsi. l. 1. in prin.
ff. de quæst. Farinac. d. q. 37. n. 103. & èc contra delinquentibus ferocib'
qualibet indignantis perculsio, & territatio, vbi corpori dolor non
200 incutitur, non dr̄ tortura Mascar concl. 353. n. 22. vbi non requiri
ratificationem ait in famosis latronibus, & hoc modo teneo cum Paul.
Ghirl. vbi s̄ n. 3. & 7. nihilominus arbitratus semper fui esse in arbitrio
Iudicis, an confessio dicatur spontanea, aut metu tormentorē extorta,
nam dicit Boss. in tit. de confess. per tor. n. 33. quod non potest certa
doctrina dari qn̄ confessio metu tormentorum facta dicatur propter
varietatem personarum, quarum aliquæ sunt infirmo animo, & virib',
aliæ non, vi. D. Menoc. de arb. Iud. cas. 268. n. 7. & cas. 269. n. 2. vbi n. 3.
201 † dicit confessionem esse debere probabilem, possibilē, & verisimilē
de prima qualitate dicit Ang. in l. 1. C. de confess. de secunda Mars. in
l. 1. n. 33. ff. de quæst. de tertia idem Mars. ibidem n. 35. supra satis per
discursum dictum n. 215. est, ad hæc vi. Lancelott. trac. de prætor. in
202 ver. confessio criminis † est etiam no. differentiam esse inter confes-
sionem spontaneā, & cōfessionem voluntariam ſm Bal. qui omnia di-
stinguit in c. 1. §. iniuria de pac. iura. firm. spontanea qn̄que sine tor-
tura (vt dixi) voluntaria, qn̄q; etiam cum tortura fit Aret. in l. qui alie-
na. §. celsus, ff. de acquir. her. Ghirlan. de quæst. & tor. q. 4. qm̄, & si vo-
luntas sit coacta, tn̄ voluntas dr̄. l. si mulier, §. metu. ff. quod met. cau. l.
qui ita in princ. ad Trebellia: vnde solet dici, confiteor spontè, fateor
coactus, profiteor spondens, vt per Io: And. in c. 1. de vi, & ho. Cler. &
spontanea confessio etiam dr̄ qn̄ quis de se tm̄ interrogatus est, statim
fatetur, & hæc confessio est validior confessione facta in tormentis ser
uatis seruandis, secus qn̄ quis de alio, & non de se interrogatur. Nam
quo ad alios, confessio facta in tormentis est validior, at si de se, & de
alijs quis interrogatur, tunc spontanea confessio est validior Mar. de
l. 1. de qō Foller. prac. crim. in 3. par. in verb. & si confitebuntur n. 90.
Dec. cons. 175. n. 8. Grammat. vot. 34. n. 11. & vi. Clar. q. 55. ver. posset
etiam, & Alex. & Ias. in l. inter stipulantem, §. 1. de ver. ob. & Bertazol.
cons. 341. 344. 427. & 449. vbi quid iuris quo ad condemnandum.

203 Redeundo nunc ad reuocationem confessionis criminis † dico ꝙ
contra propriam confessionem multa adduci possunt præcipuè docto
de errore Doc.in l.fi.vbi Saly.post n.2.C.de prob.Bar.& Iaſ.in l.error.
C.de iur.& fact.ignor.Boſſ.in tit.de confeſſ.n.6.& n.60.Alex.conſ.42.
col.fi.& conſ.87.vo.5.Afflict.ſuper conſtit.n.27.Maſcar.latisſimè cõcl.
368.&diſtingue inter errorem iuris, aut facti,vt per Blanc.de indic.
& tor.n.18.de errore facti concedit non de errore iuris, niſi cum illis
204 in quibus iuris error non cadit,† quæ reuocatio ex cauſa criminali
fieri poteſt qñcunque ante ſententiam Angel.de Malef. in verb. comparent inquiſiti,& Gand.de quæſt.& tor.n.24.Marſ.in l.1.§.fi. n.40. ꝺ
qõ.Monticell.prac.crim.Reg.20.limit.4.Gabriel.co.concl.tit.de confeſſ.concl.5.cir.fi.quinimmò confeſsio huiuſmodi etiã ſi fuerit acceptata reuocari poteſt,Alciat.de præſumpt.Reg.3. præſump 21. etiã ex
interuallo non obſtante iuramento,ẽt poſt concluſum in cauſa, vt dicunt oẽs prædicti Doc.& eſſe co.op.teſtatur Viui. inter co.op.in verb.
confeſsi an,& quan.tit.de probat.cap.8.vo.3.fol.202.& vi. Lancelott.
tract.de Prętor.tit.de confeſſ.crim.ſub n.11.vbi in 19. limitat. [illegible]
uis Bal & Saly.in d.l.error contrarium tenent,nihilominus communiter
ſeruatur quod reuocari poſſit,etiam quod [illegible] eſſet, vt tenet
Bal.in l.1.C.de error. calcul. etiam ꝙ cum confeſſione concurrerent
probabiles,& legitimæ probationes,vt per [illegible] 1.n.5. vo.3.
& hoc uerum in confeſſione ore proprio, & [illegible] contumaciæ emanata,Monticell.prac.crim.Reg.2[illegible] per reſtitutionem in
integrum contumax [illegible] 1.693.Sfort. Od.de re-
205 ſtit.in integ.par.† & in per[illegible] parum prodeſſet reuocatio vi.Foller.in d.3. par. in verb.& ſi confitebuntur , & nullus
melior de [illegible] c.de Oria.eo.tit.de confeſſ.
uerſ.[illegible] de ind. & tor.q 38.n.100. 101. 102.
& ſeq.[illegible] conſ.441.544.427.449.& in conſ 103.lit C.
vbi ad[illegible] audiis,ſi verò confeſſio ſponte nõ eſt adhuc [illegible] vel confeſſio per torturã ratificata, tunc non ẽ
o[illegible] dicere de errore,Foller.d verſ.& ſi confitebuntur
n.14[illegible] 3.par.Alex.con.92.vlto,& opportune vo.5.Gabriel.de confeſſ.concl.6.Tind.in trac.de teſt.c.4.n.3.vbi loquitur in hoc propoſito
tam de reo,quàm de teſte,& vide quæ infra dicam n.
206 † Verùm in hac materia reuocandæ confeſsionis,placet ſic dicere in
actu practico,quod in cauſis criminalibus confeſsio de proprio facto,
tàm ſpontanea quàm in tortura poteſt de iure qñq; reuocari poſt ratificationem

tificationem vsq; ad sententiam inclusiue, l. non fatetur vbi Doc. ff. de confess. Bal. in l. fi. in princ. C. de probat. immò etiam post sententiā docto de errore, seu de legitima causa, ob quam confessio reuocetur, nō obstante quòd fuerit iuramento conualidata, & hæc est omn. scrib. & pract. commu. sent. in d. l. error, C. de iur. & fact. ignor. Anto. de Canar. trac. suo de quæstio. mēbr. 5. n. 2. & 16. Mascar. alios allegans de probat. d. concl. 637. vsq; ad concl. 648. & Bertazol. d. cons. 1[illegible]3. lit. C. Clar. q. 55. ver. sed pone, & ipse in prac. de test. in 3. par. sub num. 111. lit. N.

207 dixi, † sed operæ pretium est scire, quæ sint iustæ, & legitimę causæ reuocandi confessionem perseueratam, seu ratificatam, geminatam, & iuramento vallatam, vt supra dictum est; quo circa sciendū est, quòd nedum expedit allegare errorē, sed debet in spetie error ꝓbari, & non in genere, Bar. in l. error. c. de iur. & fac. ignor. & Curt. cōs. 26 & est omniū sent. vt per Mascar. d. concl. 637. & hæc causa specifica, in qua error consistit, debet esse possibilis, verisimilis, & probabilis, vt de exculpatione ỹ dicetur, & hæc conclusio procedit in confessione rei, & procuratoris, secus in confessione Aduocati, quia in aduocato non exquiritur probatio erroris, vt in c. fi. de confess. Franc. in c. cum

208 causam n. 3. de appellati. † nec sufficit in facto proprio stante confessione allegare solū rem aliter se habere, secus in facto alieno, Mascar. concl 642. quia quis facillimè posset probare rem aliter se habere, & nunquā esset dare finem, & ideò in facto proprio, quis non est audiēdus post perfectam confessionem volens probare rem aliter se habere, nisi prius doceat de legitimo errore cur fassus sit, Boss. in tit. de confess. n. 34. & 64. Clar. d. q. 55. sed potest probare tale quid quòd stare possit cū dicta confessione, vt puta si confessus sum hoc propter timorem torturæ, vel propter obliuionem, vel quia nesciebam quid dicerem, vel ira mentē impediuit, & hæ excusationes sint verisimiles Soc. Reg. 64. 65. & 66 vi. Donat. in lib. reg. de indic. in ver. cōfessio, & Mars.

209 sing. 257. & sing. 339. † bene aduertendo ad subornationē testium in hac specie reuocandæ confessionis valde vsitatam, hinc est quòd testis non potest ex interuallo reuocare suum dictum, allegando errorē. l. eos, vbi Doc. ff. de fals. Put. de sindic. in ver. tortus, c. 1. dicit hoc esse verum qn̄ testis sine tortura, sed libenter deposuit, secus si cum tortura, quia etiam ex interuallo potest se corrigere. l. fi. vbi Bal. de test.

210 † Error præcipuè allegatur consistere in vna ex infrascriptis causis, quæ sunt videlicet metus, ignorantia, obliuio, ira, fatuitas, vel mens non sana, & persuasio, & ad hoc vt metus releuet requiritur, quòd sit

iustus,probabilis,& necessarius,de quo per D.Menoc.cas.136.Dec.I l.in oibus causis pro facto accipitur de Reg.iur.qui metus inconstantem virum non cadit.l.1.§.metus,ff.quod met.cau.quia metus est instātis,vel futuri periculi causa mentis trepidatio,Azo.in sum.d.Rub. quod met.cau.nec metus per ratificationem tollitur iusta causa subsistente metus Brunor.à sol.d.q.crim.51.n.183.& metu tormentorum confessione facta debet ita in specie,& in indiuiduo allegari metus, & non in genere,vt per Aret.in c.cum dilecti extra de accusat. Boss.d. tit.de confess.n.73.cum plur.seq.Mascar.de probat.concl.353.& cōcl. 1055.& per Brunor.d.q 51.n.180.181.182.183.& 184.& cum metu debet concurrere aliqua alia causa probabilis,nēpè ut si confessus sit, tñ esse possit in contrarium ueritas,& quod uerisimile sit per metum confessum fuisse,alioquin,si cum simplici metu nil aliud concurrat, nisi allegare quòd per metum fassus sit,posset torqueri tanq̃ uari*,sm
211 Boss.in tit.de tor. n.49.quinimmo fortè postquam ratificauit, si dixerit se confessum fuisse per metū torturæ,& nil aliud deduxerit parum prodesset Bru.de indic.& tor.par.1.4.q.n.4. maximè qñ confessio inditijs coadiuuatur,ui.Boss.in d.tit.de confess.sub n.80.Mars.in§.
212 qm̃ sub n.3.uer.si aūt apparēt vi.ĩ.n.256.† At si cū metu deducta sit aliqua alia causa uerisimilis,& p̃babilis tunc non debet torqueri,sed practica est quòd iste reuocans debet poni in ampla custodia, idest in carceribus communibus,& dantur defensiones,ut doceat de errore suę confessionis,& probet per testes,& non per torturā,Boss.tit de cōfess. n.78.& probet causam ultra metum ob quā reuocatio teneat, uel rē aliter se habere in parte,uel in totum,in totum.probando contrariū, ut dixi in pra. de test.in 3.par.n.111.lit N.in parte qñ qualificatè deliquit,uel ad necessariam defentionem, ut per Gomes.de delic. c.3.n. 26.uel quòd ignoranter,aut non principaliter deliquit, & sic per pl* aut minus,sm exceptiones quas ponit Clar.q.61.at si nihil probauerit quòd releuet,firma remanebit eius confessio,ut per Bal.in l.fi. de qō.& Bru.in.de indic. & tor.par.1.q.4.n.4.Put.in uer.tortus, c.8.col. 2.sed si aliquo pacto confessionem dubiam reddiderit, tunc poterit torqueri sm Bal.in l.in bonæfidei n.5.C.de iur.iuran.& debet seruari prac.trad.à Mars.in §.qm̃ n.3.& 4.quia cogitur perseuerare, aut dbet torqueri,Farinac.de indic & tor.q.38.n.100.cum seq.Boss.de cōfess.
213 per tor.n.22.ubi confessio qñ non remanet nitida, sed dubia, locus est torturæ,uel posset puniri aliqua pœna extraordinaria per ea, quæ eleganter more suo trad.Gomes.uar.resolut.tit.de delict.c.3.sub n.26.
in 3.

in 3.col.post d.n.3.Ang.in ver.comparent dicti inquisiti Hip.in §.qm̃ n.24.idem in l.repete de qō.vi.quæ in hoc proposito dicam n.231. & ideo sicuti tenet reuocatio confessionis spontè factæ, vt per Boss. Mascar.Mars.& alios quos s̃ adduxi,ita,& reuocatio confessionis extortæ per tormenta ēt ratificatæ: nam vt dixi s̃ n.113.confessio per torturam ratificata,& confessio spontanea æquiparantur, & ideo circa reuocationē idem seruandum est in vna,quod in alia;& ad maiorem declarationem vi.quæ infra dicam in materia exculpationis.

214 † Secunda causa reuocandæ confessionis est ignorantia,qualis est illa,quam rustici,& imperiti homines prorsus rudes laborat, qui os aperientes,nesciunt quid dicant,siue pro,siue contra se,& quod peius est volunt teneri sapientes,& nedum abundant in suo sensu,sed carēt intellectum,& de hac ignorantiæ causa loquuntur Bal.Bar.& alij Doc. in d.l.error.c.de iur.& fac.ignor.& debet esse probabilis,& verisimilis qualis est in rusticis,minoribus,& mulieribus, in quibus ignorantia regulr̃ cadit. Idē in vrbicis qñq; contigit qui semper domi cōmorati sunt,& cū ignaris diu cōuersati,& in agibilib⁹ mundi sūt ad istar asini.

215 † Præterea ignorantia regulariter cadit in facto alieno tex.in l. qui ī alterius locum de Reg.iur.Item in factis antiquis tex.& Doc. in l. verius de appellat.Bal.in l.1.col.4.C.de confess.Soc.reg.219.220 &221. Menoc.de arb.cas.186.latissim. Mascar.de probat.concl.879.& 880. verum ignorantia non debet esse crassa,nec supina.l.nec supina,ff. de iur.& fac.ignor.Andrea Gail.obseruat.48.n.15.nec debet esse affectata per cap.eos clericos,de tempo.ord.in 6.Ias.in l.si seruus plurium.§. si quis ante n 7.de leg.1.& facit Blanc.in sua prac.c.ignorantia,Gabr. co.concl.tit.de iur.& facto igno. concl.6. & quando ex capite ignorantiæ restitutio in integrum concedatur,vi.Sforz.Od.de restitu. in integr. q.8.artic.9.& 10.

216 † Tertia causa est obliuio,de qua idem dicendum est,sicut de ignorantia,vt per Soc.reg.219.& Mascar.concl.650.n.5.& seq.idem cōcl. 1122.n.31.Boss.in tit.de respons.à reo fac.n.4.& 5. vbi remissiuè ponit eos,in quibus cadit obliuio Ioseph Ludou. concl.38.ver. primus casus,& Menoc.cons.247.n.41.vo.3.quibus in locis qñ obliuio præsumitur tā in reo,q̃ in teste,& dixi in prac.de test.in 3.par.n.143.& Bar. in l.Presbyteri,C.de Episc.& Cler.dicit quòd obliuio in teste est lata culpa,& est verum qm̃ factio magis locum habet in memoria quā alibi,cùm ab intra exceptio obliuionis nascatur,ceteræ autē obiectiones ab extra; nam vt dictum est metus non cadit in virum constantem,& si

iste

iste metum allegaret, non esset ei credendum: Idem de ignorantia, q̃ in virum sagacem, & versutum non cadit, & si talis eam allegaret non esset ei credendum, quia aut scit, aut scire praesumitur. l. quod te, vbi Doc. ff. si cer. pet. l. qui fundum, §. seruus. ff. pro empto. cum simil. Idem de surditate, quàm quis facillimè fingere potest, quia nemo potest argui, quòd sit bene memor, si dicit se non recordari, nec quòd audiat, si
217 non audit, aut non audire fingit. † Secus est de ficta fatuitate, vt vidi dum Genuae essem, in quodam qui super triremibus fatuitatem fingebat, quiq; caesus fustibus pluries à Aguzili cito compos mentis factus est,) & ipse in facto plures noui, qui per torturam, cùm antea surdi essent audierunt, & cum muti essent loqui coeperunt, & immemores recordati. & ita fatuis verberibus medendum est.
218 De ira autem, illud vulgare apud auctorem, qui Catonis nomine circunfertur extat, impedit ira animum, ne possit cernere verum, d quæ est tex. in reg. quicquid in calore iracundiae, vel sit, aut dr̃ non prius ratus est, quam si perseuerantia apparuerit indicium animi fuisse Qd autem confessio per iram facta reuocari possit, trad. Doc. in c. ex literis extra de Diuor. Ro. sing. 108. incip. volo commentari, Feller. prac. d. ver. & si confitebuntur, n. 17. & 136. At diligenter est perquirendum, an ira sit verisimilis, imò an tempore emanatę cõfessionis confitens ira accensus erat, & ideo si cum confessione concurrant aliae probationes, tunc allegare iram duntaxat, & eam probare non adiuuat nisi in totum, vel in parte rem aliter se habere doceatur, vt supra dixi in allegando errore metus, quia immo confessio per iram facta, & perseuerata tenet. c. si quis iratus 2. q. 3. ex addit. à Maraçr. cõcl. 346. n. 20. & 21. vbi dicit iratũ à furioso nõ distare durante furore, vel ira, vi. Put. ĩ ver. tor. c. 7. n. 9. Vnde Horat. 1 epist. Ira furor breuis est, animũ rege &c.
219 † Restat solum de persuasionis causa dicere, ob quam quis confessũ se esse dicit, quo casu perfecta confessione (si de delicto cõstat, & adsint indicia contra hunc reuocantẽ confessionem) quis ei dicenti fidẽ adhiberet? cum non sit verisimile quòd ob persuasionẽ solam quis cõfiteri vellet delictum, quod non fecit. c. quia verisimile de p̃sumpt. nisi iste esset verè fatuus, aut semifatuus, vel nisi confessio extorta esset impunitate promissa, aut blanditijs, vel suggestionibus, s̃m Put. in ver. tortus, c. 7. n. 1. & 12. vers. si autem reuocatur confessio, & simul cũ hac exceptione concurrat fatuitas, vel carceris impatientia, aut t; diũ vitae sunt omnia probanda, & tunc posset admitti reuocatio, qua reuocatione stante in parte, aut in totum cõtrarium probari deberet ei⁹

quod

quod fassus est. Mascar. de probat. concl. 468 n. 9. Put. d. c. 7. n. 12. vers. nam si, & no. quod aliud est mandare, aliud consulere, aliud persuadere, vt dixi supra, & per Gomes. de delic. cap. 3. n. 43.

220 † Effectus autem reuocationis insurgit ab vna ex supradictis causis quarũ vna probata s̃m Aret. in c. cum dilecti extra de accusat. dr̃ non circumscripta confessio, sed in suspenso stare, & ideo contra eam (circa merita) reus tenetur probare in totum, aut in parte contrarium, (vt prædixi) & si nihil quod releuet probabit, confessio firma manebit, vt supra num. 212. circ. fi.

Sed in oẽm casum qui verè sunt conuicti, & ex aliqua rationabili causa, vel in tortura, aut spontè sunt ẽt confessi, vt s̃ n. 38. & 202. aduerti; secuta ratificatione confessionis in casibus, in quibus ratificatio requiritur, tũc nullo modo sunt audiendi tex in l. 2. & ibi Doc. c. quor.

221 appellat. non recip. † vt etiam Mantuæ extat statutum sub rubr. de tor[illegible]n. ubi ratificatione secuta non est amplius locus reuocationi, sed duntaxat conceduntur defensiones, non tñ admittuntur illæ, quæ sunt directo contrariæ proprij oris confessioni pfectæ, & conuictioni Put. in verb. tortus, c. 7. per tot. & Boss. d. tit. de confess. n. 80. & 81, & in alio tit. de confess. per tot. & in tit. de conuict. & qn est locus reuocationi,

222 [illegible]liber pro suo interesse admitti debet, ut pater, vel filius, consanguinei, & amici confitentis s̃m Ang. in l. si is cum q. 10. ff. de cõfess. Bal. in l. 1. §. si absens. ff. de noxal. Put. d. ver. tortus, c. 7 n. 12. in fi. & n. 13.

Et qñ hæc materia reuocandæ confessionis est [illegible]na, difficilis, & præiudicialis, non est dedignandum, si adhuc [illegible]tam circa eius practicam, quamuis in idem ferè incidere videam cum his, quæ sępi

223 a me dicta sunt. † Qñ igitur quis vult reuocare confessionem suam, vel prætextu err[illegible], uel aliter per aliquã ex supradictis causis. Practi[illegible] est quod Aduocati seu Procuratores reorum scripturã componant in [illegible], quod cũ N. confessus est tale delictum, & postea ratifica[illegible], [illegible] errauit, & errasse se dicit, & protestatur, verũ quia defensionem, [illegible]nem suam citius parare nequiuit, nũc est parat[illegible] p[illegible]re per testes errorem suæ confessionis, & pr[illegible] tormentorum, vel quia ignorata quid diceret, [illegible] vel quia nõ recordabat, uel quia ira impeditus fuit, & [illegible]bus [illegible] uel una earum deductis in specie, & non in genere [illegible] assignari terminus probatorius, alioquin si quis tantum[illegible] dixerit reuocare confessionem suam ex interuallo, & non allegauerit errorem in specie, sed tñ in genere

succumbet,

succumbet,& non audietur. & in hoc incauti (ignq;) Aduocati decipiunt,cũ primum (reuocatione simpliciter facta) statim formant capitula probatoria directo contraria confessioni sine vlla erroris præsumptione,& vt dr iungunt plaustrum ante boues, alij formant scripturã, in qua tantummodo dicunt reum reuocare confessioné,& velle per tortura sustinere contrariũ,& isti pariter decipiunt,per ea quæ s dixi sub n.220.& optimè tenet Boss.in d.tit.de confess.sub n 65.& 79. ver.
224 sed difficultas vbi n.80.dicit,† quæstionem iuris non debere esse in arbitrio rei,per testes igitur,& non per torturam est defensio facienda Add.ad Bertazol.cons.103.lit.c.Mascar.de probat.concl.637. & in casu præcedenti capitula non sunt admittenda, qm̃ negatiua est ipso iure improbabilis,vt per Doc.in Clem.2.de test.Hercul.trac.de negatiua,in princ.dixi in prac.de rest.3.par.sub n.111.lit.N. Mascard. de probat.concl.70.Vnde si quis confessus est delictum , de quo constat non potest capitulare, nõ fuisse commissum tale delictum,de quo q̃ritur nec potest sine præfatione statim articulare illud non fuisse, vel si quis dedit mandatum ad delinquendũ & confessus sit se vere dedisse mandatum,& illud non reuocasse, non potest immediatè capitulare nõ fuisse secutũ delictum,vel reuocasse mandatum,qñ de delicto,
225 & de mandato constet,† sed præfatio [illegible] quod prius dicat,licet confessus fuerim me fecisse tale delictũ, vel dedisse talem mandatum, [illegible] [illegible] & volo probare me non fecisse,vel mandatum reuocasse, & tunc sunt admittenda capitula , probanda per testes [illegible] verisimilis per supradicta.
226 † [illegible] spontanea , quam in confessione per torturam [illegible] extorta , & ratificata, vt inquit Add.ad [illegible] ver.10 ce nostra. Nihilominus si [illegible] [illegible],ob quem confessus [illegible], & [illegible] sciens quòd si nõ ratificabat [illegible] admittenda capl'a contra propriam [illegible] Abb. in c.cum dilecti,extra de accusat. [illegible] de confess. n.78 & [illegible] dicta à [illegible] q.5 [illegible] 13 [illegible] vbi in propriis terminis [illegible] & [illegible] intellige [illegible] aliis præsumptionibus seu coniecturis, alioquin sola allegatio [illegible] non releuat, nec sola allegatio [illegible] prodest [illegible] loquendo de confessione non spontanea, sed per torturam extorta,& ratificata, [illegible] ex causis præ[illegible] est [illegible] reuocata , sed quo

ad spontaneam confessioné iam dictum est si in continenti reuocetur pp talem variationem reus potius torquebitur Foller.d.prac.vers. & si confitebuntur n.114.allegat Mars.in §. qm̃ n.18. sed si ex interuallo tempore defensionis reuocatur, audiendus est Ias.in l.magistratibus, ff. de iurisd.omn.iud. pulcrè Put.in ver.tortus, c.8.col.2.ver.& si confes-
227 sionem reuocat, vbi dicit confessionem reuocatam perseuerare qñ cñrium non ꝓbatur.l.error.ff.de iur.& fact.igno.at miror valde de dicto Mars.in d.§.qm̃ sub n.18.qm̃ iura per eum adducta, per q̃ videtur velle eum qui spontè confessus est, posse condemnari ex quo talis cõfessio non eget ratificatione, bene stat, sed qñ confessus statim reuocat, mouet, & non resoluit, qua de re firma manet distinctio nostra, & eius op. ꝓcederet, qñ staret in puris terminis pœnitẽtiæ, secus qñ sufficientem cãm probaret cõtra ꝓpriam confessionem, Put.in ver.tortus. c.8. col.2.p tex.l.1.§.si quis vltro, & ibi Bar.& cęteri de qõ.& de alia qõne quã subijcit Mars.sub d.n.18.nõ est dubium ꝙ probata cõfessione rei extraiuditial'r facta per testes, si corã Iudice re⁹ illam negabit poterit torqueri, dixi s̃ de qualitate huiusmodi inditij n.100.& Gabriel. de confess.concl.2.& 3.Boss.eo tit.n.45.Mascar.concl.346.cũ seq.Farinac. tit.de carcer.& Car.q.33.n.14.15.16.& seq.& contra pessimos assassinos, Mars.in d.§.qm̃ n.26.secus si iusta de causa fuerit reuocata per su-
228 pradicta.† dat cautelã qñ sufficiẽter torti in negatiua persistunt, vt sæpe, ac sæpius de eodẽ delicto examinent', & ob eorũ variationes repetenda erit tortura. Quãuis isti versuti, & scelerati cõtraria cautela vtuntur. Nam quando sunt interrogati pluries solent respondere, *Quel che hò detto è scritto, legetemi il mio primo esamine*, quo lecto, & audito dicunt; *A questo mi rimetto*.

229 † Verum vt plurimũ Rei instructi sunt ab Aduocatis, vt potius sustineant torturã, & laqueum pluries in manibus, q̃ semel in collo, & hoc timore admonent reos, vt qñ sunt eleuati fateant' delictum, & addant aliquam qualitatẽ annexam diuersam à prima, sed nõ veram, nã Iudex qui tenetur veritatẽ diligenter expurgare (si repererit dictam qualitatem minimè esse veram) tenebitur iterũ curare. sustolli facere reum in tortura, vt sincere veritatẽ fateatur, qui secunda vice tortus statim fatetur, aliudq; mendacium ĩ confessione implicat, & facta diligenti veritatis perquisitione, & nõ verificata hac qualitate, sed reperto mendatio; Iterum re⁹ in tortura eleuatur tertia vice, vt dicat veritatem, & sic statim sublatus fatetur, demum demissus dum dissoluitur statim dicit se oĩa dixisse metu torturæ, quo casu cùm sit ter tortus de

iure non pôt amplius torqueri, vt trad. Criminalistæ in l. 1. §. si quis vltrò, & in l. fi. ff. de qó. quia infinitas est euitanda. l. inter socerum. §. fi.
230 ff. de pac. † eodé modo vtuntur rei, qui statim eleuati fatētur, & ducti debito tpe ad ratificandum negant, & allegant metum, aut doloré torturæ, qm̃ non deberēt torqueri nisi tribus īterpolatis vicibus, Boss. tit. de tortura n. 43. & 44. Farinac. de indic. & tor. q. 38. n. 94. 96. & 97. Marsi. in l. repeti. ff. de qó. & habes p̃dicta à Put. in ver. tortus c. 6. p tot. vbi sub fideiussore relaxari arbitrat⁹ est huiusmodi reos, ꝓpter superueniētiam nouissimorũ inditiorum, & ad hæc faciunt, q̃ in seq. 4. par. vbi 199. dicam, an causa debet remanere indecisa, vel diffinitiuè terminari, & ī n. & Marsi. ī d. §. qm̃, n. 4. & 5. sequit' Put. & post eũ Gomes. tit. d̃ delic. c. 13. n. 26. ī fi. & n. 27. vi. aliũ modũ cõfitēdi, & negãdi, n. 264

Ad dubium excitatum s̃ n. 213. vbi reuocata confessione, & dato termino ad incumbentia, quæ faciunt contra confessionem si non fuerit plenè contra eam ꝓbatũ dixi duas esse opiniones, vel iterum torq̃-
231 re, vel aliqua pœna extraordinaria reum condemnare, † & reuera non est dubiũ quòd confessio, contra quam taliter qualiter probatũ est, d̃r elisa aliquantisper, vel saltem non remanet clara, & nitida, vt requirit' in criminalibus iuxta l. fi. C. de probat. nam deducto errore contra confessionem remanet cõfessio obombrata s̃m Menoc. de præsumpt. li. 5. p̃sump. 3. n. 52. Bar. in l. admonēdi col. penul. ff. de iur. iurã. & in isto casu si Iudex ordinari⁹ non habet liberum arbitriũ tenetur expedire causam p torturam, si verò habet liberum arbitriũ tunc pôt. sequi op. Gomes. de delic. ī c. 3. n. 26. in 3. col. uel torquere, si vult, quia pendet ab eius arbitrio, facit Mars. sing. 288. Sigismon. Scacc. trac. iud. ciuil. crim. & hæret. tit. de ꝓcess. contra reum contumacem cap. 27. sub n. 161. fo. 219. Grammat. cons. crim. 15. verùm consuetudo magis obtinuit, vt per torturam res dirimatur Aret. in d. c. cum delicti, extra de
232 accusat. Ato. de Canar. in trac. suo de qó. sub n. 44. 2. membr. † sed pone in practica quòd Iudex potius velit dirimere causam per torturã, quid erit, si iste in hac tortura fateatur, & ēt ratificet? nam deinde poterit more solito allegare errorē, & numquid audiēdus? est pulcra dubitatio, sed iuditio meo facilis digestionis, & breuis resolutionis, & teneo non esse ampli⁹ audiendũ ne in infinitum ꝓcedatur. l. fi. C. de sacr. sanc. Eccles. Nisi iste tale quid adduxerit, puta absentiam aliquorũ, vel aliud legitimum impedimentũ, per quod nõ potuit ei incumbentia plenè, & concludenter facere in termino vltimo sibi assignato,
233 quia hoc in casu debet adhuc audiri, † melius est enim peccare in
tem-

tpe,q̃ in ĩncia,& debet assignari termin⁹ breuis ad probandum impe dimentum iustum,ad hæc faciunt quæ dixi in prac.de test.ĩ 3.par. sub n.268.lit.E,fo.161.sed si plenè non ꝓbabit condemnabitur absq; vlteriori tortura, vel alia consideratione concurrentibus inditijs pro dicta confessione per supradicta.

234 † Alio modo confessio reuocari solet,nam reus in tortura vix suspẽsus in aere statim fatetur,& demissus statim negat,iterũ sursum sublatus fatetur,& liberatus subitò negat,tertio eleuatus fatet̃,& solut⁹ negat,& hę reiterationes torturæ,confessiones, & reuocationes secutæ sunt eadem die,& hora,quid agendum? dr̃, ꝙ si in tribus istis vicibus oĩbus computatis stetit reus in tortura per modicum spacium, non dr̃ sufficienter tortus; & ideo debet repeti tortura,vel tertia illa vice in sublime stare,& torqueri per congruum spaciũ tpis iux. qualitatẽ delicti,delinquentis,& inditiorũ,ita,& taliter quòd possit dici sufficienter tortus,& tandem si non erit viarũ grassator,& persistat in negatiua poterit dato fideiussore relaxari,sm ea quæ sup. dixi n.230. & Mars. §.quoniam,n.5.vi.Baiar.ad Clar.q.68.ver.illata,n.127.

235 † Ad aliud est aduertendum quod delictũ propter qualitatem adiacentẽ magìs grauatur,vt de homicidio ꝓditoriè cõmisso,vel vt dr̃ ex composito,& vulgo dr̃, *à sangue freddo*; nam magis hoc modo delinquens punitur quàm si secutum fuisset in pura rixa,& faciunt ea quæ supra dixi n.. vnde si reus inquisitus fateatur delictum, sed qualitatẽ negat,tunc deberet torqueri pro habenda veritate circa dictam qualitatẽ,de qua sunt præsumptiones,& coniecturæ, sed temperatè, vel acriter sm̃ qualitatem delinquentis, at si constiterit de delicto, & de eius mala qualitate tunc tortura est adhibenda sicut super facto principali reus torqueri debet et modo,quo supra dictum est, vi. in propos. Mars.prac.§. quoniam.n.52.

236 † Quid de confessione Clerici facta coram Iudice laico,& breuiter non valet si reuocata sit coram suo Iudice Eccl'astico, Mascar.concl.33 n.27.& concl.352.distingue an sit actor,vel reus reconuentus, vt ibi. & pro complemento bene aduertat Iudex ne iuditiũ suum super sola confessione firmet,vt admonet Put.in d.ver.tortura.1.c.4.n.2. & in
237 verb.tortus c.8.& supra passim in plurib⁹ locis dixi † more quorundam Iudicum,qui animum solum habent ad perseuerantiam confessionis,seu vt reus velit nolit perseueret in confessione qñ modò ait, modò negat,secus si cum confessione sunt inditia valida, vel Iudex noster scit confessionem esse veram, modis requisitis, & prout iura

tat.l.1.§.tormenta.ff.de quæstio. tamen

245 † Iudex qnq; ex causa concedit,vt dixi s̃ n.142. Aliud exemplum qn̄ rumor est in populo,ad sedandum rumorē, & ad euitanda scandala Iudex nr̄ potest statim damnatum iustè,& nondum puniendum punire,vel puniendū relaxare.l.qui sedem,in fi.ad leg. Cor. de sicar. ita Put.in ver.pœna c.1.& 2.Semper tn̄ concedendū est ei tēpus ad sacramentum saltem pœnitentiæ recipiendū,vt habet Clem.1.de pœn. & remiss.& docet Nau.in Man.c.25.n.23.& i Ench.de oro.c.22.n.11. Item stante mala qualitate delinquentis,& atrocitate delicti, & eius pertinatia in tortura,Iudex potest addere pondera pedibus, vel ignē,
246 vt cęreum accensum sub planta pedum, vt dixi s̃ n. 59. † & tn̄ est iniquum addere afflictionem afflicto per l.Naui.ff. ad leg. Rod. de Iac.Item pōt cogere inuitum ad accusandum,quod est contra ius.C.vt nemo inuitus,in rubr.& nigr.Item potest condemnare aliquē per solum cogitatum,quod ad aliquos actus quāuis remotos sit deductum, licet pœna locum non habet de iure nisi ad aliquem proximum perueniatur.l.1.ff.quod quisq; iur.Clar.§.fi.q.91.& q.38 ver.vidr aliqn̄. & ibi Add.Baiar.licèt secus sit de iure cœno. c. cogitationis. de pen. distinc.1.& sit ēt contra ius ciuile.l.ca.ff.de pœnis,cogitationis pœnā nemo patitur. Item licèt iniquū sit actori concedere quod non permittitur reo,vulg.reg.non debet de reg.iur.tamen si reus est peioris cōditionis non seruatur æqualitas,vi.Dec.in l.fauorabiliores eo de reg.
247 iur † Similiter Iudex noster pōt errantem,& ignorantē punire. l.1. ff.de iur.& fac.ignor.&tn̄ errans excusationem meretur,quia dr̄ dolo carere.l.non potest,eo.de reg.iur.& qūo hoc procedat vi. Clar. q. 60. vers. quæro nunquid.& Blanc.in eius prac.crim.c.ignorantia Menoc.
248 de arb.cas.106.Mascar.de probat.concl.879.cum seq.†Item licèt nō possit quis interrogari de sua turpitudine, nec teneatur respondere. l.alias de iur.iuran.tamē inuitus cogitur qn̄ sunt aliqua inditia præcedentia,vt dixi s̃ n.62. Item delinquenti potest iniqua conditio inferri,propter eius iniquam,& prauā qualitatem,eum acrius tractando contra.l.non debet dereg.iur.Item & si illicitum sit compellere aliquem ad iuditium ire dieb⁹ feriatis in honorem Dei. l.2.in fi.ff.d̄ fer. nihilomin⁹ tenet̄ comparere Iudice mandāte,& in his diebus capi,&
249 ēt torqueri poterit,vt dixi s̃ in 2.par.n.23.& in hac n. †Item iniquum est cogere aliquē respōdere,& docere aliquem de vita, & moribus malis aliorum,l.fi.c.de Accusat.& Lancelott. de prętor. §.2. vbi plures casus ponit de interrogatione fo.25.tn̄ ad id cogi poterit (qn̄

habentur

habentur contra illum inditia, de cuius vita dubitatur) vt de vita, & moribus, sodalis sui doceat, licebitq; sumere arma de domo rei. l. edita vbi Doc. C. de eden. dixi s̄ n. & in prac. de test. par. 5. n. 189. Item
250 † posset dari premium exploratori, qui malitiosè capi fecit bamnitum, aut delinquentem, quemq; vt dr̄, ad macellum tamq̄ hœdum duxit, & tn̄ nemo ex sua malitia premium consequitur. l. non debet. ff. de dol. Hinc dici solet Principibus proditiones placere, sed proditores nunquàm, qui à communiter accidentibus incidunt in malam crucē,
251 † Item solet vni ex pluribus delinquentibus impunitas concedi (vt alij complices propalentur, vel capiantur (quamuis dolus nemini patrocinari debet) ar. l. si quis in suo. §. fi. ff. de inoff. testa. & c. audiuimus de collusi. deteg. & est contra regulam quod delicta non debent remanere impunita. l. ita vulneratus ad leg. aquil. immò publicè interest pœnam delinquentibus non remitti. l. si operis. C. de pęn. sed in occultis melius est parcere vni, vt cęteri complices puniantur, quam ignorare delinquētes. ar. l. 2. §. sed & si quid. C. de vet. iur. enuclean. facit l. congruit. ff. de offic. præs. Item Iudex nr̄ poterit iudicare per solam præsumptionem, quamuis iniquū sit, vt not. glo. in l. res hæreditarias. ff. de crim. expill. hęred. & Clar. q. 20. vers. scias tamen, & ibi Add. Baiar. Item Iudex vtendo sęuitia magna eidem culpæ non ascribitur, vt in incarcerando oēs suspectos, & testes, & priuilegiatos, dūmodo non sint clerici, vt dixi in 2. par. n. 124. sed ex abrupto testes torqueri, à sęculo non est auditum; & denegare cibum, & potū, vt in hac s̄ n. 58. & Tiraq. de retrac. cōsangui. §. 35. glo. 1. n. 6. & 20. & de retrac. lignagier. §. 35. glo. 1. n. 9. cum seq. & tn̄ nimia sæuitia damnatur. l. præceptorū. ff.
253 ad leg. aquil. Verùm iniquam euidenter sntiam proferre cauendū est; Nam qua mensura mensi fueritis remetietur vobis, & nolite iudicare, & non iudicabimini, Matth. 7. not. glo. in l. rē non nouam ī verb. iudicabuntur. C. de iud. Item punire vnum ꝑ alio ius iniquū est, Luc. de pen. in l 3. C. de exact. & executor. lib. 12. vbi trad. qn̄ vniuersitas puniri possit, & an pro delictis clandestinis, D. Menoc. cas. 345. vbi ait extare talia statuta Papiæ vi. Afflit. su per constit. si damna clandestina n. 20. Cachera. decis. 79. & 88. per tot. vbi n. 27. ait senes, mulieres, pupillos, & absentes posse puniri, vi. quæ dixi in materia saluaguardiæ n. 269. & alibi par. 2. & tn̄ quandoq; alter pro altero punit̄ de hac re
254 per Farinac. de delic. & pęn. q. 24. n. 150. vsque ad n. 160. † vbi incipit tractare an statuta pœnalia compræhendant forenses, & prolixius vsq; ad fi. d. q. 24. Hinc est quod pr̄ tenetur pro filio, dn̄us pro famulo
vel

203 Redeundo nunc ad reuocationem confessionis criminis † dico ꝙ contra propriam confessionem multa adduci possunt præcipuè docto de errore Doc.in l.fi.vbi Saly.post n.2.C.de prob.Bar.& Ias.in l.error. C.de iur.& fact.ignor.Boss.in tit.de confess.n.6.& n.60.Alex.cons.42. col.fi.& cons.87.vo.5.Afflict.super constit.n.27.Mascar.latissimè cócl. 368.&distingue inter errorem iuris, aut facti,vt per Blanc.de indic. & tor.n.18.de errore facti conceditᶜ non de errore iuris, nisi cum illis 204 in quibus iuris error non cadit,† quæ reuocatio ex causa criminali fieri potest qñcunque ante sententiam Angel.de Malef. in verb. comparent inquisiti,& Gand.de quæst.& tor.n.24.Mars.in l.1.§.fi. n.40. & qó.Monticell.prac.crim.Reg.20.limit.4.Gabriel.co.concl.tit.de confess.concl.5.cir.fi.quinimmò confessio huiusmodi etiã si fuerit acceptata reuocari potest,Alciat.de præsumpt.Reg.3. præsump 21. et á ex interuallo non obstante iuramento & post conclusum in causa, vt dicunt oés prædicti Doc.& esse co.op.testatur Viui. interco.op.in verb. confessi an,& quan.tit.de probat.cap.8.vo.3.fol.202.& vi. Lancelott. tract.de Pretor.tit.de confess.crim.sub n.11.vbi in 19. limitat [illegible] nuis Bal & Salv.in d.l.error contrarium tenent,nihilominus cõmuniter seruatur quod reuocari possit,etiam quod geminata esset, vt tenet Bal.in l.1.C.de error. calcul. etiam ꝙ cum confessione concurrerent probabiles,& legitimæ probationes,vt per Bero.cons.201.n.5.vo.3. & hoc uerum in confessione ore proprio,& non vi contumaciæ emanata,Monticell.prac.crim.Reg.20. limit.4. [illegible] per restitutionem in integrum contumax [illegible] c.1.693 Sfort. Od.de re-205 stit.in [illegible] par.† & [illegible] perfectis [illegible] parum prodesset reuocare [illegible] Foller.in d. 3. par. in uers. & si confitebuntur , & nullus [illegible] de [illegible] de confess. [illegible] nc.de Oria.eo.tit.de confess. uers. [illegible] n.55.& Farinac.de indic.& tor.q 38.n.100. 101. 102. & seq. [illegible] llerant.cl.cons.341.344.427.449.& in cons.103. lit C. vbi [illegible] qualiter error probandus,si verò confessio sponte nó est adhuc in scriptis redacta,vel confessio per torturã ratificata, tunc non é opus si reuocetur docere de errore,Foller.d vers.& si confitebuntur n.14.in 3.par.Alex.con.92.viso,& opportune vo.5.Gabriel de confess.concl.6.Tind.in trac.de test.c.4.n.3.[illegible] loquitur in hoc proposito tam de reo,quàm de teste,& vide quæ infra dicam n.

206 † Verùm in hac materia reuocandæ confessionis,placet sic dicere in actu practico,quod in causis criminalibus confessio de proprio facto, tàm spontanea quàm in tortura potest de iure qñq; reuocari post ratificationem

tificationem vsq; ad sententiam inclusiue, l. non fatetur vbi Doc. ff. de confess. Bal. in l. fi. in princ. C. de probat. immò etiam post sententiã docto de errore, seu de legitima causa, ob quam confessio reuocetur, nõ obstante quòd fuerit iuramento conualidata, & hæc est omn. scrib. & pract. commu. sent. in d. l. error, C. de iur. & fact. ignor. Anto. de Canar. trac. suo de quæstio. mẽbr. 5. n. 2. & 16. Mascar. alios allegans de probat. d. concl. 637. vsq; ad concl. 648. & Bertazol. d. cons. 1 3. lit. C. Clar. q. 55. ver. sed pone, & ipse in prac. de test. in 3. par. sub num. 111. lit. N.
207 dixi, † sed operæ pretium est scire, quæ sint iustæ, & legitimæ causæ reuocandi confessionem perseueratam, seu ratificatam, geminatam, & iuramento vallatam, vt supra dictum est; quo circa sciendũ est, quòd nedum expedit allegare errorẽ, sed debet in specie error ꝓbari, & non in genere, Bar. in l. error. c. de iur. & fac. ignor. & Curt. cõs. 26. & est omniũ sent. vt per Mascar. d. concl. 637. & hæc causa specifica, in qua error consistit, debet esse possibilis, verisimilis, & probabilis, vt de exculpatione ĩ dicetur, & hæc conclusio procedit in confessione rei, & procuratoris, secus in confessione Aduocati, quia in aduocato non exquiritur probatio erroris, vt in c. fi. de confess. Franc. in c. cum
208 causam n. 3. de appellati. † nec sufficit in facto proprio stante confessione allegare solũ rem aliter se habere, secus in facto alieno, Mascar. concl 642. quia quis facillimè posset probare rem aliter se habere, & nunquã esset dare finem, & ideò in facto proprio, quis non est audiẽdus post perfectam confessionem volens probare rem aliter se habere, nisi prius doceat de legitimo errore cur falsus sit, Boss. in tit. de confess. n. 34. & 64. Clar. d. q. 55. sed potest probare tale quid quòd stare possit cũ dicta confessione, vt puta si confessus sum hoc propter timorem torturæ, vel propter obliuionem, vel quia nesciebam quid dicerem, vel ira mentẽ impediuit, & hæ excusationes sint verisimiles Soc. Reg. 64. 65. & 66 vi. Donat. in lib. reg. de indic. in ver. cõfessio, & Mars.
209 sing. 257. & sing. 359. † bene aduertendo ad subornationẽ testium in hac specie reuocandæ confessionis valde vsitatam, hinc est quòd testis non potest ex interuallo reuocare suum dictum, allegando errorẽ. l. eos, vbi Doc. ff. de fals. Put. de sindic. in uer. tortus, c. 1. dicit hoc esse verum qñ testis sine tortura, sed libenter deposuit, secus si cum tortura, quia etiam ex interuallo potest se corrigere. l. fi. vbi Bal. de test.
210 † Error præcipuè allegatur consistere in vna ex infrascriptis causis, quæ sunt videlicet metus, ignorantia, obliuio, ira, fatuitas, vel mens non sana, & persuasio, & ad hoc vt metus releuet requiritur, quòd sit

iustus, probabilis, & necessarius, de quo per D. Menoc. cas. 136. Dec. i l. in oĩbus causis pro facto accipitur de Reg. iur. qui metus inconstantem virum non cadit. l. 1. §. metus, ff. quod met. cau. quia metus est instãtis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio, Azo. in sum. d. Rub. quod met. cau. nec metus per ratificationem tollitur iusta causa subsistente metus Brunor. à sol. d. q. crim. 51. n. 183. & metu tormentorum confessione facta debet ita in specie, & in indiuiduo allegari metus, & non in genere, vt per Aret. in c. cum dilecti extra de accusat. Boss. d. tit. de confess. n. 73. cum plur. seq. Mascar. de probat. concl. 353. & cõcl. 1055. & per Brunor. d. q 51. n. 180. 181. 182. 183. & 184. & cum metu debet concurrere aliqua alia causa probabilis, nẽpè ut si confessus sit, tñ esse possit in contrarium ueritas, & quod uerisimile sit per metum confessum fuisse, alioquin, si cum simplici metu nil aliud concurrat, nisi allegare quòd per metum falsus sit, posset torqueri tanq̃ uari*, sm
211 Boss. in tit. de tor. n. 49. quinimmo fortè postquàm ratificauit, si dixerit se confessum fuisse per metũ torturæ, & nil aliud deduxerit parum prodesset Bru. de indic. & tor. par. 1. 4. q. n. 4. maximè qñ confessio inditijs coadiuuatur, ui. Boss. in d. tit. de confess. sub 1. So. Mars. in §.
212 qm̃ sub n. 3. uer. si aũt apparet vi. j. n 256. † At si cũ metu deducta sit aliqua alia causa uerisimilis, & ,pbabilis tunc non debet torqueri, sed practica est quòd iste reuocans debet poni in ampla custodia, idest in carceribus communibus, & datẽ defensiones, ut doceat de errore suæ confessionis, & probet per testes, & non per torturã, Boss. tit de cõfess. n. 78. & probet causam ultra metum ob q̃ã reuocatio teneat, uel rẽ aliter se habere in parte, uel in totum, in totum s. probando contrariũ, ut dicit in prac. de test. n 3. par. n. 111. lit N. in parte qn qualificatè deliquit, uel ad necessariam defensionem, ut per Gomes. de delic. c. 3. n. 26 uel quòd ignoranter, aut non principaliter deliquit, & sic per pl* aut minus, sm exceptiones quas ponit Clar. q. 6 . at si nihil probauerit quod releuet, firma manebit eius confessio, ut per Bal. in l. fi. de qõ. & Brun. de indic. & tor. par. 1. q. 4. n. 4. Put. in uer. tortus, c. 8. col. 2. sed si aliquo pacto confessionem dubiam reddiderit, tunc poterit torqueri sm Bal. in l. in bonæfidei n. 5. C. de iur. iuran. & debet seruari prac. trad. à Mars. in §. qm̃ n. 3. & 4. quia cogitur perseuerare, aut dbet torqueri, Farinac. de indic. & tor. q. 38. n. 100. cum seq. Boss. de cõfess.
213 per tor. n. 22. ubi confessio qñ non remanet nitida, sed dubia, locus est torturæ, uel posset puniri aliqua pœna extraordinaria per eã, quæ eleganter more suo trad. Gomes. uar. resolut. tit. de delict. c. 3. sub n. 26.

in 3.

in 3.col.post d.n.3. Ang.in ver.comparent dicti inquisiti Hip.in §.qm̄ n.24.idem in l.repete de qō.vi.quæ in hoc proposito dicam n.231. & ideo sicuti tenet reuocatio confessionis sponte factæ, vt per Boss. Mascar. Mars.& alios quos s̄ adduxi, ita,& reuocatio confessionis extortæ per tormenta et ratificatæ: nam vt dixi s̄ n.113. confessio per torturam ratificata,& confessio spontanea æquiparantur, & ideo circa reuocationē idem seruandum est in vna, quod in alia;& ad maiorem declarationem vi.quæ infra dicam in materia exculpationis.

214 † Secunda causa reuocandæ confessionis est ignorantia, qualis est illa, quam rustici,& imperiti homines prorsus rudes laborat, qui os aperientes, nesciunt quid dicant, siue pro, siue contra se,& quod peius est volunt teneri sapientes,& nedum abundant in suo sensu, sed carēt intellectum,& de hac ignorantiæ causa loquuntur Bal.Bar.& alij Doc. in d.l.error.c.de iur.& fac.ignor.& debet esse probabilis,& verisimilis qualis est in rusticis, minoribus,& mulieribus, in quibus ignorantia regulr cadit. Idē in vrbicis qn̄q; contigit qui semper domi cōmorati sunt,&cū ignaris diu cōuersati,& in agibilib⁹ mundi sūt ad īstar asini.

215 † Præterea ignorantia regulariter cadit in facto alieno tex.in l. qui ī alterius locum de Reg.iur. Item in factis antiquis tex.& Doc. in l. verius de appellat. Bal.in l.1.col.4.C.de confess. Soc.reg.219.220 &221. Menoc.de arb.cas.186.latissim. Mascar.de probat.concl.879.& 880. verum ignorantia non debet esse crassa, nec supina.l.nec supina. ff. de iur.& fac.ignor. Andrea Gail.obseruat.48.n.15.nec debet esse affectata per cap.eos clericos, de tempo.ord.in 6.Ial.in l.si seruus plurium.§. si quis ante n 7.de leg.1.& facit Blanc.in sua prac. ignorantia, Gabr. co.concl.tit.de iur.& facto igno. concl.6. & quando ex capite ignorantiæ restitutio in integrum concedatur, vi.Sforz.Od.de restitu. in integr. q.8.artic. 9. & 10.

216 † Tertia causa est obliuio, de qua idem dicendum est, sicut de ignorantia, vt per Soc.reg.219.& Mascar.concl.650.n.5.& seq.idem cōcl. 1122.n.31. Boss.in tit.de respons.à reo fac.n.4.& 5. vbi remissiuè ponit eos, in quibus cadit obliuio Ioseph Ludou. concl.38.ver. primus casus,& Menoc.cons.247.n.41.vo.3.quibus in locis qn̄ obliuio præsumatur tā in reo, q̄ in teste,& dixi in prac.de test.in 3.par.n.143. & Bar. in l.Presbyteri, C.de Episc.& Cler.dicit quòd obliuio in teste est lata culpa,& est verum cū hæc magis locum habet in memoria quā alibi, cùm ab intra exceptio obliuionis nascatur, cęteræ autē obiectiones ab extra, nam vt dictum est metus non cadit in virum constantem,& si

iste

iste metum allegaret, non esset ei credendum: Idem de ignorantia, q̃ in virum sagacem, & versutum non cadit, & si talis eam allegaret non esset ei credendum, quia aut scit, aut scire præsumitur. l. quod te, vbi Doc. ff. si cer. pet. l. qui fundum, §. seruus. ff. pro empto. cum simil. Idem de surditate, quàm quis facillimè fingere potest; quia nemo potest argui, quòd sit bene memor, si dicit se non recordari, nec quòd audiat, si
217 non audit, aut non audire fingit. † Secus est de ficta fatuitate, vt vidi dum Genuæ essem, in quodam qui super triremibus fatuitatem fingebat, quiq; cęsus fustibus pluries à Aguzili cito compos mentis factus est,) & ipse in facto plures noui, qui per torturam, cum antea surdi essent audierunt, & cum muti essent loqui cœperunt, & immemores recordari. & ita fatuis verberibus medendum est.
218 De ira autem, illud vulgare apud auctorem, qui Catonis nomine circũfertur extat, impedit ira animum, ne possit cernere verum, d qua est tex. in reg. quicquid in calore iracundiæ, vel fit, aut dr̃ non prius ratus est, quàm si perseuerantia apparuerit indicium animi fuisse. Qd autem confessio per iram facta reuocari possit, trad. Doc. in c. ex literis extra de Diuor. Ro. sing. 108. in c. p. volo [illegible] Foller. prac. d. ver. & si confitebuntur, n. 17. & 136. At diligenter est perquirendum, an ira sit verisimilis, immò an tempore emanatæ cõfessionis continens ira accensus erat, & ideo si iram confessione cõcurrant aliæ probationes, tunc allegare iram duntaxat, & eam probare non adiuuat nisi in totum, vel in partẽ rem aliter se habere doceatur, vt supra dixi in allegando errore metus, quinimmo confessio per irã facta, & perseuerata tenet c. si quis iratus 2. q. 3. ex add. ad Dec. à Mars. cõcl. 346. n. 20. & 21. vbi dicit irã à furore nõ differre durante furore, vel ira, vi. Put. in ver. tort. c. 7. n. 3. Vnde Horat. 1 epist. Ira furor breuis est, animũ rege &c.
219 † [illegible] solum de persuasionis causa dicere, ob quam quis confessũ se esse dicit, quæ [illegible] per se sola confessione si de delicto cõstat, & adsint indicia contra hunc reuocantẽ confessionem, quis ei dicenti fidẽ adhiberet? cum non sit verisimile quòd ob persuasionẽ solam quis cõfiteri voluerit delictum, quod non fecit. c. quia verisimile de p̃sumpt. nisi iste esset verè fatuus, aut semifatuus, vel nisi confessio extorta esset impunitate promissa, aut blanditijs, vel suggestionibus, s̃m Put. in ver. torturus, c. 7. n. 1. & 12. versi. si autem reuocatur confessio, & simul cũ hac exceptione concurrat fatuitas, vel carceris impatientia, aut tędiũ vitæ sunt omnia probanda, & tunc posset admitti reuocatio, quia reuocatione stante in parte, aut in totum cõtrarium probari deberet ei quod

quod fassus est. Mascar. de probat. concl. 468. n. 9. Put. d. c. 7. n. 12. vers. nam si, & no. quod aliud est mandare, aliud consulere, aliud persuadere, vt dixi supra, & per Gomes. de delic. cap. 3. n. 43.

220 † Effectus autem reuocationis insurgit ab vna ex supradictis causis quarũ vna probata s͠m Aret. in c. cum dilecti extra de accusat. dr̃ non circumscripta confessio, sed in suspenso stare, & ideo contra eam (circa merita) reus tenetur probare in totum, aut in parte contrarium, (vt prædixi) & si nihil quod releuet probabit, confessio firma manebit, vt supra num. 212. circ. fi.

Sed in oẽm casum qui verè sunt conuicti, & ex aliqua rationabili causa, vel in tortura, aut sponte sunt ẽt confessi, vt s͠ n. 38. & 202. aduerti; secuta ratificatione confessionis in casibus, in quibus ratificatio requiritur, tũc nullo modo sunt audiendi tex in l. 2. & ibi Doc. c. quor.
221 appellat. non recip. † vt etiam Mantuæ extat statutum sub rubr. de [illegible] ubi ratificatione secuta non est amplius locus reuocationi, sed duntaxat conceduntur defensiones, non tñ admittuntur illæ, quæ sunt directo contrariæ proprij oris confessioni pfectæ, & conuictioni Put. in verb. tortus, c. 7. per tot. & Boss. d. tit. de confess. n. 80. & 81, & in alio tit. de confess. per tot. & in tit. de conuict. & qn est locus reuocationi,
222 quilibet pro suo interesse admitti debet, ut pater, vel filius, consanguinei, & amici confitentis s͠m Ang. in l. si is cum quo. ff. de cõfess. Bal. in l. 1 §. si absens. ff. de noxal. Put. d. ver. tortus, c. 7 n. 12. in fi. & n. 13.

[illegible] hæc materia reuocandæ confessionis est quotidiana, difficilis, & præiudicialis, non est dedignandum, si adhuc [illegible] circa eius practicam, quamuis in idem ferè incidere videam cum his, quæ sępi
223 a me dicta [illegible] † Qñ igitur quis vult reuocare confessionem suam, vel prætextu erroris, uel aliter per aliquã ex supradictis causis. Practica [illegible] quod Aduocati seu Procuratores reorum scripturã componunt, in [illegible] N. confessus est tale delictum, & postea ratificauit, [illegible] erratum, & errasse se dicit, & protestatur, verũ quia defensionem, seu excusationem suam citius [illegible] nequiuit, nũc est paratus [illegible] probare per testes errorem suæ confessionis, & præcipue [illegible] confessum fuisse metu tormentorum, vel quia ignorabat quid diceret, uel [illegible], uel quia non se consolabat, uel quia ira [illegible] earum deductis in spetie, & [illegible] dixi debet assignari terminus probatorius, alioquin si quis [illegible] reuocare confessionem suam ex interuallo, & non allegauerit errorem in spetie, sed tñ in genere

succumbet,

succumbet,& non audietur. & in hoc incauti (qñq;) Aduocati deci-
piunt,cū primum (reuocatione simpliciter facta) statim formant capi
tula probatoria directo contraria confessioni sine vlla erroris prefa-
tione,& vt dr iungunt plaustrum ante boues, alij formant scripturā,
in qua tantummodo dicunt reum reuocare confessionē,& velle per
tortura sustinere contrariū,& isti pariter decipiunt,per ea quæ ſ dixi
sub n.220.& optimè tenet Boss.in d.tit.de confess.sub n 65.& 79. ver.
224 sed difficultas vbi n.80.dicit,† quæstionem iuris non debere esse
in arbitrio rei,per testes igitur,& non per torturam est defensio facien
da Add.ad Bertazol.cons.103.lit.c.Mascar.de probat.concl.637.& in
casu præcedenti capitula non sunt admittenda, q̄n negatiua est ipso
iure improbabilis,vt per Doc.in Clem.2.de test.Hercul.trac.de nega-
tiua,in princ.dixi in prac.de test.3.par.sub n.111.lit.N. Mascard. de
probat.concl.70.Vnde si quis confessus est delictum, de quo con[illegible]
non potest capitulare, nō fuisse commissum tale delictum,de quo q-
ritur nec potest sine præfatione statim articulare illud non fuisse, vel
si quis dedit mandatum ad delictum [illegible], & confessus sit se verè dedis
se mandatum,& illud non reuocasse, non potest immediatè capitula-
re nō fuisse [illegible] re[illegible] mandatum, qū de delicto,
225 & de mandato constet,† [illegible] est [illegible] prius dicat,licet con
fessus fuerim me [illegible] vel dedisse [illegible] mandatum, tñ
[illegible] causam & volo probare me
non fecisse,vel [illegible], & [illegible] sunt admittenda capitula,
probanda [illegible] verisimilis per supradicta.
226 † [illegible] e spontanea, quam in confes-
sione [illegible] torturæ extorta, & ratificata, vt inquit
[illegible] ver.in re nostra. Nihilominus si de-
[illegible] ver similis,ob quem confessus dicitur,
[illegible] ratificauit sciens quòd si nō ratificabat [illegible]
[illegible] admittenda ipsa contra propriam
[illegible] Theor.Aret.in c.cum dilecti.extra de accusat. [illegible]
[illegible] de confess. n.78 & faciunt dicta [illegible]
[illegible] 5 [illegible] n.182.& 183. [illegible] in proprijs [illegible] &
[illegible] intellige [illegible] alijs præsumptio-
nibus,[illegible] non releuat, nec
sub [illegible] verisimilis [illegible] narra-
to [illegible] sed per torturam extor-
ta,& ratificata,[illegible] ex causis præmemoratis etiam reuocata; [illegible] quo

ad

ad spontaneam confessionẽ iam dictum est si in continenti reuocetur pp talem variationem reus potius torquebitur Foller.d.prac.vers. & si confitebuntur n.114.allegat Mars.in §. qm̃ n.18. sed si ex interuallo tempore defensionis reuocatur, audiendus est Ias.in l.magistratibus, ff. de iurisd.omn.iud. pulcrè Put.in ver.tortus, c.8.col.2.ver.& si confes-
227 sionem reuocat, vbi dicit confessionem reuocatam perseuerare qñ cõrium non ꝓbatur.l.error.ff.de iur.& fact.igno.at miror valde de dicto Mars.in d.§.qm̃ sub n.18.qm̃ iura per eum adducta, per q̃ videtur velle eum qui spontè confessus est, posse condemnari ex quo talis cõfessio non eget ratificatione, bene stat, sed qñ confessus statim reuocat, mouet, & non resoluit, qua de re firma manet distinctio nostra, & eius op. ꝓcederet, qñ staret in puris terminis pœnitẽtiæ, secus qñ sufficientem cãm probaret cõtra ꝓpriam confessionem, Put.in ver.tortus. c.8. col.2.p tex.l.1.§.si quis vltro, & ibi Bar.& cęteri de qõ.& de alia qõne quã subijcit Mars.sub d.n.18.nõ est dubium ꝙ probata cõfessione rei extraiuditialr facta per testes, si corã Iudice reꝰ illam negabit poterit torqueri, dixi s̃ de qualitate huiusmodi inditij n.100.& Gabriel. de confess.concl.2.& 3.Boss.eo tit.n.45.Mascar.concl.346.cũ seq.Farinac. tit.de carcer.& Car.q.33.n.14.15.16.& seq.& contra pessimos assassinos, Mars.in d.§.qm̃ n.26.secus si iusta de causa fuerit reuocata per su-
228 pradicta.† dat cautelã qñ sufficiẽter torti in negatiua persistunt, vt sæpe, ac sæpius de eodẽ delicto examinent, & ob eorũ variationes repetenda erit tortura. Quãuis isti versuti, & scelerati cõtraria cautela vtuntur. Nam quando sunt interrogati pluries solent respondere, *Quel che hò detto è scritto, legetemi il mio primo esamine*, quo lecto, & audito dicunt; *A questo mi rimetto*.
229 † Verum vt plurimũ Rei instructi sunt ab Aduocatis, vt potius sustineant torturã, & laqueum pluries in manibus, q̃ semel in collo, & hoc timore admonent reos, vt qñ sunt eleuati fateant delictum, & addant aliquam qualitatẽ annexam diuersam à prima, sed nõ veram, nã Iudex qui tenetur veritatẽ diligenter expurgare (si repererit dictam qualitatem minimè esse veram) tenebitur iterũ curare. sustolli facere reum in tortura, vt sincere veritatẽ fateatur, qui secunda vice tortus statim fatetur, aliudq; mendacium ĩ confessione implicat, & facta diligenti veritatis perquisitione, & nõ verificata hac qualitate, sed reperto mendatio; Iterum reꝰ in tortura eleuatur tertia vice, vt dicat veritatem, & sic statim sublatus fatetur, demum demissus dum dissoluitur statim dicit se oĩa dixisse metu torturæ, quo casu cùm sit ter tortus de

iure non pôt amplius torqueri, vt trad. Criminalistæ in l. 1. §. si quis vltrò, & in l. fi. ff. de qó. quia infinitas est euitanda. l. inter socerum. §. fi.
230 ff. de pac.† eodẽ modo vtuntur rei, qui statim eleuati fatẽtur, & ducti debito tpe ad ratificandum negant, & allegant metum, aut dolorẽ torturæ, qm̃ non deberẽt torqueri nisi tribus ĩterpolatis vicibus, Boss. tit. de tortura n. 43. & 44. Farinac. de indic. & tor. q. 38. n. 94. 96. & 97. Mars. in l. repeti. ff. de qó. & habes p̃dicta à Put. in ver. tortus c. 6. p tot. vbi sub fideiussore relaxari arbitrat⁹ est huiusmodi reos, ꝓpter superueniẽtiam nouissimorũ inditiorum, & ad hæc faciunt, q̃ in seq. 4. par. vbi 199. dicam, an causa debet remanere indecisa, vel diffinitiuè terminari, & ĩ n. & Mars. ĩ d. §. qm̃, n. 4. & 5. sequit Put. & post eũ Gomes. tit. d delic. c. 13. n. 26. ĩ fi. & n. 27. vi. aliũ modũ cõfitẽdi, & negãdi, n. 264

Ad dubium excitatum s̃ n. 213. vbi reuocata confessione, & dato termino ad incumbentia, quæ faciunt contra confessionem si non fuerit plenè contra eam ꝓbatũ dixi duas esse opiniones, vel iterum torq̃-
231 re, vel aliqua pœna extraordinaria reum condemnare, † & reuera non est dubiũ quòd confessio, contra quam taliter qualiter probatũ est, dr̃ elisa aliquantisper, vel saltem non remanet clara, & nitida, vt requirit in criminalibus iuxta l. fi. C. de probat. nam deducto errore contra confessionem remanet cõfessio obombrata s̃m Menoc. de præsumpt. li. 5. p̃sump. 3. n. 52. Bar. in l. admonẽdi col. penul. ff. de iur. iurã. & in isto casu si Iudex ordinari⁹ non habet liberum arbitriũ tenetur expedire causam p torturam, si vèrò habet liberum arbitriũ tunc pôt. sequi op. Gomes. de delic. ĩ c. 3. n. 26. in 3. col. uel torquere, si vult, quia pendet ab eius arbitrio, facit Mars. sing. 288. Sigismon. Scacc. trac. iud. ciuil. crim. & hæret. tit. de ꝓcess. contra reum contumacem cap. 27. sub n. 761. fo. 219. Grammat. conf. crim. 15. verùm consuetudo magis obtinuit, vt per torturam res dirimatur Aret. in d. c. cum delicti, extra de
232 accusat. Ato. de Canar. in trac. suo de qó. sub n. 44. 2. membr. † sed pone in practica quòd Iudex potius velit dirimere causam per torturã, quid erit, si iste in hac tortura fateatur, & ẽt ratificet? nam deinde poterit more solito allegare errorẽ, & numquid audiẽdus? est pulcra dubitatio, sed iuditio meo facilis digestionis, & breuis resolutionis, & teneo non esse ampli⁹ audiendũ ne in infinitum ꝓcedatur. l. fi. C. de sacr. sanc. Eccles. Nisi iste tale quid adduxerit, puta absentiam aliquorũ, vel aliud legitimum impedimentũ, per quod nõ potuit ei incumbentia plenè, & concludenter facere in termino vltimo sibi assignato,
233 quia hoc in casu debet adhuc audiri, † melius est enim peccare in

tem-

tpe, quàm in initia, & debet assignari terminus breuis ad probandum impedimentum iustum, ad hæc faciunt quæ dixi in prac. de test. 13. par. sub n. 268. lit. E, fo. 161. sed si plenè non probabit condemnabitur absq; vlteriori tortura, vel alia consideratione concurrentibus inditijs pro dicta confessione per supradicta.

234 † Alio modo confesio reuocari solet, nam reus in tortura vix suspẽsus in aere statim fatetur, & demissus statim negat, iterũ sursum sublatus fatetur, & liberatus subitò negat, tertio eleuatus fatet', & solut' negat, & hę reiterationes torturæ, confessiones, & reuocationes secutæ sunt eadem die, & hora, quid agendum? dr̃, quod si in tribus istis vicibus oĩbus computatis stetit reus in tortura per modicum spacium, non dr̃ sufficienter tortus; & ideo debet repeti tortura, vel tertia illa vice in sublime stare, & torqueri per congruum spaciũ tpis iux. qualitatẽ delicti, delinquentis, & inditiorũ, ita, & taliter quòd posit dici sufficienter tortus, & tandem si non erit viarũ grassator, & persistat in negatiua poterit dato fideiussore relaxari, sm ea quæ sup. dixi n. 230. & Mars. §. quoniam, n. 5. vi. Baiar. ad Clar. q. 68. ver. illata, n. 127.

235 † Ad aliud est aduertendum quod delictũ propter qualitatem adiacentẽ magis grauatur, vt de homicidio proditoriè cõmisso, vel vt dr̃ ex composito, & vulgo dr̃, *à sangue freddo*; nam magis hoc modo delinquens punitur quàm si secutum fuisset in pura rixa, & faciunt ea quæ supra dixi n. . vnde si reus inquisitus fateatur delictum, sed qualitatẽ negat, tunc deberet torqueri pro habenda veritate circa dictam qualitatẽ, de qua sunt præsumptiones, & coniecturæ, sed temperatè, vel acriter sm̃ qualitatem delinquentis, at si consisterit de delicto, & de eius mala qualitate tunc tortura est adhibenda sicut super facto principali reus torqueri deberet modo, quo supra dictum est, vi. in propos. Mars. prac. §. quoniam. n. 52.

236 † Quid de confessione Clerici facta coram Iudice laico, & breuiter non valet si reuocata sit coram suo Iudice Eccl'astico, Mascar. concl. 33 n. 27. & concl. 352. distingue an sit actor, vel reus reconuentus, vt ibi. & pro complemento bene aduertat Iudex ne iuditiũ suum super sola confessione firmet, vt admonet Put. in d. ver. tortura. 1. c. 4. n. 2. & in

237 verb. tortus c. 8. & supra pasim in plurib' locis dixi † more quorundam Iudicum, qui animum solum habent ad perseuerantiam confessionis, seu vt reus velit nolit perseueret in confessione qñ modò ait, modò negat, secus si cum confessione sunt inditia valida, vel Iudex noster scit confessionem esse veram, modis requisitis, & prout iura

requirunt. At mens huiusmodi non est laudabilis, sed animus Iudicis debet inclinari circa veritatē inueniendam, & non alr, & debet Iudex esse tamq̄ mediator inter fateri, & negare, iux. l. qui tacet de Reg. iur. Boss. tit. de defensio. reo n. 9. & amplecti quod est verius, at in paritate si magis declinaret ad dexteram, quàm ad sinistram, diceretur Iudex partialis, quia finis ei⁹ debet esse veritas. ar. l. illicitas. §. veritas, ff. de off. presſ. vi. Bar. in quæst. sua incip. Iudex malefitiorū, sic stateram iustam teneat. c. cū æterni de sen. & re. Iud. in 6. & Iudex debet habere puras manus ab auaritia, præcinctos lombus à luxuria, qm̄ cupiditas, ignorantia, & lasciuia malæ sunt, vt per Bal. consi. 201. vo. 2. nec nimiā familiaritatem cum subditis habere iuuat præcipuè loquacib⁹, & nimium fimbrias fori tangentibus, & nimiū Iudici obsequia p̄stantibus, quia nimia familiaritas parit conteptum, & suspitionē, & not. in l. obseruandum, ff. de offic. presſ. & iustè, vti suspectus poterit recusari, vt in 5. par. dicā. ergo suspitiones remoueat, p̄sumptiones abscindat, prauis sermonibus locū non præstet, calumnijs obuiam eat, prouintiam malis hominibus purget, parcat impensis, discordias componat, cōtra scelestos rigidum, contra incautos æquum se præbeat; audiat libenter Aduocatos, non tñ verbosos, sed veridicos, non fictos, nec vlla interlocutione, quid sentiat intempestiuè diuulget, pauca respondeat, (ne
238 ex improuiso capiat in sermone) Nam solent Aduocati venire in marsupio bene instructi, vel iuribus in manica referti, acciditq; interdum, vt Iudex diuersis negotijs implicitus, qñq; explicitè ad rem, & quādoq; inopinate respondeat, ergo in proferendis votis, pri⁹ maturè deliberet, ne cū sit fortè auditor, aut consiliarius alicuius Principis prioribus verbis obliget, ne cum rubore in nouissimo tēpore contrarium retractare valear, & à Domino irrideatur; sed prius considetanda consideret postea votum suum sana mēte proferat, alioqnin si nimis animosè, & festinanter votū dixerit, temeritate non carebit, Io. And. in c. 1. de sent. excommu lib. 6. Audiat benigne reos, & eos qui p̄
239 reis loquūtur; † quia benigna audientia mitigare soler pęnæ dolorem, liuorem, rancorem, ac aufert suspitionem; at superbis statim resistat, ne Iudicis abutantur modestia, & illū (vt de more habent) parui pendant, diligenter se informet, inuigiletq; semper, ne ab alijs offitialibus, præsertim à quibusdā auidis actuarijs (pace bonorum) decipiatur, simulq; iustitia eludat. Nam quidam marsupio pleno secreta p̄cessus propalare solēt, & demum copia processus soluta, reliqua perfitienda negligunt (vt experientia docet) qui actuarij sæpenumero suū

culpam

culpā retorquent in Iudicē. Insuper carceratos visiter, semel saltem in sabato pupillis, orphanis, & viduis sciat in dubio fauendū esse, idē locis pijs, sit mitis, blandus, & placidus oībus, vt aduertit. §. præcipuè in auth. de manda. Princ. Sit Iudex fortis, & patiens, qui non irascatur p
240 singulos dies, stet firmus, constans, & iustus, atq; ęquus, † & præcipuè caueat ne in ꝓcedendo, aut iudicando nil vendicet odium, vel fauor vsurpet, timor exulet, aut præmiū auertat, nec lachrymis credat, non oībus, nec omnia, Fab. à Monteleo art. vlt. n. 16. in d. eius prac. sit fidelis, & sapiens, non ignarus, peruigil, & expers, nequaquā scrupolosus, nec nimium subtilis, vt dicit l. posthumus. ff. de iust. & iur. sed super omnia timor Dñi sit cum eo, vt in Psal. 18. habetur in ieiunio, & oratione aduersarios vincet, & ad prædicta documenta vi. etiam Tiraq. de retrac. lignagier. §. 15. glo. 1. per tot, vbi pulcrè loquitur.
241 † Nunquid aūt Iudex noster virtute arbitrij liberi, & absoluti possit statuere ius iniquum, & sm̄ Bal. in l. milites n. 6. C. de testa. mil. quē etiam refert Ias. §. bonæ fidei, n. 39. instit. de act. tenent quòd nō, & ipse teneo quòd loquantur de illo iure iniquo, quod statuitur à Dñis, vt est imponere onera, & angarias, quę ex causa possunt imponere; đ quo iure per Ant. à Petr. trac. de pot. Princ. fo. 40. n. 116. sed in materia iusdicendi ī terminis Brachij regij, Iudex nr̄ potest ius iniquum statuere contra rigorem, vbi rigor, & contra æquitatem, vbi æquitas requiritur Tiraq. de retrac. lignagier d. §. 15. glo. 1. n. 9. cum seq. & cessante dolo poterit ex causa iniquum æquo anteferre. Henric. Boer. sing. in
242 ver. compromissum n. 10. † sed de iure iniquissimo posset poni exēplum in eo, qui in alium vult qđ pro se nollet, vt in l. 1. ff. quod quisq; iur. Item de eo qui vellet sibi oculum vnum erui, vt alteri ambo eru-
243 antur, quod ab omnib' est ipso iure improbatum. † Nunc ad rem ius iniquum octo modis dr̄, quatuor per plus, & quatuor per minus, videlicet re, loco, tpe, causa, ita apud Bal. in l. 2. §. sed si quis. C. com. de leg. nam licèt Iudex habeat latum, & liberum arbitriū, illud non habet plenū, hoc ē de potestate illa absoluta, quæ soli Regi, aut Principi conuenit; dicendo, sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, vt est apud Iuuen. sat. 6. Bal. cons. 383. incip. qn̄ super facto n. 2. & 3. vo. 3. vbi explicat quid sit plenum arbitrium, & qn̄ iniquum præferatur æquo, ponit glos. in verb. arbitrium, in l. fideicommisso. §. quamquā de leg. 3. & Bar. in l. si quis maior n. 326. ff. de iur. iuran. sed exempla quædam
244 possunt adduci. † Nam quandoq; euenit quòd quis offert stare in carcere, aut in tortura in confrontatione alterius, & licèt ius hoc ve-
tat,

tat.l.1.§.tormenta.ff.de quæstio. tamen
245 † Iudex qñq; ex causa concedit,vt dixi s̃ n.142. Aliud exemplum qñ rumor est in populo,ad sedandum rumorẽ, & ad euitanda scandala Iudex nr̃ potest statim damnatum iustè, & nondum puniendum punire,vel puniendũ relaxare.l.qui sedem,in fi.ad leg. Cor. de sicar. ita Put.in ver.pœna c.1.& 2.Semper tñ concedendũ est ei tẽpus ad sacramentum saltem pœnitentiæ recipiendũ,vt habet Clem.1.de pœn. & remiss.&docet Nau.in Man.c.25.n.23.& ĩ Ench.de oro.c.22.n.11. Item stante mala qualitate delinquentis,& atrocitate delicti, & eius pertinatia in tortura,Iudex potest addere pondera pedibus, vel ignẽ,
246 vt cçreum accensum sub planta pedum, vt dixi s̃ n. 59. † & tñ est iniquum addere afflictionem afflicto per l.Naui.ff. ad leg. Rod. de Iac.Item pōt cogere inuitum ad accusandum,quod est contra ius.C.vt nemo inuitus,in rubr.& nigr.Item potest condemnare aliquẽ per solum cogitatum,quod ad aliquos actus quãuis remotos sit deductum, licet pœna locum non habet de iure nisi ad aliquem proximum perueniatur.l.1.ff.quod quisq; iur.Clar.§.fi.q.91.& q.38 ver.vidr aliqñ. & ibi Add.Baiar.licèt secus sit de iure cœno. c. cogitationis. de pen. distinc.1.& sit ẽt contra ius ciuile.l.ca.ff.de pœnis,cogitationis pœnã nemo patitur. Item licèt iniquũ sit actori concedere quod non permittitur reo,vulg.reg.non debet de reg.iur.tamen si reus est peioris cõditionis non seruatur æqualitas,vi.Dec.in l.fauorabiliores eo de reg.
247 iur † Similiter Iudex noster pōt errantem,& ignorantẽ punire. l.1. ff.de iur.& fac.ignor.&tñ errans excusationem meretur,quia dr̃ dolo carere.l.non potest,eo.de reg.iur.& qũo hoc procedat vi. Clar. q. 60. vers. quæro nunquid.& Blanc.in eius prac.crim.c.ignorantia Menoc.
248 de arb.cas.106.Mascar.de probat.concl.879.cum seq.†Item licèt nõ possit quis interrogari de sua turpitudine, nec teneatur respondere. l.alias de iur.iuran.tamẽ inuitus cogitur qñ sunt aliqua inditia præcedentia,vt dixi s̃ n.62. Item delinquenti potest iniqua conditio inferri,propter eius iniquam,& prauã qualitatem,eum acrius tractando contra.l.non debet dereg.iur.Item &si illicitum sit compellere aliquem ad iuditium ire dieb⁹ feriatis in honorem Dei. l.2.in fi.ff.d fer. nihilomin⁹ tenet̃ comparere Iudice mandãte,& in his diebus capi,&
249 ẽt torqueri poterit,vt dixi s̃.in 2.par.n.23.& in hac n. †Item iniquum est cogere aliquẽ respõdere,& docere aliquem de vita, & moribus malis aliorum,l.fi.c.de Accusat.& Lancelott. de pretor. §.2. vbi plures casus ponit de interrogatione fo.25.tñ ad id cogi poterit (qñ habentur

habentur contra illum inditia, de cuius vita dubitatur) vt de vita, & moribus, sodalis sui doceat, licebitq; sumere arma de domo rei. l. edita vbi Doc. C. de eden. dixi s̄ n. & in prac. de test. par. 5. n. 189. Item
250 † posset dari premium exploratori, qui malitiosè capi fecit bannitum, aut delinquentem, quemq; vt dr̄, ad macellum tamq̄ hœdum duxit, & tñ nemo ex sua malitia premium consequitur. l. non debet. ff. de dol. Hinc dici solet Principibus proditiones placere, sed proditores nunquàm, qui à communiter accidentibus incidunt in malam crucē,
251 † Item solet vni ex pluribus delinquentibus impunitas concedi (vt alij complices propalentur, vel capiantur (quamuis dolus nemini patrocinari debet) ar. l. si quis in suo. §. fi. ff. de inoff. testa. & c. audiuimus de collusi. deteg. & est contra regulam quod delicta non debent remanere impunita. l. ita vulneratus ad leg. aquil. immò publicè interest pœnam delinquentibus non remitti. l. si operis. C. de pœn. sed in occultis melius est parcere vni, vt cęteri complices puniantur, quam ignorare delinquētes. ar. l. 2. §. sed & si quid. C. de vet. iur. enuclean. facit l. congruit. ff. de offic. præsi. Item Iudex nō poterit iudicare per solam præsumptionem, quamuis iniquū sit, vt not. glo. in l. res hæreditarias. ff. de crim. expill. hęred. & Clar. q. 20. vers. scias tamen, & ibi Add. Baiar. Item Iudex vtendo sęuitia magna eidem culpæ non ascribitur, vt in incarcerandò oēs suspectos, & testes, & priuilegiatos, dūmodo non sint clerici, vt dixi in 2. par. n. 124. sed ex abrupto testes torqueri, à sęculo non est auditum; & denegare cibum, & potū, vt in hac s̄ n. 58. & Tiraq. de retrac. cōsangui. §. 35. glo. 1. n. 6. & 20. & de retrac. lignagier. §. 35. glo. 1. n. 9. cum seq. & tñ nimia sæuitia damnatur. l. præceptorū. ff.
253 ad leg. aquil. Verùm iniquam euidenter sñtiam proferre cauendū est; Nam qua mensura mensi fueritis remetietur vobis, & nolite iudicare, & non iudicabimini, Matth. 7. not. glo. in l. rē non nouam ī verb. iudicabuntur. C. de iud. Item punire vnum ꝑ alio ius iniquū est, Luc. de pen. in l 3. C. de exact. & executor. lib. 12. vbi trad. q̄n vniuersitas puniri possit, & an pro delictis clandestinis, D. Menoc. cas. 345. vbi ait extare talia statuta Papiæ vi. Afflit. su per constit. si damna clandestina n. 20. Cachera. decis. 79. & 88. per tot. vbi n. 27. ait senes, mulieres, pupillos, & absentes posse puniri, vi. quæ dixi in materia saluaguardiæ n. 269. & alibi par. 2. & tñ quandoq; alter pro altero punit̄ de hac re
254 per Farinac. de delic. & pœn. q. 24. n. 150. vsque ad n. 160. † vbi incipit tractare an statuta pœnalia compræhendant forenses, & prolixius vsq; ad fi. d. q. 24. Hinc est quod pr̄ tenetur pro filio, dñus pro famulo

vel

vel animali,cõitas pro damno dato,Dec.in l.culpa caret n.2.vbi ait de reg.iur. Propinqui pro propinquo bamnito,cõtra regulam,quod pęna debet sequi suos authores.l.sancimus cum simil.de pęn.l.nõ debet de reg.iur.& iniquum est quod quis odio alterius grauetur vulg. iur.

255 † Item poterit ius vnius dare alteri,Grammat.cons.8.n.8. quamuis manum regiã neminem spoliare dicit Boer. decis.467.n.9.vi.Anto. à Petr.trac.de pot.Princ.Item ius iniquum est auferre defensiones iuris, tñ de facto facinorosis delinquentibus denegantur ante torturã, vt s per tot.hanc par.& postea angustiantur defensiones,est etiam iniquũ prohibere defensiones facti,quod est prohibere ne quis de facto defendatur,vt in materia resistentiæ dixi in 2.par.n.57.cum mult.seq.&

256 in statu Serenis.magni Ducis Ætruriæ Dñi mei † est prohibita intromissio inter rixantes,ẽt causa eos segregandi,sicuti vsus armorum etiam non prohibitorum ꝓhibitus est,quæ nec itinerando ferri possunt nisi à militibus,& ab alijs ex priuilegio, sed optima ratione dicta segregatio est prohibita,ne sub prætextu segregandi fiant vniones,& squadriliæ,ex quibus superchiarię nascuntur; sed aduerte qđ insultati,seu prouocati qñ sunt plures simul,non habet locũ lex de intrusis,seu intromissis,secus si plures insultant. ita disponit lex Duc. 1569.qua de re si quis insultat alicui in domo sua,etiam fratres ibidem existentes dñr insultati,& participant de offensa.l.lex Cornelia. de iniur.Tiraq.in trac.de pęn.caus.51.n.88.Menoc.de arb.cas.161.&

257 262.† Item potest Iudex noster instantiam prorogare,& decidere contra casus rigorosos,vt per Ias.in d.§.in bonæfidei,& per Doc.quos allegat institu.de act. multa alia potest facere Iudex magnæ authoritatæ, quæ posui in 1.par.circ. fin.

258 † Præterea est res iniqua, quòd in pœnis pecuniarijs quis torqueatur;cum quælibet pœna corporalis ẽt leuis sit maior pœna pecuniaria (quamuis forte auari aliqui,& cupidi aliter sentiant,) Crauet. cons. 137.n.11.quem refert Bertazol.cons.215.n.7.lib.1.& gñaliter quòd non sit deueniendum ad torturã in pœnis pecuniarijs,trad.Farinac.đ indic.&tor.q.42.n.14.cum ibi per eum adduc.Clar.d.q.64.ver. præterea,& ibi add.Baiar.tamen s dixi n.195.posse quem torqueri hac ratione,& qñ de iure cõi pœna esset corporalis,vt ea quæ blasphemo imponitur,& de iure statutario conuersa est in pœnam pecuniariam, nihilominus non potest inferri tortura.Fab.à Monteleo.prac.arb.3.p.

259 q.6.† qm̃ subrogatum assumit naturam subrogati.l.sed & si quis.§. quæsitum.ff.si quis cautio.& ideo in delictis semper causa,& origo attenditur,

tenditur,ar.l.3.C.manda.vbi per illum tex. non attenditur factum à seruo cuius contemplatione fecisse dicatur,sed origo iussus Domini. Hinc Bal.in l.si eum.ff.si quis cautio tradit regulã, quæ oĩbus casibus
260 deseruit,in quibus † pęna,quæ de iure erat corporalis per statuta, vel per cõsuetudinẽ effecta est pecuniaria,quod hæc pœna debeat appellari corporalis, & sapit naturam pœnæ corporalis,& in pęnis augmentum,vel diminutio non mutat naturam delictorum.Afflict.in constitu.in verb iustitiarij n.18.& ideo in procedendo attenditur qualitas delicti,& non accidens pœnæ commutatæ à iure municipali,arg.l.1.C.de condit.ob cau.Fely.in c.1.de calum.vbi contra Bal.in l.3.C. de ser.fug.vbi dicit quòd qualitas delicti iudicatur à qualitate pœnæ,
261 sed Paul.Ghirl.de quæst.& tor.q.7.ait quòd in causis mixtis dat tortura,vnde si ex iuditio ciuili emergat falsitas tunc potest tortura adhiberi,& quia dixi quòd in delictis attenditur eorũ qualitas, hoc verũ in procedendo,sed in iudicando attenditur id quod æquitati magis congruit.l.semper,& lex in pœnalibus de reg.iur.Bal.in l.1.C.an seru
262 ex fact.suo &c qui dicit † quòd in delictis attẽditur status personæ mutatio; vnde si post delictũ quis incipit esse melioris,vel deterioris status ꝑ qualitate noui status pœna moderatur non attento priore statu.vt in l.moris,& in l.pe.ff.de pęn.Verum tñ idem Bal.melius distinguendo in d.l.1.ait,aut est stat⁹ oĩno nouus,aut inerat tpe veteris delicti,primo casu variatur pœna ob mutationem, secundo casu non,
263 deinde subdit † quod in delictis priuatis non attenditur status mutatio,ex quo Iudex habet pœnas præfixas,sed sic in delictis publicis, in quibus summũ arbitrium datur,per l.hodie.ff.de pęn.tunc attenditur æquitas deinde melius distingnendo,inquit,aut loquimur in pœnis taxatis,& tunc attenditur tẽpus delicti, aut in pœnis arbitrandis, & tunc attendit tempus rei iudicatæ,& demum aliam dictinctionem ponit,aut pœna arbitraria est imponenda propter delictum tm̃, verbi gratia dicit statutum quod occidens occidatur,& tunc attenditur tempus delicti,nõ obstante mutatione status,aut pœna est mixta ratione apponenda,videlicet respectu delicti,& eius qualitatis, vel personæ delinquentis,& tunc inspicitur tempus sententiæ,vt per exemplum
264 statutum dicit,quòd si forensis offenderit ciuem multo plus puniatur,& Mantuæ extat decretum,quod si quis Hebræum offenderit maiori pœna affitiatur,modò forensis est effectus ciuis,tunc punitur tanq̃ forensis(quamuis hoc exemplum non careat difficultate) quia delinquens in ciuẽ,dum pendet criminalitas,non solet fieri ciuis, ar.l. au-

xilium,in fi.ff.de minor.& multo minus in quibusdam Ciuitatibus, in quibus contra forensem,tanquàm contra canem externum, ciuiũ canes latrant oẽs circuentes externum illum canem,quinimmo cuncti tabernarij,& opifices sibilis,manibus,& pedibus forcipibus, atq; mal leis perstrepunt,& clamant, *dalli,dalli,che egli è forastiero;* alij lapides inijciunt,& abscondunt brachium;alij sub prætextu defendendi forẽsem sub pallio, pauperem pedibus valenter calcãt,& pulsant; alij sub zelo charitatis laudant illum,sed mixtim venenosa lingua proximum indebitè affitiunt,& miser canis nescit quo se vertat,& à quo se tueat, sic illis contingit longè à patria absentibus,à ciuibus molestari,sed longe aliud diuina lex præcipit. Exo.22.Aduenam non contristabis,neq; affliges eum,aduenæ enim,& ipsi fuistis in terra Ægypti,&c.

265 † Modò ad rem vnius qualitas aggrauat alterum puta mandantem, ob factum,& excessum mandatarij,vt in ter.scribit Decia. trac. crim. lib.9.tit.de pœn.c.39.tom.2.at qualitas inhærens delicto respectu personæ in quam delinquitur,vt contra personam priuilegiatã,vel tempore noctis,vel in locis priuilegiatis,videlicet in Ecclesia , in palatio

266 Principis,aut iustitiæ,vel in publica platea,† quæ loca regulariter sunt reseruata; tunc Iudex in arbitrarijs id quod publicè interest iudicabit, quæ omnia sunt notanda, quoniam non inuenientur; ita passim in omnibus practicarum libris.

267 † Quæro ẽt nunquid in causis ciuilibus possit tortura inferri, & resolutiuè dico,ꝙ non,nisi qñ causa turpitudinem contineret,vel si crimen non leuè causæ ciuili esset ãnexum.Farinac.de indic.& tor.q.42. n.33.& 34.aliud exemplum in negante depositũ, vt s̃ n. 165.& 166. aut si ob aliquod delictum ciuiliter ageretur,& in causa damni iniuriarum,Clar.q.1.ver.tertius est casus , & qñ de falso ciuiliter ageretur,& contra mercatores,qui bonis suis cesserunt, vel qñ aliter veri-

268 tas haberi nõ posset,† & causa ciuilis magna æquiparatur criminali,vi.quæ dixi in prac.de test.p.1.n.33.par.2.n.196.& p.4.n.150. 151. & seq.& Put.plura exempla trad.in ver.tortus,cap.5.Bar.& Alex.in l. Ducus.ff.de quæstio.Doc.in c.1.Deposit in l.ex libero eo.tit.

269 † Vlterius quæro qñ sunt inditia ad torturam,& tamen Reus ob infirmitatem,vel ætatem,dignitatem,aut aliud priuilegium non põt regulariter torqueri,vt per Cason.de torment. c.9.10.11.& vt supradixi n.124.an processus sit indeterminatè relinquendi absq; expeditione causæ per absolutionem,aut per condemnationem, & Gomes.var. resolut.tit.de delic.cap.12.n.26.mouet hãc dubitationem, vbi quærit

si vnus

si vnus testis de visu fide dignus,& omni exceptione maior, & simul indictiũ,vel semiplena probatio diuersi generis,vel fortè non adsit aliquis testis de visu,sed sint plura inditia,vel præsumptiones,an ex hoc censeatur plenè probatum,vt sequi possit condemnatio ordinaria ad pœnam mortis,vel corporalẽ,& dicit quòd non,per glo.sing. in c. veniens extra de test.& per alia iura per eum adduct. secus in ciuilibus, in quibus duæ semiplenæ probationes diuersi generis coniunguntur ad faciendam plenã fidem,tex.in l.quæro.§.fi.ff.de excusat. tut. à qua conclusione,alia elicitur conclusio in proposito nostro.

270 † Pone quod inquisitus possit condemnari ex inditijs, & præsumptionibus,vt in casibus,de quib⁹ per Clar.§.fi.q.20.ver.ad condemnãdum,cũ vers.seq.& ibi addit.vbi pęna arbitraria corporali, & non ordinaria,& pone quòd quis possit torqueri ex inditijs,& præsumptionibus; Nunquid Iudex pro habenda veritate ab ore inquisiti debeat illum potius iubere torqueri quã pœna arbitraria condemnare, & Gomes.d.c.12.n.26.concludit ꝙ si præsumptiones,vel inditia sunt liquidissima,& à lege approbata,& de quibus ipse Gomes.n.25. exempla tradidit,Iudex non debet procedere ad torturam,sed omnino diffinitiuè condemnare in pœnã ordinariam delicti,si verò pręsumptiones,vel inditia non sunt liquidissima,nec à lege approbata, sed tantũ hominis, vt exemplificauit d. n.25. tunc si reus accusatus est persona, quæ de iure potest torqueri,debet torqueri,vt comperta veritate possit diffinitiuè condemnari,vel absolui. nam si absq; tortura cõdemnaretur,vel absolueretur,vtroque modo iniustum esset,quia inditia nõ sunt ad condemnandum sufficientia,nec illis stantibus reus est expurgatus taliter quòd debeat absolui,sed vt causa indecisa nõ remaneat, debet per qõnem resolui; Si verò reus est persona,quæ non possit,vel non debeat torqueri vt minor,senex,infirmus, prægnans,in dignitate constituti,vel alij similes priuilegiati,vt dixi s̃.n.124.& facit Grãmat. vot.15.n.15.tunc ex illis inditijs,& præsumptionibus potest re⁹ condemnari in pœnam arbitrariam,pecuniariam,vel exilij,& ita expressè allegat Bal.tenere in l.fi.c.de probat.idem in l.Milites.C.qui accus. non pos.q.2.Brun.de indic.& tor.q.4.in 1.par.vers.notandum est, & Farinac.de indic.& tor.q.41.in fi.& Gomes.in c.13.sub n. 28.

271 † Sed vt locus sit huic vltimo dicto oportet primò quod de priuilegio constet,secũdò quod casus sit valdè grauis,& atrox; tertiò quod verisimile sit non posse haberi alias probationes,& ita intelligendus Gomes.d. c.13. n. 28. cum ibi per eum adduct.quo casu cum certum

 est

est alias probationes haberi non posse,non dat medium supersedentiæ inter condemnationem,vel absolutionem,secus qñ est dubium an alia inditia inueniri possint,quia durāte spe datur medium, & ita ꝓcedent,quæ in princ.d.n.2 S.Gomes.dicit,& ijs conferunt,quæ in seq. 4.par.dicam. Verùm prædicta conclusio locum non habet stante authoritate Brachij regij,per quam nemo priuilegiatus est exclusus à tortura,modò non sit clericus,(vt dixi)sed in personis inhabilibus ob ætatem,infirmitatem,vel aliter omnino seruanda est pœna extraordinaria,secus in alijs priuilegiatis,qui sunt sani,& robusti,tñ hoc est arbitrarium Iudici nostro. Hic fortè posset insisti ab aliquo perspicacis ingenij, nempe quod esset protestatione vtendum,de qua s n.14.videlicet citra præiudicium conuicti,& adhibere torturam cum tali ꝓtestatione,vnde si fateretur posset condemnari in pœnā ordinariā, si negaret non effugeret pœnam hanc extraordinariam,sed facilis est responsio qm non est conuictus per talia inditia,ergo vana esset prote-
272 statio,† & in alternatiuis alterū de duobus sine adiectione , vel diminutione,sed specificè adimplendum est,vt in cap.in alternatiuis de reg.iur.in 6.cum simil.Fely. in c.inter cæteras de rescript.
273 † Et qm tortura illata est casus irreparabilis,vt dixi n.1.& alibi,& Iudex noster qui talem,ac tantā authoritatem torquendi habet, forte est in opinione hominis seueri. Quæro an huius timore possit allegari suspectus,& vti suspect⁹ recusari,& dr quod sic,sed oportet,vt prius liqueat de legitima,& vera causa,antequam remoueatur,vt perCarauit.super rit.Reg.ritu 265.quem refert et Baiar.ad Clar.q.43.nu.19.
274 vbi ait,quòd quicquid sit quo ad † Iudicem ordinarium, qui solo iurāto potest recusari,& impedire,ne ad vlteriora procedatur recusatione pendente,de qua Lancelott.trac.de attenta. in verb. Iudex,& in verb sñtia,& in c.6.n.5 par.2.& Niger.super constitu.Regn.c.217 Menoc.de arb.Iud.q.54.tñ nō sic quo ad Iudicem nrum, nisi prius dicta legitima causa reuocationis constiterit,recusatio non impediet ꝓcessum ad vlteriora,sicut de appellatione non erit curandū,vt ĩ dicet.
275 † Sed Princeps ipse cognoscet de causis suspitionis,deductis contra Iudicem nostrum,quas si iustas esse compererit Iudicem remouebit, vi.Fab.à Monteleo in sua prac.arb vers.Qui iustè,vt suspecti remoueri possunt,par.1.fo.mihi 47.& de causis suspitionis vi.Marant.prac. in 1. par. & D.Caualca. decis.28. 2. par.

Modò quia humanum est peccare, & diabolicum perseuerare, vt ait D.Bern.in ser.de Aduentu. curabit Iudex nr̄ potius suum corrige-

re ex-

re errorem in tpe,quam extra tempus,qñ penitere non valet,iux.c.veritatis,de dot.& contu.Vant.de nullit.an quælibet sent.n.25.vbi infert
276 ad Dños terrarum,de hac re dixi in 1.par.† quia iniuriam legibus facere dr̃,qui vult se meliorem videri,quàm ipsę leges,vt inquit Rob. à Val.cons.12.n.79.vo.3.hinc est quod licèt Iudex noster non sit legibus obligatus,tñ debet seruare legem,qñ lex sufficienter prouidet. sed aduerte quòd non dicitur fieri contra legem quando ex causa receditur à regulis iuris,per ea quæ trad.scrib.in l.1.de reg.iur. & dixi in 1.par.sub n. 33.123.&124.
277 † Nunc de ui exculpationis tractare oportet,cùm per exculpationē qñq; exonerentur rei diffamati in tortura,& quandoq; etiam cōdemnati, & exculpatio est duplex, explicita,& implicita,vt apud Farinac. de indic.& tor.q.46.n.106.vbi ait explicitam exculpationem nuncupari,qñ vulneratus,seu aliter offensus dicit expressè se non fuisse offensum ab aliquo,puta à Titio; Implicitam verò exculpationem esse qñ plures dicuntur fuisse delinquentes,& tamen non oẽs sunt inculpati,sed vnus,aut duo ex eis tm̃,& hoc modo vnius inclusione,alij cēsentur exclusi,per l.2.ff.de iud.cum concor. & de hac secunda specie videtur loqui Bursat.alleg.a.d.Farinac.in cons.20. incip.Gaspar Landinella n.38.vo.1.vbi in pluribus mandatarijs loquitur,quorum duo tantū fuere nominati, & ibi Doc.concor. adducit.
278 †Verum exculpatio explicita secum fert plurimum dubitationis,& sepænumero,iuditium elusorium reddit,& Iudicem ambiguum,cum sæpè fit quod offensi,tum ob amicorum persuasiones,vel aliorum prœmia,aut promissiones,vel ob metum,ipsi aliud in ore,aliud in corde habeant ad instar simulatorum,qua de re occultè credendum est, & considerandum an verisimilis sit eiusmodi exculpatio, hocq; residet ex arbitrio Iudicis,Clar.§. fin. quæst. 52.ver.potest,Farinac. de indic. & tor.quæst.46. nu.118.& D.Menoc.de præsump.lib.1.præsumpt.90. num.3.sed in exculpatione implicita parum laborandum, quoniam ignorantia offensi, & sæpe perturbatio animi, liuore, aut ira offensi impedit animū aggressi,ne possit cernere verum,vt habet commune dictū nomine Catonis prolatum;nam aggressus à pluribus curat se defendere ab vno,vel à duobus,ad quos animū habet,& de alijs minimè recordatur;quo fit vt cæteri per taciturnitatem offensi non dicantur exculpati,per reg.qui tacet de reg.iur.& Mascar.de concl.1135.in fi. ait in proposito quòd occurrente casu quòd plures essent inquisiti, & offensus excusaret ex eis aliquem,non pp hoc censentur magis gra-

279 uati, ex Bursat.consf.239.incip.breuis ero in resolutione n.39. † vbi dicit, quòd nec exculpatio vnius facta ab offenso aggrauat alios eo qđ contra alios sibi non creditur, nec secundum alios ad inquirendũ, sed solùm in eorum exculpationem per glo.in l.Mater.C.de calumniat.& per alios quos ibi adducit, & ita de iure, & de practica esse criminalistarũ ait. Insuper est notandum quod exculpatio implicita etiam dr̃
280 qñ quis querelauit, & postea prosecutionẽ reliquit, dato † quòd virtute statutorum, vt in Ciuitate Ianuæ, sua rubrica, *Chi dà notitia, ò accusa dia sicurtà* cap.8.lib.stat.cũ assistere cogatur, vbi in meo manuali additionem feci qñ Iudex ex offitio procederet qualiter illud statutũ sit intelligendum, & allegaui Clar.§.fi.q.62.vers.sed, & nunquid; & Marsil.in sua prac.§.superest per tot.& vi.Ang.de Malef.in ver. ad q̃relam, & dixi nunquid per illud statutum accusator, qui semiplene probauit, teneatur tanq̃ calumniator ad expensas, & allegaui Ias.cõs. 2.& 3.lib.1.& Crauet.consf.178.lib.1.vbi quãdo reus purgauit inditia p torturam, per hoc accusator non est condemnãdus in expẽsis, D. Menoc.de arb.cas.177.n.9.& cas.321.& n.17.& quid si fuerit absolutus cũ illa clausula rebus sic stantibus, de qua s̃ dixi n. & per Clar. q,57.vers.sed hic quæro, & ibi add.& q.62.vers sed nunquid, & ibi-
281 dem ad dictum statutum, † quæsiui nunquid instigator, seu solicitator qui non habent mandatum, teneantur tanq̃ calumniosi, super hoc vi.Decia.consf.18.n.6.vo.1.Marsf.d.prac.in §.superest n.4.& Clar. §.fi. q.10.vers.quæro nunquid, vbi tractat etiã de D.Auocato, & Procuratore fiscali, & de Perla Solicitatore fiscali, cõtra quos est tex. in l. vniuersi.C.vbi causæ fiscal.& Grammat.decis.60.n.21.tñ in prac.non seruatur, vi.Boer.decis.324.sed fiscus nullas dat, nec recipit expẽsas, per l.fi.C.de fruct.& lit.expens.Colomb.trac de mo. proce. in controuers. cum art.138.& Peregr.de iur.fisc.lib.7.tit.4.de sent.aduer.fisc.sed re-
282 deundo ad exculpationem; † Dico ẽt exculpationẽ implicitã esse qñ fit desistentia expresse, quæ magis sapit naturã reuocationis, quã exculpationis, & hæc prodest quo ad interesse tm̃ offensi, non propterea tollit processum de iure cõi.per l.libellorum, vbi Doc.ff.de accusat.& in l.2.C.de abolit.& Dec.in l.ædita.C.de ęden.& Boss.in tit.de accusatione, sub n.14.& 15.Cano.in c.licèt Heli.ext.de accus.nisi aľr de iure statutario caueatur; nam in multis locis, & in quibusdã casibus, vt desistentia, pax remissio, aut reuocatio offensi; Itẽ confessio delinquentis
283 tollunt totum, aut partem processus, vt Papiæ, † & alibi, & ad cognoscendũ, an exculpatio prosit, aduerte, an cum ea, & pro ea concurrant

rant maiores præsumptiones,& verisimilitudines quã in inculpatione,& tunc ꝓdest,sin minus tunc non prodest,at in dubio,& cũ hinc & inde sunt pares p̃sumptiones,tunc pro reo iudicãdum est.l. fauorabiliores de reg.iur.& per Doc.s̃ allegat.Menoc.de præsumpt.lib. 1.prę-sumpt.90.& Blanc.in sua prac.vers.ijs permissis,in primo Farinac.d.q. 43.& 46.Mascar.concl. 1135.Præterea exculpatio fit aut inter viuos, aut in articulo mortis,& fit ab offenso, vel ab eius propinquis, aut à tutoribus,seu curatoribus offensi minoris,quandoq; exculpatio fit à socijs criminis,quandoq; à testibus, & de ijs in practicam nonnullas conclusiones breuiter,& resolutiuè ponam.

284 † Prima igitur sit conclusio quod exculpatio offensi existentis in articulo mortis regulariter tollit oĩa inditia,ita,& taliter,quòd re⁹ nedum non potest condemnari,sed nec ẽt torqueri,Bar. in l.1.§.si quis mouens.ff.ad Sylleia.Clar.§.fi.q.53.vers.potest etiam.Mar. prac.§. restat n.17.Blanc.prac.1.par.defensionum n.132.fo.mihi 872. Grãmat. vol.3.latè Mascar.de probat.concl.1135.Farinac.de indic.&tor.q.46. n.104.& Carer.in sua prac.circa excusationẽ vers.17.fo.mihi 189.vbi primò limitat nisi de delicto contra inculpatũ essent claræ, & liquidæ probationes,quia exculpatio nõ ꝓdest,ita intelligend⁹ Grãmat.cons. cri.70.n.5.sic sentiunt s̃dictis Doctores, & præcipuè Clar.d.ver. non põt,vbi declarat locũ habere qñ res est dubia.l.nõ hoc.C.vn.cog.Bur sat.d.cõs.20.Cæs.Lãdin.n.39.Farin.d.q.46.n.115. & q.43.n.17.& 18.

Secundò limita,quia etiam quòd inditia non essent tam liquida,& clara,sed tñ vrgentia posset reus inculpatus,non obstante tali exculpatione torqueri,Coarru.var.resolut.lib.2.c.18.n.8.Menoc. lib.1. p̃sumpt.4.n.10. Vulpell.cons.225.n.27.Farinac.d.q.46. n.113.

285 † Tertiò limita quando exculpatio non esset verisimilis, quia hoc ĩ casu non prodest sic Clar.d.q.53.vers. potest etiam Farinac.q.43. nu. 118.de indic. & tor.Farinac. q.46. n.118.Mascar.d.conclus.1135. n. 9.& statur arbitrio Iudicis, vt supra dixi n.277.

286 † Cessantibus aũt ijs tribus limitationibus regula supradicta est vera,quãuis ille,qui est in articulo mortis præsumitur dicere veritatem cũ nemo præsumatur immemor salutis æternæ.l.vltima.C.ad leg. Iul. repetun.& Bal.cons.25.incip.casus super quo.2.vo.Mars.§.diligenter

287 n.119.†tñ separatio animæ à corpore,& propinquorum dubius salutis euetus,dolor,& cruciatus mortis, visiones dęmonum,peccatarũ præteritorum memoria,& alia valde angustiant animũ,& nisi gratia Dei adsit,nescio quomodo quis possit tunc dici sanæ mẽtis,quod facit

cit contra rogantes testamenta, dum infirmus laborat in extremis, dicentes sanum mente, & intellectu, licèt corpore languentem, de quibus in l. hac consultissima. §. at cum humana fragilitas. C. qui testa. fa. poss & circa hoc Marsi. in sua prac. in §. diligenter, sub n. 117. 118. & 119. vim facit. verùm in dubio tutiorem partem tenet, & credit morientem verũ dicere, & ita in dubio credendum est, vt ibi sub n. 118. vers. sed cõtrariam, cum mult. n. seq. & n. 123. vbi ad illud quòd non
288 omnis moriens est sanctus Io: Baptista, respondet, † & propterea sancta Mater Eccl'a sacram sepulturã oĩbus christianis in dubio præstat, & male faciunt qui denegant sepulturam Christianis q̃n euidenter non cõstat mortuos esse in peccato mortali notorio, vel esse excommunicatos nominatim, aut hæreticos obstinatos, & attenta magna Dei misericordia infinita, pretioso Christi sanguine, & precibus, & meritis Sanctorũ, oĩs, qui renatus est per sacramẽtum baptismi, & firmiter credit quod credit sancta Eccl'a Catol. Ro. & aliqua signa pœnitentiæ antequam moreretur protulit, & si petijt sanctam confessionẽ, extra salutis viam mortuus non est censendus: q̃m vt ait S. Leo. nemo desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est. de pœn. dist. 7. cap. 1. quamuis de his qui ita sero pœnitent, non est multum præsumendũ, quod bene exeant. ea. c. si quis positus, ad hæc vi. Scaccia. trac. de iud. ciui. crim. & Hæretical. cap. 73. per to. fol. 125.
289 † Secunda conclusio est de socio criminis, qui dum habet laqueum ad collum alligatum, & iamiã est præcipitandus, exculpat suum sociũ verbis admodum sensatis, & ordinatè dicit, qualiter ipse inculpauit Titium, & pro excusatione suæ conscientiæ nunc dicit se falsum dixisse; Hæc inquã exculpatio prodest, habita tñ rõne supradictarũ triũ limitationum, sub n. 287. quamuis Marsi. in d. §. restat. (vbi hanc conclusionem latissimè tractat) sub n. 12. dicat ꝙ quotidiana docet experientie huiusmodi reos, qui ducuntur ad mortẽ cruciari timore, & dolore mortis, & quòd sunt alieni ab intellectu, & non sunt compotes mentis in illo actu, videntes se statim morituros, qua de re videt tenere quod non valet talis exculpatio, nisi inculpatio esset simplex, & non coadiuuaretur ab alijs coniecturis, quia tunc valeret exculpatio, sđ dico quòd si tm̃ adsit cõtra reũ inculpatio socij criminis, hæc quamuis non sit sublata, non operat nisi inditiũ ad acquirẽdum. Clar. §. fi. q. 21. Assertio vulnerati in princ. Farinac. d. q. 46. n. 24. nec est indicium sufficiens ad torturam nisi cum tortura, vt iam dixi supra de test. par. 4. sub n. 68. & in hoc sub n. 287. ita quòd parum prodest dicta ex-

cta exculpatio, difficultas est qñ cum inculpatione extant etiã aliqua inditia, quæ nunquid sint sublata per exculpationem, & in hoc casu ē attendenda qualitas exculpantis, & inuestigandũ an dictus moriens, tum in carcere, tum in confortatorio idem dixerit valenter, & liberè, & demum cũ iam ad furcam venit, instanter protestatus sit, & libenter supplicium mortis se suscipere cum auxilio diuino, & ijs concurrentibus tenendũ est eum veritatem dixisse, facit Farinac. d. q. 46. n. 70. & 71. sed si moribundus stat durus, seu obstinatus in confortatorio, & ēt dum ad patibulum mortis ducitur, equidem videtur ferè insanus, & quasi desperans de sua salute, & tunc propinqui rei, qui sunt potētes, & versuti, facillimè subornare illũ facere potuerunt, vt aduertit Mars. in d. §. restat, sub n. 13. tunc parum est ei, hoc in casu credendum, quare de re ēt post talem exculpationem, esset diligenter inuestigandum de veritate huiusmodi exculpationis, & circa hanc materiã est vidend° Bertazol. cons. 246. & ibi Add. lit. A. & obserua supradictas tres limitationes, quia non errabis &c.

290 † Tertia est cõclusio, exculpatio offensi inter viuos facta post quærelam ab eo porrectam non prodest (stantibus alijs inditijs ccadiuuantibus dictam inculpationẽ) quia præsumitur in fraudem fisci, vel aliter, vt s̄ premonui n. 285. præcipuè non docto de errore, vt in simili d confessione dr̄ vt supra 135. & seq. n. 289. cum seq. facit tex. in l. qui falsum de test. Boss. tit. de oppos. contr. test. n. 1. & in tit. de confess. n. 59. & hos, & alios alleg. Farinac. q. 46. n. 109. & 110. secus si prius non inculpasset, & res dubia esset Clar. d. q. 53. ver. nõ potest, Osasc. Pedem. decis. 79. n. 19. in fi. & seq. sublimita nisi euidenter dicta exculpatio affectata appareret arg. §. tria onera tutelarum, instit. de excusat. tut. vel curat. & supra n. quia non esset credendum exculpanti, & ideo si p̄ exculpatione concurrunt coniecturæ, & præsumptiones illæ exgrauāt inculpatum, qñ pro inculpatione non adsunt præsumptiones, Menoc. d. lib. 1. præsumpt. 90. vide tamen Crauet. cons. 6. n. 64. qui cum Bal. in

291 d. l. cir. fi. C. commu. de leg. † ait quòd exculpatio vulnerati, qui pri° inculpauerat disgrauat inculpatum, ita vt nõ possit torqueri, licèt alia præcedant legitima inditia ad torquendum, sed veritas est, prout su-

292 pra dixi, & in hoc proposito † not. quòd accusatori non licet pecuniam accipere pro desistentia. l. ab accusatore. ff. ad Turpill. nisi vbi agitur de redemptione sanguinis. l. 1. ff. de reb. eorum. Bal. in l. transigere n. 4. C. de transac. vbi in prohibitis transigere accusatus dans aliquid pro desistentia habetur pro confesso, d. l. ab accusatore facit tex.

in l.si vnus. §.in suma. ff. de pac.

193 †Quarta conclusio quòd exculpatio socij criminis (qui prius alium in socium cum eo delinquentẽ nominauerat) inter viuos non valet cõtestatione litis iam facta, cũ alijs adminiculis cõcurrentibus, vt inquit Angel.cons.308.n.5.Farinac.d.q.46.n.74.nec est quærendum an exculpatio sit verisimilis, vel non, quia si inculpatio est verisimilis, satis est, si verò inculpatio non est verisimilis parum officit, & frustatoria est exculpatio, quæ nihil releuat.l.3.ff.quãdo dies.leg.ced.l. non oportet de leg.2.& si inculpatio coadiuuaret aliquib⁹ adminiculis, & soci⁹ conscientia motus exculparet socium reddendo talem rõnem, per quã Iudex moueri potest ad credendum socio exculpanti, tunc ista exculpatio eneruat taliter, quòd non põt inculpatus alio non confito torqri, vt per Farinac.& Doc.quos supra allegat.q.46.sub n.72.&73.Verũ cum experientia sit rerum magistra quot pessimi homines inueniuntur, qui adeo coloratè alium inculpant, vt verisimilis videatur nominatio socij criminis, & postea pœnitentia ducti exculpant, vt in delictis occultis, & nocturnis, in quibus vt plurimum etiam Iudices vagantur in tenebris, sicut in omnibus alijs delictis, quæ possunt fieri ab vno tantum, vel etiam à pluribus, & tunc in re dubia, & quando rationabiliter creditur exculpantem dicere veritatem, præcipuè quando cõfessus est sua peccata, & sumpsit sacrosanctam Eucharistiam, vel quando non dubitatur de subornatione, tunc prodest talis exculpatio; itẽ quando exculpatio est pluries, ac pluries facta, & geminata prodest Farinac.d.q.46.n.70.Ias.in l.sed, & si possessor.§.fi. ff. de iurin iuran. quando autem offensus inculpasset aliquem ex pluribus; & inculpatus nominaret alium dicendo, se talia non fecisse, quia Titi⁹ ei⁹ socius est informatus de sua innocentia, tunc est oculo lynceo aduertendum ad has quotidianas impostutas,

194 † nam talis est astucia socij criminis delicto patrato, solent delinquentes inter se pactionem facere, dicentes si tu in carcerẽ ductus fueris, dic vel responde tali, & tali modo, & nomina nos alios, & isto casu præuenti, si vocentur ad testimonium perhibendum destruunt, vt plurimum intentionem fisci, vt s̃ n.190.& cautela est vt Iudices se informent semper cũ quibus inculpatus erat solitus conuersari cuius professionis, an vagabundus, aut malæ famæ, & conditionis, & ijs nulla fides est danda.l.3.de test.sed si dicetur hunc non posse dici sociũ criminis cũ non fuerit delatus tãquàm talis, nihilominus si sumus in casibus, in quib⁹ delictum nõ potest fieri nisi cum alijs socijs, nec verisimile est aliter fieri potuisse, tũc

iste ab inculpato nominatus non caret suspitione, quia cum eo conuersabatur,& talis non benè audiebat apud populũ; cęterum si soci° ex officio examinatus consociũ exculpauerit, tunc prodest exculpatio, Farinac.in d.q.43.n.12.& 13.vbi dat duo exempla de socio, qui primò inculpauerat alium,& postea exculpat, secundo modo de eo socio qui iam de delicto grãm consecutus est, vel de eo qui iam condemnatus est, idem de eo qui purgauit per torturam,&exculpauit pariter consocium, nam quandoq; euenit quod ex pluribus inculpatis aliqui
295 sint carcerati, alij absentes, contra quos prius est sequenda sentẽtia, demum facto etiam processu contra præsentes, isti absentes se constituunt antequàm sententia contumatialis transeat in rem iudicatam, & fortè antequàm præsentes sint condemnati, & tunc exculpatio ad inuicem, non prodest secundũ Bal.in l.quoniam liberi n.2.C. de test. n.91.Boer.decis.319.& hos cũ alijs allegat Farinac.q.43.n.10. sed si ex pluribus socijs,& in delicto quod solus quis facere potest, plures fuerint inculpati,& res sit dubia vnusq; culpam ĩ seipsum assumpserit fatendo delictum,& exculpando alios, contra quos aliqua adsint inditia, tunc talis exculpatio si est verisimilis multum prodest Bertazol.cons.246.vbi Add.lit.A.de prob.d.concl.1135.n.5.Farinac.d.q. 43.n.23.Cassa.in consuetu.Burgun.rub.des iustices.§.5.ver. sextus est
296 casus, fo.190.& Bertazol.d.cons.201. n.147.† & quæ supra dicta sunt de socijs intelliguntur regulariter de mandatarijs, de quorũ materia, vi.plenè Decia.trac.crim.lib.9.cap.30.cum seq.tom.2.& nũquid mandatario expurgato per torturã, in qua negatiuam sustinuit, vtiq; mandans intelligatur exculpatus dico quòd non, constito de mandato, glo.& Bar.in l.si quis id quod.§.fi.glo.vlt.de iur.omn.iud.& in l. si mulier.§.si seruus.ff.rer.amot.Ang.de Malef.in ver.sempronium. n.9. ex adduc.à Decia.in d.lib.9.tit.mandatarius quãdo teneatur, vel excusetur cap.36.in fi.tom.2.sed si adsint coniecturæ, & præsumptiones pro inculpatione, tunc non prodest exculpatio per supradicta, & de mandatario ad socium criminis, & èontra valet argumentum affirmatiuè, & negatiue Farinac.q.44.n.8.cum seq. de indic. & tor. vi. supra n.275.
297 † Quinta si cõclusio quòd inter plures inculpatos exculpatio sui ipsius,& inculpatio aliorum sibi non prodest, nec alijs nocet; Alber. de Malef.de test.c.4.n.68.Brunor. à sol. in suis cons. criminal. n.98. qui magis dici potest pulcher tractatus quàm consiliũ,& Farinac. tit. de opp.contr.test.q.60.n.19.& 20.vbi dicit, quòd si ex quatuor delin-

quentibus vnus tantum fuerit accusatus, quòd accusator poterit in testes contra accusatum producere alios tres socios non accusatos, sed in hoc Iudex circunspectus erit, quia pro vno alios tres, vt in piscatione facillime capiet pisces &c.

298 Sexta conclusio erit quod exculpatio propinquorum offensi mortui, vel quasi mortui plurimũ confert ad innocentiam inculpati demõstrandam, quando inditia non sunt vrgentia, Bal. in l. 1. C. communia delegat. Marc. Ant. Blanc. in sua prac. vers. verum, n. 100. fo. mihi 733. & sub n. 97. assignat rationem, quã non esse veram existimo, nam dicit, quòd reus quando tenetur comparere personaliter, hoc respicit fauorem offensi, & propinquorum, cui fauori potest renuntiari, & propterea exculpationem propinquorum valere, nam cõstitutum personale, seu reale fit principaliter propter iustitiam, & ob interesse fisci, & in consequentiam priuatorum valeret exculpatio quatenus ad interesse partis, non autem fisci l. transigere, vbi Bar. Alex. & alij. C. de transac. nisi eo modo quo mox dictum fuit, & vi. eundem Blanc. in sua prac. vers. ijs præmissis, in princ. & n. 133. vbi tractat quando vna

299 præsumptio tollit aliam, exculpatio similiter curatoris facta cũ causa, vt quia melius esse pro adulto dicat, & rationabiliter fiat, disgrauat inculpatum quo ad interesse partis, non quo ad iudicium circa pœnã corporalem infligendam, Doi. in d. l. transigere. & cautela erit vt tutor vel curator cum præsentia propinquorum minoris exculpatiohẽ faciat Caualca. de tuto. & curat. n. 111. sed quando dr̃ damnum datum in re, aut in persona pupilli, vel adulti, & curator constituit actorem ad prosequendam iniuriam nomine minoris, si res est dubia, & tutor, vel curator rationabilem, vel verisimilem exculpationem facit, tunc prodest inculpato, vt in tertia conclusione.

300 † Septima conclusio est quod exculpatio testis, qui primò dixit cõtra reum, & postea totum contrarium dicit, in nullo prodest. Spec. de test. §. 1. vers. item quod testes. Iac. Nouell. theor. & pract. vers. crimina obiecta n. 29. quod verificatur quando primo deposuit, & in repetitione facta, siue ex offitio, siue super interrogatorijs partis aduersæ contrarium deposuit, & dixi s̃ de test. 4. par. n. 152 cum seq. latè Farinac. de opp. contr. test. par. 4. q. 66. n. 125. quam co. op. & veriorem asseruit n. 127. & ibidem plura accumulat, & dat nonnullas limitationes ad hanc regulam. Sed re vera nulla melior limitatio potest assignari nisi quãdo iste testis doceret de errore primi sui dicti, ita & taliter quod excusatione dignus esset, vt quando testis est vir multum

timorosus

timorosus,& imbecillis ingenij,vel ambiguè deposuisset,licèt grauasset in aliquo inculpatum,vel non fuisset examinatus de recenti, sed multò post factum,vel propter paupertatem detegeret turpitudinem
301 suam,dicendo se fuisse subornatum,† nam sæpe pauor iuditij, imbecillitas ingenij,memoria labilis,& necessitas,vel ira opprimunt veritatem,vt dixi s in 5.par.de test.n.197.de ijs Farinac. de opp. contr. test.q.66.per to.sicut viri potentes in auxilium suorum curam adhibent,ne manifestentur mala opera eorum,quibus Deus resistit, iuxta illud Deus superbis resistit,humilibus autem dat gratiam,Iac.4 & 1. Pet.5.& Iudicis recta solicitudo,iustitiæ zelus,& conscientiæ ppriæ exoneratio,& ab iis caueant timidi,& propterea cùm exculpatione concurrentibus verisimilitudine, & coniecturis exculpatio ista prodest per supradicta,& vi.Doct.adductos à Farinac.d q.66.per tot.vide et ad hanc conclusionem,quæ dicam in concl.9.vers.verum.Tindar[o].
302 † Octaua conclusio est quòd exculpatio testis facta in articulo mortis,deponentis se falsum dixisse,vel fuisse corruptum non iuuat secutà litis contestatione,& repetitione,tex.in c.sicut extra d test. per doc. præcipuè Bar.in l.si quis in graui.§.si quis moriens n. 2. ff. ad Sylleia. Bal.in auth.si dicatur in 2.col.C.de test.& Angel d.cons.308. Christophorus n.4.Gabriel.com.concl.tit.de malef.concl.32.n.2.Mars.d.§.restat,n.3.vbi dicit post primam depositionem solemniter factam, idem vi.in cons.78.& multo minus quando iam lata esset sententia, Grammar.cons.ciuil.72.requisitus,n.4.Farinac.de opp.contr.test. q.66. nu. 116.fo.137.& idem de indic.& tor.q.46.n. 56. cum seq.
303 † Nona sit conclusio quòd exculpatio testis (qui primò iuridice, & legitimè deposuit,grauandò inculpatū) facta extraiudicial'r, vel in carcere inter carceratos non prodest tex.est in c.sicut,ext.de test.Mars. d.§.restat.n.3.Angel. d. cons.308.n.4.& Farinac.iam supra alleg. & & Mars.con.169.n.32.& 40.Bursat.d.cons.201.n.147. vbi tñ dicit verum,(sed in practica non seruandum) videlicet Iudicem non posse procedere ad sententiam,stante dicta exculpatione,& ante eum dixit Blanc.in sua prac.crim.vers.ijs præmissis,in fi.n.137.quod verum esset quando sententia sola est fundata super primo dicto illius testis,at si,& super illo primo dicto,& super confessione rei sententia proferretur, & super alio conteste tunc illa extraiudicialis exculpatio non re-
304 leuaret,† tum quia vtile per inutile non vitiatur,vt dixi de test.par. 1.n.87.tum etiam quia subest timor subornationis,& suspitio falsitatis habetur pro falsitate,Doc.in l.1.C.de fals.sed in criminalibus non

proce-

procedere de co.op.testatur.Bertazol.cons.411.lit.a.vol.2.Boss. d̄ falsi n.14.faciunt adducta s̄ circa principium huius materiæ exculpationis,& in concl.4.& ius acquisitum fisco priuatorum dictis non debet auferri,Doc.in l.transigere.C.de transac.Verum Tind.de testi. in proposito huius conclusionis distinguendo in cap.3.& 4. dicit quādo testis vnum dixit in iuditio cū iuramento in facto proprio,& postea totum contrariū dicat,tunc statur primo,quia ēt reuocatio cum tortura præsumitur facta ad sui exonerationem,postq̄ primavice,id qd̄ est verisimile deposuit,& qualificate, si verò testificatus est in facto alieno prima vice vno modo,& secundavice reuocauit cum tortura,tunc stādum est secundo dicto(cessante causa subornationis in repetitione) si verò vtrumq; cum tortura deposuit,neutro creditur,vt supra dixi cōclus.7.Præterea repetitio non est facienda,sed est bene aduertendum quòd sæpe fit quod ille,qui prima vice cū iuramento in iuditio vnum dixit,vel cum tortura quādo conualidari opportuit(per quod inculpatum aggrauet),tunc si ad instantiā grauati petatur post repetitionē iterum repeti non debet hæc iterata repetitio fieri propter ius iam fisco quæsitum,& quia imminet valde timor subornationis, minusque Iudex hoc facere ex offitio debet,Fely. in cap. propterea de test. nisi repetitio fieret ad declarandum suum dictū,aut casu quo omisisset in prima repetitione illum interrogare super aliquo ex interrogatorijs
305 partis aduersæ,vt dixi de test.in 5.par.sub n.199.† sed si testis sponte,& ex interuallo iret ad Iudicem,& vocato Notario actorum protestaretur se falsum dixisse vti subornatus,non debet audiri,postquàm cum iuramento,& seruatis seruādis iam deposuit, & quando cū prima sua depositione concurrunt aliæ probationes contra reū, per ea quæ supra adduxi in hac conclusione,& in proxima precedenti,quia præsumitur subornatus ad exculpandum,Fely.in c.litt.e,extra de presumpt.Alber.de test.n.4.Blanc.in l.generaliter n.2.C.de non nu pecu Farinac.q.46.de indic.& tor.sub n.56.nisi tàm congruentem,& verisimilem rationem diceret,& tali fundamento conualidatam, vt Iudex rationabiliter credere veram esse exculpationem, & ideo inuestigandum esset diligenter,& cogitandum qualis sit ista exculpatio, etiam extraiuditialiter,vt Iudex certior reddatur in sua conscientia, vi. Farinac.d.q.46.n.66.cum plur.seq.& dato quod amittenda esset talis exculpatio, nihilominus testis exculpans tanquā periurus,non esset fide dignus, quo ad subornatorem nominatum,Gabr.co.concl.de test.cōd. 52.lib.7.& Farinac.de indic.& tor.q.45.& 46.n.59.cum plur. seq. vt

præmonui

præmonui ſupra in 2.concl.circ.fi.& reperto quòd iſte exculpator fuerit ſubornatus pro exculpando, pôt formari nouus proceſſus ſubornatorius, de quo dixi ſ̃ n. ſed ẽt cum dubitatur de ſubornatione, non eſt ei credendũ, ne ponatur in diſcrimen totus proceſſus, quia ſi iterũ examinaretur, cùm non deberet examinari, & torqueretur pro eruenda veritate circa ſuas depoſitiones, vt ſ̃ de teſt.in 4.par.n.149.ſi ſuſtineret vltimã depoſitionem, eſſet allatũ magnum præiuditiũ fiſco, qui de hoc poſſet conqueri, ſecus ſi in tortura primum dictũ ſuſtinuerit, non obſtante exculpatione antedicta, quia fiſcus nullam læſionem recepit, ſed Iudex tm̃ in diſcrimine, & periculo cauſam poſuit eum audiendo, & examinando cũ nõ debuerat, quia facta tenent.l. pr̃e furioſo.vbi Iaſ.ff.de ijs, qui ſunt ſui, vel alie.iur.niſi iudex iſtum audierit d̃ mandato ſui ſuperioris, quo caſu in totum excuſaretur.l.qui iuſſu. de

306 reg.iur.cum ſimil.† Quando aũt iſte, qui ſolemniter depoſuit nõ eſſet ſimpliciter teſtis, ſed ẽt ipſe implicitus in cauſa tanq̃ ſocius criminis, & narrando factũ (vt in mandatario, & ſimilibus) tàm contra ſe, q̃ contra alios depoſuiſſet, & cũ dicta exculpatione tractaretur etiã de intereſſe ſuo, & de ſua exoneratione, tunc deberet audiri quãdocunq; ante ſententiam.l.non fatetur.vbi Bar.ff.de confeſſ.& Tind. de teſt.d. c.3.& 4.& adaptantur, quæ ſ̃ allegata fuere ſub 9.concl.vbi Burſat. d. conſ.201.n.147.& Blanc.in ſua prac.crim.in verſ.ijs præmiſſis, n.137. in fi.& deberet dari terminus ad docendum de errore, ita multa iura, & authoritates firmat Foller. in ver.& ſi confitebuntur, in 3.par.n.50. & 51.vbi limitat, niſi vltra confeſſionẽ eſſent aliæ probationes, & cum tali condimento oẽs ſupradictę concluſiones ſunt ſemper declarandę, & intelligendæ; oẽs enim Doct. in materia exculpationis hoc afferũt, videlicet, niſi aliæ coniecturæ, vel præſumptiones, aut probationes concurrant pro exculpatione, aut pro inculpatione, & ſm̃ eas exculpatio prodeſt, & non prodeſt, vt ſupra præmonui n.285.cum ſeq.

307 † Decima, & vltima concluſio (omiſſa concluſione de Iudice aſſerẽte in articulo mortis iniquam ſe tuliſſe ſñtiam, de qua vltra Marſ.in §. diligenter, & in d.§.reſtat, vi.latè Farinac.d.q.46.à n.76.vſq; ad n.90.) erit igitur vltima concluſio, quòd exculpatio dñi rei furtiuæ, non excuſat furem, licèt dixerit de ſua voluntate rem furto ſublatam eſſe, Bal.in l.ante omnes.§.recte.ff.de fur.& ita in prac.ſeruari, ait Clar.§. furtum ver.itẽ excuſator, vbi limitat quando furtũ eſſet factum à conſanguineis, vel à valde fido amico, (ſi amicus eſt, qui noſtra bona tollit.) D.Menoc.de ar.iud.caſ.298.n.4.& in re parui momenti, Bal. in l.

ſi

si sine col.2.C.ad velleia.Rim.iunior.cons.106.n.2.tom.1. sed si dñus primo quærelauit, aut quærelari fecit, & postea exculpat nullo modo prodest eius exculpatio, nisi quærela dubitanter data extitisset, & postea dñus rei dixisset, ipsum venisse in cognitionē quòd inculpat⁹ sit innocens, bonā reddendo rationem, vt per Farinac.de indic.& tor. q.
308 46.sub n.109.vbi dicit docendū esse de errore, & † ideo dr̃ quòd præsumptio innocentiæ rei, quæ resultat ex confessione, & expurgatione, offensi est potentior quàm præsumptio contraria. Mascard.de prob.d.concl.1135.n.7.8.& 9.& faciunt quæ supra dixi in materia ista. De innocentia aũt quando Iudici constat (non obstante quòd statutū velit contumacē haberi pro confesso, & conuicto) non debet Iudex, nec pōt eum condemnare, Bar.sing.in cons.suo incip.à dño Cyno. de Bononia, cū alijs per Mars adduct.in §.opportunè, n.8.& 9.vbi etiā
309 dicit, quòd licet statutum oēs exceptiones excludat, tñ non excludit exceptionem innocentiæ per Bar.sing.in l.edita, in penul.col. C.d eden.cum alijs, quinimmò dicit n.10.& 17. quod Iudex cognoscens suam s̄ntiam iniustam propter innocentiam rei nō debet eam exequi, Ang.& Imol.in l.à Diuo Pio.ff.de re.iud.de hac per D.Menoc.de arb. iud.q.38.vel debet Iudex potius renuntiare offitio suo, ne contra cōscientiā exequatur sententiā iniustam, vt per Mars.n.11. & n.12. vbi fauore innocentiæ Iudex ex offitio poterit examinare testes à parte, ex Bar.in l.1.§.si.ff.de qō.Doc. in l.& si non defendantur.ff.de pœn. & admittuntur testes domestici, & minus idonei.Mars.n.13.& alia multa in ꝓposito adducit, idem Mars.in §.secunda, n.30. & in §. vltima, à n.11.cum mult.seq.vbi latè de innocentia reorum ante, vel post condemnationem, & in §.constante, sub n.30.cum mult.seq.ostendit ea, quæ Iudex considerare debet, ne innocens inquiratur, & sub n.35.cū
310 seq.dat plura exēpla, in quibus est, vt si † quis dat operam rei illicitæ, tñ dicit non esse locum inquisitioni primum de mutuante rē, vel depositante apud vicinum, qui si inscio vicino eam asportat, nulla cōpetit actio illi vicino, s̄m de duobus socij; nam si aliter contractat aliquam rem de dicta apotheca non oritur actio criminalis; Tertiū exēplum est de re sua, per aliquē potentem indebitè detentam, quia Dñs potest dictam rem suā furtiuè accipere; Quartum quando creditor nō potest probare suum creditum, quod potest accipere quomodocunq; bona debitoris, sed hoc in foro poli, non in foro fori, & dicit non teneri vi bonorum raptorum, accipiendo bona debitoris sui ad sibi satisfaciendum, sed obstat regula ne quis in sua causa sibi ius dicat, quę
fallit

lit quando periculũ eſt in mora.† Itẽ dat aliud exẽplũ de eo,qui occidit Bamnitum virtute ſtatuti. ad cuius excuſationem quilibet de populo comparere poteſt per Bar.in l.vbi pactum.c. de tranſac.

Verùm ſi Iudex ex offitio cõtra furẽ ꝓceſſerit, vel ad denuntiam eius,ad quẽ ſpectat, & dñs Rei ſtatim cõpareat poſtq̃ ſciuerit, tunc excuſatio ꝓdeſt,niſi plenè de delicto cõſtaret,vt p Bal.in l.1.n.32.C. cõmu.delegat.& in ijs terminis loquunť Doc.quos Clar.adducit.d.§. furtũ,verſ. itẽ excuſatur,& Farinac.d.q.46.n.110.ad quẽ copioſius
311 recurre in materia exculpationis. Quid tandẽ de exculpatione vxoris adulteræ exculpantis adulterũ accuſatũ ab viro ipſius,aut à propinquis,dic,vt in prac.de teſt.4.par.n.57.lit.S.fo.192.

DE RECVSATIONE IVDICIS.

Voniã ſupra pluribus in locis ꝑcipuè ſub n 306. ĩ hac 3.par.de ſuſpitione,ſeu recuſatione Iudicis tetigi,nõ tamen ad ſaturitatẽ, viſis poſtmodũ quibuſdã doctis allegationibus D.Iuriſc.Monardi de Andrianis, placuit ex ijs nonnulla excerpere,quæ hoc loci ponẽda cenſui. igitur breuiter,& reſolutiuè in actu practico de more loquendo dico ſic. Quòd,
312 † Suſpecti oẽs Iudices,tàm ordinarij,q̃ delegati,hodie recuſari poſſunt.teſte Rol.à Vall.cõſ.19.n.16.ver.ſecundò nõ obſtat.lib.3. † &
313 recuſatio põt fieri in qualibet parte Iudicij.vt ĩ ſuis locis dicetur, De hac re,loquunť Cano.ꝑſertim Franc.in c.cũ ſpeciali.vbi latiſſimè de appellat.Ozaſc.deciſ.15.per tot.Caualca.deciſ.28.ſub n.109. in
314 2.par.† Excipiunť Papa,Imperator,& Principes ſuperiorẽ non recognoſcentes.Steph.Aufr.tit.de recuſat.n.6.car.66.cũ in eis eſſet oĩs ſuſpitio.l.1.ff.ad leg.Iul.de ambitu;& ità ſcribit D.Decia.reſp.26.n. 1.vol.1.& ratio rõnis eſt,quia ſuper illos nõ eſt aliquis ad quẽ poſſit
315 recurri,niſi ſolus Deus.& ĩ dicã,& dixi,n.234.p.1.† Qua de re ꝑſonæ,quæ pñt recuſari ſunt infraſcriptæ. Cardinales Illuſtriſsimi,ac legati à latere recuſantur,prout ſentiũt Dec.in c.nouit. n.3. de appellat.Boer.deciſ.269.n.5,Rol.d.cõſ.19.n.17.& Decia.d.Reſp.26.n. 14. intellige circa negotia foranea,& controuerſias Iudiciales. Senatus ſimiliter,& totum Parlamentũ,Synodus,& Vniuerſitas,Regius Magiſtratus ęque ſuſpecti allegari pñt,vt oñdunt Dec.& Boer.

in d.c.cũ ſpeciali.n.369.per tot.Port.Imol.in conſ.91.n.14.& per tot. vol.3. & ẽt Conciliũ Prouinciale(non œcumenicũ, nec synodus vniuerſalis)põt recuſari ex iuſta cauſa,vt teſtať Rip in c.1.de iud.cui adheret D.Menoc.Præſes,de arb.iud.caſ.458.0.3.idẽ in conſ.94. n. 7.lib.1.& Imol.d.conſ.91.dicit,quòd poteſt allegari ſuſpectus. Vicerex Neapol.& per cõſequens, ꝙ intelligitur allegatus ſuſpectus ipſe cũ toto Regno,& ideo Ciuitatũ illarũ Iudices abſtinere debere à iudicando,recenſet Lancel.de Attenta.in 2.par. c.6. tit. Poſt recuſationem,n.36.& ſeq.fo.159.& eſt pulcrũ conſ. D.Menoc. reſp. 2.incip.Cauſæ Finarien.n.90.& 91.idem conſ.94.vo.1. Nam quando caput dolet,oĩa mẽbra languent. Doctores quoq; oẽs Ciuitatis ſuſpecti allegari pñt,videlicet vnius Collegij,vt fuiſſe obſeruatum teſtať Alber in 2.p.ſtatu.q.101.qđ eſſe magnũ dictum cẽſuit Rol.d.conſ.19.n.16.Contrariũ ſentit Bal.in l.hoc modo.ff. de cõdit. & demoſtrat Dec in c.2.col.7.extra de iud.qui dicunt, ꝙ cõtra allegantẽ totũ corpus vniuerſale,ſeu totũ collegiũ,ꝑſumptio eſt,ꝙ recuſans p fraudẽ,ſeu affectatẽ ſuſpicionẽ allegauerit, tñ ceſſante fraude nõ eſt dubitãdũ,quin recuſari poſſit.c.cũ ceſſante.de appel.

316 †Sed hic quæro, ſi duo,vel tres de collegio fuerint recuſati,an totũ collegiũ cenſeatur recuſatũ,& teneo quod nõ,quia recuſatio ẽ odioſa.d.c.cũ ſpeciali. vbi Cano.de appellat.& odia ſunt extinguẽda.l.cũ quidã.de lib.& poſthum.c.odia.de reg.iur.in 6 Sed tres Doctores faciunt collegium,vt dixi in reper.Pract.de teſt.igitur ſtò cũ op.Bero.qui hanc qõnẽ in terminis pertractat,in cõſ.16.in cã. lib.3.

317 †Item de Iudicibus Delegatis locutus eſt ẽt Dec.in c.poſtremò. n. 1.de appellat.immò in illis nõ cenſetur ſublata recuſatio,etiã ſi Princeps ex certa ſcĩa cõmitteret cãm; nã intelligitur niſi à parte fuerit allegatus ſuſpectus. ità Nat.conſ.174.n.4.& D.Menoc.de arb.q 54 n.12.& 13. & ſi cauſa eſſet delegata cũ clauſula,ſuſpitione remota, intelligitur de friuola.vt poſt Spec. Anto.de Butr.Iaſ. & alios dicit

318 Nat.conſ.247.n.1.uo. 1.† Quinimmò pactũ non valeret,quod Iudex nõ poſſit allegari ſuſpectus iuſta cauſa ſuperueniente, tanq̃ contra bonos mores.l.ſtipulatio hoc mõ concepta.vbi Bar.de ver.oblig. Et ſupradictæ perſonæ pñt recuſari,ẽt ſi recuſatus eſſet valde integrę bonitatis,& religionis,& in magna dignitate cõſtitutus (vt ampliat Excell.D.Monard.conſultor)quorũ fauore à regulis iuris cõis recedimus.Dec.in c.poſtremò.n.10.de appellat.Rol.d.conſ.19.n.18.

319 deciſ.Ianuæ 27.n.9.Decia.d.cõſ.26.n.3.† Nã huiuſmodi optimæ

quaſi

qualitates,vt puta religionis,& vitæ timoratæ non tollunt suspitionẽ,quia septies in die cadit iustus.& in terminis post Nat. cõs.174. n.9.lib 1.trad.Bursat.d.cons.21.sub n.22.lib.& ità respondit Rol.d. cons.19.n.16. & oporteret ꝙ isti Iudices essent nedũ valdè religiosi,
320 sed ẽt Monaci Cistercienses, vel Carrusienses,† quibus ẽt conceditur iudicere in causis ꝓprijs, vt post Spec.& Ias.scripsit Rol.in sæ
321 pe citato cõs.19.n.10. † At vbi agitur de præiudicio tertij,cessat ꝑsumptio illa,quod quis præsumitur bonus; ita egregiè per Nat. d. cons.174.n.9. vo.1. ad quã reg.vi.D.Menoc.de præsumpt.

Præterea si personæ his insignibus qualitatibus præditæ, non possent allegari suspectę, sequeretur absurdum, quia non daretur appellatio ad Principem, contra tit. ff. de off.deleg. immo, quod plus est,appellatur in controuersia à Concilio. vt per Cano. in c. in multis.17.distin.†multò magis ꝓponi potest recusatio, cum de vno ad aliud licitè argumentat Decia. d.resp. 26.n.16. Vant. de nullit. ex defec.iurisd.ord.n.143.vbi ęquiparantur recusatio, & appellatio,quo ad iurisdictionem suspendendã,per iura ibi per eũ adduc.

Huic ꝓxima est allegatio incompetentiæ.glo.& Doc. in clem.1. C.de seq.poss.& foue.Fely.in c.ex parte,de off.deleg. trad. Bar. in l. exceptionẽ.ad fi.C.de except.Quæ incõpetentia opponi põt in quolibet Magistratu,vt Florentiæ determinatũ fuit ex Rescripto Ducali, die 24.Martij 1600.quæ à tribus DD.Iudicibus Rotæ cognosci dbet.

Si ergo ꝑsonæ huiusmodi nominatæ,q̃ sunt egregię,imo Illustrissimę possunt allegari suspectæ; quis ꝑfectò affirmare audebit,quòd alij Iudices inferiores, & Pedanei, de quibus satis locutus sum in prac.de test. sub n.83.cum seq.p.5 non possint allegari suspecti?
322.† At Dij boni quãto magis recusari poterunt Notarij actorũ, & alij,vt Cancellarij in statu Serenis. D. mei,qui vice notarij actuarij funguntur. & de huiusmodi in specie locutus est Bal. in l. apertissimè. §.sæpe. C.de iudic.relatus à Lanfr.in c. q̃m contra. n.6. vbi latissimè materiã hanc recusationis explicat. de ꝓbat.Dec.in d.c.postremò.n. 2.in fi.de appell.& nouissimè Asfin.prac.§.14.c.26.& in indiuiduo Boer.decis.258.n.7.vid.quæ dicam infra n.
323† Simili modo de executoribus sentiendũ est,vt tenet Dec.in c.nouit.n.6.& 7. de appellat.qui pñt recusari qñ pñt inferre grauamen, secus de executore nudi facti,quod dictum exornat Caualca. decis. 28. n.95.par.2.conueniret magis ijs resistentia, quam recusatio, vt dixi latè supra in 2.par. ferè per tot.

. Veruntamen inueniuntur quidã tàm interessati, qui renuunt abstinere cũ recusati fuerint, & ex eo magis augetr suspitio, qđ ẽt Senatores, qui Dñium Reip. rappresentant, quinimmo Dux ipse, libẽter se abstinent, nedum qñ existimant posse ex aliqua causa recusari, vt
324 Ianuæ vidi, absq; vllo indignationis signo, † & de iure Iudex recusatus suspectus, quando votatur, non debet interesse, etiam si votũ suum non det. Capic. decis. 138. n. 5. Quinimmo, ẽt summus Põtifex, vel Imperator, qui non valent allegari suspecti, vt s̄ diximus, tanq̃ Iudices in controuersijs litigantiũ, vt in magnis causis feudalibus, & status; tñ iusta recusationis causa subsistẽte, solent ex honesta te dare Iudices non suspectos, & cãm alteri delegant. vt post glo. in c. nullam. 2. q. 5 & per alia iura concludit D. Menoc. d. cons. 458. n. 59. & 69. & d. cons. 94. n. 12. vol. 1. vid. supra n.
325 † Est tñ verũ, q̃ si recusatio sit notoriè frustratoria, affectata, vel falsa, ijs tribus de causis (maximè in criminalibus) reiecta, non impedit Iudicẽ, quo minus ad vlteriora ꝓcedere non valeat. vt p Ionc. & Frã. in d. c. cũ speciali. q. 33. Lapp. alleg. prima, n. 362. & alios, quos adducit Lancel. de Attenta. d. tit. Post recusationẽ. 2. par. c. 6. fo. 158. n. 24. quæ tñ cessant in Notarijs actorũ, qui semper præiudicare pñt etiã in exẽplando processus, & sñtias, salua pace bonorũ, quælibet enim scriptura debet carere oĩ suspitione. Bal. in l. 1. C. de Relat. & eis saltem est dandus adiunctus qñ sunt Notarij ordinarij Banchi Potestatis. Nat. cõs. 152. n. 6. lib. 1.
326 † Supradictã verò regulam vniuersalem, vnica tm̃ ipse limitatione perstringam, vt nec Iudices, nec Notarij valeant recusari, qñ cõi cõsensu partium sunt electi, p reg. vulg. Brocardicam, qđ approbo nõ improbo; de qua locutus sum in prac. de test. par. n. 91. pulcrè in terminis Asin. d. prac. §. 14. ca. 8. n. 5. sublimita si noua non superuenerit causa. Lancelot. vbi supra n. 15. & 60.
327 † Nunc de ipsa recusatione ꝓponenda dicendum est, & in primis illa deducenda est oretenus statim, & post in scriptis ad instar appellationis. iux. not. per Rol. d. cons. 19. n. 18. vt dicit D. Monard. n. 37. sed non debet deduci in forma libelli. vt per Tolos. decis. 110. n. 5. & ante lit. contestatam est materia. l. appertissimi. C. de Iud. At potest de consuetudine in qualibet parte iudicij deduci iusta causa subsistẽte. ar. l. de ætate. §. ex causa. ff. de inter. act. l. si iure ff. de re. iud. glo. in d. l. apertissimi. C. de iud. Sicut dr̃ de appellatione, q̃ in omni actu ꝑiudiciali interponi põt. Lancelot. de attẽta. 2. p. c. 6. tit. post recusationem.

329 tionẽ.n.1.& 60.† Sed n.49.limitat nõ esse verũ si ꝓponatur causa iã instructa. idẽ Franc.in d.c.cũ speciali. 2.concl. sublimitando qñ causa non est noua,& qñ causa est coram illo Iudice, à quo dat̃ ap-
330 pellatio. †Sed quid si traditis motiuis à Iudice, contra alteram partẽ? teneo ꝙ non,quia dr̃ recusatio affectata. ar. § tria onera tutelarum. Instit.de excusat.tut.& hæc non est causa sufficiens.

An aũt si per solam allegatam suspicionẽ,ille qui recusatur nolit abstinere,& p̃sumat non posse recusari, an inquã iste Articulus sit consilio sapientis mittend⁹, resolutiuè teneo ꝙ non; ex quo recusatio sola,& simplex,non põt prohiberi. l.si plures.de testa.tutel. l.Imperatores.ff.de priuil.cred. & recusatio sola non requirit causæ cognitionẽ. ar l.4.§.duas ff.de damn.infec. Et sicuti Iudex non potest appellare à dicta recusatione,per ea quæ dicta sunt n. ità nec cõmitti debet articulus, qa si de quo magìs,ergo de quo minus,tex. & ibi Doc.in auth.multò magis.C.de sacr.sanc. Eccles. & à decreto
331 †suspicionis non datur appellatio.Carauit. Rit.265.& vid.Io.Ant. de nigr.super constitu. Regn.cap.217. & appellatio,& recusatio à pari procedunt. Ro.cons.220.n.4. Redeundo ad proponendã recusationem,est aduertendũ,ꝙ in illa debet exprimi vnico contextu causa iusta,& legitima, per quã Iudex,aut Notarius iure merito recusati, pariter exclusi remaneant à d.iudicio,vel ab ea causa, & lite. D.Menoc.de arb.cas. 458.n.12. & sentit D.Decia. d.cons. n. 15. & debet recusatio proponi infra tp̃s,quod dat̃ ad recusandum ad trad per Dec.d.c.cũ speciali.n.2. Caualca.d.decis.28.n.98. cum
332 seq. & n.104.vbi vnũ notatu dignum dicit,† Nempè ꝙ Iudex allegatus suspectus poterit assignare arbitris electis, terminũ ad terminandã,& probandam suspicionẽ,cũ pęna,& declaratione,ꝙ d.termino transacto procedet ad vlteriora super meritis,& ad pęnã, vbi ità iudicatum dicit. Terminus aũt esse debet,vt statim cognito per partẽ,quod Iudex sit suspectus,& ità scit,& potest tuta cõsciẽtia iurare,sic allegat,recusat,& iurat. quod sufficit ꝓ expressione causæ d iure ciuili.Rol.d.cons.19.n.14. cons.31.in fi. vol.3. Cott.memorial. in verb.iuramentũ probat,ver.& idem de suspicione. secus de iure Cano.vt ĩ n.337. Et iuramentũ hoc venit appellatione probationum,Ant.de Pet.trac.de iuram.effec.72. ver. Duodecimo, & est tanti effectus,ꝙ aduersus illud nulla recipiatur contraria aduersa-
333 rij probatio. Menoc.de arb.iud.cas.202.n.36.† & operatur ꝙ apposita recusatione cum iuramento,statim Iudicis iurisdictio suspenditur.

ditur. Put.decis.380. n.5.lib.1. & omne exercitiũ iurisdictionis cessat. Mille in ver.iurisdictio sicut fo.194.Cor.cons.247. col.1.vol.1. Dec.cons.275.col.1. Vant.de nullit. ex defec.iur. or. nu. 140. Rot. decis.84. vbi distinguit & Couarr.prac.q. c.26.

334 † Præterea si causa principalis agatur per Procuratorem, oportet vt habeat speciale mandatũ ad recusandum Iudicem; vt p eundem Rol.cons 19.n.2.& recita.D.Caualca.decis.28.n.108.p.2. Rebuff.trac.de recusat.artic.1.glo.1.n.1. vo.3.

Recusatione, seu suspicione Iudicis legittimo modo allegata,
335 coram eodẽ Iudice, litis † deinde causæ sunt ꝓbandę coram arbitris eligendis.iux.formam,quã trad.D.Caualc.d.decis.28.n.102.& seq. & n.97. vbi allegat Auffre.de recusat.n.3.car.65, Dec.in d.c.cũ
336 speciali. n.2 † & sententiam latã per eos super causa principali ipsemet Iudex executioni mandabit, à qua executione si appellatũ fuerit,appellatio non deuoluitur ad Iudicẽ recusatum, sed ad Iudicem appellationũ. hæc colliguntur ex Oria.in d. c. qm contra.§. recusatione .iux.prac.iuris ciuilis.teste Roch in sua prac de recusa-
337 tione. † De iure aũt canonico alia forma seruatur sm Roch. vbi s. Nam allegata causa expresse suspicionis legittima, quæ si vera esset Iudicẽ à iudicando repelleret, eligunt arbitri ad effectũ tm cognoscendi de causa suspicionis. C.cũ speciali.& c.secundo.de app.vbi Cano. & probata cã legittima, cãm principalem alteri iudicandam cõmittunt; si verò causa nõn fuerit probata, vel legittima non fuerit, tunc Iudex procedet. At si arbitri non erunt concordes in procedendo super d.recusationis causa, Iudex recusatus ꝓcedet, facta prius monitiõne, de qua s. n. sed re vera adhuc suspicio viuit,& factũ, seu discordia arbitrorum parti p̃iudicare non debet, l.pfamilias.de hæred.instit.qua de re bonum est vel tres arbitros eligere, vt si duo conueniunt actus valeat, vel superior adeundus
338 est, vt dicit Lancelot.vbi s.n 57.cum seq.† At in Notarijs Actuarijs non est necesse cãm suspicionis inserere, sed sat est p̃stare iuramentum. ità consuluit Anca.cons.264 refert Cagnol.in l.librarius. n.50.ff.de reg.iur.& Alex.in cons 104 n.3.in fi. vol.5.dicit q in Notario Consultore, & Procuratore militat dispositio l. apertissimi. C de iud.quæ non requirit causæ exp̃ssionẽ,sed iuramẽtũ sufficere.
339 † Si verò Iudex allegatus suspectus, moriatur, successor poterit iudicare.c.cũm cessante,de appellat. & si causæ pendeat relatio corã Senatu, poterit Iudex successor statuere terminum parti ad reportandam

tandam resolutionem, vel moratoriam. ne causa inexpedita remaneat, iux. prac.l.properandum. C.de Iudic.

34 † Sed pone ꝙ causa nequeat expresse allegari, aut probari nisi cũ scandalo, & periculo; tunc recurrit̃ ad superiorẽ omni tutiori via, coram quo facta fide, ipse mandabit vt causa alteri committatur. vi. tñ Auffrer.circa hoc, d.tract.de recusat.n.67.

341† Quæritur modo si Iudex allegatus suspectus nolit se abstinere, nec permittere, vt cognoscat̃ super ipsa recusatione, an processus sit nullus, vel nulla sententia, stante dicta suspicione allegata. & Doc. cõiter tenent ꝙ non, nisi per recusantem fuerit appellatũ. Cano.in d.c.cùm speciali. Anto.Gabr.concl.5.lib.2.tit.de iud.Aret.in §.ergo siquidẽ.n.3.Instit.de fide hæred.Paris. cons.31. n. 88. vo.1. Neuiz. cons.36.in princ. Vant.de nullit.ex defec. Iurisd or. n. 140. Gigas cons.91. ver.nec prodest Aduersario.pag.119.vbi hanc esse cõmu.

342 senten. † Nec sufficit appellatio, nisi fuerit prosecuta, alioqñ sententia nõ poterit dici nulla. Gigas cons.83. vers. Præterea, pag. 113.Qui in vers.seq.incip.Quinimo absolutè, & intrepidè tenet, ꝙ talis sententia non possit dici nulla post recusationem, nisi petita esset electio arbitrorum, & deuentũ ad eorum electionem, vi.Capel. Tolos.q.479.n.4 Contrarium de appellat. non prosecuta tenet Lancel.2.par.c.6.ver.si pō recusationẽ, n.17. & ità iudicasse Rotã dicit.

343† Quæro etiam si Pater, aut filius, vel gener Iudicis sit Aduocatus in d.causa, an sit legitima occasio recusandi Iudicẽ, & arguendo à sufficienti partium enumeratione, non videtur hæc causa comprehensa inter alias causas iustæ recusationis quod arg.valet per iura, q̃ adducit Euerar.in sua Centu.in loc.51.facit tex.in l.Nam ad ea. ff.de leg. & ità tenet Lancelot.de attenta.2.par.c.6.n.40.fo.139. & Alba. cons.92.n.2.vo.1.

344 †Causæ verò legitimæ recusationis iustæ, multæ enumerantur à Doctoribus supra citatis, & Roch.in eius prac.rubr.De recusat. Iudicis, adducit causas 33. Marant.in eius prac.enumerat causas 40. in 6.par.sub n.114.p.2.recenset causas 84. Sed vt ingenuè fatear habent oẽs ortum ab istis quinq; duntaxat fontibus, & sunt Amor, odium, precium, timor, & ignorantia; quia in ijs, & ab iis pendent omnes aliæ causæ suspicionum, mediatè, aut immediatè; ad hæc vi. Franc.in c.postremò.de Appell & Lanfran in d.c.qm̃ contra, ver.recusationes, de probat.& Capy.decis.137. & 138. Et ijs finis impositus sit tertiæ parti ad laudem Dei, & sub correctione semper.

SVM-

SVMMARIVM

QVARTÆ PARTIS.

1 IVDEX liberi arbitrij cuncta diligenter examinare debet.
2 Iustitia vera qualiter dipingitur.
3 Iudex rigorosus in pcedēdo, æquus in sentētiādo.
4 Iudex in dubio mitiorem partem sequitur.
5 Iniuria eadem respectu vnius dicitur atrox, respectu alterius non.
Iudex in atrocioribus delictis pnus ad cōdēnādū.
6 Executio sententiæ maius damnum affert captura, tortura, & sententia ipsius.
7 Rigor & crudelitas differunt.
8 Iudicis crudelis proprietas.
9 Iudices caueant ne in iudicio aliquid dicant, quod vulgo iniquū videatur.
10 Arbitrium liberum an importet, quod standū sit declaratoriæ iudicis.
11 Quibus ex causis quis sine accusatore damnetur.
12 Pœna simpliciter intelligitur de corporali.
13 Pęna capitalis triplex. n. 17.
14 Verba in dubio secundum subiectam materiam intelligenda.
15 Statutum de amputatione membri, intelligitur de manu.
16 Statutum loquens simpliciter de pęna capitali, intelligitur de minori.
17 Pœnarum septem species.
18 Pœnæ, quæ non sunt hodie in vsu.
19 Pœnarum hodie duo membra omnes species comprehendunt.
Blasphemi pœna erat mortis
20 Pœna blasphemiæ quæ hodie est in vsu.
Pœna mortis corrumpentibus Dei, ac Sanctorum Imagines.
21 Pœnæ mortis quinq; species assignantur.
21 Iudęi à fide auertentes suos contribules, & hæretici cur comburendi.
Pœna mortis, quæ hodie est in vsu.
23 Consuetudo præstat vim statutorum formam transgrediendi.
24 Confiscatio bonorum in pœnis arbitrarijs, an venire possit.
25 Confiscatio bonorum quando locum habet.
26 Confiscare bona an propter arbitrium liberum licet.

Confi-

45 *Extẽsio an fiat in pęnalibus, & correctorijs. 47.48.49.& seq.& 86.in fi.*
46 *Extensio non fit vbi eadem est ratio.*
Receptans delinquentem diffamatum, an magis pœnæ obnoxius sit, quã receptans non diffamatum, sed vere delinquentem.
47 *Dispositio odiosa, & exorbitans quando de vno casu ad aliũ casũ trãsit.*
Dispositio antiqua quando per nouam declaretur.
48 *Ratio statuti est attendenda.*
Delictum publicũ magis aggrauat, quam occultum. 40.
49 *Verba vbi non conueniunt, nec dispositio.*
50 *Mala exempla esse euitanda.*
In pœnalibus quando non est recedendum à proprietate verborum.
51 *Casus similis non compræhenditur in statuto quando de illo loquitur aliud statutum. & 52.*
Diuersitas in iure, & ratione, diuersificat iudicium.
Casus ommissus non venit in eadem dispositione quando per alteram dispositionem comprehenditur non ommissus.
53 *Statuta duo diuersam pęnã dictantia pro eodẽ delicto, qualiter intelligẽda.*
54 *Excusationum casus contingentes.*
55 *Nobilitas an & quando excusat delinquentem.*
56 *Pœna homicidę qui ex proposito deliquit.*
57 *Assassinorum pœna.*
Famosi latrones qua pœna puniuntur.
Pœna furum, item fraudatorum, falsariorum, sortilegiorũ, libelli famosi. infra Libelli famosi.
58 *Consuetudo seruanda in pœnis imponendis. vid. in prima par. n. 32.*
Pœna an loci delicti, vel iudicij sequenda. n. 125.
59 *Delinquens qua pœna puniendus.*
60 *Pœna fugientis è carceribus.*
61 *Pœna detrusionis in Monasterium.*
62 *Pœna vltimi supplicij quibus verbis compræhendatur.*
63 *Cautela vt in pœnis tollatur dubietas.*
64 *Pœna in arbitrarijs an vsq; ad mortem inclusiuè.*
65 *Pœna à statuto taxata, & vltra arbitrio iudicis, quid hoc importat.*
66 *Statutũ imponẽs pœnã amputationis manus, vel aliter, qualiter itelligẽdũ.*
Pœna alternatiuè in statutis vna expreßa, altera non, quid iuris.
67 *Arbitrium liberum, & absolutum, non potest facere delictum non capitale, quod sit capitale.*
An de non delicto delictum.
68 *Pœna omnis hodie cur arbitraria censeatur.*

Lex

Appella-

Practica

138 *Practica damnandi memoriam Defuncti.*

139 *Filius iniquitatem Patris non portabit, qualiter intelligendum.*
Pater qualiter punitur in filium.

140 *Delicta quibus memoria damnari potest. & sup. n. 136.*

141 *Pœna non declarata contra authorem, an possit declarari contra hæredem. inf. in 5. par.*

142 *Paria sunt sententiam esse latam, vel Reum esse conuictum. de hac re infra n. 224. 225. 226. & seq.*

143 *Pœna nunquid transeat ad hæredē si appellatione pendente Reus moriat.*

144 *Quid si post condemnationem ante executionem moritur.*
Cadauera damnatorum an pro anotomia concedantur.

145 *Hæres an possit defendere mortuum indefensum.*
An possit reuocare confessionem defuncti.
An appellari possit.

146 *Accusatore mortuo an iudicium remaneat extinctum.*
Fiscus succedit loco accusatoris.

147 *Pœnæ an sint multiplicandæ, & quomodo. 150.*

148 *Delictorum vnus tantùm finis est.*
Pœna insultus, & armorum, confunditur cū pœna vulneris, & q̄ñ, nō.

149 *Delicta tot sunt quot delinquentes.*
Item tot sunt quot personæ iniuriatæ.
Quid circa res plures vna vice exportatas.

150 *In delictis attenditur quod principaliter fit. 148. sup. 124. & 96.*
Vulnera plura vno ictu illata, an pro numero puniendo.

151 *Vulneris appellatione venit scissura & qualiter.*

152 *Dentes appellantur arma, sed largo modo.*
Percussio tumefacta cum arma, si opus habet apertura vt mederi possit, an veniat appellatione vulnerum.

153 *Plures pro vno delicto an, & quando tenentur. 163.*
Tex. § si quis quinq; solidos. de pac tenen. declaratur.
Soluenti pro socijs repetitio datur.

154 *Factum quando dicatur vnum ex diuersis actibus, vel quando plura facta censentur.*

155 *Sententia absolutoria, vel condemnatoria contra vnum ex pluribus socijs, an alijs prosit, vel noceat. 158. & 159.*

156 *Delicta connexa quæ dicantur.*

157 *Connexorum idem iudicium.*
Practica seruanda quando ex pluribus socijs criminis, alijqui sunt presentes in carceribus, alij absentes, & fugitiui.

Cautea

Cautela pcedendi cautè cōtra Reos præsentes, & absentes. vi. inf. n. 163.
158 *Sententia quando contra vnum ex pluribus ferri potest. sup. n. 155.*
159 *Sententia lata contra principalem quando nocet accessorio.*
Sententia lata contra Homicidas, quando nocet hæredibus occisi.
Sententia lata contra principalem quando nocet possessoribus bonorum.
Sententia lata contra seruum quando nocet Domino.
Sententia lata contra filium quando nocet Patri.
160 *Sententia lata contra adultum an noceat Curatori.*
Sententia in ciuilibus lata contra præsentem, non nocet tertio non vocato.
161 *Iustitiato vno, qui fassus est delictum, quod non fecit, si delinquens venit in fortiam iustitiæ, an pœnā euitabit, eo quia iā executa est in aliū.*
Pœna contra innocentem ignoranter executa, an releuabit verè nocentē.
162 *Innocens quamuis condemnatus potest semper audiri.*
Forma sententiæ contra bannitos contumaces.
163 *Sententia contra plures qualiter sit ferenda.*
Plures delinquentes in vno facto interuenientes, an eadem, vel diuersa pœna puniantur. latè tractatur. declara. n. 184.
164 *Statutum Mantuæ sub Rubr. de Homicid. declaratur. 174.*
L. quoniam multa facinora. C. de vi. pub. & priuata.
165 *Agentes, & patientes pari pœna puniuntur. fallit n. 180.*
166 *Operam rei illicitę qui dat, pœna ordinaria plectendus. declara. sub num. 180. maximè cum potuit prauidere periculum. n. 181.*
167 *Pœna pro modo culpæ cuiq; imponenda.*
168 *Pœna est commensuranda delicto.*
169 *Animo bastonandi tm̄ quis si occidat, an de occiso teneatur.*
170 *Inclusio vnius exclusio alterius.*
171 *Iudex ordinarius secundum acta, & probata iudicare debet.*
Dolo cessante cessat pœna ordinaria.
Paria sunt non esse, vel esse non posse.
172 *Qualitas vulneris facit indicium contra illum, qui talia arma habet apta ad illud vulnus. Bertazol. cons. 232. declaratur.*
173 *Animi mutatio non præsumitur.*
174 *Statutum Mantuæ de Homicid. §. & intelligatur, declaratur.*
175 *Non dicitur hoc esse quod ab hoc contingit abesse.*
Animus quandoq; non sumitur ex qualitate armorum, quibus vtitur. Bal. in l. mandati. C. eo. declaratur.
176 *Statutum Mantuæ de Homicid. §. Prębentes verò declaratur.*
177 *Accessorium sequitur naturam sui principalis.*
Præcedentia declarant sequentia, & ècontra.

Statutū

Compo-

Episcopus

Exten-

Extensio actiua, & passiua quando locum non habet.
441 *Statutum à contrario sensu, an recipiat extensionem.*
442 *Extensio in limitatis non habet locum.*
443 *Statuti verba sunt attendenda, declara, & limita, cum plur. seq.*
444 *Verba vbi non conueniunt menti, nec dispositio iuxta corticem verborum est intelligenda.*
445 *Verba in statutis sunt intelligenda secundum com. vsum loci statuti.*
446 *Masculinum quando concipiat fœmininum.*
447 *Taciti, & expressi an sit eadem virtus.*
448 *Extensio de masculis ad fœminas in criminalibus.*
Fœminæ an sint ligatę statutis, & seq.
449 *Verba vniuersalia quibus masculinum concipit fœmininum.*
450 *Sermo indefinitus in dispositione legis, non equipollet vniuersali.*
451 *Statutum contra bamnitos, an extendatur ad mulieres bamnitas.*
Fœminæ à quibus negotijs sint exclusæ.
452 *Immunitas concessa generi an comprahendat fœminas.*
453 *Masculinum in pœnalibus, & odiosis, an concipiat fœmininum; quid in correctorijs num. seq. quid in exorbitantibus.*
454 *Statutum contra fugientem à carcere, habet locum & in mulieribus.*
455 *Statutum quod filij bamnitorũ expellantur de Ciuitate, odiosum est.*
456 *Statutum contra adulterum non habet locum contra adulteram.*
457 *Statutũ loquens in bamnito non habet locũ in bamnita, quid in receptatore*
458 *Fœminæ an ligentur statuto de receptoribus bamnitorum.*
459 *Statuta an, & quando ligent forenses.*
460 *Contrarium quando probari non potest.*
461 *Pœnæ statutariæ tantùm, & non delictorum, haud ligant forenses.*
Marmirolum Rus deliciarum Sereniss. Ducis Mantuæ.
462 *Per Statutum prohibens putrida eijci super plateam, an prohibeatur deferri coria.*
463 *Itinerantes an ligentur statuto contra deferentes arma.*
464 *Publicatio proclamationum, quando afficiat remissiuè.*
465 *Forensis non ligatus statutis, nõ pòt illis vti, nec gaudere eorũ priuilegio.*
466 *Surdus non ligatur statuto de sono campanæ.*
467 *Forensis quando ligatur statutis, eodem modo excusari potest sicut subditus.*
Contrariorum eadem disciplina.
468 *Statutum vbi non potest habilitare, nec inhabilitare.*
Reg. quòd tantum operetur propositum in proposito, quantum oppositum in opposito.

Odiu m

HORTENSII CAVALCANI DE BRACHIO REGIO

PARS QVARTA.

FOrmato processu tã offensiuo,quàm defensiuo, reliquum est venire ad expeditionem,vel in absoluendo,aut in condemnãdo
1 reũ. † Qua de re Iudex liberum, & absolutum habens arbitriũ procedendi, & condẽnandi,cuncta diligenter examinabit. c.Iudicantem 30.q.5.& l.3.ff.de Test. ac recta statera sñtiam ponderabit. c.cùm æterni, de
2 re Iud.in 6.memoriæ mandando,& præoculis habendo,† ꝙ Iustitia vera depingi solet, & describi ab vna parte cum ense, & igne, ab alia verò cũ palma oliua intexta, sic tamẽ, vt superior oliuæ permaneat, quasi misericordia sit victrix; quãuis rigor æquitati par e-
3 xistat; † quia in ꝓcedendo expedit Iudicẽ rigorosum esse,veruntamen in sñtiando iustũ,& magis æquum esse decet. §.1.vbi glo.institu.de iust.& iur. in procedendo executor rigidus,sed in iudicando iustus Iudex,qui sm̃ Senec.citò intelligit,& tardè iudicat. † &
4 semper in dubio mitiorẽ partẽ sequi dbet tanq̃ tutiorẽ.l. semper.cũ mult.simil.de reg.iur.nisi atrocitas delicti, & mala qualitas delinquentis aliter suadeat Bal.in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff. de ijs, qui not.in fin. & in l quicunq;.C.de ser.fug. exemplũ de alapa officiali data, quia est imponenda maior,nõ minor pœna, q̃ priuato. idem Bal.in c.1.§.iniuria.in princ.de pac.iura.fir. Marant. prac. 4. par.n.55. & Mars.in l.1.n.23.ff.de quæstio.& Gomes. pulchrè de
5 delict.c.6.n.4.dicit † ꝙ iniuria alicui facta,respectu personæ potest atrox iudicari,vel rõne qualitatis iniuriæ,aut loci, & vi. D.Menoc. de arb.q.85.n.4.in atrocissimis quidẽ delictis Iudex promptior esse debet ad condemnandũ. Bal.in l.ita vulneratus. 1.lect.ff.ad leg. A-
6 quil.Cęterum in vniuersalibus mitis,& æquus, † Nam licèt captura afferat ꝑiuditium magnũ,tortura damnum maximũ, & senten-

tia

tia vtquãmaximum ; tñ executio sentẽtiæ est damnum supra modũ irreparabile, ita ꝙ licitum sit resistere de facto, vt latissimè dixi in secunda par. huius tract. sub n. 120. cũ seq. & est summopere aduertendũ ne confundantur termini iustitiæ, vt aliqui faciunt, qui cre-
7 dunt † crudelẽ idem esse qđ rigorosum, sed re vera decipiuntur, imò animam suã illaqueant. qm̃ crudelitas est proprium Iudicis tyranni, & rigorositas Iudicis magnæ authoritatis, Put. in verb. crudelitas, cap. 1. Fab. à Montelo in eius prac. arb. artic. 18. nu. 3. fo. 49.
† & tunc dr̃ Iudex crudelis, qui non habet distinctionis regulã, & nemini parcit, licèt excusationi locus sit, vt dixi in 3. par. n. 3. & nulli cõpatitur, nec sexui, nec ætati, nec moribus, exemplum de Nerone, ac de Herode, quorũ fuit proprium crudeles esse, & innocentes occidere (vt dixi in p̃cedenti par. n. 207.) Alij honorẽ acquirere existimant, cũ rigorosos se p̃bent, vbi æquitas secus suadere videtur; quos ignaros, & ꝓteruos Iudices appellat Catal. de sindic. nu. 26. & ij sunt qui iustitiam claudã, & mancã reddunt, immo iustitiã monstruosam faciunt: vi. Tiraq. de retract. lignagier. §. 15. glo. 1. vbi
8 pulchrè loquitur, † Vnde condemnare non condemnandũ, vel absoluere non absoluendum, aut pœnam sine causa augere, vel minuere, sed propriã ceruicem attendere, est ꝓprium ignari, & crudelis Iudicis tyranni; sm̃ glo. in d. l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de ii, qui not. infa. Fely. in c. inter cęteras. de rescr. Dec. cons. 100. Mars. prac. §. constante, n. 24. Boer. decis. 317. n. 3. Clar. q. 43. ver. Scias. vbi
9 Baiar. † ait ꝙ Iudices cauere debent, ne aliquid dicant in iudicãdo quod vulgo iniquũ videatur, & ei⁹ opinioni nõ applaudeat, q̃ vulgi opinio videt̃ quoddam ius naturał̃r insitum, licèt de iure scripto possit talis opinio vulgi cauillari, per glo. in l. maior annis. C. de transac. Verùm ad claudendum ora vulgi non sufficerent Pedamontanæ stuppæ ex canabe, aut lombardicæ ex lino, & hac de causa dixi vanas voces populi non esse exaudiendas; vt in prac. de Test. par. 3. sub n. 210. sicut arbitrij nr̃i non est, quid quisq; loquatur, sed fac
10 bonũ ne timeas: † ità arbitrium liberum importare videtur quod standũ sit declarationi in re dubia iudici nostro. l. cùm quidã. la 2. ff. de legat. 2. quia p̃supponitur abesse dolus. l. creditor. §. in bonæ fidei. n. 14. de act. limita, si à Principe in contrarium ordinatum non sit. l. 2. ff. de noxal. l. liberorum. ff. de ijs, qui not. infra. l. sancim⁹.
11 c. de test. & l. præcipimus. C. de appellat. † an & quibus de causis, quis sine accusator condemnari possit, vid. Dec. in l. ea est natura
im

in addit.de reg.iur. Ancar.in c.1.de accusat.in 6. inter quos quando delictum est notorium,& quando ex officio potest procedi.

Et cũ de interpretatione pœnarum,& de impositione earũ tractandum sit,tã de iure cõi, q̃ statutario, per nonnullas breues regulas hoc ex-
12 plicabimus; † Quotiescunq; igitur fit mentio de pęna simpliciter, semper est intelligendũ de pęna corporali. Abb.in c.inter alia. vers. ex hoc de immun.Eccles. Clar.Clem.2.§.1.de hæret. Carauit.rit.79 n.4. nec obstat l.semper in obscuris. vbi Dec.n.12. de reg.iur. qm̃ habet locum qñ sub vno verbo diuersæ res cõpræhenduntur,† excẽplum de pęna capitali,quæ stat in triplici differentia,vt statim dicã,
13 quia intelligitur de minori; † Idem qñ pęna esset vel corporalis, vel pęcuniaria,quia de pęcuniaria intelligitur l.penul.ff.de pęn. Verùm sm̃ subiectam materiã pęna debet accipi vel pro corporali,vel pecuniaria, ridiculũ.n.esset,ꝙ pro iniuria simplici pęna intelligeretur de corporali,& pro atroci iniuria intelligeretur de pecuniaria, nisi ex qualitate personæ,& circunstantijs aliter dicendũ
14 sit. † qm̃ verba in dubio sunt intelligenda sm̃ subiectam materiã. l.si vno anno.ff.locat.vid.Fely.in c.penul.de sent.excom. & Dyn.in reg.in obscuris de reg.iur. in 6.& Cano.in c.penult.de except.& latissimè per Bonacoss.(qui alios alleg.) in suis q.crim.super statu. in ver. pęna per to.

15 † Similiter statutum loquens de pœna amputationis mẽbri, intelligitur de manu,tex.in auth.vt nullit.Iud.§.vlt., & ibi Doc. scilicet de manu minus fructuosa,per c.in pęnis,& c.in obscuris de reg.iur. in 6. Cępol.in l.si fugitiui,n.2.3.4.5. & 35. vsque ad 40. Euerar. centu. in loc.à priu. ad hab.Crass.co.op. c.2.9.19. Gomes.reg. Canc. de annal. poss.q.48. col.1. lit.c.

16 † Si verò statutum loquitur simplr̃ de pœna capitali, tunc de minori pœna,hoc est de pœna exilij, Bar.& Doc.oẽs com.in l.transigere.C.de transac. vbi Mant.n.31.& 32.cum seq. tex. cuncta glo. in l.1.C.ne Iudęi mancip.Christi. Bal.in l.fi. in fin.c.quæ res vendi.nõ poss. Claud.in l.vt vim,de iust.& iur. & ita sunt intelligendi Cano.tex. & Glo.in c.inquisitionis de accusat. glo.in §.in summa.ver. extraordinaria. Institut.de iniur. l.facularij.§.sunt quædam. ff. de extraor.Crim.l.Iulia.§.Hodie.ad leg.iul.repetun. Mars. in prac. §. opportunè,n.40. & Fely.in c.qualiter, & qñ sub n.23. de accusat.
17 vbi dicit ꝙ sm̃ leges septem sunt genera pœnarum,tres capitales, & quatuor non capitales,† & pœna capitalis stat in triplici differentia,

rentiæ, prima de morte hominis, secunda de amissione libertatis, & simul ciuitatis, vt damnatio in metallum, tertia de amissione ciuitatis tm̃, quæ est pęna exilij. l. in criminalibus, in verb. capitalem. C. de iurisd. omn. iud. & in l. 2. in princ. ff. de pœn. & l. 2. ff. de pub. Iud. Michael Crass. com. op. lib. 1. c. 3. q. 25. & D. Menoc. de arb. Iud. cas. 310. n. 10. & 11. & sic nota, ꝙ aliud est dicere pœnam mortis, aliud pœnā capitalem, vt respondet Marant. in sua prac. in 4. parte. 47. & seq. qñ enim fit mentio de pęna mortis, intelligitur de separatione aiæ à corpore. Fely. d. c. qualiter. Clar. d. q. 67. & ibi Baiar. n. 6
18 †Sunt ēt multæ aliæ pęnæ de iure ciuili scriptæ, quæ tñ in desuetudinem abierunt, vt damnatio ad bestias, pęna parricidæ culeo insuti, in mare proiecti, pœna qua falsarij è saxo tarpeio deijciebantur, & qui abortū dolosè cōmittebant, in puteo suffocabantur. Aliæ erat pęna aquæ, & ignis interdictio, vel delinquentes viui cōburebantur, damnatio in metallum, & deportatio in Insulam; sed hęc duo adhuc seruātur, erat pariter pœna stigmatis, q̄ hodie seruatur in sclauis, seu seruis non christianis: & de ijs, ac alijs quamplurib⁹ pęnis tex. glos., & Doc. in l. si quis in metallum, & per tot. tit. ff. de pęn. Clar. q. 67. per tot. Farinac. ĩ tit. de delict. & pęn. per mult. qq. etat etiā in vsu pęna talionis, vt dens pro dente, & qui occidit occidatur, de qua Menoc. cas. 322. n. 3. & per alios casus, quos per te videre potes. † Pęna verò perpetui carceris, abscissionis, vel mutilationis membri parū est in vsu, & non dicitur capitalis sm̃ Bar. in l. 2. ff. de pub. Iud. & Bal. in l. eos. C. de accusat., & omninò vi. Maria. in c. veniens. de accusat. vbi latissimè de qualitatibus pęnarum, & quando pœna pecuniaria conuertatur in corporalem data soluendi impotentia. Put. in ver. pęna, cap. 5.
19 †Sed hodie omnes pęnæ pñt sub duobus membris compręhendi, videlicet aut capitales, aut non, seu pœna est mortis, seu citra mortem, vt per Clar. d. q. 67. vers. distinguendo. † & not. ꝙ olim pœna mortis ēt blasphemi puniebantur, vt in auth. vt non lux contr. nat. est nouell. 77. & lapidabantur in Leuitic. cap. 24. quæ hodie recepta non est ob statutorum dispositionem, nec mirū si tm̃ vigeat hoc blasphemiæ peccatum, Menoc. de arb. cas. 375. n. 26. Clar. in §. blasphemia. vers. sed quæro. nihilominus in hoc crimine ad torturam
20 deuenitur p ea, quæ in 3. par. dixi sub n. 129. † Blasphemo, & periuro solet ēt hodie lingua perfodi, vt per Decia. de pęn. pecun. cas. 23. n. 22. latè Plot. in trac. de blasphemia. Item pœna mortis corrū-

pentibus

pentibus Dei,ac Sanctorum imagines,in sacrilegos, in vinearũ vastatores,& arbores fructiferas incidentes, scalas nocte apponentes alienis fenestris, in muros Ciuitatis transcendentes, in transfugas, sepulcrorũ violatores,pacis publicæ perturbatores,& alios q̃ plures casus ponit Farinac.de pœn.q.20.per tot. Guliel.Bont.inter tractat.
21 crim.diuers. fo.mihi 444.† Et quinq; mortis pœnarũ species assignantur,videlicet spiritualis,ciuilis, sæcularis,affectualis, & æternalis, sm̃ Archid.in 2.q.7. cap.placuit, & Luc.de pœn.in l.1. n.33. C.de Desertor. lib 12. & olim apud Athenienses vtebantur veneficio, & apud Barbaras nationes,&.Tyrannos tpe primitiuæ Ecclesiæ pluribus alijs mortis speciebus, quæ apud nos Christianos ob aïæ periculũ non sunt in vsu,nisi contra inimicos fidei Catholicæ.†qua
22 de causa Iudæi,qui in aliquẽ suæ sectæ ad fidem conuersũ impetũ facere audent, & saxis, vel alijs modis eum percutere, & hæretici viui cõburi possunt; vt in l.2.c.de Iudæ.& vid.Decia.trac.crim.tit.de pœn. lit.S.cap.42.n.4. tom.1.vbi de multiplici pœnarũ genere, & Boss.in tit.de plur.violent.per tot.& Menoc.de art.iud.in mult.qq. & cas.† Hodie nulla alia pœna mortis est in vsu,q̃ capitis, furcarũ, & ex causa strangulationis,à qua consuetudine,in pœnis præsertim arbitratijs,non est recedendũ. l.minimè de leg.l.si quis reũ. ff.de custo.reo.l.hodie.ff.de pęn. Abb.in c.de causis.in fi.de offic. deleg. Fe-
23 ly. in c.inter cęteras,n.20.de rescript.vbi ait,† ꝙ ꝓpter consuetudinem formã statutorũ transgredi licet, vt qñ ob magnam sceleritatẽ,anteq̃ delinquens morti tradatur,solet ad caudam equi duci, seu trahi ad supplicium,& ẽt forcipibus ignitis affligi. Franc. decis.
24 240.n.19. & vid.Baiar.ad Clar.d.q.67.† sed hic pone,ꝙ à statuto, seu à consuetudine sit pœna mortis imponenda in certis delictis, vt per Farinac.de pœn.d.q.17.n.53. & alio statuto caueatur,ꝙ vbi ingeritur pœna mortis,ẽt bona confiscari debeãt; item pone ꝙ Iudex liberũ habens arbitrium condemnandi vsq; ad mortẽ inclusiuè,teneatur ẽt seruare statuta,& eueniat casus enormis delicti nõ cõphensus in dicto primo statuto,& Iudex velit condemnare pro arbitrio suo vsq; ad mortem inclusiuè,an ẽt tenebitur velit nolit imponere confiscationem bonorũ; hanc qõnem de facto habui in Ciuitate Mantuæ,& fuit conclusum, etiã in pœna mortis arbitraria,venire de necessitate confiscationẽ bonorum,vt obseruatum est,& sic
25 necessitas imposita fuit ei,qui ex arbitrio iudicauit;†quãuis bonorum confiscatio de iure locum habeat quãdo delinquẽs bannitum est,

est,tanq̃ contumax in pœnam mortis, per tex.in auth. bona damnatorũ.C.de bo.damnat. sed qñ reus esset præsens,dicta auth & bonorũ confiscatio non videtur habere locũ; & reus præsens in pœnã pecuniariam condemnatus,debet luere pœnã in corpus.l.fi.ff de in ius voc. & in l.si qui,id quod.ff.de iurisd.omn.iud. l.quæcunq;. C.de ser.fug. & sic in subsidium bonorũ confiscatio, aut pęna corporalis venire dr̃,& non principaliter,& tamen,vt s̃ os mihi clausum fuit, sub prętextu quòd ita seruatũ sit. Qua de re si Iudici non videtur locus esse confiscationi bonorum, nec in pœnam mortis arbitrium extendet,vbi vigeret tale statutũ,& obseruantia, vt Mant. licet ipse nequaq̃ libenter acquiescere potuerim ꝓpter arbitriũ liberum, & per aliam rõnem, quia sententia condemnatoria ad mortẽ iusta videtur, sed addita ẽt confiscatione bonorum illam nimis excessiuam esse arbitratus sum, per d.auth bona damnatorum.C.de bo.damna-
26 torum.† Itẽ quia Iudex,qui ex generali arbitrio habet authoritatẽ damnandi reum capitaliter,non põt bona illius confiscare, si reus ẽ præsens. Peregr.de iur.fisc.lib.5.n.26. de pub.bono. Bal.in c.1.ver. sed hic quæro. de pac.tenen. Alex.conf.116.n.13 vo.2. Dec. consil. 252. Cępol.conf.17.col.1. Nihilominus in Iudice nr̃o aliud esse teneo ꝓpter supremam authoritatẽ, per ea,q̃ passim dicta sunt in hoc trac. præsertim,p.1. secus in inferiore,cui datum est arbitriũ, vt te-
27 net Bal.in l.1. C.ne sine iussu princ.† & in hoc proposito sciendũ est,ꝙ bonorum confiscatio duplici modo imponi potest,vel principaliter,aut in consequentiã,qñ venit in consequentiam, & nõ principaliter, tunc superueniente morte naturali,non est q̃rendum de bonis; si verò pena mortis,& bonorũ confiscatio veniunt æquè principaliter per legis dispositionem,tunc superueniente morte naturali, non resoluitur pœna confiscationis bonorũ. ita colligitur ex Bal.in l.si quis in princ.C.si reus. aut accusat. mor. fue. Damas. reg. 23 vbi amoto principali,dr̃ amotum accessorium; de primo exem plum est qñ statutum,aut lex exprimit qualitatem delicti, & pœnã mortis,& simul confiscationem bonorũ, vt s̃. de secundo exemplũ est in casu nr̃o,in quo Iudex arbitratus est pœnam mortis, & in cõsequentiam venit bonorũ confiscatio virtute alterius statuti prænarrati. & ad hæc vid.Farinac.de pœn q 10.n.57.ver.aut verò agit.
28 Redeundo ad pœnas,quæ ab aula recesserunt,loco eorũ est arbitrarium Iudici aliam pœnã(modò vsitatã)in similibus imponere,tenet glo.in l.1.de seditios.† dummodo pœna cõmensuretur delicto,Me-
Kkkk noc.de

noc. de arb.Iud.q.90.n.38. & q.83.n.2. † vbi pęnam variari pro tẽporum diuersitate, & facinorosorum peruersitate; & ideò hodie est in vsu pęna triremij perpetui, vel ad tempus apud Italos, vel bamnum, aut exiliũ, vel deportatio, quod nr̃ates dicunt confinare in Corsicã, vel in Insulam Atabariæ, præsertim apud Regnicolas, & Venetos propter cõmoditatem Insularũ, vt refert Clar.d.q.67. ver. deportatio. Rei ẽt relegantur extra propriã prouinciam eius Dñi, in cuius dñio delictum secutum est, & delinquens fuit condemna-
29 tus. & in practica ita bamniri solet, videlicet. † Bamnimus te p triginta miliaria longe circũ circa à Dñio isto, vel plus, aut min², sm̃ ꝙ Iudici videbitur, Clar.q.26.ver. vidi. & Baiar. loquens de quinq; speciebus exilij, ad Clar.q.71.n.1. & 5. † ait ꝙ exulatus à loco delicti, & à patria exulatus intelligitur, per Iac.Beluis. in prac. iudic.tit. de fuga reo. n.39. quem refert, & sequitur Vulpel. consil.
30 58.n.4. Menoc.de arb.cas.330. & idem Baiar. ibi nu.6. † aliud valde quotidianum dicit, ꝙ condemnatus in pęnã exilij, quãdiù moratur in carcere post dictam comdemnationem, illud tp̃s computatur in tẽpore, quo debet stare in exilio, per Franc.decis.317. vol.2. & sub.n.9. † dicit, ꝙ si tp̃s exilij non fuerit determinatum, sed dictum sit, condemno ad tempus, intelligitur per decenniũ, per tex. l. fine prefinito.ff.de pœn. secus si simpliciter dictũ sit, condemno in exiliũ, quia intelligitur de perpetuo exilio, sm̃ Bal.in l.1.col.1. C.de postul.l.seruus.C.de pęn.& co.testatur Gomes.de delic.c.4.n.3. & 5.
31 tenet, & concludit † exilium ad beneplacitũ Iudicis transire ad successorem, nec per mortẽ cessare, tametsi Bar.in l.centesimis.§.ita stipulatus de verb.obl.contrariũ tenet. tñ obseruantia est contra Bar. ex quo beneplacitũ refertur non ad personã Iudicis, sed ad publicã personam, q̃ repræsentat. & hanc esse veram op. & tenendam in iudicando Gomes.testatur, & Brunor.à sol. qu. 28. num. 15. † & qui
32 exilium frangit, regulariter tenetur exulari per tempus duplicatũ, Peguer.q.crim.cap.41. facit Bal.in l.1.in fi.C.de Monopol. & de pœnis, q̃ hodie sunt in vsu, vid.Clar.q.64. vbi iuxta casus continge-
33 tiã in practica inuenies. † Verũ pœnæ de iure cõi ferè oẽs pei statuta locorũ, vel Principum decreta sunt hodie vel auctæ, vel diminutæ. Ideoq; statuta sunt benè, & diligenter consideranda, & videndæ sunt constitutiones, & proclamata Principũ, & illa seruanda, vbi statutum non loquitur, vel qñ sunt correctoria statuti, † quia leges
43 Principis dominantis sunt loco iuris cõis, vt inquit D. Borgn. Caualc.

ualc.decis.35.per tot.p.1.& in proposito multa specialia ponit Fab. à Montel.in sua prac.arb.par.4. per tot.& demũ recurrit ad ius cõe.

35 † Quotiescunq; aũt pęna est arbitranda, tunc debet ratio haberi qualitatum delicti,& personarũ, vt inquit Gomes. var.resol.tit.de delic. c.6.n.4. Qm̃ senectus, iuuentus, furor, ebrietas, ira, ignorantia, magna virtus,& excellentia Reip.vtilis, in delictis leuibus, & grauibus excusationem præstant, sm̃ Clar.q.60. per tot., secus in delictis pensatis & præmeditatis,& qñ quis esset solitus delinquere, vel delinqueret in personam publicã, vel in magna dignitate constitutã.

36 Abb in c.super spoliatione, de ord.cog.& j. dicã. † Qua de re sciendum circa criminũ qualitates pœnã augentes, ꝙ si qualitas aggrauans delictũ, non est expressa in quærela, seu in libello accusatorio, sufficit ꝙ præsumptione iuris ex narratis in libello percipiatur, ꝓut co.concluditur, Soc.cons.188 lib.2.quem Clar.alleg.q.90.vers. in hac aut materia, sicut ẽt in causis ciuilibus. † hinc est ꝙ inquisitiones cautè formari solent cũ narratione facti, & forsan ad tollendas has dubitationes inoleuit practica in statu Sereniss.magni Ducis Dñi mei, in quo non formãtur inquisitiones præsertim in patria mea more aliorũ locorum, nisi se constituat, quia datur solũ copia inquisitionis si petatur, sed nõ transmittitur, vt aduerti in 2.par.n. 299. sed vbi hæc magis cõis practica seruat formandi inquisitiones, † si qualitas aggrauans minimè deducta sit, nec in processu accumulata, sed duntaxat incidenter ꝓbata extitit, sat erit, quia Iudex per eam poterit augere pœnã, prout iuris Gomes.de delic.c.11.

37 n.8. vbi testatur de cõmu.& rationẽ assignat; † quia in criminalib⁹ non requiritur quod sñtia sit conformis libello, dummodo delictũ sit probatum, sic ẽt qualitas non probata, si de principali delicto constat, quis de consuetudine condemnari potest, Clar. d.q.66.

38 † Alia qualitas deducitur, q̃ apellatur qualitas scientiæ,& hæc debet ꝓbari ab allegante scientiã tex.cum glo.& Doc. in l.qui cũ alio contrahit de reg.iur. & in l.quod te.ff.si cer.pet. & de hac scientiæ qualitate Mascar.latè concl.8.79.in verb.scientia, vbi multas concl. vid. in 5.par. n.92.

39 † Verũ in materia nr̃a criminali,& circa statuta, dico, ꝙ ille, qui bãnitum receptat (licèt alleget ignorantiã suam) videlicet ignorasse cãm bamni, vel eius qualitates, tñ non excusatur quia tenebat pri⁹ inuestigare, si erat prohibita huiusmodi receptatio. Nel.de bamn. q.20. in fi.3.par.2.temp. Plot.de in lit.iuran. §.52.n.14. vt j dicã,

40 & ex hoc subinfertur† quòd ignorantia qualitatum nõ excusat illũ, qui scire debet, aut scire præsumitur. d l. quod te. ff. si cer. pet. præsertim qñ delictum est iure naturali, vel gentium prohibitũ. vt q. 4. notandum, idem delinquendo in ijs, quæ sunt iuris ciuilis, vel ca-
41 nonici. quia †non licet ignorare iura. l. 2. de iur. & fac. ignor. vid. Put. in tract. sindic. in ver. pęna. c. 8. n. 1. 2. & 3. vbi distinguit, vt di-
42 cã in 5 par. †Porrò scientia p̃sumitur in vicinis, notis, agnatis, cognatis, & familiaribus, præsentibus, & nõ absentibus. tex. glo. & Doc. in l. non hoc C. vn. cog. Mascar. concl. 879. cum alijs seq. facit Gabriel. co. concl. tit. de reg. iur. concl. 5. vbi loquitur de sciẽtia, & simul de ignorantia qñ vterq; præsumitur Dec. in d. l. qui in alterius de reg. iur. D. Menoc. de Arb. q. 72. & cas. 186. & Mascar. d. concl. 879. vbi tractat quando ignorantia in facto proprio excusat. & conclus. 633. vbi de ignorantia in facto alieno, & per alias multas conclus. vbi de ignorantia iuris, & facti.
43 †Rursus quo ad receptationem bamniti, aut delinquentis, qui receptat dr̃ sciens, primò si notorius sit delinquens, aut bamnitus, secundò si fuit iuxta solitum bannum publicatum, per loca solita, & ad hæc vid. Franc. Marc. in decis. Delphi. q. 523. lib. 2. Cachera. decis. 71. Clar. q 60. ver. sed nunquid. Blanc. prac. crim. in ver. ignorantia, vbi an Proclama absentes afficiat. tertiò quando receptator fuit præsens delicto. quartò, quando in loco erat fama publica, eum esse delinquentem, & de omnibus ijs qualitatibus habetur per Fabia. à Montel. in d. eius prac. arb. 4. pat. n. 907.
44 † Hinc quæro dicit statutum, quòd si quis receptauerit bamnitũ, vel diffamatum ob delictum capitale, incurrat pœnam rebellionis, & læsæ Maiestatis. Modò quidam scienter receptauit statim delinquentem nondum diffamatum, sed bene sciuit deliquisse delicto capitali atrocissimo, nunquid iste incurrit pœnam supradictam? &
45 videtur dicendum, quòd sic† quia etiam in pœnalibus, & correctorijs fit extensio, Bar. in l. quemadmodum, cir. med. & per glo. ibidẽ. C. de cens. & agric. lib. 11. Castr. in l. bona fides. ff. depos. Bal in l. non fine, ad fi. de bo. liber. & pœna locum habet etiam in casibus in superficie literę diuersis ab identitate rationis, glo. in Clem. 1.
46 ver. Pręsidentes. cir. fi. de rescript. † nam vbi est eadem ratio, vel omnimoda similitudo, non dicitur propria fieri extensio, glo. in c. 1. in ver. Italiæ. de tempo. ord. lib. 6. multò magis dicitur casus cõpręhensus expresse, & non per interpretationem quãdo subest maioritas

ioritas rōnis.l.&si non defendatur. ff.de pęn.quoniā plus est scire certò quem capitaliter deliquisse, quā eum esse diffamatum,ex quo stare potest,ꝙ quis sit diffamatus; & tamen iniustè, quia non deliquit; Item stare potest ꝙ quis receperit ignoranter delinquentem diffamatū, sed quando verè sciuit deliquisse,& receptauit,hoc magis est,& maius peccasse dicitur,& ipso facto in mala fide constituitur, arr.l.fine.ff.de vsu cap. & dr̄ in dolo vero.l. si quis in graui.
47 §.sciens. ad sylleia.† Præterea vbi aliqua cōiter æquiparantur à iure cōmuni, tunc dispositio pęnalis odiosa,& exorbitans loquens in vno casu specificè,extenditur ad reliquum, glo.in c.fi. post vers. ꝓuisione.de elect.in 6. similiter. Dispositio quantuncunq; pœnalis extēditur,si tendit ad alterius declarationem ad oēs casus, vbi dispositio antiqua per nouā recipit declarationem necessariā. C.quis quis.84.distinc.pulchrè Ro.cons 105 sub n.2. & vid.Brunor. à sol. q.27.n.11. & Mars.§.aggredior.n.64.cum seq. & de materia extensionis latissimè dicam infra n.380. vsq; ad n.530.
48 † Verùm contrarium de iure veriùs esse dico in casu isto, quia ratio statuti debet attēdi.l.cū ratio.de bo. dānat. & mens ꝑnarrati statuti ea esse dicitur, quòd bamniti, etiam diffamati ęquiparentur postq̄ in eadem dispositione, ratione, & pœna simul compręhenduntur. l.eū actum de neg.gest.c.translato.de constitu. Et quoniam maius delictum facit, qui publicè contemnit iustitiam,quam ille, qui hunc finem non habet. l.si quis. §.qui abortionis. ff. de pœn. l. exemplò. C.de probat. is receptator non dicitur contra publicam iustitiam venisse, quandoquidem receptauit delinquentem adhuc non diffamatum,quod multū re,& verbo differt à mente, & verbis
49 statuti,† & vbi verba non conueniunt,non conuenit dispositio. l.4. §.toti de damn. infect. l.quod constitutum de mil. testa. statutum. itaq; factum videtur ad reprimendam audaciā illorum,qui non timent iustitiam publicam offendere, receptando bamnitos, & diffamatos,quia res est mali exempli, non sic qn̄ delinquens adhuc non est diffamatus, quia peccatum occultum minus punitur. est tex. in §.institut de iniur.§.3. vbi furti manifesti pęna est quadrupli,non manifesti dupli: Publicum verò peccatum magis punitur, vt euitetur malum exēplū; cuius causa grauior pęna imponit l.oēs. §.in acie.de re.mil. & in pęnalibus qn̄ assignat rō diuersitatis in mēte,& verbis,nō est recedendū à ꝓprietate verborū.l.nō alr de leg.1. l.semp ī pęnalibus de reg.iur.l.nō videt.§.in pęnalib᷒,vbi Dec.n.10. ff.eo.

ff.eod. quinimò interpretatio fit contra proprium significatum verborum, vt pœnę molliatur Bar. in l. centesimis. §. si ita stipulatus de
51 ver.sig.† non obstant in contrariũ adducta, quia non fit cõpręhensio casus similis, qñ extat alia dispositio expresse casum similem continens, & hoc ponit falcem ad radicē, vt de alio statuto puniente receptantē delinquentem simpliciter, quia primũ loquitur de diffamato de delicto capitali, sm̃ loquitur de delinquente simpliciter; Ideo quælibet dispositio propriã pœnam habet, vnam diuersam ab altera, & ex diuersis non bene infertur l. papinianus. §. exuli de mi-
52 nor. † & propterea qñ per aliam dispositionē est prouisum casui ommisso, & per eã delictus casus ommissi in primo statuto impunitũ non remanet iux. leg. ità vulneratus. Ad leg. Aquil. tunc non fit cõpręhensio ab identitate rationis. minusq; extensio, Bal. in l. transigere, sub n. 11. ver. iste passus. C. de transac. nec adest maioritas rationis, de qua in contrarijs per ea, quæ dicta sunt pro hac parte. Nec statuentes credendum est interrogatos rñdisse hunc casum velle comphendi in dicta prima dispositione, cũ sciuerint compręhensum esse in alia dispositione, & sic cessare etiam videtur ratio Ro. cons. 105. & pro hac parte conferunt valdè iura adducta per Cachera. decis. Pedamont. 66. & Euerar. in eius centu. loc. 35. arg. à ratione legis larga. possent nihilominus concurrere aliæ qualitates magis aggrauantes delictũ in isto receptatore, vt locum esset pœnæ arbitrariæ, puta triremij perpetui, si prius sciuerat tale delictum esse patrandũ, multò magis si ipse mandasset, quia si non constaret de reuocatione, posset puniri non virtute dicti statuti, sed pœna alterius statuti de mandato, & receptatore delinquentis, iux. qualitatē
53 criminis;† & in materia duorum statutorũ pro eodem delicto, pœnam diuersam imponentium, an alter alteram pęnam tollat, vid. Caualc. decis. 6. n. 6. p. 1. Bonacoss. in suis q̃st. crim. sup statu. ĩ verb. pęna.
54 † Modò ad rem: dixi habendam esse rõnem qualitatum delicti, & delinquentiũ, vt docet Put. in verb. pęna. cap. 8. & 10. & pulchrè Guid. Pap. decis. 206. n. 14. & 15. Nam aliqui delinquunt casu, vel in rixa, vt a cõiter accidentibus contingit viris gloriosis, & superbis; vt in Prou. 13. habetur: Inter superbos semper iurgia sunt. Aliqui propter ebrietatem, & ij (si non sunt soliti ebriari) merentur aliquã veniam; qm̃ alij sunt fatui, & multò minus puniuntur. Imol. in l. si verò. §. de viro. ff. solut. matr. Alij delinquunt ob consuetudinem, & habitum prauũ, quibus maior pęna irrogatur. l. quid ergo. §. pœna

na grauior.ff.de ijs,qui not.infa.& de huiusmodi delinquentium distinctionibus vid.omninò Fab.à Monteleo d.eius prac.arb. par. 5. n.15.16.& 17.cum alijs seq.car.mihi 597. vbi de qualitate in anima consistente; de qualitatibus corporis tam de naturali,q̃ de acci-
55 dentali,sub n.20. concludit,ꝙ tria requiruntur ad hoc,vt nobilitatis causa pœna minoretur,videlicet nobilitas natalis, & ꝙ in bonis conspicuus sit in diuitijs, in luceq; & exercitio circunspectus, & vid.Farinac.q.23.& Clar.q.68.† Si verò nobilis in derogationẽ, siue contumeliam officij,vel dignitatis deliquit, tunc magis punitur nobilis,q̃ ignobilis.Cępol.cons.39.n.23.& 24. & in hac materia distinctionis personarũ vid.Doc.quos adducit Baiar. ad Clar. q.60. à num.92.vsque ad num.106.
56† Pœna aũt homicidæ (qui ex proposito occidit) de consuetudine, est amputatio capitis. c.1.de homic.& l.1.ad leg. cor. de sic. si in pura rixa,& affectata, pena est triremij perpetui, non affectata ad
57 ips,vel perpetui bamni. † Assassini,qui pecunia,vel pręcio occidũt pęna furcarum,& assassini vias publicas frequentantes (vltra furcarum pęnã) solent eorum cadauera in frusta scindi,& appẽdi ad loca delictorum,† simili pęna plectuntur famosi latrones,& qui simul cũ latrocinio occidũt,nam ad caudam equi ducuntur ad suppliciũ, & interim forcipibus ignitis in diuersis corporis partibus affliguntur; fures fustibus publicè afficiuntur, fraudatoribus ictus funis in publico, falsarij mitra cum eorũ falsitatis inscriptione coronantur, & fustigantur publicẽ, aut in publica berlina stare per aliquas horas solent, quæ appellatur pœna colariæ à Clar.q.70.vers. est etiam, & ver.mitre.D.Menoc.de arb.Iud q.80.n.41.Farinac.d.tit.de pœn.q.
58.19.n.29.† & in summa in pœnis imponendis seruanda est regulariter consuetudo illius loci,in quo quis iudicatur per glo. not. in l. 1.c.vbi de crim. agi.oppor. nisi processus esset factus in vno loco,& delictum in alio,† quia in procedendo attenditur locus iudicij, & in condemnando locus delicti,maximè si locus Iudicij est sub eodẽ Principe,ad quæ vid.Clar. cùm ibi per eum adduct. q.85.ver.terti9 est casus:sed si ille,qui punitur,delictum extra iurisdictionẽ Principis sui Dñi fecit,non quæritur qua pœna ibi delinquentes puniantur, sed punitur pœna imposita à statuto loci in quo punitur, ita Maria. in 6. postulasti. n.16.de for. comp. ar.in l. cunctos populos,n.47.C.de sum.tri.& fid.Catol. Item pro pęna nobiles,& mulieres quandoq; in carceribus relegari solent. iux. l.qui diuti-
no,

no. ff. de pęn. & hæc pœna de consuetudine apud laicos seruatur: Clar. q. 85. & ibi Baiar. n. 43. vers. sed quæro. Menoc. de arb. Iud. q. 88. & 89. & ad tempus, non autem in perpetuū, quia à iure prohibita est talis pœna, quæ posset commutari per Iudicem liberum arbitriū habentem in pœnam damnati in metallū, vt per Soc. in rubr. de pęn. n. 21. cum seq. quē adducit Baiar. ad Clar. q. 83. n. 43. & vid. Farinac. d. tit. de pœn. q. 30. vbi etiam de fugientibus è carceribus.
60 † Quid autē seruetur de iure canonic. trad. scrib. in l. imperiū. ff. de iurisd. omn. Iud. & Innoc. in c. qualiter. il 2. de accusat. Sot. de iust. & iur. q. 2. artic. 3. Diaz. prac. Cano. c. 129. est ēt in vsu pœna indignationis Principis, de qua per Menoc. de arb. cas. 365. & Ias. in d. §. in Bonę fidei. n. 37. cum ibi per eū adduc. de act. & de hac dixi s̄ in
61 2. par. n. 255. † est ēt pœna detrusionis in Monasterium, qua vtunt ecclesiasticæ personæ: itē laici ob malam vitam vxorum, & aliarum mulierum; & de ijs, ac alijs pęnis latissimè apud Farinac. de pœn. q. 19. & 20. Foller. prac. crim. vers. pœnis debitis feriantur, vbi n. 47. ponit verba quibus profertur sententia mortis; videlicet, condemnamus in penam mortis ita, & taliter quod moriatur, & vitā laqueo finiat: si est decapitandus, dicitur, ita quod caput à spatulis separetur, sic apud Clar. q. 67. vbi Baiar. n. 6. & Ang. de malef. in ver. ca-
62 put à spatulis, † & quotiescunq; in lege, aut statuto fit mentio de furca, gladio, ferro, igne seuerissimo, vel grauissimo, aut nouissimo, seu amarissimo, vltimo supplicio, obligatione mortis, vel sanguinis depositione, datur intelligi criminosum (de quo ibi fit mentio) ad literam occidendū esse. sm̄ Farinac. de pœn. d. q. 19. n. 10. q. 30. n. 5. idem quando diceretur q̀ pœna accerrima plectatur, quia de pœna mortis intelligitur, vt no. in l. 1. C. de seditio. l. 1. C. ne lic. sign. saluat.
63 † Verū ad remouendas difficultates cauti Iudices solent in pœnis imponendis potiùs abundare verbis, quā vti breuitate, ne sequatur illud orat. vulg. dictum, dū breuis esse laboro, obscurus fio, vt intelligatur quæ, qualis, & quanta sit pœna, sm̄ Alex. cons. 37. n. 25. vo. 2.
64 & in propos. Caualc. decis. 7. n. 18. p. 1. † & quāuis in arbitrarijs pęna vsq; ad mortem extendi non possit. Clar. q. 83. ver. sed quæro. & ver præterea. vbi Baiar. & pulchrè D. Menoc. de arb. q. 86. per tot. etiā appositis illis verbis, & plus, & minus, qm̄ si compræhenderet mors, non diceretur processisse per viam pluris, sed per viam maioritatis, vt ita loquitur Farinac. de pœn. q. 17. n. 52. quia est differentia à pluralitatę ad maioritatem, sicut est à termino à quo, ad terminum

65 num, ad quem, exemplũ † si pœna statuti sit centum aureorũ, & statutum dicit, & alterius arbitrio Iudicis, intelligitur, vt possit cõdemnari in aliquo pluri, puta in centũ quinquaginta, non autẽ ad mortem, per l. hæc adiectio, de ver. sig. & conferunt, quæ s dixi in 3. par.
66 n. 28. & 29. † similiter si statutũ indicit pęnam pedis, vel aliam, est intelligendum de consimili pœna Soc. in l. 1. n. 4. de reb. dub. Cæpol. in l. si fugitiui, n 40. & 41. C. de ser. fug. Menoc. de arb q. 9. n. 3. & sic gradatim eundũ est, & non de vno extremo ad aliud extremum. Quod verũ est etiam in nostro Iudice supremi arbitrij, qui semper
67 debet sm̃ iura, & leges iudicare, cap. iudicetur. q. 7. † Nec põt facere crimen non capitale, qđ sit capitale, & per consequens non põt pęnam mortis imponere, qñ delictum non est capitale, Felyn. in c. ex literis de constitu. quamuis possit suis præceptis facere de non delicto delictũ, vt iubere ne quis eat per certam viam, vel ꝙ non exeat de domo, aut ꝙ fideiubeat sub certa pœna, & similia, de quibus s in 2. par. n. 302. & stante libero arbitrio procedunt dicta Ma-
68 rant. in sua prac. 4. par. n. 65. vbi dicit, ꝙ hodie omnis pœna, etiã determinata à iure, est arbitraria per l. hodie. ff. de pœnis contra illos, qui dicunt frustatoriũ esse tractare de arbitrariis; quandoquidẽ oĩa asserunt esse determinata à iure, vel per regulam, vel per ampliationes, aut limitationes, tñ Bal. in l. quid ergo. §. pęna grauior. ff. de ijs, qui not infa. dicit ꝙ dicta lex hodie non habet locum propter statutũ speciale, sed re vera inficiari non potest, quin multũ tribuẽdum sit authoritati Iudicis nostri, qui potest, vt diximus, procedere per processũ informatiuũ, & sic ordine iuris non seruato, & potest ẽt maiorem, vel minorem pœnã imponere, & alia multa facere, q̃ sanè à tam amplo libero arbitrio dependent, dummodò ex causa iusta id faciat Put. in verb. pœna c. 8. n. 11. & 12. & latè per Fabia. à Monte leo. in sæpe allegata eius pract. arb. & dummodo pœna sit iuxta mensuram delicti per l. sancimus, cum concor. ff. de pęn. Franc. Marc. decis. 912. lib. 1. D. Menoc. de arb. q. 86. n. 30. & 31. & latiùs
69 infra dicam. † Hinc est, ꝙ Iudex noster ex duabus semiplenis probationibus potest imponere pęnam etiam corporis afflictiuam, vt dicit Clar. de Senat. Mediolan. q 63. vers. tu scis, in fi. Secus quò ad alios Iudices Menoc. de arb. cas. 492. vbi allegat Io. Bapt. à Sanc. Seuer. in l. admonendi, n. 207. ff. de iur. iuran. idem Menoc. de p̃sump. lib. 1. præsumpt. 41. & Gabr. com concl. lib. 1. tit. de probat. concl. 1. n. 23. vbi ponit, quando duæ semiplenæ probationes coniungũtur,

quando scilicet agitur ad pœnam corporalem, vel pecuniariã; &
70 Gabr.pariter ait d.concl.1.n.26. ꝙ si quis processatus fuerit diuerso tempore, seu diuersis instantijs, probationes diuersorum processuum (intellige hinc inde semiplenæ) non coniunguntur ad cõdemnandũ, de quo vid.Fely.in c.qualiter,& quando.§ ad corrigẽdos,de accusat. dixi in prac.de test.p.2.n.125 & in 3.par.n.99.&
71 n.105. Ro.cons.8. Mising.obser.99.centu.2.† & hinc nota ꝙ plura,& diuersa inditia in se,quodlibet eorũ perfectum, coniunguntur ad plenã probationem,vt locus sit pœnæ, exemplum est quãdo plures deponunt vidisse aliquod fieri,at testes non erant pariter cõgregati in eodẽ loco simul,sed vnus post alium aduenit,& vidit.sic Bal. in l.si quis ex argentarijs.§.1.n.4.C.de eden .Gramat. decis.11.
72 † Et in ijs,quæ sunt difficilis probationis,non oportet omnes probationes esse in suo genere perfectas.Ro.cons.7.col.2.in princ.Gabr. d.tit.de probat.concl.1. n.32.cum seq. Menoc.de præsumpt. lib.1. q.41. ad quos est recurrendum in materia duarum semiplenarum probationũ. facit quoq; Gand.de quæstio.& tor.q.1.sub n.41.col.2.
73 † vbi ait ꝙ si maleficium nõ esset legittimè probatum apud acta, & deficeret quid modicũ, non in dicto, sed quia aliquis ex testibus non esset omni exceptione maior,tunc virtute liberi,& ampli arbitrij Iudex noster poterit fidẽ pro plena habere,ex quo probationes hodie videntur arbitrariæ,& Iudex si credit testem (alias inhabilem) in causa dicere veritatẽ, potest fidẽ adhibere,vt dixi in prac.de test. p.3.& s̃ in hoc tract.par.3. & ita dicunt Doct. Cano. in c. qm̃ contra. de probat.vbi Dec.n.4.nec est necesse Iudici nostro cãm tã luculenter exprimere sicut alijs Iudicibus. Caualc. decis.45. n.1. par.1. Quia cũ Iudex noster est certus in conscientia rem ita se habere,& testẽ veritatem in substantia dicere, nõ curat de tot alijs adminiculis, sat est quod sine quibusuis testibus iudicare non potest, quã-
74 doquidem † Iudici soli quauis dignitate fulgenti,non esse credendum oẽs Doct.fatentur.vt dixi in 1.par.sub nu. 234. & 260. & facit Mascar.de probat. concl.950. & 951. vbi multa in proposito nostro,est tex.in l.properandum. §.& si quidem.ff. de Iudic. est materia l. illicitas.§.veritas.ff.de offic.pres. & vid. omninò Coarru. var. resol.lib.1.c.1. de offic.ord.vbi latissimè an & quãdo assertioni Iudicis standũ sit,& tenet in summa sub n.7.& 9. ꝙ si rem scit in conscientia tm̃,non potest iudicare nisi concurrant aliæ probationes, vt puta confessio,& dicta testium, quamuis extraiudicialr,& non in-

forma

forma iudicij receptorum; vt limitat Mascar.d.concl.950.& opinio Coarru.d.lib.1.est magis iuridica,& tuta,quæ adiuuatur authoritatibus Sãctorũ Patrũ. vt ex doctr.D.Thom.2.2.q.84.art.6.& ibi Gaeta.Calder.in c.pastoralis.§.quia verò. vbi & Illustriss. Bellarm. col. penul.& Capra.concl.32.& ipse semper finem habui vt ex sola conscientia nemo possit iudicialiter quenquã iudicare, per illam rõnẽ quã Mascar.recenset d.concl.950. post n.5.in fi.sumptam ex Cassador.decis.12. n.8.& seq.vbi ait absurdum esse Iudicẽ per solã conscientiam iudicare,quia posset innocentem condemnare,& nocentẽ absoluere,& dicere quod ita sentijt in sua conscientia;& quãuis iniustitiam,& in conscientia litem suã fecisset,tamen non posset ab eo appellari,nec de nullitate dici,vel sindicari, quę tamen ratio videt defectiua,stantibus statutis,quæ vigent ferè per totã Italiam, quod à sñtijs in causis criminalibus non possit appellari,neq; de nullitate dici,de quibus alias locutus sum. sed fortè hæc ratio melior erit, ꝙ nõ debet Iudex ex sola sua conscientia iudicare, ex quo iudiciũ tribus constare dicitur, Iudice, actore,& reo. Ias.in l.edita, C.de eden.& in rubr.C.de Iudic.& actore nihil probante reus absoluitur, l.qui accus. C. de eden.cum simil.& Iudex non põt duabus personis in iudicio fungi,nempè Iudicis,& testis, quia in promiscuis actib⁹ non debent turbari officia.l.consulta Diualia. C.de testa. Vant. de nullit.ex defec.iurisd. n.43.Cęterum laudaui semper vt Iudex (si fieri potest)curet in conscientia esse tutus.

75 †Nunquid aũt Iudex noster liberi,& ampli arbitrij possit non seruare pœnã expressam à statuto,& videtur dicendũ ꝙ non.per tex.in c cũ M.extra.de constitu.& per Doc in l.quid ergo. §.pęna grauior. & ibi glo. ff.de ijs,qui not.infa. Menoc.de arb.q.86.n.26.& seq. & ĩ terminis q.97.vbi n.2.ait, hoc arbitrium liberũ esse in procedendo, non aũt in iudicando, hanc quæst.tangit Clar.q.85.verf.vlterius. & ibi addit.& Tiraq.in trac.de pęn.temp.aut remitten. ait sub n.3. ꝙ in arbitrio ipsius iudicantis est facti quæstio, pœnæ verò persecutio legis authoritati reseruatur,vt in l.1.§.calumniatoribus, in fi. ff. eo & assignat duplicem rõnem, primò quia plerunq; expedit accusatori,vt reus pœna statuti puniatur; secundò quia sic interest Reip. quinimò Iudex,qui pęnam à iure definitam,aut à consuetudine introductam remisit,aut auxit,eandem pęnam pati debet. vt in l.lege Iulia.§.vlt.ad leg.Iul. repet.& Tiraq.vbi s̃.n.13.14.& 15. Verùm in supremo nostro Iudice,qui vices Principis habet ea authoritate ampla,

ampla,& absoluta,tã in procedendo,quàm in iudicando, cum clausula illa,contrarijs non obstantibus,vt s̄,p.1.sub n.142. cũ plur. seq. & per Abb.in c.porrecta.de cõfirm.vtil. vel inutil. Doc. in l.fi. C. si cõtr.ius,vel vtil.pub.Parif.cõf.t.n.82.vo.4.Vg.Cel. trac. clauf.tit.de rescript. & ad Bertazol.in conf.488.lit.g. fo.278.vo.2.in crim.verf. alia est clausula,vbi si addatur dictæ clausulæ,Non obstantibus &c. hæc ẽt clausula,videl.ꝙ obstantia omnia habeantur pro expressis, & insertis,tunc tolluntur oẽs constitutiones,& priuilegia præcedẽtia. Alex.conf.155.n.16.vo 6.Grãmat.conf. 100.n.44. Feret.conf.75.n.6. & extenditur etiam ad ius tertij ex Bero.conf.147. n.29. & seq.vo.3. & esse magis com.op. testatur Viui. in tom.1. com.op. in 2.par. 40.clauf. Gabriel.co.concl. fo 858.n.20. & fo.649.n. 59. & seq. tit.De clauf. Alioquin sine dictis clausulis,aut circunscripta suprema potestate,& consuetudine tenetur seruare pœnam statutariam, Gramat.decis.47.n.9. & Bertazol.conf.343.n.4.par.2.Boer. decis. 289. Vasq. controuers. Illustr. tit.1.c.14. n.9. Plac. Epit. delict. lib.1.cap.33. maximè in illo Iudice,qui iurauit seruare statuta, Guid.Pap.decis.206. & Tiraq.d.tract.n.1.2. & 3. Franc. Marc. decis.908. & infra latiùs dicam de causis augentibus, vel minuentibus pœnam. n.79.cum seq.

Qua de re concludo,quòd Iudex noster possit augere, vel minuere pœnam taxatam à lege,ex causa vrgenti, & iusta, c. si quem pœnituerit.§. notandum.2.q.3. l.in metallum.ff.de pæn.l.omnes.ff. de re mil.Tiraq. d.tract.de pæn. n.18.& 19.33. stante authoritate ei data à Principe,cum clausulis,de quibus paulò ante diximus, ac cũ clausula, ex certa scientia, de qua sup. in 1. par. & per Bal.in l. fi. C. senten. rescind.poss. Lanfranc. in c. quoniam contra. de probat. Fely.in c.cùm vicesimum. col.8. verf.limit.extra de offic. deleg. & Bart. in l.idem Vulpianus §. sunt,& alij. ff.de excusat. tut. per quã clausulam præsumitur Principem velle vti potestate absoluta. glo. in c.ad hoc,in ver.elegerint. in fin.de rescript. & de hac clauf. per Cels. eod.tract.clausul.de rescript.& tollit oẽ vitium, vt per Bertazol.conf. 360.n.8.& conf.488. vbi Add.lit.g, lib.2. Menoc. de arb. q.97.in fin.& operantur tales clausulæ,ꝙ si potestas huiusmodi sit collata Iudici ordinario,possit & ipse ex legittima causa nõ seruare statuta, & quãuis iurauerit,non dr̃ periurus; sm̃ Put. de sindic. in ver.iuramento. Gand.de malef.tit.de obser. statu. Ias.in l.ius aũt. ff. de iust.& iur.Bonacoss.q.crim. super statu. in verb.iuramentũ , quia in prin-

r.

in principio,qñ Iudex ordinarius iurat, semper subintelligunt excepta statuta,q̃ non sunt in viridi obseruantia, & salua obedientia superioris: & tamen restringenda est talis ratio, si talis authoritas data sit Iudici ordinario, vt per eam dicatur Delegatus,sm̃ ea,quæ dixi in 1.par.n.245. sed si detur ex consuetudine Iudici ordinario, vt D.Capitaneo Iustitiæ Mantuæ,tunc iuxta solitũ eius iurisdictionis exercitiũ intelligenda,& regulanda est;vt dixi ſ in 1.par. sub n. 23.& alibi per tot. & licèt in dicta clausula nil dicatur de pęna inducta à consuetudine,tñ etiam super eam Iudex arbitrium habet. Bal.& Castr.in l.tale pactũ.§.fi.ff.de pac.Tiraq.de pœn.temp. aut remitt.n.19.& seq. in dubio tamen Iudex,cuius qualitatis existat, tutè aget seruando pęnam taxatam à lege,vel introductam à consuetudine.l.prospexit.ff.qui,& à quib.l.minimè. ff. de leg. Si verò casus euenerit,quòd habeat aliquam qualitatem secundũ plus, aut min⁹ alteratam, vt puta de delicto facto à pueris,vel à senibus bis pueris,vel à mente captis,aut ebrijs,aut ignaris,vel magno calore iracũdiæ ductis,& similibus,de quibus Clar.q.80.&Guid.Pap.decis.266. n.14.in plus(inquã) si à solitis delinquere,vel per pecuniã,vel pensatè, & data opera,vel aliter ijs qualitatibus,est opus quærere,an Iudex ordinarius possit alterare pœnam statuti expressam ex causa pluris,aut minus; qm̃ delicta mutant substantiam ob eorũ qualitates,siue respectu agẽtis,siue patiẽtis,loci,tẽporis,qualitatis,& quantitatis,vt infra dicam: Ergo sumus extra casum statuti simpliciter loquentis, quo casu est recurrendum uel ad Principum constitutiones,si loquantur in indiuiduo de caso secuto,à statuto ommisso, vel ad ius commune, vel ad arbitrium,& ita procedunt dicta Guid. Papien. & aliorum,de quibus supra. Aut casus est secutus iuxta dictum statutum, per quod pœna est expressa, nec casus vlla qualitate alteratus est,& tunc Iudex ordinarius,qui iurauit seruare statuta,non põt alterare vllo modo. ar.l.qui cũ vno.§.quæ post. ver. recessum.ff.de re mil. Bal.in l.eum.C.de fur.contrarium tenet Tiraq. de pęn.temp.aut minuen.n.23. aut in Iudice liberum arbitriũ simpliciter habente,& non potest alterare statutorum pęnam expresſã, aut per consuetudinem introductã,Gand.c.1. extra de confir. vtili vel inut. D.Menoc.d.q.97.tex.in l.1. ff. de offic. proconsul. † posset
77 benè in dubijs arbitrari pęnã,vel de duabus pęnis,vnã statuti,alteram de consuetudine quã malit eligere,& in hoc versatur arbitriũ simplex. Dec.in l.si fugitiui,in fi. C.de ser.fug.& bonum erit ꝙ Iudex.

dex se informet quid olim fuerit obseruatum in contingentia facti, vt ꝗ dicam. Secus si data sit potestas libera cũ clausula derogatoria, vt dicit D.Menoc. in fi.q.97. & prout sup.dictum est, & ita sentit idem D.Menoc.q.13.n 2.& 3.& seq.& q.85.& cas.329.n.9. vbi dicit
78 bonum esse habere † Iudicem propitiũ,& beneuolum,vt per Cępol. caut.quando &c. ad quod optimũ remedium erit naturam Iudicis, & eius mores cognoscere,& bonis verbis obsecũdare: Qm̃ aliqui sũt Iudices natura biliosi,sed nihilominus iusti, & veraces, alij multiplicitate negotiorũ implicati; vnde rñsa eorum quãdoq; ex improuiso displicent,sed meliora facta subsequũtur. Stat igitur firma cõclusio,ꝙ Iudex noster supremæ authoritatis,non põt alterare, nec mutare pęnam statutariam. vi.Grãmat.decis 23. Afflict. decis. 287. & latè Farinac.de pœn.d.q.27. Bal.in l.quicunq;.col.5.ver.scias. C. de ser.fug.Nat.cons.254.lib.2. sic se declarat Clar. in d.q 85.vers. vlterius. Didac.c.9.n.8.Blanc.prac.crim.fo.73. n.71. & tenet Mars. sig.182. Menoc.q.96.n.6.14.& 16.& n.20. vbi loquitur in delegato Principis Boss.in tit.de pœn.n.10. Peregr.de iur.fisc. lib.4. tit.8. n.14. Carer.pract.crim.ver. circa itaq;, car.mihi 210. & in inquisitore loquitur Franc.de fid.catol.tit.32. & oẽs ita in theorica,& pra-
79 ctica pertranseunt. † Causæ aũt minuẽdi pęnã traduntᷣ à Clar. q.60. Dec.in l.ferè in omnibus.d reg.iur. & Guid.Pap.d.decis.206. n.14. vbi tres principales causas assignat,& sunt conditio personæ delinquentis,ignorãtia,& facti inconsultatio,hoc est ira repentina, aut immensus dolor, at Tiraq.d.trac.de pœn.temp.aut remitt. enumerat causas 64. quibus pœnæ minorari possunt,quẽ vide; & quo ad conditionem comprælienduntur hæc,ætas scilicet minor.l.auxilium.ff.de mĩnor.senectus.l.2.ff.de term. mor.Dignitas. l.aut facta. ff.de pęn. & id quod sup.de nobilitate dixi, & egregia facta, Menoc.de arb.q.92.n.9. Put.in verb.pœna,cap.4.sub n.7.cap.5.num.5. cap.6. per tot.vbi enumerat oẽs causas,ꝗ faciunt minorari, seu alleuiari pœnam,ad quẽ breuitatis gratia recurrendum est. Item quando quis est valde vtilis reip.Dec.in c.de causis,de off.Iud.deleg.Bar. in l.ad Bestias.ff de pęn. fallit si contra remp. grauiter deliquerit, quia indignus est auxilio,qui in auxiliatorem delinquit. l.auxiliũ, in fi. ff.de minor.Plac epit.delict.lib.1 c 33. n 3. Item etiã compræhenduntur fatuitas,rusticitas,ebrietas,infirmitas,prouocatio honoris,quæ excusat si non in totũ,in maximam partem, qñ ira non fuit affectata. Doct.in l.Diuus.ff.de offic.pref, Abb. in c.1. extra,de ijs,
qui

qui fil.occid. Dec.in l.quicquid calore iracundię.de reg.iur. Grammat.vot.19.n 4.Clar.d.q.6.verf.fed quæro. & ibi Baiar. n.36. Marſ. in l.repeci.de quæſt. & ſimiles cauſæ, de quibus per Clar. latiſſimè d.q.60. per tot. & de ignorantia probatur in l.1.ff.de ſicar.per Sfor. Od.de reſtitu.in integr.q.8.artic.9.n.64. quæ tñ non excuſat in delicto iure naturali ꝓhibito.2.q.4.c.ſi quem pœnituerit. §.notandũ. l.2.§.1.de iur.& fac.ignor. Put.in ver.pœna.c.8. & de repẽtino dolore eſt tex.in l.abſentem.§.vlt. ff. de pœn. & de ijs, ac alijs cauſis minuendi pœnã loquitur Peregr.de iur.fiſc.lib.4.tit.8.n.24. & 25. & in Principe loquit' ſub n 14.15 & 16.eo.tit.car.121.& Fab.à Mõteleo in d.ſua pract. arb.par.5. ver. quæ ſint iuſtæ cauſæ pro pœna
80 mutanda fo.mihi 448.† vbi an cauſa affectionis eius proximi, vel obedientiæ p̃cepto ſui maioris, puta Patris, aut Dñi excuſent n. 22. & 25.Paul.Ghi l.de relaxat.carcer.tit.de Compo.pœn. q.3.n.5. fol.
81 .311.† Aliter enim puniuntur doloſi, aliter caſualiter delinquẽtes, doloſi ſemper in pęnã ordinariam, & quandoq; maiorem propter atrocitatẽ delicti; Alij verò non ſic, ſed in mitiorẽ pœnam, vt ꝑ Fab. à Monteleo.d.prac.par.4.n.46. & 47.& vid. omninò Put. in verb.
82 pęna, cap.4.& 5.n.5. vbi † ratione multitudinis pęna minoratur, d. l.aut facta.§.fin.de pœn.& ꝙ multitudo gentium nõ dicitur niſi excedat numerũ 50. & facit in propoſ.Fely.in c.dilectus.col.4. de reſcript. Idem Put.in cap.6.qui oẽs cauſas alleuiandi pœnas recenſet. & c.8.n.1.2.3.& 4. cum ſeq.vbi ꝓpter inopiam probationis, & qñ ex præſumptionibus quis condẽnatur, vt per Bal.in l.fi. c. de ꝓbat. & in l. Pręsbiteri, c.de Epiſc.& Cler.ī l.ſi fugitiui.C.de ſer.fug. Put.
83 in ver.pœna.c.8.n.9.† Adde ſi delictũ ſponte confiteatur, qm̃ confeſſio ſolet minuere partem pœnæ.Bar.& Saly.in l.eum qui, ff.de iniur.Bar.in l.meuius.§.duobus de leg.2. & ad qõnem ſi quis primò confeſſus eſt, & poſtea negauit, vel ècontra an locus ſit beneficio minorationis pœnæ. vid.Bal.in tit. Quæ fuit prima cauſa benef. amitr.
84 n.10.in vſ. feudo. † Item pax, & remiſſio in cæteris caſibus minuũt pœnam, latiſſimè per Clar.q.21. & q.58.per tot. & tandẽ vid. Tull. Rector.quẽ allegat Put.d.ver.pœna. c.6.col. fi. vbi ſexdecim rationes eſſe dicit, quibus prouocantur ſuperiores ad miſerendum.
85 † Cauſas modò augentes pœnã propter frequentiã, & immanitatem delicti, recenſet Car.in Clem.1.§.q̃ omnia.de pœn. tex.in l.præſbiteri.C.de Epiſc.& Cler.tex.in l.aut facta.in fi.ff.de pœn. Luc. de pœn. in l.1.C.de Collocon.Illiriac. lib.11. Fely.in c.Canonũ ſtatuta. n 4.
de

de constitu.Puc.in verb.pœna.c.8. Alfons.à Castr.lib.2. de potestat. leg.pęnal.Guid.Pap. d.decis.206.n.15. vbi ad duas tm̄ causas eas reducit,de quibus s. nempè ob atrocitatem delicti. l.quidā. ff. de pęn.l.Presbiteri.C.de Episc.& Cler.Clar.d.Clem.1.§.quæ omnia. & ibi glo.de pęn. Altera causa est ꝓpter delicti frequentiam, d. l. aut facta,in fi.ff.de pœn.Bal.in l.quicunq;. C.de ser.fug. & in l.si quis nō dicā rapere.col.3.C.de Episc.& Cler. sed ex alijs pluribus causis pœnæ augeri solent. Nempè rōne loci,in quo delictum commissum est,vt in locis sacratis,in Ecclesijs,corā Principe,vel in eius Palatijs Cason.de indic & tor. tract.4. tit.de indic.homicid.q.à loco, vel in Pretorio,vid.in 1.par.sub n.147.& 199.

86 †Hinc in practica scias,q̄ statutum puniens delictū factum ī domo, maiori pœna,q̄ si fieret extra domū,vt in l.lex.cor.§.domū. ff. d fur. debet considerari an factum sit in scalis,ostio,domus,curtili,aut orto domui contiguo, & resolutiuè dico, q̄ in pęnalibus regulariter non fit extensio.c.odia.de reg.iur.in 6. immò verba sunt propriè, & strictè intelligenda.l.1.§.si is,qui nauē.ff.de exercit.act.l.3.§.hæc verba.vbi Bar.de neg.gest.l.cū lege,vbi Arct.de testa. Roc.de curr.inter cons.crim.diuers. cons.61.n.26. & Bonacoss.in suis q. crim. super statu,in ver.extensio.in fi ait q̄ adhuc lis est sub Iudice an extensio

87 fiat in pœnalibus,sed intellige,vt sup.n.44.& 48.†Qua de re dico, q̄ domus constare dr̄ de solo pariete,idest muro,& tecto.l.eum qui ędes.ff.de vsu cap. ,& quicquid intra muros domus est,dr̄ contineri appellatione domus, igitur statutū pęnale loquens in domo, locū habet in ostio dictæ domus,& multò magis intra ostium, Cępol. de ser.vrb.præd.cap 48.n.2.per l.aquæ ductus,& l.seq.ff.de contrahen.empt.l.si venditor.§.firmiùs.ff.de act.empt. intelligendo de ostio proprio domus,& nō de ante ostio,puta si ante domū sit viridarium,vel area murata,vel sæpe circundata, & ibidem primū ostiū. Hac rōne cessat dubitatio si delictū factum sit in scalis, qm̄ scalæ, q̄ sunt intra domum,seu intra ostium ꝓprium domus, nulli dubium est,q̄ sunt in domo.d.l.eum,qui edes. de vsucap. sed difficultas est de scalis de foris, tn̄ domui, seu muro domus affixis,sunt enim quædam domus vt rurales,in quas ingreditur per scalas,quas habēt extra domū, & hoc in casu si quis offendat in scalis extra domū non punitur,ac in domo delinqueret; idē Cępol.tit.eod.de ser.vrb. tit. d scalis,vbi infert q̄ etiam debitor poterit capi in ijs scalis exterioribus n.8 & alleg.l.fistulā,vbi Bar.Bal.& alij eo.de ser.vrb. & ibi Flo-

ria.

ria, verũ cũ nulla alia ſcala ſit introeundi domum,niſi hæc de foris, ſtatutum habet locũ ẽt in iſtis,ne videatur ſuperfluũ. l.ſi quando,in princ.de leg.1.Nã vbicũq; diſpoſitio retenta verborũ proprietate, vſq; ab initio valere non põt,ex tunc impropriè ſumitur,vt aliquid operet. l.ſceuola ad Trebel.l.Titia.1.§.Lucius.de leg.2. † Sed ſta-
88 tuti pœna nõ haberet locũ in offendente in horto,vel area,quia in materia pęnali nõ ſit extenſio , licet in fauorabilibus , & pęnalibus appellatione domus contineãtur area, hort⁹,& alia ibidẽ adiacẽtia, muris,aut ſępe circũdata. Flor.in l.olimpico,de ſer.vrb. pręd.l cætera.§.Hoc ſenatus cõſultũ.ff.de leg.1.vbi Bar. & appellatione domus pariter venit porticus,nõ ſic in pœnalibus (intelligendo de
89 porticu extra domũ) † quia factũ in iſto porticu, non dr̃ factũ in domo, ſed ante domũ. l.1.§.in flumine.ff.de flum. ſicut non dicitur factũ in domo,quod fit extra, & propè ſerraturã oſtij domus. Bar.
90 in l.1.ff.de Cloac. †Quid ſi delictũ fiat in apotheca,& ſi eſt in domo,vel domui adiecta, ẽt dicitũr factũ in domo,d.l.eũ qui ædes. ff.de vſuc. & Doc.in d.l.cętera. §.hoc Senatuſconſultum de leg. 1. ſecus ſi apotheca non ſit adiecta domibus, ſed ſeparata, vt eſt pergula,& apotheca, & officina, aſſidũ,vel etiã murata, in qua artifex aſſiduè non moratur,puta bibẽdo,& dormiendo,& pro domo, & apotheca ſimul ibidẽ habitando.Doc.in l.cũ pr̃.§ menſe, de leg. l. p̃dijs.§.pr̃ de leg.3,l.qui tabernas.ff.de cõtrahen.empt. vt de more pauperũ ſartorũ,& ſutorũ,& ſimilium, at ſi apotheca eſſet adiecta muro domus, vt Mediolani illæ, q̃ circũ Palatium Illuſtriſs.Gubernatoris ſunt adiectæ,nõ veniret ſtatuti pœna de delinquente in domo,& ideò huius metu teneo factũ fuiſſe Decretũ Mantuæ.ann. 1541.in quo delictũ factum in apothecis,dicatur factum in domo,
91 & in hoc ſtandum eſt. † Itẽ ſi ſtatutum punit delictũ factum in via, vtiq; locum habet ſi fiat in ſemita aliqua,& ècontra. Fab. à Montelęo d.prac.arb.4.par.fo.mihi 232. & in 6.par.fo.488. vbi ẽt de delicto facto in mari,vel in Inſula,& quid ſuper triremibus,ſtandum eſt proprijs cõſtitutionibus,vel conſuetudini .
92 †Quid ſi ſtatutum dicit,ꝙ ſi quis rapuerit puella de domo ſua puniatur,& rapta ſit extra domũ,& videtur ꝙ non habeat locum per rõnes adductas in p̃cedentibus articulis. vid.Bonacoſſ.in ſuis quęſt. crim.ſuper ſtat.in ver.Raptus.& Baiar ad Clar. in ver raptus. vbi infert ad multa,& ibi ſub n.15.dicit exculpationem raptæ prodeſſe rapienti,cũ iuramẽto.Maiar.de prob.concl.1253.n.25.& Marſ. cõl.

61. n. 23. †Quid si è domo rapuerit, & pœnitētia ductus, statim in domū restituerit. vid. ad hæc Fab. à Mōteleo d. sua prac. arb. par. 4. & Iac. Nouell. in trac. ad defensam, n. 127. & Decia. prac. crim. lib. 8. cap. 12. & 13. tom. 2.

93 †Quid si statutū dixerit si quis conuicium, vel insultū fecerit ad domum alicuius, an factū extra domum, vel propè domū, vt puta ante ostium, & in porticu ante domū, seu in area, placea, aut orto domui contiguis, dicat incurrisse pęnam, & dr̄ quod sic, per l. 1. §. in flumine. ff. de flum. Bar. in l. 1. ff. de Cloac. vbi Alex. Bar, Paul. d Castr. & alij, in l. cætera. § Senatus. de legat. 1.

94 †Itē habetur ratio scandali, qm̄ scandalum publicū est causa augendi pœnā; nā væ homini illi, per quē scandalum venit, & qui scādalizauerit vnū de pusillis istis, expedit ei vt mola asinaria suspendat in collo eius, & demergatur in profundū maris: Matth. c. 18. c. nihil pdest de præsc. & qui scandalizauerit, de reg. iur. est tex. in l. omne. §. in acie de re mil. & ea, q̄ exemplo malo grauiora sunt, tolerari ne-

95 queūt. l. si quis aliquid. §. qui abortione. ff. de pœn. †Hinc est q̄ rōne mali nomina testium reticeri pnt, & non edi, scādali cauendi causa. Tex. sing. in c. fi. de hæret. in 6. Abb. in c. cum I. & A. de re. iud.

96 †Item rōne tpis augetur pœna, vt in hebdomada sancta, in festis Paschalibus, & ēt in tpe publicæ lætitiæ, vt s̄. in 1. par n. 53. cum plur. seq. & est Rubric. C. public. lætit. & c. lib. 12. & vid. Ang. cons. 217. n. 7. Paul. Ghirl. de relaxat. Carcer. q. 6. & Fab. à Mōteleo. d. prac. 4. par. n. 51. & 52. vbi dicit, q̄ si principium fuerit licitū, & ex eodē facto inciderit in finē illicitum, tunc quis pœna ordinaria nō tenebitur. Euerar. Centu. in loco à virtute finis, in princ. Franc. Marc. dec. 17 ro vo. 1. quia pugna non coronat, sed finis et victoria. l. rem nō nouā. in fi. C. de Iudæis.

97 †Itē pœna grauior fit rōne personæ offensæ, vt contra Principem, vel eius Consiliarios, de quibus loquit tot. tit. ad leg. Iul. Maesta. & in 2. par. sub n. 110 multa in pposito traduntur, & n. 111. 112. & 113. dixi ēt in prac. de Test. p. 1. n. 40. Idem qn̄ contra personā Ecclesiasticā vt tot. tit. C. de crim. sacrilegij, & pariter cōtra Iudicē, vel decuriones, & similes personas publicas in dignitate cōstitutas. Doc. in d. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de ijs, qui not. infa.

98 †Vltimò pœna ratione animi, & modi patrantis delictū augetur qn̄ ex proposito, & animo deliberato in insidijs proditoriè deliquit, sine causa, ob propriā malam qualitatē, aut per pecuniā assassinium

com-

cōmisit cũ sclopo, aut veneno occidit, & similibus prauis, & dolosis qualitatibus de quibus ṡ in 1.par.n.59.vsq; ad 79.& 93. cũ seq. & tot.tit.ad leg.Cor.de Sicar.& de oĩbus supradictis causis vid. Put.in d.verb.pœna, c.4.5.6.& 8.vbi pulchrè, & magistraliter loquitur de
99 causis alleuiãdi, vel augendi pœnas, & dicit sub n.8. ꝙ delicta recentia grauiùs puniuntur, q̃ antiqua. Put.in ver.pœna.c.4.n.8.quę si lapso decennio à die cõmissi delicti, minuenda sunt, aut cõmutanda, Princeps consulẽdus est. Boss.de homic.n.112.& in tit.de pœn.n. 8.& 10. sicut ẽt grauiùs puniuntur delicta reiterata idẽ Put. c 8. n.
100 14. Clar.q.84. vers.sed hic incideret. Euerar.in loc.à vi geminationis. & qñq; pœnæ augẽtur dispositione statutorũ ꝓpter negationem, Ang.in auth.de trien. & semiss. §.si aũt, in fi.& quò ad reiterationem, per quã pœna augetur, locũ habet, ẽt ꝙ quis pluries fuerit punitus, Simon.de Pret.cons.104.n.25.& 26.& Anguissol. cons.18. lib.1. declarat ꝓcedere in eodẽ gñe mali, & ꝙ consuetudo sit ꝓbata, & non per vulgi opinionẽ, & in duabus vicibus verificet Gramat.
101 decis.56.n.9. †Iudex tñ in augendo, vel minuendo pœnã, dbet exprimere cãm cur minuat, vel augeat sm̃ co.Doc.sent.ĩ d.l.qd ergo.§.pœna grauior.ff.de ijs, qui not.in fa.intelligunt de eo, qui ẽ subiectus sindicatui, vt monet Bal.in d.§ pœna grauior. † licèt sen-
102 tẽtia sine expressione dictæ causæ sit efficax per l.4. §.si quis. ff. de re iud. Fallit qñ sñtia fert de cõsilio sapiẽtis, vt in statu Sereniss. magni Ducis, vbi cauetur consultorẽ in facto, & in iure cãm allegare debere. sed in alijs causis qñ seruatur pœna à statuto, vel à consuetudine introducta, nõ tenetur Iudex exprimere cãm cur ita iudicet; immò fatuus Iudex reputatur in hoc cãm exprimendo, qm̃ aperit viam aduersantibus, & malignantibus impugnãdi c.sicut, & c.cùm Bertoldus de re iud pulchrè Farinac.d.q.17.n.62.vbi multa in propos.adducit, sed Iudici nr̃o nullo modo necessitas imponitur, nisi ĩ voto ante prolationẽ sententiæ fortè recitando corã Principe, vel in cõsilio secreto (qñ opus est) sed circa augendã, vel minuendam pœnã, an non obstãtibus supradictis hoc permittatur qñ statutũ, aut lex irrogat pœnã ipso iure, dic ꝙ sic sm̃ Ludo.decis. Luc.15.n.60. p.1. & de clausula, ipso iure, vid. Menoc.de arb.q.96. Farinac.de delict. & pœn.q.17.n.n.23. Bonacoss.q.crim.super statu.in verb. ipso iure vbi ait, ꝙ requiritur declaratoria, & distinguit an clausula ipso iure, adiecta sit tempori præterito, aut futuro.
103 †Qñ autem vna pœna faciat cessare alterã, ponit Dy.in c.generi, &

 ibi

ibi addit de reg.iur. in 6.lit.P.Bar.in sua disput. Pisanæ Ciuitatis,& Doc.in l.2.C.quæ sit longa cõsuetudo.Alex.cons.103.vo.4.Ang.de malef.in ver.caput à spatulis,ver.quid aũt,n.5.vbi dat istam doctri-
104 nam,ꝙ quãdo † statutum dicit,ꝙ procedatur de similibus ad similia,& in statutis nõ reperitur simile,tunc succedit ius cõe,intellige vt per Caualca.decis 35.n.28.29.30.& 31.par.1. & p consequẽs datur intelligi,ꝙ statutũ voluit in subsidium imponi pœnã iuris cõmunis. igitur à pœna statuti recessum videt ex Bar.in l. 1. ff. vid. bo. rapt. sed quid si à iure non inuenitur imposita aliqua pęna, tunc arbitrio suo Iudex imponit,sicut qñ delinquens non esset capax pęnæ indictæ de iure,vt ĩ dicam,& ita tenet Fely. in c. qualiter & qñ in 1.col. ver.4.de accusat.& in c.postulasti,de Iudæ.intellige vt infr. ver.porrò. n.109. Sed Saly.melius distinguit in l.qui sepulchra. C. de sepulcro uio. tamen sequere distinc. Bar.tanquã clariorem in l. sãctio. ff.de pęn.vbi ait,aliqñ sunt duæ pęnæ,vna generalis,& altera specialis,& vna imponit à lege,vel a statuto,&altera ab homine, idest à Iudice,vt in præceptis pænalibus,& tunc vna nõ tollit alterã,sed concurrunt,l.non dubiũ,C.de leg.si verò vtraq; à lege, vel à statuto,pariter concurrunt,quia eadẽ est ratio,l.Illud ad leg. aquil. nisi correctiuè,quia generi per speciẽ derogatur. d.c.gñi. Cachera. decis.Pedemon.89.n.5.& 6. Si verò vtraq; à Iudice,tunc vna sufficit.l.pretor edixit ff.de iniur.& illa,quæ sufficientior est. l.respiciẽdũ.ff.de pæn. Si verò ab vno statuto duæ imponuntur pænæ, vna gñalis,& incerta,altera specialis, tunc generalis nõ refertur ad specificatã. Si verò ab vno statuto duæ imponunt pænæ certæ, & specificæ pro eodẽ delicto,vna gñalis,altera specialis,tũc refertur ad specificatã. Dec.cons 382.Lap.allegat.88.n.6, & seq.car.455.& sic specialis tm̃ imponitur. Si verò sub diuersis legibus,vel de iure communi vna,& ex statuto altera,tunc vtraq; habet locũ. Bar.in l. 3. §.
105 cũ Titio.ff.de adim.leg.† vbi dicit,ꝙ si vnum statutum pro maleficio imponeret pænã mille librarum,aliud pænã quinquaginta, hoc vnum non censetur correctum per aliud, sequitur Franc.Viui.com.op.in ver.statutum vnũ,glo. 34. distin.c.fraternitas,nisi vna corrigat alterã; in dubio tñ non præsumitur correctio,l.quo.ff de act.& oblig.vel nisi vna suppleret alteram, quia vtraq; concurrit, vt no.in c.at si Clerici,de Iud.& in l.2.C.de spor.Aug. ad Ang.lit.
106 A.Cepol.cons.14.& est † regula ꝙ nemo duplici pæna grauari debet,ar.l.Bona fides,de reg.iur. & facit Bal.in l. eum. C. de fur. & Farinac.

Farinac.de accusat q.10. sub n 56.& 57. vbi pariter distinguit circa pœnas duas æquè principaliter concurrentes,& regulariter non debent concurrere,vt et tenet Bar.in l.1.C.qn ciuil. act.crim.præiudicat, & sublata vna altera manet, vt inquit Farinac. loc.cit. hinc ẽ quod ad fiscũ spectat probare vtramq; pœnã concurrere,cùm reus habeat intentionẽ fundatam in regula. l. qui accusare. C. de eden. sed si vna pena venit accessoriè ad alterã,tunc principali extincta vtiq; accessoria extincta dicitur,vt per Farinac. d. q.10. n. 47. vbi exemplificat,licèt ad alium propositum,facit Damas. reg.23.
107 † Rursus dico,quòd quãdo ambæ pœnæ tendunt ad vindictã,& quælibet est sufficiens pro mẽsura delicti,iux.l.sancimus.ff.de pœn.tunc non cõcurrunt,nisi percipiatur quod cũmulatiuè positæ sint. Clar.d. q.85.ver.debet,in fi. Gomes.de delic.c.1.n.38. l.quoties.ff.de act. & oblig. Fely.in c.quod olim,ver.quæro plures penæ, de Iudæis. At si de duabus pœnis vna sufficiens nõ erit,tunc recurritur ad alterã, & isto in casu vna per alteram non tollitur,vt firmat Bal.in l. nullũ, vers.quærit glos.C.de test.Alex.ad Bar.in l.lex cornelia.§.fi.ff de iur.
108 iuran. † & quando delictum est vnũ, & de duabus penis agitur (vt pro insultu, & vulneribus)pro eo,quod est maius pena maior imponitur,& pena minor confunditur,& cessat, per Clar.in q.84. ver.alius est casus,& dicã latiùs infra sub n.111. sed si statutum mandat penas esse duplicandas,tunc si pena erit amputationis manus,nõ poterunt amputari ambæ manus,sed vna tm, & pro duplicatione adhibere penã pæcuniariam Bal.in c.1.C.de sent. pro eo; quod interest, quem refert Put.in verb.pena,c.5.n.4.& in propos.duplicandi pænas fortè ob negationẽ delicti,statutum non habet locũ in materia damni dati.Bal.& Alex.in l.certi.ff.si cert.pet. nec quãdo pæna est ipso iure imposita.Bar.in l.id,quod seruo.ff.de pecul.legat.
109 † Porrò Iudex nr in imponendis pænis informare se debet,qd iam in similibus obseruatum fuerit ab alijs,& ita similiter ipse iudicare. l. cũ de interpretatione, & l.minime. ff.de leg. Farinac. d. q.17. n.54. pulchrè Tiraq. de pæn.temp. aut remitti. n.3.4.5.& 6. Quoniã in pænis arbitrandis proceditur de similibus in similia. Io. And. in cap.si compromissarius.§.fi. de elect.in 6. not.Canon.in c.ex literis. de constitut. pulchrè D.Menoc. de arb.q.14. n.3. maximè quãdo casus est ommissus, glo. in l.si id, quod,de iurisd. omn. Iud. & Put. in verb. pæna.cap.8. num.12. vbi si à lege inuenitur cautũ, lex seruanda est, l. prospexit. ff. qui, & à quib. sed hoc ad

Iudices,

Iudices, qui carent brachio regio. vid. Corne. conf. 114. lit. g. volum. 1. Barba. conf. 21. vol. 3. Cassa. in consuetu. Burg §. 5. pag. 43. & alibi Bursat. conf. 94. num. 4. & alios quos adducit Bona-
110 coss. in q. crim. in verb. pœna, car. 143. ver. cõiter. † Et hinc alia sequitur declaratio super authoritate liberi, & absoluti arbitrij, nã hodie ferè vbiq; locorũ pœnæ statutariæ sunt adeò tenues, & debiles, qd stante authoritate liberi arbitrij, Iudex nr̄ poterit recedere à dictis pœnis, & maiorem pœnã imponere, per c. cognoscentes, de constitu. & ita intelligendi sunt Doct. in l. quid ergo. §. pœna grauior. de infa. & Put. in d. c. 8. n. 11. & alij, qui aliter sentiunt, loquuntur in alijs Iudicibus. per d. l. pspexit, qui & à quibus. l. 1. §. is, qui nauẽ de exerc. & l. quãuis, de in ius voc. qui nõ habent arbitriũ liberum, & absolutum, sicut Iudex nr̄, dummodo pęna sit iuxta mensurã delicti. l. sancimus. ff. de pœn. habita consideratione ad causas, ob quas pœnæ augeri, vel minui debent, de quibus s̄, & vid. ĩ n. vbi qualiter in augendis pęnis Iudex nr̄ se gerere debeat.
111 † Pone ꝙ adsint duo statuta, vnũ vetus, alterum nouũ, quodnã attendendũ circa modũ procedendi, & pœnam imponendi, & resolutiuè dico, ꝙ si Iudex noster est munitus authoritate liberi, & absoluti arbitrij, cũ ista clausula, nõ obstantibus quibuscunq; statutis in contrariũ, quibus derogamus, de qua per Bar. in l. fi. C. si contra ius, vel vtil. pub. & in c. 1. de rescript. & Menoc. de arb. q. 97. in fi. dixi s̄ n. & facit Bal. in l. 1. sub n. 2. ff. de pœn. sed deficiente tali potestate tunc si tpe delicti vigebat statutum nouũ pœnam imponẽdo non copulatiuè, sed simpliciter, tunc attenditur statu- ũ tpis delicti, tex. in l. 1. & ibi Bar. ff. de pœn. Doc. in l. 1. §. bona. ff. de iur. fisc. Præterea si antiquũ statutum cũ nouo conciliari aliqua distinctione non põt, tunc seruatur nouũ, tanq̃ correctorium prioris. §. sed & posteriori institu. Quib. mo. testa. infir. Castr. in 1. constitu. C. §. quib⁹. & Albe. super stat. q. 19. par. 1. Caualca. decis. 6. n. 5. 6. & 7. par. 1. Frãc. Marc. cons. 56. Dec. cons. 302. Ro. cons. 104. n. 2. nisi vetus statutũ sit iustiùs, & ęquiùs, quia non attendit prioritas, nec posterioritas, sed qd e- magis iustum. Mars. in l. 1. §. si serui. n. 29. de quæstio. &
112 † no. ꝙ si per statutũ nouũ apparet de mutatione pœnæ antiquæ, nihilominus quis dr̄ accusari ex lege antiqua respectu specificationis delicti, licèt puniatur sm̃ pœnam noui statuti, Bar. in l. 1. col. penult. vers. vlterius quæro. ff. de pub. Iud. Tiraq. tract. de leg. connubial. in l. 13. sub n. 12. & Bar. in l. oẽs populi, 1. q. 5. distinc. ff. de iust. & iur.

& quæ

& quæ ĩ dixi Clar.d. q.85.ver.debet etiā,ubi in fi. concludit magis cōiter teneri, q̃ pœna statuti noui faciat cessare pœnā iuris cōis.
113 †Quid si pœna sit alternatiua puta corporalis, aut pœcuniaria, in hac dubitatione sunt verba cōsideranda an dirigantur ad Iudicem, vel ad reū, si ad Iudicem, ipse eliget, si ad reum, reus eliget. Clar. d. q.85. vers.solet etiā. Menoc.de arb.q.84. Luc.de Pęn.in l.si quis. C. de cursor.pub.lib.12. Fely.in c.intercæteras, de rescr Bal.in l.si fugitiui.C.de ser.fug. si verò verba statuti dirigantur partim ad Iudicem, & partim ad reū ipsum, electio erit ipsius rei, Fely. d. c. inter cęteras. Abb.in c.à crapula, n.4. de vit. & honest. Cler. vid. D.Me-
114 noc.de arb.q.94. & q.87.n.6.† vbi dicit in pœnis capitalibus Iudicē non posse concedere electionem pęnæ reo. fallit in Iudice nr̄o Cano. in c.inter cętera de rescr. Sed ad vnū est aduertendum, q̃ in pœnis alternatiuis Iudex debet inclinare in mitiorem partē. l. semp. in dubijs, & l.semper in obscuris, vbi Dec.n.12.de reg. iur. Dyn. in reg. in obscuris, eo.tit.in 6. Bar.in l.pedius. ff. de incen. rui. naufr. Put.in ver.pęna, c.4.n.9. Item ad aliud est aduertendum, q̃ si statutum primò pęnā corporalem indicit, vel aliam pecuniariā, vel primò pecuniariā, postea corporalē, istæ pęnæ nō sunt alternatiuæ, sed subordinatæ, & sic in subsidiū, & q̄ndocūq; illa, quæ prior est in ordine locū habere non pōt; de primo est exemplū in eo, cui manus dextera est amputanda, vel tenetur soluere pecuniariā, nam si habet ambas manus, dextera venit cedenda, Bal.in com.ad statuta ver. pœna; & punire sub n 20. & Bar.in l.hos accusatores. ff. de accusar. nec pōt se eximere per pęnā pecuniariā: de secundo est exemplum de eo, qui nō habet in ære, luat in corpus. no.glo.in l. si quis, id qd
115 de iur.omn.iud. & in l.fi. de in ius voc. & ratio est, † quia à criminis qualitate delictū nomen assumit Bal.in l.2.C.de concuss. At si statutum dixerit, q̃ imponatur pęna corporalis, vel pecuniaria arbitrio Iudicis, tunc non erit pęna subordinata, sed alternatiua, & Iudex, quā malit eligere potest; & considerata qualitate delicti, & delinquentis, eliget illam pænā, quæ aptior, & ꝓportionabilior erit iux. l. sancimus de pæn. Menoc.de arb.q.90.n.38. vid. Put. in verb. pæna, cap.fin. sub n.9.
116 † Ast pæna semel electa à Iudice, vel ab eo, qui optionem habet, nō erit ampliùs pænitentiæ locus. Soc.in c.sicut Iudæi. n.54.de Iudæ. & Clar.q.95. vid. Cano.in d.c.inter cæteras, de rescr. Iudex tn̄ noster potest morē gerere reo, vt ibi nec tenebitur seruare illam regulam,

vide-

videl. q in imponendis pœnis arbitrarijs, intelligatur de pœna pecuniaria, vt tenēt Doct. quos Clar. alleg. q. 83. ver. sed quæro. † quoniā pōt arbitrari ēt pœnā mortis. glo. in §. in summa. instit. de iniur. Bal. in l. quid ergo. §. pęna grauior. de infam. intellige si delicti qualitas expoſcit. d. l. sancimus, de pœn. Put. in ver. pęna. cap. 10. per tot, secus in Iudice carēte hoc amplo arbitrio, in quo dicta glo. §. in sūma. est cōiter reprobata, vt inquit Afflict. decis. 270. Item potest punire loco pecuniariæ pęna corporali, & pecuniaria simul, iux. casus exigentiā, Afflict. decis. 276. Card. Clem. 2. §. 2. de hæret. Put. d. ver. pęna c. 8. n. 11. vid. A fin. tit. de religio. & sumpt. fu. §. & pœnæ pecuniarię, pag. 114. vid. Menoc. de arb. cas. 286. Clar. q. 8. ver. vlterius. in fi. & si statutū pęnā corporalem indicit, & delictum ex qualitatibus, & circunstantijs aggrauetur, vtiq; pęna corporalis grauior, & nō pecuniaria arbitrari debet; & contra si statutū indicit pęnam pecuniariā, & delictū aggrauetur, vt s, tunc maior pęna pecuniaria arbitranda est, & nō corporalis, & hoc modo ēt pcedetur de similibus ad similia, & hæc conferunt supradictis n. 109.

117 † Itē stante hac regia authoritate, Iudex pōt imponere pœnā confiscationis bonorū. l. 1. C. ne sine iuss. Princ. Mars. sig. 397. n. 2. at Iudex inferior hoc facere non pōt, vt tenet Bal. in d. l. 1. & Nat. cons. 594. n. 10. vo. 4. Azo. in sum. C. ne sine iuss. Princ. Cassa. cōsuetu. Burg. tit. quis cōfisque. §. 1. Dec. in c. 1. & ibi Bal. c. de offic. deleg. idem in c. 1. ver. sed hic quæro, de pac. tenen. Alex. cons. 116. animaduersis statutis. col. 4. vo. 1. qui intelligi debēt de Iudice, cui liberum arbitriū concessum est simplr, non aūt de Iudice nro, vt per Cassa. loc. cit. vbi loquit in Capitaneo Iustitiæ Mediolani. Rol. à Vall. cons. 99. n. 28. vol. 1. & ita distinctè tenet D. Menoc. de arb. q. 93. n. 2. & seq. † vbi

118 duplicē esse dicit confiscationem bonorū, vna q à iure determinata est, & hanc posse imponi ab inferiore à Principe, altera quæ non est in iure determinata, & hanc solus superior imponit; & alleg. Salv. in d. l. 1. C. ne sine iuss. Princ. hanc Theoricā docere, sed re vera, quilibet Iudex ordinarius (ēt habens arbitrium velit nolit) tenetur parere statutis, & legibus; difficultas cadit in eo, qui nō est suppositus statutis, & legibus positiuis, D. Menoc. de arb. q. 13. n. 1. & 2. & satis dictum est in 1. par. quæ cessat in Iudice nostro per supradicta.

119 † Hinc infertur, quòd Iudex virtute huius brachij poterit citare testē sub pœna confiscationis bonorū, Bal. in c. 2. de test. cog. Nat. cons. 593. vo. 3. licèt contrariū tenere videatur in cons. 194. ec d. vo, sed

sed pôt responderi, vt s̄, in præcedenti casu. Item obiectũ sanari pôt qñ veritas aliunde haberi non pôt p l. vnica. ff. de offic. Consul. qm̃ necessitas non habet legẽ. Item qñ in pcepto sub dicta pœna confiscationis bonorũ insit hæc clausula, videl. saluo iure creditorũ, & legittima filiorũ, vt in auth. bona damnatorũ. C. de bo. damnat.

Sed quæritur num in bonis confiscatis veniant bona aduentitia.

Pro resolutione huius dubij sciendum est, q̃ duplex est species bamnitorũ, aliqui sunt bamniti ad tp̃s, & isti æquiparãtur relegatis, aliqui sunt bamniti in ppetuũ, & isti æquiparãt deportatis, vt est glos. sing. in verb. Retinẽt. §. cùm aũt is qui, institu. Quib. mod. ius pat pot. sol. & ibi ponit, q̃ iura deportati amittant, & dicit amittere iura ciuilia, & retinere ea, q̃ sunt iuris gentiũ, est ẽt tex. in l. quidam. ff. de pœn. l. inter pœnas, in princ. & l. Relegatorũ. §. siue ad tp̃s. ff. de inter. & releg. Alex. cons. 26. & cons. 75. vo. 1. Gand. de Malef. in rubr. de bamnit. in princ. & de deportatis habet per Menoc. de arbitr. cas. 330. & Nat. cons. 666. col. fi. & deportati hñr p mortuis ciuiliter, vt in dicto §. cũ aũt institu. quib. mo. ius par. pot. sol. & deportare nil aliud est, q̃ bona oĩa delinquentis publicare, Boer. inter trac. crim diuerso tit. d seditiosis, q. 7. n. 30. alij dicunt, q̃ deportare ppetuò bamnire significat, cũ confiscatione bonorum, vt p Brunor. à sol. in suis quæst. rubr. bãnitus an amittat bñficia iuris cõis, &c. q. 16. n. 6. & 8. q ait, bamnitos huiusmodi perdere iura ciuilia, q̃ sibi cõpetunt vsq; ad bamnũ, non ea, q̃ obueniunt post bamnũ, sic placet Nell. de bamnit. 1. par. 2. temp. n. 18. & vid. Viui. co. op. tit. de malef. c. 1. tom. 3. fo. 145. & etiã stante statuto, q̃ bona bamniti debeant confiscari, non compræhendũt bona post bamnũ acquisita, Alex. cons. 15. vo. 1. Bonacoss. super statu, ver. Bamniti, ver. 3. licèt Farinac. de delict. & pœn. q. 19. sub n. 15. & 16. cũ Claro. q. 67. sub ver. Deportatio. teneat q̃ illa pœna deportationis hodie recesserit ab aula, præterquã in locis maritimis, vt in Italia apud Ianuenses, Venetos, & Regnicolas, vt per Clar. vbi s̄, & Baiar. ad eum sub n. 17. hodie verò d. pœna est arbitraria, vt p Menoc. d. cas. 330. & per Farinac. d. q. 19. n. 25. in fi. & sub n. 16. cir. fi. concludit, q̃ bamnũ pœna capitis, aut furcatũ dicatur q̃dam tertia species, q̃ non æquiparatur nec relegatis, nec deportatis, sm̃ Osasc. decis. 105. & Clar. q. 71. & Bonacoss. co. op. crim. par. 1. pag. 14. vers. 3. incip. Bamniti nostri temporis.

Ex hoc est altercatio an stante statuto, q̃ bamnit' impunè occidi possit, de oĩbus indistinctè loquatur, & resolutiuè concludunt oẽs statuũ

habere locũ in bamnitis contumacibus,quibus pœna mortis irrogaretur si in fortiã iustitiæ venirent,nec post statutum maior pęna imponatur,q̃ sñtia imponat,vt vnaquæq; res sm̃ suam qualitatẽ intelligatur.l.eum,qui edes.ff de vsucap.Cæpol.conf.5. in criminin. & D. Menoc.de arbitr.q.90.n.37.38.& seq.& p Nell.de bamnit.in 1.par. 2.temp.cir.princ.vbi tenet tale statutum valere,& ita tenet Gand. in tit.de bamnit.n.2.quia & si non licet de Iure Diuino,vel gentium hominem occidere,tñ ex causa licitẽ fit permittente iure gñali,vel particulari positiuo,ut Prouincia expurgetur malis hominib⁹. l.cõgruit.ff.de offic. pres.& ne delicta remaneant impunita.l.ita vulneratus ad leg.Aquil.nã sunt talia statuta introducta ꝑ cõi quiete, vt per Bar.in l.opprimendorũ.C.quan.lic sin.Iud. se vindic. vi. Doct. quos alleg.Bonacoss. in q.crim. super statu. in ver. bamniti.

Modò ad rẽ nr̃am intelligendo de bamnitis,qui impunè offendi pñt, & de quibus,vltra alios,p Brun.à sol.d.q.16.n.9. Crass. d.vlr. volũt. §.legatur, q.8. Ludou.Cat.cons.103.inter cons.diuerso.glo.in l.3. de bon.dam. An bonis eorũ confiscatis vtiq; veniant bona aduentitia,& resolutiuè dicitur ꝙ non,ita tenet Bar.in l.si finita.§.si de vectigalibus,n.12.vbi exact.Alex.ff.de damn.infec. sequitur Nell. de bamnit.in 1.par.2.temp.sub n.26.ver.fortiùs ergo,& n.27.Soc.iun. ab oĩbus allegat.cons.77.n.8.& 9.vbi ẽt si pr̃i vsusfructus non quæratur, vo.2.cũ eo. Rui.cons.24.vo.4.Bertazol. cons.49. vo.1. Alex. cons.22.vo.1.Curt.cons.60. Paris.cons.157.n. 1. vo.4.Item si inter pr̃em,& filium fuisset factum cõpromissum,& laudũ,ꝙ de bonis,in quibus pr̃ habet vsumfructũ,filius possit liberè disponere,per Abb. in cons.66.vo 1.quẽ refert Baiar.ad Clar. ita tenentem in §.fi. q. 78. ver.sed quid in aduentitijs, n.55.

Item si pr̃ non haberet vsumfructum in aduẽtitijs,vt tenet Farinac.de delict.& pęn.q.24.sub n.8.& in ꝓposita qõne plures allegat Boer. decis.7.sub n.10.cum seq.idẽ tenet per plura fundamenta Gomes. var.resolut.tit.de contract.cap.15.n.14.& 15.vbi rñdet ad contraria per eũ excitata,sub n.13.q̃ pñt vtiq; deseruire ambiguitati D. Menoc.de recup.poss.remed.9.sub n.84.limitat veram esse contrariam op.qñ filius bamnitus capital̃r alium hr̃dem non haberet,nisi fiscũ. & constanter tenet opinionẽ hanc tanq̃ magis co.& veriorem. Farinac.qui multos allegar in tit.de delic & pœn.q.24.n.5.vbi ante n.6. recẽset optimũ fundamentum Gomes.vbi s̃. Nempè ꝙ filius nullo modo põt alienare ꝓprietatem bonorũ aduentitiorum sine cõsensu patris.

p̄fis. & hanc op. in iudicando tenendā esse ait sub n.6. vers. Quibus nō obstantibus. ea rōne, quia patria potestas habet quandā prærogatiuā, vt p̄r p̄feratur fisco. & ità tenet Boss. de bonor. publicat. sub n.71. vers. De aduentitio. & hāc vti equiorem tenendā esse arbitror, ex quo confiscatio est stricti iuris. vt per Scrib. in Auth. bona damnatorū. C. de bo. p̄scrip. & ideo tanq̄ pœnalis, & odiosa est restringenda. Farinac. de delic. & pœn. q.25. sub n.21. Quia ob bamnū capitale, delictū non remanet impunitum, & sat est legem habere suū effectum. l. ita vulneratus, ad leg. Aquil. si ēt vltra personalē pœnam addat à statuto confiscatio bonorū, certè est punitio ad mensuram carbonū, quia est contra ius cōe; vt d. Auth. bona damnatorū, & semper debemus interp̄tare vt ius cōe minus lædatur, q̄ fieri possit. vt p Bart. cons.61. in princ. Io. de Ana. cons.59. in fi. Dec. cons.438. & alios q̄plures alleg. Farinac. d. q.25. sub n.21. quod non esset, si ēt in bonis aduentitijs confiscatio p̄cederet, quia ius cōe resistit. c. olim. de reg. iur. in 6. nemo enim duplici pœna puniri debet. pulchrè in p̄pos. Afflict. de prohib. feu. alie. per Federic. §. condemnatorū. n.9. & pœnæ sunt moliendæ, nō augendæ. l. interpretationem. de pæn.

Verùm limitant Doc. primò hanc conclusionē locum non habere in crimine læs. Maiest. vt in d. Auth. bona damnato. & per Clar. Boss. Farinac. n.9. q.16. Gomes. & alios s̄ citatos, & non videtur habere cōtradictorē, licèt Cachera. decis.94. q̄dam in medium deducat, tamē concordat cum alijs Gigas tract. de crim. læs. Maiest. q.11.

Secundò limitant qn̄ statuti verba apta essent comp̄hendere ēt bona aduentitia, quia non p extensionē, sed ex ui uerborum, & mente statuentiū aduentitia quoq; ueniunt in confiscationem bonorū. l. non aliter, de leg.3. Euerar. in loc. à ratio. leg. larga, & ampla ad extensio. ipsius leg. per Doc. in d. Auth. bona damnatorū. saluo tn̄ usufructu p̄ri. l. in pænalibus, de reg. iur. c. odia. eo. in 6. Caualc. de usufr. n.180.

Tertiò limitant qn̄ ita consuetudine interp̄tatum esset, l. minimè. de leg. quia cū statutum sit solemniter publicatū, præsumitur moribus utentiū approbatum, & qui contrarium dicit, probare debet Gozad. cōs.16. n.16. & cōs.27. n.8. Peregr. d iur. fisc. lib.5. d publicat.60. n.20.

Quartò limitatur qn̄ bamnitus non haberet alium hæredem, nisi fiscū, quod dic, ut per Gomes. d. c.15. sub n.15. de contract.

120 † Item Iudex nō poterit remittere pænam applicādā fisco, Menoc. de arb. q.96. n.6. & 9. & qn̄ reus non est capax pænæ ordinariæ, pōt cōmutare unā pænā in aliam ęque similē. Clar. q.85. uer. fi. Iudex

auté,qui non habet hoc brachiũ,talia facere non põt inconsulto su-
121 periore suo,faciunt quæ s̄ dixi n. †Verũ si statutum dicit,ꝙ delinquenti amputetur manus,& illã non habeat, non poterit altera amputari,sed alia pœna subrogabitur arbitraria,iuxta ea,quę s̄ dixi n. Doct.in l.si fugitiui.C.de ser.fug.Bal.Paul.Castr.& Doc.cõmu. in auth.sed nouo iure.C.de ser.fug. Euerar.in centu.loc.à priuat.ad habit & dic vt ĩ. Similiter de pœna ictuũ funis, nam si quis est in genitalibus apertus, vel in spatulis,aut in brachijs,seu in manibus alia pœna subrogabitur, dic vt ĩ n.seq.Itẽ si alia de causa sit inhabilis, vt quia puer,infirmus, pregnans, vel senex. l.ferè, de reg. iur. Clar.q.60. Dec.in l.pupillũ,eo.tit. Gomes.var.resolut. tit.de delic. c.1.n.52.& 55.& Cagnol. d. l.pupillum. vbi pœna extraordinaria puniri qñ malitia supplet ætatem,D.Menoc.de arb.iud.Gomes.de delic. c.13.n.38. Io.de Ana.c.intelleximus,n.7. de ijs,qui fil. occid. ibi de muliere prægnante,ꝙ possit condemnari pœna ordinaria partu prius nato. Mascar.de probat.concl.1208. vbi qualiter pregnan-
122 tia probetur;† & hinc nota,ꝙ pœna exponentium infantes est arbitraria,vt est glo.in l.vnusquisq;.C.de infan.expo. & circa amputationem manus,iã dictum est,si quis non habet nisi vnã manũ, vel alteram mancã,seu aridam,quòd pœna cõmutabitur; idem qñ esset amputanda p̃ri plures filios habenti,quos alit opera, & industria suarum manuũ, qm̃ miserationis causa,pœna esset cõmutanda, Put. in ver.pœna,c.1.& 7.n.9. Mars. inter.sing.602. & qñ statutum expressisset de manu dextra,tunc potiùs esset cedenda sinistra,& min' damnosa, qñ quis debet manducare labores manuum suarũ: ad hęc vid.Euerar.loc.à priuat.ad habitum,& Crass.co.op.cap.2.q.19. car. 19.& Gomes.Reg.Cancellariæ de Annali.poss.q.48.pag.293.col.1.
123 lit.c. †Sed pone,ꝙ Iudex debeat seruare pœnã statuti expressã, si tpe delicti statutum punit vno modo,tpe verò sentẽtiæ superueniat aliud statutũ,addens,vel minuens pœnã, nulla mentione facta de alia pœna primi statuti,an attendat illud primũ,vel hoc nouum, & Bar.in l.oẽs populi,n.49.& Sot.de iust.& iur. inquiũt, ꝙ propter adiectionem,vel diminutionẽ pęnæ sit attendendum tp̃s sententiæ, & non delicti,per l.penul.ff.de noxal.act.sed in pœna ordinaria nec aucta,nec diminuta attenditur tp̃s delicti, vt per eũdem Bar.in l.1. ff.de pœn.& vid.Cacialup.in d.l.omnes populi,n.156.& Crot.num. 144. de iust.& iur. in propos.Caualca.decis.6.& decis.30. in 1.par.
124 vid.quæ s̄ dixi n.111.& 112.Veruntñ †in dubio vt pęna euitetur,
attenditur

attenditur initiũ,l.qd ait.§.Lex ait.ff.de adulter.Dec.in reg.Factum cuiq; suũ.§.in pœnalibus,n.7.intellige qñ principium est licitũ,& finis illicitus,aliàs attenditur qđ licitũ est,siue finis, siue principium. Boss.tit.de defensio.reo.n.7.de hoc dixi in 2.par.n.40.& 41.& in proposito qñ delictum est tractatũ in vno loco,& sequutũ in alio quid iuris,vi.Boss.tit.de for.compet.n.59.& ĵ vers.duodecimus casus ẽ.

125†Hinc q̃ri potest an sit imponenda pœna loci originis, seu domicilij,aut pœna loci delicti; hæc q̃stio est quotidiana,quã ponit Clar.d.q.85.in princ.vbi tres casus ponit, primus qñ Iudex procedit contra eius subditũ,attenditur statutũ loci,vbi ius dicit; secundus cas' est qñ procedit contra forensem,& pariter punitur iuxta statutum loci,vbi ius dr̃, si delinquit in iurisdictione Iudicis, tñ sub eodem Principe,quia iste forensis cõdemnatur iux.statutũ patriæ suæ, & ita totus mundus seruat,licèt in procedendo seruetur statutum loci, in quo ius dr̃. tertius casus est qñ Iudex loci originis, vel domicilij procedit contra subditũ,qui deliquit extra territoriũ,& iurisdictionẽ Dñi,tunc semper vidi seruari op.Maria.in c.postulasti,n.16.de for.compet.quẽ Clar.alleg.d.q.8.ver.tertius est casus, in fi.

126†Ipse addo quartũ casum qñ subditus vnius Dñi delinquit extra dñium in subditũ einsdem Dñi,tunc attendendũ esse statutum loci iusdicentis,quia offendens,& offensus subiacent eiusdẽ statuti dispositioni,Bar.& alij in l.oẽs populi.ff.de iust.& iur.Bal.in l.1.C.de sum.tri.& fid.cat.& Ang.in ver.hæc est quædã inquisitio.n.83.& ibi Doc.quos Ang.alleg.opinio aũt contraria locũ habet qñ offensus nõ

127 esset æquè subditus. †Quintus casus est qñ iste subditus delinquit in non subditũ,& extra dñium, hoc in casu ius cõe est attendendũ.Clar.d.q.85.vers.tertius casus.& videť Bar.distinguere qñ statutũ simpľr loquitur in l.cunctos populos,n.47.C.de sum.trin.& fid.cat.Alex.cons.111.vo.2.Afflict.& alij,quos Clar.adducit ibi.& in materia ista vid.Clar.q.39.ver.sed quæro nunquid,col.3.& 4.

128†Septimus casus quando,qui non est subditus delinquit in non subditũ,vt inter duos viatores in aliena iurisdictione, qui ratione delicti subiacent foro ius dicentis loci delicti,vt est tex.l.1.C.vbi de crim.agi oppor.Bar.in l.omnes populi.ff.de iust.& iur.& in l.1.& in l.cunctos populos.C.de sum.Trin.& fid.Catol.& pœna statuti puniri debent, vid.Boss.in tit.de for.compet.sub num.46.& Clar.hanc esse veram conclusionem dicit d.q.85.ver.secundus est casus.col.2.& in fin.vbi quò ad delationem armorum prohibitorum

hibitorum dicit Iudicem in mitiorem partem inclinare debere; quando aliquo modo imputaretur ignorātiæ, verùm cum ipso iure hæc arma sint prohibita; vt in l.1.C.ut armorū vsus inscio Princ. sit prohibitus, æstimo locum habere pœnam ordinariam.

129† Octauus casus est qñ Princeps delegat alicui tertio cām sui subditi, qui deliquit non in iurisdictione Principis, nec illius Iudicis, puta si Dux Serenifs. Parmæ iustitiæ amator, vellet ut ꝓcederet contra suū subditum, qui deliquit in Ciuitate Regij, & postea habitauerit in Ciuitate Bononiæ, & obtinuisset à summo Pontifice saltem vt in Ciuitate Bononiæ cognosceret de crimine, hoc in casu debet puniri non iure cōi, nec statutario, sed aliqua pœna arbitraria, cùm nec rōne delicti, nec originis ibidem possit iudicari, iuxta qualitatē delicti. l. sancimus. ff de pœn. est materia auth. qua in Prouincia. C. ut omn. obed. Iud. & ubi cognitio est ualde extraordinaria, uidetur pœna etiā extraordinaria esse debere. l. hodie. ff. de pœn. & arg. l. eum, qui edi. ff. de usucap. Tiraq. de retrac. consang. glo. 18. n. 21. &

130† p requisitionem Principis dr̄ protogata iurisdictio, pro qua facere uidetur Alex cons. 166. no. 7. & Boss. tit. de for. comp. n. 71. & 182. Bar. in l. fi. C. ubi de crim. agi oppor. uid. ĩ uer. Vndecimus cas⁹. Item qñ Iudex pōt alium substituere, ac ēt qñ pars assentit in Iudicē incompetentem, dr̄ prorogata iurisdictio. Farinac. de accusat. q. 7. sub n. 4. Boss. de for. comp. Maphęus, in repet. l. si quis pro emptore. n. 89. & 90. de usucap.

131† Nonus casus est qñ delictum cōmittitur in confinibus, uterq; Iudex pōt illum punire iuxta statutū suum. Bal. in l. si uero. §. quod si ex medrano. ff. de ijs, qui eiec. uel effun. l. 2. c. ubi de crim. ag. opp. Boss. de for. compet. n. 60. ubi alleg. Maria. in c. ꝓposuisti, uers. circa, 7. quæst. de for compet. Bott. cons. 47. n. 57. & ambos Clar. alleg. d. q. 38. uers. præterea, & in materia confiniū uid. Hiero. à Monte in trac.

132 de finibus, † Quinimò tres Iudices separatæ iurisdictionis eodem tpe cognoscere pñt, uidel. Index delicti, originis, & domicilij, siue ad instantiā partis, siue ex officio, s̄m Clar. q. 39. uer sed quæro nunquid, col. 4. vbi dicit, ꝙ unius processus non impedit alterum, uid. Baiar. 161. n. 14. & 15. ubi q̄dā practicabilia dicit, sed omninò uidendus Decia. trac. crim. tom. 1. lib. 4. tit. de loc. delicti, cap. 17. n. 21. qui ponit non posse puniri pœna statuti, eo quia delinquens in confinibus non dr̄ deliquisse in Prouintia, per Gomes. post Io. And. in c. de temp. or. & mixtum non cōpræhenditur in simplo. Hip. sing. 238. & statuta

&statuta non extenduntur extra Prouinciam,Bar.in l.omnes populi,de iust.& iure: ideo pœna est arbitraria,auth. qua in Prouincia, C.vt omn.ob. iud. nisi quatenus sint iuri communi conformia.

133†Decimus casus est quē ponit Clar.q.38. ver.quæro, pone ꝙ aliquis delinquat in exercitu Mutinensiū,tunc posito in territorio Bononiensi,nunquid poterit puniri à Pretore Mutinensi,&rñdit quòd sic. Bar.in l.cunctos populos,n.46.C.de sum.Tri.& fid.Cat & ib.dē Bal.n.24.qui de consuetudine ita seruari dicunt, & per alios quos Clar ibi alleg.& postq̄ ita esse de consuetudine testantur, ita & illā pœnā Pretor imponere debet,q̄ de consuetudine imponi solet.l.mi-
134 nime de leg. †Vndecimus casus, & quidē valde singularis, quē pariter refert Clar.d.q.38.eo.ver.quæro,ēt pone ibi, & in hoc ꝓposito,vbi narrat casum vni⁹ Militis hospitati in Ciuitate Papiæ, qui cōmisit homicidiū in territorio Placentino, & licèt nō esse subditus Mediolani,neq; rōne delicti,originis,vel domicilij,nihilomin⁹ fuit cōdēnatus ad triremes ꝑpetuò; & ecce ꝙ supmæ authoritatis Iudex pōt arbitrariā imponere pœnā triremij ꝑpetui,imò ēt mortis.

135†Duodecimus casus est eiusdē Clar.d.q.38 ver.vidi qñq; vbi quis de tractatu punitur in loco tractatus (licèt delictum fuerit extra dñium secutū) quāuis isti tractantes non essent subditi neq; originis,neq; domicilij,per Bolog.cons.8.tenet Bero.q.84. vbi locū habere ait,qñ tractatus est punibilis; vid.Maria.in c.proposuisti,de for.cōpet.vbi plura dicit in hac materia,& ita Mantuæ seruatū fuit.

136†Alia est quotidiana inuestigatio qñ rei detenti moriunť ante sententiā,nunquid eorū memoria damnari possit, & in casu crim. læs. Maiest.dr̄ ꝙ sic.l.ex iuditiorum,ver.1.ff.de accusat.tex. in l. pantonius.§ rei perduellionis,ff.de acq.hære. Clar.q.51. ver.scias.Item in crimine hæresis,Rol.cons.8.n.8.vo.3. Bursat.cons.43.Menoc.cōs. 99.n.172.Peregr.de iur.fisc.lib.4.tit.5.n.11. Gomes.de delic. tit.de crim.læs.Maiest.n.12.Item in crimine repetendarū, peculatus, & homicidij suiipsius ob conscientiam sceleris,Clar.d.q.51.ver. sunt tñ. Peregr.de iur.fisc. tit.de crim.q̄ morte rei nō esting.tit.5.fo.106.

137†& accusatio debet ꝓponi ī quinquēniū à die mortis, ad hoc vt memoria damnari possit.l.2.C.de Aposta.& ibi Bar. qui videť loqui quò ad publicationē bonorum imponendā,q̄ ēt hoc in casu locū habet tex.in c.2.de rescr.qui tex.licèt dicat ꝙ possit procedi ī quadraginta annos,& ita sentit Gomes.loc.cit.& op.Bar.sit taxata à Soc. in c.veniens.n.149.de accusat.nihilominus Baiar.ad Clar.in §.heresis,

sub

sub n.27.reconciliationem p̄dictam excitat sequens, Clar. in d. ver. scias,in fi.& Farinac.de inquisitio.q.10.sub n.82.& eã in fi.resoluit, dicẽs,tex.c.2.de rescr.habere locũ in hæresi.& Bar.in d.l.2.C.de Aposta.habere locum in crim.læs.Maiest.&alijs casibus,in quibus memoria damnari pōt,licèt alias op.& distinc.Doc.referat Bursat.cons. 43.Menoc.cons.99.n.172.Gabriel.conclus.35.lib.7. & Gomes. loco
338 citato† docet practicã damnandi mortem defuncti,& dicit,ꝙ non est formãdus processus contra reũ defunctum,nec citandus,nec sententiandus proprio nomine,sed ꝙ citetur memoria eius,arg.l.de qua re.ff.de iud. & pariter citant hæredes respectu honoris,& bonorum defuncti,vt cõpareant ad defendendum si velint: sed fortè vana videtur citatio filiorum qñ ꝓpter delictũ patris, & ipsi rei efficiãtur, & condemnari p̄nt pœna tẽporali,vt subijcit idem Gomes.n 13. vbi
339 † declarat,ꝙ filius non portabit iniquitatem p̄ris respectu pœnæ spiritualis (ex quo anima,quę peccauerit ipsa morietur,Ezech.18.) vt declarat Innoc. in c.grauẽ. de sent.excõmu.Abb.in c. vergentis. d hæret.ante quos idem scripsit Grat.in princ.24.q.3.seu potiùs Aug. epist.75. quem citat Grat.c.1.vid.Parid.cons.2.n.209.vo.4. & Tanca.de hæret.cap.41.n.3.cum seq.Decia.trac.crim.tom.1.lib.5.ca.57. & Peregr.de iur.fisc.lib.4.tit.5.n.34.& Farinac.58.d.q.10.n.83. de
340 inquisitio. Cæterũ in alijs casibus,in quibus memoria damnari nequit,†mors oĩa soluit.l.defuncto.ff.de pub.Iud.§.deinceps, col.4. Soc.iun.cons.112.n.9.vo.4.de hac re apud Sebastia.Med.sua pract. mors oĩa soluit,concl 25.& 32 & in ver.bonorũ confiscatio,& ĩ ver. pœna,& in ver.accusato mortuo,Clar.in q.51.ver.Quæro nunc. & dicam ĩ,nisi in vita iã secuta sit declaratio criminis, vt obseruatum esse in Statu Mediol. dicit Boss.in tit.de accusat.n.34 & Clar. refert d.q.51.ver.scias. vbi in criminibus,in quibꝰ memoria damnari potest, ait contrariam op. esse communem,& in ver. sunt tamen. narrat quænam sint delicta,quibus memoria damnari potest.
341 †Et quò ad pœnam pecuniariã indistinctè in contrariũ est co. op. & obseruantia ꝙ pœna nõ declarata contra authorẽ possit declarari contra h̄dem lite iam contestata cũ authore.l.ex iuditiorum.§.in fi. ff.de accus.l.oẽs.ff.de act.& oblig.§.penul.institu.de prope.& temp. act.Clar.q.14.ver. Sed hic incidenter quæro,vbi qñ lis dicatur cõtestata,Gomes.de delic.c.1.n.44. Peregr de iur.fisc.lib.4.tit.5.Gabr. co. concl. concl.35.lib.7.decis.Pedamont.149. n.2. Bertazol.cons. 33.lit.B.vo.1, Dummodo de delicto constet,& de eo sit delinquens

confessus,

confessus, vel cõuictus, add. ad Clar. d. q. 51. ver. scias, & esse co. op. testatur Bursat. cons. 77. n. 21. qui tñ videtur restringere in famoso latrone; sed supradicta op. est magis com. & receptior, & iudicatũ esse ad fauorẽ fisci, testatur Osasc. decis. 149. Vasc. controuers. Illust.
142 c. 96. n. 25. & ratio esse potest, quia paria sunt sententiã esse latam, vel reum esse conuictũ. l. qui sententiam. C. de pœn. Farinac. de accusat. q. 10. n. 56. & 57. & dicit sufficere, q̃ conuictio, aut confessio habeat vires rei iudicatæ, sed Boss. in tit. de sent. n. 47. dicit q̃ qñ pœna est ipso iure inflicta delinquẽti, & si declaratio non sit secuta ante mortẽ delinquentis quò ad hrdem, pęna transit, Iafred. decis. 391. Boer. cons. 176. n. 93. vo. 1. Nell. de bamn. 1. par. 2. temp. q. 7. Peregr. de iur. fisc. tit. de crim. q̃ mor. rei non extinguuntur, tit. 5. fo. 106.

143 † Quid reo mortuo appellatione pendente, & idẽ dicitur, vt s̃, Sebastia. Med. d. trac. mors oĩa sol. concl. 25. n. 70. & concl. 32. n. 91. & alibi, Gomes. verò de delic. c. 1. n. 82. videtur sentire contrarium per glo. sing. in l. ex iuditiorũ. ff. de accusat. tñ hæ difficultates cessant quãdo adsunt statuta, per quæ denegatur appellatio in criminalib9, vel stante magna authoritate brachij regij, & Gomes. loquitur in cõfiscatione bonorũ, quæ in consequentiam venit, secus dicit, si ęquè principalr̃ veniret, & ex hac rõne non est contrarius qñ pœna venit principaliter imponenda, & ita est intelligenda s̃dicta conclusio.

144 † Sed lata sentẽtia, si cõdemnatus de atrocissimo delicto ante executionem moriatur, tunc ad terrorẽ, & in exemplũ aliorum de facto solet executio in cadaueribus fieri, ut multos casus recenset Clar. d. q. 51. ver. sed hic incidẽter. Farinac. d. q. 10. n. 77. D. Menoc. de arb. cas. 245. n. 57. qui in arbitrio Iudicis hoc esse dicit, sed intellige in arbitrio Iudicis supremæ authoritatis, & non aliter, & potest cadauer. pro anatomia dari, ibi n. 12. pariter, qui deliquit etiã de non atrocissimo delicto, & sibi mortẽ consciuerit conscientia ꝓprij sceleris, ante vel post sententiam, Menoc. cas. 284. n. 15. vbi latè de istorum pœnis, facit Sebastia. Medic. d. tract. mors omnia sol. par. 1. n. 142. latissimè Farinac. d. q. 10. vbi multa, ac multos accumulat, & ne aliorum scripta in totum repetam, sat est loca attigisse.

145 † Et sicut agi potest contra hæredem ad pœnã, ita poterit hæres põ mortẽ comparere, & facere incũbentia ꝓ defẽsione mortui, & instare vt sequatur declaratio absolutoria, qđ ei permittit̃ fauore defensionis, vt tenet Gomes. d. delic. c. 1. n. 83. & pariter hęres reuocare poterit confessionem defuncti, qñ contrariũ probare põt, Bal. in l. error.

C.de iur.& fac.ignor.& in l.1.C.si ex delic. defunct. Millęus pract. crim.n.149.Capic.decis.121.n.17.Afflict.decis.233. & hæres à sententia lata ob confessionem defuncti appellare potest,Dec. in c. cũ speciale.§.porrò,n.6 de appellat.Butr.trac.de notor.artic.4.n.59.

146 †Quid modo dicendũ accusatore mortuo,an iudiciũ sit extinctũ? Bal. in l.si quis.C.si re⁹,vel accusat.mor.fue.ait φ si pęnæ sunt principal͛r impositæ,non extinguunt,secus si in cõsequentiam Clar. d.q. 51.vers.pariter,tenet non extingui iudicium qñ Iudex ex officio põt procedere,& ita practicari testat͛ Boss.de inquisitione, n.99. multò min⁹ quia hodie fiscus est loco accusatoris,prac.mill.fo.30.n.31.quẽ Clar.adducit q.3.ver.sed certè ibi,& ratio est,& q.10.ver.si & sic pseuerare iudiciũ dicitur. Verùm in hærede accusatoris quò ad criminalitatẽ non procedit,secus quo ad ciuilitatẽ, Gomes.de delic. d.cap.1.n.85.Bar.i l.ciuilis,ff.de priuat.delic.vbi optimè distinguit.

147 †Sequitur videre nunquid pœnæ sint multiplicãdæ ꝓ numero delictorũ,hæc est pcipua materia l.nunq̃ plura.ff.de priuat.delic.super qua Anca.cons.4.n 4.& Clar.q.84.vers.scias,eam distinguẽdo exponit,& in effectu,si delicta sunt diuersi gñis,tpis,& personæ,tunc pęnæ multiplicantur, itẽ si contra eandẽ,sed diuerso tpe, vel gñe non ad eundem finẽ,sed quodlibet delictũ habeat suum effectum distinctũ,& separatum,Boss.d.l.nunq̃ plura,n.4.Soc.in c.ea,q̃ de pęn. distinguit plures casus,& Alex.de Neuo.cons.93. recenset de eo, qui rapuerat mulierẽ,furtumq; fecerat,ac ẽt muros Ciuitatis transcenderat,& Bertazol.cons.205.& ibi addit Coaru.var.resol.lib.2.c.10. n.8.si verò plura delicta facta fuerint ad vnũ finẽ,vt puta tractatus, armorum pparatio, & delatio armorũ prohibitorũ, ruptura ostij, vel muri ꝓ aliquo atrocissimo patrando delicto, tunc sub eodẽ tpe, sine ex interuallo,adhuc nõ incepto aliquo pcessu,attento vno fine

148 ꝓ vno delicto cõputabuntur;†quia cũ delictorum sit vnus tm̃ finis,delicta nequeunt diuersa censeri.l.si familia,in fi.de iurisd.omn. Ind.no.glo.in l.qui crimen.C.de accusat.Bar.in d.l.nunq̃ plura. sed pro eo,qd est maius vna pęna tantũmodo erit imponenda Doc. cõmu.in d.l.nunq̃ plura,dixi s̃ n. quia maior pęna confundit minorẽ,Clar.q.84,vers.alius est casus,vbi exemplariter dicit si extãt tria statuta,vnũ puniens vulnerantem,in centum,& aliquis deferat armos,ijsq; insultet,& ẽt vulneret,non est in oĩbus istis pęnis condemnandus,sed solũmodo in cẽtum puniri debet pro vulnere, quia pęna insultus,& armorum cõfundit͛ cum pęna vulneris, ita colligit͛ ex glos-

glos.in l.qui de crimine,in ver.plurima. c.de accusat. cum alijs per eũ aduct. & no.ꝙ appellatione armorum nõ veniunt fustes, & lapides,quòad pœnam delationis ex cõi vsu loquendi. vt inquit Clar.§. fi.q.82.statu.6.vers.& scias.secus quo ad vsum,quia pcutiendo,& vulnerando cũ illis,prædicta quoq; compræhenduntur appellatione armorũ.d.l.armorum,de verb.sig.& ita declarat Marsi.in d.§. pro cõstanti.n.14.prac.crim.& vid.Guid.Pap.q.437.&Cassa.in constitu. Reg.vbi ponit 20.casus,quibus licet arma deferre; & ꝓ complemẽto no.ꝙ habens priuilegium deferendi arma,si cũ eis percusserit,vel vulnerauerit,punitur pro vulnere,ac ẽt pro delatione armorũ,stante statuto,vt tenet Marsi.in prac.§.pro cõplemento n.9. & seq. quod verũ est abutendo,at si fuerit ꝓuocatus excusatur à delatione armorum; quia priuilegium dicitur concessum, vt arma portare liceat ad sui defensionem,sed in ciuitate Mantuæ contra op.Mars. obseruatum. At quando per diuersa iura plures pœnæ imponuntur pro eodem delicto,vna imposita aliam non tollit, Bru.à sol.q.17.n.51. dixi supra n. vid.Corset.sing.23.in ver.statutũ. & Io.And.ad spec.
149 tit.de pœn.§.1. in addit.in verb.prælibatum, vbi dicit, ꝙ tot sunt delicta quot sunt delinquẽtes,& tot pœnæ.l.si plures. ff.de iniur. l. ita vulneratur, ad leg.Aquil. & delictũ geminatur per geminos offensos, l.3.§.si ad plures de sepulcr.viol. Item quando cõmittitur delictum personale priuatum, tot sunt delicta quot personæ iniuriatæ, & tot sunt pœnæ in eo,qui ita delinquit,ut in l.eum qui.§. si nupta iam.§§.seq.ff.de iniur. secus quoad res, quia unus delinquens asportando in una uice plures res,non incidit nisi in vnam pœnam; idẽ si quis cõmittit delictum publicum simul,& semel in plures, l.quoniam si plures. C.ad leg.iul. de ui.l.qui de crimine. c. de accusat. uid.D.Menoc.de arbitr.cas.362.
150 †Et in delictis,& pœnis semper attenditur quod principaliter fit, nõ autem quod in consequentiam venit. l. si quis nec causam. ff. si cer.per. Didac. uar.resol.d.c.10.n.8. uers.hactenus, & latè Farinac. q.22. per tot.uid. Bal. in l.cùm rationibus. C.qui accus. non poss. ubi ponit quomodo plura delicta pro uno computãda sint, & Clar. d.q.84.uers. hæc autem, dicit,ꝙ uulnera plura cũ bidente, aut tridente pro uno computantur; idem si cum sclopo pillulis exonerato, secus propter reiteratos ictus,quia quot ictus quis feriendo admenauit, tot pœnis est afficiendus,nisi statutum dixerit simpliciter quòd uulnerans soluat centum,sm̃ Iac.de Are.in l. apud labeonẽ.

§.conuicium.ff.de iniur.quem refert Clar.d.uerſ.ſcias,cuius Arenæ op.eſt reprobata,& meritò,quia ſtatutum dicit qua pœna vulnerãs ſit plectẽdus,ſed non dicit an ꝓ omnibus vulneribus, ergo tanquã caſus omiſſus remanet ſub diſpoſitione iuris cõmunis,vt pro numero vulnerũ tot pœnæ imponantur p d.l.nunquã plura. vbi Bar. & alij co.ff.de priuat.delict.& ita ſeruaui,& ſeruare vidi in dubio,niſi ſtatutum ſe declaret melius,quicquid dicat Farinac.q.22.n.12. quẽ refert,& ſequitur Baiar. quoniã op.Bar.eſt veriſſima,& fundata iuribus exquiſitis,modernorum aũt op.non ita fulcitur niſi Iudex arbitriũ haberet ẽt ſuper pœnis ſtatutarijs,prout ſup.dixi. & vide in tract.co.op. tit.de malef.vbi plura miſcellanea, & no. ꝙ appellatio-
151 ne † vulneris venit ſciſſura in cute habens opus medela. Bar. in l. Prętor ait de minor.l.ſi ſeruus.§.rupiſſe,& ibi declarat Flor. ad leg. aquil.Cępol.cõſ.40.n.4. Sed in modica ſciſſura,ſeu ſcarpinatura,aut ſgrafignatura locũ non habet,Bal.in l.fi.C.de ædil.act. dicit modicũ vulnuſculũ in ſe nõ habere delictũ. Tiraq.trac.d iudic.ĩ reb.exiguis n.11.qđ intelligo verũ qñ eſt illatum cũ pugno,vel vnguibus,vi.Bar. in trac.de percuſſ. Afflict.ſuper cõſtitu.verſ.ſi quis aliquem,ſub.n.5.
152 dicit,ꝙ dentes appellãtur arma,Pſal.56.ibi filij hominũ dẽtes eorũ arma, nihilominꝰ conſuetudinaria interpratione non cõpræhendit in ſtatuto de vulnerãte,qui parum dẽtibus lacerat,& multò minꝰ ſi ſtatutũ dicit ſi armis vulnerauit,vt ferè vbiq; hæc diſtinctio ponit in pęnis ſtatutarijs,ſi cũ armis,vel ſine armis; & ẽcõtra ſi qs armis adeò pcufferit ſine ſciſſura cutis,vt tumore facto nequit ſanari niſi aperiat ferro,tunc habet locũ pęna ſtatuti.Bar.in d.l.pꝛtor.§.quę atrocẽ.ff.de iniur.quẽ ſequitur Afflict.d.cõſtitutio ſi quis aliquẽ,n.3 & 18.ſed quid ſi aperiatur tumor alia via,ꝗ ferro, puta collirio,ſeu emplaſtro, tunc non habet locum,quia non ſunt arma, vt gladius, nec ferrum,ſed medicamenta,&ex diuerſis non infertur. l.Papinianus. §.exuli de minor.
153 † Quærendũ eſt an plures pro vno tm̃ delicto teneantur in ſolidũ, vel quilibet pro ſui parte ad ratã loquendo de pœna pecuniaria, hæc eſt materia l.Item mela. §.ſi plures, & l.ſi plures. ff.de iniur. & placet diſtinctio Dyn. in c.Ratihabitionem. ſub n.19.vbi ait,aut eſt actum ratione delicti ad intereſſe,aut ad pęnã pecuniariã, vel corporalẽ; primo caſu oẽs in ſolidum tenentur,ſed vno ſoluente cęteri liberantur. l.1. §. quoties.ff.de vi. & vi arma. Secundo caſu non, quia nõ oẽs eandem pęnam patiuntur. l.adeò.ff.de iuriſ. omn. iud.
lex

lex ita vulneratus ad leg.aquil.& diſpoſitio l.item mela.§.ſi plures punit oẽs,quia ibi plura erant facta diuerſarũ perſonarũ diſtincta; ideò vnus vno modo,alius alio modo punitus eſt,facit Natt.cõſ.79. quẽ Clar.adducit q.84.ver.ſi. & de pluribus vnũ furtum facientib' circa pœnã corporalem loquitur And.de Iſer.de pac.tenen §.ſi quis quinq; ſolidos.vbi poſſe ſuſpendi ait, licèt iſte tex.videat crudelis, ſed ꝓpter violationẽ pacis factus eſt; tex.in l.1.C.de fur.ſed quò ad reſtitutionẽ,& emendã damni,iã dictũ eſt ſolutione vnius cæteros liberari à reſtitutione,& non à pœna,ẽt per tex.l.1.C.de fur. & l.1. §.ſi plures.ff.de eo,per quẽ fact.erit.Gomeſ.de delic.c.1.n.88.ver.ex quo infertur.Scrib.in l.3.§.1.ff.de duob.reis,& in l.1.C.ſi plures vna ſent.in auth.hoc ità.C.de duob.reis. datur tñ ſoluenti repetitio aduerſus conſocios,vt p Gomeſ.de duob.reis.n.3.& in tit.de delic.c.1

154 n,88. †Quando aũt dicatur vnũ factum,vel plura, qñ vnum furtũ,vel vnum verbũ iniurioſum,vel plura,trad.Bar.in d l.nunquã plura.ff.de priuat.delic. Doct.in l.ſi familia.ff.de iuriſd.omn.Iud.,& alij Doct.allegat.in addit.Dyn.ad d.reg.ratihabitionẽ.lit.o.& tunc dr̃ vnum factũ qñ ex diuerſis actibus ſubordinatis,ad illud perducitur,vid.ſ̃ n.148.& ĩ n.184. dicuntur plura delicta qñ quilibet actus de per ſe delictũ eſt; de primo exemplũ eſt portare enſem,extrahere,inſultare,& offendere ; de ſecundo eſt portare arma prohibita pro defendendo, nã licet non offenderit debet puniri pro delatione,ſi offenderit,pro vtroq;, ſed meliùs vi.Doct.mox ſ̃ adduct.

155 †An aũt ſentẽtia cõdemnatoria,vel abſolutoria contra vnũ ex pluribus focijs criminis noceat, vel ꝓſit alijs, Gomeſ. de delict. cap. 1.n.88.dicit,ꝙ in delictis non connexis à pluribus commiſſis, vnuſquiſq; principaliter,& de per ſe tenetur ꝑ tex.l.ſi quis ad quod. §.

156 ſi.cũ l.ſeq.ff de iuriſd.omn.Iud.† & q̃ dicantur connexa delicta, ponit Decia.tract.crim.tom.1.lib.3.c.33.n.3.vbi ait,ꝙ connexa dñr lenocinium,& adulteriũ,eo quia ad eundẽ finẽ tendunt,quãuis qđlibet de per ſe ſit delictũ; tamen eſt medium ordinatum ad idem. Secundò Gomeſ.d.cap.1.n.88.dicit,ꝙ in delictis connexis ſñtia abſolutoria lata in fauorẽ vnius,prodeſt alteri,tex.in l. denuntiatione. §. 1.ff de adulr.at limitat hanc concluſionẽ reſpectu decoris matrimonij,vt actus magis pereat, quã quod ſubſtineatur, at in alijs delictis cõnexis,vt in crimine inceſtus,ſtupri,ſodomiæ,& ſimilibus,ſentẽtia lata ad fauorẽ vnius alteri non prodeſt: Verũ ſi alter ex ſtupratoribus abſoluatur,vt quia fortè per torturã inditia purgauit, tunc di-

ctum Gomes. procedere pōt. At si absolutus sit (quia non cōstat, neq; probatum est ipsum fuisse delinquentē) tunc vno absoluto, alter
157 vtiq; absolutus dicitur rōne connexitatis, †cū in connexis idē sit iudicium. l. eū actum de neg. gest. c. translato, de constitu. Tamen in practica seruatur, ꝙ si ambo sunt p̄sentes, ambo absoluuntur, vel cōdemnantur, & si fortè vnus in negatiua persistat, & alter cōfiteatur, tunc negans absoluitur, & confessus damnatur in eadem sententia; Si verò vnus sit p̄sens, & alter absens, primò processus contra absentē perficitur vsq; ad sñtiam inclusiuè condēnando illum in contumaciā, & postea deuenitur ad expeditionē causæ contra præsentē, prac. Clar. q. 49. ver. scias. Anto. Scap. tract. iur. non script. lib 5. cap. 114. n. 14. cum seq. & hæc est vera, & tutior practica, q̄ tollit s̄dictam difficultatem, & ēt ne ob publicationem processus contra p̄sentem absēti, eius continētia propalentur; & sic non publicatur p̄senti processus nisi prius absente cōdemnato, & ita vbiq; obseruatur. Nec obstat qd in contrariū videtur innuere Gomes. d. c. 1. sub nu. 88. ver fi. quia non debet intelligi qñ oēs delinquentes sunt p̄sentes, † quo
158 casu Iudex bene pōt ferre sñtiam contra vnū si liquet de causa, & contra eū exequi, licèt adhuc duret instantia processus cōtra alios; Simili modo qñ vnus ex pluribus condemnatis appellauit, qm̄ appellatione durante Iudex exequi pōt sententiā contra alios, qui nō appellarunt, vt idem Gomes. loc. cit. dicit. sed hoc intellige dūmodo transacti sint dies dati ad appellandum, vt in l. 1. ff. de re iud. c. 1. tit. eo. Lancellot. de attenta. tit. nullit. penden. n. 20. fo. 328.
159 †Tertio Gomes. d. c. 1. n. 90. dicit, ꝙ quādo delictum est cōmissum ab vno principaliter, & pœna bonorū peruenit in consequentiā ad alium, tunc cōdemnatio principalis nocet alteri, per l. 1. C. vbi fiscal. can. & Bar. in l. filius fam. ff. de ver. ob. & ex hac concl. idem Gomes. quatuor facit illationes. Primò, ꝙ sentētia lata contra occisores alicuius defuncti, nocet hæredi non vindicanti necē defuncti in foro fori sm̄ Bar. in l. 1. C. vbi cau. fisc. & Corne. ibi declarat. Secunda illatio est, ꝙ si delictum tale est, per qd alienatio bonorū prohibetur à die cōmissi delicti, iux. auth. bona dānatorum. C eo. tunc sententia lata contra principalem delinquētem p̄iudicat possessoribus, in quibus bona alienata sunt. l. quisquis. §. filij verò. C ad leg. iul. maiesta. Tertia illatio est, ꝙ sententia lata contra seruū delinquentem capitaliter nocet, & p̄iudicat Dño non citato, nec vocato, quò ad priuationem ipsius serui. Quarta illatio est, quia sñtia illata contra filiū

nocet

nocet pſi non vocaro,quatenus eſt legitima,per Bar.d.l.cũ filius fa.
160 de verb.ob.de ijs per Iaſ.in l.fr à fre.ff.eo.† Sicut ẽt de cõſuetudine tenet ſentẽtia lata cõtra adultũ curatore non citato, Clar.q. 50. ver. primo, Anto.Columb.tract.controuer.crim.art.171.& 174. Scio tñ regulam eſſe in ciuilibus,ꝙ ſententia lata cõtra præſentẽ,aut contumacem non põt nocere tertio nõ citato,vt in d.l. cũ filius famil. vbi Bar.de verb.ob.tot.tit. res inter alios acta.& Gomeſ.d.c.1.n.91.ait ꝙ
161 innocens,qui delictũ non commiſit, ſi ob ignorãtiam, aut malitiã Iudicis,ſeu Teſtiũ,aut metu tormentorum,condemnatus, & occiſus eſt,& poſtea de eius innocentia conſtet,vt quia alter inuentus ſit culpabilis, tunc iſte ẽt puniri debet pœna mortis,quia ſñtia, & eius executio ſecuta contra innocentẽ non releuat alium culpabilem, ſed mirũ in modũ damnat Iudicẽ,& alios,qui malitia,aut ſupina ignorantia innocentem condemnari,& occidi fecerunt; ſm̃ Doct.in l.error.ff.de iur.& fac.ignor.& in l.abſentem.ff.de pœn.nec dignitas, & ſuprema authoritas quemquã excuſabunt,quia Deus non eſt acceptator perſonarum,Deut.10.& Act.10.& alibi ſæpe hoc Scriptura teſtante. & hæc à Gomeſ.Doctore tàm celeberrimo,& reali colligere hic volui tanq̃ quotidiana,& ſummopere practicabilia.
162† Verùm ſi condemnatus anteq̃ ſententia exequatur innocens reperiĉ,tunc Iudex noſter poterit retractare ſuam ſñtiam,vt ſ͞ dixi in materia innocentiæ n. & Iudex ordinarius ſuperſedebit, donec Principẽ admonuerit,Boſſ.tit.ſi aduerſ.rem iud.n.28. Cartar. de execut.ſent.capt.bamnit c.3.n.6.Farinac.cum ibi per eũ aduct.quæſt. 11.n.12. & ibi ponit formam ſententiæ contra bamnitos contumaces,quã diffinitiuam vocat vigore ſtatutorum, n. 94.
163† Cæterum in propoſito materiæ nſæ principalis,in qua quæritur qñ plures in vno facto interuenerunt,ſiue in pura rixa,ſiue appenſatè,ſeu aĩo deliberato qualiter ſententia ſit ꝓferenda,vid.eundem Cartar.cap.fi.n.245.cum plur.ſeq d.trac. de execut.ſen.cap.bamn.& Decia.conſ.75.vo.3. Rol.à Vall.conſ.63.vo.3.omninò D. Menoc. q pulchrè hanc rem explicat de arb.caſ.362.& tetigi in prac. de Teſt. par.1.ſub n.87.ibi ſed aduerte.

Verũ enimverò cùm hæc materia condemnandi plures pro vno facto ſit valde practicabilis, & quotidiana (in qua multi multa loquũtur) decreui figurare caſum multos caſus in practica continentẽ , cũ infraſcriptis allegationibus,diſtinctionibus,& ſolutionibus, tã quò ad interpretationem iuris communis,quã ſtatutorum,& aliorũ ordinũ.

Casus igitur erit, quidam opera, puta sui serui, tres homines accersiri fecit, vt bastonarêt duos homines simul cōmorantes, ex aliqua causa motus, & isti tres explorato tēpore noctis, cū baculis in quadam domuncula se receperūt iuxta iter, per qđ eo tēpore existimabant illos duos transituros, & circa horā noctis (istis tribus è dicta domūcula cum baculis exeuntibus) obuiā sibi habuerunt principalē mandantem, qui attulit vni spontonē, alteri bidentem rusticalē, & alij aliū spontonem, & cū eo pariter aduenit quidam alius dolone, & sica armatus, qui se cū dictis tribus associauit, & tanq̄ Dux, & consocius adiunctus est eis, & mandans oretenus repetito mādato ad bastonandū, illisq; ab se admonitis, vt irent cum isto quarto socio, & bene aduerterêt ne ignauias facerent, discedit ab eis: Sic ipsis quatuor euntibus ea nocte versus iter, per qđ de more venire sciebāt illos, quos bastonare volebāt, eos propè pertrāseuntes, armatos viderunt, cū vno eorum famulo pariter alabarda armato, circa secundam noctis aere obscuro, & statim nullis dictis verbis isti quatuor cōtra dictos tres incautos irruentes admenare cœperunt cum dictis armis, more bāstonādi, & vnum percusserunt in humero, & capite, i quo vulneratus remāsit, sicut & alium sociū eodem fere modo, qui tñ se defendendo vulnerauit vnū ex aggressoribus, in humero punctim cū alabarda. Tandē verò iste aggressor ita vulneratus, magnū edidit vulnus cū sica in capite alterius ex dictis, quos bastonare decreuerant, qui è dicto vulnere eadē hora obijt, & sic factū diuersimodè ab opere incępto, & (vt fertur) ab animo, secutum est.

164 † Quærebatur an oēs isti aggressores tenerētur de homicidio, & stante narratione facti, videbat dicendum φ sic. Primò virtute statuti, in rubr. de homicidio volōtario, casuali, & necessario. §. pbētes verò. vbi auxiliatores eadē pœna puniri. Idem de iure cōi, per l. 1. & l. item Mela. §. si plures ad leg. Aquil. l. qm̄ multa facinora. C. de vi. pub. & priua. & Bal. in l. si rixa. C. ad leg. Cor. de sic. & idē Bal. in l. non ideò minus. vers. sed iuxta hæc. C. de accusat. & alij, quos alleg. pro hac parte Alex. cons. 1 3. v. o. 1. & ad dictam l. qm̄ multa facinora, vi. Boss. in tit. de homic. n. 26. & seq. n. 37 & 71 pulcrè Anguissol. cōs. 23. n. 5. lib. 1. & in hanc partē videtur inclinare Fely. in c. 1. sub n. 13. ver tertiū mēbrum, de offic. Iud. deleg. & facit vulgaris reg. φ agen-

165 tes, † & consentiētes pari pęna puniuntur. l. si quēquam. C. de Episc. & Cler. l. quisquis. C. ad leg. Iul. Maiesta. cum mult. simil.

166 † Præterea ille, qui dādo operā rei illicitę excedit, tenet pęna ordinaria,

dinaria,quatenus excessus patit,maximè qñ verisimilr potuit saltē in gñe cogitare,q sequeret id quod secutū est, Aret.cons.34.& alios adducit Boss.d.tit.de homic.n.92.& Bertazol.cōs 326.lit.A.& B.& pri⁹ cons.299.lit.A.lib.2.vbi coadunatos ad malū vult eadē pœnæ teneri,quā homicida, eo quia præcogitare potuerunt,& tenebātur, idem cons.232.par.5. Bal. in l.mandati.C mandati.

167 † In contrarium,q isti auxiliatores non debeant puniri pęna ordinaria,sed mitiori,videtur facere tex. in c. fi. de homic. vbi quòd quisque punitur pro sua culpa tantùm, & multū differt culpa à dolo d.l.itē Mela §.sed si plures seruum occiderint,&appareat cuius ictu obierit,ille tenetur de occiso.& facit Dyn.in reg. ratihabi-
168 tionē.n.17.† & si pœna est cōmensuranda culpæ.l.recipiendū.ff.de pœn.quisque p modo culpæ erit condemnandus, at cū scimus occisorem, alij nō debent eandē pęnam pati,facit Bar.in l.recipiuntur §.delinquunt.ff.de pœn.l.fi.de sicar.Saly. in d.l.qm multa facinora. sub n.16.& 17. vers.supposito ibi ideò videndum. de vi. pub. & priua. idem in l.1.n.24. vers. fallit, & vers. & prædictis.C.de rapt. virg.& Alex.in fortioribus terminis d.cons.15.per to.& ibi Apostill. lit.D. vo.1. in final. verbis, quamuis aiunt reprobari à Nat. in certo cons. quod non credam nisi videro, hāc partem tenet Grammat. cons.crim.5.Bertazol.cons.326. lib.2.& in hac materia bastonandi vid.Mars.in l.1.§.Diuus,n.9.&alibi de sicar.Foller.prac.crim. §.ad defensam,n.16.& alibi, Castrens. cons. 255. viso suprascripto puncto. vo.1.vbi loquitur in simili statuto Mantuæ,Maria. Soc. cōs. 58. in causa inquisitionis, 1.par. idem Grammat. vot. 23. & Alex. cons.140. videtur vo.1.Boss.tit.de homic.n.37.& 71.cū plur.seq. vbi declarat materiā d.l.qm multa facinora.C.de vi.pub. & pri.Ias.
169 in l.1.col.3.de leg.† Nā si ille,qui aio bastonandi casu occidit,nō tenetur pęna ordinaria,quātòminus illi,qui non occiderūt, nec cōtra occisum ictus intulerunt,prout in facto constare asseritur. Nec potest constare q ante factum,in facto,vel post factum isti animū talē habuerint,sed duntaxat bastonandi,nox enim obscura erat, & qlibet habebat suum aduersariū,cū quo quis ictus more bastonandi admenabat,nec erat locus,nec tps cōterendi circa animaduersionē. Et quamuis ad contraria à patre veritatis Doct. Alex.alleg.cons.15.& 140. optima responsio sit data iuribus, & authoritatibus; nihilominus vnico tantū verbo infirmitas hæc sanari potest,& sic dicitur quòd adducta in contrarium, non adaptantur casui isto,sed iura,&

Doct.

Doct.loquuntur in eo,qui occidit,licèt animum bastonandi habuerit,& in alijs consocijs,quibus in facto animus occidendi venerit; & qñ ille,qui occidit habet arma apta occidere,secus si cũ bastono, vel lapide occidit,quia hoc in casu sumus in homicidio casuali, & non voluntario,vt ĩ dicam; & licèt isti fuerint & ipsi aggressores,& percusserint,vt ex facti narratione percipitur,& pugna inter eos nõ appareat fuisse distincta,tñ apparet ꝙ ipsi tm̃ bastonauerint alios,& nullo modo quidquã commiserint cõtra hunc occisum; Ergo ab ar-
170 mis horum nullo modo occisus dici põt,† & sic inclusio vnius est exclusio aliorũ. l.2.ff.de Iud. Quod aũt isti more bastonãdi admennauerint,testantur ꝓprijmet offensi,& isti rei detenti ità in tortura
171 substinuerunt, quo casu (si secundũ acta,& probata iudicandũ ẽ, l.illicitas.§.veritas de offic.pres.)percipitur ꝙ in istis non cadit animus homicidij,& sic cessante dolo cessat pœna ordinaria. Tiraq. in tract.causa,cessan. in verb.Dolo cessante. habebant quippe isti arma quibus impossibile erat tale vulnus inferri posse,& non esse, vel esse non posse,paria sunt.l.1.vbi glos.de cond.institu.l.cùm unus.§.fi. de bo.auth.Iud.poss. & de istis quatuor aggressoribus, duo fuere detenti solummodo,& alij duo in contumaciam banniti,& meritò quia vnus bannitorum habebat sicam,alter ensem cum dolone,& vulnus fuit cesim illatum cũ sica,aut cum ense,& non aliter apparet. Et est verisimile hũc,qui sica admenabat occidisse, tùm quia quali-
172 tas † vulneris adaptabatur d.sicæ,& hoc indicium magnũ facit Farinac.de indic.q.70.n 77.& 78.vbi arma ad mensuram vulneris faciunt inditium; tùm etiam quia in humero punctim sentiens se vulneratum, verisimile est quòd ira accensus, & dolore vulneris istum occiderit, D.Menoc. de præsumpt.lib.1. præsumpt.14. num. 21.& 22. Non obstat Bertazol.cons.232.vbi dicit teneri, qui cogitare potuit,ꝙ in facto posset homicidium sequi;quia loquitur in eo,qui sclopum exonerauit,qui casus multum differt à casu nr̃o,oĩa namq; vulnera sclopo illata animo occidendi præsumuntur, secus cũ baculo,vt ĩ n.174. minusq; obstat,ꝙ ex facto percipitur mutasse
173 animum,† quia animi mutatio non p̃sumitur, D.Menoc. de præsumpt.lib.6.p̃sumpt.25.& 42.nec alij socij actum aliquo modo fecerunt,vt occisio sequeretur, nec scientiã habuerunt de animo homicidæ ante,in facto,vel post,vt in processu constitit; quo casu fisco incumbit hanc qualitatem scientiæ probare. Gramat.decis.25.n. 3. & cons.36. Bal.in l.1.de ser.corrupt.Mars.cons.30.vo.1.Decia. trac.

crim.

crim.tit. de auxiliat. cap.34.n.7.tom.1. & est op.co.& stantibus supradictis partes Iudicis ita arbitrari debent Aug.ad Ang. in ver. ēt
174 dictus Andreas, n.4. †Et licèt isti alios vulnerauerint, & presumatur animū occidendi habuisse, iux.dispositionē dicti statuti de homic.§.& intelligatur semper pcutientē, & vulnerantē fecisse aīo occidendi, tñ statutum se declarat quādo ex proposito insultando quis mortaliter, & læthaliter vulneratur, sed isti nō vulnerarūnt læthaliter, ergo &c.& statutum loquitur si in eū, qui occisus est, vuln' illatū esset. Non obstat, ꝙ dimissis baculis isti mandatarij sumpserint alia arma hastata, æquè apta ad occidendū, sm̄ considerationem Bar.in l.cùm mādanti.C.manda. quia ēt dicta arma fuerunt apta ad bastonandū, & more bastonandi vsi fuere hastis armorū, si credendū
175 est ꝓprijsmet offensis. † vnde non dr̄ hoc esse qd ab hoc contingit abesse, l.octaui.C.vn.cognat. vltra ꝙ ipsi nullo modo ictus intulerūt in occisum qd appareat. Et stare pōt, ꝙ quis armis pcutiat, & nihilominus animū occidendi non habeat, pulchrè Crauet. cons.119. sub n.6.vers.2.in fi.vo.2.Et dictū Bal.in d.l.mandati, procedit in eo, qui volens vulnerare occidit, & nō in eo, qui nec occidit, nec vulnerauit, immò à cōiter accidentibus, præsertim in quibusdā partibus rustici, & alij sclopis incedunt armati, & sclopis occidūt, & non armis hastatis, qua de re si animum occidendi habuissent, vtiq; sclopos accepissent, & hoc arg.à communiter accidentibus est validissimū. l.nam ad ea.ff.de leg. Euerar.in loc. à com. accidentibus.
176 †Nō obstat statutū de homicid.in §.p̄bentes verò. quia loquitur in auxiliatore, auxiliū p̄stante ei, qui verè occidit, & scientiā habente de dolo eius, qui occidit, sic interpretantibus Doct.quos adducit Bursat.cons.216.n.65.& 85.vo.1. quod optima rōne demōstratur ex verbis ipsiusmet statuti, qm̄ ibidē loquitur de homicida doloso, & subijcit loquendo de auxiliatore sub eadē materia dolosi; &
177 sic accessorium sequit naturā principalis.c.accessorium, & sm̄ subiectā materiā interpretatio fieri debet. l.si vno ano.ff.loc. l.insulam de præscr.verb. & p̄cedentia declarant sequētia.l.si seruus plurium. § fi. de legat. 1. p̄serrim in eadēmet dispositione.l.eum actū de neg. gest. & absurdum esset, ꝙ tantā pœnā pateretur ille, qui dolo caret quantā ille, qui est in dolo.l.illud ad leg.aquil.l. fi.de vir. nupt. &
178 †statutum puniens auxiliatorē sicut principalem, intelligitur de auxilio, qd fuit causa maleficij, & non de quolibet modo auxiliādi. Mars.cōs.30.col.3.Rui.cōs.82.n.5.vo.4.Rimi.iun.cōs.106.n.12.vo.1

Præterea

179†Præterea statutũ pdictum postq̃ locutũ est de homicidio doloso,tractat de homicidio casuali,seu culposo,& in hoc casu pęna statuti est pecuniaria,esto ꝙ causam culposam isti habeant,cũ operam rei illicitè dederint,sed re vera quò ad istos nulla inuenitur causa, per quã ille occisus remãsit ab illo bamnito,& ideo pœna pecuniaria minus ordinaria ij puniẽdi sunt.l.respiciendum.ff. de pęn. Sequit' deinde statutum,& tertiũ caput facit de homicidio fortuito,& necessario,&re vera homicidiũ nec in isto,nec in primo capite verificatur,sed in secundo,ex quo culpa pcessit casum,sm̃ Clar.§.homicidiũ.vers.dicitur ẽt culposum, sed intellige in homicida, & non in alijs. Boss.in tit.de homic. n.73.

180†Non obstat reg.ꝙ agentes,&cõsentientes pari pęna puniant'. l. si quemquã.C.de Episc.& Cler.cum simil.Nã procedit, qñ oẽs eiusdem animi fuere ad occidendũ,ita Saly.in l.1.sub nu.24.C.de rap. virg.vbi rñdet ad omnia contraria,vel qñ nõ constat extrinsecè aliquẽ actum contra occisum consentiẽntes fecisse,per quẽ eundẽ animum habuisse percipi possit,Clar.§.fi.q.87.vers. hæc autem. in fin. Bursat.cons.216.n.67.& 85.& ideo quilibet istorum tenetur tm̃ p suo facto,& non p facto alterius,Bal.in l.non ideo minus.col.8. in fi.n.30.C.de accusat. & ad interpretationem huiusmodi statuti facit Chircou. in suis co.op. concl.63.centu.4.per tot.

Non obstat ꝙ isti detenti dederint operã rei illicitæ euntes ex proposito simul cũ dicto homicida ad bastonandum,in quo facto & ipsi percusserint,& vulnerauerint duos socios occisi, qm̃ ex hac causa fortè maiori pęna,q̃ statutaria in secundo capite pecuniaria venirent cõdemnandi,sed nequaq̃ pęna ordinaria de occiso, per supradicta.

181†Nec obstat aliud fundamentũ ex eo,quia psumuntur cogitasse in gñe id quod euenit,vel cogitare tenebant', cùm turpe sit dicere non putarã,vt per Bertazol.cons.326.lit.A.vo,2. qm̃ in personis rusticis nõ cadit speculatiua,ad quod facit Menoc.de arb. cas.193. & 194 sed ex facto aliũ animum,aliũ cogitatum longè ab homicidio percipimus,vltra ꝙ tale fundamentum pcedit in eo,qui occidit, &. nõ in alijs, & ex facto,& ex tortura ijs illata, præsumptio in cõtrariũ est corroborata, & sic nõ est par ratio occidendi ,& bastonandi. l.in eo.vbi Dec.de reg,iur.l.proculus.ff.de damn.infec. † sicut non

182 est par ratio lucri,& damni per d.iura, Rursus ex infrãscriptis cessãt oĩnò animus occidendi,seu ad occidendum auxilij præstandi ,quò ad istos , quoniam nullam inimicitiæ causam cum offensis habuere,

habuere, nec eos cognoſcebāt, nec aliquod cōmodum ante, vel poſt ſenſerunt, ſed vt morē gererent mandati cauſa baſtonandi iuerunt, nec aliter in toto ꝓceſſu conſtat, ꝙ eo magis præſumendum eſt, quādoquidē iſti non ſunt ſoliti delinquere, faciunt ſ͞dicta n. cauſa non eſt iudicanda ab effectu, qñ cauſa eſt leuis, & effectus grauior valde. Doc. in l. nō codicillum. C. de teſta. multò minus quādo vnus mandat, & alter exequitur. reſpectu enim mādantis conſtat de leui cauſa inimicitiæ, & nō graui, qua de re ceſſat pſumptio animi occidendi, vt ſ. n. 181. vid. q̄ dixi in prac. de teſt. in 4. par. n. 205. lit. Z. & in terminis Brun. à ſol. q. 34. n. 47. vbi iuxta qualitatem iniuriæ animū vindicatiuū, qualis fuerit, pſumendum eſſe, & credo id verū eſſe niſi mala qualitas iniuriati aliud ſuadeat, dixi in 3. par. num.
183. 126. & 127. † Hic tandē procedit illa diſtinctio Bertazol. cōſ. 326. lit. B. p. 2. vbi videtur velle oēs teneri eadem pęna, quia ei op· pōt habere locum quādo plures contra vnū iuerunt; ſecus quādo plures contra plures, vt in caſu iſto; nam ſi ex pluribus unus ſolus occidit alium ſecū pugnantē, & alij nil mali contra occiſum egerint, alij nō debēt vllo modo teneri niſi pro eorum facto tantū, ut ſupra dictum eſt, & iſti taliter ſe geſſerunt in facto, qualiter animum baſtonandi habuerunt; ergo iuxta menſuram delicti puniri debent. l. reſpiciendum. ff. de pœn. Clar. q. 85. verſ. ſcias.
184 † Colligo igitur ex ſupradictis iuribus, & authoritatibus, ꝙ quādo quis dedit operā rei illicitę, ut aliquem offenderet baſtonando, aut vulneraret, & in facto occidat, tenetᷣ de occiſo, iux. l. qm̄ multa facinora; & ſimiliter qñ non in pura rixa, ſed ex ꝓpoſito multi ſimul ad baſtonandū, vel ad vulnerandum iuerunt, & in facto vnus occidit tm̄, ſed ignoratur quis ſit occiſor, oēs tenentur de occiſo. per d. l. quoniā multa facinora. C. de vi. pub. & vi. pri. & Bertazol. d. cōſ. 326 Si verò certus eſt qui occidit, tūc ille tenetur pęna ordinaria, ceteri,
185 qui non percuſſerunt pęna extraordinaria, vt in caſu iſto; † & ità ꝓcedere diſtinc. Dyn. d. c. in obſcuris, n. 20 de reg. iur. i 6. & facere Brunor. à ſol. in ſuis q̄ſt. q. 34. n. 43. vbi in grauibus delictis agentes, & cōſentientes ex propoſito, & de eo quod ſecutum eſt vltra primum propoſitū teneri eadē pœna, intellige vt ibi. At quòd vnus ex pluribus certò fuerit occiſor pōt ex dicto vulnerati percipi, vid. ſ n. aut p Teſtes ſciri, vel ex qualitate armorū, qm̄ ſi tres habent arma minimè apta ad inferendū vulnus, de quo quis moritur, quartus autem ſocius ſic, non eſt dubium quin ipſe ſit homicida, vt in

caſu.

casu nro,& per Farinac.d.q.70.n.77.&78. donec contrarium pbetur,nisi in alijs ēt animus concurrat ad homicidiū ante, vel in facto
186 ipso,& † ita puto etiam intelligendam esse distinc. Bertazol.cons. 327. in addit.lit.B.vo.2. Concludo igr̄ illos absentes fuisse homicidas stāte qualitate facti,& meritò in contumaciā posse damnari pœna ordinaria,alios verò præsentes carceratos pœna extraordinaria graui puniēdos fore,puta triremij triennalis,aut quinquēnij pp delicti atrocitatē,& qualitatē consecutiuā,vt quia ex proposito,& ad viā publicam aggressi sunt offensos,quos pcusserunt, & vulnerarunt ictibus more bastonandi,in tortura enim substinuerunt, animū tm̄ bastonandi habuisse,& ita iux.animū facta executos fuisse; & si vera fuisset contraria opinio,nō erat opus tortura, qm̄ sat erat confessio eorū,nisi pro sanandis eorum dictis contra alios socios criminis; vt seruatur in pract.de test.par.4.n.69.lit.Y.fo.197.

Et quoniā s̄ de assistente delicto tetigi in 3.par.sub n. 137.ad declarationē dico,q̄ in dubio quis p̄sumitur casu,& non data opera interuenisse,nisi aliter ex coniecturis cōstet Cępol.cons.60.col.5.Crauet. cons.151.sub n,18.& vt in exēplo,si assistit qui nō erat solitus per antea ire cū eo,qui delinquit,armatus,& potuit phibere, & nō fecit; vel si assistens sub p̄textu segregandi, aut diuidendi tenuerit offensum,vel aliter illū timidiorem facto,[aut verbis reddidit, vel post delictū,& assistentiam offensorem associauit, de hijs oībus Fely in c.sicut dignū.n.5.de homic. Mascar.de probat.concl.159.& 1189.Iac.Nouell.prac.crim.in verb.solet.n 98. & seq. Nat. consil. 468 n.3.vo.2.quia paria sunt delinquere,vel delinquēti non resistere. l.1.§.tantumdē,de admi tut. & assistens liberatur à pęna assistētiæ qñ æquè principaliter fuit prouocatus, vel constito q̄ in rixa neutralis extitit: vel qñ nec verbo,nec facto,mediatè,vel immediate particeps rixæ fuit. ad quæ vi.Bursat.cons.216.n.55. cum seq.vo.2. & Doct.in d.l.si quis opem.ff.de fur. multa cumulat Baiar.ad Clar.q.90.sub n.12.cū mult.seq.& associatio post delictum facit in dubio inditium contra associatē, nisi aliter purgetur innocentia. Rim.cons.136.n.8.& seq.inter cons.cri. diuerso. Bal.& Ro. in l.1.§.sed in eo.ff.ad Sillaia. Mascar.de probat.concl.1144.vo.2. & vid.Bertazol.cons.143.Vulpel.cons.99.

187 † Nunc qua pœna mandatarius iste sit puniendus, q̄ritur,& certè si de mandato cōstat,& sit confessus,uel cōuictus, tunc pœna arbitraria condēnari debet,non pro mandato ad bastonandū,sed aliqua grauiori

grauiori pœna ꝑ excessu mandati, non asit pro homicidio, & ē hæc co.op.de qua testatur Ant.de Rossel.cons.95.Cepol.cons.34.nu.29. Alex.cons.140.videtur,no.2. Aug.ad Ang tract.malef. in verb. appensatè.Dec.cons.482.pro resolutione,attenta leui qualitate iniuriæ,vt p Brunor.à sol. ṗdictos,& alios allegans ꝑ contraria par.d.q.
188. 34.n.44.45.46.& 47. secus si iniuria fuerit capitalis, † quia ex facto animus verificat̃,& non verbis.l.de pupillo. § meminisse. de oper.no.nuntiat.l.si in ciuile.C.de fur. iuxta illud exitus acta ꝓbat. item secus si mandatū fuisset datum ad vulnerandum, qm̄ vulnera minimè ad mensurā dantur,ut dicit Bal.in l.ut vim ff.de iust. & iur. idem si dictū esset ut sclopo vulneraret uno vulnere,videlicet dicēdo, *Dagli vn'archibuggiata*; qm̄ ictus sclopi fert secū læthale vulnus: & ita existimó ꝓcedere Hip.cons.10. & Cepol.cons.34. & alios, quos in contrarium adducit Brunor. d. n.44. uid. omninò D. Menoc.de arb.cas.351.355. & seq.
189† Ipse verò tutiùs agendo semper fui huius sentētiæ, ꝙ quotiescūque res clara non est tanq̄ lux meridiana, iux.l.sciant cuncti. C.de probat. (ut ēt in 5.par.dicā) nō sit locum pœnæ ordinariæ, ex quo per ṕsumptiones,& coniecturas sententiare debemus in mitiorem partē; ut per Dyn.d.reg.in obscuris.cū alijs concor. de reg.iur. in 6. Clar.q.20.& ibi Doc.quos adducit ver.scias tū, uid. Ioseph.Ludou. concl.45. plura scripsit Menoc.de ṕsumpt.lib.1.q.89. lib 6. ṕsumpt.
190.24 n.46.lib.2.ṕsump.90.n.7.& alibi in multis locis.† & tunc res clara est, qñ quis vere est legitimè conuictus; sm̄ ea,quæ dixi s̄ in 5.par.n.18.& seq. uel qñ est spontè confessus,& confessio est ēt iustificata alijs inditijs,ut ibidem n.19. Cæterū extra hos terminos nō pōt res quidem clara dici,nisi ipse videritis uid.in 1.par.n.199. & alibi. & ideò non est idem iudiciū habendum de rebus nō bene claris,ad res sufficienter claras.l.inter stipulantē §.sacram.ff.de stip.l.fi. ff.de rit.nupt.alioquin frustatoria esset dispositio l.sciant cuncti. C. de ꝓbat.& frustatoria regula ab omnibus approbata, ꝙ in criminalibus ꝓbationes lux meridiana clariores esse debēt. Clar.q.66. uer. debent aūt.Arleta.de hæret.n.26.uo.1 Paul Ghirl. de hæret in 5.
191 par.q.n.18.† quāuis signa,& præsumptiones adeò vrgeāt,ut quādoq; sufficere uideant̃,ut inquit D Menoc.de arb.cas.279.in.princ. & quidem sufficiunt in delictis de more occultis, ar. glo.in l.capite quinto,de adult.pulchrè Clar.d.q.20.vers.scias tū, ibi alijs verò. sed in alijs delictis regula ṗdicta insallanter procedit. est verū ꝙ aliqua

mitiori-

mitiori pœna extraordinaria locũ habere poteſt,q̃ iuxta qualitatem facti cõgrua congruè referendo modò maior, modò minor adhibetur, vt puta pęna homicidij eſt mors, poteſt extraordinariè adhiberi eius loco pęna triremij ppetui, vel ad tp̃s, & ſi pęna ordinaria ẽ triremij, poſſet extraordinariè puniri pœna fuſtigationis, ictuũ funis, vel huiuſmodi. Clar. d. q. 20. ver. ſcias tñ, vbi ita Senatũ Mediol. ſeruaſſe teſtatur Oſaſch. deciſ. Pedamont. 72. itẽ loco pœnæ corporalis ordinariæ poterit adhiberi pœna extraordinaria pecuniaria, vel exilij ad tp̃s, ut ſ dixi. & in hoc propoſito mãdatarij ſcias quòd pecunia data aſſaſſino pro homicidio cõmittendo, applicatur ei, qui erat aſſaſſinãdus. l. gñalr. §. illud. ff. de calum. Lud. ſing. in ver. pecun.
192 † Inſuper tractandũ eſſet an quis de conſilio teneatur, de quo eſt tex. in l. cõſilij non fraudulenti nulla obligatio eſt, cæterum ſi dolus, & calliditas interceſſerit, de dolo actio cõpetit. vbi Dec. de reg. iur. & hanc q. tractat Clar. q. 88. & in ciuilibus, aut arguitur aſſeſſor, aut Aduocatus. primo caſu tenetur ſi contra co. op. & de eius immatura ceruice iudicauit Put. de ſindic. in ver. Aſſeſſor. & in ver. Iudex malè iudicans. & q̃ dicam in 5. par. Caualc. deciſ. 28. in 2. par. ſecundo caſu nõ tenentur Aduocati habentes ꝓ ſe opinionem Doctoris alicuius exiſtimationis, ut Curt. iun. in l. ſi quis in conſcribẽdo, n. 47. C. de pac. & Corne. conſ. 181. lit. m. par. 3. facit tex in c. nullus ex Cõſilio. ubi Dyn. de reg. iur. in 6. Modò in alijs Doct. in d. l. Conſilij, diſtinguũt loquendo generaliter in delictis an quis de cõſilio teneatur, & dicũt, aut agens ſine cõſilio facturus non erat, & tunc quis de cõſilio tenetur Clar. d. q. 88. per tot. & pari pœna punitur in atrocioribus delictis. c. filius, de pœn. quod verũ eſt quando conſulens erat inimicus damnũ paſſi, idem qñ conſulens eſſet ſolitus talia conſilia dare, ob ſpẽ, aut premium, ſed D. Menoc. de arb. caſ. 351. n. 24.
193 contra Dec. magiſtraliter loquendo dicit, ꝙ † ſex requiruntur ad hoc, ut quis de conſilio teneatur, primò ꝙ conſilium ſonet in delictũ punibile; ſecundò, ꝙ ſit in ſe malum; tertiò, ꝙ præcedat del. ctum; quartò, ꝙ conſultor nõ reuocauerit conſiliũ; quintò, ꝙ delictum ſit ſecutũ; ſextò ꝙ delinquens ſit condẽnatus pro delicto, intellige hoc vltimũ quando ſeruatis ſeruandis, vt in 5. par. gloſ. in uer. ſeruatis
194 ſeruandis. Dec. conſ. 8 n. 9. † At ſi anteq̃ perpetraretur delictum conſulens conſiliũ ſuum reuocauerit, & diſſuaſerit, ne id ullo modo fiat, & notificauerit ei, contra quẽ conſilium dirigebatur, non nominando perſonã, ut ſcandala euitentur, ipſe euitat pœnam. Bal. in l. manda-

mandatũ in fi. ver. sed hic incidenter. C. manda. quem refert, & sequitur Baiar. ad Clar. d. q. 88. n. 4. vbi dicit secus esse in mandante p Boer. decis. 262. n. 11. & 12. ad hæc vid. quæ s̃ dixi in 3. par. n. 200. vid. Bertazol. cons. 304. vo. 2. sed Theologi dicunt non sufficere dissuadere, sed oportet persuadere ne fiat, alioquin incurritur irreg. si
195 factũ sit secutũ. † Itẽ nunquid cogitatio sola sit punibilis, ponit idẽ Clar. q. 91. & dicit, ꝙ non, & verũ dicit in foro fori. l. cogitationis. ff. de pœn. sed nisi deuentũ fuerit ad aliquem actum exteriorem, non erit locus pœnæ, vt tenet glos. in l. quisquis. C. ad leg. iul. Maiesta. vt pulchrè Afflict. in constitutione asperitatẽ. n. 2 fo. 48. Sed anteq̃ sit deuentum ad actũ proximũ (si pœniteat) nõ punitur, Menoc. de arb. cas. 170. n. 9. Capr. co. concl. reg. 66. Mascar. de probat.
196 concl. 309. & hinc subinfertur ꝙ solus tractatus de furando, aut occidẽdo nõ est punibilis, si ad aliquem actũ saltem remotum non fuerit deuentũ, & pęnituit; solummodò quis pęnã incurrit de armis prohibitis, si interuenerunt, vel de vnione, & alijs p̃paratorijs, q̃ de per se sint punibilia, Mars. in l. qui falsam, sub n. 26. ad leg. Cor. de fals. Soc. cons. 97. in fi. At si ista media, per q̃ ad malum effectũ esset deueniendũ, non sunt de per se punibilia, & sic tanq̃ de actibus indifferentibus, qui simpl'r de per se nõ sonant in nomen delicti, tunc nõ punitur tale p̃paratorium. Mars. in rubr. de fideiusso. nu. 47. Gramat. decis. 18. n. 5. Farinac. q. 2. n. 29. vo. 1. at isti actus indifferentes iuxta subiectã materiam sunt boni, aut mali; ideo si ad actum malũ tendunt, & admixti sint actui malo, faciunt quẽ extraordinariè puniri. vid. Fely. tract. de conatu. & Gramat. vot. 8. n. 17. vot. 19. n. 3. Bar. in l. 1. de sicar. latè D. Menoc. cas. 360. quod procedit in grauioribus delictis, non aũt in leuibus. Rimi. iunio. cons. 695. n. 10. vo. 6. & in solito talia facere ẽt pœna ordinaria locũ habebit, Gramat. vot. 9. n. 22. Item qñ ad actum proximũ fuerit deuentum, p̃cipuè in atrocib⁹ delictis. Doc. in l. si quis non dicã. vbi glo. C. de sacr. sanc. Eccl. Clar. q. 92. vers. scias ẽt. Cor. cons. 202. vo. 1. Decia. tract. crim. lib. 9. cap. 3. tom. 2. Menoc. d. cas. 360. vid. Ioseph. Ludou. decis. Perus. 50.
197 n. 3. Bertazol. cons. 113. n. 7. † Sed vt dicatur deuentũ fuisse ad actum proximũ multa requiruntur, q̃ trad. D. Bursat. iunio. in suo eleganti manuscripto, in causa cuiusdam D. Comitis, verè filius, & hæres dignissimus rerum, & virtutũ D. Bursat. sui Patris, cuius tanti viri consilia testant' laudes penès oẽs. Primò ergo requiritur ꝙ tractatus sit ordinatus ad delictum, Mars. in l. qui falsam. nu. 8. ad leg.

Cor.de fals.Gail.obser.tit.de pac. pub.lib. 1. c.14. n. 6. Secundo quod sit de p̃senti Gramat.decis.2. n.21. Boer.de sediciosi.n.41. Tertio quod de per se sit damnabilis. Bal.in l.non ideo minus,n 14.C.de accusat. Quarto quod sit ad delictũ immediatus, Bonat.à fin.in synt.lib.9.tit.30. n.60. Quinto quod ex latere affectantis nihil superſit agẽdum, idẽ Menoc. de arb.cas.360.n.20.& 36. Petr.Sonc.conſ.98. n.2. At iſta requiſita in imponenda pœna ordinaria requiruntur, ſecus in extraordinaria, ſecundũ ea, quæ ſupra dixi.

Nunc p̃ſuppoſita authoritate Regia in Iudice noſtro tã in condemnã-
198. do, q̃ in procedendo; †Quęro nunquid Iudex noſter poſſit cõpoſitionem delictorũ,& pœnarum facere, & omiſſa diſputatione de transactionibus,q̃ fieri ſolent inter partes reſpectu eorũ intereſſe; hic duntaxat de tranſactionibus,&cõpoſitionibus,quæ fiunt p̄ intereſſe Cameræ tractare principaľr duxi,& quid in practica ſeruandũ ſit, de qua re tractat Fabia.à Mon.leo. in d.prac.arb.par.6. Rũbr. an habentes facultatẽ componendi illam orbare valeant,& ibidẽ ponit regulã negatiuam cum xvj. fallent. & demũ ſuper d. 5.par. ſummariũ ponit à fo.403. vſq; ad 455.Ipſe quoq; eandẽ regulam negatiuam teneo,quod omni iure tránſactio ſuper crimine pendẽte proceſſu ſit p̄hibita. vt in libr.Numer.c.35.ibi nõ accipietis pecuniã ab eo, qui reus ſanguinis eſt,& de iure ciuili eſt tex.i l.prohibere. §.plene. ff.quod vi,aut clam. l.ita vulneratus,ad leg.aquil. l.congruit.ff.de offic.preſſ.l.ſi vnus.§.pacta.ff.de pac. Put,de ſindic.in ver. compoſitio. c.1.Fab.à Monteleo.d.prac.pars 5. princ.in 3.par.n.1.q.2. n.11. & per Doct.quos alleg.Farinac.tit.de inquiſitio. q 4 Paul. Ghirl. de relaxat.carcer. tit.de compoſitione, q.1. 2.3.& 4. Res eſt mali exempli,l.1.in princ.ad Macedo.& ratione mali exempli, nedũ non componitur pœna,ſed maior pœna imponitur.l.omne.§.in acie.ff. de re mil. & ea,q̃ exempli mali ſunt nequaquã toleranda.l.ſi.quis aliquid.§.qui abortionis.ff.de pœn. & contra bonos mores eſt impedire iuſtitiam p̄pter temerariorum audaciã.l.operis.C.de pœn. c.qñ, de tranſac. & indigno indulgẽdo cæte i prouocant ad prolapſionis contagium; quoniã facilitas veniæ incentiuũ tribuit delinquendi. Crauet. conſ.438. quæritur ſi ius fuit, ſub n.5. Paul.Ghirl. de compoſit. q. 2 n.4. & alias rationes adducit Farinac.d.q.4.ſub n.1. & 2. Put.in d.ver.compoſitio. vbi latẽ per multa capitula.

199 †Nihilominus ex cauſa quotidie fieri ſolent huiuſmodi compoſitiones,ad effectum eximendi à vexatione carcerum torturæ, pœnæ, &c.

næ,& expensarum,& p eximendo suo sanguine.l.ab accusatore.& in l.desistit,cum l.seq.ff.de Senatuscons.Turpill.tex.glo & Doct.in c.fi.de transac in l.transigere.C.eo.Decia. de delict. tom. 1.lib.4. tit.
200 Pactum,n.20. † intelligendo de cõcordia ad quã Princeps, & Iudex supremus põt cogere partes,Lancelot. trac.de duell.& pac.cõclus.101.& 102.Iac.à Sãcto Georg.de feud.in ver.sed an Princeps.
201 vers.trigesimatertia specialitas.† At cõpositio nequaq̃ fieri potest nisi à Principe,vel supremo Dño,& hoc dummodo nil iuri Diuino deroget.l.Princeps.de leg.Doct.in c.1. de transac. pulchrè Crauet. cons.438. n.9.vbi à Dño inferiori ait cõpositionẽ minimè fieri posse, nisi quando pœna est pecuniaria tantùm, & cedat eius cameræ. Afflict. decis.287. vbi de compositione facta per magnã Vicariam; & quòd compositio criminis fieri possit à Iudice seruatis seruãdis, dicit Asin. in pract. §.7.c.5. n.5.& Put.in tract.sindic. in verb. pœ-
202 na.c.3. † Verũ ad hoc vt compositio sit laudabilis,& iuridica multa consideranda sunt secundũ Put.in d.ver. compositio. c. 2. primò compositio fieri nequit, nisi vt dixi à Principe, vel à supremo Magistratu, qui vel de expressa Principis licentia, vel iuxta consuetudinem cõpositiones facere potest,vocato fisco; Sed ab alijs Iudicibus ordinarijs minimè Put. d.ver.Cõpositio.c.1. Paul.Ghirl. d. tit. de relaxat.carcer. q.3.n.4.& 5. Fab.à Monteleo. in sua pract. ar. 5.par.princ.3.particul.q.3 n.1.q.2. n.14. Farinac.alios adduc. d. q.5. Cassa.in consuetu. Burg.fo.242. n.12. cum seq. & in compositione debent exprimi rationes, de quibus supra n. 199. aduertendo ne dicatur fieri propter timorem pœnæ, quoniam hoc esset incurrere infamiam facti, & delictum fateri, vt admonet Paul.Ghirl. d.tit. de relaxat.carcer.q.1.& 4.n.3.
203 † Secundò compositiones fieri debent ante sententiam, & lite pendente, vid.infra n.314. alioquin lata sententia,vel re clara per testes, vel per confessionẽ legitimam in actis redacta non licebit componere. c.1.de trãsac. & in l.transigere.C.de transac. Decia. de delic.lib.3. cap.34.tom.1. Vnde dicitur,Transigimus de re dubia,paciscimur de re certa,vt in l.1. ff.de transact. Peregr. de iur. fisc. lib. 4. tit.8. n.14 & 15.16. & 17. cũ plur.seq. Doc.in l. Iudex postquã. de re iud. at etiam sententia lata cõpositio fieri potest cũ præsenti paupere,ne marcescat in carceribus,siue in remissione alicuius partis pœnæ, siue in concessione longitudinis temporis,in quo verisimiliter poterit soluere pœnam,vt fit quotidie in causis ciuilibus.

Item pôt fieri cũ absente in contumaciã damnato, qui mediante cõpositione, vult rebanniri, itẽ cũ præsente condẽnato in pœnam corporalem, qui si permutetur pœna offert soluere in pecuniariam, Menoc. de arb. cas. 82. n. 5. dummodò in graue Reip. detrimentum non tendat Gomes. de delic. cap. 13. n. 38. vbi allegat S. Thom. 2. 2. q. 67. artic. 4. Item quando sententia lata appellatio pendet Franc. decis. 370. vo. 2. Plac. epit. delict. lib. 1. cap 39. n. 27. & 28. Peregr. de iur. fisc. lib. 4. tit. 8. n. 17. 18. 19. & 20. cum seq.

204 †Tertio cõpositio debet fieri cũ illis reis, qui nõ sunt soliti delinquere, & sunt psonæ honestę, quorũ verisimilr sperãda est correctio. l. 3. in fi C. de Episc. & cler. Paul. Ghirl. d. q. 2. sub nu. 1. q. 3. n. 4. secus aũt cũ sceleratis hominib⁹, facinorosis, seditiosis, assassinis, proditoribus, latronib⁹, & alijs personis, verbo, & opere scandalosis, & malæ famæ, & fit cõpositio qñ delictum est secutũ casualiter, & non spontaneè; vel in pura rixa. Farinac. d. q. 5. n. 10. qui tñ in solio delinqre titubat, ibi verũ in hac re, sed verior op. est in contrariũ, de qua

205 Baiar. ad Clar. q. 59. n. 55. †Quarto cõpositio nullo modo fit nisi parte offensa prius concordata, l. 2. C. de prec. imper. offer. Rui. cons. 60. vo 5. Bal. in l. vnica. C. de in ius voc. Marant de ord. iudic 6. par. vers. Inquisitio. n. 56. quinimò Princeps peccaret ob pĩudicium tertij, non concordata prius parte offensa, vt dicit Gramat. cõs. 34. in princ. & vot. 35. n. 9. Saly. in l. si pro iure. ff. de cõdit. fur. Paul. Ghirl. vbi s, q. 3. sub n. 4. quãuis compositio, quo ad pœnam fisco applicandam tenet, q ab initio fieri non debebat. l. pře furioso. vbi Ias. ff. de ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. Cano. in c. fi. de transac. Paul. Ghirl. q. 5.

206 in princ. †Sed ppter imminens scandali periculũ omninò cauendũ est ne fiat, neue pars offensa, ira nouissimè accensa, nondũ pacato animo, durante primo calore iracundiæ, sanguine adhuc buliente, & d recenti sparso clamante vindictã, vindicare se in contemptũ iustitiæ tentet, quoniã hoc casu offensi nõ solent continere seipsos, quando offendenti indulgere vident, Farinac. q. 5. n. 13. Coaru. var.

207 resol. lib. 2. c. 10. n. 4. †Est verũ, quòd pars offensa reclamando pro suo interesse, audiri debet, nõ obstante tali compositione; & reus debet condemnari. Saly. d. l. si pro iure. ff. de condit. fur. Porrò ad euitanda scandala priùs debet constare de remissione partis, anteq̃ compositio effectũ sortiatur, glo. in c. qui scandalizauerit. de reg. iur. Fab. à Mõteleo. d. prac. arb. par. 5. n. 13. fo. 370. & ideo si Principi videt ob bonũ publicũ cõpositio faciẽda esse, quò ad pœnã tñ fisco aplicãdã, debet

debet rescribere sine piudicio partis offensæ, vt in d.l.fi.C.de senté. pass.l.rescripta.in fi. vbi Doct.C.de prec.Imper. offer. Bar.Bal.Ias. & alij, in l.venia.C.de in ius voc.Boer.q.65 Boss.in tit.de remed.ex sol. clem.Princ.n.23.24.& 42. Plot cons.78.n.32. Coaru.var.resol.lib.1. cap.20.n.8.& alij, quos ī hac materia subministrauit Baiar.ad Clar. d.q.59.n.52.& 53. Item sequitur cópositio, adhuc non cócordata parte offensa, qn̄ nemo est, qui accusauit, vt qn̄ delictum fuit commissum in personā incognitam, Carauit.super rit.278.n.28. Item qn̄ casualiter delictū est secutum, & pars offensa requisita prius fuit, id obstinatè recusauit, nō obstante satisfactionis oblatione. l.2.§. item varus.ff.de acq.plu.arcen. Itē si pars offensa damni cām, seu offensæ dedisset.c.damnū.de reg.iur.in 6.l.qui occidit.§.fi.ad leg.Aquil.
209 † At qualiter & qn̄ satisfactio sit reddenda trad.Put.in d.ver. compositio.c.7.& 8. vbi circa interesse pecuniariū, dicit habendam esse rōnem de damno emergēte, & lucro cessante, vt qn̄ quis vulneratus nequiuerit suā artem exercere. vid.Clar.in §.iniuria. vers. sed nun-
210 quid.vbi Baiar.n.45.alleg.Coaru.var.resol.c.10 n.7. † qui tenet, q́ actori cū iuramento standū sit circa taxationem damnorū, & expensarum præcedēte taxatione Iudicis, vbi sub n.46.d.cit ēt procedere si iurans diceret potiùs velle amittere centum, quā talem iniuriā pati, si non habet valorem in bonis centū, per Afflict.super constitu.varietates pœnarum, q̄ respectu honoris militaie pōt attenta qualitate psonæ, Menoc.de arb.cas.263. At sunt qui diuites sunt & auari, & magis diligunt nūmū, q̄ de mille iniurijs verbum facere, ideo si iurār in detrimentum animæ, peccant; & respectu iniuriæ honoris est prius petēda venia offenso, & iux.qualitatē iniuriæ famā debet restitui; nā si iniuria est verbalis, pōt contrarijs verbis aliquādo reuocari tēpestiuè in eodem loco, & corā ijsdē personis (si fieri potest,) Plot.in l.si quando.n.728.& seq. idem inter cons.crim.diuerso.tom. 1.cons 131.n.17.Add.ad Bertazol.cons.307.vo.2. & Put. in d. ver. cōpositio. c.7.n.8.& 9.vbi qn̄ iniuria est actualis, ut puta alapa, vel baculo illata, arundine, uel asr, si à vili in nobilem fiat, inquit, p̄ satisfactione offendens debet ire corā offenso cū laqueo ad collum, & petere genuflexus veniā coram publico, item qn̄ fit iniuria Magistratui, per d.iura, immò multò magis cū sit offensa persona publica, vt.in 5.par.vbi de iniuria facta officiali. item in satisfactione, & remissione, debet ēt ratio haberi an offendens fuerit p̄uocatus, & sit capax prouocationis, nā infames nō sunt capaces iniuriæ.s̄ in 2.par.
 n.27.

n.27.nihilominus male faciunt quò ad se,qui male agũt. Item ratio habebitur an iniuria alios de parentela afficiat, qm̃ omnibus interessatis est satisfactio danda; l.lex Cornelia,in princ. ff. de iniur. & an includant illi de agnatione vsq; ad quartũ gradum, relinquitur arbitrio.Menoc.de arb.caſ.262.& vid.Baiar.ad Clar.in §. iniuria. n.
212.37.38.& 39.† ubi iniuria facta colono,an dicatur facta Dño,uel si est facta vni de collegio,an censeatur facta toti collegio. alleg. Soc. in c.cũ olim,de iniur. uid.oĩnò Put.d.c.8.n.8.9.10. dicit,quibus satisfactio sit fienda,& quid mortuo offenso,quod fieri debet hæredibus,primò masculis, deinde fœminis.
213†Hic qõnem vtilem,& quotidianã subnectere volo. Extat statutũ,seu Decretũ,ꝙ pro qualibet sentẽtia,absolutoria,uel cõdẽnatoria Iudex possit habere certũ quid pro salario ; quidam fuit q̃relatus,& pendẽte iudicio,obtinuit impunitatem à Principe,nunquid Iudex possit habere salarium,& breuiter,ac resolutiuè,vt fieri debet in actu practico,hic de more Rebuff.in suis cõmentarijs distinguẽdum ait,aut salariũ Iudici debetur tanq̃ Iudici ordinario,ex causis ordinario iure spectantibus, eo ꝙ illud incertũ emolumentum deseruiat ꝓ salario ordinario, & sic salarium est certum, sed quantitas incerta,q̃ pendet à concursu causarum ordinariarũ; aut habet aliud salarium certũ,& ordinatium,sed ex causa delegata põt ẽt percipere salariũ dictæ causæ,& hoc nõ percipitur nisi demũ lata sententia; aut non est Iudex ordinarius,sed merè delegatus,qui non habet aliud salariũ nisi mediante ꝓgressu causæ delegatæ: primo casu cõpositio non nocet,quia nunq̃ per eã intelligitur sublatum ius tertij præsertim ob labores,& mercedẽ Iudicis. Dec.cons.520.nu.2.cons. 602.n.14.quinimò ẽt ꝙ sententia nõ sit lata,sed nil aliud restet,nisi ut proferatur,& nõ stat per iudicẽ,sed per Principem, salariũ debetur. art.l.qui operas.ff.locat.& l.penul.ff.de milit.testa l.qui pęne. ff.de manumissio.& paria sunt sñtiam esse latam,vel conclusum in causa.c.pastoralis,de causa poss.& proprie.l.si rẽ.§ fi.de euict. Ias. & alij,in l admonendi.ff.de iur.iuran. item Ias. in auth. si qua mulier. sub n.23.ubi infert ad multa,C.de sacr.sanc.Eccl. dicã in 5.par.ubi ꝓximè accingendus habet pro accincto, & proximè absoluendus
214 habetur pro absoluto.†Idẽ de Aduocato,nã si partes transigant, nihilominus debetur salariũ,no.glo.in c.statutum.§.assessorẽ.de rescrip.in 6.Spec.tit.de salar.§.3.vers.sed pone. fallit in Iudice quando Princeps expresse remisit oẽm pœnam, & salarium, ac interesse

partis,

partis,qm̃ hoc ex causa facere potest Gramat.decis.65.& Zas.cons. 10.& alibi in d.trac. & ratio est, quia intelligitur datũ officium,vel causa delegata, cũ reseruatione gratias faciẽdi,indulgendi,vel componendi,q̃ omnia sunt de reseruatis Principi.Bar.in l.imperium,de iurisd.omn.Iud.vbi Bal.n.2.lec. Abb.in c.sup quibusdã, de ver. sign. & in gñali cõcessione non cõpræhenduntur reseruata Principi. tex. in c.1. primo,q̃ sint regalia,Bosl.in eo.tit.de regalijs per to.Put.de sindic.in ver.excedunt Barones,n.12.&13.faciunt q̃ s̃ dixi in 1.par. sub n.36.& 144. 238.239.240.cũ seq. & de reseruatis Papæ vi.glo. in c.quod translationẽ,de offic. lega. Si verò causa fuit delegata eidẽ Iudici ordinario, qm̃ hoc emolumentũ extraordinarium ꝓuenit
215 à mera largitate Principis,† qui est causa illius bñficij, sic reuocare põt illud ẽt sine causa. Ang.in l.Antiochensiũ.ff.de priuil.crẽd. Dec.in l.nemo potest mutare.ff.de reg.iur. idẽ in cons.191,col.1.& 2.Crauet.cons.278.n.7.in princ.vo.2.vt dicunt Moderni Placẽtini. Nã multum differt casus Iudicis à casu partis, ideoq; non bene infertur,l.Papinianus.§.exuli.ff.de minor. Secundo casu principali,si salarium certũ ordinarium est tenue,& vsq; ab initio Iudex pactũ fecisset pro suo certo salario causarũ ordinariarum,ac etiã pro salario extraordinariarum (nõ loquor de sportulis) tunc non põt in sui
216 ꝑiudicium compositio fieri,nec ẽt de plenitudine potestatis,† qm̃ contractus ab initio sunt voluntarij, & ex post facto necessarij. l. sicut,& l.si C.de act.& oblig.facit l.qui merces.ff.locat. At si haberet salarium ab initio certũ,& condignum dignitati officij,& ꝙ per delegationem obueniret ex abundanti,tunc dic vt s̃ n.215.† & cogita
217 quia agitur cũ Principe, pro cuius rõne voluntas sufficit. §. sed quod Principi,institu.de iur.nat.gen.& ciuil. In tertio aũt casu,aut delegatus percipit passim sportulas, videlicet pro visione scripturarum,pro qualibet interlocutoria,ꝓ examine testium, & sic de simil.vt latè per Specul.in tit.de sportul. & hoc in casu cũ pro modo laborum sit passim satisfactus,non põt conqueri de compositione si. perdit salariũ sententiæ.Castr.in l.1.ff.de offic.assessor.Doc.in l.diem
218 functo eo.& in l.qui operas,cũ simil.ff.locat.† absurdum est enim dicere,ꝙ per talem delegationẽ Princeps intellexerit ligare potestatẽ suam remittendi pœnã,& salarium, si sibi libuerit. l. nã absurdũ.ff.de leg.& per ea,q̃ mox dicta sunt Alex.in l.libellorũ, post Bar. §.fi.de accusat.Put.in d.ver compositio.c.4.sub n.3.uers.nã istis cõ-
219 positionibus,† quia in delegatione solũ continetur cognitio de-

 liSti,

licti,& non q̃ extra delictū veniunt. Doct.in Rubr.de offic. Iud. de leg. & in tit.de eo,cui demandata est iurisd. limita si expressè remissum ẽt sit salarium, per supradicta. itẽ limita qñ ante conclusionem causæ compositio fiat,qm̃ nulla habetur consideratio an ꝓpter
220 sententiā debeatur salariū,†quia de eo quod nō est nulla oritur obligatio §.ea quoq; res.instit.de legat. sed hæc limitatio est extra casum propositæ qōnis. Declara tertio habere locum in delegato subdito,& habitante in loco delegationis,secus si esset exterus, vel habitaret in parte longinqua, qm̃ in equitando, & in expensis sup hospitio valde p̃iudicaretur, si salariū causæ esset per compositionẽ
221 ademptū,† quia alteri per alterum nō debet iniqua conditio inferri. l.non debet,de reg.iur.cū simil.& & in dubio Iudex p̃sumitur conductus vt cām finiat,& salarium exinde pcipiat. ar.l.cū hæres.§. stichus,de stat.liber. & Bar.in l.1. ff.de var. & extraor. cognit. facit Ias.in l.diẽ functo.n.9.ff de offic.assessor.& ꝙ debeatur totū salariū qñ per delegatum non stat videtur velle tex.in l.legatus. §.1. ff.de legatio.Ro.sing.66.Guid Pap.decis.68.n.6.vbi dicit officiū nō debere esse dānosum l.sed & si quis.ff.quẽ testa.aper. Aut delegat⁹ nō solet percipere quotidianas sportulas,sed solū ei debetur salarium lata sñtia; & tunc per cōpositionem non pōt de iure præiudicari, qñ sententiā tulit,vel conclusum fuit in causa,seu erat in calculo ferendæ sñtiæ,& per Iudicem non stetit,d.l.si rem.§ fi.de euic.c.pastoralis.de caus.poss.& ꝓprieta. poterit tñ temperamentum adhiberi, & prout discretus Iudex videbit inclinare Dñm suum,ita se gerat. vi.D.Menoc.de arb.iud.cas.223.circ.fi.& Luc.de pen.in l.1. de primipill.vbi multa in ꝓposito salarij. Hinc editus est ordo Mantuæ, die xi. Martij 1599. super salarijs Iudicum, Aduocatorū, Fi-
222 scalium,& Procuratorū,Notariorum, & aliorum officialiū, per quẽ demptę fuere,& cesę vngues cupiditati mali tanti,in quo quid circa compositiones seruandum declarat, & prouidetur circa grās, ac alia,q̃ processum interinant,aut impediunt penitus,& quidẽ optima rōne factus est,licèt prima facie visus fuerit sermo durus auribus aliquorū,tñ seruandus est.l.digna vox.ff.de leg.l.ꝓspexit.ff.qui, & à quib.& damnū ꝙ quis sua culpa sentit sibi imputandū.c.damnū.
223 de reg.in 6. †Et in hoc ꝓposito est alter ordo Mãtuæ multis annis añ editus circa salariū cārum delegatarum,quo cauet vt delegati habeant salariū ijs modis,videl.vsq; ad publicationẽ processus informatiui tertia pars,a binde citra, vsq; ad sententiā duæ tertiæ

partes,

partes,& post sententiā totū salarium. Sed pone casum,q Capitane* Iustitiæ inquisiuerit nonnullos,quos & pariter cōstituit,&repetitis testibus,nil aliud remansit cōplendum,nisi offerre copiā cum publicatione processus,quā & obtulit; deinde nata occasione,cū iusta, & honorabili licentia discessit ab officio dignis de causis ante duos menses finis officij, quærit an rebus sic stantibus tertia pars salar.j
224 debeatur dicto Capitaneo,vel successori. †Et non est dubiū, q per supradicta iura,& rationes in antecedenti quæst.& virtute dicti ordinis salariū debetur Capitaneo, cùm non steterit p eum publicationē processus fieri,& obtulit,& processus erat in statu publicationis,ad q̄ faciunt trad.à Doct.in l.admonendi,vbi Cacialup.col.3.
225 fo.88. Ias.n.53.de iur.iur.† quia paria sunt aliquid iam esse, vel tūc esse posse effectualr, l.penul.ff.d mil.testa & paria sunt aliquē iā esse condēnatū,vel ex processu apparere esse condemnandū. l. qui pęne. ff. de manumissio. & sup. n.142. multa ad hæc similia ponit Ias.in auth. si qua mulier,n.25. C.de sacr.sanc.Eccles. & in proposito bene facit Afflict. super feud. mox alleg. tit. quæ sint Regal. par.3. ver.pœnarum,sub n.37. quem sequitur Peregr. de iur.fisc.
226 lib.5. n.195.& lib. 6.sub n.44. in fin. †Non obstat,q verba in dubio sunt intelligēda de actu perfecto,l.1.ff.q quisq; iur. l.1. §. qui imperpetuū.ff.si ager vectig.vel emphy. peta. qm̄ respectu facientis actus p facto habetur,qn non stat per agentē.d.l.penul.ff. d milit.testa. Non obstat,q nihil videtur impletum,cū aliquid restat implendū. ar.l.2.ff.de manumissio, quia procedit quando id qd est implendum est pars substātialis actus,& stat per eum, q adimplere debet.Put.in ver.salatium.c.6.sub n.9.in fi. Sed quādo parata sunt oīa,nil aliud remanet nisi sedere ad mensam, & manducare labores aliorū,& expensis gaudere alienis; Non obstat excusatio affectata ad excludendum antecessorē,vt quia post eius discessum aliæ sumptæ fuerūt informationes,qm̄ aut primæ iā sumptæ non erāt sufficientes ad condemnandū reum,aut secundæ superabundantes,vel super alijs delictis. Primo casu vera est contradictio.ar.d.l.2.ff.d ma
227 numissio. & † paria sunt nō facere,vel minus legittimè facere. l. quoties.ff.qui satisda.coga. & paria sunt aliquid nō facere,vel facere,sed nō debito modo,l.1.§. penul.ff.quor.leg.& paria sunt actum non incipere,uel cęptū nō perficere l.1.§.illud.C.de codicil. §.penul.instit.quē testa.infir. Secundo casu nō,p adducta p parte D.Capitanei antecessoris, qm̄ actus iā erat in esse positus, & pbatū delictum,

ctũ,& per eũ nõ ſtetit,meritò de iure ad expeditionẽ ꝓceſſus infor-
228 matiui uenire;& in cõſcientia ſalariũ debet, & videnda erãt acta, quæſtio .n.facti eſt,ad quã non rñdet Iuriſconſultus l.eũ quẽ.§.1.de iud.& ad qd plus vltra q̃rere,cũ reus corã Capitaneo ſaſſus ſit, quidem fruſtatorium fuit.l.ampliorẽ .§.in refutatorijs de appellat. & fiſcus ex confeſſione rei dr̃ habere intentionem fundatã, vt dixi in 3.par.ſub n.18.19.& 24.& nõ ſine periculo deſtruendi illam per ſecundas informationes, vt fit qñ quis vult ſapere plus q̃ oportet, & ſe meliorẽ alijs videri,& multitudo teſtium eſt reffrenanda; vt in prac. de teſt.dixi par.2. n.145.& 194.& ſupra in 3.par.n.37.

Præterea qñ vnus,vel plures de diuerſis delictis ſunt accuſati,ſufficit, ꝙ de vno delicto reus ſit cõuictus, vel confeſſus, ad hoc vt ꝓceſ-
229 ſus (quòad illud delictũ) dicatur informatus † in ſeparatis,& diuiduis,in quibus diuerſum eſt iudiciũ l.maritus,la 1.C.de donat.inter vir.& vxor. & vna cauſa non impedit conceſſionẽ,quæ prouenit ab altera diuerſa. Diaz.reg.70.& vtile per inutile nõ vitiatur, Caball. milleloq.162.& milleloq.246.par.1.& vid.Franc.Marc. deciſ 910. vbi an de delicto poſt cęptam cãm criminalem cognoſci poſſit ortũ habente à dicta clauſa. & Clar.in §.fi.q.2.ait ꝙ etiã ex cauſa ſeparata fit cumulatio,& ſolũ impeditur ſententia ciuilis donec cognitum
230 ſit ſuper criminalitate, quẽ vide. †Sed quod magis eſt ,publicatio proceſſus offenſiui nõ eſt neceſſaria niſi petatur, oblatio aũt copiæ ſic.c.cũ I.& A.de re.iud.Bar.& Alex.in l.prolatã.C.de ſentẽ.&interloc.Clar.q.49.ver.1.& 2.Rebuff.ĩ Cometar.d public.ꝓceſſ.n.4.to.3.
231 †Non obſtat quòd D.Capitaneus ante finẽ officij diſceſſit,ex Bart. in l.1.ff.de var.& extraor.cogn.quia procedit qñ ſui culpa remouetur,ſecus ſi cũ iuſta cauſa,& cum bona licentia, glo.in l.3.§.ad dic. ff.de re mil. tex in l.hac lege C.de prox.ſacr.ſcri. Put. d.ver.ſalariũ. c.6.n.11.vel qñ agitur contra eũ ciuiliter,& abijt relicto procurato-
232 re,vt ĩ dicetur. †Quinto cõpoſitio regulariter fieri nõ debet niſi pro delictis pœnã ſanguinis irrogantibus, non aũt pro delictis enormibus,vel atrociſſimis,de quibus in 1.par n.49.& 50.& 60.cũ alijs mult.ſeq. & Put.in d.ver.compoſitio.c.3. igitur in criminibus exceptuatis,ac ẽt non exceptuatis,ſed atrociſsimis non licet tranſigere,vt ſ de ijs in 1.par.n.52.& 58 cum ſeq. vid.Decia latè materiã hanc explicantẽ trac.crim.lib.3.tom.1.tit.Pactum, & tranſactio, & inter alia crimina nõ poteſt cõpoſito fieri in delictis,in reg.Neap. blaſphemiæ,ſodomiæ,& adulterij, Decia.n.31.& ẽt habetur in btrã-

ſigere.

232 figere.C.de transac.† & veniā nec remissionē meretur quis ꝓpter delicti grauitatem,vel ꝓpter eius vitæ sceleritatē.c.importuna.§. quod aūt.de pœnit. Rip.tract.de pest.de priuil.contra eā,n.34.Caroc.de loc.tit.de dol.& culp.n.14. Nec rōnes fortè in contrarium adductæ p Farinac.d.q.5.sub n.13.uidentur tutæ, nec seruādæ in practica,per ea q̄ in princ.huius conclusionis aduerti, qm̄ te vera esset res mali exempli,scandalosa, & contra bonos mores.

234 †De delictis verò personā Principis tangentibus, vt de crim. læs. Maiest.humanæ,& Diuinæ,vt hæresis,& simoniæ, nullo modo sub quouis p̄textu,& per quāuis authoritatem magnā compositio fieri debet,fortè de crim.læs.Maiest.Principe sic iubente,per l.quod nostrū,de reg.iur.l.1. ad leg.Iul.Maest. In alijs verò delictis, videlicet raptus virginū,violantiū sepulchra,parricidij,homicidij,veneficij, incendij, latrocinij,assasinij,proditionis,& similiū propter eorum immanitatē non licet componere. Decia.d.tit.Pactum,& trāsactio, lib.3 tom.1.cap.34.n.24. 34.& 41.

Verū quādo Principi meum esset proferre votū hac in re, nunq̄ cōnsulerem ante s̄ntiam delictorum compositiones facere ob inconue-

235 nientia,† de quibus in principio, qn̄quidem veniā indigno concedere prouocat vniuersos ad similia perpetranda,qm̄ facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquēdi, vt inquit Paul.Ghirl.d.q.1.n.7. licèt n.8.dicat compositionē fieri debere lite pendēte,& irrideor de cautela Put.de sindic.in verb.oblatio. melior cautela est probitas, & quicquid dicant,nihilominus practica docet contrariū ; iustitia enim nō debet esse elusoria, sed suū debet effectum sortiri in absoluēdo,aut in condēnando, prout iuris,ne delicta remaneant impunita.l.ita vulneratus,ad leg.aquikl.congruit.de offic.pres.† Nec

236 debet occasio scādalis dari,Nā væ homini illi,per quē scandalum venit,ait Christus Matth.18.& ꝓ euitandis scandalis,ab ijs est abstinendū,q̄ alioquin licitè fieri p̄nt. dicente Apost.1.Corint.8. si esca scandalizat frem meū,non manducabo carnē in æternum.& nō desunt murmuratores in populo,qn̄ audiuntur huiusmodi cōpositiones contra Superiores,& Magistratus; præcauendum,ne fiat gr̄a ante tp̄s,parte præsertim non cōcordata . Rei enim,qui ante sententiā compositionē soluunt,immemores,& ingrati nimiæ Principis clementiæ & indulgētiæ, asserunt, vociferantq; se coactè, ac indebitè soluisse,& ex eo quia Iudex nullam cām inuenire potuit contra ipsos,ideo sategit ad compositionē deuenire vt rē gratā faceret Principi.

cipi; & hac nacti occasione, si aliquod exculentũ, & poculentu citũ, & permissum (quamuis minimũ) Iudex acceperit, magni ciunt murmuratores, & ingrati, & corã omnibus propalant tanq̃ extortum sit, quod precibus, & coactè receperit, causa de qua in 5. par. arguentes alios ministros Principis de auaritia, & ferè vsq; in cœlũ os ponere audent, temerè obloquentes de Principe, boni etiã ægreferunt, vt malis indulgeatur, & mali malo hoc modo expediãtur, & hi sunt fructus, sunt laudes harum cõpositionẽ; qua de re
237 concludo post sñtiam gr̃as fieri debere, & compositionẽ, q̃ tunc sapit naturam gr̃æ, & non extorsionis, aut concussionis, & hoc modo organa malignantiũ clauduntur. & Io: Boter. in suo tract. de ratio. Status, lib. 1. tit. de documentis iustitiæ, ait (quamuis vulgari
„ sermone) Ministros haud sufficere recta statera procedere, si à Do-
„ mino tergiuersantur, parcendo puniendis, & vitã condonando in-
238 dignis, † & cũ iustitia spectet ad iudicem, & gr̃a ad Principem, aut
„ in moderando rigore, aut ex causa boni, & æqui in parcendo, non
„ licet gr̃am facere in p̃iudicium Iustitiæ, quia iniquum est: in p̃iudi-
„ cium Reipublicæ, quia Regna, Principatus, & Potestates Principi-
„ bus adijciuntur non lucri causa, sed duntaxat pro manu tenenda, &
239 tuenda tranquillitate, pace, & iustitia, & ideò † inanis gratia, ina-
„ nem parit effectum, & gr̃a ante tp̃s sapit abortum tanq̃ immatura,
„ & generat malam digestionem, & semper non est locus iustitiæ (vt
„ esse debet) sed loco, & tp̃e interinatur. Hæc ille.
240 † Quæro 6. nunquid delinquens punitus ab vno Iudice, possit adhuc ab alio puniri, sed hæc res inter plures Iudices sub eodem Principe difficultatẽ non habet, vt ĩ dicam n. 273. at quid si à Iudice laico fuerit punitus in casibus mixtis, seu cõis fori, de quibus per Clar. q. 37. & Decia. de delict. lib. 4. c 26. tom. 1. Marant. par. 4. distin. 11. Sigismon. Scaccia de iud. ciuil. crim. & hæret. c. 12. nu. 8. fol. 22.
241 † vt sunt adulterium, concubinatus, sodomia, sacrilegium, sortilegium, crimen lamiarum, & falsitatis, periurium, blasphemia, crimen vsurarum incidenter, crimina iudæorum, nam hæc omnia
242 sunt crimina cõis, seu mixti fori, & qualiter, ac quomodo in eis p̃cedatur, vid. ad saturitatem eundẽ Decia. d. lib. 4. tit. Mixti fori, q̃ sint. d. cap. 26. tom. 1. Modo ad rem, an punitus à Iudice laico, possit puniri à Iudice Ecclesiastico, vel ècontra, & resolutiuè (ommissa distinc. de qua Abb. in c. tuæ de procurat. & altera distinc. Io: And in c. 1. & ibi glo. fi. de offic. or.) dico cõem, & veriorem op. esse, ꝙ pro-
cessus

cessus vnius Iudicis, non impedit processum alterius; vnde concessa præuentione, de qua latè per Boss. in tit. de for. compet. n. 96. cum mult. seq. & finito processu corã primo Iudice præueniente, poterit causa iterum cognosci corã alio, igitur si erit absolutus, vel condemnatus à primo Iudice, illa sententia non parit exceptionem rei iudicatæ quò ad aliũ iudicem, vt tenent Doct. quos Clar. adducit, q. 57. ver. sed hic occurrit. & Decia. d. c. 26. n. 16. ita q si ab vno fuerit absolutus, ab altero fortè poterit condemnari (re melius intellecta), vel si ab vno pecuniariter fuit cõdemnatus, poterit ab altero condẽnari corporaliter; si ita iuris esse videbitur: & explicat Bal. in l. 2. C. de sportul. Afflict. super constitu. in ver. Blasphemia, in fi. lib. 3. & ra-
243 tio est quia † Iudex Ecclesiasticus non tenetur stare processui Iudicis laici, si non vult, nec è contra. Idem procedit inter duos Iudices sub diuersis Principibus, & Dñis Clar. q. 57. ver. scias etiã, licèt Farinac. q. 19. contrariũ de iure affirmet, sed de cõsuetudine aliter seruat. Dec. in c. at si clerici, de Iudic. idem Clar. q. 36. ver. vlt.
244 † Et inter Iudices sub eodem Principe locũ habet præuentio, vt per Boss. de fór. compet. n. 96. Farinac. q. 7. n. 26. Clar. q. 57. vers. dictũ est. & q. 38. ver. frequẽter. siue sint ambo Iudices cõpetentes rõne delicti, & alter domicilij, aut originis; nã sententiatus ab vno, nõ põt sentẽtiari ab altero, Clar. q. 38. & 39. vbi add. † Sed in paritate
245 Iudex loci delicti præferendus est. l. si cui. §. pe. & fi. ff de accusat. tex. in l. 3. ff. de offic. præfec. & in c. 1. de rapto. & in c. 2. de constitu. est de hoc particulare Decretũ in nob. ord. Mediol. edi. die 14. Aprilis 1553. & reus est remittendus ad eũ (si petatur) ijs duabus de causis, prima vt ibi puniat vbi delinquit, vt in eo, in quo quis peccat, puniatur. l. vbi. ff. de Iud. & per d. iura, ad terrorẽ; secunda, quia est præferendus, vt not. in Auth. qua in Prouincia, vbi glos. & Doct. C. vbi de crim. agi op. Clar. q. 37. ver. est aũt tantæ potentiæ locus delicti, & ibi Add. pulchrè Decia. de delic. tom. 1. lib. 4. c. 19. fo. 155. &
246 seq. & † remissio ista debet fieri expensis delinquentis, vel petentis, si reus non habet modũ soluendi, Aufrer. ad Capell. Tolos. decis. 100. Boer. decis. 303. Decia. d. lib. 4. c. 19. tom. 1. & Iudex renuẽs remittere reũ, posset de inobedientia puniri. Iac. de Beluis. in c. Romana. §. Contrahentes. n. 113. de for. compet. in 6. Put. de sindic. in ver. obedientia. c. 1. Alij verò dicunt q Iudex tenetur ex vrbanitate remittere delinquentẽ ad Iudicem loci delicti, anteq̃ ab eo petatur, sed post requisitionem tenet de necessitate, vt per Doc. in l. si

cui.

cui. §.fi.de accusat.quod verū extimo inter Iudices sub eodē Principe,secus si sub diuersis Dñis,& ita puto esse intelligenda iura per Gomes.adducta,in tit.de delic c.1.n.87.vbi in fi.dicit,q talis remissio debet fieri de facto absq; eo,qd constet delictū esse cōmissum in iurisdictione petentis,& ē nulla præcedēte causæ cognitione;& alleg.Bar.in §.si quis verò cōpræhensorum. in auth.vt null. Iudic. qd posset esse verū qñ Iudex scit extraiudicialiter, q delictum fuerit cōmissum sub iurisdictione alterius Iudicis,vt quia notoriū sit, vel
247 aliàs; † sed de consuetudine Iudices non remittunt,nisi habita fide, quod verè delictū cōmissum fuerit in iurisdictione Iudicis petentis,ac limita qñ Iudex originis,vel domicilij effectualiter non puenit,sed si capturari fecit,& constituit delinquentē,vel contra eū inquisitionē formauit,& transmittit; tunc pūentione hac est penitus Iudex cōpetens,nisi Princeps aliter mandet.Clar.q.38.ver.frequenter. quia non tenet remittere nisi iussu superioris. Ancar.in c. postulasti. de for. compet. & in hac materia præuentionis vid. omninò Decia. de delic.tom.1.lib.4.c.20.21.22. & seq.
248 † Sed laudantur Principes,vt per Add.ad Clar.d.q.38.vers.hoc tamen.n.72.qñ vnanimiter alter ad alterū remittit delinquentes, ad effectū puniendi,non aūt liberandi,ob publicam vtilitatē,& quietē, de qua remissione dixi s in 2.par.sub n.98.& remissio fieri debet ad minus ante saluūconductum,pcipuè qñ subditi remittuntur ad suū Dñum;sed possent obstare alia delicta patrata,quibus Iudex domicilij procedere posset, quo casu remissio fieri solet per modū præstiti,seu cōmodatitia conditione,vt finito processu restituatur delinquens in fortijs Principis concedētis,& huiusmodi remissiones non præiudicant iurisdictioni,sed illam quietā, ac immunem ab omni labe reddunt, & Principes supremæ potestatis incolumes amicos, & iustos conseruant (sic remittentes ad inuicē delinquentes) per amorē,& bonam Principū intelligentiam, & vt delicta non remaneant impunita,& viæ hinc inde tutæ sint,& non est qui audeat dicere cur ita remittis,vel cur ita facis,vt dixi in 1.par. n.239. † & id,
249 quod per grām inter Principes conceditur,non est in consequentiam necessariā ponendum. Dyn.in reg.quod ob grām,in 6. nam de bono,& christiano opere quisque semper laudandus est; & hoc mō agendo,ditiones fiunt pacificę, domus propriæ securæ, artifices lucrantur,boni exultant, reditus augētur, mulieres castè viuunt,Magistratus intrepidè,& iustè procedunt,cessant murmurationes,tollūt

suspi-

suspitiones,& tandē Principum saluti,quieti,& honori consulitur. l.cū ratio.§.pe. de bo.damnato.l.1.§.1. de his,qui deiec.vel effun.l. Nam.Reip.de no.op.nuntia.§.Consideremus,in auth.vt Iudic. sine quoquo suffrag. quib. iurib. habentur,quæ conueniant reip.bene administratę. Et quia dixi,ꝙ processus corā vno Iudice factus,nō impedit quo minus alter Iudex procedere possit finito primo ꝓcessu,vt s̄ n.242.
250 †addo ꝙ vno,& eodē tēpore,contra eandem personam,pro eodē delicto,procedi pōt per vtrunq; Iudicē, qn̄ reus est absens,& contumax,quia ab vtroq; Iudice delicti, & originis, vel domicilij cognoscitur. Bar.l.sepulcri violati.de sepulcr. viol.Boss.d for.compet.n.82.Carauit.rit.205.n.10.Item qn̄ delictum est commissū in confinibus duorū territoriorum, & ignoratur locus p̄cisus. Bar in l.iuris peritos.§ cū oēs.ff de excusat.tuto.& in Auth. qua in Prouincia.C.vbi de cri.agi opor. alios allegat in terminis Decia. de delic.tom.1.lib.4.c.17.n.16. vbi omninò in hac materia de duobus Iudicibus concurrentibus pro eodem delicto latissimè tractat, & infert ad multas quæstiones iux. subiectam materiam.
251 †Nunc videndū est nunquid Iudex delegatus in procedēdo, & sententiando,sit ēt Iudex in exequēdo,& breuiter si est delegatus ab inferiore à Principe,non habet potestatē exequendi,glo. in l. à Diuo pio.vbi Bar.& alij.ff.de re iud.tex.in l.properandū.§.fin aūt reus.C. de iudic.vbi sententia delegati mandat executioni ab ordinario,nisi aliter in cōmissione expressum sit,quia tunc delegatus ēt exequit.c. in literis.vbi Cano.& in c.pastoralis.§.pterea.de offic. deleg. sic de iure ciuili,vt crebriorē sententiam esse dicit Menoc.de arb.Iud.q.74. n.48. & seq.Doct.in d.l.à Diuo pio.vbi Alex.col.2.de re iud. Hercul.in §.sententiā Romæ,col.9.vers.ex prædictis, qui mouet aliam
252 qōnem,† nunquid executio spectet ad Iudicē ordinarium,vel ad Iudicem appellationis,& concludit ꝙ ad ordinarium, & ita seruatur,facit Franc.decis.510. Verū si cognitio causæ est cōmissa Iudici ordinario,cū ampla potestate Brachij Regij,vt ī 1.par.sub n.153. & seq.& 214.& 255.tunc videtur habere authoritatem ēt exequēdi (si iure ordinario exequi nō poterat) vt delegatio vltra vires iurisdictionis ordinariæ operetur,alioquin frustatoria. arg.l.si plures.
253 de testa tutel. † & re vera attenduntur verba delegationis, quæ à consuetudine ēt interpretationē recipiunt,qn̄ delegatio est facta Iudici ordinario.l.minimè.ff de leg. & ita resoluitur tota hæc quęstio, de qua latè per D.Menoc.d.q.74. sed in Iudice mere delegato seruatur.

uatur ius cōe, vt s.& ad remouendam hanc difficultatem, hodie solent apponi in delegatione verba expressa, quibus iniungitur delegato, vt ēt exequatur, & in dubio recurritur ad delegantē, vt decla-
254 ret voluntatē suam. †Cæterū delegatus summopere aduertat ne sñtiam iniquā proferat, & si cognouerit esse iniquā, minimè exequatur, immò emēdet si fieri potest. vid. quæ s dixi. sin minus, abdicet à se executionē, nec iussum Principis iniustum esse exequendum, sed rescribendū, & qualiter, & qñ Iudex suam, vel aliorum sententiā exequi teneatur ex j dicendis apparebit. † Veruntamē tanta
255 est Iudicis nři authoritas, ꝙ non tenetur alterius Iudicis sententiā (quamuis iustā & rogatus;) exequi, quia non paret pari l. imperiū. ff. de iurisd. omn. iud. multò minus inferiori, l. nā Magistrat⁹. ff. de recept. arb. nisi aliter de consuetudine seruetur vt mox dictum est in
256 Iudice ordinario, sicut in Capitaneo Iustitiæ Mantuæ, † vel nisi à Iudice Ecclesiastico imploratū sit brachij secularis auxiliū, de quo Nat. cons. 529. vbi plenè hanc materiā explicat Doc. in l. à Diuo pio. §. sñtiam Romæ. ff. de re iud. Menoc. de arb. q. 38. Viui. co. op. 396. Afflict. super constitu. in proem. q. 26 n. 50. Put. de sindic. in ver. Brachiū. Federic. de Sen. cons. 163. super inuocatione, Mart. de fano.
257 in suo trac. de Brach. seu auxil. implor. vbi n. 3. † dicit ꝙ Iudex delegatus non potest implorare hoc auxiliū nisi contineatur in delegatione, contrariā op. tenet Spec. tit. de legato. §. sequitur. ver. sed nunquid. quā co. esse testatur Bermon. de public. concub. fo. 31. n. 7. & 8. sed Ia. Beret. cons. 4. n. 24. vult quò ad delegatū ecclesiasticum
258 procedere negatiuam, secus quo ad secularē. † Hinc est ꝙ si in aliqua Prouincia adesset ordo, aut statutū prohibens alienarum ditionū sententias exequi ad requisitionē iudicum illorū, si Episcop⁹ habet iurisdictionem spiritualē in Prouincia vbi viget tale statutū, & in loco Iudicis requisiti, tunc Iudex requisitus non incurrit pœnā statuti si exequatur per s dicta. & per Anto. de Fan. d. trac. nu. 17. & 21. immo cū Episcopus ex se possit exequi ibidē sententiam suā, vrbanitati eius ascribitur, si implorat brachiū seculare contra Clericū, aut secularē; vt in Concil. Triden. sess. 25. c. 3. tit. Decretum de reformatione, pulchrè Iac. Berreta, cons. 3. n. 13. & per tot. illū cōs.
259 idem in cons. 4. n. 38. & 40. † Quinimmo licet Episcopo tenere familiā armatā non ad decorem, sed ꝑ necessaria manutentione, & executione suarū sententiarum; dic ꝙ sic, vt per Iac. Berret. cons. 4. n. 3. 21 & 22. & per tot. d. cons. & in cons. 3. in fi. limitat, exceptis ꝑ mutila-

mutilatione mẽbrorũ, vel mortis naturalis, vel effusionis sanguinis.
260 † Sed difficultas est an Iudex laicus requisitus ab ecclesiastico de brachio seculari, teneatur statim parere, & exequi, & Doct. omnes com. conueniunt, quòd si delictum est merè ecclesiasticum, aut agitur contra personam irregularem, vel aliter ecclesiasticam, teneatur absq; alia causæ cognitione exequi. Anto. de But. in c. 1. de offic. ord. Boss. in tit. de sent. n. 114. Iacob. Berret. cons. 5. & 6. Bermon. de public. concub. fo. 299. sub n. 3. est materia l. Magistratus. vbi Doct. ff. de iurisd. omn. Iud. & veram, & co. op. esse testatur Franc. Pegn. scol. 99. ad 3. par. director. vid. Menoc. de arb. q. 38. Luc. de Pen. in l. nemo. C. de dign. lib. 12. & in l. 1. C. ne quis lib. inuit. fo. 160. lib. 11. Sed si notoriè constaret sententiam esse iniustam, non tenetur exequi, nec brachium impartiri, secundũ Innoc. in c. pastoralis. de offic. deleg. Bermond. de public. Concub. fo. 300. n. 3. & 4. & Iac. Berret. d. cons. 4. n. 7. & 34. sed quando est iusta, vel de iniustitia euidenter non apparet, tunc tenetur exequi, & cogi põt per censuras ecclesiasticas (nõ subsistente aliqua legittima causa non exequendi)
261 Arch. in c. 1. de statu Regula. in 6. † & in dubio tenetur exequi. vt per Boer. sing. in ver. Executio. n. 6. & 9. & Ias. in d. l. à Diuo pio. §. sẽtentiã Romæ. de re iud. Asin. in sua prac. §. 31. c. 17. Clar. q. 54. ver. sed pone. & q. 96. ver. Itẽ quæro nunquid. Boss. de sent. n. 114. & 115. vid. Purpur. cons. 537. vo. 2. Henric. Boich. in c. significasti. de offic. deleg. At in alijs casibus etiã mixti fori, potest adhibere aliquã causæ cognitionem. Berret. d. cons. 4. n. 15. vbi alios alleg. & di-
262 citur † cũ causæ cognitione, quãdo processum vidit, vel partẽ citari fecit ad allegãdum quare exequi nõ debeat. secundũ Nat. cons. 529. n. 18. vo. 3 Menoc. de recup. possess. remed. 8. nu. 79. Bursat.
263 cons. 225. n. 86. vo. 2. † Nec poterit recusari suspectus, etiam q processum nõ viderit. Balb. in suis co. op. centu. 4. concl. 341. & quo ad citationẽ Doct. supradicti intelligunt eam requiri in casu, quòd vnus Iudex sentẽtiet, & alter sit requisitus exequi; verũ si Iudex requisitus, opus non haberet cõcedendi executionem, sed per Iudicem ecclesiasticũ iam concessa, & licentia ministris tradita, & per eos fortè exequi incepta fuisset, tunc non est opus adhibere vllam causæ cognitionẽ, nec citationem, quia tanq̃ merus executor cense-
264 tur. Nat. cons. 529. n. 17. † quia dicitur quodãmodo nudus executor facti, vt p Menoc. de arb. q. 38. in fi. & imploratur tantũmodo auxiliũ familiæ Iudicis secularis. & ita intelligendus Carpa. super sta-

tu.c.158.fo.219.sub n.35. ibi tñ indistinctè prædicatur; sufficit tamtũ ostendere licentiã exequendi,& si iam exequi cęperint, & non fuerint repertę res in quibus vel minus sufficrenter executio rea-
265 lis fieri potuit,† statur relationi publicorũ executorum; vt in 2. par.dixi n.73.74.77.& 78. quorũ relatio si facta est penès acta curiæ Episcopalis, sufficit si ostẽdatur Iudici laico,implorato ad concedendũ familiam pro exequendo residuũ in personam; iuxta ea, quæ s allegaui,n.258. nec est citandus capturãdus, ne ad fugã instruatur.Clar.q.28.vers.scias añt. Mathes.sing.86. Nat.d.cõs.229.n. 17. multò minus posset cõdoleri de inobseruantia ordinũ, aut statutorum,de turbata iurisdictione,si Iudex laicus sic capturam concesserit,dũmodo debitor ducatur in carceribus fori laicalis: sed si ante concessionẽ capturæ ex vrbanitate iussit citari dictũ debitorem, qui noluit comparere, sibi imputet,c.damnũ.de reg.iur. in 6.ad hæc vi. Oldrad.cons.89.& Nat.latè d.cons.529.vo.3 & si Iudex laicus ad requisitionem eius subditi,põt solo iuramento capturari facere debitorem suspectũ de fuga (dummodo intra quatuor dies iustificet suspitio) post detentionem,vt per adduc. à Caualca.decis.1.2.& 3. in 1.par. multò plus ad requisitionem Iudicis spiritualis, qui pariter haberet iurisdictionẽ spiritualem in loco Iudicis temporalis requisiti. Iac.Berret d.cons.3.n.26.vel ad instãtiam creditorũ, mediã-
266 te licentia exequendi obtenta à Iudice spirituali.† Bene verũ est, ꝙ brachium alterius Iudicis est implorandũ quando Iudex Ecclesiasticus iam perfecit perficienda ab eo,sed nõ est sufficiens ad exe-
267 quendũ,† & sic in subsidium imploratur brachiũ seculare, Bal.in l.2. in ver.non sufficere.C.de ijs,qui latro. occulta. Put. de sindic. in ver.brachium.c.1.n.3.& 4.Fely.& Doc.in c.cùm non ab homine. de Iudic.in princ.Bermon.de public.concub. in ver. si opus fuerit. n.1.car.301. pulchrè Iacob.Berret.cons.3.n.35. At si Iudex tẽporalis fuerit in subsidiũ requisitus ab Ecclesiastico Iudice, vt suã sententiã exequatur,& in rem,vel in personã executionem concessit sine causæ cognitione,& executio facta non fuit,vt quia illam reuocauit,vel debitor latitabat,tunc non tenetur Iudex tanꝙ ordinum contrauentor. ex Rui. cons.49.n.6.vo.5. Put.de c. an si senten. ver. tñ aliud est pronuntiare exequendũ,aliud exequi. & ad hæc vid. j
268 in 5.par.in materia sindicatus.† & aliud est exequi sententiã alienam, aliud præstare auxiliũ executioni alienæ; quia in primo casu adhibitur talis qualis causæ cognitio, in secundo non. per s dicta;
quæ

quæ sunt notanda tanq̃ quotidiana, maximè vbi concēditur libenter
269 de iurisdictione. †Quãdo aũt Iudex laicus, qui sententiã criminalẽ tulit, requirit per literas subsidiales alterũ iudicem laicalem sub eodẽ Principe, vt suã sententiã exequatur, tunc tenetur sine alia causæ cognitione exequi, nisi notoriè, vel euidēter de iniustitia constet. Farinac. q. 7. n. 53. & seq. Clar. q. 54. ver. sed pone. & q. 96. ver. Itẽ quæro nunquid. Ias. in §. fin minus. n. 16. & 18. Institu. de Act. Coaru. var. resol. c. 1. n. 10. Asin. prac. §. 31. cap. 17. in fi. Boss. tit. de sen
270 ten. n. 114. & seq. & in ti. de for. comp. n. †& si Iudex requisitus parere nolit, potest à superiore cogi porrecta querela, Ias. & alij d. l. à Diuo pio. §. sententiã Romæ. n. 19. ff. de re iud. Carpa. multa in ꝓpos. accumulat super statu. c. 158. fo. 218. n. 15. & vsq; ad fin. d. capituli. Sed in causis ciuilibus recurrendum est ad D. Menoc. de arb. d. q. 38. Boer. sing. in verb. executio. n. 17. Didac. Coaru. var. resol. lib. 1.
271 c. 1. †Et tandẽ nota ꝙ imploratio brachij est reciproca, vt inquit Ant. de Fan. d. suo trac. de brach. secul. auxil. implor. sub n. 17. vbi potestas Ecclesiastica, & tẽporalis vno, eodemq; tpe an fuerit data. & per Ias. in d. §. sententiã Romæ. & in l. 1. ff. quod quisq; iur. idẽ Anto. de Fano. d. tract. d. n. 17. & 21. vbi exemplificat qñ persona ecclesiastica cõuenit laicum corã Iudice seculari, & ibidem reconuenitur n.
272 20. & n. 22. † ait ꝙ ratione recõuẽtionis laicus Iudex habet iurisdictionem in Ecclesiasticos (intellige quò ad res profanas) vt p Cano. in c. cùm ab homine. extra de re iud. Rol. à Vall. cons. 21. n. 10. & cons. 37. vo. 1. Apostill. ad Afflict. decis. 24. n. 12 & sic ciuiliter Cagnol. in l. cùm quædã puella. n. 33. ff de iniur. 3. distinc. c. 1. & c. 1. de
273 mut. per. †Quæro si reus non fuerit sufficienter punitus pro eodẽ delicto, nunquid possit iterũ puniri ab altero Iudice, & videtur ꝙ non, cũ nemo duplici pœna puniendus pro eadẽ causa. l. bona fides de reg. iur. faciunt ea q̃ Bal. dicit in l. 2. C. vt intra certũ tẽpus. Vital. tract. claus. tit. de senten. fo. 227. est verum, quòd ab eodem Iudice bis puniri quis nõ debet eadem de causa, l. Iudex postq̃, de re iud. nec ab alio Iudice puta originis, vel domicilij. l. imperium. ff. de iurisd. omn. Iud. Sed à supremo iudice puniri potest, Bar. in l. sepulcri violati, in fi. ff. de sepulcr. violat. Boss. in tit. de for. compet. n. 84. Carauit. Rit. 205 n. 10. rit. 269. n. 22. Clar. q. 57. vers. dictũ, vbi Baiar. n. 25. & 27. quibus in locis habet, si sñtia non sit adhuc executioni mandata, tunc posse sufficiēter puniri, & ẽt limitant qñ per col
274 lusionẽ, fraudẽ, vel prœmiũ non fuisset sufficienter punitus. †Itẽ qñ

per aliquā qualitatem omissam valdè aggrauantē delictū non esset sufficienter punitus, qm̄ qualitas iterū in iuditium proponi pōt,& secundū eam reus puniri ,pulchrè Gomes.var.resol de delic. c.1. n. 17.vbi limitat vt j.& op.Farin.de qua s de consuetudine nō seruat. vt Clar.d.q.57.ver.Dictū,in fi Coaru. var.resol.lib.2.c.10. Mascar. & pbat concl.948. Itē quando reus nō seruatis seruandis fuisset absolutus,quia sentētia pōt retractari à superiore Iudice,Put.de sindic. in ver. pœna.c.3.iuxta pdicta Bar.& alij in l.Senatus. ff de accusat. Spec.eo.tit. ver.omnis accusator.Gomes. de delict.d.c.1.n. 17. Coaru.var.resol.lib.2.c.10. reliqua in propos.apud Boss. Clar. & Farin. loc.cit.& per Decia.tract.crim.tom.1. lib.4.tit.de loc.orig.& domicil. cap.16.n.7.vbi alleg.pulchrū Bal.cons. 292.incip. Punctus sic pponitur quidam de cornatio. vo.4. & j nonnulla dicētur.

275 † Quæro modò qū reus dr̄ diffinitiuè absolutus,vel sub cōditione, de hac re tract.Coaru.var.resol.lib 2. c. 10. regulariter in dubio re psumitur absolutus,Clar.q.57.ver.sed hic qro.& q.62.ver.fam. aūt. Ang.de malef.per eū alleg.in ver. Et ad qrelam, & in tantū fauetur

276 absolutioni,& absolutis,† q absolutoria etiā contra conscientiam Principis tenet,secus qn̄ sententia est condēnatoria. Vital.trac.claus. tit.an defensio post.renūtia.n.4.fo.152. & Clar.d.q.57.ver sed hic qro. vbi dicit,quando reus probat innocentiā suam aliter quā per torturā,absoluitur diffinitiuè,neq; pōt deinde contra eū ex noua causa pcedi; si verò probat suā innocentiā per torturam, vel si inditia nō sunt ad torturam sufficientia, aut ad imponendā aliquā pœnam,saltē extraordinariā, tunc absoluitur quidem , non tn̄ diffini-

277 tiuè, sed cū clausula stantib rebus prout stant,qd est idē, ac si dicatur,absoluit ab obseruatione iudicij,l.properandū.§.si quidē. vbi Doc.eo.C.de iudic.idē si absoluitur ab obseruatione pcessus.Bal.& Saly.in l.si qui adulterij.C.de adult. Paul.Ghirl. de relaxat.carcer. tit.de absolut.innocētis.q.2.n.2.3.& 4.Processus enim est de ordine

278 iudicij,† & ista pnuntia rebus stantib,appellatur sntia interlocutoria habēs quasi vim diffinitiuæ,Bar.in l.Titia ff.de accusat.Marchesa.de sentē.speciebus.c.42.q.31 n.1.fo.45.Farinac.q.11. vbi qn̄ sentētia dr̄ diffinitiua,& qn̄ non,Carpa.super statu.c.5.n.7. sed Bertazol.cōs.396.n.4.quem refert Baiar ad Clar.d.q.57.n.5. non videt cōtrarius Clar.qm̄ in statu Mediol.solet d.clausula apponi,rebus sic stātib,& pptere a adhuc nouis superuenientibus inditijs poterit p-

279 cedi, † & Mantuæ seruatur in practica qn̄ quis inditia per tortu-

ram

tam purgauit, quod in sententia dicitur, Absoluitur, quia purgauit per torturã, de qua ꝓnuntia valde lætantur Fiscales ꝓpter salariũ. qui à Peregr. de iur. fisc. lib. 1. tit. 1, n. 38. appellantur sacci ore aperti, congaudent ẽt alij ad officium criminale assistentes ob sportulas, excepto Capitaneo Iustitiæ, nã ipsi nullũ debetur salarium, nisi causa sit delegata, & ẽt hoc in casu deluditur qñq; ab eis contra regulã prior tpe potior in iure, At qñ inditia nõ sunt sufficientia ad torturã, si pęna est pecuniaria, nihilomin⁹ Mant. delinquens in cõtumaciã damnatur, secus qñ est corporalis, quia reus in contumaciam minimè damnatur, nisi adsit saltẽ vnũ inditiũ ad torturam: Si verò reus ẽ p̄sens, & inditia elidere possit per solam negationẽ, aut per alias ꝓbationes contrarias; tunc in sñtiam dicitur, absoluitur, quia nõ probatum, & hoc in casu reus dicitur diffinitiuè absolutus, quod displicet sportulas p̄tendentibus; & hic est stylus sñtiarum criminalium Mantuæ notandus à Doctoribus forensibus, quibus tm̃ datur illud officiũ Capitanei Iustitiæ, & Principes bene sciunt quid faciunt. & de tali pronuntia sentit Butrig. in c. de ijs adduc. à Bertazol. d. cons. 396. n. 4. cum seq. & ideo Clar. ad hanc differentiã fortasse nõ ad-
280 uertit in d. q. 57. ver. sed hic q̃ro. † & sic reus diffinitiuè absolut⁹ ampliùs molestari non põt de iure, nec ad instantiam partis primi accusatoris, nec extranei, nec ab alio tanq̃ ab vno de populo, minus ab interessatis, nec ex officio, Gomes. de delic. c. 1. n. 27. per tex. in l. sepulcri violati. ff. de sepulcr. viol. & hoc etiam procedere ait, modò qualitas delicti grauatoria omissa sit, vel non, quod facit ad supradicta, n. 274. & modo sentẽtia sit executioni mandata, siue non, idẽ tenet Paul. Ghir. de relax. carc. q. 2. n. 2. tit. de absol. innocentis,
281 fo. mihi 307. Saly. in l. si quis adulterij. C. de adul. vbi tradit quãdo quis sit absoluendus diffinitiuè, & qñ non, tenet Scaccia. d. suo trac. de iud. ciuil. crim. & hæret. cap. 95. vbi sub n. 2. & 9. ait, ꝙ absolutus diffinitiuè in causa hæreticali, iterũ ex nouiter deductis poterit molestari, & in fi. dicit, ꝙ simpliciter absolutus, intelligit̃ absolutus ab obseruatione iudicij. ex Clar. d. q. 57. ver. sed hic, & ẽt quandã differentia ponit inter absolutionẽ ex. deductis ab obseruatione
282 iudicij, fo. 281. † Præterea notandũ est, in actionibus popularibus si quis ab vno de populo fuerit accusatus, & absolutus, an sñtia pariat exceptionẽ rei iudicatæ contra aliũ accusare volentem, & dic ꝙ sic. l. p̄uaricationis. ff. de lib. ho. exhib. secus si per præuaricationẽ primi accusatoris desistẽtis reus fuerit absolutus, Rom. cõs.

213.vbi magistraliter loquitur,& in ppos.refert plures distinc.Bar. & aliorũ in l.si maritus.ff.de adult.& in l.eũ qui.§.in popularibus.ff. de iniur. & in l.si cui.§.ijsdem.ff.eo. & omninò vid. Ro.cons. 213. vbi ad multas infert quæstiones in hac materia.
283†Et hic in propos. notandũ est ẽt,ꝙ nemo tanquã vnus de populo põt quemquã accusare de priuato delicto, sed solũ de publicis delictis,per l.1.C.qui accus.non poss.vbi Doct.& institu.§.1.d pub. iud. ibi publica dicta sunt,ꝙ cuiusuis de populo permissa est accusatio, Rom.cons.152.psens accusatio,vbi pulchrè vid.Gand.de malef.tit.qui accus. poss.vel non. ideò malè faciunt Iudices accipiẽtes querelas de priuatis delictis ab eo,qui tanq̃ vnus de populo comparet cũ cedula,seu denuntia multorũ capitum querelarũ, interesse priuatum dũtaxat tangentium,sub ptextu boni publici, & qñq; cõtra officialẽ in sindicatu, inditium verè animi puersi,ac patẽtis malignitatis,& persecutionis, contra quos inuehit sacra pag. Psal. 36.
284†Et quo ad absolutionẽ secutam non seruatis seruandis, Iudex supremus poterit retractare illã,vt s̃ dictum est n.273.& seq. idẽ qñ ab inferiori lata esset sñia incerta respectu pœnæ, vt puta si re⁹ fuit condemnatus ad mortem, non expressa qualitate mortis, quia poterit declarare, de qua specie mortis,similiter Iudex supremus suã sententiã declarabit, Luc de pœn.in l.1.n.20.& 34.C.de deser. lib. 12. est verũ quòd in dubio refertur ad pœnã statuti, at si pœna erit arbitraria, tunc quilibet Iudex poterit declarare qualitatem omissam,non aũt sententiam. Doc.in l.postq̃ Iudex, de re iud.† at non
285 est dubitandũ quin Iudex nr̃ possit retractare, interpretari,emendare,& corrigere suã sententiam, Bar.in l.ab executore.ff.de appellat. Menoc.de arb.q.67 n.28.cum seq.Put.in ver.sententia.c.4. nu. 16. Item qñ quis esset absolutus,& postea ob reatum fateretur delictũ,quia adhuc puniri posset. Boss.in tit.si aduer.rem iud.n.28. & multò magis,ac tãto securiùs qñ fiscus reclamat.Boss.vt s̃ de remed.
286 contra senten. per to. & potest fiscus appellatione remota reclamare de minoritate pœnæ. Gramat.decis.14 n.2. Peregr de iur.fisc. lib.7.tit.4.nu.5.6.7.& 8. cum seq.sed D.Sfor.Od.tract. de restitu. in integr.dicit magis cõiter teneri,ꝙ fiscus non restituatur in pęnalibus,de qua est materia.l.auxiliũ. ff.de minor. & in l.1.C.de sentẽ. contra fiscũ,& sententia quoad fiscum nunq̃ transit in rem iudicatã.Rebuff.in proem.Commenta.glo. 8.n.118. Peregr.de iur fisc.lib. 7.tit.4.& ibi ẽt tractat an in dubio sit magis fauendũ fisco, quã reo.
Sed

Sed aduerte ꝙ semel punit⁹ in pœnis afflictiuis, puta in ictib⁹ eculei, aut in frusta, & in pœnis priuatiuis, vt in abscisione alicuius mēbri, vel priuationis tm̄, vt in exilio, & bamno, videtur ꝙ iterū puniri nō possit; de quo vid. Bal. in l. 2. C. vt intra cer. tēp. quē s̄ in propos. adduxi sub n. 273. & per Fely. in c. de causis, de offic. deleg. Put. de Sin-
287 dic. in ver. pœna. c. 8. n. 8. Et qn̄ sunt † latæ duæ sentētiæ pro eadē causa à diuersis Iudicibus, vna fauorabilis, & altera odiosa, quænam attendi debeat, trad. Doct. in l. inter pares. ff de re iud. c. vlt. eo. de re iud. Coaru. var. resol. lib. 1. c. 16. n. 4. Doc. in l. si ambiguis. de reg iur. vbi pro reo cōcludunt semper interpretationē fieri debere qn̄ res est dubia, & reus est bonæ qualitatis, & in retractanda sentētia postquā ius est acquisitū fisco, Iudex nr̄ non habebit authoritatē, nisi data sit à Principe expresse, alioquin malè ei obuenire posset, vt admonet Fely. in consanguinei. & in c. de ijs, de accusat. Bar. cons. 107. quos refert, & seruasse dicit Baiar. ad Clar. q. 98. sub n. 5 Paul. Cast. in cōs. 348. sub n. 1. col 2. vbi damnat absolutionē, q̄ fit non seruatis seruandis, & dat exēplum qn̄ informationes sumptæ sunt ex officio, nō datis defensionibus absoluitur reus, & nō dato prius termino parti ad subministrandū, nec factis à reo defensionibus, vt refert Baiar. ad Clar. q. 58. n. 16 ad qd̄ sūmopere est aduertēdū, quia tractatur de interesse fisci, & partis offensæ. quāuis viderim reos in ijs terminis absolui cū clausula, rebus sic stantibus Flor. anno 1601. in foro laicali, & ecclesiastico, sed meliùs est perfectè perficere ꝓcessum, & cām diffinitiuè expedire. & non potest negari quin ista sit tutior, & laudabilior via ad effugiendū morsus detrahentium, & cū quidam Vighetus, vti sicarius, in ciuitate Mantuæ fuerit tortus acriter interpellatis vicibus, & semper in negatiua perstiterit, eius vxor petijt à me tunc Capitaneo Iustitiæ, vt si gratiā à Serenis. Principe impetrasset, ꝙ eius vir oīa spontè confiteretur, & ipse obtuli toto posse auxiliū ei præstare, & illa statim credidit quod sperabat, & nō expectato alio rn̄so, profecta ad carceres, retulit d. eius viro grām obtinuisse, & misellus oīa spontè confessus est, & ꝓ iustitia fuit capitaliter damnatus, & ex iussione suæ celsitudinis erat in confortatorio ponēdus, & mane sequenti decapitandus; nihilominus stante nimia credulitate verborū vxoris, & ignorantia sua, & persuasione, rescripsi ad Serenis. Ducē, qui tanq̄ Princeps Christianus, & iustus, morem mihi gerendo, mandauit hunc misellum Vighetum, ductum (vt ita dicā) ab vxore ad supplicium, ad triremes transmitti, & sic

optimo Principi quadrare pōt illud Dauidicū Psal. 84. Misericordia,& veritas (q̄ hic pro iustitia sumitur) obuiauerunt sibi; iustitia, & pax osculatæ sunt: ueritas de terra orta est,& iustitia de cœlo ꝓspexit. Farinac.q.11.sub n.13. ait,ꝙ tunc consulendus est Princeps
288 qñ sentētia est lata ex veris ꝓbationibus,quia tunc dicitur transiuisse in rem iudicatā,secus qñ ex p̄sumptionibus,sed revera qñ sētētia est lata ex veris ꝓbationibus,nunq̄ retractari illā oportet; nā quæ super veritate fundata sunt, tanq̄ super lapide angulari minimè mutanda sunt. ar.l. assumptio.ff.ad municip. c.nolite timere 11. q.3. sed locus est gratiæ tantùm Principis.
289 †An sentētia contra contumaces dicatur lata ob cōtumaciā, vel ob delictū.Mathes.sing. 17.vbi sayrana.n.23.Ias.in l.procurator.n.3.ff.si quis iusd.non obtempe.Menoc.cons.100.n.136.vo.1. & an sit inter locutoria,vel diffinitiua,trad idē Farinac.d.q.11.n.96.& 97.vbi cōcludit esse latā ob delictū,& quò ad effectū eandē vim habere sicut cōfessio vera,cū ibi per eū adduct.hoc ꝓcedit stante statuto,ꝙ cōtumax habeatur ꝓ confesso,& conuicto,secus de iure cōi, qm̄ senten-
290 tia condēnatoria contra contumacem dr̄ conditionalis;†itaꝙ condēnat⁹ habet testamenti factionē actiuā,& passiuā, donec in fortiam venerit Iustitiæ,vt per Riminal. iunio. cons.912.n.18.& seq.vo 6.
291 †Sed an sententia lata in contumaciā retractari possit,& Cartar. in tract.de execut. sent.capt. bamnit.cap.3.n.51.dicit ꝙ si sententia lata est ex veris ꝓbationibus, post decem dies transit in rem iudicatā,& inconsulto Principe retractari non potest, si verò lata sit sententia ex p̄sumptionibus,vel ex semiplena probatione in contumaciam,nunq̄ transit in rem iudicatam,multò minus quādo per solam contumaciā est lata,etiam stante statuto,quòd contumax habeatur pro confesso,& cōuicto,vt per Bolog.cons.34.in fi.cū alijs adduct.à Cartar.n.51.& 52.& vid. Carpa.in materia statu.Mediol. cap.10. & quæ s̄ dixi n.289. Nat.cons.444.n.6.& seq. Viui co.op.707.& Bonacoss.in suis quæst.crim.in verb.sententia,ait ꝙ ista sententia in cōtumaciā dicitur lata ex probatione priuilegiata, & nō transit in rē iudicatā,vt per Fely.in c.consanguinei. in 2.col.sub n.8.de re iud.& posse retractari absq; Principis consultatione, sicut quādo lata est ex p̄sumptionibus,& fortiores superuenerint, quæ præualent, latissimè per Menoc.de præsumpt.lib.6. præsumpt.64. nu.46. lib. 5. præsumpt.132.n.22.& alibi. Itē quādo constat notoriè de iniquitate,qd verū esse opinor circūscriptis statutis,alioqn sine licētia Prin-
cipis

cipis, esset Iudex sine ingenio. per ea q̃ dicit Cartar.c. fi n. 149. nisi haberet authoritatẽ non seruandi statuta, vt p̃supponimus in Iudice
192 nr̃o, in 1.par.n.9.cum seq.† & in materia statuti de contumacia vi. omninò Bonacoss. in suis q̃stio.crim.super statu, in ver. Cõtumax, vbi infert ad multa. & Farinac.q.11.per tot. ac de multiplicibus sententiarũ formis vi. Decia. de delic.tom.2.cap.37.n.2. de sñtiæ executione, fo.145.& cap.46.n.6. de apostatis, fo.274.& cap.48. tractat de crim læs. Maiest.n.4. fo.143. quibus in locis de condemnatis in contumaciam, quid iuris habetur.
193†Et quò ad proferendas sententias statur cõsuetudini D.Menoc. de arb.q.60.61.62.cum mult.qq.seqq. At Iudex noster hac potestate extraordinaria munitus, potest sententiã ferre etiam non sedendo, & de nocte. Nat.in c.sæpe.de re iud.sed nunquã in die festo, D. Menoc.q.30. n 8. Vant.de nullit. & defect. iurisd. n.50. & de omnibus alijs requisitis pro validitate sententiæ trad. & multos alleg. Carpa.super statu.Mediol. cap.31. per tot.
194†Modò quæri põt an ille, qui in causa succũbit, debeat in expẽsis condemnari. & co. op.est quòd sic; de qua per Doct.in l. eum quẽ temere.ff. de Iud.quando scilicet ad querelã proceditur, Clar.§.fi.q. 62.vers.sed nunquid. & Menoc. latè d. tract. de arb.cas.321. Abb. cons. 78. etiam ab eo, qui semiplenè probauit Crauet. cons. 178. n. 10. par. 1. quando reus fuit tortus, & postea absolutus rebus stantibus, quia hoc modo nõ reficiuntur.c.odia.de reg.iur. Bertazol.cons. 212.vo.2. Farinac. q.16.& de ijs expensis in criminalibus vi. Franc.
195 decis.776.car.289. quia si † statutũ dicit q̃ victus victori cõdemnetur in expensis, intelligit de sententia pfecta, qualis non est conditionalis. l.1.§.1.ff.de donat. l.si hominẽ.in fi.ff.de vsucap. & non dr̃ liberatus, qui iterũ pro eadem causa molestari potest. Clar. §. fi. q.57.& q.62.ver. forma.& vers. sed nunquid, & in hac materia vid. Ias.in l.properandum. §.fin autem.n.21.C.de iud.
In ciuilibus verò secus est, quia illę debentur, etiam q̃ reus fuerit absolutus ab obseruatione iudicij, Caualca. decis. 14. 15. 16.& 24. num.9.& seq.par.1.& debent solui antequàm actor iterum audiatur; & nos habemus statutũ in ciuilib. sub rubr. de refectione, expensarum 17.& circunscripto statuto non sufficit facere depositum de certum quid, cum oblatione soluendi integrum, quatenus &c. nisi fiat in loco, vbi iudicium agitatum est Veral. Dec. 342.n.2. in 1.par.nec sufficit facere oblationẽ in loco prædicto, nisi
etiam

ēt satisdetur de soluendis dictis expēsis, illis liquidatis. idē Veral. decil. 270.n.3.in 2.par.& oblatio debet esse integra, & simplex, vt quis possit euitare morā, & non conditionalis. idē Veral.decis.268 ea.par.2. & intellige lata prima sñtia pendēte appellatione, sed sētentia transacta in rē iudicatam, aut qñ actor est condēnatus in expensis, vt quia male egit, tunc non sufficit depositū, sed debet refici
297 anteq̄ iterum audiatur; & ita dicunt ī dicti Doct. † & expensæ in quibus conditione ex statuto quis condēnatur, vt qñ statutum mandat victū victori in expensis condemnandū, eadē statuti conditione peti pñt ēt vsq; ad 30. annos, Caualca. decis.16.n.19.in 1. par. vid. Ias.in l.ꝑperandum.§.fin aūt alterutra.n.5.C.de Iudic. Alex. consil. 34 in fi.vo.3.Hip.sing.207.victus victori. & de expensis contumacialibus, articuli emergentis, instantiæ desertæ, ac aliarū sententiarū interlocutoriaiū loquitur ēt idē Caualca.d.decis.16.n.14.vbi in sētētia diffinitiua non cōpræhēdunt, Caball milleloq.953.n.2.ī 2.par.
298†Hinc nonnulli dicunt expensarū condemnationi locū esse à die litis contestatæ, per quā aduersarius constituit in mala fide quo ad fruct⁹, & expensas, l.certū, & l.more C.de rei ven.Bar.in l. litigator. C. de fruc.& lit.expens. Alij dicunt à die publicationis processus, ex quo p testes quis magis animū, & intentionē verificare conatur, & eis tacito modo per publicationē videtur vti velle, est tex.in l.si qs inficiatus.ff.de deposit.& pŝumitur dolose cām protelasse, d. l. properandū.qui vlterius ꝑgreditur. §.fin aūt alterutra. vbi Doc. C.de Iud.Dec.& Cagnol.in l.qui in alterius. de reg.iur. & licet controuersum sit an actor excusari valeat, cū qui agit certus sit, aut esse debeat, Castr.in l.destitisse.ff.de Iud.tñ tam reus, quā actor ijs casibus succumbentes tenētur, per reg.c.calumniā, de pœn. quod disponit calumniā, & audaciam temere litigantiū expensarum damno plecti debere, & ita tenet Cagnol.de reg.iur.in d.l.sub n.25.vbi in fine nō negat quin actor minus excusandus sit.vi q̄ dixi in prac. de test. in
299 ver.publicatio ꝑcessus. † & no.semper ꝙ nisi expensæ petant, Iudex de iure cōi non tenetur condemnare, quāuis ex officio hoc facere possit, Caualca.decis.14.n.34.p 1.& hoc non habet contradictorē, & ratio est quia expensæ petunt officio Iudicis. Marant. de ord.iud.in 6.par.3.mēbr.n.12.in propos.Federic Schēc.in sua prac. de expens.col.penul.ver.itaq; ēt.Vestr.in prac.Ro.c.2. lib.8. nu.17. Paul.granut.theorema.6.n.8. Practicā verò taxandi expensas ponit Caualca.decis.15.n.26. p.1, vbi ait tria concurrere debere, alioquin
taxa-

taxationē nullam esse; primò petitur iuxta condemnationē illas taxari à Iudice,& in dicta cedula scribunt expensæ oēs distinctè, sed hic aduerte ꝙ si veniunt per sententiā diffinitiuam,oēs expensę debentur,si per interlocutoriā non debentur nisi illorū actorum, qui perierūt,vt in absolutione ab obseruatione iudicij; paulò ante dixi, distinctè ergo sunt in cedula scribendę expensæ tā Aduocatorum, q̄ Procuratorū; de hoc vid.Ias.in d.l. ꝓperandum. §.fin aūt alterutra.
301 n.14.C.de Iud.vbi dicit †si Doctor litigat,non pōt petere expensā Aduocati,sed limito nisi sit inhabilis, vltra ꝙ dici solet,in causa propria aduocatum q̄re. itē pro scripturis,itē pro copia scripturarū, itē pro citationibus,itē pro admissione,itē pro sententiæ,item pro rogigitu,&sic de similibus exprimendo certā quantitatē in qualibet par tita more Mercatorū; & Iudex visa lista,seu dicta cedula,taxat, reducendo ad congruentē quantitatē; & secundo,qui petit illas tenet iurare super summa à Iudice taxata se tantū expendisse. Tertio Iudex facta taxatione,& p̄stito iuramento condemnat in dictis expen sis,& executionē concedit,vt per Caualca.dicta decis. 15. n. 26. sm pract.Alex. cons.37. Viso opportuno.col.fi.n.29.vo.2. & alios p Caualc.adduc.loc.cit. vbi multa bona,quotidiana,& necessaria ponit in materia expensarū,decis.14.15.& 16. p.1. Verū in criminalibus licèt vera sit cōmu.op.de qua s̄ n.294. †Tn̄ de consuetudine circum
302 scriptis statutis,nunq̄ vidi expensas refici, nisi in causa sindicat' à calumniosis q̄relatoribus,& Baiar. ad Clar.q.62. n.23.dicit, ꝙ cōstitutio Reg. vbi victus victori est condēnandus in expensis nō est in obseruantia,vt testatur Carauit.rit.297.secus contra indebitè calumniantes officialem,vt inf.in 5. par.dicanr.
303 †Sed occurrit mihi in hac materia expensarū quæstio quotidiana. Dicit statutū,ꝙ pax,remissio,aut confessio tollunt partē pœnæ, vt s̄ tetigi. Quæro nunquid ad ratā tollāt etiam partē expensarum reficiendarū damnum passo,& breuiter quò ad pacē,cuius bn̄ficium ꝓuenit à parte,si non sit inter eas expressè conuentū, videtur ꝙ nō, quia in dubio nemo p̄sumitur donare.l.cū de indebito. §.1. ff.de ꝓ-
304 bat.l.Campanus.ff.de oper.liber. & †bn̄ficia priuatorum non extendunt,sicut bn̄ficia Principū.l.fi.de constitu.Princ. sat est ꝙ prosit quò ad pœnā,sed nō debet nocere quò ad resarciendū dānū,qm̄ illud in dubio dr̄ inesse in pace,& subintelligitur,scilicet,ꝙ tibi prodest,& pacē facienti non nocet. l.2.§.itē varrus. ff. de acqua plu. arcen.Bar.in l.si cui.ff.de seruitu.Soc. iunio.cons.76.n.13.lib.2.&
qui

qñ pax dicatur rupta. vid.Cephal.conſ.53. vo.1. Maſcar. de ꝓbat. concl.1131.& 1157. & vid.in ſtatu Sereniſs. magni Ducis plures ll.
305 editas anno 1547.& 1568. †Quo verò ad beneficium confeſſionis idē in dubio videtur dicendū,quia ius tertij à ſtatuto tolli nō poteſt,niſi ob publicā vtilitatem. l.itē ſi verberatum.§.itē ſi ager.ff. d rei vendic.l.Lucius. ff.de euict.quinimò nec à Principe,niſi expreſ sè dixerit Curt.ſenio.conſ.49.n.15.ad fi. quē in materia ſtatuti vi. in cap.24.n.116.cū mult.ſeq.fo.121. 122.& n.144.145. fo. 123. vbi Princeps non pōt ledere aliquem in damnis,& intereſſe paſſis. Rebuff.in l.1.n.3.C.de ſent.q̄ pro eo,qd intereſt, in p̄fat. Gabriel.com. concl.tit.de non tollen. iur.queſ.lib.3.concl.1.& confeſſio vt proſit
306 debet fieri ab initio,vt dixi. †Lata igitur ſentētia condemnatoria,q̄ro nunquid damnatis ad mortem debeat concedi aſſumptio Sacratisſimi Corporis D.N.Ieſu Chriſti,& non eſſe denegandam(c. q̄ſitū illud habet) tenent co.Doct.vt teſtatur Gomeſ.quē Clar.alleg. q.99 ver.ſed q̄ro.qui ſubdit ꝙ ea die aſſumptionis ſacratiſſimæ Euchariſtiæ ob reuerentiā executio capitalis nō debet fieri; prout Hoſt. in ſum.de immun.Eccleſ. Corſet.ſing. incip. Cardinalis,Nauar. in con.40.de pœn.& rem.to.2. contrariū tenet,cuius verba ſunt; quare arbitror licere iure ſolo ſcripto attento,dānato adhuc ieiuno miniſtrare cōmunionē eodem mane,quo occidendus eſt, ante tres , vel quatuor horas,imò & ante vnā. Imò ſunt quidam, qui tenent quēadmodum infirmo,ſic damnato ad mortē,non ieiuno dari poſſe Euchariſtiā. Hen.lib.8.de Euchar.c.50.qui multos ibi pro ſe Doctores adducit. Quare ſancta,& ſalubris eſt hæc conceſſio,vt à peccatis per ſacramentalē confeſſionem abſoluti,per hanc aſſumptionē viatici in fine ſuæ peregrinationis in grā magis,ác magis corroborentur, & paratiores mortem ſuſtineant; vt eſt mos verè laudabilis in Ciuitate Mantuæ;nā feria quinta qñ damnati in confortatorio ducunt̄,peccata confitētur,& mane ſequenti feriæ ſextæ, aſſumunt ſacratiſſimam Euchariſtiā, tertia verò die ,ideſt in Sabbato ſequenti, ſentētia executioni mandatūr de more,quia concurſus plurimorū hominū fieri ſolet ob mercatū, Sed quid de extrema vnctione,eam non præſtari teſtat̄ Cartar.de execut.ſent.capt.bam.cap.fi. n.345.& 346. ſed d ijs cōſulēdi ſunt Theologi,& in confortatorijs aſſiſtere ſolēt Sacerdotes,& Confeſſores,ac alij ad id deputati,vt coadiuuent ad ſaluandā animā iuſtitiandi,& delinquentes iſtos ſaltem per duos dies debere morari in confortatorio,anteq̄ ſententia mortis exequatur,dicit D.
Decia.

Decia.trac crim.cap 29.n.8.de var.q̄stio.tom.2.quãuis nõ sic vbiq;
308 seruetur. †Sed si damnatus nolit confiteri sua peccata, tunc iudex nr̄ si modo voluerit, executioẽ retardabit, donec damnatus resipiscat, & veritatem cognoscat ꝓ sua salute, nõ tñ longo tpe supersedebit, quãdo emendatio desperanda esset, aduertendo ne malitiosa, vel fictitia sit huius impenitẽtiæ demonstratio. per tex.in l.archi-
309 gerontes.C.de Episc.audi. †& differre executionem, est arbitrariũ Iudici nr̄o, & nõ alij inconsulto Principe, Menoc.de arb. q.98. Clar. §.fi.q.97.ver.sed pone. vbi alios casus differendæ executionis capitalis ponit, primo qñ aliquis non malitiosè cõpareret, & peteret cõdemnatũ rationẽ reddere priusquã moriatur de notabili summa rerũ, vel pecuniarum per eũ administratarum, concesso breui termino, & cognito ꝙ ista dilatio non sit affectata, sed nunquã vidi, nec audiui, postq̄ quis est in confortatorio talia perquirere, nisi ꝓ exoneratione animæ, & in omnem casum est arbitrarium Iudici, Menoc. quæst.98. de arb. Secundò, quando damnatus alios socios nominauit, qui fortè sunt aliunde detenti, & carcerati, & facillimè haberi pñt, vel saltem necessariæ diligentiæ pro eis habendis prius ꝓcedere debent, vt remittant, & remissi expectatur donec fuerint expediti, at si non remittantur, sẽtẽtia deinceps exequitur. Imol.in l. is, qui reũ.ff.de pub.iud. Capyc.decis.25.n 4. Tertiò, qñ mandatum Principis esset notoriè, vel euidentissimè iniustũ, nã anteq̄ exequatur, Iudex tenetur prius rescribere nedũ semel, sed bis, & ter, Carer. pract.car.mihi 211.n.20. vbi ẽt ipse multos casus ponit differendæ
310 executionis sententiæ. Menoc.de arb.cas.354.†At si Princeps adhuc persistit, vt executio fiat (prout iubet) tunc cautela est, ꝙ Iudex scribere faciat, ꝙ ex ordine Principis mandatur vt exequatur, & non alr̄ (quamuis cautelã hanc non satisfacere iudicis conscientiæ credã, nec exoneratam remanere in totũ) Nauar.c.25.Man.n.15.diuidit sententiã in nullam, & inualidã; & iniustam sed validam, priorem nullo modo exequi debere ait, posteriorẽ sic, postq̄ ꝓcurauerit ne executioni mandetur.c. pastoralis.§.quia verò.de offic. deleg. & gl.ibid.& in priori quidẽ casu nulla est melior cautelã, q̄ relinq̄re onus, & munus Preturæ cũ bona venia Dñi sui; nam quid ꝓdest homini si totũ mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentũ patiatur, aut quã dabit homo commutationẽ pro anima sua? Vt ait D.N.Matth.16.subiungens, filius hominis venturus est cũ gloria Patris sui coram Angelis suis, & tunc reddet vnicuiq; sm̄ opera sua.

Itē & sic quarto casu executio sentētiæ differtur pp dies festos, in quibus nullo modo sñtia criminalis exequi debet.l.si feriatis.C.de fer.Bal.in l.penul.eo. Boer.decis.159.n.8.Sexto differtur qñ condēnatus post condemnationē effectus sit furiosus,Carrer.vbi s̄.n.36.& Cartar.d.c.fi.n.424 vbi multos casus ponit qñ sententia capitalis differtur Marsi.in sua pract.§.oportunè,n.51. Put.in ver.pœna.c.2. & Gomes.var.resol.tit de delic.c.13.n.36.cum seq.ponit octo similes casus,quibus sñtia, licet transiuerit in rem judicatam, pōt retractari,vel saltē suspendi; Primus est qñ constat de innocentia (vt mox dixi;) Secundus qñ est condemnatus ille, qui aliena negotia gessit,vt sup. Tertius ob magnā peritiam, & publicam vtilitatem; Quartus quādo mulier est prægnans; Quintus quādo condēnatus vult ducere in vxorē aliquam publicā meretricem; Sextus quando suspensus statim eiectus cadit è furca illęsus, sed consulendus est Princeps,nam qñq; arte factū est,quādoq; miraculosè, & attēditur qualitas suspensi;vid.j̄ n.316. Septimus qñ pendet aliqua accusatio per condemnatū contra alterum porrecta,sed fiscus subrogatur; Octauus qñ Princeps indulget,vid.vt j̄. Addo nonum casum esse si Cardinalis pertranseundo obuiā haberet illū,qui ducitur ad sup-

314 plicium; vt per Clar.loc.cit.de hoc dixi s̄. † & ad octauum casum nota,ꝙ remissio per Principē ante sententiā facta,tollit oēm condēnationem,vt n 203. post verò sñtiam pœna videtur remissa delicti corporalis,non aũt confiscationis bonorū. tex.in l.fi.C.de gña. absol. sic apud Gomes.de delic.c.13.n.38 ver.itē adde. nisi aľr de mente Principis constet,& ad prædicta vi.Put.de sindic. in verb.pœna.c.2.

315 †Quid si iustitiandus velit prius testari,& re vera isti damnati dicunt serui pœnæ,in quibus factio testamenti,nec actiuè,nec passiuè cadit. Ang.de malef in verb.caput à spatulis,sub n.20.Didac.Coarru. de testa par.3.n.27.Clar §.testamentū.q.21.ver.1. & Crass. de vlt. volunt §.testamentū q.17.n.18. ibi per eum adduct. multò minus qñ eius bona sunt confiscata,quia nec ēt de legittima filiorū testari potest. iux.tex.Auth.bona damnatorū. C.de bo.damnat. Capr. com. concl.102.n.109.Veruntamē si bona non sunt confiscata,de consuetudine testari pñt damnati ad mortē, vt inquit Clar.& rectè,in d.§. testm̄. q.221.& in propos.vid.q̄ dixi s̄. & Decia.de delict.cap.24.n. 38. lib.7.tit.de pœn.crim.læs.Maiesta fo.136.tom.2.

317 †Executio aũt facienda est in loco solito,& consueto. tex.in l.pe.ff. de iust.& iur.Gomes.de delict.c.13.post n.35.sed ex causa propter immanita-

immanitatē delictorum,& ad terrorē alibi fieri potest, & quandoq; in cancellis ferreis diu aliqui suspensi fuere, multoties vbi fuit patratū delictum ramis arborū,vt de famosis,& insignibus latronibus, & assassinis,aliqñ super demolitione muri domorū sceleratissimorum delinquentium,de quarū demolitione,& diruptione tractat Bal. in l.Pretor. ff.de pretor.stip.in l.cætera.§ sed & si quis.ff.de leg.1.quā
318 †demolitionem non pñt creditores impedire,dummodo fiscus satisfaciat. Capic.decis.130.n.73. vbi conciliat Bar.in l.i.§.seruus. ad Syla. vid.Luc.de pœn.in l.quisquis. C.de petit.bo.sublat. lib.10. & Decia.de crim.lib.7 tit.de pœn. crim.læs.Maiest. c.24.n.37. tom.2. fo.135. Put.in verb.cōtumatia.c 2.n.1.2.& 3.& hæ demolitiones de facto fiunt,vel stante statuto,sed de iure cō: non videtur iure cautū,vt dixit Luc.de pœn.in d.l.quisquis C.de petit. bono. sublat. lib. 10. Clar.q.82.statu.8. vbi plura dicit,& Neapoli, & alibi iustitia fit super muris Ciuitatis,& de hac re vid.Cartar.d.tract. de execut. sent. cap.bamn.sub n.436.cum seq.c.fi.& Clar.q.99. vers. item q̄ro. tñ quādoq; nobilitatis sanguinis cā,vel ad instantiā cognatorū, seu affinium,vel ad euitanda scandala Principes mandant in carceribus,vel in alio loco remotiori exequi strangulando, aut decapitando damnatos,sed postea corā publico exponuntur cadauera, vt inquit Afflict. super constitu.in verb. Monarchiā, not. 6. & ita Ianuæ pluries seruari vidi; & hæc expositio prudenter fit in publicis locis,& plateis, vt vnius pœna sit metus multorū. l. capitalium. §. famosos.& l.aut facta. §.si ff.de pœn.sic docet Paul.Ghirl. in d. tit. de relaxat. carcerato. q. 1. n. 3. vnde Versus:

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
Oderunt peccare boni virtutis amore.

319 †Et nisi cadauera iustitiatorū corā populo exponantur, murmur non deficiet,ex quo vulgus iustitiam clamat, & opinatur iustitiam non fuisse executam nisi viderit, & alij dicunt, q̄ iustitia non debet esse priuata,sed publica,vt vult l.ita vulneratus.ff.ad leg. aquil. facit Put.de sindic.in ver.contumacia.c.1.n.7.& 8.

320 †Expensas aūt,quæ in confortatorio Religiosis, & alijs personis pijs,& assistentibus pro salute animæ iustitiandi fiunt,pertinere ad fiscū de iure co. tenet Clar.quæst.99.ver.q̄ro hic.Capell tolos.decis. 41.nisi aliter de consuetudine seruetur Cartar. de execut.sentent. capt.bamnit. cap.fi.n.456. & seq. verū hoc procedit bonis publicatis,at si nō sunt publicata,ad hr̄des delinquentis spectat soluere, vt in.

vt inquit Capell.tolos.d.decis.41. Sed si executio differatur, vt in casu, quod quis velit ab eo rõnem negotiorũ gestorum reddi, post quam iustitiandus fuit in confortatorio positus, tunc is subministrabit expensas, quas abinde facto suo fieri contigerit. l cõmoda. ff. de reg.iur. At est summopere aduertendũ, qñ iam iustitiãdus est bene dispositus, contritus, & paratus pro amore Dei suscipere suppliciũ, ne propter dilationẽ supplicij ab eo animo remoueatur, & audiui quosdã christianè præparatos, quibus gr̃a vitæ facta est, ferè ægretulisse: alios simil̃r, qui iã in confortatorio animã suam p̃parauerant per contritionẽ, & confessionem, deinde fuisse necatos, vel mortuos in discrimine, & periculo perdendi aĩam; itaq; semper ad Deũ pijs precibus recurrendũ est, vt anima salua fiat.

321 †Expensæ verò, q̃ pro caualcatis, & capturis, aut pro infirmitatib^ fiunt, ẽt repetuntur ab hr̃dibus, si fiant à curia, vel à Cõitate, vt per add.ad Capell.tolos.decis.41.& quod dictũ est de alijs expensis, idẽ dicitur de erectione furcarũ. Put.de sindic. in ver.maniuoltus. c.1. dicit ꝙ Iudex põt cogere personam vilẽ, vel infamẽ, pro exequẽdo tali offitio, Bar.Bal & alij, in l.fin.C.de execut.rei iud.& salarium ei datur Cartar.de tract.cap.fi.n.454.cũ mult.seq. sed in personis nobilibus pœna furcarũ non est in vsu, nisi in crim. læs. Maiesta. Baiar.

322 ad Clar.§.furtũ, n.68. & 69.& q̃st.60. n.69: † & in erectione furcarũ versatur publica vtilitas, quia publica iustitia reprimit malos, consolidat bonos; vt per Oldrad.cons. 151. incip. Thema tale est, quẽ adducit Put.in ver.contumatia.cap. 1.n.8. & †ait, ꝙ furcæ sunt signa meri imperij, per l.1.C.vt nemi.lic.sig.rebus impo. & Bal.ĩ l. 1.ff.de offic.p̃fec.dicit merũ imperium esse in furca; qua de re eri-

323 gens† furcas sine mero imperio incurrit crimen læs.Maiest.l.3. ad leg.iul.maiesta. Decia.trac.crim.lib.7.tit. de var.mod. quib. hoc cri. cap.9.n.6 tom.2.p Bal.in l.data opera.col.3.prope fi. C.qui accus.nõ poss.Gig.tract.crim.læs.Maiest.sub tit.qualiter, & à quib. quæst. 35.

324 & Decia.in illo tit.tractat† de pœna illorum, qui assumũt authoritatẽ publicam, quã non habent, primò qñ quis asserit se Regem; secundò qui iura regalia, vel iurisdictionalia se habere persuadet; tertio assumens insignia Principis; quarto, qui sibi Magistratũ, vel merũ Imperium ascribit; quinto qui furcas erigit, vel erigere mãdat; sexto, qui priuatũ carcerẽ exercet; septimo, qui torturã infert; octauo qui statuta condit, nono qui seruus est, & tñ exercet magigratũ, decimo Magistratus, qui potestatẽ Principis sibi arrogat; vndecimo,

decimo, qui bellum inconsulto Principe indicit; duodecimo, ductor exercituum sine iussu; tertiodecimo, arcem contra voluntatem Principis tenens; quartodecimo, qui castrũ sub falso verbo Principis ingreditur; ijs supradictis modis incurrunt crim. læs. Maiesta. qui prædicta faciunt non habentes autoritatem. Hic tamen casum annectere volo, per quem plura in actu practico de assumentibus sibi authoritatem, quam non habent, decidi facillimè poterunt; & quæ conferunt ijs quæ infra sub n. 454. dicentur.

325 †Quæro igitur an Procurator fiscalis absq; Prętore valeat capturari facere delatos in delinquentes; & hic est distinguendũ an per modum prouisionis, aut per modũ iurisdictionis, prout s̃ in 2. par. sub n. 5. & 6. primo casu licet, per ea quæ infra dicam; secundo casu de iure talis iurisdictio non videtur concessa nisi procuratori Cæsaris, vt tenet Azo. in sum. C. de offic. procur. Cæsar. & tenent Doct.
326 id esse speciale in solo procuratore Cæsaris, †qui habet iurisdictionem magnam tam circa res, quàm personas, vt not. Doct. in l. 1. & in l. Imperium. & in l. Magistratibus. ff. de iurisd. omn. iud. & de qualitate iurisdictionis tantùm capturandi plura dixi supra dicta par. 2. circa princ. & si hoc est speciale in procuratore Cæsaris, ar-
327 gum. eius, quod dicitur† de præscriptione Imperij, quæ non nisi centum annis procedit; vt per Fely. in c. ad audientiã. vbi etiam de Ecclesia Romana tantùm dicitur. & per Balb. de præscr. 1. par. 5. par. sub n. 16. & 17. consequens est dicere, q circunscripta consuetudine non licet, neq; iurisdictio competit alijs Procuratoribus fiscalibus capiendi facere; nam, vt ait Peregr. de iur. fisc. lib. 1. sub n. 12. fi-
328 scus† nullam habet de iure iurisdictionem, nisi expressè à Principe, vel à consuetudine concessa fit; cùm sit pars, quæ iura Cameræ tuetur, atq; defendit, vt dixi in hac 4. par. sub n. 146. Fiscum succedere loco accusatoris.

Cæterum quo ad capturam per modum prouisionis non est du-
329 bitandum, quin possit ex se ijs potissimum rationibus. † Primò, quia Iudex incompetens potest detineri facere delinquentem, vt Iudici suo consignet, tex. in Auth. de defensor. Ciuita. §. audiens collat. 3. Bal. in l. si verò. n. 6. super feud. De pac. tenen. Boer. decis. 215. n. 34. Gomes. var. resol. tit. de captura reor. n. 3. D. Farinac. de delict. De carcer. & carcera. quæst. 27. sub num. 5. vbi de communi testatur. quamuis Boss. in titulo de confess. sub numero 48. dicat, quòd capere faciens aliquem per Iudicem incompetentem,

 amittit

amittit ius suum, tñ sub n. 53. limitat id verum esse in debitore, secus in reo, & assignat rationem, quia in dubio † rei criminis, vt
331 plurimum, sunt suspecti de fuga; sic innuit text. l. consentaneum. C.
332 quomo. & quan. Iudex. † Hinc est φ Iudex laicus potest detineri facere Clericum, vt Iudici suo consignet; vt per Bal. in l. si quis in seruitute. ff. de furt. & per Doct. s̃ alleg & dixi p 1. n. 86. & 223. in
333 2. par. & Boss. in d. tit. de captu. n. 38. † Nec potest hoc casu obijci exceptio incompetentiæ, vt aiunt relati Doct. & pulchrè Caccialup. tract. de debitor. suspec. de fug. q. 4.
334 † Secundò quia licet executoribus capere aliquem ad instantiam priuati, nec ipsi, nec priuatus pœnam incurrunt, quia ad eorum officium spectat capere malefactores; vt in d. Auth. de defensor. ciuita. §. audiens. & per Gomes. vbi supra, sub d. n. 3. tit de capt. reor. nec refert id, quod sup. dixi in 2. par. sub n. 14. & alibi, quando executores non habent licentiam à Iudice, quia est verùm, si postea in casu isto nequaquàm iustificaretur captura; & ita de consuetudine seruatur per ea, quæ trad. Put. de sindic. in ver. captura. ca. 2.
335 † Nec priuatus requirendo executores teneretur, nisi id temere petijsset sub velamine iustitiæ; per l. consilij, de reg. iur. & per ea, quæ dicit Clar. §. fi. q. 88. & ibi Bairr. sed quando causam haberet legittimam, vel coloratam, posset excusari: secundũ Bertazol. cons. 443. 447. & 461. vo. 2. ergo si ad instantiam priuati, multò magis ad postulationem Procuratoris fiscalis, pro manutentione Iustitiæ, captura sustinebitur.
336 † Tertiò quia etiam persona offensa potest detinere, aut detineri facere delinquentem dummodo intra 20. horas Iudici consignet, sicut etiã cuilibet alteri hoc licere dicitur pro suo interesse, in fragranti delicto. per tex. in l. interdũ, la 2. § qui furem. ff. de fur. Bar. in l. verũ. ff. eo. Bal. in l. fi. C. de exhiben. reis. Gomes. var. resolut. d. tit. de captur. reor sub n. 3. Decia. de delic. tom. 2. lib. 7. tit. de var. mo.
337 c. 10. sub n. 11. & 12. † Hinc infertur ad debitorẽ suspectũ de fuga, vt per Cacialup. d. trac. de debitor. suspec. de fug. q. 4 sub n. 2. & ad furẽ, qui à quocunq; & vbiq; capi potest, etiã in Ecclesia, Clar. q. 30. ver. an fures. Coaru. var. resol. lib. 2. c. 20. n. 3. alios adducit D. Farinac. in tit. de carcer. & carcera. q. 28. n. 54. vbi ait de consuetudine introducta à Clericis, & laicis, simul hoc fieri posse; ni mirum si vtiq; Procuratori fiscali hoc licebit.
338 † Quarto, quia nedũ à persona offensa delinquens detineri potest,
sed

fed à quolibet alio de populo dummodo de publico crimine agatur; & p̄sentet cap ū statim coram Iudice, secundũ Bar. in l. cùm eo ff. ad leg. iul. pecul. Bal. in c. 1. §. si quis verò. il primo, de pac. iura. fir. in vsi. feud. D. Farinac. d. tit. de carcer. & car. d. q. 27. n. 23. & 24. cum alijs ibi per eum alleg.

339 † Quinto, deducitur ꝙ licet captura à principio esset inualida, si ex post facto iustificetur, capi faciens non tenetur; Borgn. decis. 1. n. 49. per Franc. Marc. decis. 1063. p. 1. & per alios, vt ibi, in 1. par. quãuis alij contrarium sentire videãtur. vt per Ro. sing. 496. in fin. quia sua op. procedit contra Iudicẽ incompetentẽ, qui vti competens se gessit; & sic per viã iurisdictionis capi fecit, secus si per modũ p̄uisionis, vt s̄ in primo fundamẽto. & vi. Farinac. d. q. 27. n. 151.

340 cũ ibi per eum adduc. † & intantum est verũ ꝙ licèt captus in meritis absolueretur, nihilominus capi faciens non pateretur pœnam. Bertazol. cons. 403. n. 2. vo. 2. vi. add. ad Clar. q. 28 sub n. 8 9. & 10. & 11. & recurre ad ea, quæ sup. dixi in 2. par. per discursum.

Et ideò non potest Procurator fiscalis argui, quòd authoritatem

341 publicam sibi assumpserit; eo minus † locumtenẽs Clarissimi D. Fiscalis Florentiæ, qui habet merũ, & mixtum Imperium, & magna dignitate, & authoritate fulget. ad instar eorum, de quibus loqui-

342 tur Boer. de autho. magni Consil. sub n. 8. † cũ locumtenens eius, & subrogatus à Serenifs. Principe dicatur sapere naturam subrogati. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Bar. in terminis in

343 l. 1. §. hi qui. de legat. 3. & addidit Excell. D. Matthæus Carlinus Aduocatus Flor. nemini secũdus, ita tenere Bal. in l. 1. §. à præfatis. ff. de leg. 3. Castrens. in l. 2. in fi. ff. de offic. suo; Nam D. Fiscal. flor. æquipàratur Procur. fisc. Cæsaris; qui (vt iam dixi) habet plenã iurisdictionem. ad tex. in l. 1. C. de fid instrum. & iur. Haste fisc. Socin. cons. 46. eleganter n. 1. vers. in contrariũ videtur. vo. 4. & quia D. Aduocatus Fiscalis Flor. habet cognitionem super principali, vtiq; super emergentibus, depẽdentibus, & annexis cognoscere potest. Dec. consil. 44. n. 6. & siue sit quæstio, siue incidens, siue emergens, si-

344 militer suum locumtenens cognoscere potest, vt declarat Bal. in l. 1. col. 11. n. 8. ff. de ord. iudic. & facit Soc. cons. 46. col. 2. in princ. vers. videtur. vbi explicat D. Fiscalem habere iurisdictionem, & in statu Mediolani de hac re non dubitatur, & Florent. circa incorporationes bonorum confiscatorum, authoritas licèt tributa sit D. Capitaneis partis; tamen non est adempta D. Aduocato fiscali, quin

345 & ipse incorporet. †Punctus est videre, an & quando Procuratores fisc. habeant causam iustā capere faciendi, saltē per mo-
346 dum prouisionis; †Nam qui temerè, & sine causa legitima capi alium facit, tenetur actione iniuriarum, ob infamiam, quā captura irrogat. ita tenet Bal. in l. si clericus. C. de Episc. & Cler. D. Menoc. de arb. iud cas. 87. & per ea quæ sup. dixi in 2. par. sub n. 11. verùm esset magis laboriosum, quā subtile causas omnes enarrare, quæ p̄-
347 stant iustam causam (saltem coloratā) capturandi, † sed pro nunc sat erit regulam ponere, quòd nedū ob facti prohibiti speciem detectam, quis capturari potest in ijs, quæ sapiunt delictum; verū etiam ex præsumptionibus, & coniecturis, vt in ijs, quæ sunt difficilis probationis, puta in delictis nocturnis, in mandato, & furtis, & in omnibus alijs delictis, quæ ab vno tantū committi possunt, & quæ clandestinè fiunt, de quibus omnibus sparsim per totum hunc tractatum, & potest causa capiendi certum habere ante delictū, vt in illis, qui mandatum dederit ad delinquendum, vel consilium, aut opē circa præparamenta, vel reperto facinoroso in facto fieri; item in facto esse vt in fragranti, exēplū de adultero, de quo in l capite quinto. de adult. de reperto in rixa, vel furari, & huiusmodi; vt in d. 2. par. & sub n. 207. 210. 222. & 223. p. 1. Item post factū delictum, vt d' illo, qui gladio sanguinolento fugens captus est, vel cū rebus furti-
348 uis repertus, & huiusmodi; † quoniā ex coniecturis, & præsumptionibus possunt delinquentes, vel pro delinquentibus habiti, capi. vt in d. 2. par. à n. 7. cum plur. seq. & in 3. par. à n. 78. vsq; ad n. 116 Verū quia circa præsumptionem falsitatis scripturarum nihil, vel parum dixi; nunc opportunè in materia capturæ hæc in mediū af-
349 †ferre duxi. †Certum est q̄ in materia scripturarū suspitio falsi habetur pro falsitate; est materia l. si. C. de Edict. diu. Adr. tollen. vt Bar. Bal. Zuccard. & alij, quos adducit Mascar. de probat. conclu. 739. n. 5. & 6. tom. 1. Anca. cons. 173. sub n. 5. Viui. decis. 81. lib. 1. & suspicio falsitatis causam præbet capturandi. Vrsill. ad Afflict. decis.
351. 165. n 4. Dec. cons. 174. † quia suspicio est opinio mali ex leuibus inditijs procedens, sm̄ Diuum Thom. 2. 2. q. 60. art. 5.
352 †Suspitiones verò falsitatis plures sunt, q̄ ex scriptura sumi pn̄t; prima est quādo scriptura est apparenter mutata, addita, vel diminuta. Viui. decis. 81. n. 6. lib. 1. & tex. & Doct. in d. l. si C. de edic. Diui Adr. toll Nam sicut olim, qui syllabam mutabat, cadebat à tota
353 causa. vt not. in l. 1. C. de formul. & impet. act. † ita hodie,
qui

qui alterat originale alicuius scripturæ publicæ, siue illius exemplū amittit causā; & pœnam meretur tex. in l. in fraudē. §. quoties. ff. de iur. fisc. & ibi Doct. qui tenēt hoc fauore & priuilegio fisci procedere, vt ēt declarat glo. in d. l. 1. C. de formul. Peregr. de iur. fisc. lib. 7. tit. 3. n. 39. Secunda coniectura, seu suspitio est falsitatis, qn̄ scriptura
354 est interlineata, † quia est prohibita interlineatura ī scripturis. Pap. in for. libel. quo petitur hære. ex testa. glo. non abolitū. refert ēt D.
355 Menoc. de adipisc. possess. remed. 4. n. 708. & ratio est, † quia post factū non admittitur suppletio, nisi authoritate Iudicis. tex. est in
356 c. cū p. tabelliō. de fid. Instrum. † quia supplere est de nouo facere, & nō declarare, vt inquit Gozad. cons. 41. n. 17. q̄ suppletio fit in-
357 ter vtrāq; lineam, † & appellatur interlineatura, de qua s̄, & non dicit̄ interlineatura, qn̄ quis super verbis in vno versiculo scriptis, calamo in extensum lineā facit, quia hoc modo dr̄ propriè † cassatio
358 vt statim dicam; fit ēt suppletio in margine, quę pariter prohibetur. vt per Ancar. cons. 431. & in cōs. 173. n. 8. & Mascar. d. cōcl. 748. nu. 40. facit Gramat. cons. cri. 24. & appellatur appostilla, vt infra.
359 † Tertia suspitio oritur qn̄ scriptura habet aliquā declarationem, seu additionē diuerso attramento factam; vt per Menoc. de arb. cas. 187. n. 35. per Cephal. cons. 287. n. 27. lib. 2. & Brn. cons. 95. n. 4. † Idē
360 qn̄ literæ nouæ super antiqua scriptura reperiuntur p appostillā, vel interlineaturam; vt p Anca. d. cons. 431. & per tex. in c. inter dilectos de fid. instrum. Menoc. vbi s̄. n. 37. & 39. vbi elicitur quarta
361 suspitio per apostillam diuersa manu scriptam, per Doct. quos ipse alleg. idē ex diuersitate cartæ, vt per Mascar. d. concl. 740. nu. 19. 20. & 21. Hinc est q̄ bulletini de quota hr̄ditatis vnicuiq; hæredū scripti, in quibus portiones factæ asserebantur, nō carent suspitione falsitatis. s̄m ea, quæ trad. Abb. in cons. 10. sub n. 2. ver. non obstat. & Plot. de in lit. iuran §. 44. n. 4. Franc. Marc. decis. 743. par. 1. quia in tam modica scriptura manus diuersorū arguit fraudem, per s̄dicta quæ fraus ex assertione elicitur eorū, qui se fundant super bulletinis, virtute declarationis in eis factæ diuersa manu, & attramento, affirmantes q̄ pars aduersa habuit suū bullettinū, quē ex se accepit, & de portione illa in dicto bulletino se acquieuit, vt aduersantes in
362 suis positionibus deduxerunt, † & certū est q̄ ponens id quod ponit affirmare dicitur, & ideo si aliquid contra ponentē cōtineat, positio illi nocere pōt. l. cū precum. C. de liber. cau. trad. Alex. in cōs. 71. col. 1. n. 4. vo. 3. & ita dicit Asin. in sua prac. §. 19. c. 24. n. 4. fo. 138.

363 †quæ positio si est falsa, ponens de falso tenetur, qñ veritas in facto ex testibus mei ponentis est in contrariũ, & inest dolus; & qa nocet positio iuncta cũ bulletinis virtute dictæ additionis manu, &
364 atramento diuersis, †quibus concurrẽtibus locus est pœnæ falsitatis; vt per Host.in sum.de fals.& per tex.in l.quid sit falsum,ẽ fals. dixi in prac.de test.p.3.sub n.68.& par.4.sub n.79. vbi falsitatẽ per mendacium concludi,ergo puniendi,Mascar.cũ alijs per eum alleg. concl.738.n.12 & ideo licèt bulletini non sint falsi,quia adiuuant primordio veritatis.l.cũ filius.§.hfs meus.ff.de legat.2. & dixi in d. prac.p.3.sub n 69.& 70. & per Clar.§.falsum.vers.prerea. tñ ꝓpter illam adiectionẽ,declarantẽ intentionèm ponentis debet sequi pœna falsi,cũ per testes constet partẽ non accepisse suum bulletinum,
365 immo per reos mei in eorum constitutis,†& per testes scriptura priuata viriatur si ei aduersatur,Fely.in c.cũ Ioannes,n.50.vers. secundò intellige de fid.instru. Boss.in tit.de fals.n.8.& 26.vers.sed in alia scriptura priuata; nec iuuat dicere ꝙ aliud sit arguere bulletinos,aut instrumentum nullum carens debitis requisitis, aliud arguere de falsitate; qñ hic agitur de illa subscriptione , & declaratione facta,& exhibita in actis per quã datur fides bulletinis nulliter factis,& damnũ magnũ affertur parti,& paria sunt producere falsum testẽ,vel falsum articulum.Boss.d.tit.de fals.n.154. in fi. Vi-
366 ui.qui de co.testatur decis.71.n.6.lib.1.† & agitur de illa positione facta ab aduersarijs,quæ non est vera; qua de re scriptũ est, pauperis ne misereberis in iudicio,ne diuiti fiat iniustitia,vt lib. Prou.
367 & de hoc satis est,quilibet onus suũ portabit. †Quinta aũt falsitatis suspitio est qñ exemplũ habet relationem ad imbreuiaturã, q non reperitur,§ fi.in auth.de tabellio. idem qñ scriptura citat alterã,vel vna epistola,seu litera habet relationẽ ad alterã, vt p Doc. in Auth.si quis in aliquo.C.de eden.& si non falsa,tñ erronea reputatur in dubio,nisi contrariũ doceatur; vt per Mascar. d.concl.740. n.33.& 34.quod facit per mercatoribus,& bancherijs ; sed hoc nõ
368 facit ad rem nrãm . †Sexta suspicio est cancellatio, seu rasura,nã præsumitur ex vitio visibili continere falsitatẽ; vt per Doct. i d.l.fi.C de edic.diui Adr.tol.ibi nec abolitũ,nec cancellatum. prac. Pap.in for.libell. quo petitur hæred.ex testa.glo.non abollitum.
369 †Septima suspicio oritur ex incisione scripturæ, vt per Crauet.cõs. 28.n.8.& Menoc.d.cas.187.n.48.vbi in protocollis id euenire solet.
370 †Octaua suspitio colligit qñ id, qd est adiectũ (quãuis nõ noceat) tamen

tamen reddit Iudicē ancipitē,& opus habet ab alio q̄rere vnde, & qua de causa talis apostilla, seu additio facta sit, quia dicitur habere notoriā qualitatē suspectā prima facie. Bar. in l. 2. ff si quis iusd. Aret. in c. ad decimas, de restitu. spol. & Tiraq. de pœn. temp. aut remitt. num. 61. licèt non vitiet immo declaret, tamen negari non pōt quin ante ipsam declarationē per solam inspectionē talis additionis Iudex non habeat vrgentē causam suspicandi, cū tractetur de re, quæ potest afferre p̄iudicium fisco, vel parti saltem dubitanter,
371 †satis est q̄ scriptura suspitionē primo aspectu parit, vt per Anca. d. cons. 173 n. 5. & cons. 431. ad quā quilibet Vir prudens moueri
372 pōt. vt per Bertazol. d. cons. 543. per to. vo. 2. †Et ēt quia addere ē res de se prohibita, vt s̄ n. 352. & ideò est punibilis saltē extraordinariè, vt per D. Menoc. de arb. cas. 306. num. 26. & in trac. adipisc. remed. 4. n. 490. vbi repræhendit Zuchar. & pulchrè Bertazol. d. cōs.
373 543. vo. 2. † qui dicunt pœnā extraordinariam p̄cedere quāuis actus non sit nocibilis; ex quo qui facit quod ad suū officiū nō pertinet, culpa carere non dicitur. l. qui nō facit, de reg. iur. vbi Cagnol. dicit, q̄ iste contrauenire dicitur.
374 †Sed in hoc casu nō tenet̄ pœna falsi, quia nō cōcurrunt illa tria essentialia; videl. mutatio veritatis, dolus, & quod alteri noceat, de quibus per Alciat. de præsump. reg. 3. p̄sum. 13. Afflict. decis. vlt. nu. 8. Gramat. vot. 36. n. 4. & dixi paulò ante, at nō excusatur à tali quali pœna extraordinaria, & leui arbitrio D. Iudicis; iuxtà l. respiciendū. ff. de pœn. & per Menoc. d. cas. 306. n. 26. ēt q̄ sit super pecuniarijs, nec alij noceat, nec sibi talis additio super scriptura publica p̄-
375 sit. Surd. cons. 355. sub n. 52. idē cons. 173. n. 11. p. 1. † vbi ēt dicit, pœnā hanc extraordinariam non irrogare infamiā; & non sumus verè in falsitate, sed in errore, & facto fieri prohibito; & eo magis nō euitatur pœna q̄n sciens fecisse actū prohibitum, non abstinuit ab vsu d. scripturæ; vt inquit Bal. in sua pract. in tit. q̄ones circa sententiā, q. 10. sub n. 6. ipse verò si essem Iudex, fraterna correctione hoc factū absoluerem cū cōminatione, vt in futurum caueret. At pro contraria parte vident̄ facere Guid. Pap. decis. 326. Capell. Tolos. decis. 6. Gramat. decis. 6. quæ t̄n hæc supradicta non tollunt, si bene pon
376 derentur. † Orta est sæpe contentio inter carceratorē, custodē & beruarios, ac maniuoliū, cujus esse debeāt vestimenta iustitiari, qui diuidere nolunt; de qua re tractant Doct. in l. Diuus, de bon. damnato. vbi Bar. concludit, q̄ vestes debent vendi, & pretiū cōuerti

in persequendo malefactores, vt refert Clar. quæst. 100. vers. quærō etiam, & Cartar. de execut. sent. capt. bann. cap. fi. n. 462. qui tamen dicit, q vestimenta sunt carnificis, seu maniuolti; idē in Regno seruari, & in statu Eccles. recenset Io. Anto. Niger. super constitu. cap. grauamina, n. 110. sed Catal. de sindic. quæst. 205. dicit q talia vestimenta sunt offitialis iudicantis, qui circa pœnā potest vendere, & pecunias conuertere in necessitatem sui officij. & Put. eod. tract. in verb. expensæ, cap. 2. n. 2. refert op. Bart. & cum ea videtur transire, & satelites adducunt exemplū militū, qui milites non fuerunt Hebræi, sed gentiles ex cohorte Pilati prætoris Romani, qui diuiserūt vestimenta. Verū omnes concludunt seruandā esse consuetudinē, sed circunscripta consuetudine dicta vestimenta, q̄ fert damnatus, dū ad suppliciū ducitur, siue vilia, siue non, sunt spiculatoris, sicut pellis lanea; at custos carcerū retinet lectulum, & stragulū, & quicquid boni damnatus in carcere habet, anteq̄ in confortariū ducatur, & beruarij, dū illum in cōfortatoriū ducunt, contineri nequeūt quin quicquid carpere pñt, carpant; carnifex verò residuū recolligit, & nō remanet disputatio inter eos. sed duntaxat inter spiculatorē,
377 & illos ad quos spectat sepelire iustitiatos. †Circa hanc sepulturā tandem pauca dicere, & memorare volo id, quod Cartar. d. cap. fi. n. 436. aduertit, ne in totū isti iustitiati denudentur, ne pudenda videatur, inhumanitatis, ac vituperij signū; Nā vt recenset Ammian. Marcellinus lib. 28. histor. fuit viuus exustus carnifex, qui super nudo spoliauerat duas mulieres de adulterio dānatas. Modò cadauera damnatorū cum licentia Iudicis sepeliri debent in loco sacro, postq̄ per sex horas saltē in loco iustitiæ permanserint, cap. quæsitū 13. q. 2. Gomes. de delict. cap. 14. n. 8. est tit. de cadauer. punitorū, vbi l. fi. dicit, q ea corpora tantū sepelienda sunt, quæ signū pœnitentiæ in morte ostenderunt, & ossa, & cineres eorum, qui combusti fuerunt pariter sepelienda; concedendaq; dicta cadauera cognatis petētibus, vt dicit tex. in l. 1. ff. de cadauer. punito. sed si ꝓpter assassinia, & famosa latrocinia aliqui iustitiati sint, eorū cadauera in frusta scindunt, appendenda ad loca delictorū, vel quandoq; Medicis traduntur ꝓ anatomia, præsertim vbi publica vniuersitatis studia vigent; & tunc vēter, & alia viscera sepeliri debent, si signū pœnitentiæ osten-
378 derūt, per supradicta †quāuis in dubio piū sit credere penituisse, Quo verò ad locū vbi sepeliendi sunt iustitiati, statur consuetudini, & Mantuæ est sepultura in Ecclesia propè carceres, in qua diebus festiuis

festiuis celebratur Missa,& sepeliuntur damnati, seu condemnati, sed quandoq; mos geritur suis petentibus sepeliri in proprijs Ecclesijs Patrochialibus, de iure autem cōmuni seruatur id, quod di-
379 cit l. 1.ff.de cadauer. punito. †Postq̃ capitaliter puniti sepulti sunt, suffragia pro eorũ animabus præstare spectat ad suos affines, & amicos,Iob. 19. ac Iudices pij curare debent, vt in Ecclesia carceratorũ,vbi corpora sepulta sunt, diuina officia ꝓ animabus defunctorum saltem semel in anno celebrentur,quia sancta est ,ac salubris cogitatio ꝓ defunctis exorare,vt à peccatis soluãtur, vt legitur 2.Machab. cap.12. si ergo sancta est cogitatio,q̃d erit actio?

De Extensione, & Restrictione.

380†
Voniam Iudices hodie,& Potestates terrarũ nullã habent aliã iurisdictionẽ,nisi quatenus à statutis eis tributa est,vt inquit Soc.cõs.275.In causa frũ, col.antepe.vers.Nã potestates Ciuitatũ,vo.1.quorum obseruantiã iurare in principio officij solent. vt in Auth.vt Iud sine quo suffr.ad fi.& in auth.de defen. §.interim. & per alia iura,q̃ adducit Put.de sindic.in verb.Iuramentũ.cap.1.& cũ tota vis cõsistat in ampliatione,&limitatione legis,& statutorũ,l. nõ solũ.§.qui primipilũ,de excu.tuto.ideoq; de extẽsione hic dissererere putaui,vt Iudices notã periurij ob inobseruantiã statutorũ non incurrant. At quid sit extẽsio,quid restrictio breuiter, & resolutiuẽ more practico ex infrascriptis clarè apparebit; & dicem⁹ statuta, quã restrictionẽ,& extẽsionẽ recipiant,ac qñ necesse sit scire pp pœnas imponẽdas,augendas,vel diminuẽdas, vt ferè per tot. hanc 4. par.tractauimus: sed primò de extensione dicamus.
381 †Statutorũ pœnalium,iuxta votum nostri tractatus,materia extensionis est vaga,sed difficilis; ampla,sed inextricabilis, & periculosa, quæ potius in actu practico declaratur à facto secuto, & à casu de-
382 ciso,quã à prolixo examine interpretũ legistarũ; † nimirũ si oĩum aliarũ interpretationum melior,ac tutior sit illa interpretatio statutorũ,q̃ à practica,& obseruantia recipitur, vt per Caualca. decis.6.
383 n.17.par.1. simili modo ď extẽsione dicimus,†quia interptatio,& extẽsio à pari ꝓcedũt,vt sentiũt Doc.in l.oẽs populi.ff.ď iust.&iur.& legalis dialectic⁹ Euerar.ĩ sua Cẽtu. in loc.34.a ratio leg.larg.ampl. & general.

& gñal.ad extensio. ipsius leg.cir. princ. De hac tñ materia practichistæ admodũ sobriè tractauerunt, vel nihil, aut parũ dixerunt, vt ē videre apud magnũ pract.criminalistarũ, Marſ.in §.aggredior, in sua pract. Foller. Blanc. & alios, & apud Nouos, Boss. Clar. Iodoc. Bonacoss. & similes, qui Bonacoss. super statu, in verb.extensio tandem di-
385 cit, † φ adhuc lis est sub Iudice an in pœnalibus fiat extensio. & Claud.ad Bertazol.in cons.164. 2.vo.lic.c.in fi.ait, rē hanc extensionis amplā esse, & multis tenebris inuolutam, absit (ait ille) vt velim hos tractatus extensionis in hunc librũ conuehere. & Io:Bapt.à sancta Seuer.in repet.d.l.oēs populi, dixit periculosum esse in materia extensionis aliquid firmare, & ipse (vt ingenuè fatear) hanc materiā dico esse magis difficilem, q̃ materia substitutionum; & φ quis posset facillimè in terminis errare, aut terminos cōfundere, vel saltem in longo discursu sibi contrariari. & quamuis sit tā vaga materia practicabilis, & quotidiana, nihilominus D.Decia.in suis tract.d delic. & D.Farinac.tā famosi criminalistæ, sicco pede pertrāsierunt, cũ sint viri practici hac nr̃a tempestate nemini secundi, & miror, φ de hac re nos alios minimè docuerint.
386 † Verũ ad antiquos conuertendo, nō me latet Saly.in l.2. C. de noxal.act. eleganter de extensione, & restrictione scripsisse. Crauet. de antiq.tēp, luculenter dixisse in 4 par.sect.1.n.146. & pariter Tiraq. in trac.cau.cessan.sub n.150.& seq.Saly.secutũ fuisse, sed ex professo tract.composuisse Cępol. de extensione, qui multos titulos fecit distinctè, & Mathel. æquè de interpretat. extens. non mediocriter scriptũ reliquisse, & latissimè Aret.in institu de iur.nat.gent.& ciuil. §. ius aũt, il 1.col.io. ver.quarto casu principali, vbi eleganter, & distinctè loquutus est in materia extensionis, & restrictionis, qui col. 13.
387 † cir.mediũ ait, φ hæc materia est multũ intricata, & non bene demōstrabilis: multos alios adducere possem, quod esset magis laboriosum, q̃ subtile, sat est indicasse illos, quos sequi conabor. Extensio aũt, sm̃ Euerar.in sua Centur.loc.à rat.leg. ampla, ad extensionē, ver. tertia distinctio. est per eandem rōnem, vel argumenta à simili, vel à verisimili includere in statuto, quod non est ibi expressum.
388 Qm̃ † verbũ extensio denotat motum (vt ita loquar) de loco ad locum, & oīs motus laborē inducit taliter, quòd est causa caloris, & sudoris sm̃ Arist.problem.2.sect.3 5.& 41.ideò labor erit cōiter im-
389 partitus inter me, & lectorē. † Et quia non pñt oēs casus, sigillatim in lege, vel statuto compræhendi.l.non pñt, cũ l.seq. ff de leg. & plura

plura sunt negotia, q̃ vocabula. l. natura. ff de pſcr. verb. hîc eſt quòd introducta fuit extenſio, vt inquit Cępol. eo. tract. tit. q̃ fuit cau. in-
390 troducen. extenſionis. circ. princ. † & ait, extenſioné primò fundari ſuper æquitate, ſecundò ſuper rõne, tertiò ſuper veriſimili mente diſponentis; & in ijs tribus pſertim verſari, concurrentibus ſemper ijs duabus finalibus cauſis, nempè fauor Reip. & vtilitas animę.
Extenſionis igr̃ inuento fundamento, ſuper edificandũ eſt cũ lapidib' argumentorũ, & verba legum, aut ſtatutorũ, quæ deſeruiunt intentioni, tanq̃ calcem extendemus de caſu expreſſo ad non expreſſum, & Euerar. tanq̃ magnus argumentorum opifex, in ſua centur. p tot. nobis lapides, & loca ſubminiſtrabit, vbi in loc. cit. à ratione leg. ampla, ponit caſus 14. quibus fit extenſio, ſed hi pcipui ſunt; primus pro ſalute animæ, ſecundus vbi tollit̃, aut mitigat̃ pœna; terti' vbi ſubeſt eadẽ æquitatis ratio; quartus vbi qualitas perſonæ id patiat̃, vel mereatur. glo. ord. in c. ſciant cuncti, in fi. de elect. & quintus qñ ſtatutum, ſeu diſpoſitio eluſoria, & fruſtatoria redderetur ſine extẽſione, de quibus oĩbus latè ĩ per diſcurſum. & in l. ſi ptor. §. ff. de Iudic. & §. 1. in Auth. de equal. Dot. & ex quibus cauſis fit extenſio, p eaſdẽ rationes, & cauſas fieri debet reſtrictio. glo. ord. in clem fi. de reſcr. l. ſi verò. §. de viro, vbi latiſſimè Imol. ff. ſolut. matr. latè Euer. in loc. ab. abſurdo. lit. A. fo. 54. & in loc. 35. fo. 121. lit. C. & F.
Ipſe verò in hoc nr̃o tract. in q̃pluribus locis de extẽſione in actu practico tetigi, pcipuè in 3. & in hac 4. par. in materia pœnarum, tñ adhuc non contentus his quaſdã conſiderationes ocij fugiendi cauſa, breuiter, & abſq; diſputatione, ſed reſolutiuè, vt prædixi, inferere volui ex allegatis Authoribus, & authoritatibus recollectas, ſaltem pro tyronibus. Ommiſſis igitur extenſionibus, q̃ fieri põt in cõtractibus, vltimis voluntatibus, & priuilegijs, quia ad rem nr̃am non faciunt, & de reſcriptis quædã tetigi s̃. & ĩ per diſcurſum, & am-
392 plectendo materiã nr̃am criminalẽ; † Dico φ ſtatutorũ extenſio eſt duplex, actiua ſcilicet, & paſſiua; actiua non recipit, ſed alteri influit; paſſiua verò non influit, ſed ab alio recipit informari, vt ait Bal. in d. l. oẽs populi. col. 14. de iuſt. & iur. verſ. Itẽ quæro quod illud ius, vbi dicit φ ius cõmu. non influit in ipſo ſtatuto, ſed ipſi rej
393 ſtatutæ, ſeu diſpoſitæ; † Et actiua extenſio dicitur qñ diſpoſitio in caſu expreſſo extẽditur ad caſus non expreſſos, diuerſos, ſed nõ contrarios. ſm̃ Bar. in d. l. oẽs populi. & alios iux. theor. Cępol. d. tract. q̃ fit extenſio, n. 2. per tex. l. vbi repugnantia, de reg. iur. vbi Dec. nu 2.
& 3.

394 & 3 & datur exemplū. †Statutum mandans occisorē puniri, extenditur ad mandantē, sub n.138.cū mult.seq.p.3.& in repertor. in verb.occisi. quāuis de mandante nil dicatur, quia est par ratio agentium, & mandantium, n.165.p.5. maximè quando per ius commune de casu non expresso nihil dispositum est; vt in l.de quibus, de leg. & ista appellatur actiua extensio.

395 †Statutorum aūt passiua extensio est, qñ leges ad statuta se extendunt, tunc dicimus statuta recipere extensionē, seu interpretationē passiuā à lege, nam statuta eandē dispositionem legū loquentium de materia statutorū, & omnia iura, & regulæ ipsarum legum extenduntur ad statuta, tā in substantia, q̄ in qualitatibus, & eorū additionibus. vt per Euerar.d.loc.à rat.leg.larg.&c. fo.131.lit.D.sicut ēt in

396 accessorijs, sm Crauet.de antiqui.tēp.4.par.n.36.†& qñ ius antiquum ponit vnā regulam, ista regula extenditur ēt ad ius nouum correctoriū veteris, l.1.§.vbi Bar.ad leg.falc.& ideo qñ vna lex recipit interpretationē ab altera, vel vnum statutū declarat aliud, tunc passiua dicitur esse interpretatio, & declaratio. Ang Aret.in d.§. ius autem, col.10.d.ver.Quarto casu.Euerar.fo.131.lit.c.vers.Quinto.

397 †Sed hæc extēsio non procedit quando lex, aut statutum esset correctum, glo.in c.de multa, in fi.glos.magnæ.de pben.& ĩ latiūs dicā. multò minus procederet si lex per non vsum sublata esset, & si derogatum esset iuri antiquo per ius nouum, cū clausulis, non obstantibus. At propijus materiæ nr̄æ criminali accedendo, q̄dam exempla tradā in proposito extensionis passiuæ, licēt aliquā possent pati diffi-

398 cultatem penès eos, qui subtili sunt ingenio;† quoniam (vt dici solet) exempla duntaxat declarant, sed non semper decidunt.

399 †Primum exemplū; statuto veteri cauet, q̄ mandas, & mandatarii eadē pœna puniant, at in statuto nouo simplr̄ dicitur, q̄ delinquens puniatur p tali delicto, tali pœna; certè hoc nouū recipit interpretationem, & extensionem passiuam à veteri, scilicet q̄ eadem pœna puniatur mandans, sic videtur tenere Saly. in d.l.2. nu.29. in fi. C.de noxal.act. vel dic vt sequitur.

Secundū exēplum, sunt duo statuta vetera, quorum vnum punit mandantē in pœnam centum, aliud punit mandatarium minori pœna, puta in quinquaginta, vel ècontra; Statutum aūt nouum dicit, q̄ mandans, & mandatarius pro eodem delicto æquè puniantur, tunc illud recipit interpretationē respectiuè ab illis duobus antiquis, vt quilibet suam pœnā pati debeat iuxta formā dictorū statutorum;

Secus

Secus si statutū nouum diceret, ꝙ mandans, & mandatarius æquali pœna puniantur, quia corrigeret differentiam, q̄ faciunt antiqua.
400 †Sed hic insurgit noua dubitatio, si in nouo statuto corrigente illa duo vetera, non sit pœna certa adiecta, an attendatur minor pena de dictis statutis veteribus, & dico ꝙ si delictum est aggrauatum à qualitate atroci, maior pœna est attendenda, minor verò si non aggrauetur; sm̄ ea, quæ s̄ dixi n. 210. p. 3. & n. 36. hac 4. par. & alibi.
401 † Nā in atrocissimis delictis fit interpretatio in deteriorē partem; vt per Abb. in c. at si clerici, in vltimis verbis principij. de iudic.

Tertiū exemplum est si statutum vetus dicit, ꝙ vulnerans debeat condemnari in pœnā decem librarū pro quolibet vulnere, & per statutum nouū imponatur eadem pœna vulneranti, certè dicta pœna debet multiplicari ꝓ numero vulnerum iuxta statutū vetus per
402 supradicta; & hic attende † quòd p si statutū vetus fuit obseruatum ꝙ plura vulnera vnico ictu illata, puta cū bidente, aut tridente simul pro vno vulnere cōputentur, vtiq; statutum nouum hanc eandem interpretationem recipit. dixi sup. n. 150. p. 4. Clar. §. fi. q. 84. vers. scias. & vers. Hæc autem omnia.

Quartū adduco exēplum; Statutum vetus prohibet delationem armorum, & excipit quosdā casus, de quibus dixi n. 226. & 227. p.
403 1. & vid. Guid. Pap. q. 437. in constitu. Regn. † vbi ponit xx. casus, quibus licet arma deferre, aut statutū excipit quædam arma, statutū verò nouū maiorē pœnā imponens statuti veteris, ꝓhibet simplr arma portare, absq; aliqua reseruatione, hoc nouum recipit interꝑtationē passiuā à veteri, & extenditur ad casus exceptuatos, vt s̄.
404 †Quintum addo exemplū; extat Mantuæ statutū sub rubr. de homicid. & tres ponit differentias, nempè homicidij dolosi, culposi, & fortuiti, & pariter pœnā vnicuiq; indicit, iux. eorum qualitatem. Pone modò, ꝙ statutum nouū, seu proclama Principis, iubeat homicidam capite puniri, & sua bona confiscari, certè hæc noua dispositio recipit passiuā extensionem à statuto veteri, videl. si homicidium dolose factum sit, secus si culpa, vel ad necessariam defensam sequutū sit, aut fortuito casu per Clar. in §. homicidium. vbi plures casus ponit. Idē esset dicendum qn̄ vetus statutum magis puniret delictū patratū appensatè, seu dedita opera, & sanguine refrigescente. vid.
406 etiam Clar. § fi. q. 82. †Si verò statutum vteretur huiusmodi verbis, puta quicunq; occiderit quouis modo, vel causa, siue qualitercūq; decapitetur, tunc non recipit passiuā extēsionem, nec attendi

distin-

distinctio, de qua supra in statuto veteri. Saly. in d. l. 2. n. 9. & 10. C. d.
407 nox. act. † Et statutū nouum qđ recipit declarationē à veteri, dicitur extēsio reciproca, & idē quando vetus corrigitur per nouū,
408 vel nouū extenditur per vetus; est verū q illa extensio, quæ fit de termino † quo ad terminū ad quem, dr directa; sed illa quæ fit à termino ad quē ad terminū à quo, potest appellari obliqua, sm nostros legales terminos, & modum dicendi. att. eorū, quæ trad. Doct. in l.
409 Centurio. ff. de vulg. & pupil. sic de fluxu maris ad fluxum eūdo, & redeundo ad terminos, qui preterijt hoc anno 1601. Venetijs: & de ijs duobus extremis loquitur magistra Fr Cępol. tit. 1. đ extēs. p to.
410 † Rursus quo ad actiuam extensionem etiam dicere possumus fieri de minori ad maius ex tribus regulis principaliter, eo loci trad.
411 ab Euerar. † Prima est, cui licet quod est plus, ergo multò magis quod est minus. c. cui licet. de reg. iur. in 6. cū simil. ubi Dyn. exēplificat q si licet occidere adulterum, multò magis licebit illum vulnerare, & sic locū habet in statutis permissiuis. est tex. in l. nec in ea. §. ius occidendi. cū ibi not. per Bar. ff. ad leg. Iul. de Adult.

Itē habet ēt locum in statutis prohibitiuis, puta in delictis, & eorum pœnis; nā si statutum punit delictum attentatū, quantò magis cōsumatum. tex. est in l. si quis non dicā. cum glo. C. de Episc. & cler. vbi Bal. not. 2. sed limitationes videri pñt apud eundem Euerar. d.
412 loc. à minori 65. † Secunda reg. est, si de quo minus videtur inesse, & inest, ergo de quo magis. c. cū in cunctis. cū glos. de elect.
413 † Tertia reg. est, ppter quod vnū, quodq; tale, & illud magis, de quibus per Doct. in auth. multò magis, C. de sacr. sanc. Eccles. vbi Bal. & Castren. vnde si delinquens fugiens ad Eccl'am sacratā est tutus, quātò magis si fugiat ad Sacerdotē qđ fert sacratissimū Corp. D. N. Iesu Christi, puta ad infirmū, sic Io. And. in c. sanè. de celebr. Missar.
414 † Statuta pariter recipiunt extensionē à simili, vt in l. illud. ad leg. Aquil. Doct. in l. de quibus. ff. de leg. & habet locum extensio qđ statutū non est contra ius cōe. Gand. de malef. in rubr. de rebus nō exper. n. 5. Item qđ duo à lege, vel Canone equiparantur, quo ad oĩa (non pro parte tm) circa materiam, de qua agitur, tunc statuta, & disposita in vno, extendunt ad alterum, ēt in exorbitantibus à iure cōi. glo ord. in c. si postq̃, in fi. de elect. in 6. itē in pœnalibus, vt per Bal. in d. l. si quis non dicā. C. de Episc. & cler. Aret. d. §. ius aūt. col. 11 ver. tertio fallit. Institu. de iur. nat. gent. & c de supradis tñ latiùs in-
415 fra dicemus. † Statuto cauetur q percutiens in gula, puniat

grauí

graui pœna; idē locum habebit si in pulsu, aut in mamilla sinistra, & hoc argumentū appellatur de loco ad locum personaliter: exemplū verò de loco ad locū realiter, est delinquere in domo, vel in porticu domus, & facit ad statutū de rapto puellæ. vid. Bal. in d. l. si quis non
416 dicā. & facit ad statutum, ꝙ si quis percusserit aliquem in platea, grauiùs puniatur; idē intelligendum est si percusserit in palatio puta D. Prætoris. vid. Alber. in 2. par. statu. q. 208. Aug. ad Ang. in ver. fecit
418 insultum. † Itē statuta extenduntur de persona ad personam permissiuè, & ꝓhibitiuè, vt si statutum permittat bānitos offendi, & ꝓmittit premiū, multò magis illud capienti dandum est, de quo di-
419 xi in 1. par. n. 122. & seq. † Pariter statutū prohibens delatronē armorum, cōpræhendit ēt mulieres, vt est statutū prohibens de nocte ire sine lumine. Hinc declaratur statutū Mantuæ, ꝙ plures non possint ire sine lumine post sonum Cāpanæ, nisi quatuor ad plus simul cum vno lumine, quia si quatuor homines habeant secum mulierē, videntur contrauenisse; conferunt dicta per Dec. in l. fœminæ. n.
420 87. & 88. de reg. iur. † idē si cum armis mulierem inferat, quia ligatur statuto, vt trad. Doct. in l. si cōstante. ff. solut. matr. Verū ad hunc propositum esset tractandum an, & qn masculinum concipiat fœmininum; tamen paulò inferiùs de hac re tractabimus. Sequendo igitur materiam extensionis de persona ad personam, dico ꝙ regulr
421 † Statutum de Monacis habet locum in Monialibus, Dec. d. l. fœminæ. n. 87. intellige qn dispositio congruit vtriq; sexui, & militat
422 eadem ratio in vtroq;. † Statutum ēt puniens milites portantes arma certo tpe, multò magis extenditur ad non milites, ad quoduis genus armorum, ēt sub lata significatione. l. armorum. ff. de verb. sig. & in te per. armorum appellat. vid. Alber. de statu. p. 2. & comprehendit etiam rusticos minores, & mulieres.

Et si statutum punit mulieres, multò magis masculos, minores, rusticos, & ignaros, quia si vnus æquiparatorū cōpræhensus est in regula absq; taxatiua, oēs æquè cōpræhenduntur, quia expressum est loco demōstrationis. vid. omninò Dec. in l. 1. cir. fi. de reg. iur. cùm ibi
423 per eum adduc. vi. Saly. in l. de crimine C. qui accus. nō poss. † Nam regula ꝙ inclusio vnius sit exclusio alterius, de qua in l. an ita ꝑtor. de iud. l. ait prætor. §. sed quod, de minor. non habet locum qn inclusum est demōstrationis, seu exēpli gratia. l. damni. la 2. in fi. ff. de damn. infe. vid. Bal. in d. l. si quis non dicā. C. de Episc. & Cler. facit l. quæ dubitationis, de reg. iur. & q̄ s̄ dicta sunt in ver. statuta pariter.

Extensio

424 † Extensio quoq; fit à minoribus ad furiosos, vel mente captos: A seruo ad Monacũ: A liberto ad Vasallum, Euerar. in centur. A filio ad Generũ, vt per Aret. d. §. Ius aũt, col. 13. De persona priuilegiata ad priuilegium. vlz. A fisco ad Eccl'am: A milite ad Ecclesiam: A pupillo ad rẽ publicã: A minoribus ad Eccl'am, vel ad piam cãm, vel ad pia loca, Euerar. de centu.

425 † Itẽ statuta extenduntur de persona ad tp̃s, Bal. in l. conuenticulã. C. de Episc. & Cler. alios, & alia iura adducit Euerar. de cẽtu. loc. 37.

426 † Itẽ de persona ad res, & è contra, Euerar. loc. 38. exemplũ, si statutũ mandat, q̃ fiat cõpromissum de oĩbus rebus in duas, aut tres personas, certum est q̃ laudum ab vno solo proferri non põt; arg. l. fi. ff. pro donat. Similiter oẽs simul non pñt proferre laudum super vna re tm̃, sed super omnibus. l. si per plures. ff. de liber. & posthu. & hic

427 † nota, q̃ statutum arctans litigantes ad compromissum, dicitur odiosum, sm̃ Blanc. de compromiss. q. 1. n. 4 ergo non extendendum.

428 † Itẽ fit extensio de re ad tp̃s modo suprad. Euerar. loc. 39. Doct. in l. Miles. ff. de Testa. sed fit ibi magis restrictio, q̃ extensio; nã colligitur q̃ si non fit remissio mercedis ꝓ parte propter sterilitatẽ, nec fieri debet propter bellum, vt dicit Ias. in l. 1 C. de iur. emphi.

429 † Itẽ argumentatur ẽt de tpe ad locũ, nam si quid prohibetur fieri tpe feriato in honorẽ Dei, pariter intelligitur prohibitũ in domib',

430 & ędibus sacris sic. Bart. in l. actus. C. de fer. † simili modo de iure cõi sicut suspectus verè de fuga potest capi ẽt tẽpore prohibito, vtique ẽt capi poterit in locis prohibitis, Doct. in l. plerią;. ff. de in ius voc. vid. in 2. par. huius tract. per tot. & pariter dicimus si suspectus de fuga põt capi in locis ꝓhibitis, ita ẽt à persona incompetenti, arguendo de loco ad personã, vt per Caccialup. trac. de debitore suspecto de fuga, q. 4. n. 1. 2. & 3. vbi hoc casu ait, non posse agi de incõpetentia, vide ad hoc quæ supra dixi sub n. 324. vers. Hic tamen casum, & quæ hic sequuntur;

431 † Itẽ argumentatur de persona ad locũ, vt per eundem Euerar. loc. 41. & est materia l. 1. §. ostilius. ff. ne quis eũ, qui in ius. voc. est, nam sicuti punitur eximens captũ è manibus familiæ, idem immò multò magis puniendus erit si eximatur è carceribus, vt dixi in 2. part. si eximatur eo quòd captus fuit indebitè, vel in loco, in quo capi non potuit, eximens pœnam non incurrit, vt latissimè in d. 2. par. per tot. Ast caueant eximentes, quia ꝓ consuetudine impunes quouis modo nõ euadent, vid. Plat. edit. de lic. c. 38. n. 6. cum seq.

Argu-

432 † Argumentatur quoq; de tẽpore ad tps,& à tempore pręterito ad futurũ.tex.est in c.semel malus.vbi Dyn.de reg. iur. in 6. vnde qui vno tẽpore fuit malus,in futurum malus p̃sumitur,p̃sertim in eodẽ gñe mali. Marf.in prac.§.Diligẽter.n.113.dixi in prac de test.n.101. par.1.& ibi n.102. fallentiã co.approb.deduxi. Idem dr̃ de periuro, qui in vno periurus super oĩbus est periurus,vt in d.prac.de test. n. 63.par.3.fo.109.& 110.declara vt ibi. Idẽ de contumace, & calumniatore,de quib⁹ dixi in hoc trac par.5.n.276.277.& 279.& de hoc arg.perEuerar.loc.42.quodq; non ꝓcedat in correctorijs,& pęnalibus;vt per Bertaz.cons.345.vo.2.cons.63.n.22.vo.1. Sed Aret. in d.§.ius aũt.col.16.vers.Quæro an statutũ.institu.de iur. nat.

433 † Alio modo argumentatur de præterito ad præteritũ; nam si quis minatus sit velle occidere aliquẽ,& ita occisus reperitur, sed ignoratur à quo,tunc præsumptio est contra minantẽ; vt dixi in 3.par. n.126.& vi.omninò Sfor.Od.de restitu.in integ.q.7.n.102.cũ plur. seq.facit Spec.de præsump.vers.sed pone.pulchrè Gand. de malef. Rubr.de aliqui.quæstio.sub n.14.

434 † Tertio modo argumentatur de p̃terito,ad tempus præsens,habile,& verisimile,& circa hoc Euerar.d.loc.42.tradit decẽ prædicamenta,scilicet,Substãtia,quantitas,qualitas,relatio,vbi, quando, actio, passio,situs, & habitus.

1. De pręditamento substãtiæ datur exẽplum,vt quod olim fuit,hodie p̃sumitur esse,de quo s̃ dixi. 2. De prædicamento quantitatis, quantũ olim fuit,tantũ nunc esse præsumitur. 3.De prædic. Qualitatis, nam qualis quisq; fuit,talis esse hodie creditur,nisi cõuertat̃. 4. De prædic.Relationis, si filius,ergo habuit p̃rem,si pater, ergo filios habet; & si filius,ergo hr̃s. 5. De prædic. Vbi,ꝙ vbi quis erat solitus stare,& nunc adesse præsumitur. 6.De prædic Quando, dici potest qñ eram pauper,humilis erã,&quia adhuc pauper sum, vtiq; humilis esse p̃sumor. 7.De prædic.Actio, dicitur qui iam erat bilio sus,hodie non caret iracundia,& qui citò omnia agebat,similiter hodie citò agere creditur. 8.De prædic.Passio,qui olim erat amic⁹, vel inimicus,& nunc talis præsumitur. 9.De prædic.Situs,si iã palludes terminatæ fuere,& nunc adesse terminos credendũ est, & qui contrarium dicit probare debet. 10.De vltimo prædic. Habit⁹,qui olim habuit possessionem,pariter hodie in possessione stare credit̃.

Et ad p̃dicta vi eũdẽ Euer ibidẽ,q plures distinctiones,& declarationes tradit,vbi tãdẽ dicit ꝙ in omnibus supradictis decẽ p̃dicamẽtis p̃ot

contrariũ ꝓbari, sed in hac materia p̃sum. recurrẽdũ est ad Alciat. & Menoc. in eorum trac. de p̃sumpt. nolo enim sup ijs vlterius insistere.

435 †Statuta tandem extenduntur de casu ad casum, vt si statutum punit temere ingredientẽ in alienam possessionem, pariter locum habebit si quis ingrediatur etiã cum decreto Iudicis inualido; de quo vid. Bar. in l. iustè possidet, n. 4. ff. de acq. poss. vbi testatur de eo.

436 †Aliud exẽplum, si statutum punit portantẽ arma post secundã horã noctis, vtiq; locũ habebit in nocte sextæ feriæ, qua Christi D. N. passio recollit, vt in die Veneris sancti, quãuis cãpana non pulsetur ex cõsuetudine contra Alber. in 2. par. statu. q. 7. interp̃tatũ est, Clar. in §. fi. q. 82. vers. statutũ vj. & vi. Euer. in loc. 63. ab usitato, fo. 201. lit. A.

437 †Extensio autẽ de casu vero ad casum fictum regulariter non fit, vi. Cepol. eo. tract. & Doc. in l. si quis pro emptore, vbi Maphe. sub n. 69. ff.

439 de vsucap. & sub n. 120. †ubi tenet extensionẽ passiuã locum habere qñ fictioni locus est, facit tex. in l. semper qui non ꝓhibet, vt dixi in hac. 4 par. sub n. 186. vi. Nauar. in c. non inferẽda 23. q. 3 & in Manual. c. 24. & ẽt de illo, cuius contemplatione delictũ factũ est, & ratum habuit, vt dixi in materia supradicta, idẽ nunc de illo, q laudauit amicum de delicto, qui sine cõsilio laudantis facturus nõ erat illud delictum; Ad hæc vide Gand. de Malef. in rubr. de aliquib. quæst. sub n. 7. & in terminis Ang. cons. 22. quamuis Ang. de Aret. in §. duplum, institut. de act. col. 3. ver. ex ijs dicat quòd illa distinctio an alias esset facturus, non habet locum in ijs, quæ sonant in vitium, per l. 1. §. qui incidit ad Turpill. vbi Bart.

440 †Ex hoc infertur ꝙ ille, qui exhibet scripturam iniuriosam in iudicio, non excusatur sub p̃textu ignorantiæ, vel credentiæ, nã tenebatur priùs certiorari. l. Iulianus, in princ. & §. quid tamen. ff. de act. empt. pulchrè Bertazol. cons. 390. n. 15. fo. 165. vo. 2.

Tandẽ fit extensio de casu ad casum, vt p Euerar. in d. centu. vbi quã plura vt ĩ enumerantur arg. De feudo ad emphyteosim, & ẽ contra: De cõmodato ad p̃cariũ: De legatis ad fideicõmissa: De falcidia ad Trebell. De vltimis volunt. ad iudicia, & ẽcõtra; De cõtractibus ad vltimas voluntates, & ẽ cõtra: A dispositione vltimarũ volunt. ad rescrip. motu ꝓprio: De contractibus ad quasi contractus: De contractu ad distractũ: De contractu ad delicta: De libertate ad ipsam cãm: De alimentis ad ipsam cãm, & ẽcontra. De dote ad piã cãm. De alimentis ad dotẽ, & ẽcontra: A sñtia ad testamentũ: A sententia ad libellũ: A tributo ad decimas: A toto ad partẽ: A pacto ad legem,

legẽ, statutũ, vel consuetudinẽ: A matrimonio carnali ad spirituale.
441 †Item statutũ à contrario sensu recipit extensionem quãuis casus, qui à cõtrario sensu venit, non sit ab alio statuto, vel à iure cõi decisus, vt cõcludit Bar. in d. l. oẽs populi, & latè de hoc arg. Euer. loc. 26
442 †Extensio tñ tã actiua, q̃ passiua, non habet locũ in limitatis, videl. in iurisdictione, in mandato ꝓcurę, & huiusmodi. l. diligenter. C. de ꝓcur. Sebast. Maphe. in d. repet. l. si is, qui ꝓ emptore, sub n. 54. fo. 34. & sub n. 89. fo. 59. ff. de vsucap. Simil'r non habet locũ in dispositionibus, q̃ sapiunt impietatẽ, secus in ijs, in quibus iura correctoria pñt extendi. Aret. d. §. Ius aũt. col. 11. vers. secundo casu. & dicit ꝙ etiam qñ iura in correctorijs extendi non pñt, tunc à maioritate rationis in limitatis non pœnalibus fit extensio, at quãdo limitatio est fauorabilis, vel pia, tunc fit extẽsio nisi redundaret contra alium casũ æquè fauorabilẽ, & piũ. §. sed hoc de p̄senti. ĩ Auth. de san. Epis. Sed vt clarior reddatur materia ista extẽsionis, quasdas regulas hic subnectem⁹, ex qbus ad cognitionẽ practicę facili⁹ ꝑuenire possim⁹.
443 †Prima reg. est ꝙ verba statuti sunt attendenda, qñ illa deseruiunt intentioni, & dispositioni statuentium. vulg. l. non aliter, de leg. 3. & 22. q. 5. humanæ, tex. in l. intelligentia. de ver. sign. tex. & Doct. in l. conuenticulã C. de Episc. & cler. & in l. in conditionibus primũ iun cta. l. pꝰ seuerinam. ff. de cond. & demõstrat. Bar. Bal. & alij in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Fely. magistraliter. & alij Cano. in princ. compil. Gregor. Cępol. in propos. d. trac. de extensio. tit. 2. sub n. 118. cum seq. & hoc siue mens sit expressa, siue non; Quinimò etiã in dubio est inherendum verbis, & regulæ, vt in l 3. C. de lib. præter. Doc. in l. maximũ vitium. C. de testa. declara in casu vero, & non ficto Cępol. cons. 14. n. 34. & hanc reg. ponit Soc. reg. 536. & 806. vbi dat
444 limit. ad quam breuitatis gratia te remitto. †Sed hoc vnum est, ꝙ quotiescunq; verba non conueniunt mẽti disponentis, vel attenta eorũ proprietate absurdum nasceretur, vel iuxta corticẽ verborũ elusoria, aut frustatoria dispositio redderetur, tunc receditur à ꝓprietate verborũ, immò (vt dispositio valeat) impropriantur verba. l. sceuola. ad Trebell. l. Titia. §. Lucius. de leg. secundo, cum simil.
445 & no. ẽt ꝙ verba statuti intelligenda sunt secundũ cõmu. vsũ loquẽdi in p̄ria statuti. l. cũ delanionis. §. asinã. ff. de fun. instruc. vid. in reper. in verb. Cõmunis vsus loquendi; & ad hunc ꝓpos. vi. Bonacoss. in suis quæst. crim. in vers. Verbum. At quoniam omnis vis consistit in interpretatione verborum, sequitur alia reg. secunda.

446† Secundo reg. est, ꝙ masculinum concipit fœmininũ, etiam in materia statutorũ, omissa quid in contractibus vltimis voluntatibus, sntijs, priuilegijs, & curis; & hæc reg. probatur in l. 1. vbi Doc. d. ver. sig. Alber. in q. ad statutũ, q. 6. sub n. 59. Gomes. Reg. Cancell. De infirmis resignantibus, q. 6. pag. 74. Dec. in l. fœminæ, n. 102. cũ seq. de reg. iur. Gabr. co. concl. tit. de verb. sig. concl. 6. n. 2. & seq. Soc. reg. 312. & oẽs commu. hanc reg. affirmant, quia nõ est dare differentiã sex⁹. per l. maximũ vitium. C. de liber. præter cũ concor. sic sentit Gand. d. malef. rubr. de aliq. q̃stio. var. in malef. sub n. 5. & mulieres sunt ligatæ statutis sicut masculi, nisi expressè reperiant exceptæ; vt inquit Bal. in l. ne passim. C. de iur. & fac. ignor. ita tenet Odof. & Doc. ait quid circa consuetudinem Roch. in tract. consuetu. sect. 9. n. 32.

449† Verba aũt vniuersalia, quibus masculinum concipit fœmininum, sunt hæc, si quis: quisquis: quicunq; : vel nullus: de quibus p Gãd. d. rubr. sub n. 5. & per Bar. in l. 1. ff. de ver. sig. & in l. si quis in tantã. C. vnde vi. & per alia iura adduc. per Gabriel. d. tit. de verb. sig. cõclus. 6. sub n. 46. & 47. cum mult. seq. vsque ad fin.

Hæc tñ regula vt locum habeat, requirit, vt eadẽ ratio, & congruentia, ac aptitudo militet tam in fœmina, q̃ in masculo, tàm actiuè, q̃ passiuè, (intellige sanè) & sic data habilitare, & cõpatibilitate vtriusq; sexus. sm̃ Bar. in l. 1. in fi. ff. de pecul. Bal. in l. in multis. ff de stat. homi. & ita declarant supradicti Doc. co. sed an id procedat in l. magistratibus. vid. Gand. d. rubr. de aliq. q. sub n. 6. vbi concludit, quòd non in materia legis municipalis, & ad prædicta Dec. in d. l. fœminæ, sub num. 112. alleg. plura iura, & præcipuè tex. in l. quisquis. C. ad leg. iul. Maiest.

451† Hinc est, ꝙ statutum contra bannitos, non habet locũ contra bãnitas, sm̃ Plot. in l. si quando. n. 862. C. vnde vi. ubi multa in propos. dicit, & tandẽ declaratur supradictã reg non habere locum in oibus illis casibus, in quibus fœminæ reputantur inhabiles sua aptè natura. Dec. & post eũ Cagnol. in d. l. fœminæ, & per Gand. d. rubr. de aliq.

451 quæstio. sub n. 5. † vbi ait, ꝙ immunitas concessa à lege, seu à Principe alicui, & suo gñi, ac posteris suis, non extenditur ad mulieres.

Modò in pœnalibus, & odiosis masculinũ concipit fœmininũ, vbi est eadẽ ratio, & simul cõcurrunt alia s̃dicta. vt p Bar. & Doc. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omn. iud. & esse magis co-op. testatur Gabr. d. conclus. 6. n. 5. & Dec. in d. l. fœminæ. sub n. 110. cum ibi per eum adduc. quod declaratur esse verũ qñ odium non venit principalis,

sed

ſed in conſequentiã, & fauor publicus eſt cauſa finalis. n.1 11. & 112.& qñ odium nõ eſt irrationabile; per Gabr.d.concl.6.vbi dicit ꝙ materia continẽs odium, põt congruere tam fœminæ, q̃ maſculo. Dec.d.l.n.112.verſ.ſecundo.& n.113.ponit exemplum, quòd

453 †Statutum contra fugientẽ è carcere habet locũ in muliere fugitiua.per tex.in l.quicũq;.vbi Doc.C.de ſer.fug. Gabr. d.concl.6. ſub n.26.verſ.contrariũ.cum ibi p eum adduc.& n.34.ait,magis co. op. eſſe quòd in pęnalibus odioſis maſculinum concipiat fœmininum, concurrẽtibus ſupradictis conſiderationibus; ſed an hoc vtiq; ꝓcedat in materia correctoria, ſupradicti Doct. firmant commun. ꝙ ſic. per glo.in l.Gallus.vbi repeten.ff.de lib.& poſthu. & per Doct. vbi s̃.n.114. & Gabriel.d.concl.6.n.23.de ver.ſig.quæ op. com. eſt, licèt habeat multos aduerſarios, quos enumerat Gabriel. d.cõcl.6. n.23. ſumendo tñ correctionẽ principaliter pro regula, & non pro limitatione,& in bonam, & laudabilem partem.

454 †In materia aũt exorbitanti,maſculinũ non concipit fęmininũ,qñ ſub noĩe præciſo maſculinitatis,& nõ ſub noĩe cõi,vt ſunt verba ꝓdicta,quiſquis,quicunq;,& huiuſmodi,vt inquit Dec.d.l. fœminæ.

455 ſub n.117.& dat tria exẽpla. †Primũ ſtatuto cauetur ꝙ filij bãnitorum de ciuitate expellantur,hoc ſtatutum dr̃ exorbitans, cũ filij pro pr̃e patiantur exilium,vt ĩ in propria materia exorbitanti, & ideo ſtatutũ non extẽditur ad filias.vid.s̃.in ver.Pater pro filio,& ècontra,quãuis de proprjetate verbi fœminę veniãt appell. filiorũ.

456 †Secundũ exẽplum eſt,ꝙ ſtatutum contra adulterũ non habet locum in adultera;vt not.Bal.in conſ.6.incip.Factũ tale eſt.lib.5.in fi.

457 vid.Gramat.deciſ.31. †Tertiũ exẽplum; ſtatutum loquẽs in bãnito,non habet locum in bamnita.ſm̃ Plot. loco ſuperiùs citato, Rõ autẽ finalis eſt vt Prouincia expurgetur malis hoĩbus, quæ ceſſat in fęminis.vi.Dec.in d.l.fœminæ.n.78.vbi in fortioribus loquit̃. Sed hic attende ꝙ in materia receptationis bãnitorũ eandẽ pœnã incurrit receptãs bamnitã,q̃ ſi receptaret bãnitũ,quia ſubeſt eadẽ ratio.l.illud.ff.ad leg.Aquil.& dixi n.39.& 43.in hac 4.par.†Fœminę

458 verò receptantes bãnitos,pœna extraordinaria tenẽtur,cũ nõ ſint expreſsè cõpræhenſæ in ſtatuto; vid.D.Menoc. de arb. caſ.348.

459 †Tertia reg.principalis eſt,ꝙ regulariter in ꝓhibitis à iure,vt sũt omnia delicta,tam in omittendo, quã in cõmittendo, ſtatuta ligãt forenſes;vt n.284.par.3.& eſt co.op.de qua p Bar.& alios,in d.l.oẽs populi.ff.de iuſt.& iur.ẽt in l.cũctos populos.C.de ſum.tri.& fid.cat.

ſub n.21. quãuis Iaſ.ibi videatur aduerſarius; quinimò ẽt forenſis ligatur ſtatutis ꝓhibentibus ea,q̃ de ſe non ſunt delicta, ſed ſunt actus indifferentes,intellige qñ tales ꝓhibitiones à cõiter accidentibus fieri ſolent in illa Prouincia,vt in Lõbardia,quæ à diuerſis Dñis dñatur. ſic ſentit Bar.in d.l cunctos populos.ſub n.21.& eſſe co.oppteſtatur Clar §.fi.q.85.verſ.ſed quid ſi delictũ. & alleg. Cor. in conſ. 64.in fi.lib.1.dicentẽ oẽs in hoc concordare; videl.q́ in ijs forenſes non valeãt ſe excuſare ꝑtextu ignorantiæ, quia dñr in ſupina ignorantia, & tandẽ concludit Clar.vbi ſ. multũ tribuendũ eſſe arbitrio Iudicis,& re vera pœnam arbitrariã effugere non pñt: Nam ꝓpter Prouinciæ conſuetudinẽ,forenſis eſt ſaltẽ implicitè in culpa. l. 1. §. ad beſtias.ff.de pœn. & ita tenet Bal.in l.de quibus.ff.de leg. refert, & ſequitur Petr.Ro.tract.de conſuetu.n.73.& 74. & n.102. exemplificando in prohibitione delationis armorũ,in sfroſatione annonæ,in fraudantibus gabellas,& huiuſmodi; & ad hæc vid. quoque Bar.in l.de quibus.ff.de leg.ver Itẽ quæro nunquid liget forenſes.
460 Roc.de conſi.et.ſect.9.n.7.† & ſic nõ eſt hic quærendũ an contrariũ probari poſſit in ijs,quæ à cõiter accidentibus fieri ſolent, d quo arg.ẽt Euerar.in ſua centu.loc.56.cir.fi. qui tñ tenet poſſe contrariũ probari. per Ro.ſing.401. incip. Quis debet probare. & Claud. ad Bertazol.conſ 122.lit.A.vo.1.vid.ĩ in verb.ſcientia in Reper.

Hæc tñ locum non hñt in forenſibus externæ nationis,ſeu diuer-
461 ſi Idiomatis; nec in illis, qui licèt eiuſdẽ Prouinciæ,† poſſent, nihilominus ignorare diſpoſitionẽ ſtatuti illius Ciuitatis,in illis delictis tñ,quæ ſunt,vt ne quis pertranſeãt cũ equo per quãdam viã, vel cũ plauſtris,& bobus; vt Mantuæ per viã, qua itur ad rus pulcherrimũ Marmiroli delitiarũ,& ſolatij plenũ, piſcationum, & diuerſarũ venationum, vel ne quis proijciat putrida in plateis publicis,& in alijs quibuſdã locis,& vijs; Aut ne quis de nocte vadat per Vrbẽ ſine lumine, vel ne quis ẽt itinerando ferat arma cuiuſuis generis,niſi ſit miles,aut habeat licentiã à dño, vel q̃ nemo ſe intromittat in alienis rixis ẽt ſegregandi cauſa. oĩa enim ſupradicta tanq̃ à iure cõi exorbitantia,in dubio non ligant forenſes. Bal.ita in l. ius ciuile.ff.de iuſt.& iur.Bar.conſ.129. Abb.in c.cognoſcentes,n.9. & 10.de Conſtitu. Farinac.de delic.& pœn.q.24.n.165. conferunt dicta Boſſ.tit.de pœn.ſub n.18.cũ alijs per Farinac. adduc.& in oẽm caſum cõpetit eis reſtitutio in integr. ex gñali clauſula, ſi qua mihi iuſta cauſa.Iaſ.in l.quãdiu.C.qui admitt. Sfor.Od.de reſtit. in iteg.

q.8.art.12. vbi ampliat,& limitat in proposito nro; vi. ibi per eum.
463†Et quod diximus de externis nationibus idiomate diuersis, pro prima vice posset ex æquitate habere locũ,præcipuè qñ essent itinerarij,at postq̃ morã notabilem traxerũt in loco harũ publicationũ, post primã vicẽ,qua moniti fuere, in eandẽ pœnam incurrunt, sicut dictũ est de prouincialibus. Castren.in l.in Prouinciali.§.fi. ff.de op. no.nuntiatio. vid.D.Menoc.de arb.cas.86.& 185.& seq Barba.cons. 56.n.16.& 17.vo.2.& Bertazol.cons.122.125.& 126.vo.1.& cõs
464 439.& seq.vo.2. Menoc.cons.74.vol.1.† quibus in locis habet quando publicatio proclamationum Principis afficiat forenses ; an autem ligentur consuetudini dicam in seq.Reg.
465†Sed aduerte ꝙ sicut forensis nõ ligatur statutis circa delicta tantũ statutaria,q̃ non sunt delicta de iure cõmuni,ita non põt accusare subditũ statuti pro ijsdem delictis statutarijs.vt pulchrè Alex.cõs. 164.n.3.vo.6.& cons.181.vo.2.Corne.cons.45.in 1.vo. Et sicuti forensis non ligat dictis statutis,sm̃ ea quæ s̃ dixi; ita non gaudet illorum priuilegijs; tex.in l.secundum naturam,de reg.iur. vbi Dec. & Castr. & in d.l.in Prouinciali.§.fi.ff.de op. no. nunciat.
466†Hic infertur ad surdũ,qui vt non ligatur statuto circa sonũ cãpanæ,ita non põt accusare aliũ de tali inobseruantia. Fely.in c.prudentiam.col.1.de mor.pet. Bonacoss.super qq.crim. in verb. Nox. Et è contra sicut forensis ligatur statutis in materia delictorũ de iure cõmuni,vel alio quouis iure naturæ,diuino,aut Cano. †ita excusatur,
467 sicut excusari pñt cæteri,qui non sunt forenses. per d.l.secundum naturã,de reg.iur. & per l Nessenius.§.fi.de excusat.tuto. ideò dicimus de statutis,& pœnis à cõiter accidentibus,quibus s̃ diximus forenses subiacere,quia contrariorũ est eadem disciplina glo.fi.in d.l. secundũ naturam.vbi Dec.n.3.de reg.iur Enerar. in loc. à cõtrarijs,
468 seu oppositis lit.B.& C.dicens ꝙ vbi statutũ non potest habilitare forensem,minusq; potest eũ inhabilitare; per Bal.in d.l.cunctos populos,in 7.col. C.de sum Trin.& fid.Cat. quia tãtũ operatur propositũ in proposito,quantũ oppositum in opposito. l.fi.in fi. de leg. 3.cũ simil.Et quidẽ ex hoc arg.à contrario sensu elicitur illa quæstio
469 trita,& ventillata. †An delictũ factum de sero, vel in aurora, dicatur factũ de die,aut de nocte,stãte statuto,vt in delictis nocturnis pœnæ duplicentur,vt Mãtuæ,& alibi,de qua tractant Bar.& Ro. in l.1.§.hoc aũt Senatusconsultũ.ff.ad syllcia.& Bal.in l.Titius. §.Lucius.ff.de lib.& posthu.& tenent in dubio iudicandũ esse factũ potiùs

tiùs de die,q̃ de nocte. iux.l.semper in dubijs.cū concor. de reg.iur. Alber.in 2.par.statu.q.19.Gand.de malef.tit.de pœn.reorum, ver.
470 præterea.Bonacoss.super statu.crim.9.in verb. Nox. † & ibidem declarat quando Nox dicatur.& etiam Clar.q.82.ver.statutum, 1x. ver quæro, & dixi in verb.Nox,in hoc reper.
471 †Quarta reg.principalis est,ꝙ valet argumentū de statuto ad consuetudinē,qn̄ scilicet consuetudo habet oīa requisita ad inducendā consuetudinē,de qua pluribus in locis locutus sum,vt n.65. p.1.n. 5.6.& 7.par.2.in prac.de test.ibi in reper.& n.68.p.1.& n.58.in hac 4.par.& pulchrè Petr.à Raue.d.tract.de consuetu.sect.1.n 24. cum
472 mult.seq.& Roc.de cur.eo.tract.sect.4.† qui ad validitatē cōsuetudinis nonnulla concurrere dicit, quæ aliter non repeto.
473 †Qua de re quemadmodū extensio fieri pōt in statutis pœnalibus, vt s̄.& j̄ dicetur, ita ēt in consuetudine,qn̄ habet causam finalē fauorabilē,vt est punire delicta.l.ita vulneratus, ad leg. aquil. quáuis odium in consequentiā veniat,quod sit rationabile. l. quémadmodū.& ibi Bar.C.de agric.& cens.lib.11.& ita per Saly.in l.2. circ. fi.C.de noxal.act. Et sicuti forenses ligant statutis,ita ēt consuetudini,per iura,& rōnes adduc.per Bar.& Bal.in l.de quibus.de leg. qui dicunt,si consuetudo est simplex,& nō limitata,ligat forenses ī committēdo.per tex.in §.quia verò in Auth. de non alie. secus in omittendo,ita cōmuniter tenent Dec.in d l.de quibus,& cū hac declaratione ptransit Roc.d.trac.sect.9.n.2.& 5. nisi talis consuetudo
474 esset singularis in illo loco,vel admodū extrauagans; †nā ex puris singularibus non fit extēsio. ar.c.in genesi,extra de elect.& ius singulare non trahitur in consequentiā.l.quod verò contra,de leg.c.q̃ à iure.vbi Dy.de reg.iur.& add.ad eū,in c.in argumentum. eod. tit.
475 in 6. †Verū consuetudo in pœnalibus,& odiosis non extenditur ad mulieres,minores,absētes,furiosos,& ignorantes.Ro.sing. vlt.& Roc.d.trac.sect.9.n.34.Nec ēt de casu vero ad casum fictū. vt sētiūt Doc.in c.fi d consuetu.in 6.vi.Bar.in d.l.oēs populi. ēt ꝑ nūc sat est de consuetudine hæc pauca tm̄ attigisse; de qua ēt sobriè locutꝰ est Saly. in d.l 2.C.de nox.act.reliqua vi. ꝑer Doc. s̄ allegat.
476 †Quinta reg.principalis est,ꝙ statuta exorbitantia correctoria, & odiosa,nullo modo extēduntur nec actiuè,nec passiuè, ēt à maioritate rōnis(quáuis ob non extensionē frustatoria,vel elusoria reddeтētur) qnimò absurdū esser illa extēdere,vt per Doc.in l.si vero. §.d viro; & ibi plenissimè Imol.ff.solut.matr.vbi ꝓpria sedes huiꝰ materiæ

teriæ.& in l.1.C.de constitu.Prin...in §.plane,in titu.de iur.nat.gen & ciuil. Aret.in d.§.ius autẽ,col.10.in titu.de init.& iur.

478 † At si statuta pęnalia sint duntaxat correctoria, vel exorbitātia, aut odiosa tñ, extensio cũ grano salis admittitur, vt Mathes. eod. tract. de interpret.extensi. n.1.8.22.23.& 24. Cępol.d.trac. per discursũ, & procedit maximè qñ ratio est expressa, licèt Doct. cõiter conueniãt hanc non posse dici verã extensionẽ, sed magis verborũ interpretationẽ ex fonte legis emanatã immediatè, Tiraq.d.trac.cau. cessa. n.156.157.cũ seq.Saly in d.l.2.n.20.C.de noxal.act.& Aret.ac alij, vt s̃, extensio .n. habet cãm mediatam,&(vt ita loquar) quodãmodo discõtinuã, scriptũ sumens à rõne legis, aut à mẽte disponẽtis, vt eorũ filia, sed extra domũ,& Euer.d.loc.à rat.leg.lar.ampla.& c.tria mẽbra principal'r distincta facit circa extẽsionẽ fiẽdã in pęnalib', videl. Extẽsio in exorbitãtibus: Extẽsio in correctorijs: Extẽsio in odiosis. Quodlibet membrum tractatur de per se, ad quæ conferunt dicta Bertazol. cons.63.n.22.vo.1. cons.345. vo. 2.

479 † Statuta igitur exorbitantia, sic dñr quia sunt contraria, & in totũ deuia ab omni ęquitate, & à iure cõmu. & eorũ dispositio dicit' valdè extrauagans; qm̃ est ad reprimendum quosdã excessus nimiũ ex-
480 cessiuos, & occultos; quando delicta sunt tã frequenter excitata,
481 & occultata; † & quàmuis dura lex videatur, tñ est seruanda l. ꝑplexit.ff.qui,& à quibus, vbi Doc.Saly.in l.2.C.de nox act. & conferunt q̃ dicta sunt in 3.par. n.33.& alia quæ ĩ dicã in materia re-
482 strictionis, cir.princ.& p Mathes.trac.de interpret.extẽs.n.4.† qui appellat talia statuta crudelia, & Aret.in d.§.ius aũt.col.10.vers.aliqñ vbi dicit talia statuta extendẽda non esse, siue apposita sit dictio taxatiua, siue nõ, per l.qđ verò.ff.đ legat.cũ talis dispositio acrib', &
483 inusitatis pœnis afficiat; † verũ sicut extremis morbis extrema remedia, sic extremis delictis remedia extraordinaria adhiberi expedit. Ego aũt pro nunc nõ intelligo de exorbitantia illa, q̃ habet vim fallentiæ, vt est quærere qñ fallentiæ statutorũ extenduntur, vel sublimitãtur; sed ꝑpositũ est exẽplificãdo dicere d pęnis exorbitãtib'.

484 † Statutorũ ergo exorbitantiũ pœnalium plura exẽpla adferri pñt, puta ꝙ pr̃ teneatur ꝑ delicto filij, de quo loquitur Thob.Non.cons. 102.& dixi in verb.Pr̃, in reper.remissiuè. vel ꝙ villa teneatur emendare damnũ datum, vt in verb.cõmunitas: Vel ꝙ ille, qui verè nõ deliquit, habeatur ꝑ delinquente, vt in verb.Diffamatus: Vel qđ non est delictũ, habeat' pro delicto; vt ĩ verb.Delictũ de nõ delicto. Itẽ qñ

statuta

statuta sunt facta in p̄iudicium tertij, de quibus p Decia. tract. d delic. c. 33. n. 38. fo. 58. tom 1. Itē q̄n quouis modo ius iniquū statuitur, vt s̄ diximus; sub n. 271. cum plur. seq. p. 3. & huiusmodi quæ de se irrationabilia dn̄r: vnde ni mirū si regulariter non fit extensio. p tex. in c. quæ enim à iure cōi exorbitant, nequaq̄ sunt ad consequentiā trahenda. vbi Dy. de reg. iur. concor. tex. in l. q̄ contra iura. vbi Dec.
485 ff. de reg. iur. † Et hoc verbū exorbito significat contra rectū ire. vt per Aug. lib. 9. de Cic. qd est ab itinere sapiētiæ exorbitare. & ille dr̄
486 exorbitans, qui non habet discretionē, † nec facit distinctionē de persona ad personā, de loco ad locum, de tēpore ad tp̄s, de casu ad casum, & verificatur ēt quando statuentes casum necessitatis expressè locū non habere iubent, vel q̄n volunt dispositionem pęnalē ampliari, sed nō limitari. Et tandem dicunt regulam nullā pati exceptionem: & statuunt fauores restringendos, & odia amplianda: nam ijs modis ipso iure eorum dispositio est nulla, & ideo opus non est quærere an extendatur. Et attentis ijs considerationibus, non esset ponere os in cœlum contra illos Doct. qui argumentantur, ꝙ si extensio potest fieri in correctorijs, multò magis in exorbitantibus, cùm exorbitantia sonent in malam partem, correctoria verò in bonā partem, vt infra suis locis dicam.
487 † Sed statuta duobus modis vti exorbitantia considerari possunt, vno modo s̄m exempla, de quibus in vers. antecedenti, cir. princ. Secundo modo iuxta ea, quæ mox circa fi. d. ver. dicta sunt, vel q̄n pęna attenta qualitate facti, aut delicti est nimis valde excessiua, quo casu extensio non habet locū, vt inquit Matthesī d tract. de interp. extens. n. 52. & Arer. in d. §. ius aūt. col. 12. vers. itē si essent odiosa, vbi dat exemplū, quòd lex mandans filiū puniri certa pœna, q̄n patrem sine venia in ius vocat, vel seruū puniri cū in ius vocat Dn̄um. tunc
488 si pœna est s̄m ius cōe, † dispositio de filio extenditur ad generum in ius vocantē socerum sine venia. per l. 1. ff. eo. de in ius voc. At si statuti pœna nimis exorbitat à iure cōmuni, tunc non fit extēsio de filio ad generū, sed alia pœna extraordinaria puniri debet, vt in l. gn̄aliter vbi glo. ff. de in ius voc. & de ijs ī in limitationibus.
489 † Qua de re extensio in statutis pœnalibus valde exorbitantib⁹ non fit, nisi ijs concurrentibus, p grano salis, scilicet identitate rōnis, distinguēdo, aut extēsio fienda est inter easdē personas ad aliū casum similē, aut agitur de extēsione fienda ad alias personas non nominatas, primo casu q̄n dispositio est fauorabilis fit extensio, per tex. in
l. vnica.

L.vnica.C.de ijs,q̃ ante app.tab.vbi ẽt stante dictione taxatiua in fauorabilibus ꝓcedit,est glo.sing.iuncto tex.l.fi.in ver.voluerit,& ibi Doc.C.de reuoc donar.secus in odiosis,c.odia.de reg.iur & datur
490 exẽplum; †Statuto permittitur prĩ vendere filium ob necessitatẽ famis,tñ ob quamuis aliã necessitatem non permittitur,tanquã mere odiosum.sed in fauorabilibus hoc exemplũ accipe,statutum dicit,ꝙ percutiens aliquẽ in platea,magis puniatur q̃ alibi,vt aliàs s locutus sum in materia statuti Mantuæ,hoc statutũ quoq; dr̃ habere locũ in palatio Dñorum,vt de comu.s testati fumus,in arg. à
492 rõne loci. †Statutũ dicit,ꝙ vulnerans in gula,vel à gula supra capite puniatur,vt dixi s n.439.idẽ locum habebit si in mamilla sinistra à parte cordis,vel in pulsu,aut vt chirurgici dicunt in pisce quis vulnerauerit,nã ratio fuit quia vulnus in gula est læthale,
493 & similiter illatũ in alijs locis supradictis;†Hinc statutũ Mantuæ in rubr.de homic.declaratur in §.& intelligatur.vbi qui vulnera læthalia intulit, præsumitur animo occidendi.
494†Sequitur aliud exẽplum,statutũ dicit,ꝙ receptans furẽ pari pœna puniatur,hcc extẽditur ẽt si res furatas receptauerit scienter. vi. in verb.in pœna,in reper.& per Bonacoss.super statu.crim. in verb. latro.& in ver.furtũ,& in verb.Receptator.cũ ibi per eum adduc. idẽ si statutum dicit,ꝙ fur ducatorũ centum suspendatur,locũ habebit in æquiualente,vel si instrumentum illam summam continens furatum sit. Boss.tit.de fur.n.53.

In secundo aũt casu,quo ad extensionẽ fiendam ad alias personas ad casum similẽ,extensio fieri potest in trib° casibus,sm̃ Euerar.loc. cit.primò qñ sub lata significatione posset omissũ de iure cõprehẽdi,& persona non cõprehensa expresse,esset tñ capax talis extẽsionis, fallit qñ dispositio esset valde odiosa;iura tibi non allego, quia hæc est practica,& potes videre Euerar.secundò in fauorabilibus ad publicã vtilitatẽ;tertio qñ aliqua sunt à iure æquiparata. Mathes.d.tract.n.21.Imol.d.§.de viro.& intellige vt s,in argumento de extensione fienda de persona ad personã,& in 2. reg. princ. faciunt etiam dicta sup.in arg.à simili.& ab æquiparatis.
495†Iterum dico,ꝙ exorbitans valde prouisio illa dr̃,qñ ob continuã infestationẽ farinellorum Principes mãdare solent,vt eorũ receptatores pari pœna puniant̃,cũ minus delinquant,& tñ ad terrorem fit,& sæpe etiã comprænhenduntur receptarores,quamuis ignorantes,& alij;itẽ rustici,& minores 25.annorũ,mulieres,& huiusmodi.

per

per tex.in l 2.C.de pri.qui fil.distraxe. Aret.in §.ius aűt,col.11.vers.
496 aliqn permittitur ét aliquid crudele; †Quinimò nec vis bamnitorum tali casu excusaret illos,qui esum, & potũ per vim dedissent; vi.ad hæc Bonacoss.d.stat.crim.in ver. Receptator bamnitorũ. & Doct.in l.prospexit.ff.qui,& à quib.Saly.in d.l.2.n.2.de nox.act.vbi aliud tradit exemplum.
499† Supradicta verò conclusio,ꝙ in exorbitantibus fiat extensio, limitatur primò qñ pœna esset nimis magna,attenta qualitate facti, aut delicti.Math.d.trac.n.52.Aret.d.§.ius auté.col.12.vers. Item si essét odiosa; secundò,fallit qñ dispositio esset facta principalr causa lu-
500 cri. †Hinc solét in principio ꝓclamationum in ꝑfatione,enarrari causæ,quib⁹ principaliter Principes,aut statuétes mouentur ad ita statuendũ,& per illas cognosci põt an dispositio patiatur restrictioné,vel extensionem; tertio,fallit in pœnis ꝓ delicto negatiuo,in omittendo impositis; exemplũ vt si non soluatur creditoribus,vel si in ius pr̃,aut dñus sine venia vocentur. Aret.§.ius auté. col.12. institu. de act.Bertazol.cons.63.n.22.vo.1.cons.345.vo.2.& de ijs dixi sup. quarto fallit qñ ille,ad quẽ extensio esset fienda,puniri posset alia pœna,per aliud statutũ indicta super eodẽ facto. Didac.var. resol.c. 2.n.5.col.3. lib.1.dixi in hac 4.par.sub n.44. quinto,fallit quando pœna nedum est exorbitans,sed etiã odiosa; quia tunc dicitur carere æquitate.Cępol.d.trac.de extens.n.10. & infra exemplificabo. & prædictas fallent.nota, quia etiam seq.reg.deseruiunt.
501 †Sexta reg.principalis est,ꝙ statuta odiosa dñr quãdo alius ꝓ alio punitur, vt in reg.ꝑcedenti. & appellantur irrationabilia,vt dicit Aret.d.§.ius aũt.col.12.cir. princ.Institu.de iur. nat. &c. Item dñr odiosa quãdo pœna iuris communis nimis augetur, vt s̃ in prima fallen. Item qñ imponitur pœna nimis excessiua, vt s̃.& hoc modo nedum odiosa,sed etiã exorbitantia appellantur,quod facit ad exemplum quintæ fallent. reg.anteced. Et in summa nota, ꝙ in omnibus illis casibus,in quibus extensio non põt fieri in exorbitantibus, vt ex supradictis fallent. colligitur, illa dñr statuta odiosa; & ideo bene dixit Aret.in d.§.ius autem,ꝙ ista materia est valdè intricata, & non
502 bene demonstrabilis; constituenda est nihilominus hęc reg.negatiua,ꝙ in odiosis pœnalibus non fit regulariter extensio.c.odia.cum concor.de reg.iur.in 6. & in hoc differtà reg.præced. quia aliud est quòd pęna sit exorbitans,ex quo potest habere rationabilé causam; aliud est quòd pœna,seu pęnalis dispositio sit odiosa, quia est irrationabilis,

stionabilis,vt s.satis demonstratū est,merito in odiosis non fit extēsio. l.cū quidam.vbi Doc.de lib.& posthu.Cępol.d.trac.de extensio.tit. q̄ fuit caus.in rod.extens.n.35.dicens ꝙ quicquid est contra æquitatis
503 iustitiam, dr̄ odiosum,† & duplex dicitur odiū publicū, & priuatum. Abb.in c.quoties.de test.qua de re declaratur ipsam reg.locum habere in odio publico,vt est punire totā vniuersitatem, vel totum collegiū pro delicto vnius Doctoris. Secundò reg. habet locum qn̄ odiū venit principaliter,tanq̄ causa finalis, & non in consequētiam; vt per Dy.d.c.odia.n.6.& dispositio iudicatur fauorabilis,aut odiosa,attenta principali intentione disponentis; l.qui exceptionē, &
504 ibi Doc.de condit.indeb dixi sub reg. tertia; †& mens declaratur per coniecturas,vt per amplum tract. D.Mantic. de coniectu. vlt. vol. & per præsumptiones,vt per latissimum tract. D. Menoc. de præsumpt. Item ab effectu, vt in reper.in verb.animus. & à verisimili; vt in l.tale pactum. & ibi glos.ff.de pac. Supradicta reg. fallit primo qn̄ pęna tendit ad publicā vtilitatē,& honestatem,exēplum est,vt quisquis re sua,& aliena bene vtatur.§.sed & maiorē.in stitu. de ijs, qui sunt sui,vel alie. iur.

Itē qn̄ tempore charistiæ quis cogitur ferre triticū super plateā vendendū limitato præcio,vt pulchrè explicat Gomes. var.resol.tit. de empt.& vendi.n.51.vbi ampliat pluribus modis, & vid. adhuc
505 Bonacos.super statu.crim.in ver.venditor. †Item si est imposita talea angariarū ex causa publicæ necessitatis,vel ꝙ sub pœna nō sfrosetur bladū,ꝓpter penuriam; quia ijs,& similibus modis statuta sūt partim fauorabilia, & partim odiosa: secundò fallit quando pœna est immoderata, & nimis excessiua, Math.d.trac.n.61.vbi adducit tex. l. sed si hac.§.fi. ff.de in ius voc. & l.venia. C. eo. l. maximum vitium.C.de lib.præter. sed dispositio dictis modis fauorabilis, & odiosa tolleratur, l. cùm ex oratione. §. fi. de excu. tuto. Bar. in l. quod fauore. in 6 opp. C. de leg.
506† Verūtn̄ cōsideratē ꝙ si fauor sit publicus,& odiū priuatū, tunc fit extēsio,Bal.in l.fi.C.de interdic.Dy.in d.c.odia.n.5.alioquin,vt dixi, dispositio toleratur,sed nō extēditur.vt per glo.in l.ignominiæ. ff. d infam.Bar.Bal.Ias.& alij,in d.l.oēs populi. de iust.& iur.& Dy. d. n.
507 5.† ait, tunc considerari fauorē publicum qn̄ delicta remanerent impunita,nisi extensio fieret; quod bene intellige,Dec.in l.fœminæ, num.111.& 112.de reg.iur. ita tenet Floria. in l. illud. & in l.ita vulneratus. ad leg. Aquil. vbi latè de hac materia extensionis

& vi-

& vi. quæ dixi in repert. in verb. interest. & Marſ. in §. Aggredior. n. 59. in ſua prac. crim. Bal. in l. quiſquis. C. ad leg. Iul. Maieſta. Tertio, fallit fauore aīæ, quia etiā in odioſis fit extenſio, Matheſ. d. trac. nu. 23. tex. in clem. 2. in verb. in eiſdem, de æta. & qualit. Iaſ. in l. quādiu, n. 24. ff. de lib. & poſthu. quarto, fallit qñ diſpoſitio (licèt odioſa) ſcēdit ad fauorem Eccl'æ, ac fidei Cath. Iaſ. ibi, n. 25. vbi alias fallent. ponit. & vid. Aret. d. §. ius autem. col. 13.

508 † Septima reg. eſt ꝙ ſtatuta correctoria pœnalia dicimus ea eſſe qñ pœna iuris commu. corrigitur à ſtatutis, vel ſtatutū nouum corrigit vetus, vt ſ. circa extenſionē paſſiuam multa exēpla deduximus, & correctio fit ſuper expreſſis, nam ſicut olim pœna blaſphemiæ erāt capitalis; tñ hodie per ſtatuta ferè vbiq; alterata videtur, & pro prima vice redūcta in pœnā pecuniariam, niſi blaſphemia ſit hæreticalis, vt per Plot. in ſuo trac. de blaſphemia.

510 † Vnde ob qualitatem tpum, ob frequentiā delictorum, ob mutationē morum, & ꝓpter peſſimā qualitatem hominum, iura antiqua corriguntur, maximè qñ correctio fit principaliter ob publicā vtilitatē, & non priuatam; † & ex hoc habes duplicem eſſe correctionem publicā, & priuatam, de qua per Scrib. in d. Auth. quas actiones. C. de ſacr. ſanc. Eccleſ. glo. in auth. de nupt. §. 1. & alia glo. ſing. in c. cupientes. in verb petere. de elect. vbi Doc. nri dicunt q per ſubauditos † intellectus, non fit correctio.

511

512

513 † Ad hæc, ſtatuta pœnalia correctoria non recipiunt extenſionē ab identitate, vel maioritate rōnis. l. pcipimus, in fi. C. de appellat. quia correctio non inducit niſi quatenus in iure expreſſum reperitur. §. cū igitur. ver. nec eſt lex, in Auth. de non elig. ſecun. nub. d. l. ſi verò. §. de viro. vbi Imol. alios alleg. ff. ſolut. matr. glo. co. approbata in clem. vt hi qui in verſ. diſtributionem; † Hinc dicitur, ꝙ argum. à contrario ſenſu, non ſumitur ad iuris correctionē, niſi quando in ſenſu directo ſuperfluum foret. l. nulla, iuncta auth. Diaconiſſam. C. de Epiſc. & cler. vid. ſ n. 468. Fallit primò qñ ratio finalis decidendi eſt expreſſa in ſtatuto. Bertazol. conſ. 63. n. 22. vo. 1. idē qñ non eſt expreſſa ratio, ſed vnica tm̄ aſſignari poteſt; quia pro expreſſa habetur l. ijs ſolis. C. de reuoc. donat. & ſic vt in alijs reg. diximus. ſecundò fallit qñ per ſtatutū vetus ponitur vna regula, eadē regula ſubintelligitur per extenſionem paſſiuā in ſtatuto nouo corrigente vetus. Bar. d. l. cunctos populos, in 4. q. art. 6. princ. tertio fallit rōne æquiparatorum, glo. in l. quod verò. ff. de leg. & alij in l. Marcellus, in princ.

514

in princ.ad Trebellia.est tex.in l.fi.C.de indic.vi.tol. Nam si duo casus sunt æquiparati à lege antiqua,similiter statutum nouũ loquens in vno ex dictis duobus casibus, extenditur ẽt ad alium casum; intellige qñ sunt in totum æquiparati circa materiam,de qua quærit. quarto fallit vt casus verus extendat ad fictũ,si in oibus sunt æquiparati,& seu à lege noua corrigenti purificati; Math.d.tract. nu.21. quinto fallit fauore aïæ, vt s̃. sexto fallit quando tractatur de puniendo delicto ad commodũ reip. videl.si non fieret extensio deli-
517 ctum remaneret impunitum,vt s̃ † septimo fallit qñ correctio est facta expresse in vno correlatiuorum,quia extenditur ad aliud. l.fi. in princ.vbi Bar.& Doc.C.de indic. vid.toll. octauo fallit quia correctio in uno de connexis,corrigit & alterum.c.translato,extra de constitu. nono fallit quia correctio in vno casu corrigens,extendit ad alios casus,qui ẽt sub lata significatione congruenter comprehendi pñt.glo.ord.in clem 1.in ver.eligatur,de elect.Alex.in l.2. de legat.1. Tandẽ concludo ꝙ vbi fit extensio in exorbitantibus,multò magis in correctorijs per supradicta. & conferunt ea, q̃ dixi in reper.in verb.pœna una cum plur.vers.seq & intellige ꝙ lex corrigẽs,
516 † intelligitur sm̃ terminos legis correctæ § fi.in auth. de fil. ante dot.instru.nat sicuti etiã dicitur quod lex interpretans debet intelligi secundum naturam legis interpretatæ. l.nihil. vbi Bart. de coniung. cum emanci. lib.

517 † Octaua reg.principalis est ꝙ statuta pœnalia, non odiosa, nec exorbitantia,consistunt principaliter in duobus, in transgressione in committendo,& omittendo, quibus casibus pœna exorbitans iudicatur vel correctoria, uel odiosa,si nõ exorbitat dicendum est quòd pœna sit sm̃ rigorem iustitiæ, aut sm̃ æquitatem,& vtroq; modo ex-
518 tensionem patitur,vt j̃.† & in sacris paginis habetur ꝙ occasione peccati Adæ mors, & à legislatore propter delicta pœna est inuenta, vt latius s̃.in hac 4.par. dixi. Leges namq; naturæ,diuinæ,& humanæ pœnã transgressoribus respectiuè imponunt, ꝙ qui occidit occidatur,iuxta distinctiones,quas s̃ posuimus.& multoties de iure commu. augentur,aut diminuunt (sed hoc perrarò) à statutis, constitutionibus,& proclamationibus Principũ, & pœna in certis casibus habet locum ob inobedientiã,& non propter delictum, quãuis inobedientia connumeranda sit inter delicta. tot.tit. C. si quis Imper.vel lud .non obtem per.,quia principi obediendum est. vt in Auth.de mandat. princ.

Modò

520 † Modò absoluendo regulã, oẽs concludunt affirmatiuè ꝙ in pœnalibus fiat extensio. tex. & glo. in c. 1. vers. super. de temp. or. & in c. porrò. tit. q̃ fue prima cau. benef. amitt. in us. feu. l. pr̃ seuerinã. vbi Bar. de cond. & demõstr. Bal. in l. cũ proponas. C. de hær. insti. Ias. in l. cũ quidã. de liber. & posthu. Bar. Bal. & alij, in d. l. oẽs populi, de iust. & iur. Aret. d. §. ius aũt. col. 13. institu. de iur. nat. Euerar. in vlt. mẽbr. in arg. à rat. legis lar. ampla, & gener. ad extensioẽ ipsius legis loc. 34. p̃supposito semper ꝙ pœna sit indicta ob fauoreẽ publicũ. c. odia. de reg. iur. vbi Dy. n. 7. & quod sit condigna delicto, l. respiciẽdũ, de pœn. l. 1. ff. de off. præf. vrb. & in l. 1. de iur. patro. & hanc reg. affirmatiuã confirmat Mathes. d. trac. de interpret. extensi. n. 62. vbi allegat bonũ tex. in c. cũ dilecta, de concess. p̃ben. dummodò extẽsio non sit contra verisimilẽ mentẽ disponentis, vt concludunt Doct. in d. l. si vero. §. de viro. ff. solut. mat. ad hæc Crauet. de antiqui. temp. 1. 4. par. fo. 125. Dec. in reg. factũ vnicuiq; suum. §. in pœnalibus. sub n. 110. de reg. iur.

521 † Quando aũt extensio in pœnalibus ad maiora delicta fieri possit; vi. eundem Crauet. de antiq. temp. 4. par. n. 25. & 26. Et hæc extensio nedũ fit de casu ad casum, sed de persona ad personam, & in omnibus alijs modis, de quibus s.

522 † [illegible] fallit p̃dicta reg. quia non fit extensio de persona principali ad subrogatã. Gabriel. co. concl. tit. de reg. iur. concl. 1. n. 5[illegible] secundò fallit in eo, qui non est verè talis, Farinac. d. tit. de deli[illegible]. & [illegible] q. 24. n. 69. vbi allegat Rot. decis. sub die 3. Iulij 1581. tertio, fallit in del[illegible]to negatiuo, vt [illegible] in materia odiosa; quarto, in pœnis [illegible] tibus, & odi[illegible]. d. reg. & 6 fallit quintò qñ non militat eadẽ ratio [illegible] Papinianus. §. [illegible] ff. [illegible] sexto fallit qñ pœna ipso iure imponitur, Mathes. d. tract. [illegible] 51. 52. & 54 fallit septimo qñ verba per [illegible] la[illegible], et obscuram [illegible] interpretantur, Dec. in l. [illegible] per [illegible] obscuris. & in d. §. in [illegible] rer[illegible] dispositio, vide [illegible] per [illegible] non esset. Crauet. de antiqu. temp. 4 [illegible] rum incip. Si[illegible] tura sit odiosa, quatenus [illegible] & [illegible] lis, non extendit [illegible] And[illegible]

523 † Reliquũ est vt aliquid [illegible] gẽ[illegible], quod [illegible] [illegible] ptar. [illegible]

dicto, seu dispositio, tunc illa generalitas restringitur ad limites rationis, quæ est anima legis. l. scire leges. de leg. cum concor. quinimmo ait ille, quod si ratio nõ sit annexa dispositioni, † tamen generalis
514 dispositio restringi debet ad id, quod ratio dictat; ex Bal. in auth. ingressi, 2. col. C. de sacr. sanc. Eccles. quoniã uirtus legis consistit in ratione, medulla, & mente legis, non autẽ in uerbis. & Bar. in l. adigere. §. quamuis. de iur. patro. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. distinguit, aut restrictio fit per aliam legẽ, & in hoc non cadit dubium, aut non, & ex ui rationis quando aliter quis indebitè damnũ pateretur, fit restrictio. ui. Aret. in d. §. ius autem. col. 7. cir. princ. po-
515 ne hoc exemplũ. † Statutum dicit, quod quicunq; extraxerit sãguinem in Palatio, capite puniatur, hęc dispositio restringitur, quia nõ habet locũ in barbitonsore, secus si statutum diceret, quod quicunq; extraxerit sanguinem in Palatio priuetur lucro. l. prospexit. ff. qui, &
516 à quib. at Euerar. alio modo materiam restrictionis tradit, & ponit regulam, quod lex, seu statutum recipit restrictionem à ratione posita in lege per supradicta, & ampliat quinq; modis, primò si ratio nõ sit scripta, sed unica tantũ ratio assignari possit; secundò, quando per aliam legẽ, aut statutum dispositio restringitur; tertiò, quando absurdũ resultaret; quartò quãdo fieret tertio præiudicium; quintò, quãdo quis indebitè damnũ pateretur. Limitat autẽ quatuor modis, primò, ubi statutũ mandat dispositionem seruari ad literam, ut iacet; secundò, qñ ratio in statuto non est scripta, sed plures assignari possunt; tertiò, quando quis perderet lucrum indebitè; quartò,
517 qñ restrictio non esset expediens Reip. puta † si statutum concedat prẽmiũ capienti bamnitum, non excluditur bamnitus aliũ bamnitum capiendo; ut per Bal. in l. 1. in fi. C. de prec. imper. offer.
518 † Differentia uerò, quæ est inter damnũ auertere, & lucrum amittere, facit restringere legẽ, quando restrictio non est contra ius publicũ. ut per Bar. in d. l. Adigere. §. quamuis, de iur. patro. Aret. d §. ius autem. col. 7. cir. princ. Institu. de iur. nat. & Euerar. ubi sup. loc. 34. Doct. in l. 1. §. Nunciatio. ff. de no. op. nunciat. & in l. si uerò. §. de ui-
519 ro. ff. solut. mat. † Ad hanc materiã restrictiuam Saly. in l. 2. C. de noxal. act. cõiter approbatus, præcipuè ab Aret. in d. §. ius autẽ, col. 7. uer. quapropter. sic distinguendo dicit, aut in lege est ratio scripta, & fit secundũ illã restrictio, aut non est, & tunc aut est de eo, qd alio iure disponitur, & tunc aut restrictio non potest fieri salua ratione restrictionis, & non restringitur, aut potest fieri, & tunc in odio-

sis, & pœnalibus fit restrictio; in fauorabilibus autem non, nisi restrictio pariter esset fauorabilis, vt quia ita Reip. expediret, vt supra dictum est, & hanc distinctionem optimè declarat Aret. vbi supra, col. 8. vbi vid. Danturq; plura exempla restrictionis, iuxta
33 o rationem, & causam dispositionis, vt si † Statutum dicit, quòd interficiens aliquem, quacunq; ratione, vel causa capite puniatur, in hoc non fit restrictio nisi ad sui defensionem, quamuis hoc exemplum nó placeat, quia per talia verba non intelligitur remissa defensio, quæ est de iure naturæ. vt per Aret. d col. 8. vers. Item, dum Saly. vbi recitat pro reconciliatione distinctionem Anto. de Butr. per eũ allegat. quæ cũ sit admodum prolixa, ad eam te remitto. At Cępol. tract. extens. tit. Vnde elici poss. extens. sub num. 30. sic ait, si ratio sit generalior dicto, dictum per rationem ampliatur, si verò ratio est æqualis dicto, tunc standum est dicto, & rationi, ex quo ad idem tendunt; quæ possunt pro limitationibus seruire, & alias limit. trad. Soc. in reg. 284 & Ro. in l. si verò. §. de viro. ff. solut. matr. restringit quinquaginta limit. & Damas. reg. 122. vbi tradunt reg. quòd lex generaliter loquens, generaliter sit intelligenda. Et hæc dicta sufficiant huic Quartæ parti ad laudem Dei, & Gloriosissimæ Virginis Mariæ.

SVM-

SVMMARIVM
QVINTÆ PARTIS.

1 SINDICATVS quid sit.
2 Sindicatus durante officio fieri non debet.
De abusu quærelantium ante tempus.
3 Prouincia dùm expurganda, & delicta punienda sunt, Iudex quærelandus non est.
4 In promiscuis actibus officia turbari non debet.
5 Agens, & patiens simul, & circa idem subiectum esse non possunt.
6 Electio officialium accuratè fieri debet, & facta manuteneri.
7 Officij virtus stat in manutentione.
8 Indemnitati subditorum aliud est prouidere, aliud molestiam Iudici inferre.
Officio, Dignitati, & subditis, quomodo succurrendum.
9 Instantia sindicatus breuis esse debet, & quot dierum sit de iure cōmuni.
10 Terminus datus ad quærelandum officialem, qualis, ac quantus, & an sit peremptorius.
11 Terminus idem an prorogari, vel abbreuiari possit.
12 Scire qui debet, præsumitur sciens.
13 Officiales an tempore sindicatus teneantur sistere in loco sindicatus vsq; ad finem; vel per Procuratorem.
14 Officialis de gestis ante, vel post, aut extra officium an conueniri possit coram sindicatore.
15 Personæ, quæ sindicatui parere tenentur.
16 Administratores omnes rationem administrationis reddere debent.
18 Pactum quòd Iudex non possit sindicari, de iure non tenet.
19 Summus Pontifex minimè sindicatur.
20 Iudices in sindicatu conueniuntur propter extorsiones, & angarias.
21 Extorsio quid sit.
22 Extorquens tenetur crimine concussionis.
23 Angaria non est licita Iudicibus, & in quibus illa consistat.
24 Iudices tenetur subditos defendere, & non calumniare.
Resisti an possit officiali causa honoris.

25 *Iudex non tenetur pro verbis grauibus in subditum causa corrigendi prolatis.*
26 *Calumniatores qui dicantur.*
27 *Calumniare subditum, quando dicatur.*
28 *Iudices officia assumere non debent, vt quæstui deseruiant, sed pro administranda iustitia.*
29 *Iudex dicitur esse publica tutela.*
Iudices nedum à malo, sed à suspitione cauere debent.
Nimia familiaritas parit contemptum.
30 *Peccatum non remittitur nisi restituatur ablatum.*
31 *Iudex per calumniam inquirens, ad quæ teneatur.*
Calumnia vera, & calumnia præsumpta.
32 *Iudex non debet subditos opprimere: & quot modis opprimere dicatur.*
33 *Pecunia per corruptelam Iudici data, an possit repeti.*
34 *Munera recipere, an liceat Iusdicentibus.*
35 *Munera quanta mala parturiant.*
36 *Munera à litigantibus nunquã accipienda.*
37 *Inhumanum est nil penitus recipere à sponte dantibus.*
38 *Munus magnum recipere sapit voracitatem lupi.*
39 *Munera recipere quando liceat.*
40 *Vitæ integritas, & probitas claudit ora detrahentium.*
41 *Qui semel bonus fuit, semper idem præsumitur, donec contrarium appareat.*
42 *Testis falsus, cuius probitas nota est, excusatur.*
43 *Statutum quòd officiales teneantur de neglectis, & oblitis, qualiter intelligendum.*
44 *Iudex qui in præteritis officijs probus fuit, talis in præsenti præsumitur.*
45 *Præsumptiones malæ quando in Iudice cessent.*
46 *Iudex qualiter excusetur sequendo magis vnam, quàm aliam opinionem.*
47 *Causa semel à superiore aduocata, non potest cognosci nisi ab eo. & num. 259.*
48 *Rescripta impetrantes, tenentur exprimere prouisiones ea de causa iam obtentas.*
49 *Nemo alieno nomine querelare potest officialem sine speciali mandato.*
50 *Ratificatio mandati quando non teneat.*
51 *Quod nullum est, nullum meretur effectum.*
52 *Sententiare aliud est, & aliud exequi.*
53 *In causis ciuilibus, vbi dolus non est, nec barataria, Iudices non tenen-*

t urin

tur in sindicatu.

54 Sententia in dubio præsumitur lata sine dolo, quod allegans probare debet.

55 Iudex qui dubia excitat, aufert exceptionem doli.

56 Dubia res fit per negationem.

57 Opinio inter diuersas quænam sit amplectenda.

Iudex ex quibus causis excusetur.

58 Iudex in sindicatu potest suam sententiam defendere.

59 Iudex an teneatur de imperitia.

60 Curt. iunio. op. in l. si quis in conscribendo. num. 46. C. de pac. veneranda.

Causa conuentionis liquida, an retardetur per reconuentionem illiquidā.

61 Iudices de generali consuetudine non sindicātur nisi de dolo, & barrattaria.

62 Statuta in materia sindicatus qualiter interpretanda.

63 Memoriam omnium habere, & in nullo deficere vires humanas excedit.

64 Iudex quando in dolo esse dicatur.

65 Conscientiæ quædam describuntur.

66 Barattaria quid sit, & à quibus probanda, & per quos.

67 Iudex de gestis per suum antecessorem non tenetur.

68 Quilibet tenetur pro sua culpa, & pro suo facto.

69 Prætor tenetur quando auet, & permittit fumum vendi.

70 Extorsiones illorum, qui vendunt fumum Iudicis.

71 Iudex fugiens à sindicatu, quando se reum faciat.

72 Iudex an, & quando teneatur de negligentia.

73 Industria electa, alteri non potest subdelegari.

74 Negligentia ob quam Iudex tenetur.

75 Potestas an & quando pro familia teneatur.

76 Fugæ casus fortuitus, non ascribitur culpæ Prætoris.

77 Potestas dimittens famulum ante sindicatum, parit suspitionem.

78 Inquisitio scrupolosa damnabilis.

78 Iudices in sindicatu sunt tanquàm scopus ad sagittam.

79 Fraus quid sit.

80 Fraus difficilis probationis.

81 Passio nimia excecat homines.

82 Lingua adulatoris quantum noceat.

83 Fraudolentiæ quamplures casus enumerantur.

84 Sal mixtum cum tritico.

85 Arma prohibita fraudolenter supposita.

86 Vulnerans se ipsum data opera.

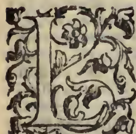
Cessante

155 *Potestas an teneatur exhibere famulum.*
156 *Procurator constitui potest tempore sindicatus.*
157 *Clausula citra præiudicium, in principio posita.*
158 *Tacens in iudicio an habeatur pro consentiente.*
159 *Verbum (asseritur) quid importet.*
160 *Damna Prætorum ante sindicatum, an releuent.*
161 *Sindicandi forma in statu Mediolani.*
162 *Stilus contra statutum nil operatur, quid contra consuetudinem, & quid contra rescriptum.*
163 *Sindicator gerit vices ordinarij, & muneris sindicatoris: & qd de salario.*
164 *Sindicator circa originalia criminalium, quid obseruare debeat in earum reuisione.*
165 *Sindicatoris diligentia.*
166 *Inquisitio generalis contra officiales, quando.*
167 *Inquisitio generalis infert ad specialem.*
168 *Inquisitiones secretæ contra officiales.*
169 *Inquisitio scrupulosa contra officialem reijcienda.*
170 *Negligentiæ ex quibus Iudex teneatur.*
171 *Iustitia qualiter denegata, & non denegata dicatur.*
172 *Iudex propter breuem instantiam an possit breuiare, & cumulare terminos.*
173 *Instantia inest in qualibet causa.*
174 *Dolosi, & baratterij qui dicantur.*
175 *Corrumpentium officiales pœna.*
176 *Reuelans seipsum præmium non consequitur.*
177 *Prætor qui facit quod sui antecessores fecerunt in officio excusatur, dummodo non sit de se malum.*
178 *Sententia Iudicis reuocata poterit ab eo defendi.*
179 *Iudex ob diuersitatem opinionum non tenetur in sindicatu.*
180 *Culpa lata equiparatur dolo.*
181 *Verbum, non credere, diuersis respectibus, etiam pro affirmare sumitur.*
182 *Verbum, non constat, quid importet.*
183 *Clausula, cum debita reuerentia captat beneuolentiam.*
184 *Honos, & bona fama præualent diuitijs.*
185 *Cautela abundans non nocet.*
186 *Exceptio iurisdictionis.*
187 *Tales quales, sunt qualitates istæ probandæ.*
188 *Tempus destinatæ conductionis totum cedit Iudici ordinario.*
189 *Casus in quibus durante officio officialis conueniri potest.*

Sindica-

190 *Sindicator, quæ obseruare debeat pro munere sui officij.*
191 *Officialis timens Deum, præsumitur rectè omnia agere.*
192 *Officialis probus est laudandus pro bene administrato officio.*
193 *In claris non est opus coniecturis.*
194 *Ignorantia non cadit in personas litteratas.*
195 *Memoriam omnium habere est impossibile.*
196 *Facta etiam prudentissimos homines fallunt.*
197 *Officium aßumens, qui se inhabilem cognoscit, remouetur.*
198 *Processus carens iurisdictione, tenet quando non est oppositum.*
199 *Accusator offensus potest agere ad damna, & expensas, etiam post sententiam condemnatoriam.*
200 *Relaxatus pro vna causa, an pro alia sit reuocandus rebus stantibus.*
201 *Querelans officialem de eo quod sua non interest, dolo non caret.*
202 *Clausula, ad omnem bonum finem, & effectum.*
203 *Clausula, ex nunc, prout ex tunc.*
204 *Accusator an satisfdare teneatur.*
205 *Condictio de damnis, & interesse, qualiter fienda.*
207 *Iniuria facta officiali grauiùs punitur, quàm facta priuato.*
208 *Solitus querelare, & succumbere, nullo modo excusandus est.*
209 *Fisco præsente nullus pro eo comparere potest, secus absente.*
210 *Collusio vitiat acta, & gesta omnia.*
212 *Iuramentum veritatis, & calumniæ.*
213 *Iudex quomodo excusatur, si capturam sine inditijs concesserit.*
214 *Schacum qui committere dicantur.*
215 *Iudex si in iudicio aliquid iniustè iussit, præsumitur potiùs deceptus, & circunuentus, quàm per dolum iussisse.*
216 *Iudex ex causa iusta audientiam denegare potest.*
217 *Impedimenta ex quibus Iudices excusantur, si non expedierint.*
218 *Querela dicitur calumniosa quando tendit super futuro grauamine.*
219 *Appellatione pendente pro sententia præsumitur.*
220 *Appellatione pendente Iudex querelari non potest pro sententia.*
221 *Forensis an querelare possit Iudicem in sindicatu.*
222 *Ignoti ad querelandum non admittuntur in sindicatu.*
223 *Bamnitus quouis modo non admittitur ad querelandum in sindicatu.*
224 *Bamnitus an testis esse possit.*
225 *Res iudicata pro veritate habetur.*
226 *Periurus non admittitur ad accusandum.*
227 *Infamis ab accusando repellitur.*
228 *Ab accusando qui repellantur.*

DE BRACHIO REGIO
PARS QVINTA.

LEGITVR in lib. 1. Reg. c. 12. Samuelẽ Prophetam sanctũ Iudicis officio perfunctũ, postq̃ Dei iussu Israelis populo Saulem Regem constituisset, quasi suae procurationis rõnem redditurus, sic ad vniuersum Israelem dixisse: *Loquimini de me coram Dño, & coram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tulerim, aut asinum: si quempiam calumniatus sum: si oppressi aliquem: si de manu cuiusquam munus accepi; & contemnam illud hodie, & restituam vobis.* Ex quo loco tp̃s, modum, & causas sindicandi mirificè colligere possumus, & personas quodammodo, q̃ sindicari debent: quẽ locũ post haec aduerti (re vera) penès Parid. Put. in trac. sindicatus in Euidential. tactũ fuisse primò, & gauisus sum.

1 †Primò igitur de tpe sindicandi, colligitur ꝙ finito tẽpore officij, & non pendente officio Iudices, & officiales sindicandi sunt, iux. l. in ciuile. ff. de leg. & p Clar. §. fi. q. 16. vers. p̃terea. & ibi addit. vbi pariter allegat Put. eo. trac. in verb. Durante officio. & Nigr. in c. 132. n. 71. De sindic. qui decẽ fallent. ponit, & quidem officialis durante officio sindicari non debet nisi de barattaria, & alijs causis, ob quas

officio

officio priuari potest, vt testantur Clar. loc. cit. & Boss. in tit. de offic. corrupt. pecu. n. 34. & infra super libell. præuentor. latiùs dicā, in glo. in verb. Intempestiuè.

2 † Vnde minus laudabiles sunt, qui tam frequenter, ac facillimè aures q̄relis, & quærelantibus p̄bent (munere officij adhuc vigente) cōtra Iudices, qui dū hilari animo, & alacri studio, ac viriliter demandatā sibi prouinciam totis neruis administrant, à calumniantiū iniquitatibus vexantur, turbātur q; imbecilles fiunt, viribus carent, & tali impedimento nesciunt quid faciāt, & officiū vilescit, necnon iudicij, & iustitiæ ordo p̄posteratur, tot, tantisq; nugis, & quærelis. Hinc est q̄ subditi dū timore pœnæ ad meliorē frugem reducendi
3 sunt, contrariū succedit: & q̄n Prouincia expurgāda est malis hominibus, & delicta punienda, tunc eo magis valenter peruersi homines contra probos Iudices, & temeritatē suam produnt, & cōtumaciam p̄palant; Iudex verò bonā existimationē perdit, & attonitus, atq; perculsus, vt ferè mutus euadit, quia vbi non est ordo, ibi confusio. §. inordinatū, vbi glos. in Auth. de hæred. & falci. Porrò sunt incōpatibilia, Iudicē eodē tp̄e iustitiam administrare, & sindi-
4 cari, † q̄m in promiscuis actibus non debēt turbari officia. l. consulta diualia. C. de testa. not. Vant. de nullit. ex defec. iurisd. nu. 43.
5 † Nec agere, & pati in eodē subiecto simul stare p̄t, sm̄ not. Bal. in l. si vxor tua. C. de bo. auth. Iud. poss. licèt secus sit sm̄ Philos. † Nam
6 anteq̄ officiales eligantur, tunc tp̄s est quærendi exactissimè de vita, & moribus, vt dixi in 4. par. sub n. 563. & in 1. par. sub n. 42. quia serò medicina paratur, sed electione facta, nō debet ampliùs displicere, alio non constito. vt p Dy. in c. qd semel. n. 12. de reg. iur. in 6. quinimò Iudici fauendū est, l. cū ratio. ff. de bon. damn. l. Diuo Mar-
7 co. C de quæst. † Virtus enim officij stat in manutentione, ar. l. si p̄tor. de Iudic. Hinc facti sunt quāplures titul. rigorosi contra contemnētes Iudices. vt ff. si quis iudic. nō obtem. & ff. si quis in ius voc. non ier. & in Auth. vt oēs obe. Iud. prouinc. cū simil. & p̄dicta procedunt q̄n officiales sunt pro certo tēpore electi, & non sunt perpetui, vel ad beneplacitum. Amad. de sindic. n. 42. Verumtamen non denegātur per hoc opportuna remedia subditis, & litteræ prouisionales, quibus indies passim litigantes indigent. vt in l. 1. C. de prec.
8 imper. offeren. † Sed aliud est p̄uidere indemnitati subditorum, aliud est perturbare Iudices in ære, in animo, & in officio ante tp̄s sindicatus; & in ijs, quæ celeritatem desiderant pōt prouideri, quinimmo

nimmò etiā de facto resisti quando damnū est irreparabile, iuxta ea, quæ latè dixi in 1.par.n.219.& in 2.par.n.42.cum mult. seq. At quādo potest subditis prouideri,& honori,& dignitati officij consuli, hoc semper curandū est, ne Iudex cadat, dū stare, & sustineri debet,& vulgi fabula dicatur, facit Put.de sindic.in ver. Iudices. c. 1. Bal.in l.quamuis.ff.de condit.& demonstrat. & ꝫ latiùs dicam,& eo magis, qn̄ Iudex ab initio satisdedit de stando,& parendo sindicatui per ea, q̄ trad.nouiss.Moscatel.Regnicol.in sua prac.crim.par,
9 1.mod.14. †Secundò ex dicto capl'o sumitur in fine, q̄ instantia, seu tp̄s sindicatus non debet esse prolixū, imo breue, ibi, *hodie contemnam,& restituam vobis*; quamuis de iure cōmuni videantur assignati dies quinquaginta, quibus Iudices stare tenētur sindicatui, vt in l.meminisse in princ.ff.de offic,proconſ.& Put.de sindic. p illum tex.in verb.Iudex ad sindicatū,c.2.n.17.Rondinel. eo.tract. de sindic.n.99.& 100. Verū in hoc seruabitur ordo, aut stilus pro-
10 uinciæ.† Terminus verò datus ad quærelandū dicitur peremptorius, c.pastoralis de except. Dyn.in c.indultū, de reg.iur.in 6.Bar.in l.si finita.ff.d dam.infec. & ppea in edicto dici debet, q̄ termin⁹, puta quindecim dierū, datus ad quærelandum, est peremptorius, vel q̄ eo elapso, ampliùs nō recipiuntur quærelæ, vel quærelantes non audiuntur, vt per Rondinel.propè fin.vi.Bar.in l.Mancipiorum.ff. de opt.leg.Ang.in l.Titia.ff.de accusat.Gomes.de delict.c.1.nu.25.
11 †& tale tēpus non potest vllo modo prorogari.l.fin.de furt.l.1.ff. d dilat.Rondinel.vbi ſ n.101.& 285. Boss.de offic.corrupt. pecu.nu. 32.& male sindicatores se habent, quādo per Iudicem non stetit, si ꝓrogant terminum ad quærelandū. Non obstat, q̄ ratione absentiæ, vel ignorantiæ bamni, seu edicti ad quærelandum, adhuc quis transacto termino audiri possit, sm̄ Puteum in verb.Iudices ad sindicatū,c.5.n.3.& 4. Quoniā in prac.id receptū non est, & quidem optima rōne: nā qui asseritur ab officiali læsus, tenetur explorare d tēpore sindicatus, cū certum sit Iudicem finito officio teneri reddere rōnem suæ administrationis, vt ſ dictum est, & ideò opportunè cōparere, vel procuratorem mittere debet, arg.l.1.vbi glos. & DD.
12 ff.si quis cautio.† & qui scire debet p̄sumit̄ sciens l.qd te.vbi Doct. si cert.pet.& saltem in porrigendis quærelis tale tp̄s prorogari non debet, Bart.in l.2.ff.de re.iud.& in l.1.C.vbi oēs caus.Put.de sindic.
13 c.6.in d.verb.Iudices ad sindic.†Et vice versa officialis tenetur morari,& sistere in iudicio, seu in loco sindicatus vsq; ad finē, qn̄ pro

causa

causa criminali q̃relatus est, vbi pęna corporis ingerit: secus vbi pęna pecuniaria, vel si ageret ad dãna, interesse, & expẽsas: nã tũc põt discedere, procuratore relicto, & respõsione data q̃relis, vt per practicanter dicta à Moscatel. in d. prac. crim. par. 1. mod. 14. sub n. 9. & 10. multò magis si aliunde ad aliud officiũ, durante sindicatu interpellaretur, Moscatel. vbi s. n. 6. Ang. in auth. de collater. Rondinel. d. sindic. n. 109. & seq. & Put. in verb. procurator, c. 1. vbi vide, & ita Genuæ seruari vidi in causa sindicatus D. Vulpellandi Iudicis Rotæ anno 1598. & Put. mox allegatus in fi. not. ꝙ officialis de gestis ante, vel post officium, aut de gestis extra officiũ durante officio, non põt conueniri nisi corã suo Iudice ordinario, vt tenet Bal. in l. 2. C. vbi d. crim. agi oppor. Catal. de sindic. n. 24. Rondinel. n. 276. vi. Capel. tolos. decis. 423. Grauat. ad Vestr. prac. lib. 3. c. 9. n. 2. Ias. in l. 2. n. 1. ff. d. in ius voc. Cassan. in consue. Burg. fo. 305. n. 35. vbi an ab ordinario possit puniri, Baiar. ad Clar. q. 38. sub n. 89. & Marc. decis. 683. lib. 1.
15 † Tertiò ex ipso tex. colligere possumus personas, q̃ sub censura sindicatus obnoxiæ sunt, quãuis enim Samuel fuerit sanctus, & absq; peccato, tñ ad instructionẽ aliorum hominũ huius sæculi, speculatiuè loquẽdo de personis repræhẽsibilibus, voluit sub sindicatu stare, quantò magis debent inferiores Regum, & Dñorũ, auth. multò magis. C. de sacr san. Eccles. nã septies in die cadit iustus, vt notatur etiã in Auth. de non alie. vel permut. re. Eccl. § alienat. collat. 2. & per
16 Accurs. in princ. institu. de iust. & iur. † Quicunq; igitur, qui curam aliorũ gerunt, rõnem administrationis reddere debent (licèt diuersimodè) vt in l. 1. C. vt oẽs caus. tã ciuil. q̃ crimin. Ideoq; non solùm Prætores, & Præsides, sed ẽt viri clarissimi, & habentes maiorẽ administrationẽ, etiã si sint Comites, Duces, vel Aulæ Imperialis officiales, Præfecti militares exercitus Imperij, aut consiliarij eiusdem, de quibus par. 1. n. 231. & par. 4. sub n. 564. omnes quidẽ huic censuræ obnoxij sunt per illũ tex. l. 1. C. vt oẽs caus. &c. & ita obseruatũ
18 fuisse, testatur Put. de sindic. n. 11. & 12. † Quinimò pactum esset cõtra bonos mores si Prætor, aut Iudex eligeretur sub ea conditione ꝙ non possit, nec debeat stare, aut parere sindicatui, vt inquit Put. in verb. electio officialium, c. 1. in princ. Afflict. super constitu. volum°,
19 n. 4. & minoribus, n. 6. & consuetudo est in contrariũ, solus enim Põtifex max. à nullo sindicatur homine, vt legitur in c. proposuit. de concess. pben. c. nemo. cũ tribus seq. 1 x. q. vlt. nam soli Deo tenetur
20 reddere rõnem. † Quarto principalr ex eodem tex. colligitur, quòd

Iudices tenētur de extorsionibus,& angarijs indebitis, & exactionibus insolitis. ibi, *Vtrum bouē cuiusquam tulerim, aut asinū*. Extorsio quidē vim sapit,& sonat in vitium,clem.2.§.sanè. vbi Car. de pœn. Angarias verò non licet Iudici imponere,immò prohibetur, quia sunt ꝓpriè de reseruatis Principi;vt in c.1.tit.quæ sint Regal.d feu.
21 Boss.eo.tit.de angar.† Extorsio aūt dicitur fieri qñ Iudex cogit aliquid sibi dari,qd non est debitū,vel quod est vltra debitū vel ante tp̄s petitur id,quod post administratā iustitiam debetur. l.si seruo.ff. de hær.institu.ubi in verb.extorquere.& Put. de sindic.in verb. electio officialiū,c.1.n.4.& 17. & in verb.Iudex,c.2.n.11.

Adeo ꝙ nec minimū quidem peti debet, sub quouis ēt licito ꝓtextu,qñ illud non est permissum; quod facit contra quosdā administratores,qui subditis mandāt vt vinū,triticū,ligna,caseum,ac alia emant ꝓ ipsis, quibus receptis soluere obliuiscuntur,vel obliti finguntur: secus si sponte aliquid datū sit,& non petitū, quod saperet
22 naturā honorarij,† Nā quædam honestè accipimus,quæ inhonestè petuntur,vt de muneribus ī dicam; Sed ille,qui extorsit ēt à dare volentibus,tenetur crimine cōcussionis ad restitutionē quadrupli. Spec.in tit.de salar. §.1.n.5. vers.sed quid.& n.12. vers.sed nūquid. ꝓpter l.fi.C.de crim. concuss. & ēt punitur,vt dicit Bal.in l. si quæ. C. de bo.liber. l.generali.C. de calumniator. Nec mirum si Samuel
23 statim seipsum obtulit,ad restituendū † Nec licitū est officialibus angariare,seu vexare subditos expensis,& equis,ēt causa caualcatę, vt in 2.par.tactū est,sub n.69. vid.Put.in verb.Iudices,c.5.in ptinc. & meliùs in c.7.n.1.2.3.& 4.Rondinel.eo.trac.de sindic.n.59.60.&
24 seq. † Quinto sequitur in tex. *si quempiam calumniatus sum*, ex quibus verbis datur intelligi,quòd Iudices,& qui alijs pręsunt, subditos indemnes conseruare tenētur, nedū quoad res, verū etiā quo ad personas,& honores,l.cū ratio.§.penul.ff.de bon. damna. §. cōsideremus,in auth.vt Iudic.sine quo suffrag. Nec debēt subditos verbis iniuriosis, & contumeliosis afficere,vt ŝ notauimus in 4. par. sub n.533.cū plur.seq.Hinc dixi,ꝙ officiali honoris causa resisti potest,iniustè vexanti,in 1.par.sub n.220.quia scriptum est,qui confidens cōscientiæ suæ famā negligit,crudelis est.c.nobis 12.q.1.† Sed
25 Iudex,qui recta intentione animo corrigendi verbū quādoq; graue,& acerbū protulerit,nō tenebitur actione iniuriarū. Oldra. cōs. 13.Nar.cons.462.n.20.Fely.in c.cū te.col.fi.in fi.de senten.& re iud.
26 Put.in verb.Iudices,c.6.n.9.& sic in propos.† nedū calumniatore s appella-

appellantur qui falsa crimina intendunt, sm l. 1. §. 1. ff. ad Senatusc. Turpill. & per Menoc. de arb. cas. 321. sed ēt qui calumniari pmittunt. Nā per se facit, qui per aliū facit, Dyn. in Reg. qui per alium, de reg. iur. in 6. Put. in verb. sindicatorū officium. c. 1. n. 2. Et ppius
27 accedens, tunc† Iudex calumniari dicitur subditum, qñ falsam, & sinistrā relationem, seu informationē iniquè facit oretenus, aut in scriptis corā superiore, ad effectum vt malè de eo audiatur, vel ꝙ causam amittat, aut supplicata nō obtineat, & sepè fit, ne in ipsum Iudicē culpa conijciatur, qñ boni, & pacifici subditi odio à malis Iudicibus prosequuntur, eo quia cū eis pudet eos conuersare, &
28 eorū cupiditatibus adherere nolunt; †Nā Iudices non debent officia assumere, vt questui, & pecuniæ deseruiant. sic aduertit Put. in ver, officium. c. 1. in princ. sed solū iustitiam diligere. l. per illicitum. C. de cohar. †Quandoquidē Iudex debet esse publica tutela in medio posita, ne quis propria authoritate ius sibi dicat. vt in l. nullus. C. de iudic. & ipse non debet declinare à dextris, neq; à sinistris. Samuel ēt statim obtulit se contemnere munus, idest integrū ei cuius est reddere, & calumniā detestari, quasi publicè abiurare si quēpiam calumniatus sit: honoremq;, famam, ac rem statim resti-
30 tuere, †Sciens ꝙ non remittitur peccatū, nisi restituatur ablatum, c. peccatū, de reg. iur. in 6 bene facit Ludo. Carbo. in suo. tract. de restitu. omn. rer. q. 14. & q. 16. 17. & 18. quibus in locis qualiter sint restituenda hæc, Honor, Laus, & Fama. & q. 64. & seq. vbi latè de
31 restitu. rerū.† Et Iudex qui per calumniā inquirit, tenetur ad damna, & interesse, de quibus per Carbo. d. trac. q. 65. & punitur criminaliter, qñ verè cognoscit per calumniā inquirere, secus si p̄sumptiuè Farinac. de accusat. q. 16. n. 25. & 26. & ille dicitur in vera calumnia, qui format inquisitionē, & illam sine inditijs transmittit; p ea, quæ adducit Farinac. mox adduc. n. 27. idem in tit. de delic. q. 17. n. 29. vsq; ad fi. vbi multū tribuit Iudici nostro. & Menoc. de arb. q. 70. Cępol. in auth. sed nouo iure. n. 56. C. de ser. fug. vbi enumerat. 30. casus, in quibus Iudex magni arbitrij non tenetur in sindicatu, & à calumnia excusatur inquirendo ad denuntiā. sīn Ang. in l. si vacantia. n. 106. C. de bo. vacan.

32 †Sextò dicitur in tex. *si oppressi aliquem*, quod multis modis contingere pōt, videlicet in persona, vt quando Iudex iniustè capturauit, vt latè dixi in 2. par. vel iniustè torsit, vt in 3. par. & anteq̄ vlterius pgrediar, nolo omittere ꝙ d tortura qualis, ac quanta fuerit,

statur

batur actis curiæ, vt s in d. 3. par. n. 60. & in verb. tortura est de processu, Menoc. de arb. Iud. cas. 340. n. 10. & 11. Mascar. de probat. latè concl. 1384. Boss. de tortu. n. 48. vbi remissiuè, & probatur ēt confessione rei, & per eius vociferationē, per famam, & alia de quibus per Marcel. Cal. trac. de mod. artic. n. 713. cū seq. vbi n. 718. ait non esse ista indicia sufficiētia ad cōdemnandū Iudicē in sindicatu; Itē quòd quis verè fuerit tortus ꝓbatur per signa ligaturæ, vel ignis, aut talia stigmata, Foller. in ver. Informationes capiat, n. 16. Put. de sindic. in verb. Tortura 111. c. 5. n. 1. 2. 3. & seq. sed aliæ ꝓbationes, vt clamor, dictū torti, assertio officialiū, aut vicinorū, vel sociorū criminis, & carceratorū, de quibus loquit Put. vbi sup. pūt esse, & non esse verę per l. non hoc. C. vnde cogn. Nā Iudices quorū cōscientia est in marsupio, & auaritia pollet, quandoq; fingunt reos torquere, & non torquēt, & isti latronculatores, seu latrones, vt nomina sint consona rei. §. est, & aliud, instit. de donat. eijciūt foras baruarios, ipsi soli manentes in loco torturæ, & humero tortū sub pedibus substinent, & aiunt, increpant, & persuadēt clamore valido vt reus fateatur; At sub silentio consilium præbent dicentes tortis, vt ad sydera exclamēt, vt audiantur ab illis, qui foris stant, & credant illos tortos acriter pati in tortura; & quandoq; sub prætextu magìs indagandæ veritatis tormentū cabalettæ addunt, & cū baruarij extra locū torturę iussu Iudicis manent, clausoq; ostio, puluinulū sub podice torto, Iudices supponunt, instruentes illū, vt acclamet validè; aut qnq; sub prætextu ꝙ torquendus sit inhabilis tormēto funis, addunt ignē, sed priùs pedibus oleo saxi vnctis, vel aliter, vt ignis non officiat, sicq; ijs, & similibus vituperosis modis nocens absoluit, & Iudex in æternū dānatur; Quare clamāt iusti, erue nos Dñe de necessitatibus nřis, & sanè qui talia faciūt digni sūt rigoroso examine, & sindicatu. Tortura aūt in dubio ꝑsumitur moderatè illata, vt ĩ n. 78. & p Baiar. ad Clar. q. 64. n. 108. est tex. in l. Herenius. §. Caia. ff. de euict. & Ang. in l. 3. C. de adult. Excessus verò torturæ ęquiparat poti⁹ culpę, ꝗ dolo, Fely. in c. cū nō ab hoīe. in fin. de Iudic. & ꝑsumitur Iudicem excedisse p imprudentiā, vt p Put. in verb. Tortura, c. 5. & Boss. in tit. de tortur. num. 37. Item Iudex dicitur opprimere partem, contra quā ea inaudita sniam tulit, res enim pessima est, l. de vno quoq;. ff. de re iud. Vant. de nullit. ex defec. cit. Put. in verb. appellatio. c. 1. 2. 3. & 4. & in verb. snia. c. 1. & multò magìs dr oppressisse si iustum occidit, qa tenetur pœna capitis. c. 1. de homicid. Itē opprimere dr

Vuuu quando

quãdo ob fauorẽ, prætium, amorẽ, vel odiũ ius dicit, aut iudicat cõtra iustitiam, ſm notata in 4. par. ſub n. 541. & facit Rondinel. de ſindic. n. 42. & ſeq. Itẽ opprimit quãdo pauperibus, viduis, pupillis, orphanis, & alijs miſerabilibus perſonis in dubio fauorabilis, & protector nõ fuit. l. fauorabiliores de reg. iur. latiſſimè p Tiraq. in tract. de priuileg. piæ cauſ. p tot. vel ſi in iudicio æqualitatẽ non ſeruauit, cõtra l. 1. C. de fruct. & lit. expenſ. & l. in iudicis, de reg. iur. Item ſi pmiſerit potentes pualere Amad. de ſindic. n. 159. & permiſit ſe, aut
33 teſtes pecunia corrũpi; † Quæ tali modo data repeti à dante minimè põt, ſed applicatur fiſco, Rõdinel. d. trac. n. 55. per l. 1. ff. de iur. fiſ. vel potiùs reſtituẽda eſt pauperib⁹, Nauar. c. 17. Manu. ſil. v. reſtitutio. 1. At qualr Iudex liberi, & ampli arbitrij poſſit excuſari in ſindicatu ab huiusmodi; vid. Farinac. de indic. & tort. q. 74. 75. & 76. vbi ferè
34 de Iudice nr̃o loquitur. † Septimò innuit tex. nõ eſſe licitũ munera accipere ẽt à ſponte dãtibus, qm̃ munera placant homines, cęlos, Deosq; , vt apud Ouid. Nam filij Samuel, qui munera acceperũt, malè iudicarunt, vt in 1. Regũ c. 8. non autẽ Samuel, vt in eo. li-
35 bro c. 12. † quia munera excęcant lumina Sapientũ, & mutant verba Iuſtorũ, Deuter. 16. Eccleſ. 20. & tollunt animũ accipientium, &
36 munera de ſinu impius accipit, vt puertat ſemitas iudicij. † Et munus abſcõditum iuſtas iras extinguit, & qui dat munera victoriã, & honorẽ recipit, veh aũt illi, qui contrą innocentẽ munera accipit. & ijs omnibus apud Afflict. ſuper conſtit. Capitaneorũ, 15. not. & in rubr. 52. n. 5. Quare omninò abſtinendũ eſt à receptione munerum, pſertim à litigantibus, qui dant munera, nõ charitate, & beneuolentia, ſed per corruptionẽ, & qui dat Iudici vnam gallinã, ea intentione dare pſumitur, vt ab eo recipiat bouem: Sed Iudex debet habere manus mundas; vt in Auth. vt Iud. ſine quo ſuffrag. facit q̃ dicta ſunt in 2. par. n. 153. 154. & 155. Verũ enimuerò officium, & diſcre-
37 tio pari paſſu ambulant, vt dixi in 3. par. ſub n. 150. † Vñ nil penit⁹ accipere à ſpõtè dantibus, inhumanũ eſt; vt ait Tiraq. trac. de Iud. in reb. exigu. n. 91. & ſeq. & ſæpenumero fit q donans incidat in ſuſpitionẽ maximã, quã de Iudice munus reſpuente cõcipit, & fortè non deſit qui dicat pauca Iudici eſſe cõtraria, & ideò cõtrarijs curanda.
38 † At recipere magnũ munus eſt ſignũ lupi rapacis, & argumentũ auaritiæ oĩum malorũ radicis. 1. Timoth. 6. Porrò aliquid recipere breui tpe duraturũ permittitur, vt p Put. in verb. poculẽta. Caral. de ſindic. n. 21. ſed ne quid nimis, & à nõ litigantibus licet aliqnid ſe-

mel in anno recipere, vt dicit Afflict. in d. rubr. 52. num. 5. & vid. Carpa. super statu. Mediol. c. 44. n. 3. c. 461. n. 1. vo. 2. Mantuæ verò ē
39 taxatum quantū, quoties, & à quibus. † Imminente aūt necessitate ob bellum, aut charestiā, Iudex uir ꝓbus poterit accipere munera, vt sibi succurrere possit, dummodo iustitia fiat; vt in Auth. scriptum exēplar, in fi. vbi not. glo. ff. de offic. pres. Amad. de sindic. n. 164. & statim absoluā. Nihilominus pter esculenta, & poculēta, nil pęnitus accipiendū est, nec quid minimū, nisi honoraria solita, & consueta, ac permissa, pſertim stante salarij tenuitate: ad q̄ vid. Put. d. ver. Poculenta, c. 1. n. 2. & tandē repeto quædā honestè accipi, q̄ inhonestè petunt. no. in l. §. proinde. ff. de var. & extraor. cog. glo. in l. 2. cir. fi. ff. de orig. iur. Doct. in l. quod cuiq; de reg. iur. & in hoc standum esse
40 cōsuetudini l. minimè, de leg. † At summopere iuuat vitæ ītegritas, & ꝓbitas morū contra morsus detrahentiū honori, & famæ Iudicū; Nam Iudex probus si quid per incuriā iubet, aut vetat, præsumitur zelo iustitiæ fecisse, & intantū probitas morū in homine valet, qđ repertis rebus furatis, vel prohibitis penès eū (vt de armis vetitis, scripturis falsis, bamnitis, & huiusmodi, quæ nec retineri, nec recipi possunt) indiciū non pſtant contra virū integerrimū: sed inaduertētet habuisse, aut recepisse dñr, secus si penès aliū non ꝓbū. c. semel, de reg. iur. Mars. prac. §. diligenter. n. 95. cū seq. & n. 196. cū seq. vbi multa similia adducit, ad leg. Cor. de fals. l. scire oportet. §. cū in reliquis. ff. de tut. & Cur. Augu. ad Ang. in verb. vestē cęlestem.
41 n. 19. † Quia qui semel fuit bonᵘˢ, semper pręsumitur bonus, donec contrariū appareat; vt in glo. d. c. semel malus. & in c. miramur. dist. 60. c. mandata, de pſumpt. Menoc. eo. tract. lib. 1. pſum. 3. n. 21. & 22. Put. in ver. Iudex. c. 1. n. 23. *Infert* secundò ad statutū puniens
42 testē de falso, de quo iā in prac. de test. 5. par. n. 79. dixi. † Nā si testis vir probus falsum dicat, vel sibi cōtrarietur, pſumitur per errorē dixisse, & nō per malitiā. Bal. in l. quoties. ff. de hær. instit. Cępol. cons.
43 crim. 25. Paris. cons. 151. uo. 4. † *Infertur* tertiò ad statutū, dicens ꝙ officialis teneatur de oblitis, & neglectis, ēt in causis ciuilibus, qm̄ in viro probo bonæ opinionis, & famæ, hoc statutū locum habere non debet, quia si quid omissum, aut oblitū sit, non pſumit cū dolo, nec p latā culpā. Cartar. đ execut. sentē. capt. bānit. in pfat. n. 98. pulchrè Put. in verb. testis, c. 2. tex. & glo. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. ff. de eden. Bal. in l. fi. C. de probat. † *Infertur* quartò,
44 ꝙ *Iudex*, qui in officijs pcedētibus rectè, ritèq; se gessit, talis in pſenti

ſenti eſſe pſumitur.ar.l.meritò.ff.p ſoc.d.reg.ſemel.& ī in 4.par.ubi de extēſione,de pterito ad pſens.ver.Tertio modo.& quicquid facit,id poti' ex cauſa officij,curæ,& ſollicitudinis,ac zelo iuſtitię feciſſe credit,& non p dolū,barattariā,odiū,aut amorē ſuorum.l.iniuriarū.§.is qui iure.ff.d iniur.faciūt dicta in 3.p.n.343.Paul.ghirl.de relaxat.carcer.tit.de calūniat.c.ſecundò qro an eo ipſo,n.9.& oīa ritè,rectèq; feciſſe pſumit,Put.in d.verb.Iudex,a.1.n.14. & ita oēs p-
45 ſumptiones malas ceſſare dicimus pp bonas Iudicis qualitates,Boſſ. eo.tit.d offic.corrupt.pecu.n.18.Menoc.lib.5.pſum.i.n.17.& pſum.
46.3.n.21.& 22. Vltimò infertur,q Iudex (cuius pbitas perſpecta,& cognita eſt) in varijs Doctorū opinionib',ſufficit p ſe duas opiniones habere Doctorū celebriū,vt à ſindicatu excuſet Ioſeph.Cumia.de ſindic.c.24.n.82.& 83.uerſ.& iſta cauſa,car.27.& ita fuiſſe ſeruatū p Rot. Luc. refert Ioſeph Lud. deciſ.1. & 2. & Hieron. deciſ.8.in fi.car.5.Menoc.d arb.caſ.177.n.5.& 6.& ita iudicauit Excel. Senat.Mediol.anno 1587.die 6.Maij in cauſa ſindicatus D.Philippi fris mei,contra Galianū de Serauall e,ex ijs q ī ſequunt lumē adferētibus in materia ſindicatus alijs caſibus, q in dies occurrere pnt. Erāt merita illi' cauſæ,vt quia Prætor pnūciauerat cōcedendā eſſe executionē ad inſtantiā cōitatis Serauallis virtute publici inſtrumēti iurati,cōtra bona cuiuſdā Galiani conductoris mulini d. Cōitatis; Prętēſiones verò ex cauſa recōuētionis d.Galiani (eadem pnūtia) dixit cōmittēdas eſſe cōſilio ſapientis,pſtita tū fideiuſſione p dictam Cōitatē de reſtituendis expēſis,& dānis in caſu ſuccūbētiæ; De qua pnuntia cōqueſtus Galianus apud Exc.Senatū Mediol. eo ſub prętextu,q Prætor noluerit parere literis Senatorijs in nō cōmittēdo totā cām cōſilio ſapientis,videl.tā cōuentionis,q recōuētionis,& ppea tanq cōtra iura,& ordines cauſæ cōtinētia aſſerebat Prætorē diuiſiſſe,& no.ord.Mediol.cōtraueniſſe,ī materia d cōſilio ſapiētis loquentib'; Quib' oībus datū fuit apprimè optimū rñſum,vt legr in deciſ. Borg.Caualc.deciſ.28.p tot.in 2.par.pcipuè ſub n.17.& quāuis Senat' acquieuerit,nō tū acquieuit aduerſarius,qui noua qrela eadē de cauſa ppoſita aduerſum Prætorē virū innocentē,& integrū,ſceleriſq; purū,eū conatus eſt opprimere,& penit' de medio tollere, cui terga minimè uerſa fuerūt. Procui' Prætoris defēſione ex abun-
47 danti deducta fuit nullitas; nam cauſa ſemel à Senatu auocata, non poteſt ab inferiore cognoſci,& ſic D.Sindicator non fuit Iudex competens,c.ut noſtrum.de appellat. c. ſtuduiſti. & c. licet. de of-

fic.

sic. alleg. Vant. de nullit. ex defec. iurisd. num. 70. & 71. & dixi latè in 1. par. sub n. 246. oportebat enim D. Sindicatorem habere in mandatis in specie, ut non obstante superioris auocatione, ipse co-
48 gnoscere posset; † cũ in primis, & ante omnia de qualitate suæ iurisdictionis q̃rendum sit. ut not. in c. inter Monasterium, de re. iud. & in c. penul. ext. de except. & tot. tit. ff. de iurisd. omn. iud. & quærelans tenebat exprimere in specie (q̃n obtinuit vt Prætor q̃relaretur) ꝙ aliàs ea de causa quærelauerat Prætorẽ corã illo excelso Senatu, vt cauet in no. ord. Stat. Mediol. tit. de rescrip. §. quicunq;. ubi rescripta impetrantes tenẽtur exprimere prouisiones à Senatu, ad suã, uel alterius instantiã impetratas, alias sint nullius momẽti, nec executioni mandãtur, imò impetrãs in expensis cõdẽnetur arbitrio Senatus, & id confirmatur alijs no. ord. ęditis die 26. Maij 1580. quibus cauetur, ꝙ audita semel causa, iterum nõ audiatur, & si non facta mentione in precibus pars surripuerit, condemnetur in scutis 25. & in duplicatis expensis versus partem; de cuius subreptione vid. Ias. in l. non idcirco, & l. p̃scriptione. C. si contra ius, uel vtil. pub. & ratio ẽt de iure cõi dictat, quòd vbi est cęptũ iudicium, ibi finem habere debeat. vulg. l. ubi cęptũ. ff. de Iudic. ad quã vi. Gabr. co. conclus. tit. de Iudic. concl. 1. & omninò in propos. Lancelot. de attenta. cap. 10. sub n. 10. & seq. At cũ causa semel audita fuerit, & Senatus acquieuit, non potuit Galianus amplius q̃relare; faciunt quæ dixi s̃ in 4. par. sub n. 285. & 287. & Put. de sindic. in verb. Iudex ad sindicatum, c. 3. n. 5. & quærelator non q̃rens expeditionem, dr̃ desistere, Foller. prac. crim. in verb. Audiant exceptiones, n. 28. & 29. Spec. de accusat. §. 5. ante medium. tex. glos. & Doc. in l. destitisse. ff. de Iudic. Bar. in l. qui desistit ad Turpill. & licèt accusator desistens, de consuetudine, nõ soleat mulctari, neq; in expensis condemnari, vt ait Baiar. ad Clar. §. fi. q. 58. n. 15. vbi in vtroq; foro seruari testatur, tñ si desistens, non petierit absolui, poterit in expensis condemnari; ut dicit Bertazzol. cons. 171. n. 4. vo. 1. & de hac materia desistentiæ vi. Bar. Alex. & alios, in d. l. destitisse. ff. de Iudic. & in l. desistit, ad Senatusc. Turpill. vbi in l. 3. & 4 desistens non põt iterum de hoc accusare; & per Bar. in l. maritus. la 2. § si negauerit. ff. de Adult. vbi n. 4. distinguit si desistentia est facta super crimine, de quo põt transigi, tunc nõ licet iterũ accusare, si uerò non possit transigi licebit, quãuis non cesset suspicio contra accusantẽ, quod falsò accusauerit pp iniquitatẽ; vt in l. si. ad Turpill. & ob infamiã repelleretur, ut dicit

 Bar.

Bar.in d.§.si negauerit,cir.fi. per l.qui desistit.ff.de accusat.& per l. accusationē,ubi Bal.plenè,C. qui accus. non poss. & dixi in 3.par. sub n.220.& 384. Ideoq; si suam iniuriā,de qua constet, ꝓsequat, & desistat ex aliqua iusta causa, nempe ob amicorum exhortationē,vel quia pius ob amorē Dei parcit,aut si ob factum Iudicis, ꝓbationes fiendæ fortè difficiles ob ꝓcrastinationem reddactæ sint, vel testes subornati,ut sæpenumero in facto euenit ob tarditatem, & negligentiam Iudicū causarum criminaliū,aut mixtarum, tunc licitū est desistere,& nedum non incurrit desistens in pœnā librarum quinq; auri,de qua in l.1. & ibi glos.ff.ad Senatusc.Turpill.sed nec vllo modo in expensis cōdemnabitur.ut per Bar.& alios, in l.si maritus,& in l.destitisse.ff.de Iudic. & Menoc.de arb. cas. 177. & D.Farinac. de accusat.q.16 n.33.& 34.ubi pulchrè, & n.42.& seq. & sub n.77.& 78.tenet contra Boss.in tit. de accusat.sub n. 38. & uid.Bertazol.cons.67.& cons 171.n.7. uo.1. & Ang. de malef. in uerb.& ad quærelā,n.2. & ita se habet cōis prac. ut dicit Guid.pap. decis.446. secus si impedimentum q̄relans facto suo proprio imposuerit. Menoc.de arb.cas.237.n.20. & non obn̄te desistentia Iudex poterit ꝓcessum perficere si uult. Baiar ad Clar q.10. n. 5. & postremò scias quod non dr̄ desistere,qui est impeditus,aut ignorans distulit.l.fi.ad Turpill. & ille uerè dr̄ desistere,qui scriptis mentem suā declarat,ut ibi. & hinc no.ꝙ priuatus per solam accusationem, aut q̄relam,uel instigationē quærelans,non intelligitur facere partē in Iudicio,nisi se declaret,& alia faciat,ut fideiubere,& ꝓsequi. ut in l.1.ff.ad Turpill. facit Baiar.ad Clar.q.5.n.6. Marāt.spec.aur. in 6. par.n.12 & ideò si quęrelā non prosequitur,nec alia fecerit, non pōt condemnari in expensis. Foller.prac.in uer.Audiantur exceptiones,n.3.quæ tanq̄ quotidiana sunt digito liganda. Modo ad rē,re à superiore auocata,& audita exculpatione, si nil incontrariū ordinatū sit,Prætor dicitur liberatus; Fely.in c.cū inter.n.7.uers.secundò restrīge,de Iudic. Bar.in l.si plures. in princ.ff de fideiuss.refert & sequitur Bertazzol.cons.48.n.6.uo.1.Nam reg.est,qđ in iudicio non improbatur,approbatū censetur.l.Pomponius. ff.de neg. gest. Dyn.in reg.qui tacet,de reg. iur. in 6.

Adducebatur pariter ad fauorē Prætoris pro uitio nullitatis defectus personæ q̄relantis, quandoquidē filius nomine Patris absq;
49 mandato quærelauit, & clarum est in iure,† ꝙ nullus pro alio q̄relare pōt,uel accusare Iudicem in sindicatu (ēt prosequendo suā

uel

vel suorum iniuriã) nisi habeat personam legittimã immediatè, aut mediatè, vt est speciale mandatum, præcedẽs quærelã, ne faciat dominũ incidere in pœnam. Clar. in §. fi. q. 14. vers. Itẽ quæro nunquid. Rol. cons. 43. n. 11. vo. 1. cons. 26. n. 2. vo. 2. pulchrè Decia. de delic. lib. 3. c. 36. n. 12. & per tot. illũ c. ubi latè: & qui possint accusare vid. Baiar. ad Clar. per tot. illam q. 14.

Nec quærela substinetur per ratificationẽ, nisi ratificatio tpe habili fiat, vt puta qñ quis est in actu accusandi, & re integra ante cõtesta. lit. aliàs nihil in hoc casu ratificatio operaretur in p̃iudicium accusati à non legittima persona, per reg. q̃ ab initio, de reg. iur. in 6. Bal. in l. obseruare, la 1. §. post hæc, n. 2. uers. est ẽt hic notandum. ff. de offic. proconsul. & leg. Rol. cons. 63. n. 53. & seq. vo. 4. Et ratificatio debet sequi saltem intra terminũ ad quærelandum, alioquin quærelans succumbit. Boss. in tit. de offic. corrup. pecu. n. 32. nec per restitutionẽ coadiuuaretur, & est magis co. op. de qua testatur Ang. trac. de sindic. in fi. per l. auxiliũ. ff. de minor. Rol. cons. 94. n. 11. & 12. vo. 4. Ioseph Cumia. de sindic. c. 2. n. 5. car. 6. Sed qd̃ peius est, iste Galianus licèt habuerit mandatũ à patre quærelandi, cũ authoritate ẽt substinuendi, nihilominus misit quærelã per alterum suum frẽ, quã exhibuit absq; mandato, vel alia substitutione, minusq; vlla ra-
15 tificatio debito tpe secuta fuit; quo casu, qd̃ nullum est, nullũ meret effectum. l. si tibi decẽ. § si pactus. ff. de pac. reg. qd̃ initio de reg. iur. cũ simil. fallit quò ad præiudiciũ ratificantis. Vant. de nullit. qualiter, & quan. sent. sub n. 102. vers. contrariũ tamen. & vid. Bal. distinguentẽ, in l. seruũ quoq;. §. publicè, in 2 col. vers. sed iuxta hoc quæro. ff. de procur. add. ad Guid. Pap. decis. 338. intellige assumptũ p̃cedere circa publica delicta, Menoc. de ar. q. 79. per tot. per l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iud. & vbi agitur criminal'r ẽt de priuato interesse; sm̃ ea, quæ alleg. Farinac. tit. de accusat. sub n. 7. & Clar. §. fi. q. 10. vers. scias aũt, & q. 14. vers. scias tñ. sed vi. ibi adducta à Baiar. n. 4. 5. & seq. vbi consanguineum pro cõsanguineo quærelare posse p̃cedit contra alios, præterq̃ contra Iudicem, quẽ speciale est nemini licere in sindicatu q̃relare, nisi præcedente mandato in specie, & nõ in genere. Guid. Pap. d. decis. 338. in fi. & quid de defensore, aut instructore causæ, vid. Cępol. cons. 40. col. 3. in princ. Gabriel. co. concl. tit. de proc. concl. 4. & alibi. Nec casui nr̃o aduersatur, quod dicit Negusant. de nullit. ex defec. inhab. aut manda. sub n 44. & 45. quia procedit qñ filiusfamilias agit nomine proprio, sed requi-

ritur consensus pris; secus qn filius agit nomine patris,& sic nomine alieno,& contra Iudicē in sindicatu, vt ẽ dictum.& allegatum fuit.
52 †Vlteriùs adducebatur in meritis sentētiæ Prætorem non potuisse sindicari, quia aliud est sntiare extimum esse exequendū, aliud cōcedere grauamen,& grauare: vt ait Franc.rontul. vot. 6. Quærela prima.n.3.car.26.immo per dictam Prætoris pronuntiā consultum fuit Galiano, quandoquidē ordinatū in ea fuit,ꝙ Cōitas fideiuberet versus Galianū illam reconuenientē in casu succumbentiæ, qđ remedium sufficit qn reconuentio non est clara, vel valde dubia.c. nouit. de appellat.Bar.in l.decē.§.Continuus.de verb. ob. Put. de sindic.in verb.sententia.c.1.n.4.& de hoc ẽ in 4.par. n.268.
53 †Nec debuit sindicari, quia in causis ciuilibus, vbi non interuenit dolus, aut barattaria Iudices de gn̄ali consuetudine non sindicant, vt statim suis locis docebitur, nec ꝓpter sententiā à qua potest appellari,& grauamen non dolosè illatū reparari potest: Put.in verb. appellatio.c.1.per tot.& vid.Spec.in tit.de except.& repli.§.4. vers. vt autē. In leuibus itē officialis non est sindicandus, Bald.in l.obser. §.proficisci, col.penul.de iure iuran.Ias.in l.1.C.vt oēs Iud. tā ciu. q̄
54 mili.post admi.crim.† & sentētia Iudici ad quem, non p̄iudicat Iudici à quo.l.Lucius.ff.de infam.Put.in verb.appellatio.c.1.n.5.& 6. minusq; præiudicat quando in contumaciā,& ob negligentiam partis (quæ sntiam primam obtinuerat) Iudex ad quē primam sntiam non confirmauit, quia alteri per alterū non debet iniqua conditio inferri.l.nō debet, de reg.iur. & negligentia vnius alteri non nocet. l.rē hæreditariam.ff.de euict.l.fi.ad Sylleia.pulchrè Bart.in d. qōne Iudex per imperitiam, in fine Rondinel.de sindic. n.133. etiam ꝙ secunda sntia fuerit per tertiam confirmata, vt statim dicā; quia prima non p̄sumitur per dolū, aut latam culpā lata quādo sunt hinc inde diuersæ opiniones.l.quoties.§.qui dolum de prob. Bal.in l. si filius.ff.de Iudic. sequitur Put.in ver.appellatio.c.1.sub n.3. & qui dicit Iudicem tulisse sentētiam dolo, aut barattaria, tenetur probare, l.qui accusare.C de eden.Rondinel.d.trac. nu.235. Put.in verb.
55 appellatio.c.3.n.7.† & Iudex qui excitauit dubia, non p̄sumitur ex abrupto, vel per sordes iudicasse, & ideo eximitur à dolo, & à culpa; Bal.cons.243. in fin. vol.4. Cępol.cons.8. n.8. & 13. & 17. Ias. cons.46.col.4.in 3.Curt.Iunio.cons.132.n.11.Crauet.cons.8. in fin. Osasc.decis.Pedemon.71.n.17.D.Menoc.cons.2.n.133. & sequitur
56 Bertazol.cons.144.n.11.vo.1.cons.53.n.11.uo.2.†vbi vt res du-
bia

bia dicatur sufficit negatio, no. glo. & Doct. in l. 1. C. de procurat. sic qñ casus controuersiam iuris, & facti patitur, Boss. in tit. de Princ. n. 333. Idē si ex discrepantia opinionū Grat. cons. 33. vol. 1. car. 54. & sufficit habere opinionem alicuius Doctoris approbatissimi, Ioseph Cumia. de sindic. c. 24. n. 82. Put. in verb. Iudicare, c. 3. n. 2. & s in 4. par. n. 192. & dicam j sicuti ēt excusatur, qui sequitur opinionē sui pceptoris. l. dicere. §. 1. ff. de arbit. & l. 5. ff. de manu vindic. Alber. sing. 177. Bart. & Ias. in l. Interdum. §. 1. in fin. de verb. oblig. cū multis alijs, quos adducit Anto. Maria Corat. in tract. de com. Doct. opin. lib. 2. tit. 9. cas. 8. n. 30. fol. 145. vbi cōcludit non habere locū qñ cōis opinio est in contrarium, n. 34. & adfert multos alios casus; & quæ opinio sit attēdenda vide per eundē Ant. Mariā tit. 8. per totū, & ponit Caualc. decis. 15. n. 3. & 4. & decis. 25. n. 14. decis. 27. n. 25. decis. 41. n. 28. vbi latè in 1. par. & vbi pro vna opinione est rigor, & pro alia æquitas scripta non ceruicosa, illa est amplectenda, & præferenda Dec. in l. in oībus de reg. iur. Neuiz. lib. 6. tit. quomo. Iud. nu. 68. Cephal. cons. 166. n. 15. & seq. vol. 2. Bald. in auth. Iubemus, n. 2. C. d Iudic. & vi. omninò Corat. in d. suo tract. vbi quatr, & quomodo Iudex contra cōmunē iudicans teneatur in sindicatu in tit. 12. & qualiter excusetur ibidem, & cōcludit teneri in foro fori, & in foro poli, intellige qñ per dolum, & barattariam, vt j. nam quælibet causa, ēt colorata, excusat Iudicem à sindicatu, pulchrè Boss. in tit. de decret. Mediol. vt non proced. crim. n. 19. & in hoc pposito ad exculpandum Iudicē vi. Farinac. de carcer. n. 27. vbi multa dicit, & quæst. 31. n. 18. vbi plura allegat. Itaq; Iudex ex rōnabili causa errans excusat, not. gloss. 11. q. 3. c. Temerariū. Amad. de sindic. n. 249. & vi. q̄ j
58 dicā n. 171. & 179. †Insuper Iudex ad suā defensam pōt suam sntiam (quāuis à Iudice ad quē reuocatam per binas sntias) defendere, & tueri nouis allegationibus, Put. in verb. Iudices, ad sindicandū, c. 2. n. 21. & j n. 199. & qm̄ Put. & alij tenent, φ Iudex de imperitia sindicari possit, bonum erit scire qualiter hoc procedere possit
59 circūscripta statutorum dispositione; †sed quid sit imperitia primò dicendum est, quæ nil aliud est nisi quædā ignorantia, & vt nrates dicunt, inscientia; vt apud Plin. lib. 7. c. 2. & de hac tenetur Iudex, q se doctum existimat, & quod peius est, doceri ęgrefert; nec vult sequi cōem opinionē in actu decisiuo approbatam, sed reprobatā sequitur, licèt in puncto iuris verior dici possit, vt per Put. in verb. allegationes, c. 1. & in verb. Iudicare, c. 3. & Corat. d. tract. de com. op.

lib. 2.

lib.2. tit.9. in dubio tamen semper est tenenda opinio gloss. vt per eundem Put. in verb. An si potestas, n. 12.

Verũ hodie sunt tantæ Doctorum opiniones, & volumina typis edita, vt perq̃ difficile fit scire, quæ sit magis cõis opinio, & qui de ea testantur oẽs mentiuntur, quãdoquidẽ non pñt habere oẽs libros, immò impossibile sit, nisi quis testaretur de cõmuni, vel magis cõmuni per ea q̃ in suo studio, & in suis libris vidit, & reperijt. Hinc est, ꝙ hodie derelicti sunt Textus, neglectæ sunt leges, non seruatæ sunt glossæ, parũ curatur de attestantibus de cõmuni, vel magis communi opinione; sed duntaxat attenduntˀ decisiones in terminis, & quãdoq; extra terminos, quã de re, si inter libros tã innumeros cõflictus nasceretur, aut ignis in medio poneretˀ, ad ius primæuũ redderetur, & tantũmodò textus cũ gloss. & Bart. allegarentur, & ita p vniuersum orbẽ hæc tria penès oẽs Doctores reperirentur; sed quorsum hæc, cũ hæc ꝓtestatio mea sit contraria facto, postq̃ & nos eodẽ vicio laboramus. Redeundo modò ad ꝓnuntiam Prætoris Serauallæ, vltra ea quæ copiosè scripta sunt à Caualca, d. decis. 28. sub n. 17. cũ mult. seq. par. 2. iustificatur summopere ab authoritate
60 †Curt. iun. in l. si quis in cõscribendo, n. 47. C. de pact. vbi vult pro liquidis executionẽ concedi, & pro illiquidis cãm committi posse, ne liquidũ per illiquidum in diuiduis retardetur, per l. aufertur, §. qui cõpensationem, ff. de iur. fisc. latè Alex. cons. 94. vol. 4. Caualca. decis. 35. n. 14. decis. 9. n. 11. par. 1. quã opinionem sequitur Carot. d loc. & conduc. in verb. expensis, n 14. Benintend. decis. 77. Put. decis. 471. lib. 2. Alex. cons. 166. in fin. & in cons. 37. n. 29. vol. 2. vbi testatur ita fuisse iudicatum Parmæ, & tenet Corn. cons. 262. in fi. vol. 4. quo casu perperã fuisse per sindicatorem votatũ Prætorem esse cõdemnandum in expensis, vt ẽt per Corn. cons. 381. Visa lit. m. in 3. par. & Fely. cap. super ijs, in fi. ult. col. de accusat.

Et tandẽ Senatus ille Mediolani nunquã satis laudatus tanq̃ Iustitiæ Princeps (qui quicquid perperam factũ reperit solet cassare, & annullare) in hanc sententiam venit, videlicet, Audita in Excellentiss. Senatu Relatione facta per Egregiũ D. Clementẽ Arsagum sindicũ fiscalem in causa sindicatus D. Philippi Caualcani olim Prætoris Serauallis, auditisq; eodem tpe Aduocatis Francisci Galliani, qui q̃relam contra ipsum Prætorẽ porrexerat, & Aduocatis ipsius Caualcani, ex quibus negotium pleniùs intellectum fuit, quã intelligi potuit ex relatione sindicatoris eo tpe, quo Prætor ip-

se

se condemnatus fuit, omnibusq; accuratè, & diligẽter perpensis, cẽsuit Senatus prædictũ D. Caualcanum Prætorẽ ab expensis, & damnis per Gallianum petitis excusandum esse. Datũ die 6. Maij 1587.

Cęterum (os precibus tm̃ in cœlum ponere si licet) vtinã per maiores, & supremos Magistratus obuiam subterfugijs, & circuitibus litigantium eatur; nã, vt experientia docuit, aures illius Excellentiss. ordinis diù, noctuq; defatigantur, & lites ĩmortales oriri inter creditorẽ, & debitorem videnť, surguntq; tot litteræ prouisionales, modò quòd rescribatur status causæ, modò quòd causa cõsilio sapiẽtis mandetur, & dubio emergente cõmitatur articulus, & sæpè intimetur parti, & alijs diuersis rescriptis vtuntur, quibus sæpenumero litigantiũ expensæ sortem principalẽ excedunt, & facto litigantium liquidũ, per illiquidum retardatur, & executio impeditur, nam ab aduersarijs aliqua causa colorata semper est parata, dummodò lis in longũ protrahatur, & fiunt de lite lites, & de causis ciuilibus criminales nascunť, creditores fiunt pauperes, debitores aĩam illaqueant, & aures suprẽmi Magistratus continuè cruciantur, Iudicesq; ordinarij obedientiã perdunt, & à subditis audacter parui pẽduntur his similibus verbis, *Al sindicato me ne ricorderò, non mi curo di te, ce n'è per tutti*, ad superiores ibimus, & quasi conuitiũ contra Iudices ordinarios fit. Quid remedij? habent statuta, & ordines, seruentur, liquidũ exequatur, & tot nugis repulsa detur; aduertẽdo fallacijs, & imposturis, & reprimendo audaciam litigantiũ, & pro dictis verbis minatorijs puniendo temerarios, quia talia verba iniuriã, & contẽptum inferunt, vt per Bart. in l. si Tutor. ff. de auct. tutor. multò magis sunt puniendi qui talia dicunt, si verbis facta adijciunt, vt puta manu minantes, vel ore cachinantes, aut irreuerenter terga vertentes curuosi, ac si genuflexo p̃posterè reuerentiam facere vellent, vt ẽ de more Lamiarũ, vt scribit Pau. Ghirl. in tract. de sortilegijs, nã minæ iniuriam inferunt, Bertaz. cons. 334. n. 8. par. 2. vbi allegàt Aug. ad Ang. in tract. Malef. in verb. editus Titius se defendendo, col. 2. vers. quæritur an ex solis minis, intellige de minis re, & verbis factis (præsertim contra superiores, aut in dignitate constitutos) & hinc nota quòd dr̃ hoc modo offensa publica persona, quia offensio diciť fieri tam verbis, q̃ facto, & omne illud quod aliquẽ ad iracundiam p̃uocat, offensio dicitur. l. cũ te. l. filia. C. de inof. testa. ẽt ꝙ personam nõ tangat, sed pannos tm̃, vel saltem circa, vel contra personã, etiã si offensio non sit punibilis. Bar. in l. licitatio. §. qd illicitè. n. 4. ff. d pub.

& vect.

& vect.Bal.in l.quidam.ff.de hære.instit.Et pulchrè,ac elegāter Bertazol cons.534.per totū lib.2.quod not.p statutis pœnā ditantibus contra offendentes officiales,& aduerte an iniuria sit facta officiali contēplatione officij,aut illata ex odio particulari,vt dixi ī n. 227. & offensa facta vxori officialis nō punitur pœna statuti contra offendentem iusdicentē.Dec.cons.501. n.5. quē refert Bonacoss. qq. crim.super statu.in ver.offensio,& officialis est Iudex cōpetens de iniuria notoriè sibi facta vti officiali,sic p Farinac.de delict. & pœn. q.17.n.41.& 42.vbi facta censetur rōne officij,si facta sit ipsi p tribunali sedenti,vel in actu exercendi suā iurisdictionē,& n.43. & 47.vbi ait,q̄ de honestate superior ius sibi dicere nō debet, vi.Par. de Put.de sindic.in ver.Notoriū,c.1.n.4.& per tot. illum c.qd vide. & tunc solēt Iudices mandare Notario, vt scribat adamussim oīa, quæ tunc in contemptū ipsius Iudicis dicta,aut facta sunt,cui Notario creditur in ijs, q̄ ad eius officium pertinēt; sm̄ Aret.in c. quoniā contra.de pbat.vbi Lanfranc.& Imol.Marant.de ord. Iud. actu x. alios adducit Mascar.de probat.concl.1100.sub n.13.& id verùm existimo donec contrariū probetur; & ita intelligi debent in terminis excitata à Foller.in prac.cri.in verb. Itē quod est notorius, sub n.29 & p Farinac.latissimè de delic.& pœn.q.21.vbi p̄cipuè in proposi.à n.158. vsq; ad fi. Tutius tn̄ erit informationes suscipere ab alijs astantibus si fieri potest,& statim certiorē facere Principem, vt dicam n.227. Et redeundo vnde digressus sum,supremi Magistratus summopere inuigilare debēt,ne lites immortales fiant,sed vt quamprimū expediantur; vt in l.properandum. C.de iudic. Nam si oēs probationes sunt arbitrariæ Iudici,vt per Menoc.de arb.cas.90. n.2. & in causis ciuilibus datur appellatio,vt dixi,per quā prouidet illi,qui se grauatum dicit,& agitur de debito liquido,& iurato,cur debitor non debet cogi vt soluat si exceptionē solutionis,vel legitimæ cōpensationis non opponat,& probet ? Certū est enim quòd iuramentū obligat præcisè ad factū,vt dicit Caualc.decis.8. & 9.& decis.21.in 1.par.Cur tantas audire,& admittere nuges ? meritò ex ordinibus Mediol. editis ann.1580. prouisum fuit in proposito ad multa,qui si in uiridi obseruantia pmanserint, optima ijs remedia erunt. Et postq̄ de inobediētia,quæ causatur ex ijs nugis,quibus per supremos Magistratus nimis faciles aures præbentur, volo aduertere in practica inconueniētia multa,quæ nascuntur; nā sicut corpus habet sua mēbra,& alter alterius officiū non perturbat, ita

in rebus,& administrationibus gerẽdis,& in promiscuis actibus nõ deberent turbari officia.l.cõsulta diualia.C.de testa. Vant.de nullit. ex defect.iurisd.n.43.Adsunt Iudices ordinarij,vt iustitiã loco superiorum administrent,si igitur ꝓ omni re patens aditus detur subditis ad superiores,actũ est, nam superiores negotijs maioris importantiæ impediti,non pñt tàm cito expedire subditos,qui ad ianuam pulsant,nec vix qùisquã famulorum est,qui gratis aperiat, & cùm aperta est ianua instantia fortè est perẽpta, & interim tabernariorũ marsupia impleta sunt, & litigantiũ ora fessa, & ordinariorum Iudicũ iustitia delusa,& inobedientia causat,at re vera si passim per gradus,& nõ per saltus subditi irent,claudi,& manci non redirent, vel in itinere non remanerẽt, nam certũ est,ꝙ Iudices ordinarij,& qui alijs ꝑsunt ratione administrationis (cùm sint præsentes) vidẽt, & audiunt melius iura, & defectus subditorum,q̃ superiores à longè stantes,& aptior medela,& quidẽ opportunior adhibetur à medico,cui nota est infirmitas, q̃ à medico forensi, qui complexionem infirmi ignorat. Rogo igitur Principes,& alios Dños,⁊ vt omni cura ꝓuideant,ne sub quouis ꝓtextu obedientia ab ordinarijs abdicetur; ideo siue sint Iudices, siue Rectores, siue Priores, aut Prouinciales,vel ordinum gñales, qm̃ vt experientia docet, faciliùs remedium datur à ꝑsentibus Ministris,quã ab absentibus superioribus, & ꝑsentes (si obseruabuntur) entia bene gubernabuntur, sic ansa recurrendi semper pro quid minimo ad superiores est auferenda penitus subditis,qui euntes exeunt sub obedientia sui ministri.

61 †Et ad propositum sindicatus nr̃i nunc redeuntes,dico,ꝙ hodie de consuetudine gñali (circũscriptis statutis) Iudices nõ sindicantur, nisi de dolo,& barattaria,testatur Gand.de q̃stio.& tor.q.1.sub n.41. col.2. Alex.conf.65.incip.Habita,n.7.& 8.vol.1.Boss.tit.de offic. corrup.n.26. Clar.q.43.ver.Itẽ Iudex,Bonacoss.quæst.crim.in ver. sedere.⁊ver.Item nota.Bal.Ang.Imol.in l.si seruus vetitus, ff.de leg.1. Ruin conf.95.vo.5.Claud.reg.crim.91.& 92.Bertazzol. conf.71. n. 3.& 4.& 32.& conf.91. per tot.vo.1. Gramat. conf.54. n 11. & ita vbiq; seruari testatur Rot.Luc.decis.1.n.50. & seq. Caualca. decis. 1.par.in reper.in ver.Instantia perempta,& in causa non est dubitã-

62 dum de tali consuetudine; †Immò statuta talẽ debent recipere interpretationem à gñali consuetudine,per tex.l.cũ de interpretatione.ff.de leg.Doc.in l.oẽs populi.ff.de iust.& iur.& in l.cunctos populos.C.de sum.trin.& fid.cat, & talis consuetudo facit ius, instituit.

de

de iur.nat.gen.& ciuil §.ex non ſcripto,& multò magis quando per ſupremos Magiſtratus ita ſeruatũ fuit,vt in magna Vicaria Neap.in Ro.Curia,& huiuſmodi.§.1.2.& 3.Inſtit.de iur.nat.gen.& ciuil.Ergo dolus,vel barattaria debent eſſe fundamẽtum intentionis quęrelantium,vt j,vt no in auth.de non alie.vel permut.reb.Eccleſ.†&
63 oĩum memoriam habere eſt magìs diuinũ,q̃ humanum,ſicut ẽt in nullo deficere,vt p Put.in ver.Iudex malè iudicans.c.2.n.3. vbi pul
64 chrè loquitur. †De dolo Iudex tenetur,quãdo ſcienter iniuſtitiã facit.l.1.l.ſi duo,& l.fi.ff.de dol.nec valeret ſtatutum dicens, Iudicẽ non teneri de dolo,Bal.in l.cùm neceſſitatẽ.C.de fideicom.& ꝑtextu authoritatis magnæ dolus nõ excuſatur in lęſione graui, ſec⁹ in modica,Bal.in rubr.C.de pęn.Iud.qui malè iud.ſub n.2.Bart.in l. in venditione.§.ſi quis,ſub n.5.ff.de bo.autho.Iud.poſſid. & Bal. in rubr.C.de pęn.Iud.qui malè iud.vbi authoritas libera non excuſat Iudicẽ mala voluntate iudicantem,& ad ꝑdicta vi.tex. in l.illicitas. §.veritas,de offic.præſid.Put.in uerb.Iudicate, c.3. nu.19. & multò minus excuſaretur ſi contra cõſcientiã iudicaret,vt ſæpiùs dixi,vid. Bal.in l.de eo.n.5.& 11.C.de pœn.Iud.qui malè iud.vbi differentiã conſcientiæ tradit,veruntñ recurrendum eſt ad Nauar.in Manu. c. 27.n.280.Sed an Iudex ẽt ꝙ in propria conſcientia ſciat rẽ aliter ſe habere,tñ vti perſona publica debeat ſm̃ acta, & probata condemnare,vel abſoluere, vid. D. Thom. 2.2.
65 †Præterea Iudex doloſus non dr̃,nec baraterius quò ad forum fori, qui facit,aut accipit qđ ei à iure,aut à conſuetudine,vel à Principe permittitur,ſicut alijs ſuis anteceſſoribus permiſſum fuit, nã in ſindicatu excuſatur,Ant.Rondinel.de ſindic.offic. n.125. verſ.quod ſi iudicare,Ioſeph Cuman.eo.tract.c.17.n.76.verſ.& ſi aliter, car.141. Caualca.deciſ.28.n.17.62.63.in 2.par. & faciunt quæ in propoſito dixi ſup.in 4.par.n.134.135.& ſeq. vſq; ad n.155.
67 †Barattaria verò dr̃ quãdo Iudex aliquid petit indebitum, vt iuſtitiã faciat,Amad.de ſindic.n.165. & licèt fiat iuſtitia, tñ per illicita media deuenitur ad eã,&finis cauſa eſt lucrũ,Rondinel.de ſindic.n. 55.56.& ſeq.Carpa.ſuper ſtatu.Mediol.c.41.uol.2.in verb.Barattaria.ſed finis iuſtitiæ eſt vnicuiq; ius ſuũ tribuere,§.1.inſtitu. de iuſt. & iur.Put.in verb.Barattaria,c.1.n.7.& in materia barattariæ vi.q̃ j ſequuntur,& Marc.deciſ.684.ubi quando per ſordes iudicare dr̃.
68 †Nec Iudex tenetur de geſtis factis per ſuũ anteceſſorem,uel ſucceſſorem,l.ꝓuidendum.C.de decurio. lib.10. Bertaz. in ver. officia-
lis

lis successor.car.469. intellige ni ab antecessore aliquid mali cęptũ fuit,& exequutum per successorẽ Prætorem,vel Prætor incępit, & successor finiuit; nã quilibet tenetur pro suo facto,& pro sua cul-
69 pa,vt dixi s̃ in 4.par.† Sed omninò Potestas tenetur si permittat illos de sua familia vendere fumum ipsius officij, vt qñ promittitur bona,& prompta expeditio,& hac de causa famuli, uel alij faciunt sibi dare aliquid,fortè dicunt, ꝓ gratificando Iudice ,& hinc legitur apud Platinã in vita Pontiani Pontificis, Alexandrũ Imperatorem iussisse mori colligatum ad palũ quendam nomine Turinũ, qui hoc modo accipiebat munera à subditis Imperatoris,prædicans se esse magnũ apud Imperatorẽ, & ita traditus fuit igni,immo fumo, clamante precone, FVMO MORITVR, QVI FVMVM VENDIDIT. quod est notandũ, & facit contra illos,qui decipiunt carceratos,de quib' iã dixi in 2.par.sub n.19.de quib' ẽt loquitur D.Menoc.de arb.iud.
70 cas.342.343. & verè isti vnà cũ Iudice (si est particeps) seuerè puniri debent.Clar.§.fi.q.87.ver.Hæc aũt omnia, in fi. Put. in d.uerb. Barattaria,c.1.dicens in quadruplũ restitutio fienda,per l.1. ad leg. Iul.repetun. Et ad Barattariã redeundo, illa probatur ẽt per testes inhabiles,ex quo occultè fieri solet; sic Mascar.de probat.cócl.
71 1.165.& 166.& 453.†Similiter qñ Iudex à sindicatu fugeret,vel ab officio,quia se reum faceret,& haberetur pro confesso,& conuicto, vt in l.3.C.de assessor. & hoc in casu iuramento quærelantiũ standũ est no.glo.in § necessitatis,in Auth.vt Iudic.sine quoquo suffrag.& ꝓceditur sine libello,Rondinel.eo trac.n.105.106.107. & seq. Put. vbi s̃.c.1.n.2.intellige tñ de malo Iudice, nã bonus Iudex videns sibi magnam parari persecutionẽ,ad quã ferendã vires suæ non sufficiunt pp aduersarios valdè potentes,non est culpandus, si suæ saluti consulat; fuga enim sola nó arguit indistinctè dolũ,neq; barattariã, nisi alia concurrãt,& in crimine barattariæ pœnitentia locum non habet.Put.de sindic.d.c.1.n.3.cũ ipso facto baratterij notam infamię incurrant,& in pœnã incidant,immò solũ accipiendo pœcuniam anteq̃ barattariam cómittant, & si pęniteant,non euitant pœnã , ĩm Bal.in l.generaliter.§.1.ff. de calumniat.

72 †Verũ de negligentia immodica Iudicẽ teneri,ac de lata culpa in criminalibus causis nó ambigitur,dummodo allegans probet cóncludenter,alioquin talia in dubio non p̃sumuntur.l.2 ff. si quis cautio. Angel.in l.si damnũ.§.1 ff.de pecul. & Mascar.concl.1093.n.2. 5. 8. & 9.dicit negligentiã directè per testes probari non posse, sed indirectè;

recte: & testes cocludere ad instar negatiuæ, videl. talis Iudex non fuit diligens, quia talia facere poterat, atq; tenebatur rône officij; quæ tñ non fecit, vel facere recusauit. Iudex verò de negligētia, aut magna, uel lata culpa in criminalibus teneretur, si voluptatibus deditus parũ statuta, processus, & iura videret, adq; studia minimè in-
73 cumberet, vel fidē ignaris, & uitiosis daret.† Qm̃ Iudicis industria dr̃ electa, & alteri cōmitti non debet; ut dixi in 1. par. sub n. 263. Rōdinel. eo. tract. n. 85. per rex. in auth. ut nullus Iudic. §. 1. tenetur enī ipsum facere cũ possit, & prudenter, amoto iusto impedimento, vel circumscripta consuetudine, alioquin si p alium malè agit, tenetur ētad damna, & interesse parti læsæ. Put. eo. trac. in uerb. Negligētia. & in uerb. Culpa, & alibi; & non solũ tenetur in committendo, uerũ ēt in omittendo; m̃ D. Farinac. in tit. de delic. q. 18. n. 22. & 23. alleg. Tiraq. trac. de pœn. temper. causa. 44. n. 23. & Rol. cons. 64. n. 4. & seq. uo. 3. quod uerũ si dolo, aut per latã culpam omisit per supradicta; nam in Iudice intelligere debemus illã negligentiam esse damnosam, q̃ dolo proxima apparebit, Amad. eo. trac. n. 69. ubi allegat Bal. in §. pficisci. q. 9. ff. de offic. præs. Put. d. uer. Negligētia. c. 1. n. 15. Bal. in l. si quãdo, col. 1. C. de testa. Rondinel. d. trac. n. 14. 15. 16. 17.
74 & seq.† At Iudex de negligentijs, & ignorãtijs non crassis, nec supinis, nō tenetur de cōsuetudine; Amad. de sindic. n. 247. uid. Nauar. Manual. c. 17 n. 27. qui loquitur in foro interiori. Et Iudex etiã de negligentia redarguitur, quãdo pōt causam expedire, & interim instantia labitur (nō obstante partis instantia ei facta, ut expediret causam) & expensæ currunt superfluæ, & damnosæ, secus si Iudex nō esset interpellatus bis, & ter, sm̃ Bal. in c. 1. de milit. Valuas. per l. 4. §. Hoc aũt iudicium. ff. de damn. infec. & per eundē in l. mancipia. C de ser. fug. Excusaretur ēt quando de legittimo impedimento constaret. Menoc. de arb. iud. cas. 118. alioquin dr̃ denegare iustitiam, Put. d. trac. in uer. Negligentia, c. 1. n. 1. 2. & 3. Doc. in l. properandum. §. sin autem, de Iudic. Bal. in l. 1. §. Magistratus. de Magistrat. conuenien. & circa instantiam tùm in causis ciuilibus, tùm in criminalibus, vid. Asin. in sua prac. §. 2. c. 16. per tot.
75 † Potestas pro familia sua duplici modo (sed diuersimodè) tenetur in sindicatu, ut ēt ĩ dicam sub n. 154. ad cuius rei intelligentiã sciēdum est, ꝙ aliqui sunt de familia Potestatis, ut sunt Vxor, filij, & serui, alij sunt quos secũ ducit ratione officij, ut Assessores, Notarij, Bagicelli, & Nuntij, & huiusmodi, de quibus Put. d. trac. in uer. Testis.

[illegible] princ. primo casu Potestas tenetur exhibere familiam suam, si [illegible] sito, vel si promisit ab initio officij aliquid pro eis, aut solvere iudicatum, vel eos sistere, vt colligitur à Put. in verb. familia [illegible] c. 3 n. 16. & 17. & c. 4. sub n. 1. qui Potestas in casu [illegible] liberatur, semel exhibêdo. l. [illegible] §. familiæ. ff. de publica. Sed excusatur si [illegible] culpa ille fugerit, ar. reg. culpa caret, de reg. iur. &
76 [illegible] † quia viro bonæ fidei casus fugæ fortuitus nô imputatur; idem Put. d. c. 3 n. 26. Verû si promisit præstare toties quoties, sufficit si [illegible] aut ter exhibuerit. l. si finita. vbi Ang. ff. de damn. infec. & [illegible] in 2. par n. 180. 181. & seq. & de hac præsentatione Put. vbi s. c. 4. in princ. & quæ dicâ sub n. 2[illegible]1. & talis promissio intelligitur facta [illegible] pro causis secutis durante officio, non aût ante, vel post, quod not. [illegible] la 1. & ibi Doc. ad leg. Iul. repetun. & pro causis ciuil [illegible] intêtatis. [illegible] not. in c. cû ad sedê. de rest. spol. latè Rondinel. d. tract. n 71. q.
77 [illegible] ait † quod ante sindicatû famulus dimitti non debet, & si potestas promisit de iudicio sisti, & iudicatû soluendo, tenetur si nô repræsentat famulû ob delictum contumacê, quando sciens vsus est opera malorû hominum. ar. l. [illegible] ff. fur. aduer. Naut. ita tenet Put. in d. c. 3. n. 27. [illegible] famulus cû esset vir probus extiterit prouocatus, & pro tuitione [illegible] delinquisse contigerit; Nâ Potestas ad sui [illegible] de hoc docere potest, si illum nô præsentat, sm̃ Put ibi. [illegible] Fama, nullo modo sunt negligenda, de quibus plura dicit Lud. Carbo. in suo tract. de omn. rer [illegible] quæst. 16. per tot. Vñ si prouocatio principalem excusat, vt dixi in 4. par. n. 79. cum seq. multò magis fideiussorê. c. accessorium. de reg. iur. in 6. l. cû principalis. eo. tit. Verû si ratione officij Potestas bânnuit famulum, [illegible] tenetur, quia necessitate officij fecit, Put. d. c 3 sub n. 21. Nê tenetur et [illegible] pro familia promiserit, si fuit in culpa, vel participauerit de delicto [illegible] qui occidit. § in [illegible] quoq; . ad leg. Aquil. Put. d. c. 4. sub n. 1 & 5. [illegible] de iure ordinario Potestas tenetur [illegible] quando non promiserit, quâdo ex causa officij delinquat [illegible] de publica. & d. l. 1. ad leg. Iul. repetun. [illegible] facit; Put. [illegible] & 2. [illegible] hoc [illegible] nô tenetur [illegible] Rondinel. d. [illegible] Vap-
78 pellandi. [illegible]

pulosa inquisitione in sindicatu, alioquin nervus iustitiæ frangeretur, authoritas Iudicũ deprimeretur, atq; vilesceret, & ... exemplo pdecessorum lento gradu, iustitiã parvi administrarent, ut per Gramat.cons.54.n.5. Ab omnibus tñ Iudicibus probis, & ... abhorrẽtur officia illa, in quibus de more subditi quærere ... phant cõtra Prætores. ad supradicta vid.Baiar ad Clar.q.... Iudex. n.38.& 39. Sed nimirũ quia Iudices, & Prætores in ... do officium suũ inter partes diuersas, sint tanq̃ scopulus ... præsertim officiales exteri, qui radices parentelæ nõ habent in Prouincia, vbi ius dicunt, sed amicitias ... donec ... corrigunt, & castigant nulla habita acceptione personarũ ... odia incurrunt, & ab amicis, & ꝓpinquis odentium persequuntur, vt in multis partibus multos experientia docuit, absq; aliena ... ita dicit Boss.in tit.de off.corrupt.pecun.n.35.& meliùs Franc.... tul.vot.6.n.1.2.& 7.9. ac 10. & cũ omnibus complacere nequeant, multi falsi testes inueniuntur, ad vota accusatorum, qui Iudices calumniãtur, vt inquit Abb.in c.qualiter & quãdo, il 2.extra de accusat.refert Dulcet.de sindic.n.26. quod quidẽ non sequitur vbi canes funi ligantur, & oculus dñi ęquos pinguefacit.

79† Præterea Iudex excusatur à dolo ex qualibet causa, ... rectæ intentionis sit, secus ... & iniquus, ... in ... Mediol.sub n.19. Amad.d. sindic.n.149.verb ... 7.n.9. & 10. Et ideò aures D.Sindicatoris non sunt ... lantibus p̃bendæ, nisi contra illos Iudices, Prætores, Capitaneos, & huiusmodi, qui munere publico alijs præsunt, & partialitates causant, conuẽticulas fouent, & lucri sunt auidi, ac participes, sed in dubio hæc nõ præsumuntur, nisi ꝓbentur, per l.merito.ff.pro ... Porrò sindicatores debent benè aduertere fallacias, calliditates, ... ras, fraudes, malitias, & machinationes, ac persecutiones, quæ ... præparari contra Prætores, & Iudices, & harum naturam declarat Cagnol.in l. fraudis interpretatio, sub n.5. de reg. iur.

80† Fraudem, ait, ... quando simulatur permissum, & re vera agitur prohibitum ... tit.si de feud fue.controuers. ... & agnat.in §.... vbi dicit, q̃ ... non vitio, quia ... per ... bitio ... crimine a Vulp.in tit.de edil.edic.in l.1 per ... & ...

per

per eum qui ad deceptionẽ alterius, aut sui cõmodum, aut verum tacet, aut falsum exprimit. Bertazzol. consf. 374. n. 3 & fraus ponitur inter casus difficilis probationis, Crauet. consf. 143. n. 12 quem alleg. Menoc. de arb. cas. 116. n. 15. vbi ponit ea, quæ sunt difficilis probationis, vt ætas, filiatio, partus suppositus, simulatio contractus, iudicium captiuitas, adulterium, symonia, fraus, furtum nocturnum, adde & omnia alia delicta nocturna, tractatus, matrimonia clandestina, metus, animus, & voluntas; Sed tortura non sic, quia iudicialiter pluribus interuenientibus fit, nisi Iudex velit contra conscientiã auxiliari Nocenti, quia Beruarij stant foris (vt audiui) & de ijs oĩbus late p Mascar. passim in suis cõclus. materia verò fraudis odiosa est, ideoq; de ea clarè constare debet Mascar. concl. 1175. n. 15. tom. 2. & concl. 815. tom. 1. Menoc. de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 3. lib. 4. præsumpt. 81. n. 29. vbi in dubio fraudem non præsumi, nisi in Egiptiacis, seu Cingaris, balatronibus, lenonibus, Meretricibus, mimis, cantoribus platearum, nautis, cauponibus, stabularijs, de quib⁹ apud Orat. & huiusmodi, & potest probari etiã per coniecturas, & præsumptiones verisimiles, iuxta qualitatẽ personarum, sed probatio per coniecturas, & præsumptiones cessat, si incontinenti oblatæ sint probationes, ab eo qui fraudem probare dixit Menoc. lib. 2. præsum. 47. n. 1. & multa collige à Mascar. q. 814. & 815. nisi posita fuerit clausula, non se astringẽdo, de qua per Bar. in l. Diuus, & ibi Doc. de re iud. Bal. in l. non ideo C. de liber. cau. Abb. in c. dilecti, n. 16. & ibi apostil. in ver non se astringens, de re iud. Marant. in 6. par. actu 1. Pap. in form. lib. & c. in act. real. glo. nõ se astringens. Vital. trac. Clausul. libe lo. fo. 703. & no. semper, q; fraudatores acrius sunt puniendi, quã fures, vt inquit Baiar. ad Clar. q. 83. n. 13. & iura subueniunt deceptis, & nunquã decipientibus. vt ff. de pig. act. l. si rem. §. omnia. pecunia, glo. fi. Hinc est quòd post multos annos factus certus de pelui, & vrceo argenteis mihi furatis, obtinui ab emente; fallacia autẽ descẽdit à verbo fallo fallis, qd est decipere aliquẽ, Cagnol in d. l. fraudis, n. 5 de reg. iur. & de his per Nauar. Manual. cõfess. c. 17. n. 177.

Calliditas vero, & astucia idem sonant, & ad ingenium referuntur, sed scientia, quæ est remota à iustitia, calliditas potius, quã sapientia est appellanda Cic. de offic. lib. 1. Et versutus est cuius mẽs celeriter versatur idem Cic. Machinatio autem est ars ad decipiendum verbo, aut facto, l. 1. §. 1 ff. de dol. sic Cagnol. sub d. n. 5 & est inuentio mala contra aliquem animo doloso, & iniustè con posita,

quæ quidem probatur, sicut de fraude supra diximus, vid. Bertazol.consf.374. & ibi addit, & etiam ibidem quid sit dolus, de quo sup. n.31.& 70. & de dolo præsumpto apud Bart. in l. quod vero, ff. de pos.& ex doctrina S. Thom. 2.2.q.118.art.8. colligitur duplicem esse dolum; nam dolus quandoq; fit verbis, & appellatur fallacia, de qua sup.n.31. quandoq; fit rebus tantum, & vocatur fraus; Itaq; dolus genus est, & comprehendit tam circumuentionem quæ fit verbo tantùm, quàm illam, quæ fit tantùm facto, vel vtroq; modo: de ijs omnibus apud supradictos, & per Mascar.de probat. conclus. 531.& 532. vbi diffusissimè, sed dolus consistit in animo, & animus ex facto percipitur, & facta sunt diuersa, quæ sæpe [illegible] prudentissimos fallunt. l. 2. ff. de iur. & fact. ignor. In aliquibus excusatio tenet, vt in iracundia repentina, in prouocatione, & in supplantationibus, in aliquibus non, vt in incorrigibili, in [illegible] delinquere, in casibus penlatis (circumscripta necessitate) & [illegible] di; vnde machinatio continet dolum verum ad decipiendum alterum. l. 1. §. dolum. ff. de dol. malo. Et dolus præsumptus dicitur, quando quis inuenitur lætus, & à lesione ipsa præsumitur dolus, tamen potest esse quòd quis præter animi intentionem decepit. de hoc Bertazzol.d.cons. 374 n.5.vo.2. vbi, & de dolo, de fraude, fallacia, machinatione, & calliditate; & qui est solitus delinquere, semper est in dolo.l.semel.de reg. iur. Menoc. de præsump. lib. 5. præsumpt. 3. num. 123. & ex qualitate facti, & personarum, dolus præsumptus colligitur, idem Menoc. de arbit.cas. 318. & cas. 3[illegible] vbi Iudicis arbitrio relinquitur, quando dolus præsumatur, & multos allegat Baiar. ad Clarum, in § falsum, num. 253. an autem calliditas, fallacia, & machinatio idem sint, vide Dec. a. [illegible] lict. tom. 1. lib. 1. cap. 4. fol. 3. vbi etiam quomplex dolus sit, & & quidem omnia hæc sonant in deceptionem, licèt per diuersa; vnde eundem effectum, & sub eadem disp[illegible] [illegible] allegata inutiliter. de adim. le[illegible] hoc iure. ff. de v[illegible] l. quam [illegible] C. de impu. per h[illegible] a l leg. a[illegible] cum nil. [illegible] eadem ratio, ibi idem ius. & vbi habetur effectus, de modo non curatur per [illegible] iura. Postremo impostura est quando [illegible] venditur [illegible] cũ, pro argento [illegible], & compo[illegible] circumueniunt emptores, & eos decipiunt, vt in l. 3. de [illegible] D. Menoc. de arbit. cas. [illegible]. Clar. quæst. 83. vers. [illegible] impostorum, vbi narrat de quibusdam impostoribus, qui torquibus adulterinis decipiebant [illegible],

qui postea iussu Senatus publicè fustigati fuerunt, & pariter acrius sunt punieĕdi impostores, quā fures, sm̄ Io: Bapt. à S. Seuer. in l. cunctos populos, col. 1. in vlt. repet. C. de sum. Trin. & fid. Cat. quos zuntatores appellat, & sequitur Marsf. in sing. 318. fui rogatus, Iacob. Nouell. in sua pract. & theor. ci. c. furtum, n. 25. quos adducit Baiar.
81 ad Clar. q. 83. n. 13. †Nā permultis terminis indebitis, subdolisq; artibus vtuntur, qui ꝓprijs passionibus ducti, & victi excæcantur, & nō erubescunt, aut eos erubescere nō pudet, in decipiēdo Iudices, in machinando contra ipsos imposturas, & ꝑsecutiones toto posse, & ne detegant tractatus (vt plurimum) immiscuunt inter laicos aliquā personam Eccl'asticam, vt in coniurationibus, & compostellis, in quibus ad effectum vt Iudex laicus perquirēdo veritatem impedimentum inueniat, & obstaculū ob personam Eccl'asticā, contra quam procedi non pōt per laicos Iudices, & vt vulgo dicitur, *inchiodàno l'artiglieria*, & ab huiusmodi persecutionibus Deus oēs
82 adiuuet, à fictisq; amicis nos defendat; † plus enim nocet lingua adulatoris, quàm manus interfectoris.
83 †Hic quosdam casus fraudolentes ponā, vt Iudices magis cauti fiāt, tam in iudicando, q̄ in sindicando; Adeò enim procliuis est decipiēdi via cū falsis characteribus, litteris, & scripturis, ut vix Principes, & Reges cauere sibi possint à falsarijs, vt s̄ in 3. par. sub n. 102. dixi de illa muliere, q̄ binas cedulas falsas in iudicio exhibuit, & ex forma papiri, sigilli, & ceræ, quæ tunc tpis in vsu non erant quādo videbantur subscriptæ, falsitas detecta fuit; & proh dolor, tot testamēta falsa, tot instrumenta, quæ nunq̄ fuerunt in rerū natura, tot epistolæ sctiptæ fingunt, tot Principum rescripta, vt mundus totus ferè in discrimine ponatur à nefarijs hominibus, qui talia falsa componunt, & similē formam litterarum, & characterū manus, & scripturæ conficere sciunt, quare ni mirū si ferè vbiq; sunt rigorosissimi ordi-
84 nes contra falsarios. †Itē in sacco mullionis sal immissum fuit eo inscio, & dū in publica platea venditioni exposuit, accusatus fuit; verùm cognitum fuit eū carere dolo postq̄ publicè exposuit, nam verisimile non fuit ipsum mullionē sal contra Decretū occultè exportare, & postea in publico venundare; nihilomin⁹ vexatus magnis impensis, & carceratione, ignar⁹ cōtra quē se verteret, indebitè pass⁹ ē.
85 †Quid de infelici astutia malignantium, qui arma ꝓhibita in arca absconderunt, vel subtus cubili eorū inimicorum, & data notitia curiæ, & visitatione facta, sclopisq; paruis repertis, & ob talē inuentio-

nem dñs domus tortus,& diù in carceribus detentus, tandem innocẽs repertus fuit,nõ per purgationẽ torturæ,sed quia in capsula sclopeti repertũ fuit sclopetum esse illi⁹,qui suppofuit, qui captus statim imposturã fassus est: similiter de altero, qui pugionẽ,seu stiletum,cuidã inimico accingi fecit,dũ attentus sedẽdo mimos audiret, sed iudicatum fuit nõ esse in dolo,cùm talia armã prohibita palam nõ deferantur,& quidẽ similes imposturæ ualdè procliues sunt.
86 † Accedit de eo,qui pecuniã ab amico sibi traditam accepit, vt ad creditorẽ deferret,quã in proprium vsum cõuertit,fingens incidisse in latrones,& plura vulnera sibi intulit nõ leuia, multosq; accusauit,qui secretè sui erant inimici,& carceribus,expensis, & tortura vexati fuere ipse verò excusatus,tandẽ voluntate Dei fassus est suã
87 fraudem. † Et iste quidẽ nedum tenebatur ꝓ illatis sibi vulnerib⁹, ac si alteri similia vulnera intulisset,vt p Io.And.ad spec.§.1.vers. plibatum de pœn Peregr.de iur.fisc.fo.mihi 105.Clar.q.68.vers.seipsum occidere,& Gramar.decis.44.Menoc.de arb.cas.204, Catal.d. sindic.sub n.96.vbi multos alleg. præsertim Spec.in tit.de pœn.§.1. ver.secundo qro.licèt Decia.in materia statuti velit non teneri,nisi pœna arbitraria,trac.de lic.lib.9.c.4.n.5.to.2.& cũ eo transit co.op.
88 quæ mihi verior videtur. † Cũ minus delinquitur in seipsum,q̃ in alium,sm̃ leges ciuiles, nam alienorũ membrorum nemo est dñs, sed suorum mẽbrorum vsufructuarius,& regula loquitur per verb. videtur ꝙ improprietatẽ demõstrat,vt in l.liber homo.ff.ad leg.aquil. Vltra ꝙ in se peccans hoc modo pœnas quodãmodo luit,secus in alium,sed maiori pœna est plectendus pp furtũ,& quidẽ pęna stel-
89 lionat⁹,d.l.1.de crim.stellio. † De furibus tot sunt fraudes,quot sunt frondes arborum,de inuidis tot inueniunt,quot folia inuidiæ, de adulatoribus,tot,quot sunt cepæ, & earum corticulæ, de malignantibus magna quantitas, & de ribaldis non est numerus; Sed quid de illis,qui ad decipiendum Prætorẽ, afferunt inuolucrum p̃ceptorum (vt dr̃) magnum fastellũ,& intus latet aliqua iniusta ordinatio,vt cũ subscriptione aliarum pertranseat,& ab incauto Iudice subscribatur, quæ tpe sindicatus editur cũ testibus,dicentib⁹ Iudicẽ pecuniam recepisse pro hac subscriptione,eo quia viderint illi exbursare pecuniam ab illo,qui subscriptam obtinuit ordinationẽ, licet solutio quidẽ facta sit,sed alia de causa pro debita mercede?
90 † Quot ẽt munera calumniosi asserere solent fuisse missa ad Prætorẽ, quæ nunq̃ vidit,nec recepit,& propè ianuam Prætorij duo cerdo-
nes,

nes,seu zauatini habitantes de eis.testimonium perhibuere, dolus erat,nã ferens munera,deregebat ea in ingressu Prætorij, vt à zauatinis ad primus viderent,deinde simulabat sursum detulisse;at statim cũ eis sub pallio absconditis exibat foras,& asserebat hilari aio à Prætore accepta fuisse,quod verũ non fuit,& tpe Sindicatus promouebant,ij ꝑmeditatas querelas,& detecta ab ipsis portatoribus fraude,Prætor incolumis remansit,sed heu quot maligni spiritus, quot persequutoresꝫ& nisi grã Dei Iudices protegerẽtur,vix null⁹ à calumnantium insidijs euadere posset,sed Deus malorum est vindex, eorũq; protector,qui rectè iustitiã administrant ; scriptum est enim nunquã vidi iustum derelictum, nec iusto vnquam malignũ tandẽ præualuisse,vt not.Spec.in tit.de Aduoc. §.5. vers. cõmendat autẽ,& §.6.vers.nunquid. multa adhuc dici possent, quò ad ea sup quibus Iudex sindicari põt,verùm quia tã copiosè per Put.& alios scripta experiuntur, superfluũ duxi omnia aliorum rescribere, & quæ hic desunt inuenies infra in glos.super for.libell.præuentorij.

91 †Nunc de munere,& officio D.Sindicatoris dicturus,in primis sciẽdum est,ꝙ carere debet omni vitio,qui in alterum paratus est dice-

92 re.l.Iustas.C.de iur.fisc.† Vñ non creditur ei,qui dicit habere bonã intentionem,si male agit,& lucẽ odit, Luc.11. Debent Sindicatores esse zelo iustitiæ freti,non autẽ pecuniæ,& sanguinis Iudicum auidi, ne amittant in vno mense, quòd sudore per tantũ tps acquisierunt. At malè res moderantur ab illis,qui nunquam Sindicatui subiecti fuerunt,sicuti male iubet,qui priùs parere non didicit.

93 †Habent Sindicatores merum,& mixtũ imperium in officiales,Put. de sindic.in verb.Iudices ad sindicatum.c.1.n.9.Bart.tract.de iurisd. col.penul.Rondinel.de sindic.n.184. Debent bamna emittere in locis consuetis cum termino peremptorio ad q̃relandum,iuxta morẽ solitum,& prout ſ dictum est,& Sindicator non habens facultatem expressam in diplomate,non põt arctare tale tps,neq; prorogare,cũ sit à iure limitatum cum ministerio hominis,Bar.in l.secunda,de re iud.sequitur Put.in verb.officialis.c.6.n.2.sed ferè vbiq; sunt statuta,& ordines formã certam tradentes,tam circa tẽpus, q̃ circa modum q̃relandi: Formatur insuper inquisitio gñalis,de cuius formã plenè per Amad.eo.tract.à n.4.cũ mult.seq. in qua narrantur omnia quæ omitti,& cõmitti pñt ab officiali in officio,de quibus J.in glos.

94 super libell.ꝑuentorio, licet hodie ſm aliquos banimum sufficiat ꝓ dicta inquisitione gñali,sed quicquid sit officialis debet respõdere

damnum patiatur, vel alieno odio grauet, iuxta l. sancimus. C. de pœn.
99 l. si quis de inoff. testa. † Erga verò probos Iudices (de quibus benè audiuit ab extra) mitē non seuerū, sed dulcē, ac benignum se pbere debet, refrenans rabiē malignantium, & eorum circuitibus viā præcidendo. Ceterū contra iniquos, & peruersos Iudices, quos malos, ac malæ intentionis esse audierit, debet esse rigorosus, vt quod in personā aliorum ipsi egerint, in seipsos seruari nō mirentur, & in futurum discant. l. 1. ff. de ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. vt contrariorum eadem sit disciplina, l. 1. ff. quod quisq; iur. Damas. reg. 53.
100 † At stante bona voce, & fama Iudicis probi, saltem in gne, statim concipitur mala psumptio contra quærelatores; & eo magis contra
101 solitos quærelare reg. semel malus; † quia calumniare solitus semper calumniosus præsumitur, Menoc. de præsum. præsum. 21. n. 4. & 5. præcipuè quādo tamq; calumniosi aliàs condemnari fuerunt, facit tex. in l. Athletas. §. calumniator, & ibi glos. ff. de ijs, qui infa. ir-
102 rog. & tot. tit. C. de infam. Peregr. de iur. fisc. lit. 1. n. 4. † & quærelantes officialē, & succumbentes appellātur infames, qui quærelam infamatoriā iustificare nequeunt, Boss. de offic. corrup. pecu. n. 38. vbi ēt dicit huiusmodi calumniatores pœna capitali puniri debere. idē in tit. de senten. n. 29. & est co. op. de qua testatur Abb. in c. Testimonium, col. 5. extra de Test. Dulcet. de sindic. n. 22. & 23. ubi etiam in confiscatione honorū, in damnis expensis, & interesse, Menoc. de arb.
103 cas. 322. vbi pulchrè cōtra hos calumniatores loquitur, † qui non probant cōtenta in quęrela in totū, succumbere dīr, ēt q in parte probent, & sunt puniēdi, Bar. eo. approbatus in l. denuntiasse. §. quid tū, vbi distinguit ff. de adult. Clar. q. 62. vers. dixi, Rondinel. de sindic. n. 66. & seq. & hic nota † & tene perpetuò menti q si quis quęrelat Prætorē, & dicat aliquid cōmisisse, vel omisisse culpa, dolo, vel barattaria, in contemptū ordinum, vel aliter, ex quibus qualitatibus infamia Iudex, aut Prætor grauetur, q expedit pbare in specie oēs has qualitates, vt pulchrè sentit Menoc. loc. cit. cas. 322. vi. ī
104 n. 179 in fin. † Nam qui se fundat in aliqua qualitate, illā probare debet, vt dixi s̄ in 4. par. sub n. 35. 36. cum mult. seq. est tex. in l. habeat, in princ. ff. de insti. act. l. denuntiasse. §. 1 de adult. & debet pbari qualitas, tā in agendo, q̄ in excipiendo, Plot. in l. si quando, n. 354. & seq. C. vnde vi. Nam stare pōt, q Prætor cōmiserit, vel omiserit id, de quo imputatur, sed non cū illa mala qualitate in quærela deducta, quo casu est omninò absoluendus, vt p Ias. in l. 1. col. 3. secundo

cundo not.de leg.primo. Hip.sing.587.incip.qualitas, & in prac.§. qm̄,sub n.61.in fi.Bal.conſ.431.vo.4.Cępol.conſ.crim.36.incip.eſto quòd in actis,Rol.conſ.45.n.11.cū plur.ſeq.vol.3.Socin.ſen.cōſ.36. vo.2. Tob.Nón.conſ.98.n.1.& 2.Monticell.reg.1.n.36.Cęphal.cōſ. 230.n.28.lib.2. & alios adducit Farinac.de inquiſitio.q.1. n.28.vbi n.24.infert ad multa. Primò,ꝙ ſi delictum dicatur inquiſitione,aut quærela cōmiſſum ab vna perſona,& probatur de alia, ſequi debet abſolutio,p d.l.denuntiaſſe.§.quid tamen. Secundò infert,ꝙ ſi mandatarius eſt inquiſitus tanq̃ principalis,nō punitur, Io: Monac. in reg.qui per aliū;facit Marſ.prac.§.& quia,n.15. Clar.q.31. ver. ſup quibus,vbi,idē ſi principalis inquiratur de auxilio. Tertiò,infertur idem vt ſ̄.ſi mandans inquiratur de conſilio, & ècontra,Bal.in l.hęc verba.ff.de ijs,qui no.infa. Alex.conſ.128.vo.4. Ruin.conſ.6.n.7. vo.5. Quartò infertur,ꝙ ſi in inquiſitione ꝓponatur vnum delictū, & probetur de alio,de probato non pōt ſequi condemnatio,Boſſ.in tit.de inquiſitio.n.82.quæ op.eſt magis co. ſm̄ Farinac.n.27. inferſ, vid.ĩ n.185. Quintò,ꝙ ſi in quærela fuerit deductus dolus, & ſolū iuſtificetur de culpa,nō poteſt puniri,per Bal.in d.conſ.431.vol.4. & Oſaſc.conſ.65.vo.43.cum alijs per Farinac. adduc.d. n.28. Sextò infertur,ꝙ ſi in quærela ſit deductū tp̄s, locus,& menſis,& non cōſtet, quærela nō ſubſtinetur, ſed debet abſolutio ſequi,Bar.in l.Pantonius.§.1.col.1.ff.de acq. Hier.Gomez.tit.qualiter formetur accuſatio,n.2.& de ijs apud Maſcar.de probat.concl.28. & per multas alias concl. tandē hæc ceſſare limitat idem Farinac.n.32. quando in
105 fine q̄relæ adeſt† clauſula,ſuper quibus omnibus, & ſingulis annexis,petijt ſibi ius,& iuſtitiam miniſtrari: de qua clauſula Dec.in c.cùm dilectus,de or.cogn. Fely.in c.ex parte,n.46.extra de reſcrip. Clar.q.12.verſ.ſed quid ſi accuſator,Blanc.prac.crim. §. viſis indicijs,n.100.Idem qn̄ Sindicator procederet ſola facti veritate inſpecta,Farinac.n.33. Bart.in l.Emilius.ff.de minor. vel adeſt clauſula, omni meliori modo,vel,nō ſe aſtringens,de qua ſ̄ dixi,& de ijs vid. Gomeſ.de delic.qualiter formetur accuſatio,n.4.5.6. & ſeq. & oēs quos Farinac.adducit à d.n.24.vſq; ad n.40. Verū quicquid ſit inter priuatum,& priuatū,ſecus inter priuatum,& Iudicē,per ea quæ ſ̄ dixi per doctrinam Bal.co.receptā,in d.l.denuntiaſſe.§.quid tamē
106 de adult. †Et ſi virtute dictarū clauſularum in fin.poſitarū,quærelans non eſſet condemnandus tanq̃ calumnioſus ſuccumbēs, hoc non procederet ſi petijſſet Prætorem carcerari,vel corporaliter puniri,

de iur.nat.gen.& ciuil §.ex non scripto,& multò magis quando per supremos Magistratus ita seruatū fuit,vt in magna Vicaria Neap.in Ro.Curia,& huiusmodi.§.1.2.& 3.Instit.de iur.nat.gen.& ciuil.Ergo dolus,vel barattaria debent esse fundamētum intentionis querelantium,vt ꝭ,vt no in auth.de non alie.vel permut.reb.Eccles.†&
63 oīum memoriam habere est magìs diuinū,q̃ humanum,sicut ēt in nullo deficere,vt p Put.in ver.Iudex malè iudicans.c.2.n.3. vbi pul
64 chrè loquitur. †De dolo Iudex tenetur,quādo scienter iniustitiā facit.l.1.l.si duo,& l.fi.ff.de dol. nec valeret statutum dicens, Iudicē non teneri de dolo,Bal.in l.cùm necessitatē.C.de fideicom & ꝑtextu authoritatis magnæ dolus nō excusatur in lęsione graui, sec' in modica,Bal.in rubr.C.de pęn.Iud.qui malè iud.sub n. 2.Bart.in l. in venditione.§.si quis,sub n. 5.ff.de bo.autho.Iud.possid. & Bal. in rubr.C.de pęn.Iud.qui malè iud.vbi authoritas libera non excusat Iudicē mala voluntate iudicantem,& ad ꝑdicta vi.tex. in l.illicitas. §.veritas,de offic.præsid.Put.in uerb.Iudicare, c.3. nu.19. & multò minus excusaretur si contra cōscientiā iudicaret,vt sæpiùs dixi,vid. Bal.in l.de eo.n.5.& 11.C.de pœn.Iud.qui malè iud.vbi differentiā conscientiæ tradit,veruntñ recurrendum est ad Nauar.in Manu. c. 27.n.280.Sed an Iudex ēt ꝙ in propria conscientia sciat rē aliter se habere,tñ vti persona publica debeat sm̄ acta, & probata condemnare,vel absoluere, vid. D. Thom. 2.2.
65 †Præterea Iudex dolosus non dr̄,nec baraterius quò ad forum fori, qui facit,aut accipit qd ei à iure,aut à consuetudine,vel à Principe permittitur,sicut alijs suis antecessoribus permissum fuit, nā in sindicatu excusatur,Ant.Rondinel.de sindic.offic. n.125. vers.quod si iudicare,Ioseph Cuman.eo.tract.c.17.n.76.vers.& si aliter, car.141. Caualca.decis.28.n.17.62.63.in 2.par. & faciunt quæ in proposito dixi sup.in 4.par.n.134.135.& seq. vsq; ad n.155.
67 †Barattaria verò dr̄ quādo Iudex aliquid petit indebitum, vt iustitiā faciat,Amad.de sindic.n.165. & licèt fiat iustitia, tñ per illicita media deuenitur ad eā,&finis causa est lucrū,Rondinel.de sindic.n. 55.56.& seq.Carpa.sup per statu.Mediol.c.41.uol.2.in verb.Barattaria.sed finis iustitiæ est vnicuiq; ius suū tribuere,§.1.institu. de iust. & iur.Put.in verb.Barattaria,c.1.n.7.& in materia barattariæ vi.q̃ ꝭ sequuntur,& Marc.decis.684.ubi quando per sordes iudicare dr̄.
68 †Nec Iudex tenetur de gestis factis per suū antecessorem,uel successorem,l.puidendum.C.de decurio. lib. 10. Bertaz. in ver. officia-
lis

lis successor.car.469. intellige ni ab antecessore aliquid mali cęptū fuit,& exequutum per successorē Prætorem,vel Prætor incępit, & successor finiuit; nā quilibet tenetur pro suo facto,& pro sua cul-
69 pa,vt dixi s in 4.par.† Sed omninò Potestas tenetur si permittat illos de sua familia vendere fumum ipsius officij, vt qñ promittitur bona,& prompta expeditio,& hac de causa famuli, uel alij faciunt sibi dare aliquid,fortè dicunt, ꝓ gratificando Iudice , & hinc legit apud Platinā in vita Pontiani Pontificis, Alexandrū Imperatorem iussisse mori colligatum ad palū quendam nomine Turinū, qui hoc modo accipiebat munera à subditis Imperatoris,prædicans se esse magnū apud Imperatorē, & ita traditus fuit igni,immo fumo, clamante precone , FVMO MORITVR, QVI FVMVM VENDIDIT. quod est notandū, & facit contra illos,qui decipiunt carceratos,de quib⁹ iā dixi in 2.par.sub n.19.de quib⁹ ēt loquitur D.Menoc.de arb.iud.
70 cas.342.343. & verè isti vnà cū Iudice (si est particeps) seuerè puniri debent.Clar.§.fi.q.87.ver.Hæc aūt omnia, in fi. Put. in d. uerb. Barattaria,c.1.dicens in quadruplū restitutio fienda,per l.1. ad leg. Iul.repetun. Et ad Barattariā redeundo, illa probatur ēt per testes inhabiles,ex quo occultè fieri solet; sic Mascar.de probat. cócl.
71 .165.& 166.& 453.†Similiter qñ Iudex à sindicatu fugeret,vel ab officio,quia se reum faceret,& haberetur pro confesso,& conuicto, vt in l.3.C.de assessor. & hoc in casu iuramento quærelantiū standū est no.glo.in § necessitatis,in Auth.vt Iudic.sine quoquo suffrag.& ꝓceditur sine libello,Rondinel.eo trac.n.105.106.107. & seq. Put. vbi s.c.1.n.2.intellige tñ de malo Iudice, nā bonus Iudex videns sibi magnam parari persecutionē,ad quā ferendā vires suæ non sufficiunt ꝓpaduersarios valdè potentes,non est culpandus, si suæ saluti consulat; fuga enim sola nō arguit indistinctè dolū,neq; barattariā, nisi alia concurrāt,& in crimine barattariæ pœnitentia locum non habet.Put.de sindic.d.c.1.n.3.cū ipso facto baratterij notam infamię incurrant,& in pœnā incidant,immò solū accipiendo pœcuniam anteq̄ barattariam cōmittant, & si pęniteant,non euitant pœnā , sm Bal.in l.generaliter.§.1.ff. de calumniat.
72 †Verū de negligentia immodica Iudicē teneri,ac de lata culpa in criminalibus causis nō ambigitur,dummodo allegans probet cōcludenter,alioquin talia in dubio non p̄sumuntur.l.2 ff. si quis cautio. Angel.in l.si damnū.§.1 ff.de pecul. & Mascar.concl.1093.n.2. 5. 8. & 9.dicit negligentiā directè per testes probari non posse, sed indi-

rectè;

rectè: & testes cōcludere ad instar negatiuæ, videl. talis Iudex non fuit diligens, quia talia facere poterat, atq; tenebatur rōne officij; quæ tñ non fecit, vel facere recusauit. Iudex verò de negligētia, aut magna, uel lata culpa in criminalibus teneretur, si voluptatibus deditus parū statuta, processus, & iura videret, adq; studia minimè incumberet, vel fidē ignaris, & uitiosis daret.† Qm̄ Iudicis industria dr̄ electa, & alteri cōmitti non debet; ut dixi in 1. par. sub n. 263. Rōdinel. eo. tract. n. 85. per tex. in auth. ut nullus Iudic. §. 1. tenetur enī ipsum facere cū possit, & prudenter, amoto iusto impedimento, vel circumscripta consuetudine, alioquin si p alium malè agit, tenetur ēt ad damna, & interesse parti læsæ. Put. eo. trac. in uerb. Negligētia. & in uerb. Culpa, & alibi; & non solū tenetur in committendo, uerū ēt in omittendo; ṁ D. Farinac. in tit. de delic. q. 18. n. 22. & 23. alleg. Tiraq. trac. de pœn. temper. causa. 44. n. 23. & Rol. cons. 64. n. 4. & seq. uo. 3. quod uerū si dolo, aut per latā culpam omisit per supradicta; nam in Iudice intelligere debemus illā negligentiam esse damnosam, q̄ dolo proxima apparebit, Amad. eo. trac. n. 69. ubi allegat Bal. in §. pficisci. q. 9. ff. de offic. præs. Put. d. uer. Negligētia. c. 1. n. 15. Bal. in l. si quādo, col. 1. C. de testa. Rondinel. d. trac. n. 14. 15. 16. 17.

74 & seq.† At Iudex de negligentijs, & ignorātijs non crassis, nec supinis, nō tenetur de cōsuetudine; Amad. de sindic. n. 247. uid. Nauar. Manual. c. 17 n. 27. qui loquitur in foro interiori. Et Iudex etiā de negligentia redarguitur, quādo pōt causam expedire, & interim instantia labitur (nō obstante partis instantia ei facta, ut expediret causam) & expensæ currunt superfluæ, & damnosæ, secus si Iudex nō esset interpellatus bis, & ter, sm̄ Bal. in c. 1. de milit. Valuas. per l. 4. §. Hoc aūt iudicium. ff. de damn. infec. & per eundē in l. mancipia. C. de ser. fug. Excusaretur ēt quando de legittimo impedimento constaret. Menoc. de arb. iud. cas. 118. alioquin dr̄ denegare iustitiam, Put. d. trac. in uer. Negligentia, c. 1. n. 1. 2. & 3. Doc. in l. properandum. §. sin autem, de Iudic. Bal. in l. 1. §. Magistratus. de Magistrat. conuenien. & circa instantiam tùm in causis ciuilibus, tùm in criminalibus, vid. Asin. in sua prac. §. 2. c. 16. per tot.

75 † Potestas pro familia sua duplici modo (sed diuersimodè) tenetur in sindicatu, ut ēt ī dicam sub n. 154. ad cuius rei intelligentiā sciēdum est, q aliqui sunt de familia Potestatis, ut sunt Vxor, filij, & serui, alij sunt quos secū ducit ratione officij, ut Assessores, Notarij, Bagicelli, & Nuntij, & huiusmodi, de quibus Put. d. trac. in uer. Testis.

[illegible] in princ. primo casu Potestas tenetur exhibere familiam suam, si [illegible] vel si promisit ab initio officij aliquid pro eis, aut sol- [illegible] iudicatum, vel eos sistere, vt colligitur à Put. in verb. familia- [illegible] famulis. c. 3 n. 16. & 17. & c. 4. sub n. 1. qui Potestas in casu [illegible] liberatur, semel exhibẽdo. l. 1. §. familiae. ff. de publica. Sed ex- [illegible] culpa ille fugerit, ar. reg. culpa caret, de reg. iur. &
76 [illegible] quia viro bonae fidei casus [illegible] fortuitus nõ imputatur; [illegible] Put. d. c. 3 n. 26. Verũ si promisit praestare toties quoties, [illegible] [illegible] exhibuerit. l. [illegible] finita. vbi Ang. ff. de damn. infec. & [illegible] late in 2. par. n. 180. 181. & seq. & de hac p̃sentatione Put. vbi [illegible] in princ. & q̃ dicã sub n. 201. & talis ꝓmissio intelligitur facta solũ pro causis secutis durante officio, non aũt ante, vel post, qd̃ not. per l. 1. & ibi Doc. ad leg. Iul. repetun. & pro causis ciuil. [illegible] intẽtatis. [illegible] not. in c. cũ ad sedẽ. de restit. spol. late Rondinel. d. tract. n. 71. q.
77 [illegible] ait † q̃ ante sindicatũ famulus dimitti non debet, & si potestas [illegible] de iudicio sisti, & iudicatũ soluendo, tenetur si nõ repre- [illegible] ob delictum contumacẽ, quando sciens vsus est opera [illegible]. ar. l. 1. ff. fur. aduer. Naut. ita tenet Put. in d. c. 3. n. 27. [illegible] cũ esset vir probus extiterit prouocatus, & pro tui- [illegible] vel [illegible] deliquisse contigerit; Nã Potestas ad sui [illegible] potest, si illum nõ praesentat, sm̃ Put. ibi. [illegible] Fama, nullo modo sunt negligenda, de quibus [illegible] dicit Lud. [illegible] bo. in suo tract. de omn. rer. [illegible] quaest. 16. pe [illegible] si prouocatio principalem excusat, vt dixi in 4. par. n. 79. cum seq. multò magis fideiussorẽ. c. accessorium. de reg. iur. in 6. l. cũ principalis. eo. tit. Verũ si ratione officij Potestas [illegible] famu- [illegible] quia necessitate officij fecit, Put. d. c. 3 sub n. 21. [illegible] [illegible] pro familia [illegible], si fuit in culpa, vel parti- cipauerit de [illegible] occidit. §. in [illegible] quoq. ad leg. Aquil. Put. d. c. 4. sub n. 1. & 5. In secundo verò casu de iure ordi- nario Potestas tenetur ꝓ [illegible] officialibus, ẽt quod non promiserit, [illegible] ex causa officij [illegible] publica. & d. l. 1. ad leg. Iul. re[illegible] imputatur [illegible] fecit; Put. [illegible] c. 3 [illegible] hoc [illegible] Rondinel. d [illegible] Vil-
78 [illegible] † [illegible]

Xxxx pulota

pulosa inquisitione in sindicatu, alioquin netuus iudicii frangeretur, authoritas Iudicū deprimeretur, atq; vice versa, & exemplo pdecessorum lento gradu, iustitia pauidi administraretur vt per Gramat. cons. 54. n. 5. Ab omnibus tñ Iudicibus probis, & prudentibus abhorrētur officia illa, in quibus de more subditi quærelis triumphant cōtra Prætores. ad supradicta vid. Baiar. ad Clar. q. 3. ver. sed Iudex. n. 38. & 39. Sed nimirū quia Iudices, & Prætores in exercendo officium suū inter partes diuersas sunt tanq̄ scopus ad sagittam, præsertim officiales exteri, qui radices parentelæ nō habent in Prouincia, vbi iūs dicunt, sed amicitias ... donec ... corrigunt, & castigant nulla habita acceptione personarū, multorum odia incurrunt, & ab amicis, & ppinquis odem ... persequuntur, vt in multis partibus multos experientia docuit, absq; aliena ... ita dicit Boss. in tit. de offic. corr. pr. per tot. n. 35. & meliùs Franc. Tortul. vot. 6. n. 1. 2. & 7. 9. ac 10. & cū omnibus complacere nequeant, multi falsi testes inueniuntur, ad vota accusatorum, qui Iudices calumniātur, vt inquit Abb. in c. qualiter & quādo, il 2. extra de accusat. refert Dulcet. de sindic. n. 26. quod quidē non sequitur vbi canes funi ligantur, & oculus dñi equos pinguefacit.

79† Præterea Iudex excusatur à dolo ex quolibet causa, etiā leuis si rectæ intentionis sit, secus si malæ, & iniquæ, Boss. in tit. de Decret. Mediol. sub n. 19. Amad. de sindic. n. 149. vers. similis ... Tortul. vot. 7. n. 9. & 10. Et ideò aures D. Sindicatoris non sunt facillime querelantibus pbendæ, nisi contra illos Iudices, Prætores, Capitaneos, & huiusmodi, qui munere publico alijs præsunt, & partialitates causant, conuēnculas fouent, & lucri sunt auidi, ac participes, sed in dubio hæc nō præsumuntur, nisi pbentur, per l. merito ff pro socio. Porrò sindicatores debent bene aduertere fallacias, calliditates, imposturas, fraudes, malitias, & machinationes, ac persecutiones, quæ solent præparari contra Prætores, & Iudices, & harum naturam declarat Cagnol. in l. fraudis interpretatio, sub n. 5. de reg. iur.

80† Fraudem ... propriè esse quando simulatur permissum, & re vera agitur prohibitum ... tit. si de feud fue. controuers. inter Do. & agnat. in § ... de permisso, non vt ... de permissio ad ... item quando ... per prohibitum ... tanquā ... sed tanquam prohibitum ... vendendo quod ... criminibus a Vulp. in tit. de edil. edic. in l. 1. per tot. ... & fraus fit

per

per eum qui ad deceptio- alter-s,aut sui cómodum, aut verum, [illegible],aut falsum exprimit. Bertazzol.consl.374.n.3 & fraus ponitur inter casus difficilis probationis,Crauet.cons.143.n.12 quem alleg. Menoc.de arb.cas.116.n.13. vbi ponit ea,quæ sunt difficilis probationis,vt ætas,filiatio,partus suppositus,simulatio contractus,Iudicium captiuitas,adulterium,symonia,fraus,furtum nocturnum, adde, & omnia alia delicta nocturna,tractatus, matrimonia clandestina, metus,animus,& voluntas; Sed tortura non sic,quia iudicialiter pl-ibus interuenièntibus fit,nisi Iudex velit contra conscientiá auxiliari Nocenti,quia Beruarij stant foris (vt audiui) & de ijs oíbus [illegible] p Mascar.passim in suis cõclus. materia verò fraudis odiosa est, ideoq; de ea clarè constare debet Mascar.concl.1175.n.15.tom.2. & concl.815.tom.1. Menoc.de præsumpt. lib.5. præsumpt.3. lib.4. præsumpt. 81. n.29. vbi in dubio fraudem non præsumi,nisi in Egyptiacis,seu Cingaris, balatronibus, lenonibus, Meretricibus,mimis,cantoribus platearum,nautis,cauponibus, stabularijs, de quib⁹ apud Orat & huiusmodi,& potest probari etiá per coniecturas, & p̃sumptiones verisimiles,iuxta qualitaté personarum, sed probatio per coniecturas,& præsumptiones cessat,si incontinenti oblatæ sint probationes,ab eo qui fraudem probare dixit Menoc.lib.2.præsum. 4[illegible]1. & multa collige à Mascar. q.814. & 815. nisi posita fuerit clausula,non se astringẽdo,de qua per Bar.in l.Diuus,& ibi Doc.de re iud Bal.in l.non ideò C.de liber.cau.Abb.in c.dilecti,n.16. & ibi apostil.in ver non se astringens,de re iud. Marant. in 6.par. actu 1. Pap.in form.lib.& c.in act.real.glo.nõ se astringens.Vital.trac. Clausul.l.be lo.fo.7[illegible]3 & no. semper,ꝙ fraudatores acrius sunt puniendi,quá fures,vt inquit Bar.ar.ad Clar.q.83.n.13. & iura subueniunt deceptis,& nonquá decipientibus.vt ff.de pig.act.l.si rem.§.omnia pecunia,glo.fi. Hinc est quòd post multos annos factus certus de pel[illegible] ui,& vrceo argenteis mihi furatis,obtinui ab emente; fallacia auté descẽdit à verb fallo falls,qđ est decipere aliqué,Cagnol.in d.l.fraudis,n.5.de reg.iur. & de his per Nauar.Manual. cõfess.c.17.n.177.

Calliditas verò, & astutia idem sonant,& ad ingenium referuntur,sed scientia,quæ est remota à iustitia,calliditas potiùs, quá sapientia est appellanda Cic. de offic. lib 1. Et verstutus est cuius més celeriter versatur, idem Cic.Machinatio autem est ars ad decipiendum verbis,aut factis,l.1.§.1.ff.de dol. sic Cagnol. sub d.n.5 & est inuentio mala contra aliquem animo doloso, & iniustè con posita,

quæ quidem probatur, sicut de fraude supra dictum est, vide Bertazol. cons. 374. & ibi addit, & etiam ibidem quid sit dolus, de quo sup. n. 31. & 70. & de dolo præsumpto apud Bart. in l. quod nerua. ff. de pos. & ex doctrina S. Thom. 2. 2. q. 118. art. 8. colligitur duplicem esse dolum; nam dolus quandoq; fit verbis, & appellatur, fallacia, de qua sup. n. 31. quandoq; fit rebus tantùm, & vocatur, fraus; Itaq; dolus genus est, & compræhendit tam circumuentionem, quæ fit verbo tantùm, quàm illam, quæ fit tantùm facto, vel vtroq; modo: de ijs omnibus apud supradictos, & per Mascar. de probat. conclus. 531. & 532. vbi diffusissimè, sed dolus consistit in animo, & animus ex facto percipitur, & facta sunt diuersa, quæ sæpenumero etiã prudentissimos fallunt. l. 2. ff. de iur. & fact. ignor. In aliquibus excusatio tenet, vt in iracundia repentina, in prouocatione, & in supplantationibus, in aliquibus non, vt in incorrigibili, in solito delinquere, in casibus pensatis (circumscripta necessitate) & huiusmodi; vnde machinatio continet dolum verum ad decipiendum alterum. l. 1. §. dolum. ff. de dol. malo. Et dolus præsumptus dicitur, quando quis inuenitur læsus, & à lesione ipsa præsumitur dolus, tamen potest esse quòd quis præter animi intentionem deceperit, de hoc Bertazzol. d. cons. 374. n. 5. vo. 2. vbi, & de dolo, de fraude, fallacia, machinatione, & calliditate; & qui est solitus delinquere, semper est in dolo. l. semel. de reg. iur. Menoc. de præsump. lib. 5. præsumpt. 3. num. 123. & ex qualitate facti, & personarum, dolus præsumptus colligitur, idem Menoc. de arbit. cas. 308. & cas. 3[illegible]. vbi Iudicis arbitrio relinquitur, quando dolus præsumatur, & multos allegat Baiar. ad Clarum, in § falsum, num. 255. an autem calliditas, fallacia, & machinatio idem sint, vide Decia. de delict. tom. 1. lib. 1. cap. 4. fol. 3. vbi etiam quotuplex dolus sit, & & quidem omnia hæc sonant in deceptionem, licet per diuersa; vnde eundem effectum, & sub eadem dispositione censentur, l. legata inutiliter. de adim. leg. l. iam hoc iure. ff. de vulg. l. quamuis. C. de impu. per l. illud ad leg. aquil. cum simil. quia vbi eadem ratio, ibi idem ius, & vbi habetur effectus, de modo non curatur per dicta iura. Postremo impostura est quando pro auro venditur oricalcũ, pro argento electrum, & cum impostores circumueniunt emptores, & eos decipiant, vt in l. 3. de [illegible]. D. Menoc. de arbitr. cas. [illegible]3. Clar. quæst. 85. vers. si quis imposturam, vbi narrat de quibusdam impostoribus, qui torquibus adulterinis decipiebant [illegible],

qui

qui postea iussu Senatus publicè fustigati fuerunt, & pariter acrius sunt puniẽdi impostores, quã fures, sm̃ Io: Bapt. à S. Seuer. in l. cunctos populos, col. 1. in vlt. repet. C. de sum. Trin. & fid. Cat. quos zuntatores appellat, & sequitur Mars. in sing. 318. fui rogatus, Iacob. Nouell. in sua pract. & theor. ci. c. furtum, n. 25. quos adducit Baiar.
81 ad Clar. q. 83. n. 13. † Nã permultis terminis indebitis, subdolisq; artibus vtuntur, qui ꝓprijs passionibus ducti, & victi excęcantur, & nõ erubescunt, aut eos erubescere nõ pudet, in decipiẽdo Iudices, in machinando contra ipsos imposturas, & ꝓsecutiones toto posse, & ne detegant tractatus (vt plurimum) immiscuunt inter laicos aliquã personam Ecclasticam, vt in coniurationibus, & compostellis, in quibus ad effectum vt Iudex laicus perquirẽdo veritatem impedimentum inueniat, & obstaculũ ob personam Ecclasticã, contra quam procedi non põt per laicos Iudices, & vt vulgo dicitur, *inchiodano l'artiglieria*, & ab huiusmodi persecutionibus Deus oẽs
82 adiuuet, à fictisq; amicis nos defendat; † plus enim nocet lingua adulatoris, quàm manus interfectoris.
83 † Hic quosdam casus fraudolentes ponã, vt Iudices magis cauti fiãt, tam in iudicando, q̃ in sindicando; Adeò enim procliuis est decipiẽdi via cũ falsis characteribus, litteris, & scripturis, ut vix Principes, & Reges cauere sibi possint à falsarijs, vt s̃ in 3. par. sub n. 102. dixi de illa muliere, q̃ binas cędulas falsas in iudicio exhibuit, & ex forma papiri, sigilli, & ceræ, quæ tunc tpis in vsu non erant quãdo videbantur subscriptæ, falsitas detecta fuit; & proh dolor, tot testamẽta falsa, tot instrumenta, quæ nunq̃ fuerunt in rerũ natura, tot epistolæ scriptæ fingunt, tot Principum rescripta, vt mundus totus ferè in discrimine ponatur à nefarijs hominibus, qui talia falsa componunt, & similẽ formam litterarum, & characterũ manus, & scripturæ conficere sciunt, quare ni mirũ si ferè vbiq; sunt rigorosissimi ordi-
84 nes contra falsarios. † Itẽ in sacco mullionis sal immissum fuit eo inscio, & dũ in publicà platea venditioni exposuit, accusatus fuit; verùm cognitum fuit eũ carere dolo postq̃ publicè exposuit, nam verisimile non fuit ipsum mullionẽ sal contra Decretũ occultè exportare, & postea in publico venundare; nihilominꝰ vexatus magnis impensis, & carceratione, ignatꝰ cõtra quẽ se verteret, indebitè pasꝰ ẽ.
85 † Quid de infelici astutia malignantium, qui arma ꝓhibita in arca absconderunt, vel subtus cubili eorũ inimicorum, & data notitia curiæ, & visitatione facta, sclopisq; paruis repertis, & ob talẽ inuentio-

nem dñs domus tortus,& diù in carceribus detentus, tandem innocés repertus fuit,nō per purgationē torturæ,ſed quia in capſula ſelopeti repertū fuit ſclopetum eſſe illi⁹,qui ſuppoſuit, qui captus ſtatim impoſturā ſaſſus eſt: ſimiliter de altero, qui pugionē,ſeu ſtilettum,cuidā inimico accingi fecit,dū attentus ſedēdo mimos audiret, ſed iudicatum fuit nō eſſe in dolo,cùm talia armā prohibita palam nō deferantur,& quidē ſimiles impoſturæ ualdè procliues ſunt.
86 † Accedit de eo,qui pecuniā ab amico ſibi traditam accepit, vt ad creditorē deferret,quā in proprium vſum cōuertit,fingens incidiſſe in latrones,& plura vulnera ſibi intulit nō leuia, multosq; accuſauit,qui ſecretè ſui erant inimici,& carceribus,expenſis, & tortura vexati fuere ipſe verò excuſatus,tandē voluntate Dei faſſus eſt ſuā
87 fraudem. † Et iſte quidē nedum tenebatur ꝓ illatis ſibi vulnerib⁹, ac ſi alteri ſimilia vulnera intuliſſet, vt p Io.And.ad ſpec.§.1.verſ. ꝑlibatum de pœn Peregr.de iur.fiſc.fo.mihi 105.Clar.q.68.verſ.ſe ipſum occidere,& Gramat.deciſ.44.Menoc.de arb.caſ.204, Catal.d ſindic.ſub n.96.vbi multos alleg. præſertim Spec.in tit.de pœn.§.1. ver.ſecundo q̄ro.licèt Decia.in materia ſtatuti velit non teneri,niſi pœna arbitraria,trac.delic.lib.9.c.4.n.5.to.2.& cū eo tranſit co.op.
88 quæ mihi verior videtur. † Cū minus delinquitur in ſeipſum,q̄ in alium,ſm̄ leges ciuiles, nam alienorū membrorum nemo eſt dñs, sꝫ ſuorum mēbrorum vſufructuarius,& regula loquitur per verb. videtur ꝙ improprietatē demōſtrat,vt in l.liber homo.ff.ad leg.aquil. Vltra ꝙ in ſe peccans hoc modo pœnas quodāmodo luit,ſecus in alium,ſed maiori pœna eſt plectendus pp furtū,& quidē pęna ſtel-
89 lionat⁹,d.l.1.de crim.ſtellio. † De furibus tot ſunt fraudes,quot ſunt frondes arborum,de inuidis tot inueniunt,quot folia inuidiæ, de adulatoribus,tot,quot ſunt cepæ, & earum corticulæ, de malignantibus magna quantitas, & de ribaldis non eſt numerus; Sed quid de illis,qui ad decipiendum Prætorē, afferunt inuolucrum p̄ceptorum (vt dr̄) magnum faſtellū,& intus latet aliqua iniuſta ordinatio,vt cū ſubſcriptione aliatum pertranſeat,& ab incauto Iudice ſubſcribatur, quæ tpe ſindicatus editur cū teſtibus,dicentib⁹ Iudicē pecuniam recepiſſe pro hac ſubſcriptione,eo quia viderint illi exburſare pecuniam ab illo,qui ſubſcriptam obtinuit ordinationē, licet ſolutio quidē facta ſit,ſed alia de cauſa pro debita mercede?
90 † Quot ēt munera calumnioſi aſſerere ſolent fuiſſe miſſa ad Prætorē, quæ nunq̄ vidit,nec recepit,& propè ianuam Prætorij duo cerdo-
nes,

nes,seu zauatini habitantes de eis testimonium perhibuere, dolus erat,nã ferens munera,detegebat ea in ingressu Prætorij , vt à zauatinis ad primus viderent,deinde simulabat sursum detulisse,at statim cũ eis sub pallio absconditis exibat foras,& asserebat hilari aĩo à Prætore accepta fuisse,quod verũ non fuit,& tpe Sindicatus promouebant,ij pmeditatas quærelas,& detecta ab ipsis portatoribus fraude,Prætor incolumis remansit,sed heu quot maligni spiritus , quot persequutores? & nisi grã Dei Iudices protegerētur,vix null a calumnantium insidijs euadere posset,sed Deus malorum est vindex, eorũq; protector,qui rectè iustitiã administrant ; scriptum est enim nunquã vidi iustum derelictum, nec iusto vnquam malignũ tandē præualuisse,vt not.Spec.in tit.de Aduoc. §.5. vers. cōmendat autē,& §.6.vers.nunquid. multa adhuc dici possent, quòad ea sup quibus Iudex sindicari pōt,verùm quia tã copiosè per Put.& alios scripta experiuntur, superfluũ duxi omnia aliorum rescribere, & quæ hic desunt inuenies infra in glos.super for.libell.præuentorij.

91 †Nunc de munere,& officio D.Sindicatoris dicturus,in primis sciēdum est,φ carere debet omni vitio,qui in alterum paratus est dice-
92 re.l.Iustas.C.de iur.fisc.† Vñ non creditur ei,qui dicit habere bonã intentionem,si male agit,& lucē odit, Luc.11. Debent Sindicatores esse zelo iustitiæ freti,non autē pecuniæ,& sanguinis Iudicum auidi, ne amittant in vno mense, quòd sudore per tantũ tps acquisierunt. At malè res moderantur ab illis,qui nunquam Sindicatui subiecti fuerunt,sicuti male iubet,qui priùs parere non didicit.

93 †Habent Sindicatores merum,& mixtũ imperium in officiales,Put. de sindic.in verb.Iudices ad sindicatum.c.1.n.9.Bart.tract.de iurisd. col.penul.Rondinel.de sindic.n.184. Debent bamna emittere in locis consuetis cum termino peremptorio ad qrelandum,iuxta morē solitum,& prout s dictum est,& Sindicator non habens facultatem expressam in diplomate,nōn pōt arctare tale tps,neq; prorogare,cũ sit à iure limitatum cum ministerio hominis,Bar.in l.secunda,de re iud.sequitur Put.in verb.officialis.c.6.n.2.sed ferè vbiq; sunt statuta,& ordines formã certam tradentes,tam circa tēpus, q̃ circa modum qrelandi: Formatur insuper inquisitio gñalis,de cuius formã plenè per Amad.eo.tract à n.4.cũ mult.seq. in qua narrantur omnia quæ omitti,& cōmitti pñt ab officiali in officio,de quibus j.in glos.
94 super libell.pueutorio, licet hodie sm aliquos bamnum sufficiat p dicta inquisitione gñali,sed quicquid sit officialis debet respōdere

negando nō absolutè, vel simpliciter, sed conditionaliter, videl. negando narrata prout narrantur, quia hoc modo non est merè negatiua, nec merè affirmatiua, sed implicita responsio, ita quòd non pōt argui, vt incurrat pœnam contra negantē, de qua in l. fin. ff. de rei vendic. nec tanq̄ confessus pōt pro condemnato haberi, iuxta l. primā. C. de cōfess. & ad hoc vi. Ias. in l. eū qui, n. 9. & 10. & seq. ff. de iure iuran. Pap. in for. resp. rei. glo. in verb. narrata, & ibi apostill.
95 † Deinde per officiales solet dari fideiussor de stando, & parēdo sindicatui, & iudicatum soluendo, & per eundē Amad. num. 12. & 13. Hinc vana fortè videtur petitio huius fideiussionis, q̄n ab initio officij est cautio data de bene, & legaliter exercendo officio, ac de stando sindicatui, vt fit in Statu Mediolani, & in Regno Neap. sicut refert ēt Put. d. trac. in verb. fideiussor, c. 1. n. 6. vltra q̄ si Iudex, aut alter officialis est forēsis, difficilimè inuenit, qui velit ꝓ eis fideiubere: vñ eo casu sufficit cautio iuratoria per l. 1. C. vt oēs causæ, & in auth. gñaliter de Episc. & Cler. Put. in verb. fideiussor. c. 1. & de huiusmodi cautionibus latè dixi s̄ in 2. par. sub n. 172. vbi. sub n. 179. & 180. dixi esse arbitrarium Iudici, quid in criminalibus, & qui sub iuratoria cautione relaxandi: & re vera vbi non agitur causa capitalis contra officialē non solet carceri mancipari, nisi q̄n esset etiā malæ vocis, & famæ, & in alijs officijs male se gesserit Amad. de. sindic. & dulcet. n. 20. & 28. Rondinel. n. 158. sed imputandū, qui malam electionem fecit Put. in ver. familiaris. c. 3. n. 17. cum seq. & q̄n immineret suspitio fugæ, glo. co. in §. oportet in Auth. vt Iud. sine quo suffrag. intellige vt s̄ n. 77. si q̄relæ essent valde graues, & fama volaret, quia hoc in casu non est standū iuratoriæ cautioni; at in dubio officialis non debet arctari, neq; grauari per detentionē, si fideiussorem non inueniat, sed cautio iuratoria sufficit; alioquin officialis diceret grauari cōcussione, si grauaretur fideiussione. l. quo-
96 ties. C. de dignit. lib. 12. † Verū si D. Sindicator bonæ intentionis sit, & Dei timoratus, vultq; rectè, ac ritè se gerere, hoc sanū de corde consilium exequať, vt ante omnia extraiudicialr̄ se bene informet de vita, & moribus officialis sindicandi à personis probis, & fide dignis; & ēt à personis religiosis, exemplo boni physici pri' inquirendo de origine rei factæ, ut ait Rot. Luc. Mago. decis. 1. n. 21. & legitur de quodā Iudice à spinis plurimorum persequutorū suffocatus, adeo ut in sindicatu succumberet, qui tñ ad nouas defensiones opera sui cōfessoris admissus, innocens repertus fuit, & cum
laude

laude dimissus: sed quid,& quantum pdesse possit confessarius reo innocenti declararunt Pont.Pius V.& Gregor.XIII.& vid. Henriques lib.3.de sacr.pœnit.c.23.qui citat Couar.c.alma mr.1.par.§.1 t.
97 n.26.lib.2.var.resol.c.10.n.3.& 6.& multos alios,† caueant pariter à fide litigantiũ,& interessatorum,vt ẽt admonet Io: Bot.in suo tractat.de ratio.stat.lib.1.vbi de continentibus Magistratibus dat exemplum veræ iustitiæ illius Sereniss. luminis Cosmi Medices Magni Etrutiæ Ducis,cuius memoria in secula viuet, quandoquidẽ veritati studebat,inuigilabatq; ,nec decipiebatur,quippe qui à fidis, & diuersis exploratoribus minimè interessatis,neq; adulatoribus, & inter se ignotis certior benè factus tã de gestis à ministris,& officialibus,q̃ ab alijs, cautè, & opportunè prouidebat, & nugis nunquã locus erat apud illum,sed veritatẽ digito ferè tangere volebat. Ac in proposito huius secretæ indagationis sumendæ per D.Sindicatorem,id ẽt videtur esse de mente Excell.Senatus Mediol. ex Decreto edito die 14.Nouembris 1577.in his verbis:
98 †Sindicatores eã in primis pcipuam curam habeant, vt omni diligentia eorum,qui censuræ suæ subijciuntur,actiones,& vitã inquirant,& post consuetorũ edictorum publicationẽ: & q̃ sequuntur. Adeò q̃d ante edictum de quærelis porrigendis,mandat ordo ille, vt de vita,& moribus officialis omni diligentia inquirat, & sic iudicialr,& extraiudicialiter ad effectũ,vt in progressus sindicatus p impostores non decipiatur, & eodẽ modo Sindicator debet se informare,an aliquæ factiones,seu partialitates in loco officij vigeãt, nùm aliqui sunt,qui inquietè viuant,& soliti sint q̃relare,ac molestare Prætores tpe sindicatus,& an aliqui contẽderint cũ Prætore, & minati sint,ac cõtemptores iustitiæ existant; Item an moniti,correcti,castigatiq; fuerint à Prætore,& deinde persequutiones parauerint,& vociferatint tempore sindicatus vindictam sumere.

Quibus pãmbulis adhibitis, D. Sindicator vti bene informatus hinc inde,sciet in quam partẽ arbitrium suũ inclinare, & quibus credẽdum, nam si re vera bene de Prætore audierit,vti præuent⁹, calumniantium iniquitatibus repulsam dabit,ut admonet Put. in verb.Sindicatorum officium,c.1.n.2.& in uer.officium Iudicis. c.1. n.3.& seq.vbi ex officio tenetur repellere eos,quos cõstat ius agendi non habere,sic docet Imperator in proœm.Institu.Deinde more solito generalr inquirere poterit contra Prætorẽ,& eius familiam, recipiendo informationes penès acta,aduertendo,ne quis indebitè

damnum

damnum patiatur, vel alieno odio grauet, iuxta l. sancimus. C. d. pœn.
99 l. si quis de inoff. testa. † Ergà verò probos Iudices (de quibus benè audiuit ab extra) mitē non seuerū, sed dulcē, ac benignum se pbere debet, refrenans rabiē malignantium, & eorum circuitibus viā præcidendo. Cęterū contra iniquos, & prauos Iudices, quos malos, ac malæ intentionis esse audierit, debet esse rigorosus, vt quod in personā aliorum ipsi egerint, in seipsos seruari nō mirentur, & in futurum discant. l. 1. ff. de ijs, qui sunt sui, vel aliæ iur. vt contrariorum eadem sit disciplina, l. 1. ff. quod quisq; iur. Damas. reg. 53.
100 † At stante bona voce, & fama Iudicis probi, saltem in gñe, statim concipitur mala psumptio contra quærelatores; & eo magis contra
101 solitos quærelare reg. semel malus; † quia calumniare solitus semper calumniosus præsumitur, Menoc. de præsum. præsum. 21. n. 4. & 5. præcipuè quādo tamq̄ calumniosi aliàs condemnati fuerunt, facit tex. in l. Athletas. §. calumniator, & ibi glos. ff. de ijs, qui infa. ir-
102 rog. & tot. tit. C. de infam. Peregr. de iur. fisc. tit. 1, n. 4. † & quærelantes officialē, & succumbentes appellātur infames, qui quærelam infamatoriā iustificare nequeunt, Boss. de offic. corrup. pecu. n. 38. vbi ēt dicit huiusmodi calumniatores pœna capitali puniri debere. idē in tit. de senten. n. 29. & est co. op. de qua testatur Abb. in c. Testimonium, col. 5. extra de Test. Dulcet. de sindic. n. 22. & 23. ubi etiam in confiscatione bonorū, in damnis expensis, & interesse, Menoc. d. arb.
103 cas. 322. vbi pulchrè cōtra hos calumniatores loquitur, † qui non probant cōtenta in quęrela in totū, succumbere dñr, ēt q̄ in parte probent, & sunt puniēdi, Bar. co. approbatus in l. denunciasse. §. quid tñ, vbi distinguit ff. de adult. Clar. q. 62. vers. dixi, Rondinel. de sindic. n. 66. & seq. & hic nota † & tene perpetuò menti q̄ si quis quęrelat Prætorē, & dicat aliquid cōmisisse, vel omisisse culpa, dolo, vel barattaria, in contemptū ordinum, vel aliter, ex quibus qualitatibus infamia Iudex, aut Prætor grauetur, q̄ expedit pbare in specie oēs has qualitates, vt pulchrè sentit Menoc. loc. cit. cas. 322. vi. ī
104 n. 179 in fin. † Nam qui se fundat in aliqua qualitate, illā probare debet, vt dixi s̄ in 4. par. sub n. 35. 36. cum mult. seq. est tex. in l. habeat, in princ. ff. de insti. act. l. denunciasse. §. 1 de adult. & debet pbari qualitas, tā in agendo, q̄ in excipiendo, Plot. in l. si quando, n. 354. & seq. C. vnde vi. Nam stare pōt, q̄ Prætor cōmiserit, vel omiserit id, de quo imputatur, sed non cū illa mala qualitate in quærela deducta, quo casu est omninò absoluendus, vt p Ias. in l. 1, col. 3. secundo

cundo not.de leg.primo. Hip.sing.587.incip.qualitas, & in prac.§. qm̃,sub n.61.in fi.Bal.conf.431.vo.4.Cępol.conf.crim.36.incip.esto quòd in actis,Rol.conf.45.n.11.cũ plur.seq.vol.3.Socin.sen.cõs.36. vo.2. Tob.Non.conf.98.n.1.& 2.Monticell.reg.1.n.36.Cęphal.cõs. 230.n.28.lib.2. & alios adducit Farinac.de inquisitio.q.1.n.28.vbi n.24.infert ad multa. Primò,ꝙ si delictum dicatur inquisitione,aut quærela cõmissum ab vna persona,& probatur de alia, sequi debet absolutio,p d.l.denuntiasse.§.quid tamen. Secundò infert,ꝙ si mandatarius est inquisitus tanq̃ principalis,nõ punitur, Io: Monac. in reg.qui per aliũ;facit Marſ.prac.§.& quia,n.15. Clar.q.31. ver. sup quibus,vbi,idẽ si principalis inquiratur de auxilio. Tertiò,infertur idem vt s̃.si mandans inquiratur de consilio, & ècontra,Bal.in l.hęc verba.ff.de ijs,qui no.infa. Alex.conf.128. vo.4. Ruin.conf.6.n.7. vo.5. Quartò infertur,ꝙ si in inquisitione ꝓponatur vnum delictũ, & probetur de alio,de probato non põt sequi condemnatio,Boss.in tit.de inquisitio.n.82.quæ op.est magis co.sm̃ Farinac.n.27. infert, vid.ĩ n.185. Quintò,ꝙ si in quærela fuerit deductus dolus, & solũ iustificetur de culpa,nõ potest puniri,per Bal.in d.conf.431.vol.4. & Osasc.conf.65.vo.43.cum alijs per Farinac.adduc.d. n.28. Sextò infertur,ꝙ si in quærela sit deductũ tp̃s, locus,& mensis,& non cõstet, quærela nõ sustinetur, sed debet absolutio sequi,Bar.in l.Pantonius.§.1.col.1.ff.de acq. Hier.Gomez.tit.qualiter formetur accusatio,n.2.& de ijs apud Mascar.de probat.concl.28. & per multas alias concl. tandẽ hæc cessare limitat idem Farinac.n.32. quando in
105 fine q̃relæ adest† clausula,super quibus omnibus, & singulis annexis,petijt sibi ius,& iustitiam ministrari: de qua clausula Dec.in c.cùm dilectus,de or.cogn. Fely.in c.ex parte,n.46.extra de rescrip. Clar.q.12.verſ.sed quid si accusator,Blanc.prac.crim. §. visis inditijs,n.100.Idem qñ Sindicator procederet sola facti veritate inspecta,Farinac.n.33. Bart.in l.Emilius.ff.de minor. vel adest clausula, omni meliori modo,vel,nõ se astringens,de qua s̃ dixi,& de ijs vid. Gomes.de delic.qualiter formetur accusatio,n.4.5.6. & seq. & oẽs quos Farinac.adducit à d.n.24.vsq; ad n.40. Verũ quicquid sit inter priuatum,& priuatũ,secus inter priuatum,& Iudicẽ,per ea quæ s̃ dixi per doctrinam Bal.co.receptã,in d.l.denuntiasse.§. quid tamẽ
106 de adult. †Et si virtute dictarũ clausularum in fin.positarũ,quærelans non esset condemnandus tanq̃ calumniosus succumbẽs, hoc non procederet si petijsset Prætorem carcerari,vel corporaliter pu-

niri,

niri,quia dicta clausula nō saluat,qñ non est probata qualitas deducta,per quā esset carcerandus,& corporalr puniendus; nam dr tentasse quærelā infamatoriam,& nō ad interesse tm, vt pulchrè per Bal.d.cons.431.vo.4.Surd.cons.24.n.18.par.1. vbi quādo generalr fit petitio,& ponuntur in fine dictæ clausulæ, tunc operantur,& Alex.ab eo alleg.cons.121.sub n.13.vo.1.videt facere differentiam inter accusationē,& inquisitionem,per quā ex officio Iudex procedere pōt, secus in casu quærelæ contra Iudicē, & sicut virtute dictarū clausularū sequi potest condemnatio,vt per Clar.q.66.vers. sed quid pro parte,& q.12.vers.super quibus.& q.90.vers. Vltimo, & p Farinac.d.q.1.n.33.pariter pro parte,pro qua quærelator calumniauit officialē,debet puniri,vt in iudicijs æqualitas seruetur,l.1.ff. quod quisq; iur. vltra qꝫ Iudex non tenetur,nisi de dolo,& barattaria,vt ī n.61. quibus intentatis, & nō probatis,accusator condemnari debet,l.qui accusare,C.de eden.& pro hac op.qꝫ qualitate non probata debeat sequi absolutoria in totū,Ang.d Vbal.in rep. l.si vacantia,n.189.C.de bo.vac.videtur facere Ro.cons.110.Mascar.cùm ibi per eum adduct.de pbat.concl.1254.n.57.60.62.72.73.74.& seq. cōsuetudo est altera lex,l.minimè,de leg. & à consuetudine hæ duæ qualitates requiruntur,vt Iudices sindicari possint,scilicet dolo,vel barattaria interuenientibus,vt ī n.61.& cū aliquam istarum quærelatores deduxerint,psumendū est pro principali fundaméto eam deduxisse,qua de re probare debent per supradicta, & non pbando sunt puniēdi: ex quo per eam actio datur Clar. d.q.66. vers. quid si pro parte, pfertim in causa sindicatus ,cū apposita contra officialem sint magis punibilia,quā contra priuatum,vt in l.1. ff.de publ. & priuat. delict.Boss in tit.de offic.corrupt pecu.n.37.vbi pœ-
107 na iniuriarū est mortis,& ī dicā. Hinc est etiā qꝫ contra alias personas in delictis occultis,& difficilis probationis sufficiunt probationes,ēt non ita perfectæ,vt ī dixi in 3.par.n.72.& 73.tñ contra Prætorem in sindicatu nō sufficit semiplena probatio, vel probatio coniecturalis,vel psumptiua, Put.de sindic.in uer.probatio.c.2.n.3. & 4.ēt qꝫ versaremur in occultis delictis,glo.sing.in l.iuris gentiū.§. quod ferè.ff.de pact. & est co op.Ioseph.Cum.c.14.n.34.Bertazzol. cons.71.n.11.& 12.vo.1.Menoc.de arb. cas.116. nec probatio debet esse generica,sed specifica,& in indiuiduo,Doct. in rubr.& in l. 1.C.de eden. sed omninò oportet qꝫ probationes sint plenæ,& perfectæ,ac luce meridiana clariores, Dulcet.de sindic. nu.24. Hieron.
Chiac.

Chisc. d. sua cons.n.107. vbi late Luc.de pęn. in l.Iudices. C. de di-
108 gnitatib. 12.& dr † clara ꝓbatio, quādo testes sunt fide digni con-
testes,& bonā, ac sufficientem rōnem assignant,& nō contrariantur,
vt dixi in prac.de Test.in 4.par.n.125.lit.P.& n.138. Gomes. de ꝓ-
bat.to.n.3.c.12.n.12.& de rōne reddenda à teste, in d.prac.par.3.n.
85.& 95.Campeg.de test.concl.208. Felyn.in c.ex literis de pſumpt.
& testes de certa,& vera scientia specificè,& sine inuolucro verbo-
rū loquantur, aliter dubia dicitur s̄ n.56.Quinimò probationes cō-
tra officialē probū (quamuis claræ appareant) tñ eliduntur, dubieq;
fiunt, ex quasi quasi Iudicis ꝓbatione contraria, seu antidoto defen-
sionali, ita Menoc.de pſumpt.lib.5.præsumpt.3 n.2.Clar.§.fin.q.56.
vers. & in hoc ꝓposito Bar.Ias.& Doct.in l.non solū.§.sed,& repro-
bari,& §.respondendū.ff de no.op.nuncia. Gramat.cons.crim.67.nu.
14 quia ꝓ officiali multū præsumitur, Boll.de offic. corrup.pecu.n.
110 14 Brunor.à Sol.d.q.51.n.67. † Et psonæ quæ in testes cōtra
officialē in sindicatū admitti non debēt, sunt illi, qui incarcerati, in-
quisiti, torti, vel cōdemnati fuere à Prætore, amici,& agnati q̄relan
tium, nec minus qui q̄relauit Prætorem pōt perhibere testimoniū
contra eū super quærelis aliorū, dixi de ijs omnibus latè in prac.de
test.4.par.n.17.lit.N. Nec debēt admitti, qui durante officij se con-
gregauerunt,& vnionē fecerunt, ut officialis remoueretur, vt i d.4.
par.n.117. nec mediatores interessati in causa criminali: in ciuili
sic, in defectū aliarum probationū, Rondinel.de sindic.n.69.& 70.
Catal.eo.tract.& ĩ dicam in glos.Testes. Itē reijciuntur soliti q̄re-
lare officiales, Peregr.de iur. fisc.tit.1.n.2. ver.quod ego, lib.2. vbi
multò minus admittitur, si ēt tanqū calumniosus quis fuerit aliàs
cōdemnatus, repelluntur q; testes ignoti.l.fin.ff.de pecul.leg.& in d.
4.par.de test.& ij si admittātur de facto plenā fidem non faciunt,
111 Dulcet.trac.sindic.n.29.31.& 32. † Nec defertur iuramentum in
supplementū probationis, Rondinel.n.137.nec probationes imper-
fectæ coniunguntur in criminalibus, ita Brunor.d.q.51.nu.78. vers.
ad quartū, vbi fit regula, quæ singula nō prosunt, nec simul iuncta
112 iuuant, n.80.& 86.vbi de cōi Menoc.cons.98.n.12.vol.1.† Pro Iu-
dice verò admittūtur testes de sua familia, quādo q̄stio non tangit
eos.l.consēsu.§.sup seruis.C.de repud.Rōdin.de sindic.n.148.& seq.
Querelare Prætorē in sindicatu, non pñt de iure illi, de quorū in-
teresse non tractatur, nec alius nomine alieno, nisi doceat statim de
mandato, vt dixi s̄ n.49.& 50. Nec priuatus pōt tanq̄ vnus de po-
pulo

pulo quærelas,aut notificationes contra Prætoré porrigere, q̃ continent causam tantūmodò priuatā, & non publicā, nam ipse fiscu tanq̃ calumniosus est repellendus, Aret.in c.1.de accusat.dixi in 4. par.n.283.iū quia sua non interest,glo.in l.fin.ff.de priuat.delic.tū m quia publicū non tangit.l.1.de pub.Iud.Clar.§.1.in princ. & vid. j.
113 glo.de populo,† & de publicis iudicijs accusare non pñt mulieres,nisi in causa iniuriarū,testamenti falsi,læsæ Maiestatis,ꝓhibitione annonæ,&.suspectu tutoris; Nec infamis,excōmunicatus, socius criminis,persona Eccl'astica ꝓpter irregularitatem, nec damnati de publico crimine,vt p Ias.in l.qui crimen.C.qui accusare; Multò minus Iudæi,vel hæretici,de quibus per Decia.de delict.tom. 1. lib.3. c.17.& 18. nec periurus,Clar §.periurū.vers.Præterea, Menoc. de arb.cal.323.n.12.& aliæ personæ ad numerū viginti prohibentur, quas ponit Ang.de malef.in ver.& ad quærelā.vbi addit à n. 9. in terminis nr̃is vsq; ad n.50.& ibi trad.fallent. & dicit ꝙ licet agatur de crimine priuato,nihilomin⁹ si pœna veniret applicanda fisco, ꝙ tunc ét quilibet admitteretur ex sñtia Dyn.& Bar. per glo. in rubr. ff.de popul.act. quāuis à Bal.impugnetur in l.aduersus. C.de fur. & p bona fundamenta,quæ refert Ang.ibi,& ad q̃relam,sub n. 9. & cū Bart.& glo.tenet Aug.ad Ang.ibidē,Farinac.sequitur op.Bar. in tit. de accusat.n.9.quæst.12,qui de co.testatur,& eā tenere Clar practicū veridicum,& modernū,in q.17.vers.sed quid si pro aliquo, sed Rom.consi.552.dicit,ꝙ furti pęna,licèt applicetur fisco, tñ non admittitur,nisi ille cuius interest,vt ibi n.3.per l fi.vbi glos. ff.de fur. sed in materia sindicatus credo op Bar.veriorē esse,quia non est eadē ratio de Iudice,qui est publica persona,quæ de priuata,ergo diuersū ius.l.illud ad l.aquil.l Papinianus.§.exuli ff.de minor. & maximè contra probū iudicem, facit Gomes. de delic.c.1.n.10.Abb. consi.12.col.4.in fine,conferunt quæ sup.dicta sunt sub n.105.
114 † Nec malignantes cōtra Prætoré in sindicatu vlla causa excusant, siue quærelatores,siue Procuratores,instigatores, siue Aduocati, vt testat' Boss.in tit.de offic.corrup.pecu,n.37. vbi recēset de quodam Aduocato insurgente contra Prætoré,quem Senat.Mediol. iussit exulari,& ipse dū eram Prætor Dertonæ anno 1591. vidi per eundē Senatū exulari instigatorem contra D.Colombanū prædecessorem meū,& de anno 1594.ab Excell.D.c.Consilio Placētiæ condemnat⁹ fuit alter instigator,& persecutor fratris mei in oibus damnis, ex-
115 pensis,& interesse, † Qua de re si turpe est patrocin ū præstare ad offensam,

offensam, in causa criminali cõtra priuatum, quãturpisimũ erit con
116 tra Prætoré,& Iudices, personas egregias,& publicas; Nec rustici sub prextu ignorantiæ excusantur, Caualc.trac.de vsufruc.n.120. sed tenentur actione iniuriarũ, vt per Menoc.de arb.cas.321.n.23. vbi nec à refectione expẽsarum excusandi,& ibi infert ad nor constitut. Mediol.in tit.de accusat.§.q calumniosè,& Boss.d.tit.d offic.corrup. pecun.n.37.& dixi supra in 3. pat. n.311.

118 † Verũ cùm malitiosi calumniatores, sciant nullam iustam inueniri causam cõtra Prætoré, nec quærelas, nec testes habeant quãdoq; vt valeãt ꝓ sindicando eo, tñ per indirectũ quærunt molestiã inferre, vt Iudex saltẽ magna impensarum taxatione vexetur; Solent enim beneuolentiã D.Sindicatoris verbo,& factis pũenire,& persuadere ẽt pro suo cõmodo bursali, vt oẽs originales libros, ac filtias criminales videat,& reuoluat, quia innumerabiles in eis iniustitias inueniet, interim notulã obreptitiam,& subreptitiã exhibent, quam per modũ notificationũ contra officialẽ tradunt Sindicatori. Et quò ad probandũ impietas notificationes, oretenus exhibent dictos originales ꝓcessus penẽs officiũ existentes, quibus se referunt; tunc D. Sindicator (si nõ est Dei timoratus,& si ante oĩa non ꝑscrutatus fuerit diligẽter super ijs, quæ ad cautelã tradita sunt sup.n.113.) escã pro suis,& sui Actuarij paratã dentibus libenter suscipit,& velo leuato absq; alia iustificatione rerũ oppositarum sine reuolutione criminalium,& absq; reuisione dictorũ processuum, aures libenter accommodat cõtra terminos ꝑnarratos, recipiendo exhibitam calumniosam notulã,& cũ Actuario cogendo officialẽ velit nolit recipere copiã omniũ dictorum processuũ originalium criminaliũ, ob latam mercedẽ ab officiali soluendã actuario, prætextu exemplationis, seu extractionis copiæ, cuius voluminis immẽsi folia sæpè decem millia excedunt,& necessitatẽ imponunt sub alio prætextu, aiunt enim expedire, ꝙ officialis se defendat ab oĩbus impictis quærelis, seu notificationibus,& incurijs cõtentis in asserta cędula, vel sub alio latente veneno, vt si officialis sit fortè pauper, aut forensis, tanq̃ desperatus à Sindicatu fugiat, honoré, rem, vitãq; simul in discrimine ponat,& excludatur ab alijs officijs, quod nullo modo tollerandum est
119 pluribus ex causis. † Primò, quia de iure cõi acta Sindicatus debẽt à Notarijs Sindicatorũ gratis scribi,& edi sine expensa, vt not.in Auth.nisi breuiores.§.necessitaté,& tenet Amad.de sindic.n. 219. Verũ quia omnis labor optat præmiũ, vt inquit Spec. in tit. de

salar.

salar.Notar.notatur in l.si pr.ff.de dolo. hoc debet satisfieri ab eis, qui Sindicatores mittũt, vt fit in Dñiõ Reipub.Genuæ, vel à cõmunitate, aut ab illis, ad quorũ instantiã Sindicatores accedunt, nihilominus ad tollẽdas dubitationes, & ꝓcidendam occasionẽ angariarũ, & extorsionũ, atq; tot vexationũ expensarum, quas officiales patiunt

120 sub prætextu cuiusdã styli, seu abusus, † Cautela est vt cõstituatur rõnabile, & condignũ salarium Sindicatori, cũ suo Actuario, ne sub incerto vaget, neuè quis indebitè damnum patiatur(nisi fortè salariũ perciperet illius tpis quod pstatur Iudici ordinario) vt in regno vbi successor solet sindicare ꝓcessorem suum, quia satis est, & hoc

121 modo cessabunt omnes suspitiones, & amaritudines; † Quia cessante causa cessat effectus.c.cũ cessante, de appellat. Hinc q̃relantiũ audacia reprimetur, & Iudicũ indemnitati consultũ erit, & Sindicatorum labores in damno nõ erunt, ad q̃ facit Put.de sindic.in ver.salariũ, c.4.n.2. Hanc rem quã periculosam esse, bene cognouit Senat. Eccell. Mediol. in suis ordinibus, & decretis, primus anno 1567.die 4.Decẽbris; alter anno 1573.die 14. Nouembris.

122 † Secundò, ad officiũ D.Sindicatoris spectat voluere, & reuoluere processus, scripturas, libros, filcias, & omnia acta criminalia facta corã Prætore quẽ sindicat, & tenetur priùs experimentũ facere iustitiæ, & super quibus sindicare debeat, vt decernere valeat, an Prætor iniustitiã fecerit dolosè in cõmittendo, vel omittendo, vt per Aug.Dulcet.de sindic.n.3. & prout vbiq; practicatur, & si quid dolosè, vel perperã factum reperitur, grauamen in specie semoueat, & Iudici det, vt se defendat, vt no.com.glo.in l. si arbiter. ff de ꝓbat. Bal.cõs.465.vo.4. Similiter quãdo pars quærelat Iudicem in aliquo processu, vt ĩ mox dicã, tenetur specificè narrare, & ostẽdere in qua parte, & loco dicti ꝓcessus sentit se grauatã, & non edere totã machinam processus superfluè, alioquin succumbere dicit Doct. in rubr. & in l.1.C.de eden.quia probatio generica, vt dixi nõ probat, vt in pract.de test.par.5.fo.291.cir.med.vid.s̃ n.107.& ĩ n.123. Ad quid profectò tantã scripturarũ exhibere cateruam, nisi euidenter, vt sindicandus tantis vexetur impensis superfluis. Nã quod potest fieri per pauciora, & æquè bene, nõ debet fieri per plura. l.ampliorẽ.§.in refutatorij.C.de probat. Aduertendo ad ea, quæ supra dixi.

123 † Tertiò, Sindicator recipiens nonullã querelarum, quarũ iustificationes cõstare ex actis quærelãtes asserunt, si expresse non dr̃ quibus in locis iustificentur, & in indiuiduo ostendant vbi grauamẽ consistit

flit, hæc probatio generica dr, quæ non est admittẽda per d.glo.com. receptam in l.si arbiter.ff.de probat.& Bal.d.conf.465. vol.4. Sed si specificè loca indicentur, Sindicator videtur tenetur an opposita ibi iustificẽtur, & si ita esse compererit, tunc põt monere Iudicẽ ad se defendendũ, cũ oblatione copiæ earum tm̃ quæ contra illum in actis existũt. Cæterũ si opposita ex deductis actib⁹ minimè iustificẽtur, tunc sub aliquo p̄textu non debet cogere Iudicẽ, vt copiã accipiat quando defẽsione opus non est, vt si ex inspectione actorũ constet de non iniustitia. C.qm̃ contra, de probat. Rondinel.de sindic.n.
124. 134.† quia acta rẽ notoriam faciunt, not. Innoc. in c.ex insinuatione, de appellat. Et ideò si penès acta quis sit vti falsatius inscriptus, vel declaratus, habet perpetuò tanq̃ notorius falsatius, & infamis; & in notorijs ordo est ordinẽ non seruare, Boss. in tit. quib. mo. proc. in crim. notor. n. 1. ad quid vexare Iudicem tot expensis, vbi non expedit? facit Bursat. conf. 216. sub nũm. 229. vbi vigintiduo signa innocentiæ ostendit omninò videnda.
125 † Quartò copia est danda petenti, l.4. §.hoc autem iudicium.ff.de damn.infec.nequaquã inuito.l fin. C.vnde leg.cũ simil.& quando ẽ necessaria pro defensionibus faciẽdis, & nõ aliter, & quia datur, vt illi p̄sit cui datur, si illã recipere nolit, non est cogendus, quia beneficio huic renũciare põt. l.penul.C.de Episc.& Cler. l.penul. C. de pac.l.non põt, ad leg.falc. Blanc.in sua prac. in verb. datis defensionibus, n. 101. quamuis in criminalibus renunciari non possit defensionibus, vt p Boss. in tit.de oppos.cõtra test. n.8 & 9. quia in proposito nostro nil facit quãdo opus nõ est, vltra q̃ si Iudex scit in actis, & processibus corã eo factis, nil turpè, nilvè perperã, aut dolosè factum extitisse, ad quid persuadere ei, vt copiam processus accipiat
126 ad se defendendũ? frustatoriũ † est enim prouidere vbi non expẽdit. l.si plures. de testa. tutel. & Iudex qui non est ignarus, qui habet aures, & oculos, prȩuidendo calumnias futuras ex vociferatione præsenti, dũ iubet, & sua auctoritas viget, potest iubere Actuarijs passim, vt copiã actorum quorundam ei dent, vt tẽpore Sindicatus iuuari possit, & prouidebit ne tempore sindicatus aliquid falsi subdolè immissum, & absconditũ sit à falsis persecutoribus; At si talis falsitas inueniatur, circa eam duntaxat experiri debet.
127 † Ad Notificatores, & Querelatores spectat edere copiam originaliũ, quam exhibere tenentur si est fundamentum suæ intentionis in eis, ad trad.p Doc. in l.1.& in l.qui accusare. C.de eden. prac. Mille.

fo.28.ver.cir.n.6 Pereg de iur.fisc.lib.7.tit.3.Vant.de nullit. à quo, & quib.mod.in fi.verſ.nec ſufficit,car.65. ſecus ſi officialis eſſet tanquã contumax cõdemnatus (quamuis contra eum nulla extarent indicia) quoniã ſi ad purgandam contumaciam admitteretur,teneret ſe defendere,vt inquit Clar.q 44.⁊verſ.quęro quando,etiam de hac re ⁊vid.Farinac.c.11.n.190.& Baiar.ad Clar.q 44. n.13. cum mult. ſeqq.& n.33.vbi tractatur reſtituto bamnito ad nouas defenſiones, ſi ſolũ ex contumacia fuerit virtute ſtatuti condemnatus (non quia extarẽt indicia apta ad condemnandũ) an teneatur, & poſſit adhuc ſe defendere,& concluditur quod ſic,& an accuſator, vel fiſcus poſſint nouas ꝓbationes facere ad probandũ delictum, eſto ꝙ ante nũ extiterit probatũ,vid.ĩ prac.de teſt.4.par.n.184.vbi non probatum, probabo, Cano.in c.fi. de probat.& in 5.par.de teſt.n.218. vbi concluditur ꝙ non,ſed duntaxat admittitur fiſcus, ſeu accuſator ad reprobandũ probationes,quas ad defenſiam admiſſus fecit, iux. diſtinc.Bar.in l.1.§.Nunciatio.ad fi.ff.de oper.no.nuntiat.& ita reconciliari videtur iura,per quę dicendum videbatur,ꝙ beneficium reſtitutionis rei,vtriq; cõmune eſſe debet Actori. l. petend. C.de tẽp. in integ.reſtit.& per ea,q̃ ſcribit Bal. in l.per hanc.C.de temp.appellan. Et eſt verum ꝙ ſi reus fuiſſet contumax,& anteq̃ poſitus eſſet ĩ bamno comparuiſſet,ſibi neceſſe haud fuiſſet ſuã probare intentionem,ſed bene Accuſatori, vel Fiſco onus ꝓbandi incumberet,quòd reus deliquiſſet,l.qui accuſare.vbi Curt.ſenio.Dec.& alij com. & in l.2.n.41.vbi de commu.teſta.C.de eden. Rol.à Val.conſ.90. n. 3. lib.3. refert & ſequitur Cartar.de execut.ſenten.capt bamn c.1. nu. 136.& 137. ſed hæc incidenter dicta ſint (quamuis dęuia à noſtro propoſito) ſed vti quotidiana ſpernenda non ſunt.

128† At malefaciunt Sindicatores,& ſui Actuarij,ſi cogant officialem in ſindicatu inuitum copiã recipere illarum ſcripturarũ,quas habere non expedit, d.l.ſi plures. de teſta.tutel. l.inuito. & l.quod cuiq; ꝓſtatur,inuito non tribuitur.vbi Doc.de reg.iur. Immo nemo inuitus cogitur ſe defendere.l.pe.C.de Epiſc.& cler.l.nõ videtur, de reg.iur.l.de ætate.§.qui tacuit.ff.de interrog.act.ſat eſt quòd ſtatuat termin⁹ ad ſe defendẽdũ,quando habet op⁹ defenſionib⁹,etiã ſi nõ petatur; vt per Clar.§.fi.q.49.verſ. ſed nunquid.& ⁊verſ. eſt igitur. Boſſ.in tit.de ſenten. n.1.& tit.de confeſſ. n.10. Maria.in c.qualiter & quando, n.232.de accuſat. Put. de ſindic. in verb. condemnatio. c.4.n.2. dixi ĩ p.1.n.202.& ibidem n.178.& 182.dixi quando re-

nuntiari

nuntiari possit defensionibus. & hic adde Put.d.c.4. n.10.& 11. vbi dicit posse quidem in criminalibus renunciari probationibus, & dilationibus; vt per Cano.in c.olim, de offic. deleg. & Fely. in c. si diligenti. de for.comp. Sed renuntiari non potest appellationibus, vt dixit Bart.in l.custodias, de custo. reo. nec defensionibus, quæ sunt de iure naturali,& diuino, hinc est quòd defensionibus, quæ sunt de iure positiuo renuntiari posse, testatur Bal.in l.pactum.in 2. lect. ff.de pac. & intellige vbi ingeritur pœna corporis afflictiua, quia non potest defensionibus renuntiari, cũ nemo sit dominus suorum membrorum.l.liber homo.ad leg.Aquil. & vid.Dec.in c.cùm venissent,de test. & Mars.in prac.§.examinanda.sub n.13. cum seq. vbi quibus casibus defensionibus renuntiari poss. & idem in §.vltima, n.1.2.3.& seq. vbi si statutum reijcit defensiones,de quibus intelligatur; Et si renunciat,nihilominus expectari debet quòd terminus defensionũ fuerit lapsus,& postea condemnari põt; sibi enim soli imputet qui potuit se defendere,& noluit. c. damnum. de reg. in 6. c.is,qui tacet,eo.tit.l.tacens,cum concor. vbi Dec.ff.de reg.iur. Verùm hanc supradictam opinionem resolutam esse censeo à Clar.

129 q.49.vers.2.& vers.sed nunquid,circ fi. omninò vi. † Qua de re concludo ex omnibus supradictis,quòd Sindicator quo ad impicta super libris,& scripturis originalibus, quæ (vt prædixi) ex officio tenetur reuidere, si nil contra officialem ex eis constiterit, tenetur statim eum absoluere,præsertim si nihil dignum Principi referendum (per quod officialis grauetur) inuenerit; & multò magis quãdo impicta contra officialem non respiciunt interesse Fisci, sed priuatorum,alioquin Sindicator dicitur indebitè grauare officialẽ,& tenetur in foro fori, tex.in Auth vt Iud.sine quo suffr.§ illud. & in l.à Dino pio,de re iud.& in foro poli Nauar.Manual.confess. tit. de restit.c.17.à n.6.vsq; ad n.95.& quia expedire officialem quãcitius à sindicatu,Reip.interest.vt in c.fi.de fer.Bal.in rubr. extra de Iud. ideo nullum tempus feriatum impedit expeditionem, nisi sit in honorem Dei. l. Miles §. sexaginta. de adult. & l. si feriatis. de fer. Put. de sindic. in ver.feriç.c. 1.

130 † Fortè responderi posset,per D.Sindicatorem, necessarium fore relationem priùs fieri apud superiores, antequàm ad absolutionem deueniatur, vt moris est in statu Mediolani, & etiam ita cauetur ex ord. & no. constitut.in tit.de offic. Vic general. §.non possunt. lib.1. Nam replicatur non procedere, nisi ageretur de dolo,

& barattaria, extorsionibus, vel de iniustitia per sordes facta, & in ijs verè sunt sindicandi, vt dicitur in no. constitut. d.tit. § Iudicentes, & non est dubium, quòd præcedentia declarant sequentia, & ècontra. l.si seruus plurium. §.fi. de leg. 1. Sed quicquid sit generaliter loquendo, dato quòd officialis à sindicatu non possit quouis modo absolui inconsulto superiore, & hac de causa sindicator, & Actuarius extiment Iudicem teneri copiam quorumcunque contra se à quærelantibus exhibitorum recipere, & consequenter mercedem pro extractione soluere, cùm asserant non licere Sindicatori secum originalia ferre ad superiores, immò illa reconsignare teneatur successori in officio, vt de stilo est, quòd omnes libri, & filciæ, ac ceteræ originales scripturæ remaneant in loco illius Tribunalis, vbi facta, vel exhibita fuerunt; Tamen adhuc respondetur quòd Sindicator breui summario notulam facere, & secum ferre debet quærelarū, & quorumcunq; processuum originalium, quæ verè aggrauant, vel disgrauant officialem, postquàm ex officio tenetur super omnibus animaduertere, videre, & reuoluere processus, & acta originalia tempore præturæ facta, & ita satisfactum erit honori suo, & officialis indemnitati. At si super quærelis examinati fuerint testes officialem aggrauantes, de ijs tātùm copia offerri, & dari debet, quam si officialis nolit, sibi imputet. c. damnum, de reg. iur. in 6. & potest Sindicator probationes, & omnia alia, quæ contra officialem tempore Sindicatus fuerunt facta, aut exhibita, secum ferre, cùm spectent ad Sindicatoris officium, non autem Iudicis, vel Prætoris.

131 †Hinc est etiam, quòd officialis non tenetur recipere copiam inuitus illarum informationum super generali inquisitione receptarum, si ex eis non grauetur, per supradicta, & mihi relatum fuit ferè somnium de quodam Actuario, qui super generali inquisitione, vltra quinquaginta testes examinauit; qui omnes perbellè ad fauorem Prætoris testimonium dixerunt, & tamen Actuarius cogere volebat Prætorem, vt copiam dictarum attestationum reciperet, eo sub prætextu quia absolui nō poterat à gñali inquisitione illa, nisi relatione facta in Senatu, sed Prætor noluit hoc onus indebitū subire, quia satis grauatus est ab hac gñali consuetudine, vt gñaliter cōtra eū, absq; accusatore inquiri possit, sed esset addere afflictioné, si copiā soluere cogeret. cōtra l. Diu' Marcus, d offic. pref. & l. si idē. ff. de iuris. om. iud. & cū Prætor iste esset in sua cōscientia tu-

tus,qđ oĩa ritè,rectèq; ĩ officio gesserit,& hãc p̃uidit esse merá vexationẽ,constanter renuit,& D. illius Sindicator, vtiq; relationẽ diffinitiuam facere renuens, fuit ex ordine Senatus iniunctũ Sindicatori,vt ordines oĩnò seruaret,qua de re facta relatione,Prętor absolutus fuit,&cũ laude dimissus, q̃uis in magno discrimine se posuit cũ Actuario valdè ęgreferente,de amissa p̃tensa mercede extractionis copiæ sibi iustè denegata.ad hæc vid.quæ ĩ dicam n.seq. cir.fin.

132 †Nec obstat si dicatur,ꝙ cũ publicatio processus sit de ordine Iudicij,ideò fienda cũ oblatione,& traditione copiæ, vt p Clar. q.49. Marãt.de ord.iud in 2.par.n.28.in 6 par.vers.publicatio,n.1.qa hoc parũ facit; Nã publicatione processus omissa,nõ vitiatur processus, nisi petita,& denegata fuerit,l.vnius.§.cogniturũ de quæstio. Viui. co.op.717.Foller.prac.crim.in verb.recipiãť defensiones,Mars.prac. §.nunc videndũ,in princ.Quinimò s̃nia substinetur ẽt sine publicatione processus,Boss.eo.tit.de publicat.ꝓcess.in princ.dixi in prac đ test.4.par.n.121.Intellige vt ibi. Itẽ publicatio ꝓcess⁹ nõ infert necessitatẽ,vt copia extrahať,sed tantũmodo sufficit qđ offeratur, ꝓut

133 cõiter practicatur. †Præterea nõ est necessaria publicatio Iudici actorũ corã eo factorum,quia ei semp publicata censentur, Innoc.in c.cũ clamor.extra de test.Crot de test.n.273.dixi in prac.de test.par 3.n.272 Et in proposito inquisitionis gñalis non fit publicatio,nec datur copia testiũ super ea examinatorum,Clar.q.49.versic. hæc aũt,vbi al leg.Anto. de Cana. de quæstio. in 2.membro.n.52.in fin.qui dicit,quòd in inquisitione generali, non videtur pars, seu reus certus, igitur non fit disputatio, & per consequens copia inditiorum non datur,& ita de consuetudine seruari testatur.

Si verò non p̃cedentibus q̃relis,sed ex officio in reuisione criminaliũ sindicatorum repererit aliqđ dolosè,vel turpiter,aut p sordes cõmissum, vel omissum,tunc debet ꝓ minori dispẽdio vocare Prætorẽ,& ostendere locũ,in quo defecit,& dare notulã grauaminũ cũ termino ad se defendendũ vt sentit Clar.q.6.vers.cęterum,in fine, & oretenus primò debet eũ audire,quia stare põt, quod ei vitio ascribitur,esse alterius culpã,vel tale quid adducere potest,per quod statim excusetur, s̃m dicta in 1 par. sub n.223.225.& 226. & si altiorẽ requirant indaginẽ,tunc oblata copia in illa parte duntaxat, in qua in indiuiduo grauat,& ei necessaria est, sufficit vt valeat copiã recipere si velit,& se defendere,deinde cãm pro debito iustitiæ quamprimũ expediri,aut fit relatio vbi fienda,absq; vlla procrasti-

 natione,

135 natione,mediante debita mercede,qua soluta † sciat D. Sindicator damnũ ob morã secuturum,Prætori,vel officiali inferendum in cõscientia ab ipso debere cõpensari,Nauar.Manual.confess.c.17.n. 20.& 21.Nec est permittendũ ꝙ Iudices ad sindicatum continue sequi debeant sindicatores vbiq;,& diù vexẽtur impensis,& laboribus,quia re vera iste nõ est modus fauendi Iudicibus probis. l.2. C. de statuis &c.quia in signũ,& reuerentiam pristinæ dignitatis,Iudices venerandi sunt; arg.l.Diuo Marco.C.de q̃stio.Put.in verb. de officio Sindicatorũ,c.1.in princ.& cũ D.Sindicator sit & ipse homo, debet præ oculis habere,& memoria recolere,ne quod sibi fieri non vult in alium statuat, no. glo. in § Iuris p̃cepta, instit.de iust. & iur.& meis auribus audiui D.Philidonẽ fe.me magnũ Cancell.Status Mediol.virũ magnæ practicæ,& existimationis,necnon D. olim Camillum Trotũ Senatorẽ integerrimum, & illius ordinis nemini prudentia,& virtute secundũ,ęgretulisse valdè talia à duobus Prætoribus audire,& aborescere modum hunc extorquẽdi, & vexandi Iudices sub sindicatu,& mirari de illis, qui talia tentare ausi sunt
136 cõtra dictos Prætores probos,ipsis Illustris viris bene notos,† & pro eis ius multũ præsumit l.2.ff.de offic.Iudic.Hinc est ꝙ quãdoq; pauperrimi Iudices coacti sunt causa tot vexationũ suam causam indefensã relinquere ob indebitas expensas,& persecutiones; me-
137 liùs est enim damnũ auertere,q̃ id,quod in eis iã consumptũ est, postea consequi curare,vt dicit Iurisc.in l.1.C.quand.lic.sine iudic.vendic. vt refert Vinc.Manci.trac.de tutel.q.8.n.11.

Verũ nedũ non fauetur officiali quandoq; à nonnullis Sindicatoribus in fine sindicatus,sed adhuc recipiuntur q̃relæ transacto tpe dato ad quærelandũ,quod nullo modo fieri põt,per ea quæ s̃ n.33. dicta sunt,vt per Clar.quæst.51.vers.hac ẽt,in fi.cũ ibi per eum ad-
138 duct. † vbi,nec in loco Sindicatus,nec in patria sua officiales ampliùs molestari p̃nt nisi pro debitis factis:& q̃d peius est,sub secreto recipiũtur quærelæ,& sub incerto nõie accusatoris,contra iura, & g̃nalem approbatam consuetudinẽ,idem Clar.q.10.vers.scias autẽ. At quibus cõparandi,qui ita alios sindicant,nõ audeo dicere : quinimò permittunt obloqui de Iudice,& à sagittis linguæ calumniã-
139 tium feriri,immemores.l.1.in fi ff.de Magistrat.conuenien. † Cum scire debeãt,quod offendẽtes officialem tẽpore Sindicatus, pœna capitis puniunt,Clar.q.67.vers.iniuriam faciens,Put de sindic.in verb.iniuria,& in verb.de offic.Sindicatorum,n.2. Rendinell. eod

tract.

tract.n.268. nam et depositus ob finē conductionis ab officio,adhuc appellatur officialis in reuerentiā prioris officij,vt concludit Andr. de Isern.in cōstit.Reg.de offic.magistr.iustitiar. & nō licet Sindicatori permittere aliquē officialem,siue bonū, siue malum iniuriari, saltē propter qualitatē,& decorem officij; Iudex enim dr̃ Minister Dei,vt dixi in 2.par.n.49. Et qui iniuriā ei,vel conuitium inferunt puniūtur,& sunt infames.l.Iudici,ff.de iniur.l.istud, ff.de appellat.
140 vbi Bart.qui tenet,ꝙ †Iudex in reuerentiam prioris officij torqri non possit,dato,quod contra eū essent aliqua indicia de aliquo delicto,ex quo Potestas dr̃ caput ciuium,& ideo actio infamatoria cōtra ipsum institui nō debet.l. ij liberi, ff.de accusat.& satis officiales probi torquentur,cū insidiatur eis in vita,& in honore tot qrelis,& persecutionibus,ex quo inuiti ad iudiciū protrahuntur, l.1. §.psua-
141 dere,ff.de ser.corrup. †Si ergo permittitur ꝙ officialibus in fine officij inferantur iniuriæ,& apertè calumnientur,neruus quidē iustitiæ frāgetur,auctoritas,& iudiciū deprimetur, & vilescet, & malorū hominum audacia pullulabit,& successores lento gradu ꝓcedent,vt inquit Put.d.verb.de offic.sindicatorū,c.1. Aliud est enim sindicare,corrigere,& emendare, & iustitia mediante punire offi-
142 cialē,aliud est calumniari,iniuriari,& indebitè persequi; †Nam à Iustitia,iniquitas,dolus,iniuria,& persecutiones abesse debent.§.1. Institut.de iust.& iur.dixi in 2.par.n.50.Et re vera,si D. Sindicator benè animaduerterit ad ea,quæ s̄ præmonui n.91. & considerabit, ꝙ Prætor solus fuit ꝑpositus ad corrigēdos tot homines diuersorū morum, ceruicū,& opinionum,& ipse Sindicator aduenerit ad corrigēdum vnum virū,toto populo,seu plebe contraria,vti nouationum auida,certè miserebitur eius,cuius misericors non est, sic sibi ipsi tangens pulsum,seipsum in Prætorē probabit, & diligenter inuestigando inueniet,ꝙ de centum Iudicibus, nonaginta ꝓbi reperiūtur,sed de populi multitudine,quā pauci? Ijs de causis ꝓ manutentione nerui Iustitiæ,& vt gentes viuerent cū illius tremore
143 tuti,& incolumes,†legitur de eximia prudētia Serenis.mem.magni Ducis Cosmi, quippe qui Iudicum imperfectiones dissimulabat multoties,maximè quādo certus erat de recta Iudicis intentione pro salute, non aūt ad perditionē animarum ; & si quid in contemptū iustitiæ,& officialium, quōsus minimi beruarij attentatum esse audiebat, veritate cōperta à fidis suis exploratoribus, nemini quidē in hoc parcebat, sed & in rē,& in personam seuerè animad-

uertebar vsq; ad fundamenta domus, tantus in eo Principe magnæ virtutis, & iustitiæ zelus erat: dissimulare enim loco, prudentia est;
144 † & expedit quandoq; audaciam illorũ reprimere, qui audaciores redduntur si audiãtur suæ quærelæ, & q̃relandi consuetudine nõ eos pudet officiales ꝓbos afficere. nã aliqui sunt subditi, qui videntes officialẽ publicè puniri, ac vilescere, magnũ festum faciunt, quamob:ẽ voces eorum nõ exaudiebat, ne quęrelantiũ audacia transiret in exẽplum, & fortè in consuetudinẽ, & abusum, vt quorundam Oppidorũ, ac Ciuitatum abusus est, pro quid minimo parare qũærelas & machinationes contra Prætores. Cęterũ si Serenifs. Cosmus Medices sciuisset aliquẽ ex Iudicibus cõmisisse, dolum, aut barattariã, inultum nõ relinquebat, sed magis secretè sub aliquo alio prætextu, illũ puniri mandabat in ære, vel in persona, & ppterò intelligebatur priuat⁹ à muneribus publicis in mẽte Principis, & ab effectu exclusionis passim cognoscebatur, & hoc quidẽ digne pro reprimenda audacia subditorũ, & ut neruus iustitiæ in suo robore pmaneret. Attamen hic modus, hæc ziffra in Statu Mediol. non bene ꝑcipitur, nimirũ si multoties Iustitia deprimitur, & Iudices indebitè
145 opprimunť. At cautela pro Iudice erit, vt dũ viget authoritas sui muneris, & q̃relantium minas audit ante tp̃s sindicatus, de ijs, quæ iustè, & licitè Iudices agunt, ꝓueniendo petat conseruationẽ indemnitatis eorundẽ, vt in l. 1. C de Magistrat. cõuenien. & vti remedio. l. diffamari. ff de manumiss. Quo casu ille, qui ꝓmittit Iudicem conseruare indemnẽ pp iustam, ac bonã causam, q̃ habet, non dicitť Iudicẽ corrumpere, not. glo. eleganter, & Bar. in l. si quis vxori. §. si fugitiuum. ff. de fur. refert & sequitur Bal. in l. 1. n. 11. & 12. C. de pęn.
146 Iud. qui malè iudic. †Sed (mehercle) ab omni excusatione semoti, & ab omni humanitate ambitiosi officiales penitus excluduntť, l. 1. ff. de ambit. multò magis ementes officia, q̃ vendi, aut non debẽt, aut nõ solent, qm̃ omnia mala ij agere ꝓsumuntur per sordes, per dolum, & per baratrariã. in Auth. vt Iud. sine quoquo suffrag. circ. princ. quẽ tex. adducit Put. de sindic. in ver. officialis, c. 3. quodq; cõ-
147 probatur, † Nã ementes officia animum ditandi habere ꝓsumunť, nõ autem zelũ administrandi iustitiam. l. 2. C. de murileg. & ementes officia nõ solita vendi, infames reputantur, à qua infamia necessitas, & consuetudo excusat, ad quod nihilominus est vidẽda Bulla Papæ Pij V. Bullar. 19. fo. 1157. de qua p Nauar. in suo Manual. confess. cap. 25. sub n. 7. & de iure cõi tales plectuntur pœna aureorum centum,

centum, l. 1. vbi Doct. ad leg. iul. de ambit. Clar. §. symonia. vers. prætera. Decia. de delic. tom. 2. cap. 38. n. 11. lib. 8. fo. 192. & omne malum cõtra huiusmodi Iudices p̃sumitur. Mascar. de p̃bat. cõcl. 1137. n. 39. vo. 2. & cõtra hos iudicaturã ementes inuehitur Io. Boter. d. tra. de rat. stat. lib. 1. tit. de ministr. iustit. qui refert dictũ Ludouici Regis Gallorum XII. Emẽtes officia, multò carius vendere curãt id q̃d parui emerunt. Hic ẽt dixit, nequaquã concedendum fore arbitriũ liberum huiusmodi iustitiæ mercatorib⁹, & ambitiosis, q̃m carent bona cõscientia, vt in 1. par. sub n. 42. & in Regno Neap. officiales ĩ ingressu officij iurare tenẽtur ante oĩa, & quidẽ solemniter, q̃ per eos nil datum, aut promissum fuerit pro obtinẽdo illo officio, vt refert Afflict. super cõstitu. rubr. 44. fo. 115. & ita de iure cõi cauetur, vt in l. 1. & si C. ad leg. iul. de ambit. Clar. §. symonia. ver. præterea. Put. in ver. Iuramentũ, c. 1. Fely. in c. dilecti, de maior. & obed. & in
149 statu Mediol. officiales ab hac labe sunt penitus alieni, eo q̃ non p̃nt officia iudicaturæ nec vẽdi, nec emi, nullive conferri p̃cio, vel munere, vt ipse per annos decẽ testis sum. Et Genuæ similiter, Mantuæ, & Florẽtiæ abest tantus error; q̃m officia, & magistratus in pręmiũ approbatæ virtutis distribuuntur, non aũt pręcio, vel munere, sed debitis cuiuscunq; sumptis informationibus officia, & præturæ cõceduntur viris probis, & Dei timoratis, iuxta l. 2. C. de statuis, ac
150 imaginibus, quia talis est mens, & credulitas concedẽtis; † Et in signum honoris, & bene administratæ Iustitiæ, erigi statuæ solent, vel saltẽ insignę illius, qui p̃fuit in administranda Iustitia, & ita recẽset ẽt Put. in verb. præmium, in fin. sicut ẽt in patria Fiuizani seruatur.

Verũ quam amara sint, q̃ dulcia faucibus eorũ videntur, qui ambiunt officia, & curas aliorum habent, cũ difficile sit ita iudicare, vt prosis, & placeas, audiant (quæso) oẽs Magistratus quid de eis sentiat Franc. Petrarc. de remed. vtriusq; fortunæ lib. 1. dialog. 47. cir. fi.

Dulce nihil, aut tranquillũ speres: amara, & turbida Præsidentiũ sors: festis diebus, ludisq, & conuiuijs arceantur, muneribus clausum limen, et apertũ litibus, tectũ iocis vacuũ, plenũ quarimonijs, ac iurgijs, quicquid languidũ, quicquid ægrũ, quicquid marcidũ in prouinciæ visceribus latet, totũ tibi tractandum, curandũq, obtigit, durum opus, quanti nempè negocij sit multos corrigere, hinc patet, q̃ sese corrigant paucissimi.

Viso igitur de quibus officiales sindicandi sint, a quibus, quippe, & de officio, cura, ac summa diligẽtia D. Sindicatorũ, nouissimam cautelã, indemnitati sindicandorũ respicientem hic inserere duxi; vt

vt nempe quamprimũ sciuerint D.Sindicatorẽ in locum sindicatus venisse, Prætor vnà cum suis officialibus subsequentẽ hanc comparationem p̃uentoriam corã eo exhibeat, tanquã teriacam contra inquisitionem generalẽ; aduertendo tamen Prætor ne onus defendendi suos officiales subeat, si illos ipse nõ elegerit, vt ĩ docebitur, & in omnem casum consuetudo seruanda est, vt ĩ n.161.

FORMA COMPARATIONIS PRÆVENTORIÆ.

Coram vobis D. Sindicatore, &c.

151† *COmparet N. Prætor Nouariæ, tã suo, q̃ N. suorum* [a] *officialium nominibus, &* [b] *citra p̃iudicium semper, sed cũ reseruatione quorumcunq; iurium suorum, & non aliter, nec alio modo &c.*

Dixit, & dicit q̃ ad eius aures, & [c] *notitiã nuperrimè deuenit taliter qualiter, quod D.V. in hanc se contulit ciuitatem tanq̃ Sindicator, vnã cũ N. asserto eius Notario, causa sindicandi (* [d] *vt asseritur) eundẽ D.Comparentem, eiusq́, officiales, & alios de sua familia, & parte vestri emanatum fuisse, vel de proximo emanãdũ esse quoddam* [e] *bannũ, ad effectum, vt [illegible]ẽs querelare volentes Prætorem & suos officiales debeant comparere infra* [f] *dies quindecim coram D. V. &c.*

Dicit ẽt, q̃ statim D.V. ingressa est Prætoriũ, & [g] *officij poss[illegible] accipere curauit, & pariter* [h] *librorũ filciarum Actorum, & oĩum [illegible]rarũ criminalium originaliũ, & quæ omnia* [i] *ex officio iam cep[illegible] d. asserto eius Notario, reuidere, & reuoluere, ac censurari; Q[illegible] quod nulla præcedente querela intelligitis formare qu[illegible]ndam* [l] *inquisit[illegible] generalẽ contra ipsum comparentem, & oẽs eius officiales, & quæ fort[illegible] formata est (vt fertur) & continuè* [m] *secretas a[illegible] informationes contra eundẽ D.Prætorem & a[illegible]s officiales, ac si e[illegible]ent (quod n[illegible]) homines malæ vitæ, Dei, diuinarũ atq; humanarum* [n] *legum cont[illegible]tores,* [o] *negligentes,* [p] *dolosi, barattarij, corrupti, &* [q] *iniqui, atq;* [r] *culp[illegible]i.*

Quibus narratis si prædcta vera sunt ([s] *quod non credit præfatus D. Prætor) tam suo, quã omniũ suorum officialium nomine, semper cum b[illegible]a* [t] *reuerẽtia & pro* [u] *manutentione honoris, & bonæ famæ ipsius, & [illegible]ũ, & non aliter; In primis* [x] *acceptando fauorabilia si quæ &c. & in ceteris oĩbus per vos factis, non cõsentiendo,* [y] *dicit, & opponit tam contra personam [illegible] V. quã [illegible]tri vestri Notarij, cũ non constet (vt ante oĩa constare debet) de legitima persona, nec de aliqua authoritate, & iurisdictione*

ne

ne vobis sindicandi data ab habentibus potestatẽ, nec talia agendi, nec vos [z] tales esse, quales vos facitis, & dicitis ideo protestatur de nullitate actorum, & agendorum, ac de incompetentia vestra.

Et casu quo vos tales sitis (quod nõ creditur) dicit, [aa] intempestiuẽ per D.V. accessum fuisse ad sindicandum, & ꝙ ex abrupto processitis, [bb] non seruatis seruandis.

Item dicit ꝙ cũ ipse D.comparens, semper fuerit, & sit vir [cc] Dei timoratus, & [dd] probus, rectæ intẽtionis, & integerrimus, sicut in alijs [ee] ꝓcedentibus officijs se benè gessit, & pro tali habitus, reputatus, & [ff] laudatus fuit, non [gg] põt, nec debet, sub censura sindicatus subijci, nec sindicatui vestro stare tenetur, & quod [hh] clarum, & notorium est, non debet per D.V. sub quouis prætextu in dubium reuocari.

Itẽ saluis præmissis & ne aliqua [ii] ignorantia ꝓtendatur (quæ in persona literata & practica minimè præsumitur) & ad oẽm bonum [kk] finẽ, & effectũ dicit, & [ll] protestatur, ꝙ post [mm] tṗus datum ad querelandum, non debetis quouis modo ampliùs audire quoscunq; querelare volentes, et ex nunc prout ex tunc, accusando contumaciã oĩum quorumcunq; intra terminũ statutum non cõparentium, & insuper petit, vt cogatis oẽs querelantes, ad [nn] satisdandũ de iudicio sisti, & iudicatum soluendo, contra quos pariter protestatur de oĩbus [oo] damnis, & interesse, tam passis, q̃ patiendis, & de duplicatis, ac quadruplicatis expensis, & contra omnes alios, de quibus infra, ac de [pp] iniurijs, quas ex nunc ad animũ reuocat, & de quo, recõueniendo, agere contra iniurantes suis loco, & tẽpore intendit.

Item dicit, & protestatur, ꝙ nullo modo sunt recipiendæ querelæ, nec aliud contra d.Prætorẽ & suos officiales, & famulos, in scriptis, vel oretenus, præsertim à [qq] solitis q̃relare officiales tẽpore sindicatus, minusq̃; ab illis, qui aliàs hac de causa tanq̃ calumniatores condemnati fuerunt, nec ab illis, de quorũ [rr] interesse minimè tractatur, Nec ab alio [ff] nomine alieno, nisi prius [tt] de mandato legitimo in specie documentum; nec ẽt à quouis tanq̃ vno de [uu] populo cõparente, præsertim quando Fiscus præsens est, vel quando de priuato interesse agitur, vel etiam si ageretur de [xx] pena Fisco applicanda; Nec vlla querela est recipienda ab illis, [yy] qui dicta de causa iam apud superiores querelam porrexerunt, & quæ iam fuit expedita, vel saltem à superiore sopita, aut cuius adhuc pendet expeditio, & ad hunc effectum D. Comparens instat, & requirit interrogari cum iuramento oẽs querelantes passim, vt dicant an aliam querelam eiusdẽ causæ porrexerint, uel porrigi fecerint ad superiores, & item cogatis eos iurare de calumnia in forma, etc.

Et etiam petit, ꝙ non recipiantur querelæ de [aaa] inimicitia ab illis quorũ [bbb] lis adhuc sub Iudice pendet, nec à [ccc] forensibus, nisi de suo tractetur interesse,

intereſſe,& datis priùs debitis cautionibus,de quibus ſup. Nec ab [ddd] ignotis,& incertis quærelatoribus nullo modo, multò minus a [eee] bannitis, [fff] periuris, [ggg] infamibus,& [hhh] criminoſis; qui oẽs à lin ine iudicij repellendi ſunt. Itẽ ſaluis præmiſſis,dicit non eſſe examinandos [iii] teſtes intereſſatos mediatè,vel immediatè,[kkk] capturatos ĩquiſitos, tortos, vel cõdemnatos ab eodemmet Prætore, ſeu de eius ordine, cũ ſint notoriè ſuſpecti; Nec examinandos eſſe in teſtes illos,qui alias ſe [lll] cõgregauerũt pro remouendo dicto D.Prætore,vel aliquẽ de eius officialibus: Minus in teſtes recipi debere ſuper alijs quærelis illos,[mmm] qui etiã quærelas porrexerunt contra Prætorẽ,& tandẽ non eſſe admittendos in teſtes quoſcunq; alios [nnn] reprobatos à iure,vel à cõſuetudine contra officialẽ in ſindicatu.

Item dicit ꝙ non debent admitti [ooo] probationes in ſindicatu contra Prætorem,& officiales,niſi ſint legitimæ,veræ,& perfectæ, ac luce meridiana clariores,tam in ſubſtantia q̃ in oĩbus [ppp] qualitatibus,vt iura requirunt. Inſuper dicit,ꝙ officiales [qqq] de gñali conſuetudine Italie,et aliarũ nationũ non ſindicantur,niſi de dolo & barattaria,& ita ſeruari citer,vt notoriũ eſt,& magis cõmuniter receptũ apud Doctores magnæ exiſtimationis,de quibus creditur D. V. eſſe bene [rrr] informatam, de alijs verò ſindicari non debent, nec moleſtari, cùm pro eis ſit fauorabilis præſumptio, nec poſſunt ſindicari,niſi de [sss] geſtis in officio,& ex cauſa officij, ſecus de geſtis ante,poſt, vel extra officium.

Item dicit,ꝙ non intendit ex nunc [ttt] copiam recipere exhibitorum, ſeu exhibendorũ contra ipſum,vel eius officiales, niſi ſi,& quatenus expediet, & neceſſe habeat ad ſuam defenſionẽ,& de omnibus alijs ſuperfluis,non intendit vllo modo aliquam ſoluere mercedẽ, multò minus proceſſuum & actorũ criminalium origina iũ coram ipſomet Prætore factorum, [illegible] expediat,& neceſſe ſibi ſit,cũ ad quærelantes ſpectet ea exhibere,quæ pro ſua [illegible] ſuæ intentionis deducunt contra ipſum,& eius officiales.

Item ſaluis præmiſſis dicit ꝙ caſu quo aliquid cõmiſſum, uel [illegible] per [uuu] incuriam repertis (quod tñ non credit) id potius [xxx] errore, aut ex circumuentione litigantium factum eſſe præſumatur, ut doceatur quatenus opus ſit,& non aliter, oſtenſis ſibi prius grauaminibus, quia paratus eſt ſtatim,& abſque proceſſu diſgrauamina uobis ſufficienter oſtendere; [yyy] parteſq́; uel eas eſſe Prætorem oretenus interrogare, & ſimiliter oretenus eius excuſationem recipere, abſq; ulla inquiſitione, & ſcriptura, [illegible] ita fieri [illegible], & petit.

Et ubi [zzz] [illegible] dolenẽ [illegible] eſſe cõſtiterit, ſiue ex [aaaa] officio,ſiue ad inſtant. par. partis,petit eũ cum ſuis officialibus [bbbb] [illegible] liberari ſine [cccc] dilatione,declarando Prætorem ritè,rectèq́; ſe geſſiſſe, & condem-

dddd *condemnando querelantes, & oẽs alios* eeee *accusatores, procuratores, sollicitatores, aduocatos, instigatores, & consultores, ac contrà quoscunq; alios, & eorum* ffff *hæredes, in omnibus expensis, damnis, & interesse, prout supra protestando, & reconueniẽdo eos ex nunc actione* gggg *iniuriarum, & quòd debitis penis tanquàm meri calumniatores feriantur.*

hhhh *Petens, & requirens vt supra, &* iiii *non tm̃ dicto modo, sed, & aliàs omni alio meliori modo in principio, medio, & fine, protestans respectiuè, nõ se* llll *astringendo &c. saluo &c. Quinimò protestatur potiùs velle* mmmm *carere exhibitis, q̃ in aliquo sibi præiudicare per aliqua, q̃ dicat, vel faciat. Et vlterius petit, & requirit, vt omninò cogatis oẽs, et quoscunq; querelatores ad eligendum* nnnn *domicilium, quod pro omnibus deseruiat in Ciuitate Mediolani (casu quo inibi, sindicatũ expediri oporteat) ad quod aduersarij citari, & moneri valeant, ne immensis laboribus, & superfluis expensis dictus D. Cõparens, & eius officiales vexentur, neuè hinc inde frustra vagetur, sed vt causa faciliùs, citiùsq́, expediatur. Petens dicto etiã nomine* oooo *citari ad omnes, & quoscunq; actus præiudiciales, alioquin protestatur de nullitate, & ex nunc petit copiam* pppp *Relationis diffinitiuæ per uos fiendæ coram N. antequàm transmittatur, cum termino deducendi omnia ea, quæ deducere uoluerit, & intendit, et ipsum D. Comparentem, ac eius* qqqq *iura, & defensiones audiri,* rrrr *offerens pro sui parte, ac dictis nominibus ea facere ad quæ tenetur &c.* ffff *Protestans per se non stare, & p̃dicta omni, etiã alio meliori modo &c.*

GLOSSÆ HIC SEQVVNTVR.

LIBELLI huius p̃uentorij forma, quamuis opus non sit in quibusdã Prouincijs, & nunc nouus modus appareat, primaq; facie minimè necessaria esse videatur, cũ
151 Sindicator rõne sui muneris, & instũcti oneris certus esse debeat, & p̃sumatur, de oĩbus quæ ad suũ officiũ spectant; nihilominus vtilis, & iuridica est, quippe q̃ officialium sindicandorum indẽnitati p̃uidet, sumpta ex doctr. Bart. in l. non solũ. §. morte, n. 50. & 56. & in l. de pupillo, §. morte. ff. de nou. op. nunciat. & à l. diffamari. C. de manumiss. Qñ Sindicatores cõstituuntur, & alij eiusdem auxiliatores in mora, dolo, & negligẽtia, ac culpa non seruantes p̃narrata in d. libello, à quibus sub p̃textu ignorantiæ minimè excusari p̃nt; & de hac p̃testatione est tex. in c. pastoralis 16. q. 3. l. vt perfectiùs.

fectiùs.C.de annal.except. alia iura adducit Pap. in form. declinan. iurisdict.in glos.protestans,sub n.4.& ibi addit lit.e. l.mora.vbi Doc. ff.d vsur.Bal,de Vbal.in sua prac.tit.de extraor.quæst.2.q. ibi, nã facta denũciatione nõ caret dolo. tex.in l.at qui aliter ff.qd vi,aut clã, vbi Doc. D.Menoc.de arb.q.66.n.4.circ.fi. & iuuat ēt Sindicatori, qui certificatus scire põt.qualiter se gerere debeat,& est similis cautelæ quã trad.catal.de sindic.relatæ à Put.eo.tract.in ver.iniuria officialis.c.1.n.4. & non põt existimari beneficiũ huius ꝓuentionis,nisi ab eis,qui pluries sub sindicatu manserunt, Quoniã licèt Sindicatores multa facere prohibeantur,tñ facta tenent,l. p̃re furioso.ff. de ijs,qui sunt sui,vel alie.iur. ideò si ante factũ,& re integra quis monitus,& interpellatus fuerit,& protestetur, omnia inde secuta sunt nulla, Put.in verb.Instantia, c.2 .cir.fin. & multa in practica ex sequentibus glossis percipientur non spernenda.

154 *Officialium:* dixi s̃ n.81.Prætorẽ non teneri pro officialibus suis, nisi ipse eos elegerit,& hoc est regulariter verũ,ita tex. in l.1. ff. ad leg.Iul.repetun. Bar.tñ in l.magistratus.ff.ad municip. dicit standũ esse consuetudini, sed in oẽm casum Potestas nõ tenetur pro furtis, rapinis,& barattarijs cõmissis à suis officialibus, vel ab alijs de eius familia,nisi quatenùs participauerit,vel ratũ habuerit, secus de ijs, & alijs gestis extra officiũ ,Marſ.sing.560.n.4.& 5.Put.de sindic.in verb.familiares,seu familia,c 5.n.1.2.& 3.& p̃ter. Quæro an Dux militũ,vel Caporalis teneatur de facto suorũ militũ, iuxtà l.1. ff. ad leg.Iul. repetun. vbi videtur ꝙ sic,Bar.in l.Magistratib⁹.ff.ad municip.& Soc.in l cũ filius familias,de verb.oblig. nihilominus obstat illa reg.vulg. & christiana,ꝙ alteri per alterũ nõ debet iniqua conditio inferri,& habem⁹ auctoritatẽ Clar.in §.fi.q.86.in princ.& ibi Baiar.sub n.8.qui allegat Berro.in c.1.de restit.spol.n.41.cũ seq. multò minus qñ non cõstaret de dlicto,vt dixi in 3.& 4.par. p̃sertim sub n. 210.vers.& quoniã,vbi quo ad probandũ corpus delicti,dixi nõ esse standũ personis interessatis,simulq; infamibus causis, & rationibus,& iuribus s̃ in primo obiecto cõtentis,& in oẽm casum si non põt iurari in litẽ contra eũ,qui aliquid habuisse fatetur,vt s̃ in casu p̃senti firmauimus, multò minus põt iurari in litẽ contra dictum Caporalẽ pro facto suorũ militũ, ita luculenter explicat Plot.in d.l. si quãdo,sub n.768.& 832.& pulchrè Menoc.de arbitr.Iud cas.208. sub n.9.fo.214.& q.65.sub n.14 vbi eligẽti nil imputandũ esse, cũ sua culpa electus in officio deliquit,& Caporalis non tenet de huiusmodi

iusmodi casib' fortuitis, quì obesse nō debent viro probo. arg. l. si à bonæ fidei. ff. de rei vēd. c & multò minus quia dictus caporalis non eligit dictos milites, vt ita sentire videtur Menoc. d. cas. 65. sub n. 12. & optimè Put. de sindic. in verb. familia, l. 3. sub n. 25. & c. 4. sub n. 2. vbi si quid ab officialibus extortū sit, non p̄sumitur de consensu, & mādato Rectoris extortū fuisse, alleg. c. cū ad sede. n, de resti. sp. l. & Bal. in l. ad inuidiā. C. qd met. cau. & idē Put. in c. 5. n. 9. à contrario sensu, & cōfert dictū Bertaz. cōs. 199. sub n. 2. lib. 1. nec inferior debet diffidere de illis, de quibus superior confidit & quos superior elegit, & ꝓpterea nō tenetur caporalis, si non eligit, vt s̄, vel si non mandauit militibus, vt ita facerent, ꝓut non constat talia iussisse, vel permisisse, cū prohibere potuerit, vel aliquid ad eius manus de manibus militū peruenisse, immò ꝓuidisse malis, quantū in se fuit, vt i̅ processu, & ideo nō tenetur de eo, qđ ipse caporalis non fecit, nec fieri iussit, vt p Bal. in l. 1. sub n. 14. vers. sed q̄ro. C. de seru. fug. & pulchrè, ac in terminis terminantibus loquit' Fely. in c. Petr', col. 3. sub n. 11. vers. declara de homicid. nisi officiales essent dati ipsi caporali ab alio superiore, & ipse eos nō elegisset, quia eorum delicta non imputabuntur sibi, quod benè notandum esse ait Felyn. ad excusandum Iudicē, Custodē, Castellanū, Ducem, Caporalem, & alios huiusmodi; & ita iudicatū fuit Florentiæ hoc anno me patrocināte.

Si verò nihil ad Potestatē peruenerit de male gestis p suos officiales, vel nō ratificauerit exhibēdo eos, liberatur, l. sicū exhibuisset. ff. de public. & nō tenetur nisi ꝓ pœna pecuniaria, vt dixi n. 81. & Put. in d. ver. familiares, c. 3. n. 26. & seq. vbi semel exhibendo libe-
155 rat', & in c. 5. n. 10. † vbi dicit nō teneri exhibere famulū bamnitū, nisi bamnū fuerit affectatū ad not. per Bar. in l. 1. in fi. ff. de quæstio. vid. Amad. n. 196. 197. 198. & 199. & in dubio nō est mala sumenda p̄sumptio contra Prætorē de eo, qđ male factū esse dicitur à suis officialibus, Bal. in l. 1. in fin. C. de Episc. & Cler. Put. de ver. familiares. c. 3. Azo. omninò vid. in sum. C. de offic. Rector. Prouinc. vbi dè officio Iudicū, & de oibus gerendis, & ad eorū officium spectantibus, & ibidē, an munera accipere, & an potestas possit cognoscere
156 super delictis familiæ, ac de alijs in hoc ꝓposito; † Et scias quòd pōt constitui procurator, tā à Prætore, quā ab alijs, qui sindicari debent, vt pro eis in sindicatu r̄ndeat, no. glo. magna in l. bonæ fidei ibi finito officio. C. de iur. iuran. sequit' Catal. de sindic. n. 40. est tex. in l. 1. §. qđ si intra. C. vt omn. Iud. Io. de Amic. cons. 139. n. 12. in fin. nisi agere-

ageret criminal'r ad pęná corporalé p ſupradictos Doct. vi.ſ. n. 112.
157 † b *Citra ꝑiudicium:* hæc cl'a appellatur cóſeruatiua, & pſeruatiua de ſtilo,& eſt vti Antidotũ contra venenũ,& not.ꝙ huiuſmodi cl'a i principio poſita,refertur ad oĩa ſequentia,Bart.in l.1.n.3. de liber. præt. & intellige qñ congruit,& iuuat ſuper oĩbus, vt per eundem Bar.in l.cũ pater.ff.de pac.dotal. ſicut ẽt dicit' de clauſula in fine poſita,ꝗ reſpicit ẽt præcedẽtia,Bar.in l.talis ſcriptura delegat. primo. ſed cl'a quæ eſt in medio poſita,referť ad vtrunq;, ſcilicet ad ſequentia.& ꝓcedentia,& tunc dr eſſe verũ quando eſt poſita in medio diuerſorũ capitulorũ,quibus conuenire poſſit,ſecus ſi in medio vnius capituli tantũ,quia ſolum ad illud reſpicit Bart.in d. l. cùm pater. ff.de pac.dotal.& in l.1.n.4.lib.pter. & in l.&ſi perceperit. §.filius de liber.& poſthum.vi.Marant.de ord.Iud.par.3. n.112 fo.27.
158 c *Nuperrimè:* † quia per taciturnitaté in re pſenti quis de ſuo præiudicio nihil dicés,videtur cõſentire Bar.in l.1.C.de relat.& in l. ne in arbitris,in fi.C.de arb.Bal.in l.emancipatione.C.de fid. Inſtru. vi. add. ad Pap.in for.except.contr.poſitio.ver. Quibus adde.
159 d *Vt aſſeritur:* hoc verbo ſemp vti debet qui vult actũ impugnare, ne videat' fateri,Bal.in l.non nudis,q.1.C.de ꝓbat.vbi aſſertio,& cõfeſſio differunt,ſed Pap.in for.libell.appellat à ſenten.diffini.credit nihil referre in gloſ.occaſione,n.2.tamé Bal.opin. eſt recepta.
160 e *Bamnũ* nil aliud eſt,ꝗ cõminatio,Put.in ver.officialis, c.5 p tot. & in verb.inſtãtia,c.1.& de hoc dixi.ſ n. 94. & bamnũ factũ à Prætore,ꝙ ſi quis prætẽdat à ſuis officialibus,cõpareat corã eo in certo termino ,an officiat alijs creditoribus,vid.eundẽ Put.in ver.Bamnũ, c.1. vbi dicit ꝙ non,per tex.l.pars litterarũ.ff.de Iudic. & an terminus ad porrigendũ querelas de iure cõi poſſit abbreuiari, hoc non habet dubiũ,quoad Iudicé liberi arbitrij vi.Carauit.rit.295.n.29. & bamnũ ſindicatus in ſcriptis publicari debet,iuxta ſolitũ in locis cõſuetis affigi,Put.in repert.in ver.Sindicatores tenẽtur bamna.
161 f *Dies quindecim:* Nota ꝙ in ſtatu Mediol. adſunt ordines ita diſponẽtes,editi die 4 Decẽbris 1567.certã formã tradentes,vltra no. cõſtit.in tit.de offic.Vicar.gñal. vbi traditur modus , forma, & tps ſindicandi,& in ijs attẽditur ſtilus,& ẽt nota ꝙ ſtilus concernit modũ procedendi,cõſuetudo verò modũ decidẽdi, & ſic differunt Caualc.deciſ 11.n.45 par.1 † vbi cõtra ius,& ſtatutũ ſtilus nunqͣ é
162 attendẽdus,& ſtilus põt vires ſumere à conſuetudine , non ècõtra, Cuch.inſtit.Cano.tit.8.& 9.& de ſtilo,obſeruantia,&conſuetudine, ibi

ibi, cat. 46. Cõſuetudo enim altera lex dicitur. l. minimè. ff. de leg. vl. ī in verb. abſoluatis, lit. C. Et nota ꝙ Principũ reſcripta nunquam à ſtilo curiæ ſunt interpretanda, ſed ſm̃ ius; vid. Bal. in rubr. de conſtitu. Princ. & in tit. ſi contr. ius, vel vtil. publ. quod facit contra illos Iudices, qui in euidentẽ damnũ ita iudicant contra animam, & contra proximum: ſed quicquid ſit erga eorum ſententias, tñ ſecus eſt quo ad reſcripta Principum.

163 g *Officij poſſeſſionem:* No. ꝙ Sindicator tẽpore ſindicatus nedũ curat, ꝙ Iudex, & cęteri officiales reddant rõnem vilicationum ſuarũ, ſed etiã officio Iudicis ordinarij fungitur, quòad alias cauſas ciuiles, & criminales orientes tẽpore ſindicatus inter prouinciales, & alios, quo ad procedendum tm̃, non autẽ quo ad iudicandum, vt l. 1. C. vt omn. cau. tam ciuil. quã crim. & in Auth. vt Iudex ſine quoquo ſuffrag. §. neceſſitate, & donec ſucceſſor aduenerit, & ideo percipit ſalarium ordinarium, Put. in ver. ſalariũ. c. 4. verſ. an Sindicatores, n. 1. & 2. vbi dicit habere merum, & mixtũ imperium, & in multis locis ſucceſſor ſindicat præceſſorẽ, & ita clauus clauo trudit.

164 h *Librorũ:* ad officiũ Sindicatoris ſpectat recipere q̃cunq; originalia, cũ inuentario ei cõſignãda, ad hoc, vt ſucceſſori vẽturo cõſignet.

165 i *Ex officio:* tenetur reuidere omnia acta, & proceſſus originales diligenter, & ea facere, de quibus ſupra n. 122.

166 l *Inquiſitionem generalem,* de hac dixi n. 93. & trad. Amad. de ſindic. formã, n. 21. & 48. Put. in verb. Inquiſitio. c. 1. 2. & 3. n. 8. & hæc formã publicam non requirit præcedentẽ, ſecus ſpecialis, Farinac. de inquiſitio. q. 9. n. 16. & hæc inquiſitio dicitur gñalis quò ad delicta, & ſpecialis quò ad perſonam officialium, cõtra quos eſt forma, vt per eundẽ Amad. n. 25. & 161. dicit triplicẽ eſſe ſpeciẽ inquiſitionum gñalium; prima quæ fit p Poteſtates in principio officij ad expurgandã prouinciam malis hominibus. l. cõgruit, ff. de offic. pſ. ſecunda, quæ ſpecialis eſt quòad delictum, ſed gñalis quò ad perſonas, vt cũ de delicto conſtat, & ignoratur à quo factum ſit; tertia ſpecies, q̃ generalis eſt quò ad delicta, ſed ſpecialis quò ad perſonas, vt quia delinquentes ſunt noti, & dubitatur, ne mala cõmittantur ab eis, vbi dat exẽplum de Viſitatore Eccleſiæ, Bal. de Peruſ in trac. ſuo de ſindic. n. 5. vbi dicit ꝙ per hanc inquiſitionẽ proceſſus
167 dicitur magis odioſus, quã factus per accuſationem † Hodie verò loco inquiſitionis ſufficit bamnũ in certis Prouincijs, de quo ſupra lit. e. & in oẽm caſum non ſufficit Inquiſitio generalis, ſi ſuper ea

sumptæ fuerint informationes, nisi specialiter officiales postea sa- quirantur, Amad. n. 28. quia generalis Inquisitio est præambula ad specialem, d.l.congruit, de offic. pres. & Bal. in l. obseruare. § proficisci. ff. eo. vid. Ang. in l. si vacantia, n. 79. cum mult. seq. & n. 170. 171. & 190. C. de bo. vacant.

168 m *Secretas informationes* illas ita recipi prohibitum non est, verũ sumendæ sunt eo modo quo supra, & ad effectum prędictum, vt dixi n. 113. cauendo à falsis, & maleuolis, ac ab imposturis, & calliditatibus, ã quibus ẽ, ne quęrat nodus ĩ scirpo, cõtra probũ ab inuidis.

169 n *Contemptores:* † no. ꝙ contra officiales non est faciẽda scrupolosa inquisitio de cõsuetudine, Put. in princ. de offic. sindicatorum, licèt secus de rigore iuris, vt inquit Catal. de sindic. sub n. 173. sequendo Bal. de Perus. eod. trac. n. 8. multò minus sunt inquirendi quando infamantur à suis inimicis, & maleuolis, Catal. n. 142. q. 213. & super quibus inquisitio formari debeat, vid. supra n. 93. & infra in ver. dolosi, & in ver. Barratarij.

170 o *Negligentes:* de hoc satis dictum ẽ n. 43. 46. 68. & 72. & negligentia, q̃ prouenit à mala sanitate, vel à naturali tarditate, & nõ affectata, nec supina, aut dolosa omninò excusatur l. magna negligentia, & ibi Doc. ff. de verb. ob. Bal. in l. Mancipia. C. de ser. fug. Bar in l. cognitione ad syllcia. Clar. q. 73. ver. itẽ Iudex, Menoc. de arb. cas. 341. Mascar. de ꝓbar. concl. 1088. & ideo bonum est certiorari sin-
171 dicatorẽ: Nec iustitia dicitur denegata stãtibus prædictis, maximẽ qñ Iudex dat respõsum, & se ob moram excusat, & nõ tacet. Put. in ver. Iudices, c. 11. & c. 14. & 18. per tot. Itẽ non dicitur negligens ꝓpter perplexitatem opinionũ Catal. n. 34. Amad. n. 123. & tenẽdo opinionẽ deteriorem in dubio non põt sindicari, Menoc. de arb. cas. 339. n. 19. excusatur ẽt sequendo opinionẽ sui Magistri, Put. ĩ d. ver. Iudicare, c. 3. n. 6. & 13. Cott. memor. in ver. Doctor malè iudicans, licèt in dubijs põt determinate per argumenta, & legum rationes, Put. d. ver. Iudex, c. 2. n. 23. & in ver. Iudicare, c. 3. n. 6. & 13. Item quando ex alijs causis fuit præuentus excusatur, quia prior tẽpore potior in expeditione, ar. C. qui potior in pign. & vi. in ver. iniustitia, & in verb. bene informata, itẽ non dr̃ negligẽs, si pars non petijt. l. 1. C. vt intra cer. tẽp. Itẽ qñ facto aduersarij. l. libertatẽ. C. de adult. Itẽ ꝓpter difficultatẽ probationum, Bal. in auth. Clericus. C. de Epis. & Cler. & ꝓpter subtilitatẽ iuris, idẽ Bal. in l. Labeo. C. quomo. & quan. Iudex; & ad hæc vi. Put. in ver. instãtia sindicatus, c. 6. per tot.

vbi

vbi multa ad excusationē Iudicum adducit,& ibi n.2. dicit ꝙ propter breuē instantiā potest Iudex oēs terminos cumulare,per l.properandū.C.de Iudic.& ibi Doc.quod pōt statuere terminū ad articulandū,ponendū,ꝓbandum,& probatum habendū, instrumenta producēdum,excipiendum,& replicandū,& non currit tp̄s Iudici, hoc puto verū in causis summarijs,vt in causis mercatorū,& miserabilium personarū,& huiusmodi,& dūmodò impossibilitas non resistat.Verū vbiq; ferè sunt statuta circa modum,& instantiā,tā in causis ordinarijs,quā summarijs; ideo hodie parū seruatur dictum Put. qui sub n.2.dicit,qn̄ terminus statuitur Iudici,non perimitur instantia,secus si instantiæ.vi.eundē in verb.sn̄tia, & in ver.Instantia,† &
173 scias ꝙ quælibet causa nulla excepta habet instantiā,Caualca.decis.17.n.17.fo.245.cū ibi per eum adduc.par.1.siue sit summaria, siue executiua,vt per Ias.in l.properandū,in princ.ff.de Iudic. Vnde quotiescunq; causa habet contradictorē,semper aliquā instantiā habet,Paul.Ca.in l.1.n.5.C.de iur.iuran. & Afflict.decis.3460. & in criminalibus est biēnij,in ciuilibus triennij. l. properandū. C. de Iudic. Asin.prac.c.5.fo.5.& 15.
174 † *Dolosi,barattarij,& corrupti:* dictū est s̄ n.67.cum mult.seq.& vi. l.2.& ibi Dec.ff.qd quisq; iur. horum duorū accusatio est popularis,Baiar.ad Clar.q 73.n.21.& ille,qui Iudicē corrumpit, causam perdit,& si ex pluribus Iudicibus vnus sit corruptus, sentētia valet respectu aliorū,& Iudex corruptus famā perdit,& dāna resarcit,nō obstante ꝙ per illam sn̄tiam nullā excusari possit, Put.in verb.corruptio,c.1.2.& 3.qd verū est qn̄ adest dolus,Amad.de sindic.n.140. sed si solū xenia, & quæ sunt à superioribus,vel à cōsuetudine permissa accipiat,vt s̄ n.38. tunc nō dicit̄ Iudex corruptus,Doc.in c.cū
175 ab omni de vit.& honest.Cler.† Et Procuratores,& Aduocati,qui Iudices corrumpunt,vel à clientulis petunt munera sub ꝑtextu donandi Iudici,quamuis pro iusta ferenda sn̄tia,vel pro culpabili cōdemnādo,sunt infames, & ēt barri appellantur si munera,vel pecunias receptas hac via ꝑ se retinent,Bal.in l.1.C.de cupress.lib.11.& Put.in verb.Iudex.c.12.n.11.& in verb corruptio,c.1.n.6. vbi Iudex,& corrūpentes à pari ꝓcedunt,& n.10.11.& 12.per quē tex. Ang.exclamat cōtra Aduocatos,& Procuratores hoc ꝓmittentes,& iactātes se magnā cū Iudice habere amicitiā,q̄ qn̄q; parit contēptū, & nulla pestis maior,q̄ familiaris inimicus, quare citò, lōge,& tardè ab istis,vt inquit Kip.de remed.cōtra pest.in princ.& illi,quivo-

tū Iudicis propalant tenent̃ pęna falsi, vt per Put in verb. Iudex. & ĩ d.c. 1. in fi & pęna est capitalis, vi. in prac. de test. par. 5 n. 222. & seq. facit tex. in l. oē delictum. §. exploratus. ff. de re mil. pulchrè Farinac. de inquisitio. q. 4. n. 14. & 15. ideoq; multū admiratus sum ꝙ D. Iudices Finizani multoties, & ferè semper ante tp̃s vota propalēt, quę sub secreto, & sigillo transmitti debēt ad DD. octo Baliæ Ciuitatis
176 Florētiæ, & re vera abusus est, & eget correctione. † & no. ꝙ si vn⁹ seipsum reuelet, nō consequitur p̃m. ū, Bar. in l. 1. §. si tibi. ff. de cōditio ob tur cau. secus in crim. læs Maiesta. Gig. de crim. læs. Maiesta. lib. 2. q. 19. sed alij officiales tenent̃ reuelare barattariā, Baiar. q. 73. n. 24. Et hic nota, ꝙ si Prætor est q̃relatus quod vi, & minis extorsit pecunias ꝓ aliquo officio conferendo, & in q̃rela addantur qualitates ꝙ indebitè, & iniustè extorsit, si ita eius antecessores constet officium cōferri consueuisse sub præmio, tunc Quærelator, nedum tenetur emēdare damnum, & expensas Prætori, sed ẽt tenetur pœna capitali ꝓpter illas quatuor qualitates, vi, minis, indebitè, & iniustè
177 extorsit, vi. Clar. q. 66. ver. sed quid si pro parte per s̃dicta. † Nam Prætor, qui fecit qđ suis antecessoribus permissum fuit, non est vllo modo redarguēdus, Rōdinel. de sindic. n. 125. ver. ꝙ si curia, eo. trac. c. 17. n. 66. vers. & si aſr car. 141. idē dr̃ de illo, qui quærelauit Prætorē, ꝙ penès se retinuit pecunias, & res subhastatas, si cōstat illas penès officium, noīe cuius interest depositatas fuisse, q̃relator succumbit, idē de eo, qui q̃relauit ob capturā soluisse coactè scutos decem Prætori, Baricello, & alijs; q̃m constito, ꝙ ad capturā deuentum sit p̃cedente quærela ex causa graui, vel agatur cōtra forensem, & periculū sit in mora, & deducta à quærelante suspitione fugæ, tūc satis iustificata dr̃ captura per ea, q̃ latè dixi; vi. ĩ lit. a. 3. in 2. par. & quò ad pecunias, si sint debitæ iuxtà solitū, nihil est: sed quò ad illam qualitatē, coactè, ea non ꝓbata, dixi ꝙ quærelator succūbere dr̃ per s̃dicta, & p̃cipuè sub n. 103. verū per calumniam p̃sumitur q̃relasse, q̃ñ de pecunia ad manus Prætoris nil, aut parum peruenit, & illud parum debitum esse, & alios officiales non quærelauit ad quos tota, vel ferè tota pecunia peruenit. l. 1. §. calumniatori ff ad Turpill.
179 q *Iniqui:* si Iudex habet liberū, & absolutū arbitriū, non pōt teneri, q̃ñ ex causa à iure permissa ius iniquū statuit, non quia liceat, sed vt sæpè dictū est, in foro fori ex causa licet iura ciuilia, & statutaria trāsgredi, & de hoc iure iniquo satis dictū in 3. par. n. 271. cum mult. seq. & hic no. qđ multum versatur in pract. arguitur sæpe sententia

tanq̃

tanq̃ iniqua,& iniusta,& nouiter probatis, q̃ antea rebus stantibus iusta videbatur, vel saltē nō videbatur iniqua; tñ Iudex, qui primā sñtiam tulit, non tenetur in sindicatu, Pap. in form. libell. appellat. glo. iniquā, n.1. Bal. in l. fi. C. de pœn. Iud. qui mal. iudi. & in l. eos. C.
179 de appellat. Amad. de sindic. sub n.137. †Multò minus Iudex tenetur de sñtijs malè latis, ꝓpter diuersitatē opinionū, Catal. n.34.& 35.& vt s̄ à n.56. vsq; ad n.59 & 171. ṕdixi; Iudex, qui sñtiam tulit, quāuis per appellationē bis reuocata fuerit, si tpe sindicatus arguatur de iniustitia, & iniquitate dolosè, tunc pōt suā defendere sñtiam, Boer. decis. 259. n.9. vbi per probationes, & Iuris allegationes Put. in ver. Iudices, ad sindicandū, c.2. n.21. vid. ĩ in ver. relationis, lit. pppp. cir. med. & s̄ n.58. Qm̃ stare pōt ꝙ defectu, & negligentia eius, qui primā sentētiā obtinuit, illa fuerit reuocata, & negligentia partiū non debet nocere Iudici, l. fi. ad sylleia. cū mult. simil. & dixi s̄ i ver. negligētia, n.170. itē expedit, ꝙ ex nouiter deductis sñtia mutetur in meliùs, Dec. cons. 334. Viso. vo.1. Sed quādo non constat đ dolo, non pōt Iudex in ciuilibus causis (in quibus succursū est per appellationē) sindicari de gnāli consuetndine, vt s̄ n.61. bene debēt castigari illi, qui in q̃rela dicunt, & allegant Prętorē dolosè, sciēter, & appēsatè iniquā tulisse sententiā, vt morē gereret aduersario, & vindictā sumeret contra quærelantē, nam qualitas deducta, & nō probata in q̃rela facit succumbere, Ioseph Cumia. de sindic. c.14. n.25.& s̄ glo. anteceden. cir. fi. & sub n.103.& 104. Hinc est ꝙ multi quęrelantes succūbunt, ab eorū animi peruersitate ducti, quia non stāt super meritis causæ, sed addunt in quærelis informatorias qualitates valde exorbitantes contra Iudices, quibus non probatis in totum, succumbere dicuntur per supradicta.

180 ¶ *Culpa*: lata culpa æquìparatur dolo, vt dixi n.72 & ꝓcedit quādo pœna est pecuniaria, nisi statutū requirat dolū; Bar.& Doc. in l. quod nerua. ff. de posi. pulchrè Pap. in for. inquisitionis, glo. appensatè, n.4.& 5. Bec. cons. 37. lib.1. Farinac. de carcer. q.31. vi. supra c.4. quid in Iudice liberum arbitrium habente iam dictum est, & vid. etiam Put. in verb. Arbitrium, n.16.

181 ¶ *Quod non credit*: Verbū, non credere, in hoc proposito accipitur ꝓ negatiua, sicut ēt in positionibus, & verbū, credere, pro affirmatiua; Pap. in for. positio glos per verbū, credere, & ibi addit. sed in respōsione libelli peti[illegible] nis verbū, non credit, non est simpl̃r negare, ita vt qui negat virtute statuti, vel cām perdat, uel in aliquo pu-

niatur; iuxtà l.fi.ff de rei védic.& in auth.ité possessor.C.qui pot.in pign. Iaf.in l.eũ qui,n.9.ff.de iur.iuran. & glo.narrata, & ibi addit. ad Pap.in for.respons.rei. Ideo solet hodiernis téporibus apponi
182 loco dictorũ verborum, †quod non constat; & sic non negat, nec affirmat,sed dicens aliquid esse, tenetur probare, si aduersarius dicat non constare; l.qui accusare,de eden. & Iudex, cui nil constat, iudicare non potest. l.Illicitas. §.veritas.ff.de offic. pręs.
183 ꝰ *Cum debita reuerentia :* hæc clausula captat beneuolentiã, vt in l. 1.C de offic.diuerso.Iud. docet Spec.in tit.de Aduocat.§.hic dicendũ,& de hac p Bar.in l.1.C.de condit. ob cau. quia bonũ est habere Iudicẽ propitiũ,& fauorabilẽ; pulchrè Rebuff. in Commentar. trac.de recusat.in pfat. in princ.q̃ regula fallit quãdo Iudices sunt auidi pecuniarũ,& munerum, quia magis placantur muneribus, q̃ bonis verbis,vt sup. n.39.& seq.& dicunt,vbi est opus facto,verba non sufficiunt,no.glo.in c.pastoralis,de offic.ord.
184 u *Pro manutentione:* meritò,quia honor,& bona fama pualent diuitijs. l.1.§.per hanc enim legẽ.C.de sum.tri. & fid.Cat. & facit l.2. C.de Episc.& Cler. & bonũ nomen plus valet diuitijs multis.l.scire oportet. §.cũ in reliquis.ff.de Iut.& Curat. Put.in ver.testis,c.2.n.4. sed nullus honor melior,quã animã tueri,quæ ceteris rebus præferenda est,l.sancimus.§.penul. C.de sacr.sanct.Eccles.
185 x *Acceptando fauorabilia :* prima fronte verba hæc videntur in libello nr̃o superflua, verũ quia fortè aliquid factũ esset per Sindicatorẽ ad fauorẽ Prætoris; ideo abundans cautela non nocet,sed multũ ẽt in ceteris prodest,si per aduersarios quid dictũ,factumvè erit, quod fauet acceptanti hoc modo,ut est in confessione, uel quando Actor male agit,ut ante tp̃s. §.plus petitur,institu.de act.& uid.Put. ĩ uer.sñtia,c.4.n.4.ubi ait quadruplicẽ esse libelli ineptitudinẽ,prima rõne solemnitatis omissæ in libello criminali, secunda respectu ineptæ narrationis,& malę cõclusionis; tertia respectu causæ,& actionis; quarta qñ unũ narratur,& aliud petit, ui.s̃.n.104. & 105.
186 y *Dicit,& opponit:* exceptio iurisdictionis declinatoria dicitur.l.fi. C.de except. Bar.in l.quidã consulebat,de re iud. & est prima exceptio oĩum exceptionũ, add.ad Pap.in for.decli. iurisd. glo. 1. ubi adducitur pulchr. Bec.cons.22.lib.1.& in glo.nec fuisse, n.14 lit.u. ponit differentiã si dicatur Iudicẽ nullam habere iurisdictionem, uel si dicatur,tu nõ es Iudex competens, quia primo casu ille non pót pronuntiare super incõpetentia, secundo casu sic; iuxtà glo.in auth.

authē.habita.C.ne filius pro patr. Qua de re Sindicatores conuocatis Decurionibus, vel cões res agentibus, solẽt coram eis ostẽdere, & exhibere Diploma, seu Patẽtes suæ authoritatis; & ad hęc vi. Vaut. de nullit.ex defect.iurisd.ord.vel deleg.per tot. Rondinel. eo.tract. n.292.quibus exhibitis non est opus excipere contra personam.

187 [z] *Tales,quales:* No.ꝙ ille, qui dicit se talẽ, tenet articulare, & probare illã qualitatẽ, vel aliter de ea docere, Caualc.alios alleg. decis. 12.n.7.decis.13.n.19.par.1.Purpur.cons.602.n.1.& n.13 vo.2.Rot. Bonon.decis. Io:de Amic.cons.24.Mascar.de probat.in ver.qualitas.

188 [aa] *Intempestiuè:* vid.s̃ in princ. huius j. par.quia ante tp̃s finiti officij non põt sindicari; quia tp̃s destinatæ conductionis totum cedit Iudici ordinario, Barba.cons.61.n.43.vo.3.est materia, l.diem functo.ff.de offic.assessor. pulchrè Put.in ver.Salariũ.c.6. idem in ver. officialis ad sindicandũ, c.3.n.5.Bal.in l.obseruare. §.proficisci, de offic.pres.& dato ꝙ ẽt durante officio sindicari posset, sm̃ ea quæ dixi n.1. tñ non potest cõueniri in forma Sindicatus gñalis, sed particularis, nec corã ordinarijs sindicatoribus, qui non habent iurisdictionẽ, nisi ad certum tp̃s destinatum, vt est qñ expirata sunt officia; Ang.in l.iubemus.C.ad leg.Iul.repet.Put.in verb. durante officio, & in verb.officiales, sed corã superioribus conueniũtur, Carauit.rit. 295.Gramat.decis.40.n.9.vid.q̃ dixi in 1. par. n.239.& seq. & pro causis tm̃, pro quibus (si verũ esset) priuaretur officio, dixi n.1. Bal.ĩ

189 tit.de pac.cõstant. in ver.prudentia.†Casus aũt, in quibus officialis durante officio conueniri põt, ponit Soc.reg. 306. in ver. Magistratus, Bonacoss.q.crim.in ver.sindicari, ver.durante; pro sententia venali, pro graui delicto, & pro contractibus, in quibus obligatus ẽ, vbiq; conueniri posse, Tiraq.trac.de pœn.tempe.caus.18. n.6.

190 [bb] *Non seruatis seruandis:* si ante oĩa, non exhibuit patentes, ut s̃ in glo.dicit, & opponit lit.y. vel ordinẽ præposterauit, & modum seruandũ per sindicat. vi.s̃ n.91.& per Rondinel.de sindic.n.292.& vi. s̃ lit.f. primò ostẽdit litteras patentes, l.si q̃ramus de testa. secundò notificat ꝓclama publicè sui aduentus; tertiò, emittit bamnum, de quo supra lit.s. quartò, reuidet scripturas, & libros criminales, sup. lit.i. quintò, elicit grauamina; sextò, edit officiali, vt respondeat; septimò, monet eum ad videndum repeti testes, & iuramentum deferre, vi.& serua, ut dixi n.91.cum plur. seq.

191 [cc] *Dei timoratus:* facit Dauid psal.3.dixi latè in 4. parte.

[dd] *Rectæ intentionis,* sup.in 4.par.n.360. & alibi.

ee *Praecedentibus officijs:* dixi supra n.98. cum mult.seqq.&n seq.

192 ff *Laudatus*, vt in l.Iustissimos de offic.Recto.Prouinc. & ideo officiales debēt ostendere literas,seu patentes,in quibus sit fides de bene administrata iustitia in pcedentibus officijs,vt Sindicator statim edoctus sit de qualitate officialis, & si opus erit debent penès acta exhiberi animo rehabendi, Put.in ver. Iudices, c.9.& in princ. sui tract. in euiden. 2.

gg *Non potest conueniri:* dixi supra lit.aa. & Rondinel.n.115.

193 hh *Clarum:* in claris nō est opus coniecturis,nec disputatione,l.decē,§.cōtinuus de verb.oblig.& notoriū nulla tergiuersatione celari pōt,de hoc in 1.par.n.202.& in prac.de test.par.3.n.25.& clara non conueniunt in compromisso,nec in transactione,vt ibi dixi.

194 ii *Ignorantia:* non cadit in personis literatis,q̄ si per ignorantiā in cōtinentibus suam pfessionē fallunt,minimè excusantur,l.regula.ff. de iur.& fac ignor. Ro.cons.481.Put.in verb.Arbitriū,c.1.n.17.nā turpe est doctori ignorare ius,in quo versat̄,l.1.§.seruus.ff.d orig.

195 iur. nisi pp memoriæ imbecillitatē excusetur. †Nam oīum memoriam habere,& in nullo deficere,est potiùs res diuina, q̄ humana, l. 2.§.si quid aūt.ff.de vet. iur. enuclean.Put.in ver.Iudex male iudicans,c.2. ergo imperitus ob consiliū assessoris excusatur,idē in ver. Assessor.c.1.Ang.eo.tract.de sindic.n.8. intellige qn̄ Assessor nō est à Potestate deputatus,seu electus, Amad.d sindic.sub n.123.& 124. At si Potestas in eligendo assessorē exactas diligentias fecerit, prout quilibet prudens,excusat̄ ob imperitiam Assessoris, qn̄ decept9 fuit

196 in informationibus sumptis super sufficiētia assessoris; †Nam facta ēt prudentissimos homines fallunt,l.2.ff.de iur.& fact.ignor. D. Menoc.de arb.cas.55.n.12.nisi postq̄ constiterit de illius ignorantia,quia tunc dr̄ in culpa,per ea,quę alleg.Put.in d.ver.Assessor.n.9. 10.& 11.facit l.mota,de contrahen.empt. nec debet ampliùs illum tollerare,sed de alio sufficientiori prouidere, & magis idoneo per l.quamdiù.ff.de rit.nup. Put.in verb.electio.c.2. n.3.& illi Iudices idonei p̄sumuntur,qui eruditi sunt, & retū experientiam habent, Menoc.de p̄sumpt.lib.2.p̄sump.67.n.19.& 20.dixi in 1. par.n.42

197 †Verū si inhabilis assumat (data opera) officiū,remouetur, & salarium perdit,Innoc.in c.prudentiā de offic.deleg Caral. de sindic. n.177. saltē pro tpe futuro quādo salarium totū solet in vna vice solui,secus si per semestre. Put.in uer.salariū,c.3.n.2. & intellige, vt per Ang.de Vbal.in l.si vacantia,n.51. C.de bo.vacant. ubi dicit,

quòd

ꝙ si Iudex est in officio negligens circa ea, q̃ vniformiter respiciunt totũ eius officium, tunc pôt priuari toto salario, sed si non vniformiter, tunc pro rata tm̃; vi.ẽt Put.in ver.inhabilitas, vbi inhabilem
198 posse de falso puniri; †tñ processus tenet quãdo non opponitur contra iurisdictionẽ, & conclude, ꝙ Iudex tenetur de ignorantia, quando scit, vel scire debet, & potest redargui in eo dolus, vel saltem magna culpa, & negligentia, vt dixi supra lit.o. & n.78. secus si aliquid sit prætermissum ex aliqua causa excusabili, vt puta Prætor quærelatus sit, quòd omiserit citare delinquentẽ contumacem in actu cõdemnationis, vel si condemnauit ꝓ insultu, vulnere, & prima euaginatione, sed omiserit condemnare pro mẽbri debilitatione, prout de vnaquaq; pœna statuta disponunt; Quoniã Prætor pôt exhibere acta originalia, in quibus pôt apparere rem aliter se habere, videl. quia constat in eis de perẽptorio, & de seruatis seruãdis, iuxtà stilũ Curiæ, in qua ius dr̃, & si diceretur non fuisse citatũ aduersarium accusatorẽ pro suo iure, & interesse, scilicet in actu cõdemnandi reũ contumacem, potest adduci stilus Curiæ, per quem non solet accusator offensus tunc citari ad docendum de suis damnis, & interesse, maximè quando reus non absoluitur ab eis, de quo stilo latè per Mascar. de probat.concl. 1317.n.51. tom. 2. & intelli-
199 ge, vt concl. 1344 n.6.7. & 9. †Et de stilo, sicut de iure, accusator adhuc agere pôt ad damna, expensas, & interesse; vid Bal.in l. ꝑses.C.ad leg.flau. de plag. dixi s̃ in 4.par.n.207. & ĩ in verb.damnis, & interesse, lit.oo. multò minus qñ petita non sunt, l.4.§.hoc aũt iudicium.ff.de damn.infec. & qñ non cõstat de debilitatione tpe sñtiæ: & Prætor sufficienter prouidet, sibi ius reseruando condemnandi reũ in pœnam debilitationis mẽbri, semper & quandocunq; constiterit, ꝑcipuè si ad talẽ sñtiam instante fisco deuenerit, qm̃ cõsultum est iudici, & parti, multò magìs si postea Prætor, ẽt condemnauerit reũ in pœnam mutilationis mẽbri, facta fide legittima de tali debilitatione. Nã qñq; labitur annus anteq̃ cognosci possit, an verè quis remanserit debilitatus: accedit sæpè ꝙ ob imperitiã Medicorum, vel Chirurgorum debilitatũ remanet mẽbrum, qua de re si interim Fiscus instet deueniri ad condemnationẽ, Prætor tenetur sñtiam proferre super liquidis, & non super liquidandis, l.illicitas, § veritas, ff de offic presi. sed cautela est ne exequatur sñtia ante liquidationem. l.hæc antẽ, §.liquere, ff.quib.ex cau.in poss.ea.Ias.per illum tex.in l.1.n.32.ff.de eden.plura adducit Crauet.consi 164.nobilis,

bilis,n.2.Nat.conf.27.n.4.Afflict.decif.231.& 358.& facit ad excusatione iudicis, Alex.conf.94.vo.4.Solent ẽt redargui Prætores sub cõsimili quætela; pone q̃ reus accusatus fuerit de primo furto, & pendente pceſſu sub fideiuſſione relaxatus,intereaq; arma prohibita in eius domo inuenta fuerint,& ipso reo peremptoriè citato, cõdemnatus sit pro d.furto in contumaciã,& deinde facto processũ de armis prohibitis,pariter in contumaciã condemnatus sit; Nihilominus Prætor arguit' tẽpore Sindicatus,q̃ stante fideiusſione pro causa pſtita,tenebatur, emergẽte causa armorũ prohibitorum,sub ptextu prioris delicti reuocare reũ ad carceres,vt sisteret, & in contumaciã,fideiuſſorem condemnare in pœnã promiſſam, & deinceps procedere p causa armorũ: vim quærelans faciendo ad fauorẽ fisci, eo sub ptextu, quia fideiuſſio data fuit pro aureis centum, & pœna primi furti erat aureorũ decẽ; & p consequens,nõ reuocato reo ad carceres ante dictã cõdemnationẽ,fideiuſſio aureorũ centũ euanuit.

Ad hoc r̃nderi potest,q̃ relaxatus pro vna causa, pſertim in statu Mediol. (in quo Iudices nõ habent arbitrium) non põt ad carceres reuocari,nisi nouis superuenientibus inditijs,vt docet Clar. q. 46. vers.pariter. propè fi. quia,cũ fideiuſſio sit stricti iuris,Marf.p me allegat.in d.rubr.n.95.& 108.vt s̃ in 2.par.sub n.221.ad nouũ delictum nõ se extendit, Boſſ.de senten.n.60.& 61. Nec obstat si dicatur Boſſ.loqui,qñ reus est relaxatus fideiuſſore,& rebus sic stãtibus,
200 non erat condemnand';Quoniã ad defensãm Prętoris duplici modo r̃ndetur, primò quando fideiuſſio est longè maior pœna imponenda reo (casu quo eſſet cõuictus,vel confeſſus) tunc si reus habet vnde luere pœnã, & tractatur tñ de pœna pecuniaria, & non superuenerint noua inditia, sed per contumaciam tantùm sit condemnatus, non est opus monere illum vt sistat, ergo nec eius fideiuſſorem; l. cùm principalis,vbi Dec.& Cagnol.de reg.iur. c.aſſeſſoriũ,eo.tit. quia nil deperit Fisco,arg.l.2.§.item varus. ff.de acqu. plu.arc. Secunda ratio est,quia Fiscus ipse,de cuius intereſſe tractatur, si ad ſñtiam deueniri instat rebus sic stantibus, & concurrat eius votũ cum voto D.Prætoris,& ambo cõcorditer condemnaue-
201 rint reum, Prætor omninò excusatus remanet, †& iste,qui plus vltra q̃rit,temerarius reputari debet,maximè cũ ad eũ non ptineat,ar. l.qui oia.ff.de proc.& est tanq̃ intrusus,ad instar illius,cui audiẽtia denegari debet.c.in nomine Dñi,23.d. inc.vi,ĩ li. aaa. Immò non dicit' dolo carere qui fungitur officio,& vice notificatoris, seu proprius

prius exploratoris,cũ ad eum non spectet. Menoc.de p̃sum.lib.5 p̃sum.5.n.106.fo.100.& dicitur esse in mera,& manifesta calumnia, Clar.§.fi.q.7.vers.fi.in fi. præcipuè si aliàs q̃relas porrexerit, vel si interessatus cũ alijs quærelatoribus,aut super aliorũ quærelis testificatus fuerit,per supradicta n.101.& seq.Sicut ẽt quilibet alius, q̃ quærelat Prætorẽ de omissis citationibus, vel de huiusmodi omissionibus,q̃n ex actis constat q̃relantem esse mendacẽ;acta enim rem notoriam faciunt, Innoc.in c.ex insinuatione,de appellat.

Et q̃m ſ in 2.par.sub n.242.de fideiussoribus plenè tractauim', & hic incidenter tetigimus,ad maiorẽ declarationem addo; Quòd fideiussor de soluendo pœnam toties quoties,affirmatiuè promittit pœnã soluere toties quoties contrafactũ erit,non tenetur semper & in infinitũ;secus,si promissio stat negatiue,vt puta promitto me,vel Titium nõ facturum sub pœna soluẽda toties quoties,quia in infinitũ extenditur ista obligatio,maximè si facere est de per se delictũ, vl' ra cõtemptũ Iudicis, ar.glo.l.fi. & in l.hoc genus.ff.de cond & demonstrat. vbi dispositio negatiua in infinitum trahit', sicuti dicitur d præceptis negatiuis,q̃ obligant semper ad semper,secus de affirmatiuis, Rot.Ro.decis.10.n.2.& 3.aliàs decis.480.de consuetud.car. mihi 364.in antiq. sequitur Caualc.decis.27.n.3.p.1.& in materia pluriũ fideiussorum,de quibus in d.2.par.n.228.adde q̃ opinio p̃dicta verificatur per glo.in l.1.in verb.iuuare. vbi Saly.n.6.C.de duob.reis.glo.in l.fideiussoribus,in ver.nomina,& glo in l. paulus. & in verb.& vsurarũ.ff.de fideiuss.Rot. Sicil. decis.1.n.15.& seq.lib. 2.Capic.decis.51.n.8.& 19. vbi de rata inter eos diuidenda.

202 [kk] *Ad omnem alium bonum finem, & effectum*, hæc clausula infert ad constituendũ Sindicatorẽ in mora,dolo,& culpa,ac negligentia, vt cõis practica seruat,l.mora de vsur.& habet vim prçambulæ nunciationis,Doc.in rubr.ff.de no.oper.nuntiat. & facit Pap.in for. libell. in act. no.op. glo.nouũ opus,circ.princ. & alios mirabiles effectus operatur,de quibus ĩ per discursũ,& p Doc.in l.non solùm. §.morte. ff. eo.

[ll] *Post tempus:* vi.tex.in l.is qui.C ad Turpill. & Put. in ver.Bamnũ. c.1.n.3. & dixi supra n.9.& 10. in hac 5. par.

[mm] *Protestando ex nunc:* vi.ſ in princ.huius libelli,& Bar.in d.l.nõ solùm §.morte,n.60.de no.op. nunciat.& de clausula, ex nunc ,p vt
203 ex tunc,dixi in prac.de test.in ver.Clá. & per Caual..decis.45.n. 8.& 9.p.1. vbi conditionem importare declarat, & protestationem hanc

hanc retrotrahi ad tempus futurum, Menoc.de arb.caſ.185.n.25.
204 nn *Et insuper*, de iure cōi † accuſator tenetur ſatiſdare, ſi ab accuſato petatur, Carauit. ſuper rit.Mag.Cur.199.n.4. quē refert Clar. q.18. & multò magis quando Sindicator cognoſcit quærelatorem calumniare velle l.1.§.calumniatores.ff.ad Senatuſc. Turpill. vid. Farinac. de accuſat. quæſt.16. in princ.
205 oo *Damnis, & intereſſe*: de ijs ſupra dictū eſt lit.ii.& per Pap. in for. libell.in act.real.gloſ.& in florenis. & ibidē additio. vi. Menoc. de arb caſ.122.Put.in verb.expenſę. c.1.n.4.per Farinac.de accuſat. q.16 n.7.& ſeq. Cano.in c.cū dilecti, de dol. & contu. Cattal. eod. trac.n.111.& 112. Et ſicut Iudex de barattaria conuictus, tenetur ad reſtitutionē quadrupli, ita & calumniator in quadruplicatis expēſis condemnari debet. Put.in verb.Barattaria, in princ. & in verb. Corruptio. c.1.n 6. at ille, qui eſt ſolitus q̄relare, tenetur in duplicatis pœnis (quāuis quærelæ ſubſtantia ſit parui momēti) l.oēs. C d dilat.lib.11 & cui pœna quadrupli applicanda ſit, vi.Carpa ſuper ſtatu Mediol.c.9.c.40.c.42.& c.47.216.& 217.vo.2. & infra lit.qq. verſ.q̄relare. & omninò Rebuff.de expenſ.& damnis, & intereſſe, vbi omnia practicabiliter occurrentia ſine multiloquio declarat. Et ſi Iudex, aut Prætor aliquid pro famulo ſoluit, ab eo repetit; Put. in verb.familiaris, cap.5.n.8.& in verb.pœna, cap.7. nu.13. Rimin. Iunio.cōſ.303.lib.3.Boſſ.tit.de accuſat.n.27.Clar.q 62.verſ. ſed nūquid. & ibi addit. n.18. & 19.& 20.Maſcar.de ꝓbat.cōcl.24. & 25.
207 pp *Iniuria officiali facta grauiùs punitur*, maximè pro q̄relis falſis, & extorſionibus impictis, & barattarijs. Put.in verb.Iniuria officialis, c.1. Rondinel.eo trac.n.67 & 68.Boſſ.in tit de offic. corrupt. pecu.n.35.& 37. Et quādo Prætor videt contra ſe porrigi quærelas iniuſtas, cautela eſt reconuenire q̄relantes de iniuria. Put.in d. ver. iniuria officialis, c.1.n.4.vid.ĩ lit.dddd.& lit.gggg. no.ꝙ Iudex ordinarius non pōt procedere contra illū offendentes (vt ſ̄ dictum eſt) ſed Iudex nr̄ pōt cognoſcere, & bānire delinquētes, tā in ſuos famulos, q̄ in ſe ipsū, Nell.de bānir.2.p.primi temp. n.9.
208 qq *Querelare ſolitus*, de quibus teneatur, vi.ſ̄ lit.oo. Hunc aūt fama nō excuſat, nec inditia, nec p̄ſumptio, nec ēt ſemiplena probatio, nec Principis reſcriptū, nec vllus color, de quibus omnibus apud Maſcar.de ꝓbat.concl.254.n.40. Farinac.q.25.n.74.d̄ accuſat. Boſſ. eo.tit.n.28. Menoc.caſ.321.& ēt puniri poteſt in perſonā & in amputatione capitis; ſm̄ Bal.in l.data opera.cir.fi.C.de accuſat. Franc.
Marc.

Marc.decis.738.p.1.Laur.Ten.caut.1.n.6 cũ seq. Qua de re quidã Procurator qui ob malũ patrocinium fuit à Senatu condemnatus ĩ damnis,& expensis versus clientulum, tpe sindicat is vellens sarcinã indebitè super dorsum Prætoris inijcere, allegando culpã illius, non potuit audiri à sindicatore, eo quia ẽt coram Senatu se de Prætore cõdoluit hac de causa,& tñ fuit à Senatu condemnatus, & sic vti notorius succumbens, à sindicatore statim repellendus erat, qđ est notandum; vid. sup.n.112. & infra lit. yy.

[tt] *Nec ab illis:* vid. supra n.100.& seq.

[ss] *Nec ab alio nomine alieno,* dixi sup.n.49. & 50.

[tt] *De mandato,* dixi n.49.& 50.

[uu] *De populo:* dixi n.112. vi.Farinac.tit.de accusat.q.12.n.8.cũ seq. & no.ꝙ si Fiscus est pñsens, nemo debet vicẽ fisci assumere,& si eo sub ptextu aliquid facit ꝙ repugnet repugnet facto fisci, nõ debet nocere Prætori, amora cõclusione; vid.sub lit. ii. nec obstat id, qđ dicit Peregr.de iur.fisc. quia eius dictũ procedit, qñ Fiscus non est præsens,& accusatio nõ fuit instituta; vt per Doc.in l.1.ff.de popul.act. sed quãdo super accusatione pceditur,& sñtia oritur sic instante fisco,& cũ voto fisci, vt in statu Mediol.obseruatur, tunc Prætor non põt redargui tpe sindicatus de culpa ipsius,& Fisci, quicquid fit cõtra alios, nisi interuenerit dolus, vel baratteria, aut collusio inter fiscum,& Prætorẽ; vt s in verb.Dolus & in ver. Barattaria. quod est no.quia quotidianũ, vi.Put.in ver.Iudex,c.3.n.4.& videtur facere Menoc.de arb.q.53.n.9. Nam dici solet, ꝙ error cõis facit ius. l. 1. C.de testa.l.fi.in fi ff.de off.presl. & s n.241.& 248.& Fely.in c.de ijs in 8.limit.de accusat. at si de collusione cõstaret, & de iniustitia simul, tunc qrelans bonũ opus faceret. glo.fi.in l.Imperatores.ff.de re iud.vbi Ias.Boss.tit.si aduers.rẽ iud.restitu.postulet.n.12.& 13. Farinac.de inquisit.q.4.sub n.13.14.& 15. vbi colligitur, ꝙ facta p

21 o collusionẽ, nedum nulla sunt, vt de cõpositionibus,& huiusmodi, sed colludentes pœna graui plectẽdi sunt. At si reũ minori pœna condẽnatus fuerit, iterũ molestari poterit collusione detecta; vt p Boss.d.tit.si aduers. rem iud.restitu.postu. n.12. & 13.qđ facit contra illos Procuratores, Aduocatos,& huiusmodi, qui colludunt cũ Iudice pro saluandis reis in casibus atrocissimis,& abominabilib⁹; & incauti, vel aliter nõ considerant, ꝙ aĩam mittunt in gehẽnã, vnde hæc iniquè consilio agẽti tuba canet. Persecutio ergo priuatorũ delictorum non pmittitur nisi parti læsæ, sm co.sententiã, de

qua

qua testat Gomes.d delic.c.10.& Clar.§.1.Boss.tit.d puaricat.calum. n.11. Cumia.de sindic.c.24.n.80. Hinc est ēt ꝙ si scriptor alicuius Causidici inimici Prætoris, vel famulus alicuius persecutoris, vel quærelatoris tpe sindicatus ferat cędulam, in qua plura impicta sint contra Prætoré, eo quia sua non intersit, tanq̄ calumniosus est statim repellendus, & ēt condemnandus vti temerarius. tot.tit.de pęn. temere lit. & p̄sumitur de mandato eius, cui famulatur denūtiasse, stante odio cōtra Prætoré, per l.1.& 2.& ibi glos.ff.de seditios.Boer. eo.trac.de seditios.7.p̄sumpt.n.34. Ro.cons.152.n.4.& 5. est enim instigator iste inimicus, & seditiosus, quo casu audiri non debet.c. in nomine Dñi, 23.distinc.vid.ĵ in verb.iustitia, lit.a.

[11] *Pœna* dic vt supra lit. uu.

[11] Qui dicta de causa quærelarunt, non sunt iterum admittendi eadem de causa, Put.in ver.Officiales ad sindicandum, c.3.n.5. & in ver.composi:io.c.4.n.3. dixi supra n.112.

212 [22] *Iuramentum.* hoc est iuramentū veritatis, & certificationis, de quo in prac.de test.par.3.n.50.cū pluribus.seqq. & vid.in ppos.prac. Pap.in for.libell.pparator.in act.real. & ibi glo.in verb. cōpellatis, vbi in simili videtur, ꝙ sapiat naturā iuramenti calumniæ, de quo ēt ĵ, & tenetur Iudex prouidere, & supplere defectum partis, Put.in ver.officiū Iudicis, n.3.4 & 5.ponit casus, in quibus Iudex supplere pōt, facit Caualca.decis.7. n.25. par. 1.

[22] *Iniustitia:* si absq; dolo, & barattaria sequatur iniustitia, Iudex ī sindicatu de cōsuetudine non punitur, dixi s̄ n.61. & iniustitia etiā fieri dicitur denegando iustitiā, ĵ lit.o. Put.in ver.Iudices, c.12.13. 14.& 18.& 19.n.3. multò magis iniustitia fit in committendo per l. qui facit, de reg.iur.& Put.in verb.Iudex malè iudicās, c.2. sub n.3.

213 Vnde infertur ꝙ si arguatur Iudex ob capturā statim concessam sine legittimis indicijs p̄cedentibus, ēt ꝙ modico interuallo facto captū relaxari mandauerit, & ꝙ modica captura nō dicatur captura, vt s̄ in 2.par.n.9.cum seq. iñ ob expensas decursas Iudex teneretur nisi periculū esset in mora, vel nisi porrecta quærela accusator iurauerit accusatum fore suspectū de fuga, multò magis si capturādus esset forensis, Bal.in l.& si certus.ff.ad Sylleia. vbi dicit Iudicē non mereri pœnā. idē Bal.in l.Consentaneū.C.quom.& quan.Iudex Blanc.de indic.n.7.& 8.in fi. Hyp.sing.93. Amad de sindic. sub nu. 252.Dec.cons.189. vl ra ꝙ captura est Iudici arbitraria, qd intellige, vt in 2.par.n.22 & al.bi; ideo Iudex si in continenti relaxauit,

est

est excusatus, nã quæ incontinenti fiunt, non veniunt in consequentiam not. Bar. in l. in rebus. §. p. t ff. cõmodat. & quò ad sñtiam q̃uis iniustam, si caret dolo Iudex nõ tenetur actione iniuriarũ, Put. in ver. iniuria officialis, c. 4. n. 2. l. Iniuriarũ. §. idem de iniur. sed magna ꝓ Iudice excusatio affertur, qñ incautus supplantatur verbis, aut facto ab illis, qui supponunt scripturas penès acta originalia falsas, vel non autenticas, vel adimunt ex filcia originalium aliquam scripturã, & supprimunt, & ij incurrunt pœnã cõmittentis scachũ,
214 vt in statu Mediol. q̃ est pœna furti, vt cauetur in no. ordinibus, seu eorũ additionibus, in tit. quomodo cõdemnandi sunt, qui committunt scachũ, ędit. anno 1559. die 25. Ianuarij; & ẽt in pœnã falsi, vt per Clar. §. falsum, vers. sunt & alij, & in vers. partũ supponens, (licèt deficiat talis vers.) de quo vi. Boss. in tit. de part. suppos. addẽ-
215 tes ad Clar. ibi n. 171. vsq; ad n. 200. & in dubio Iudex p̃sumitur potiùs circumuentus, quã ꝙ iniustitiam facere voluerit. c. bonę memoriæ, de elect. l. 2. C. de offic. Ciuit. Iud. Mascar. de probat. conclus. 1139. vo. 2. Bal. in l. gñaliter. C. de Episc. & Cler. Put. in ver. Iudex. c. 1. n. 14. & in ver. Iudex malè iudicans, c. 1. n. 10. & in propos. omni-
216 nò Menoc. de p̃sumpt. lib. 2. p̃sumpt 66. vbi latè, & Iudex põt ex causa denegare audientiã, vt in c. in noĩe Dñi, 23. distinc. vbi in casu intrusionis, & sic de illo cuius non interest. facit tertia q. 1. §. pf. Itẽ denegatur audientia in foro Eccl̃astico in casu scismatis, & seditionis, vt 23. q. 5. §. non vos. Itẽ in casu cũ quis recipit Ecclesiam de manu laici, vt 16. q. 7. si quis deinceps; Similiter illis, qui declinauerunt forũ; Item qñ quis absq; authoritate Superioris excõmunicat suum maiorẽ, 21. distinc. c. in tantũ sic audientia denegatur illi, qui in legẽ delinquit. l. auxilium. ff. de minor. Et si Iudex quærelatus sit, qd noluit iudicare, vel aliquã declaratoriã facere, vt puta ꝙ apocha habeatur ꝓ recognita (quãuis scripturas viderit) non põt de hoc sindicari, docto de impedimento, vt s̃ in verb. negligentia, vel quãdo adhuc durat instantia, & põt declarari, & nihil deperit
217 ei, pro quo declaratio erat fienda, Amad. de sindic. n. 247. Impedimenta sunt, causarũ multitudo, p̃uentio, appellatio aduersarij, taciturnitas litigantiũ, tp̃s dilationum, ordines superiorũ, & alia emergentia, de quibus passim dixi supra.

Similiter si Iudex inculpatus sit, ꝙ noluit ꝓcedere cõtra officiales suos pro aliqua impicta extorsione, vel de indebita executione, poterit excusari, si licẽtia exequẽdi data fuerit executoribus ab alijs

Magi-

Magistratibus superioribus, quia Iudex inferior non pōt se ingerere vbi maior manum appoiuit, dixi s̃ in 1. par. n. 244. p̄nt ēt excusari Iudex quādo executores ab eo nō dependent, vt s̃ dixi in ver. officialē, lit. a. & in ver. negligentes, lit. o & vtroq; casu adeundi sunt superiores, Itē excusatur Iudex qn adhuc punire pōt executores. arg. l. necnon. §. sed qd egit. ff. ex quib. cau. maior. & in oēm casum quādo famuli Potestatis sunt sindicatui p̄sentes, actio est dirigenda contra ipsos, corā Sindicatore, vel coram alio Iudice cōpetenti, & nō contra Potestatē, vt adinuenet Io. Lopez in c. per vr̃as, in 5. notab. §. quinto dicit, sub n. 1 . in fi. car. 30. col 2. Verū non constito q̧ Iudex dolo aut baratteria omiserit iustitiā administrare, non pōt sindicari per sæpè deducta, sed si ex actis nil constet cōtra executores, & p prætēsos grauatos nihil subministratum sit, ad quod per Iudicē interpellati fuerint, cur culpā eorum retorquere satagunt in Iudicē imputent ergo sibi, c. damnū, de reg. iur. nec obstat si mandaretur Iudici à superiore, vt viriliter p̄cederet contra executores, qā iussio oritur a precibus partis, & pars sua incumbentia facere neglexit, qa Iudex excusatur. l. fi. ff. ad sylleia.

218 bbb Lis adhuc sub Iudice pendet, & quidē calumniosa est quærela illius, qui condolet ante grauamen illatū, vel anteq̄ illud sentiat. l. ex consensu in princ. ff de appellat. quia inciuile est, nisi tota causa expedita, doleri. l. inciuile de leg. Melchior. n. de fan. inter consf. crim. diuersf. cons 79. in fi. tom 1. sicuti dicitur, quod a futuro grauamine appellari non licet, Diac reg. 42. vi. Lancellot. de Prætor. §. 11. fo. 185. quāuis Put. in ver. Appellatio. c. 3. n. 10. videatur tenere cōtrarium pendente appellatione, & q̧ Iudex interim teneatur cauere de indemnitate, nihilominus nō seruatur de consuetudine [illegible] nisi sententia esset euidenter iniqua, vid. s̃ in ver. Iniqui, lit. q. & in ver. Culpa, lit. r. & quicquid sit, aliud est qn Iudex adhuc non sententiauit, & viget instantia, & sentētiare potest, Pal. in verb. Instantia. vl per multa capita nec potest dici hoc esse, quod ab hoc conuenit abesse. l. neq; natales, cū simil. C. de probat. & quòd

219 appellari nō a futuro grauamine, vid. Lancellot. de attentat. & adde q̧ appellatione pendente p̄sumitur pro sententia, Abb. in c. Qm̄ contra, col. [illegible] vers. in 2 membr. de probat. vbi Fely. n. 22 Gabr. com. concl. tit. de sententia concl. 6. n. 2 . & præsumptio est q̧ Iudex sententiā iustam tulerit non dolose, neq; malitiose, aut alia quauis iniusta causa, Alciat. de p̄sumpt. reg. 3. præsumpt. 9. n. 1. vers. præterea pulchrè Menoc.

Menoc.de præsumpt.lib.2.præsumpt.66. n.24.25. & 26. Vnde nescio videre quo iure pendente appellatione Iudex possit in sindicatu molestari ex causa dictæ sententię, nisi quando notoriè constaret de dolo, & de patenti nequitia, quæ res difficilis est probationis, quælibet enim causa etiam colorata, & vt fertur bestialis excusat à dolo, vt aliàs dixi.

221 † ccc *Nec à forensibus:* vid.quæ s dixi, & ille propriè dicit forensis, qui nõ est subditus, Dec.cons.550.n.8.& cons 661.n.6.& 7.Menoc. cons.74.vo.1.Caualc.decis.2.n.15 & 31.cum seq.par.1.Carpa. super statu.c.311.n.8.& supra in verbo, insuper, lit.n.& in publicis delictis forensis accusare potest, Farinac.de accusat. q.12.n.11. vid. supra lit.uu. vers de populo. multa congerit Bonacoss. in suis quęst. crimin.ad statu. in ver.forensis.

222 ddd *Ignotis,* ij quidẽ non admittuntur de iure tanq̃ accusatores carentes nomine, vt per Gand.de malef.in rubr.qualiter fiat accusatio. n.6.pulchrè Boss.de accusat.n.3.vbi tradit requisita ad accusandũ, videlicet nomen accusatoris, & accusati, & alia multa; Farinac.de accusat.quęst.12.n.6.Impiũ est enim ignorare accusatorẽ, à quo, & contra quẽ indebitè accusati dãna resarciri deberent, Bar.in l.1.ad Turpil.& ignota persona non potest in testẽ admitti, dixi in prac. de test. par.4.n.101.tñ semel habui in facto in quadã causa valde ardua, quod quidam laruatus patefecit mihi magnũ delictũ, & aperuit viã ad inquirendã, & inueniendã veritatẽ, & ita res clarè in lucẽ venit. & de libello incerto vid.Pap. in for.libel. resp. in act. real.vbi glos. in verb.libellus incertus, plura per Farinac. de accusat.q.12. si incertitudo causatur à facto rei, admittitur. Bar.in l.qui aũt. ff.quorũ legat. & potest declarari per probationes, idẽ Bar.in l. inter stipulantẽ. § stichũ.n.7.& 9.ff.de verb. ob.

223 eee *Bamnitus,* non admittitur ad accusandum, not.glo.in l.qui iudicio publico, in verb.mortẽ. ff.de accusat. Clar.q.14. vers. Quintus est casus, Put. in verb.inquisitio.c.3.n.1.2.& 3.& in verb.inobedientia. c.1. Farinac. alios omnes allegans tit.de accusat.q. 12. n. 24. pulchrè Rõ.cons.152. Hinc est quòd si quis à Prætore in contumaciã fuerit bamnitus, & tẽpore sindicatus mittat quærelam tangentem nullitatem bamni, non est vllo modo audiendus; quoniam esset per indirectum facere suas defensiones, contra tex. c. cũ quid, de reg. iur.in 6. & contra ius iam quæsitum Fisco in vim contumatiæ; vt infra lit.pppp. & per Melchion. inter cons.crim.diuer-

ſo.conſ.79. in fi.par.1. & per not. à glo. in l.qui iudicio publico.in ver. mortem. ff. de accuſat. vbi bamnitus pro crimine publico,nec etiam in criminalibus exceptis accuſare poteſt, per Clar. d. quæſt. 14. ver.Quintus eſt caſus.Put.in verb.Inquiſitio. c.3.n.1. 2.& 3. Farinac. d.q.12. Nec alius pro dicto bamnito,ſiue pater, ſiue filius, frater,agnatus,aut cognatus,vel affinis poteſt quærelare, Clar. q.9. ver.Item quæro. Alex.conſ.81. reuocatur,n.4.vol.5. præſertim in ſtatu Mediolani, vt inquit Iaſ. in l.is qui. C.qui teſta. fa. poſſ. quãuis ad probandam innocentiam bamniti de iure tertius admittatur, vt firmat idem Iaſ.ibi, & refert Miſſing. obſer.88. centu. 1 . non tamen admittitur ad quærelandum Prætorem, vt per Rolan. conſ. 43. num.11. vol.1. Nec tenet ratificatio, cùm principalis ſit diffidatus, & dicitur hoſtis Ciuitatis; quod qualiter procedat vid. Boſſ. in tit. de crimin.læſ. Maieſta. num 94. cum ibi per eum adduct. Sed ad prædicta aduerte,quia ſi bamnitus ante bamnum accuſauit aliquem, tunc poſt bamnum poterit accuſatio proſequi ab eo per Procuratorem; vt eſt glo. & Bart.in rubr. C.de alcat. lib. 11. Cæ-
224 terùm † bamnitus admittitur in teſtem ad inquirendum in aliena cauſa graui, & quando in huiuſmodi veritas ab alijs haberi non poteſt, idem Boſſ. in tit. de inquiſitio. num.58. & latè dixi in 4. par. pract. de teſt. & per Farinac. latiſſimè in tractat. de teſtib. 56. & not. quòd in ſtatu Mediolani adſunt duo ordines, primus anni 1547. & alter anni 1558. quibus cauetur, quòd ſi plures in aliquo facto interuenerint, in caſu incertitudinis illius,qui vulnus intulit,omnes compræhenſi poſſunt æquè in contumaciam condemnari in pœnam ſtatuti. Rurſus quò ad bamnitos, ſi aliquis fuerit bamnitus in contumaciam culpa,& defectu ſui Procuratoris,vt tetigi ſup.lit.qq.in fi. non eſt Procurator iſte negligens audiẽdus poſtea in caſu ſindicatus contra Prætorem, ad impugnandam nullitatem bamni,niſi ex ordine Superiorũ,vices Principis habentium, ad nouas defenſiones ille bamnitus fuerit admiſſus, per iura, & rationes in princ. huius gloſ.adduct. multò minus poſtquàm bamnum
225 tranſactũ eſſet in rem iudicatam, quæ pro veritate habetur: & facit de albo nigrum,& è contra.l.ſi quis vltrò.ff.de quæſtio. Boſſ. in tit.de bamn.quid ãmittant n.20. At ſi citati nõ cõparent,ſibi imputent,tot.tit.ſi quis iuſd.non obtemp. & poſtquàm ſciuere bamnitos fuiſſe,cur tempeſtiue non comparuere? vel ſaltem per excuſatorem legittimum non curarunt ſe conſtituere? vt de eorum innocentia

docere

docere potuissent, quãuis personaliter in causis, vbi ingeritur pœna sanguinis, vel corporis afflictiua, rei teneantur comparere, & nõ per Procuratorem, vt sępiùs dictũ fuit supra in 2.3.& 4.par.& per Clar. q.32.ver.1.2.& 3. Quinimmò supremi Principes de ordinaria potestate nõ possunt admittere Procuratores vbi non sunt de iure admittendi.c.veniens.de accusat. Mille. prac.crim.in rubr.denun. for. nu. 94. Bertazol.cons.422.n.13.vo.2.latè Gabriel.co.concl.lib.7.cõcl.9. Menoc.de arb.q.82. Ideo in omnibus casibus, qui sunt contrarij legibus, statutis, & ordinibus, Principes rescribendo, solent apponere clausulã, non obstantibus, sicut in Rescriptis gratiæ, & sufficit firma, seu subscriptio Principis, quæ habetur pro expressione clausulæ, nõ obstantibus, vt seruatur Florentiæ breui manu.

Et postquã sumus in hac tam quotidiana materia bamnitorum, ne nimis discedamus à propria sindicatus tractatione, solent quandoq; Iudices quærelari, quod nulliter aliquem bamnierint, & ob bamnum ille occisus fuerit, fortè spè lucri, aut præmij à statuto, vel à proclamationibus Principum concessi occidentibus bamnitos, de quo dixi in 4.par.in materia extensionis, circa quod scias, si bamnitus quispiam fuit in vera contumacia, quamuis non plenè conuictus à testibus esset, si citatus non comparuit, sibi est imputandum, stante statuto, quòd contumax habeatur pro confesso, & conuicto, de quo per Boss.in tit. de liter. Princ.admitt.ad no.desẽs. num.5. Clar.q.44. Bonacoss.in quæs.crimin. super statu.in ver.contumax. vbi plures remissiuè: Quoniam rei contumacia videtur esse in causa, quare fiscus non curauit apertiùs, & concludenter intentionem suam contra hunc reum probare, vt sentit Baiar. ad Clar. d.q.44. n.28. Punctus est videre super validitate citationis, & inquisitionis; nam si non potuit inquiri, minus citari: & ideò si bamnitus sit eo quia non comparuit, res est periculosa pro Iudice, quandoquidem statutum non intelligit illum haberi pro conuicto, & confesso, qui nulliter citatus non comparuit, vt declarant præcitati Doct. & Vant.de nullit. ex defec. cit.per tot. & in ter. in tit. Quoties, & intra quod temp. n.44. circ. fin. vbi quælibet dispositio debet intelligi de actu valido ritè, ac rectè facto, vt trad. Bal.in l. fi. §.in cõputatione, in fi.C.de iur.delib. Præsupposito ergo, quòd iste sclopum contra alium exonerauerit, nullis dictis verbis, & illum læthaliter vulnerauerit fortè tempore tripudij, associatusq; à multis armatis, non sine magno populi, & coetus scandalo, etiam

inimicitia præcedente ex causa graui, vt est causa matrimonij, & id non prouocatus fecerit, si de ijs aliqualia habeantur inditia, non est dubium, quòd potuit citari, & in contumaciam condemnari, & bamniri: quoniam appensatè deliquisse præsumitur. Menoc. de arbit. cas. 361. num. 55. in fin. idem de præsumpt lib 5. præsump. 40. n. 27. Blanc. de indic. n. 89. & 90. dixi in 3. par. in ver. Inimicitia. n. 125. & ita si vnicuiq; delicto est sua causa ascribenda, vt dicit Boss. in tit. de homic. n. 62. & 63. sic causam grauem præcessisse (rebus stantibus) dicendum est, & inditia præcessisse, cùm sola cōtumacia inditium faciat. Boss. de indic. & consid. an. tor. nu. 134. Farinac. de delic. & pœn. q. 54. n. 174. & 175. & meritò is bamnitus in contumaciam iure bamnitus censeri debet; & eo magis cùm semper ad omnes actus fuerit citatus, & monitus, & semper fuit cōtumax, nec vnquam, saltem oretenus alius pro eo verbum protulit ad illum excusandum, vel aliter, facit Farinac. de Inquisitio. num. 49. ver. limita.

Nec obstat quod dicit Bald. in l. deberi, vers. Item considera. C. de fideicom. liber. vbi ait non esse contumacem eum, qui non audet venire ad iudicium, quem refert Cott. in suis memor. in verb. contumax, quia tenebatur saltem mittere excusatorem, ad quod vid. Ias. in l. vnica. §. vlt. ff. si quis Iusdic. non obtemp. Boss. in tit. de indic. & consid. ant. tor. n. 235. Quinimmò vna contumacia alteram sequuta est, & sic negligentia supra negligentiam, & contumacia supra contumaciā; & altera alteram grauasse dicitur; & in hoc verificatur illud vulgare, quòd contra contumaces omnia iura clamant; vt per Doc. in l. contumacia. ff. de re iud. immò aiunt contumaciam esse de per se delictum. d. tit. ff. si quis in ius voc. non ierit. & tot. tit. ff si quis iusdic. non obtemp. l. omne delictum. §. contumacia, de re mil. Menoc. de arb. cas. 153. n. 1. Farinac. de delict. & pœn. q. 18. sub n. 26. declara. num. 28. & quæst. 34. num. 75. & distingue inter verum contumacem, & fictum; & ille dicitur verus contumax, qui personaliter citatus est, vel ter ad eius domum, vbi tunc habitabat, familia eius audiente; circa quod vid. Bart. in l. si. ff. de in integr. restitut. Masuerin in pract. tit. de contumacia, in princ. & alios, de quibus per Farinac. d. q. 18. sub num. 52. plura adducit Mascar. de probat. conclus. 450. num. 7. & 10. & conclus. 1182. n. 77. vbi quando habetur pro confesso. Cùm igitur ante bamnū semper tacuerit, & post bamnū per sex menses superuixerit,

nec ipse,nec alter pro eo cōparuerit ad aliquā saltem coloratā excusationem,vel protestationē faciendā,dicitur assentijsse. l. qui patit. ff.manda.l.is,qui tacet,cū simil.ff.de reg.iur.Qua de re si postea occisus fuit à suis inimicis,sub ptextu lucri,& pręmij concessi occidēti bamnitū, quid culpæ in Prætore ? & in actis ēt diffamatus erat ꝙ duo patrasset iste bamnitus homicidia per assasinium: & in hoc, & in sequenti casu nimis fateor me dilatasse,sed quia amicū meum seruaui ab huiusmodi q̄relis incolumen, volui casus hos binos recensere,vti quotidiana materia, & vtilis.

Secundus casus fuit de illo,qui de animo deliberato inquisitus, seruatis seruandis fuit in contumaciā bamnitus,iux. ordines status Mediolani: Nā admissus ex ordine superioris ad nouas defēsiones, quibus factis fuit liberatus, in pręmium quærelauit Prætorem tpe sindicatus. Sed repellendus erat statim postq̄ ex actis constat,ꝙ Senatus illum contumacē admittere noluit per Procuratorē ad faciendum defensiones,nisi prius se personal'r constituerit; quod est argumentū approbans contumaciā, & per cōsequens ꝙ Pretor iure meritò illum bamniuit. Et quia deduxit impedimentū infirmitatis ꝓueniens à culpa,& facto fieri prohibito ipsius, nō fuit admissa hæc excusatio,quia damnū q̄d quis sua culpa sentit,sibi imputet.c.damnū,cum vulg.de reg.iur.in 6.in propos.Menoc.de arb. Iud.cas. 237. n.20. Nam iuit aīo deliberato offendendi alios, sed ab eis offensus remansit,vltra ꝙ non probauit tale impedimentum; q̄d cū sit facti, probare tenebat. l.in bello.§.factę de capt.& postli. reuers. Mascar. de probat.concl. satis est ꝙ in actis constet de termino à Pretore dato illius excusatori ad probandū tale impedimentū,vt practica seruat; & cū nec dolo,nec barattaria,sed insistentia facta à Procuratore fiscali, & cū voto D.Aduocati Fiscalis secuto bamno, nō est redarguendus Prætor, per supradicta. & licèt de innocentia aliorum sociorū criminis constiterit,& absoluti fuerint,id sequutum est post bamnū huius bamniti, & factis exactè eorū defensionibus, vnde nō bene infertur,l.Papinianus.§.exuli,de minor.q̄ sunt valde notandæ pro Iudicibus iuuenibus officia gerentibus in statu Mediolani.

226 ff *Periurus:* Nec iste admittitur ad accusandū,quia infamis, & debet fustibus cedi.Ro.sing.425.& periurus dicitur,qui iurat ad corroborationem actus,& iuramentū non seruat,q̄n sine interitu salutis æternæ illud seruare pōt. Baiar.ad Clar.in §.periurum,n.4.

227 fff *Infamis.* Clar.q.14.ver.secundus est casus, & c.infames.6.q.1.

l.qui accusare.C.de accusat. Farinac.de accusat. q.12. & in repert. prac.de test. vbi latè dixi quotuplex sit infamia, & quomodo purgari possit,& per Put.de sindic.in verb.Testis.c.5.vbi mala fama auget inditia, bona autem illa debilitat, & minuit,l.1.§. hanc enim legem. C. de sum. Trin. & fid. Cat.

228 [hhh] Criminosi,vt homicidæ,malefici,fures,sacrilegi,raptores,falsarij,sortilegi,concubinarij,& similes criminosi repellũtur. l.criminis.C.qui accus.non poss.Conrad.prac.tit.de accusat.n.12.vers.quadragesimo octauo repellit,intellige,& declara, vt p Farinac. de accusat. sub n.17.ver. hæc limitatio,vid.in 1.par.sub n.49.& 50.

229 [iii] Testes interessati qui dicantur,vi.in prac.de test.in 4.par.& sũt domestici,participes illi de familia,de vniuersitate, de collegio, & similes, de quibus latè n.22.23.37.115.& alibi, Boss.in tit. de offic. corrupt.pecun.n.35.Neuiz.cons.76.n.7.Et hic nota,ꝙ famuli, beruarij,milites,& alij familiares,&domestici pñt testificari ꝓ suo Potestate,& Dño,in ijs,q̃ nõ eos tangunt,dixi in d.4.par. prac.de test. n.22.& 23.& ita tenet Bal.in l.obseruare.§.proficisci, 8.quæst.ff. de offic.Proconsul. & leg.sequitur Put.de sindic.in ver.Testis.c.1. Menoc.de p̃sumpt.lib.5.p̃sumpt.3. præsertim de ijs,q̃ sciri nõ pñt,nisi ab illis de familia,& qñ fides eis præstari potest,vt personis ꝓbis, Boss.in tit.de denuntiat.n.12.Fely.c.in literis de test. Put.d.c.1. n. 2. & 3.& c.2.n.3.vbi excipit Iudæos,& n.6 Saly.in l.ea quidem. C. de accusat. dixi latè in prac.de test.par.1.n.112.& par. 5. fo.297.& 298.Mascar.concl.165.&865.&758. Et quid de curialibus Principis vid.ibi.in d.4.par.de test.sub n.28.lit.l. secus si huiusmodi tra-

230 ctant de se exonerando,Mars.cons.2.† & hinc nota semper, ꝙ testes,qui non probant ꝓ aliquo,vt sunt oẽs interessati sanguine , vel participes , si contra se ipsos, vel suos coniunctos aliquid deponent tenent, si sunt viri probi odio carentes, Mascar.concl.858. nu. 17.Gabr.de test. concl. 488. Simanca.Catholic.institu.tit.64. Rub. de test.n.47.Farinac.postea visus hos alleg. tit. de oppos.cõtra perso. test.quæst.53.n.79.vbi dicit idem si pro parte contra,& partim pro deponunt, per Io.Monticell.in reper.test.in verb.testes inhabiles,& ad oĩa prædicta vid.Farinac.de oppos. contr. test.q.60. n.23. & 24.vbi de famulo, de portatore, mediatore,& similibus, & per tot. illam quæst. tamen coactè nec pro , nec contra admittuntur, vt in prac. de test. in 4.par.

231 [kkk] *Capturatos*, de ijs ĩ dixi n.110.& in prac.de test. p.4. n. 117. lit.

lit.N. verſ. ſimiliter Bal. in l.ſi ipſius.C.fam. hercíſ.

232 lll *Congregauerunt:* dixi ſupra n.110.& vid.in prac.de teſt. par.4. n.117. lit.N.fo.212. Put.in ver. Teſtis, c.3. in princ.

233 mmm *Querelas*,alias dixi n.110.& no.ꝙ ſi pendente Iudicio criminali,quis de eo apud ſuperiores conqueratur,& à ſuperioribus mãdetur,ꝙ reſcribatur ſtatus cauſæ,quo audito,ſuperior nõ dicit malè factum à Iudice,ſed tacitè illud approbat factum, vt puta Iudex condẽnauit reum in contumaciã, quia non ſe præſentauit, vt ſ lit. eee. iſte ſupplicauit nõ potuiſſe condemnari, ſed petijt admitti ad nouas defenſiones abſq; perſonali conſtitutione, & ſuperior dixit non poſſe niſi perſonalr ſe conſtituat, ergo neceſſe erat, vt ſe conſtitueret corã Prætore qñ fuit vocatus, & ex hoc confirmata eſt ſñtia Iudicis,qui in nullo monitus,nec redargutus eſt a ſuperiori, facit l. Pomponius.ff.de neg.geſt. & quia per grãm ſuperioris fuit admiſſus ad nouas deféſiones,non eſt contra Prætorẽ in conſequentiam ponendum, Dyn.in reg.quod ob gratiam,de reg. iur.

239 nnn In ſindicatu requirunť teſtes idonei,& oĩ exceptione maiores contra virum probum, de quo bene auditur, & fama bona vniuerſaliter currit,& contra malum,& iniquum Iudicem etiam inhabiles admittuntur, arg. eorum, quæ dixi in pract. de teſt. 4.par. nu. 83. & vid.infra lit.ooo. & ſupra n.109. & 110.

240 ppp *Qualitatibus,* qui ſe fundat in aliqua qualitate, illam probare debet, vid.ſ in ver.*tales,quales*, lit.z. hinc eſt,ꝙ multi hac de cauſa ſuccumbunt,vt ſ in lit.q.in ver. Iniqui,circ.fi.

241 qqq Officiales de gñali conſuetudine nõ ſindicantur,niſi,vt dixi ſ n.61. & ſi plures ſint Iudices,vt de Auditoribus Rotæ ſimul delinquentes,tenẽtur in ſolidũ, ſed executio fit pro parte, niſi alter eſſet non ſoluendo,Bar.in l.ſi multi,ff.de publica.Bal.in rubr.C. de pœn. Iud.qui malè iudican.idẽ de pluribus officialibus,Petr. Raue. ſing. 490.in re dubia omnes excuſantur, quia error communis in actis publicis facit ius. l.fi. in fine,ff.de offic. preſſ.vid. ſup.n.209.

242 rrr *Bene informatam:* ſunt verba captatoria beneuolentiæ,& ẽt iuridica, quoniã Doctor ſcire iura præſumitur. l.diuus Marcus. ff.de offic. preſ.l. ſeptimo menſe de ſtat.homin. §.præſcribere,inſtitu. de act.no. Menoc.pſumpt.75.n.44.lib.5.l.regula,ff.de iur.& fac.ignor. & Doctores quaſi radij ſolis appellantur.l.Aduocati. C.de Aduoc. diuerſ.Iud. & iuriſconſulti duos ſales habere debent, vnũ ſcientiæ, ne inſipidi ſint,alterum bonæ cõſcientiæ,ne ſint diabolici,vt inquit

Bal.in l.2.n.7.C.de senten.ex bre.recit. & refert Menoc. de arb. cas. 339. & multa congessi in prac.de test. par. 1. sub n. 47. At si Iudex circa statutũ errat,quod insertum sit in volumine statutorũ,tenetur de rigore, sed excusatur de æquitate,Amad.de sindic.n.130.vbi ampliauit ẽt si non fuit productũ,& sub eod.nu. dicit Iudicẽ excusari circa ius consuetudinariũ,per c.1.de consuetu. in 6.nã si consuetudo allegata nõ fuit,non arctat,per l.1.C.q̃ sit long.consuetu.Menoc. de arb.cas.370.n.3.quãuis contrarium videatur sentire Put. in ver. lis sua,c.4.n.4.ratio differentiæ est, quia ius scriptũ semper loquit. l.Ariani.C.de hæret.non sic consuetudo,q̃ scripta nõ est, Institu. de iur.nat.gen. & ciuil.§.ex non scripto, altera ratio esse põt propter vim iuraměti,quod à Potestate in principio p̃stari solet super statutis seruandis,Put.in ver.Iuramentũ,c.1 vbi sub n.5.ait, si duo statuta sint contraria,quod est rationabilius attẽditur,vid.in 4.par.n.53. Itẽ Iudex excusatur qñ procedit de similibus ad similia,& errat in assimilatione legis,Amad.d.n.130.& illa dñr similia, quorum qualitas est vna,& eadẽ, & quorum substantia est diuersa: & æqualia, quorum eadem est quantitas, idem Amad. sub num.131. vid.in 4. par.n.44.51 104.& 116.& 121.

245 ttt Nec possunt sindicari de gestis extra officiũ, hoc est communiter approbatum Bar.in l.3.in 1.ver. No quod sindici.ff.naut.caupo. stab. Put.in ver.familia.c.4.n.5. Rondinel. n.276.

246 ttt *Copiam recipere:* dictũ est ad saturitatẽ s̃ n.117.cum plur.seq.& clausula,nõ aliter,multũ operatur,vt p Caualca.decis.41.n.15. p.1.

247 uuu *Per iniuriam*,vid. Bart.in eius quæst. incip. Iudex, qui ob imperitiam male iudicauit, & quæ supra dixi n.59.& idem est per imprudentiam iudicare, Menoc.de arb.cas.339. Caroc.loc.& conduct. tit. de var.extraor. cog. fol.83. vid.infra lit. aaaa.

248 xxx *Errore.* Iudex errans ex causa probabili, non tenetur in Sindicatu,Put.in ver.Iudicare, c.3.n.4. p̃cipuẽ si est error communis,vid. in prac.de test. p.1.n.79. & in dubio pro Iudice præsumitur, dixi supra ĩ ver.iniustitia,lit.A.& in ver. lis,adhuc lit.B.& n.209.& 243.

yyy *Partes Domini Sindicatoris*, supra n.91.& 96.

zzz *Turpe,aut dolosum*, n. 99.

249 aaaa *Ex officio:* dixi s̃ eo.ver. n.122.& ita cauetur in statu Mediol. ex no.ord.Excel.Senat.edit.ann.1573.die 14. Nouẽbris, in quibus mandatur Sindicatoribus,vt si quid per iniuriã,aut inscitiam omissum,aut cõmissum fuerit in processibus,oĩum debeant memoriã facere,

cere, & vid. in No. constitu. lib. 1 tit. de offic. Vic. gener. & aduerte ꝙ ibi dicitur notulam facere, & non inquisitionem formare, meritò debet breui manu excusationes Prætoris recipere, & iuxta grauamina ponere, & audire oretenus, vt dixi, & infra lit. bbbb.

§50 bbbb *Sine dilatione*. Causa sindicatus est summaria, & extraordinaria, & velo leuato decidi debet, vt per Put. in verb. libellus, c. 1. & 2. n. 10. & 11. fo. 233. vbi leuatovelo dr̃ sine discussione, & examine negotij, dixi in 1. par. n. 138. Bal. in l. tribunus. §. cũ aliquis. ff. de testa. milit. vid. ĩ lit. c. & an Iudex pp breuẽ instantiã possit terminos cumulare, Put. in ver. Instantia, c. 6. n. 2. Hinc est ꝙ non defertur appellationi, videtur tex. in l. nulli. C. quor. app. quãuis inter Doctores sit magna controuersia, vt refert Put. in ver. Appellatio, c. 1. n. 16. qui tñ sub n. 18. magis co. op. ac veriorẽ esse ait ꝙ appellare possit huius timore; à statutis, & ordinibus appellatio est prohibita, at si officialis per dolũ, aut barattariã condemnatus fuerit, appellare non põt, vt inquit Carpa. ad Stat. Mediol. c. 13 1. n. 40. vo. 1. Rol. sing. 131. Lancellot. tract. de attenta. rubr. de appellat. penden. limit. 20. sed non est sublatũ remedium cõfugiendi ad superiores, Marãt. de ord. Iud. 6. par. in ver. reclamatio, n. 14. & in ver. supplicatio, n. 12. par. 6. actu 2. Lancellot. de attenta. c. 12. limit. 10. n. 16. & in materia Brachij Regij no. ꝙ non appellatur, quia Iudex nr̃ æquiparatur p̃fecto Prætorio, vt in 1. par. & à sñtia præfecti p̃torij non appellatur, Marant. 6. par. n. 250. actu. 2. Bar. Soc. consf. 195. incip. Circ. primũ, vo. 2. vbi latissimè Put. in ver. Appellatio. c. 1. n. 18. Menoc. caf. 70. n. 2. & 13. multò minus à sñtia Senatus, caf. 68. n. 34. & in casibus celeritatem requirentibus, nec qñ ex officio proceditur, Marant. d. actu. 2. n. 319. Lancellot. de attenta. 3. par. c. 28. Rubr. de sñtia, n. 25. nisi tractaretur de magno p̃iudicio, n. 5. lib. 2. & licèt in hoc appellationi deferendũ sit, tñ Iudex non tenetur sub sindicatu humano, sed solũ habet Deum vltorẽ, Menoc. q. 70. n. 8. sicut dicit̃ de eo, qui iurauit iuramẽto litis decisiuo, nã non põt in foro fori argui postea de falso, Fanuc. de in lit. iuran. mẽbr. 5. n. 2. fo. 141. 3. par. Idẽ qñ causa est remissa arbitrio alicuius, quia appellari non dr̃, Lancellot. d. c. 28. n. 3. nec põt appellari à futuro grauamine, Carpa. super statu. Mediol. c. 131. n. 40. vo. 1. fo. 185. Diaz. reg. 42. vid. s̃ in ver. lis adhuc. Nec causa qñ est cõmissa cum omnibus illis clausulis, de quibus in 1. par. & p Doc. quos supradicti allegant, & vid. tot. tit. C. quor. appell. non recip. Soc. reg. 40. Oria. c. qm̃ contra, 12. col. Spec. de appellat. §. quib⁹

Nuell.

Nuell.concor.glo.concor.6.vbi ponit 121.modos,quibus appellari non licet,Duen. reg.45. & à condemnatione Potestatis eius officiales appellari non pñt, Marát.d.6.par.actu.2.n.301.& n.230.ponit reg.cum 9.limit. Et licèt causa sit summaria, & regulaꝛr non deſ repulsa testibus,Abb.in c.veniẽs,il 2.col.5.in princ. de test. tñ fallit in causa sindicatus,in qua semiplena probatio non sufficit. sed probationes perfectæ, & concludentes requiruntur, vt dixi n.106. 107. vid.Marant.de ord.Iud.3.par. 9.distinc.n.63.

251 cccc Absolutio,vel condẽnatio fieri debet intra tps instantiæ sindicatus.l.1.C.vt omn.caus.& c.vetũ,quia ẽt post terminũ sententia lata tenet,l.pſe furioso.ff.de ijs,qui sunt sui,& tenet Put. in verb. instãtia,c.2. cũ ibi per eum adduc. & Bal.in §.Iudices, de pac. iur.fir. vbi inquit ꝙ si Iudex nõ expediat intra tps,non tenetur si pars non petijt,idẽ in l.statutis.C.de senten. tñ stante hac p̃uentoria ꝓtestatione,ſñtia est nulla, secus si tacuisset, pulchrè Ro. cons. 15. plura, sub n.4.vers.ex quibus resultat,& per hãc protestationem, & interpellationẽ Sindicator constituitur in mora,l.Titia. §.vsuras. C.de fid. instrum. & ita tenet Put.d.c.2. n.3.circ.fi.vid.n.172. & de materia absolutionis, & condemnationis vid.latè in 4.par.n.276.cum seq. vsque ad num.290.

252 dddd *Condemnando*,& hic ẽt scias ꝙ calumniosi quærelatores nedũ tenentur ad damna,interesse,& expẽsas duplicatas, & quadruplicatas,vt ꝰ dixi in verb.damnis,lit.oo. sed actione iniuriarũ si reconuenti fuerint,vt ꝰ in ver.iniuria, lit. pp. & calumniatores officialiũ ẽt hodie pœna talionis puniri pñt,Farinac.de delic.& pœn.q.16.n.1. qui licèt n.3. dicat non seruari,tñ n.7. firmat,ꝙ quærelantes falsò officiales magis puniuntur,q̃ si priuatã personam q̃relassent,Put.in ver.Iniuria,cap.1.n.5.vbi eadẽ pœna puniri, si de crimine publico accusãt,secus si de alio crimine non publico,Kõdinel.eo.tract.n.67 & Demost.in orat.1.contra Aristig. vocat calumniosos quærelantes viros crudeles,& ait eorũ naturam esse viperinã, & Menoc. d arb. cas.322.n.11.& 12. recenset de Aman,qui incidit in crucem,quam ipse Mardocheo parauerat,vt in lib.Hester. de pœna præuaricatorũ,quorum numero quosdã Aduocatos,& Procuratores esse dicit, qñ colludunt cum parte,& eliẽtulos produnt, vid.Ang. de Vbal.in l.si vacantia,n.53.C.de bon.vacant. & pulchrè Put.eod.tract.de excess.Aduoc.c.1.vbi qñ promittunt ꝓ vna parte,& patrocinantur ꝓ alia parte,n.25. sed quod peius est,qñq; pro vtraq; parte subdolis

artibus

artibus causas sumunt,& faciunt pactũ de quota lite, q̃ aborrenda sunt.l.itẽ,vbi Bar.C.de pact.arg.l.eum,qui,C.ad leg.Iul.de adult.& in c.1.tit.de eo,qui arma bell.depo.l.natural.r.C.de Episc.& Cler. Peregr.de iur.fisc.lib.4.tit.7.n.16. Itẽ Actor,qui cũ reo colludit, & è contra,vt tandẽ per proditionẽ perdat cãm sub fide, sub qua incumbentia deserit,& interim instantia labitur,vt est de more illorũ, qui videntes causam de iure vincere nõ posse,astutia, & bonis verbis fraudant aduersariũ,Menoc.de ar.cas.323.& vid.s̃ in 1.par.in
255 ver.Proditor.† & q̃n instigator, vel accusator possint torqueri, vid.Carer.in sua prac.crim.fo.148.n.181.& hodie quærelator, seu accusator pœna falsi q̃n est interpellatus, an q̃rela vti velit, & probationibus superinde factis,Boss.tit.de accusat.n.24.Clar.q.52.vers. sed quid si accusator in fine refert Farinac.q.16.n.4.& 7. Vbi ꝓpriè de quærelãtibus falsò officialẽ,qui tenentur pœna extraordinaria, & in causa ciuili arguentes falso officialẽ de barattaria tenentur ad extimationẽ litis,& in causa criminali in confiscatione bonorũ, sed Boss.in tit.de offic.corrupt.pecu.n.26.& 27.dicit teneri in expensis tm̃,& calumniator põt de iure inquiri,Bar.in l.1.in princ.ff.de Senat.cons.Turpill.& vltra resarcionẽ damnorũ,& expensarum tenet ẽt ad pœnam,vid.ĩ lit.gggg.Boss.tit.de accusat.n.27.& debet vnica s̃ntia condemnari,Bal.in l.Athletas.§.calumniator, ver.q̃ro.ff.de ijs,qui not.infa.Itẽ per viam principalis actionis,Farinac.q.16.nu. 30.vbi plures allegat Boss.d.tit.de offic.corrupt.pecu.n.37.Ad hæc
256 Mascar.de ꝓbat.concl.24.& 25.vo.1.& in Reg.Neap.Sindicatores notã infamiæ incurrunt,si veros calumniatores non condemnãt in expensis,vt in c.Regis Roberti,q̃d incipit accusatorũ temeritas,vbi Afflict.& dr̃ calumniator verus,qui scienter falsam q̃relam intentat,& no.glo.co.approbata in l.1.§.calumniari,ff.ad Turpill. sequitur Farinac.q.16.n.10.cũ per eum adduct.n.11.& p̃sumptus calumniator est,qui accusationẽ nõ ꝓbauit,vel ab ea desistit, quiq; põt ẽt de calumnia condemnari saltẽ in expensis, l.1.§.1.C.de Aduocat.Hip.Rim.cons.303.vo.3.maximè in causa sindicatus, vt mul toties seruatũ fuit ab Excell.Mediol.Senat.quia ita obseruatur cõsuetudine cõtra calumniantes officiales,secus inter priuatũ, & priuatũ, Farinac.d.quæst.16 n.11.& 12.cũ seq.& vid.s̃ n.252.& in denuntiatore voluntario tenet Clar.q.7.in fi.Farinac.d.q.16.n.17.&
257 ĩ lit.ffff.†Hinc nota,ꝙ si famulus q̃relatoris afferat notulã diuersarũ quærelarũ ad D.Sindicatorem contra officialẽ, à quo nunquã

aliquam

aliquam molestiam accepit, præsumitur ad instigationem Domini notulam portasse, cùm de suo interesse in eis, nec pro aliquo suorum tractetur, Ro.cons.152.n.4.& 5. vid.glos.seq.

178 ᶜᶜᶜᶜ Querelatores, & cęteri, qui nominantur, oēs tenentur tanquā calumniatores, l.1.§.incipit, vbi Bar.ad Turpil. vid.Farinac.d delic. de pœn.d q.16.n.14.vbi de instigatore, sollicitatore, & fisco, vel promotore, Paul.Ghirl.de relaxat.carcerat.tit.de calumniat. c.1. vbi ēt in secreto instigatore, & ī quolibet subministrāte falsos testes, Laud. Clem.sæpè de ver.sig. Boss.de offic.corrup.pecu.n.28 Ias.in l.2.n.3. ff.qd quisq; iur. & qui dicātur calūniatores dic, vt p Menoc.de arb. cas 321.Fabia.à Móteleo.d ei⁹ prac.arb.in 4.par sub n.234.cū mult. seqq.& n.652.& 657.vbi de pratica procedēdi cōtra calūniatores.

159 ᶠᶠᶠ *Hæredes*, disputāt Doctores, de quibus hæres teneatur, qñ, & ꝓ quibus, & vsquequo, & glo.Bar.& Cyn.in l.2. C.ad leg.Iul. repetun.tenent ꝙ intra annū hřs teneatur, alij distinguunt, aut lis est cōtestata cū defuncto, & hřs non pót conueniri de eo, qd ad eū nō peruenit, sed đ eo ꝙ ad eū peruenit perpetuò, sm̄ op.Azo. & Put.refert alias opiniones in verb.Hæres, & in fine tenet hřdem nō posse conueniri pro facto defuncti criminali, nisi lite prius contestata cū defuncto, vid.Ang.in l.4.§.hoc aūt, de damn.infec.& ꝗ dixi in 4.par. sub n.141.Franc.Marc.decis 776 n.8.Baiar.ad Clar.q.62.n.15. Bertaz.cons.362.Menoc.cas.321.Franc.Tontul.vot.7.n.3.4.& 5.9.&10. Et vi.oīnò Plot.in l.si qñ, sub n.772.775 & 774.cum seq.vbi ait, ꝙ statuta, & oīa alia iura, quibus cauetur credi debere damnū passo, nō habere locū nisi cōtra principales malefactores, non aūt contra eorū hæredes. per tex.l.alio iure, cū simil; C.de in lit. iuran. Capic. decis.91.n.2. & ampliat qd multò minus poterit iurari in litē contra tertios bonorū possessores. Bertrand.cons.291.Visis, in fi. Castrēs. cons.124.vo.1. & ad id, quod de ijs, in quibus defūctus dolosē egit, vel omisit, videl.in actionibus bonæ fidei, ante litē contestatā, tunc sicuti contra defunctū potest iurari in litē, ità & contra hæredem; per tex.& Doc.in d.l.alio iure.C.de in lit.iuran.Bar.in l.in actionibus, col penul.n.21.ff.eo.trac.& ita dicit, & alleg.Plot.vbi s̄. sub n. 774. secus in actionibus stricti iuris, Ias.d.l.ī actionibus, ver.tertio. Et in delictis vbi hæres de dolo defuncti teneretur, id locū haberet respectu pœnæ pecuniariæ principaliter, & nō in consequentiā, & ꝓ damno, & interesse, vt in furto, & huiusmodi, qñ scilicet lis fuit contestata cū defuncto. Gomes.var.resol.tit.de delic.c.1, n.85. vers. item

item infertur. Dec.in reg.toties,n.3.de reg.iur.Bar.in l.1.ff.de priu. delic. Sed aduerte ꝙ conditio furtiua transit contra hrdes defuncti, et ꝙ lis non fuerit cõtestata.l.si pro fure.& l.in re furtiua.ff.de cond. fur.& per Gomes.oinò vid.d.c.1.sub n.85.ver.qd limita. Menoc. de recuper. poss.remed.1.n.157.& 158.cũ seq.Vasq.controuer.Illustr. lib.3.c.96.n.24.Farinac.in tit.de inquisitio.q.10.Bonifac.trac. d fur. §.qd iure naturali.n.82.83.& 84.vid.in ꝓpos.quæ dixi in 4.par.sub n.138.cum seq.

260 *Pœnas iniuriarum.* No.ꝙ actione iniuriarũ tenetur qui per calumniã officialẽ q̃relat.l.iniuriarũ,& simil.ff.de iniur.l.damnũ C.eo. & cautela est,per quã calumniator nõ effugiet pœnã condignam, vt reus agat actione iniuriarũ,& agens obtinebit ẽt criminalr, eo ꝙ calumniator non probauit iniuriã,ita Boss.in tit.de p̃uaricator. & calumniator.sub n.8.alleg.Soc.cõs.218.vo.vlt.,vel ad columnã,aut ad murũ, vel valuas Prætorij tenẽtur pœna capitis,Put.de sindic. ĩ ver. iniuria officialis.c.1.n.6.quia durãte sindicatu, Prætor si offẽdatur, punit offensor, ac si offenderet illũ durante officio, vt in auth. Iud. sine quoquo suffrag.Bal.in l.obseruare.§.ꝓficisci,q.7.ff.de offic. ꝓ-

261 consul.† de libellis famosis dixi in 4.par.n.389. vsq; ad n.403. & isti infames dñr qñ obloquuntur contra Iudicẽ probũ,l.Iudici. ff.de iniur.multòq; magis si libellum famosum contra Iudicẽ conficiant, quo casu pœna libelli famosi tenẽt;ea aũt tantò grauior esse dr,quãtò à summis Põtificibus,ac Christianissimis Principibus est magis detestata,& acriter indicta pœna,vt testãtur sacri Cano. in tit.de maled.& in tit.de iniur.& damn.dat.& in leg.Imperial. sunt duplicati tit.in ff.& C.de iniur.& libell.famos.& in Bullis summorũ Pontificũ Pij V. Gregorij XIII.Sixti V. necnon & Clemẽtis VIII. in quibus sũmopere inuehitur cõtra pestiferos detractores, & pęna excõmunicationis,& vltimi supplicij,ac cõfiscationis bonorũ contra mors detrahentiũ est cõminata . quo casu tãtò maius existimatur delictũ , quantò magis perpẽditur pœna,vt in l.respiciendum. ff.de pœn.& iuxtà qualitatẽ pœnæ delictũ maius,atq; minus reputatur: & ideo stante pœnæ supradictæ impositione,crimen libelli famosi inter atrocissima crimina cõnumeratur,sm̃ Bar.in l.leuia,§.fi.ff.de accusat. Farinac.de delict.& pœn.q.18.n.83.vsq;ad n.88.idẽ in tit.de indit. & tort.q.42.n.8.cũ seq.tex.in l.vnica.C.de famos.libell. vbi scrib. & in l.lex Cornelia §.si quis libellũ.ff.de iniur.& 5.q.1.c.si quis famosum.& in hoc crimine ex officio ꝓcedi põt,& statim ad capturã , &

ad

ad torturã deueniri per ꝓceſſum informatiuũ.Bar.in l.ſi quis ex arge̅tarijs.ff.de eden.Hipp.prac.§.dilige̅ter.n.80 & 81.Alex.cõſ.215.in fi.vo.2.& conſ.156.col.4.vo.5.Dec.cõſ.162.n.14. Gram. vot.21.n.5.nouiſs.Moſcatell.in tit.de iniurijs,& famoſ.libell.n.18. Et priuilegiati in hoc crimine torque̅tur,ſiue Clerici,ſiue Doctores, Vulpell.conſ.141.n.11.quia reatus oĩa priuilegia tollit.Frãc.Mar.deciſ.707.p.1.& q.81.pag.32.eo.tit. multò magis ſi delictũ cõcomitetur à qualitatib' delicta aggrauãtibus,de quibus aliàs dixi ſ͂ p.1.n.197.p.3.n.210.& 295.& alibi; & illa p̃cipua eſt quãdo verbis addũtur facta,vt puta pictura aliqua obſcœna,& infamis,quia ſola de per ſe habetur ꝓ libello famoſo,vt p ſcrib.in d.l.vnica,C.de famoſ. libell. circ.princ.Ro.conſ.378.& Soc.conſ.1.vo.1.Bertazz. cõſ.265. vol.2. ide̅ conſ.273.vo.1.Clar.§.fi.q.68.ver.libelli famoſi, & ibi Baiar. ſub n.62.& multos allegat D.Borgn.Caualc.deciſ.35.p.1. quibus in locis multa traduntur exe̅pla,in hoc tractatu,nec alibi nequaquã digna ſcribe̅da. Secunda qualitas principalis eſt ſignificatio litteris expreſſa,ad cuiuſcunq; iniuriã,aut contumeliã dicta, aut facta, vel ſcripta ſit. ad trad.p Moſcatell.loc.cit.ſub n.28.& 29.& Doct.in d.l. vnica.C.de libell.famoſ.Farinac.d.q 18.n.75.& 94.& Boſſ.tit. de iniur.n.13.&alibi. Alba,conſ.46.Vulpell.cõſ.126.qui dicũt animũ doloſum ex tali qualitate p̃ſumi. Tertia qualitas eſt locus,vt ſi ĩ publico,vel in priuatis locis,vel in magnatũ palatijs, aut in muris ſacrarũ ædiũ;vt in d.l.vnica,& p Moſcatell.vbi ſ͂. n. 9. & pictura, ſeu ſcriptura obſcœna in locis,& muris ſacris affixa,aut al'r ſcripta, vel picta,aſſumit qualitate̅ ſacrilegij polluendo muros Eccl'æ, l. ſi quis hoc genus.& in l.iubemus.C.de ſacr,ſanc.Eccleſ:l.Prætor.§.fi.de iniur.Moſcatell.d.tit.n.19.ide̅ in tit.de ſacrileg n.4.Foller.prac.cri.cano.2.par.ſub n.4.fo.172. Quinta qualitas eſt tp̃s,vt in die feſto,vel qñ populus magis vno tpe congregatur. vt p Alciat.cõſ.40.n.7.lib.5 Bero.cõſ.161.col.3.&4.vo.3.Bertazz.cõſ.237.n.6.vo.1.Aug.ad Ang. de malef.in verb.de mane,vel de ſero,cir.fi. & in ver.in ſcalis, pulchrè Farinac.tit.de delic.& pœn.d.q.18.n.66.67.& 68. Sexta qualitas eſt qñ vna cũ iniuria verbali falſum apponitur,contra virũ honoratũ;vid.Bonifac.in d.rubr. de famoſ. libell.Plac.epit. delic. c.5. n.2.Gomeſ.de delic.c.6.n.1. Farinac.de indic. &tor.q.42.n.12. & ſeq.& de delic.& pœn.q,18.n.82. Septima qualitas eſt, qñ per libellũ famoſum tota familia,aut collegiũ infamatur;Nã dr̃ vniuerſale delictũ,& tanto grauiore̅ requirit pœnã;vt in l.fi.de iniur.& in l.

lex

lex cornelia,eo.tit.Guid.Pap.decis.88.n.1.vbi de Doctoribus, Cranet.cõs.168.n.10. Octaua qualitas est,qñ libellus infamatorius cũ coetu,& vnione gẽtiũ caueretur data opera,cũ vnio ad malũ in dubio pſumatur,& sit de se prohibita,Boll.in tit.de vnio.& p Grãmat. vot.21.vbi põderat qñ noctis tpe. Nona qualitas est,qñ in populo scandalũ oritur ob talẽ libellũ famosum, quia magis crimen aggrauatur ob scandalũ.Abb.not.in c.at si clerici,extra de Iudic. Decima qualitas est praua illorũ qualitas,qui solẽt delinquere,D.Farinac. d delic.& pœn.d.q.18.n.80. Tandẽ quibus modis hoc pessimum crimen,fiat domorũ desolator,factionũ inuẽtor,& animarũ pernicies, & qualr quis canendo,vel lacerãdo puniatur; ac qualiter quis excusetur à d.pœn.l.vnicæ.C.de libell.famos.vid.D.Borgn. Caualca.d. decis.35.p.5. & ideò cauendũ est tanq̃ ab igne,ob tã graues pœnas spirituales,& tẽporales inflictas; quas qui nõ timet actũ est de illo,& quã sit difficile restituere famã puellis,& personis honore, & virtute pditis, nemo est qui ignoret. videatur (q̃ſo) vltra alios,Nauar.in Manual.confess.c.17.& Lud.Carbo.in suo trac.de restit.omn. rer. Et pro cõplemẽto nota q̃ actio iniuriarũ,respectu partis offensæ,pſcribitur post annũ,ſm̃ Plot.in cons.131.n.19.inter cons. cri. diuer.to.1.nõ sic quo ad interesse fisci,cũ per tale crimen libelli famosi lędatur ius publicũ,vt in dictis iur. Cęterũ pœna sortilegij est maxima,vt fustigationis,& perpetui carceris,iuxta qualitatẽ sortilegij.26.q.5.c.qđ contra sortilegos. Ro.sing.660.& qñ sortilegiũ sapit hæresim pœna est vltimi supplicij,Menoc.de arb.cas.388.vid. Nauar in d.suo Manual.cõfess.cap.11.n.38.& seq & an Iudex secularis possit cognoscere de sortilegijs,& de differentijs sortilegiorũ circa inuocationẽ dęmonũ ad diuersos effectus, hic omitto ne videar cũ scrupulosis altercare; vid.tex.& Cano.in c.1.& 2.extra de sortileg.vbi Abb.& Hostien.in sũma.Oldr.cons.210.Io.And.in add. ad spec.in tit.de sortileg.in 4.par. Geminia.in c. sacerdotes.2.5.& 6. de hæret.Alber.in ver.sortilegiũ. Paul.Ghirl.eo. suo trac. de sortileg. & in tit. de lamijs. & Clar.in §.hæresis aliqua per Rimin. iunio.cons.414.vo.4.& post oẽs latissimè more solito per Farinac. tit. de delic.& pœn.q.20.à n.72.cũ mult.seq. Pœna verò seditiosorũ est indicta à l.Iulia.de vi.priuat.par.l.4.ff.eo.Menoc.de arb.cas.266. n.4.& cas.394.n.78.vbi hãc dicit esse pœnã arbitrariam, & de diuersis pœnis cõtra seditiosos; vid.plenè per Boer.de seditios.& Decia.trac.delic.to.2.eo.tit.cap.19.à n.27.ad n.39.at si seditio concitet

ca

ea mente, vt fiat contra Principem, pœna est mortis, vt ibi.
262 † An aũt iniuria in dubio cẽseatur facta Iudici tanq̃ Iudici, hoc est publicæ personæ, aut tanq̃ priuatæ, in hoc recurritur ad coniecturas, Put. vbi s̃ in verb. iniuria officialis, c. 3. n. 4. & in ver. remotus ab officio, c. 1. in fin. Capic. decis. 130 n. 12. Vñ si ex causa administratæ Iustitiæ, vel ex causa officij fiat, tunc tanq̃ officiali p̃sumitur; si verò ex causa oĩno aliena ab officio, tunc tanq̃ priuato, vt q̃ dixi in 1. par. n 220 & 221. & in 2. par. n. 63. & alibi, & ad p̃dicta vid. Boss. in tit. d iniur. in fine, Clar. q. 68. vers. iniuriã faciens officiali, Menoc. de arb. cas. 263. n. 11. Rolãd. cons. 48. n. 1. vo. 2. vbi d alapa data officiali, Farinac. de delic. & pœn. q. 17. n. 38. vid. Catal. de sindic. in fine, vbi cautelã tradit, vt ꝓtestetur in causa recõuentionis de iniuria, vid. supra in verb. condemnando, lit. dddd. & in ver iniuria, lit. pp.
263 hhhh *Petens*, vt s̃ lit. i. in ver. in principio, † & no. q͂ quando petitur condemnari aliquem in expensis, Iudex tenetur si pars succumbit, Marãt. ĩ 6. par. 3. mẽbr. n. 18. vt trac. claus. libellor. car. 688. ĩ ver. petẽs.
264 iiii *In principio*: no. q͂ multũ differt protestari ante factũ à post factũ, nã primo casu sufficit semel protestari. l. Titia. §. vsuras. vbi glo. de leg. 2. ibi, tñ pro nõ mora hoc habendum est, Menoc. de arb. cas. 220. n. 26. Rõ. cõs. 427. n. 1. facit tex. l. si tẽpora, C. de fid. instru. Bar. in l. qui rõne, § coheredes, de verb. oblig. & l. de pupillo. §. si quis Prætori, n. 6. ff. de no. op. nuntiat. per l. si intra. C. de non nu. pecu. sic transit Alex. in d. §. si quis Prætori per distinc. Bar. in l. mora, de vsur. & tenet Put. in ver. Instãtia, c. 2. sub n. 3. alioquin in alijs casibus interpellatio saltẽ semel fieri debet, Ro. d. cõs. 427. incip. In ꝓposito casu.
265 kkkk *Non tantũ dicto modo*: hæc clã tollit oẽm libelli ineptitudinẽ, & includit oẽ ius vtiliùs ipsi protestãti quoquo modo intentandũ, Marant. in 6. par. 3. mẽbr. n. 16. & Alex. cons. 7. vo. 3. Menoc. de arb. q. 47. n. 5. & 6. vbi nil operari q̃n deficit potestas, Rui. cons. 174. in fi. vo. 1. & quando modus ex verbis expressis descendere non potest. Vant. trac. nullit. ex defec. iurisd. or. n. 174.
266 llll Clausula, *Non se astringens*, operatur q͂ quis non tenetur ꝓbare qualitates deductas in libello, Bar. & Doc. in l. Diuus. ff. de re iud. & transfert onus ꝓbandi in aduersariũ, quando est deducta per modũ excipiendi, secundũ Bar. d. l. Diuus, & pro parte excipientis nõ operatur, nisi vt valeat tantùm probare ex abundanti ea, quæ ad victoriam faciunt obtinendam, Spec. de libell. oblat. §. fi. & in d. tract. claus. fo. 687. & seq. Marant. in 6. par. 3. membr. n. 17.

Carere

167 ᵃᵃᵃᵃ *Carere exhibitis*. hæc cl̃a d stilo apponi solet p̃cipuè à Causidicis Genuẽsibus,& est admodũ salutaris,& iuriũ cõseruatoria, Alex. cõs. 130.vo.4.& importat reparationẽ præiudicij p̃sentis,& futuri.
168 ᵃᵃᵃᵃ *Domicilium:* per hanc electionẽ domicilij prouidetur ne officialis superfluis vexetur impensis,arg.l.ampliorẽ.§.in refutatorijs,d appellat.Rebuff.in comment.de elect.domicil.glo.1.n.3.4.5.& 6. vbi plures rationes adducit,præsertim propter fauorem minuendarum litiũ,& sicut q̃relatores non vagantur in perquirendo officialem,ita & multò magis succurrendum est officiali, vt in iudicijs æqualitas seruetur. l.non debet Actori,de reg. iur.vbi Dec. & domicilium eligere quis non tenetur nisi petatur,l.vniuersa, & ibi Ias.C.de prec. imper. offer. & debet peti pendente processu,Rebuff.d.glo.1.n.61. & 62.& põt peti in quacunq; parte iudicij, vt domiciliũ eligatur iùxta casuum exigentiam,ac pro euitandis grauaminibus, arg.c. ex parte,vbi Cano.de appellat.Bal.in l.2.C.de procurat.Ias.in l.ita demũ,col.2.n.5.C.eo.de proc.sic Rebuff.de elect.domicil.glo.1. n.12. 13.& 19.vbi in quacunq; instantia locus est petitioni eligendi domicilium,&n.27.vt de vna iurisdictione in aliã,quis cogatur eligere, vt in propos.nr̃o,& n.30.& domicilium eligi debet in loco, in quo quis sine obstaculo valeat citari,l.nihil.ff.ad municip.Rebuff.d. gl.1.n.34.& 39.vbi in omnibus causis tam plenarijs,q̃ summarijs,& tam ciuilibus,quã criminalibus, & domicilium eligere tã ad Actorem,quàm ad reum respectiuè spectat.c. quoniã de probat. Rebuff.
169 vbi supra,n.55.†Et no. quòd licet officialis electus efficiatur ciuis,vbi officium gerere debet,Ro.cons.427. n.1.glo.ord.in l.Ciues. C.de incol.lib.10.& ibi Luc.de Pen. & in l.1.ff.ad municip. Put. in ver.Ciuilitas officialis,c.1.tamen nunquã dicitur contrahere domicilium ibi,quamuis vltra tempus permanserit. No. Alciat.cons.55. n.9.quem locum citat D.Menoc.de arb.cas.66.n.28. & non approbat,sed inquit esse in arbitrio Iudicis n.29. & ante n.5. ait domicilium animo contrahi, ergo officialis,aut scholaris, qui in loco morantur non animo habitandi,sed animo duntaxat exercendi officiũ, vel studendi, domicilium non contrahunt etiam per mille annos, vt inquit D.Menoc.n.6.& 7. Bursat.cons.225.n.41. & 42.vo.2. & de hac practica eligendi domicilium scripserunt Spec. in tit. de rescrip.præsenta.§ ratione autem, ver. quid si non decernantur, Bar. in extrauag. ad reprim. in ver.per edictum, circ. fi. quomodo in crimin.læs.Maiesta.procedatur, Host.in sum de for.cõpet. §.qui-

bus ex causis, Rebuff. loc. cit. de elect. domicil. vbi amplissimè, & tandem per Doc. in l Domicilium. ff. ad Municip.

270 oooo *Citari ad omnes actus:* est materia l. de vnoquoq;. ff. de re iudic. vt latè Marsi. & Oria. in c. qm̄ contra, de probat. Pap. in for. responsf. rei. glo. in termino, sub n. 3. Soc. Reg. in ver. citatio, Vant. de nullit ex defec. citat. per tot. & an semel citatus ad tot. causam, sufficiat vi. Feder. conf. 170. & Clar. q. 31. vers. quæro modo.

271 pppp *Relationis.* hic non agitur de relationibus publicorum executorum, de executione facta, aut prohibita, vel de relationib⁹ fiendis per nuntium de citationibus, & cæteris intimationibus, de quibus dixi s̄. in 2. par. n. 73. sed de relationibus, quæ fieri solent à Iudicibus ad superiores, vel ad Principem de causis ciuilib⁹, aut criminalibus, referendo statū causæ, vel referendo diffinitiuè cum voto, vt in statu Mediol. & in statu Florent. vt de ijs no. Spec. in tit. de relat. in princ. & loquitur tex. in l. 1. in fi. vbi Bar. & Bal. C. eo. de relat. & in c. constitutus de appellat. & pulchrè per Marant. de ord. Iud. in 6. par. actu 2. n. 7. & in statu Mediol. non possunt Iudices absoluere, neq; condemnare reos, vbi ingeritur pœna corporalis, vel arbitraria, idem iubetur DD. Sindicatoribus, vt in no. cōstitut. tit. de offic. Vicar. general. § non possunt, lib. 1. & bonum est habere copiam relationis antequā transmittatur, ne fortè per errorem cessante malitia, & circunuentionibus, partium relatio sit diminuta; vt euenit supra sub n. 61. in causa sindicatus D. Prætoris Serauallis; quoniam facta pro infectis haberi non possunt. l. non dubium. C. deleg. & stultus lapidem in puteū inijcit, sed ad illum extrahendum mille sapientes non sufficiunt, & si eripiatur, impensis magnis, & laboribus inauditis op⁹ ē.

272 † Et ideo cautela est offerre copiā relationis (quæ secretè non fit) cū termino partibus ad dicendū, & opponendum, & termino trāsacto, & parte nō opponente, Prætor tutus erit, nec deinceps tpe sindicatus quærelari poterit si aliquid fortè omiserit, ar. l. nulla intelligitur, de reg. iur. nā Prætor præsumitur in bona fide esse, sm̄ Cyn. in auth. generaliter. C. de Episc & cler. quæ bona fides in priuata persona non præsumeretur, sm̄ Bal. in l. 2. C. qui accus. non poss. at in Iudice liberum arbitrium habente, multò minus mala fides præsumitur; vt per Put. in verb. arbitrio. & in verb. an is cuius arbitrio, & alibi; nisi & ipse malus esset, quo casu liberi, & absoluti arbitrij indignum iudicauimus, in 1. par. n. 42. Sed quid dicendum quādo Senatus, vel huiusmodi superior, mandaret fieri relationē de omnibus

bus delictis,& q̃relis contra aliquem (vt ita loquar) insolentem, & temerariũ; quibus auditis,rescriptũ fit talẽ detrudendum esse in carceribus ꝑ quindecim capitibus delictorũ, poterit ne iste audiri tẽpore sindicatus contra Prætorem,ꝙ indebitè nullo crimine impictus,quasi innocens carceratus fuerit ? certè non: sed quia quęrela huiusmodi redarguit Prętorẽ de falsa relatione,& accusatio falsi sit popularis,Clar.§.falsum.in princ.hic quærelator in premiũ suæ temeritatis debet condemnari saltẽ in pœnã triremij,iuncta mala qualitate,& eius personæ capacitate.Boss.in tit.de offic.corrup. pecu.n. 37. & s̃ in glo.iniuria; nam ea pœna plectendus est, qua plecteret Prætor,si dolosè factam relationem fecisset,per quã quis infamis,& corporali pœna afficeretur,si vera esset; vt per Bar. in l. si quis obreplerit.n.1.ff.de falsis. Alex conf.11.n.4.vo.1. Marc. decis.898. n. 1.p.2.quãuis contrarium sentire videatur Gand.de malef.tit.d fals. n.23.Sed loquitur in persona priuata,secus est quãdo contra personã publicam falsa accusatio instituitur per l.Papinianus. §.exuli. de minor.Ad quod minimè aduertunt nimium audaces, qui curant munera publica sub quibusdã coloribus vilescere,& opprimere officiales corã Principibus,& qđ peius est,contra veritatẽ, & ad vindictam,vt quod iniustè cupiunt,& per iustitiã obtinere non valent,
274 per obliquũ consequantur . Et huiusmodi falsa cõtra officiales attentantes,ẽt in amputatione capitis puniri deberent, & tanq̃ zizania eradicari prius perforata lingua; sic placet Bal.dicere in l. data opera.C.de accusat.Marc.decis.738.Ad aliud est etiã aduertendũ, ꝙ aliquando ex causa solet dari adiunctus Iudici ordinario, vt dixi in 1.par.sub n.249.& cũ essent in voto discordes.ex quo visum fuit consulere superiorẽ, qui non respondit, nec iussit quid agendum, interim ille Iudex ob finitum tẽpus eius officij discessit, & aduenit nouus successor,coram quo Procurator fiscalis insistit deueniri ad expeditionem d.causæ. poterit Iudex successor monere partem,seu reum,vt intra aliquod terminum congruentem resolutionem à superiore requirat,& ei præsentet, quod si nõ fecerit,poterit instante fisco ad expeditionẽ deuenire,& maximè si diù resolutio huiusmodi expectata fuerit,imputet sibi reus de propria negligentia. l. mora.vbi Doc.C.de vsur.& sup.in ver.Culpa. & in ver.negligentia, & Prætor non poterit quærelari,quòd pẽdente relatione, causam expediuerit inconsulto Senatu,si est de illis, quæ absq; relatione expediri possunt: Primò,quia ratio ob quã antecessori suo fuit adiun-

ctus datus, cessauit in successore, & cessante causa, cessat effectus. Tiraq.trac.caus.cessan.in ver.suspitione cessante: Secundò, quia aliud est, quod causa auocetur apud superiorem, vt dixi in 1 par.n.244. cũ mult.seq.& hoc casu verum est, quod Iudex à quo non potest amplius se ingerere, Lancellot.de attenta.in 2.par.c.10.dixi in hac 5. par.n.28. Aliud est consulere superiorẽ in causa discordiæ de modo agendi, quia in statu Mediol.ex ordinibus Senatus 1580.prohibitũ est, nisi certa forma à iure, vel ab ordinibus data non reperiatur; & isto in casu, durante officio, & potestate Iudicis, qui talẽ relationem fecit, poterit & ipse reum monere ad reportandã resolutionẽ, quanto ergo magis successori suo hoc permittitur? qui cũ instantia, & voto fisci causam expedire curauit; qua de re Prætor excusat. Bar. in l.bonorum.ff.de bono.poss. Nec obstat si post Prętoris expeditionẽ reus curauit expeditionem reportare (tacens quid fuerit inde secutũ) & expeditio Senatus nõ sit in totum consona cũ expeditione Prætoris, quoniam satis excusatus remanet Prætor ob moram rei, ob votũ fisci, & quod ipse sine dolo, & barattaria ad expeditionẽ monita parte deuenerit, vt s in ver.Dolosi, lit.p.& n.67. vltra quod Prætor suã poterit tueri sententiam, vt in glo iniqui.lit.q. Qua de re si antecessor discordans fuit cum adiuncto, & punctum verè non tetigit, & ineptè Senatum consuluit, non est mirum, si Senatus aliter rescripserit, adhærens voto adiuncti; Et vt in futurum, sciant Prætores se tueri à linguis dolosis, sciant quòd in statu Mediolani adsunt no. constitut. ac Principũ proclamata, condemnantia illos, qui prius euaginauerint ensem contra alium; pone modò quod quis aggressus, & insultatus fuerit inermis, aliquem ensem habentem, & eum ad defensam euaginantem; deinde segregati hinc, & hinc ambo abierint, ad alios actus diuertendo: Rursus, aggressor acceptis armis, ea die iterum aggressus sit eundem, quem prima vice sine armis insultauerat; quæro nunquid iste aggressor de prima euaginatione teneatur? votum Domini adiuncti fuit quod nõ, eo sub prætextu, quòd coniuncta sit prima aggressio cũ secunda, & per consequens dicatur actus continuatiuus, cùm prima euaginatio facta fuerit ab aduersario, & ita calore iracundiæ adhuc durante. per ea quæ Bart.trad. in l.respiciendum. §.delinquunt. ff. de pœn.& in l. si in rixa. ff.ad leg.cor. de sicar. D. Menoch. de arbitr.Iud.cas.361.n.19.& 20. Sed re vera non potest hoc procedere quãdoquidẽ iste, qui secunda vice cũ ense priùs euaginauit prima

vice, & prouocauerat illũ, qui prouocatus ad defensã coactè euaginauit, & sic excusatur à prima euaginatione, quia operã rei licitæ dedit: defensio est de iure naturæ, & vim vi repellere licet, cũ moderamine tñ inculpatæ tutelæ. l. 1. ff. de vi, & vi. ar. l. 4 § cũ igr. C. vn. vi. l. 1. ff. de iust. & iur. cũ mult. simil. & facit Mascar. in propos. de pbat. cond. 1244. Bertazz. cons 88. & 89. vbi add. Menoc. cons. 41. Bero. cõs. 173. vo. 3. Plac. epit. delic. lib. 1. c. 1. n. 21. quibus in locis habetur qualr prouocatus excusetur; & dixi in 4. par. n. 79. cũ seq. sec9 est in isto prouocatore, qui bis temerè pуocauit, & ita rei illicitæ operã dedisse dicit; quo fit vt puniri debeat, Bal. in l. Diuus. & ibi Mars. de sicar. & tenetur ipse de oĩbus inde secutis. Boss. in tit. de homic. n. 93. Aret. cons. 147. col. pe. & eo magis quia in mane fuit facta prima agressio, & de sero iterũ sequuta fuit secunda cũ armis prius enudatis insultatio. qua de re iste Dñs adiunctus ità rem intellexit sicuti biretum fert de more inuersum, verũ quot capita, tot sententiæ, quos terminos malè intelligens moderator irrisit.

Hinc est ꝙ prouocatus, si in domũ se receperit, & sumpserit ensẽ, & inuenerit prouocantẽ, & contra eũ euaginet, non effugiet pœnã primæ euaginationis p̃textu actus continuatiui, per ea q̃ in propos. trad. Gomes. var. resol. tit. de delic. c. 3. to. 3. n. 23. nisi quis vitæ, & honori cõsulendo necessariè euaginaret contra prouocantẽ, in foro fori nõ excusaretur. per l. qui cũ maior. §. si liberus, ibi prouocatus. ff. de bo. liber. & per eundẽ Gomes. vbi s̃. n. 23. vi. Menoc. de arb. cas. 361. n. 19. 29. & seq. & in materia pуocationis Boer. decis. 168. cui rñdet Bertazzol. cons. 433. & 434. idẽ in cons. 1. vo. 1. vbi de illo, qui dicit, *Dãmi la strada*, Io: de Amic. cons 23. n. 1. & vid. Mascar. de probat. concl. 1128. & Plac. epit. delic. c. 1. lib. 1.

276 qqqq *Iura audiri*: Quia minus officit errare in tpe, quã in s̃ntia, & melius est iura partibus seruare intacta, quã post cãm remediũ quęrere. C. in quib. caus. restitu. in integr. post. l. fi. & l. 1. C. vnicuiq; lic. & inciuile, & dãnosum, immò periculosũ, & p̃iudiciale est, nisi tota lege perspecta iudicare. l. inciuile, de leg. sicuti etiam legere, & nõ intelligere est negligere, facit Caualca. decis. 34. n. 8. par. 1.

277 rrrr *Offerens*: hoc ideo dr̃, ne officialis, in his quæ ad eũ spectant possit argui de negligẽtia, & dilationẽ prouenire ab eo facto, & impedimento suo, quia culpa ascribitur officiali si intra tp̃s Sindicator causam nõ expediuit, per tex. si cũ ipse. ff. de excusat. tut. l. intra vtile, ff. de minor. dixi s̃ n. 9. & 11. Nã terminus legalis pp impedimentũ

prorogatur, vt aiunt Doct. in d.l. si cũ ipse. Et sindicator excusatur pp perplexitatem causarũ, vt dicit Put. in verb. instantia, cap. 3. n. 8. & cap. 4. n. 1. 2. & 3. & quidẽ talis oblatio prodest, ne aduersarij ob negligentiã Iudicis excusentur ab expẽsis. Mascar. de probat. concl. 1393. n. 8. & 33. vbi Iudex breui tpe dubia contra eũ à sindicatore excitata resoluere põt, at si cõtra quærelatores excitentur, ipsi negligere solent resolutionẽ, vt diutiùs sindicatus Iudicẽ afficiat, & eo magis cũ vident malã fouere causam, & agunt qd agere non debent, per tex. l. pperandũ. C. de iud. & aiia de causa expeditionẽ pcrastinare satagunt, ne ipsi in expensis condemnentur, & ne Iudex interea valear aliud assumere officiũ, & careat tali beneficio, vt j.

278 *Et protestatur per se non stare*, de hac cla vid. in l. hæc venditio. §. 1. & ibi Doc. ff. de cõtrahen. empt. & in l. mora. ff. eo. Bar. & Ias. in l. properandũ. §. si autẽ, vtraq;, de re iud. Menoc. de arb. cas. 220. n. 47. Hinc est φ si Prætor instituit sindicatum expediri, & pro sui parte, adimplẽda adimpleuit, & soluenda soluit, mora alterius ei nocere nõ debet, quo minus sindicatus nõ expediatur, vt ad nouũ officium tẽpestiuè accedere valeat, iux. l. 2. de manumiss. testa. & l si ita fuerit, eo. Put. in verb. salarium, c. 5. n. 9. in fi. tantò minus qñ querelatus nõ est criminaliter Prætor, sed q̃relæ sapiunt naturã causæ ciuilis, vel si est criminalis, tñ quærela nequaquã sit iustificata. Put. in ver. Procurator. cap. Ias. in auth. si qua mulier. n. 23. C. de sacr. san. Eccles. vi. s. in 4. par. vers. Hinc qõnem, facit Boss. in tit. de carcerat. fideiuss. relaxan. n. 15. nam qui est in casu absolutionis habetur pro absoluto, Caccialup. in l. admonẽdi, col. 3. car. 88. & ibidẽ Ias. n. 53. d iur. iuran. Catal. de sindic. sub n. 143. q. 220. & ob factum alterius & negligentiã quis pati non debet. l. pr familde hær. institu. l. i causę, de procurat. l. nõ debet, de reg. iur. l. hæreditariã, in fi. de trãsac. & faciunt in propos. adducta per Put. in d. ver. salarium, c. 6. ibi quãdo non stat per Iudicem, sub n. 5. Et de ptestatione fienda pro retardata expeditione, vi. quoq; Baiar. & Ias. in l. properandũ. §. sin autẽ. C. de Iudic. c. statuimus, sub n. 41. facit Nat. cons. 462. n. 2. vo. 2. & vid. q̃dam similia deducta à Caroc. de loc. & conduc. tit. si nõ stat per locatorẽ, vel conductorẽ. & officialis refirmandus, seu confirmandus in officio, si culpa Ciuiũ (vbi ius dicebat) non remanet expeditus, & ob id nouiter officium gerere non põt, tñ ei salarium debetur. Bal. in c. 1. tit. si de feud. fuer. controu. & Put. in d. verb. salariũ, c. 6. n. 9. pulchrè Dec. cons. 70. Idem qñ facto aduersariorum expe-

ditio

ditio indebitè procrastinatur, quia officialis interim non pōt respui, quo minus ab eo nouū officium exerceatur. Iaſ. in d. l. properandū. §. fin aūt vtraq; , n. 4. verſ. Quinto adde C. de Iud. & dī illud ſimile de eo, qui fuit in via impeditus attingere ſcopū, de quo loquitur Mantua. ſing. 161. vbi alleg. Bar. in l. nemo C. de ſpeculat. lib. 10. At ſi Iudex rōnem villicationū non reddet, tunc ante admitti non debet, tex. in l. neminē. C. de ſuſcept. & Arca. lib. 10. & ibi Bar. & Luc. de Pen. niſi fortè ex indulgentia Principis habilitaretur, Put. in ver. Iudices, cap. 8. per l. neminē. Afflict. ſup cōſtitu. in verb. occupatis. rubr. 92. n. 12. & ad prædicta ſ in 4. par. ſub n. 213. & 214.

179 Poſtremò, ad DD. Sindicatores redeundo, quæſo, vt & ipſi tunc memores ſint. c. cū æterni. de re iud. vbi dī, cū æterni Tribunal Iudicis reū non habeat, quē iniuſtè Iudex condemnet, teſtante Propheta, nec damnauit eum, cū iudicabitur ille: caueant Iudices, & prudenter attendāt, vt in cauſarum ꝓceſſibus, nil vendicet odiū, vel fauor vſurpet, timor exulet, pręmium, aut expectatio p̄mij iuſtitiam nō auertat, ſed ſtateram geſtent in manibus, lances appendāt æquo libramine, & in oībus, quæ in cauſa agenda fuerint, leges cōſulant, & ad Deū preces iugiter fundant, illius imitantes exēplum, qui q̄relas populi tabernaculū ingreſſus ad Dñum referebat, vt ſecundū eius imperiū iudicaret. Si quis igitur Iudex ordinarius, aut ēt delegatus famæ ſuæ prodigus, & ꝓprij perſequutor honoris contra cōſcientiā, & contra iuſtitiā in grauamē partis alterius in iudicio quicquā fecerit per gr̄am, vel per ſordes, ab executione officij per annū nouerit ſe ſuſpēſum, & ad æſtimationē litis parti, quā læſerit, nihilominus cōdemnandus.

180 †Et licèt ſindicatores regulariter nō ſubiaceāt formæ ſindicatui, tn̄ non effugient diuinū iudicium, nā qui iuſtificat impium, & condēnat iniuſtè, vterq; abhominabilis eſt apud Deū, vt Prouerb. c. 17. ſed in ſtatu Mediol. adſunt illa duo iam allegata Decreta, vnū anni 1567. die 4. Decemb. alterū anni 1573. die 14. Nouēbris, in quibus ſunt indictæ pœnæ ſindicatoribus, qui q̄relari pn̄t, & allegari ſuſpecti, qm̄ officiales non tenētur rn̄dere corā Iudicibus ſibi ſuſpectis, vel magis inimicis, Put. in verb. ſuſpectus, c. 1. & ſi deinde procedit, acta non valent, Bar. conſ. incip. Inquiritur contra D. Ioannē de Piſana, & de hac re ſatis dictū ſ in 3. par. cir. fi. vbi de recuſatione Iudicis, quod fortè nō ꝓcedit in Sindicatoribus ordinarijs, vt Put. exēpliſicat in Vicarijs gn̄alibus ſtatus Mediol. quia ordinarij nō allegātur ſuſpecti. l. apertiſſimè, & ī auth.

ibi posita.C.de Iudic.& subijciendo dicit,q̄ datur adiunctus, sed ꝗ consuetudine subsistente magna suspitionis causa,remouetur ab illo iudicio,vt dixi in 1.par.n.249.250. cũ mult. seq. verũ huius timore Genuẽsis Reipublicæ Serenifs.Collegia solent plures eligere viros p̄stantissimos ad sindicandũ,quia plus sapiunt tres,q̄ vnus solus, & si quis eorũ fortè esset suspectus,alij supplent, nec remouent arg.l.si quis ex argentarijs.§.oẽs.ff.Put.per illũ tex.in ver.suspicio.c.
281 1.n.8 † & factũ à maiori parte tenet,& valet Bar.in l.q̃d maior.ff. ad Municip.Soc.reg.206.immò si ex quatuor sindicatoribus duo Iudicẽ absoluant,& duo illũ condẽnent,sñtia absolutoria præualet, l. inter pares. ff.de re iud.Put.de sindic.in ver.Iudices,ad sindicandũ, c.2.n.17.quia fauorabiliores sumus ad absoluendum, q̄ ad condẽnandum.l.Arianus.ff.de act.& oblig. l.fauorabiliores, de reg. iur. c. odia.eo.in 6.Sed demũ si causa suspitionis sit euidens,tunc in totum recusant.l.solet.ff.de iurisd.omn.Iud.immò de dolosè cõmissis, & perperam in sindicatu puniri debent, Rondinel.de sindic.n.182.at quicquid sit,caueant à periculo animæ,honoris,& dignitatis.

Cùm has meas qualescumq; lucubrationes, iam ferè impressas perlegerẽ, aduerti nonnullas quotidianas, vtilesq̃, quæstiones, in quarta parte tractatas, amanuensis incuria omissas fuisse, sicq̃, mutilas ad typographũ delatas, quarum tamen ne amice lector iacturã patiaris, eas hic in fine, loco & si incongruo,at necessario ponendas statui, quod vt in tui gratiam factum, æqui, boniq̃ consule.

Quæ causa dicatur criminalis, ciuilis, vel mixta.

282† CAusa an sit merè criminalis,vel ciuilis,aut mixta,necesse sciri debet,ob multiplices effectus. Primò ꝓpter iurisdictionẽ,qm̃ in multis ciuitatibus,p̄sertim Metropolitanis,officia sunt separata,& distincta; alij enim sunt Iudices causarũ criminalium tm̃, alij ciuilium tm̃. Itẽ alij sunt cognitores causarũ mixtarum: quandoq; Iudex criminalis habet ẽt iurisdictionẽ causarum mixtarũ, vt Mantuæ de Capitaneo Iustitiæ: quãdoq; Iudices causarum ciuiliũ habent ẽt cognitionẽ causarum mixtarum,vt Florentiæ Iudices Rotæ. & de huiusmodi oĩum iurisdictionibus latè scrib.in l. Imperiũ, de iurisdictio.omn.Iud.& de hoc primo effectu quò ad iurisdictionẽ tiad.Menoc.de arb.Iud.q.82.Itẽ non põt iurisdictio in criminalibus ꝓrogari.l.1.de Iud.Marl.prac.§.expedita,n.67.sec᷑ in ciuilib.

Secun-

283†Secundò propter appellationē,cū in causis criminalibus sæpè à statutis non detur appellatio. Boss.in tit.de appellat.n.8.nisi tractetur de præiudicio irreparabili. Mars.d.prac.§.expedita.n.69.& 70. item ab inordinato modo procedēdi,ī.in verb.appellari, & si licet.
284†Tertiò,ꝓpter iuramentum suppletoriū,aut litis decisiuum.Alex. cōs.66.vo.1.nā in causis criminalibus non habēt locum hæc duo potissimū iuramenta,quamuis Mars. dicat,quòd nec etiam sit locus iuramento calumniæ,in prac. §.expedita, n 64.65.& 66.vbi reum nō teneri respondere cū iuramento,tamen consuetudo est in cōtrariū.
285†Quartò, ꝓpter modū procedendi,à statutis, & consuetudine introductū, quàmuis de iure dici soleat,ꝙ in causis criminalibus proceditur ad instar ciuiliū; per tex.l.absentē.ff.de pœn.Ludo.Ro.sing. 713.incip.quæro nunquid.Mars.d.§.expedita.n.63.
286†Quintò,propter probationes,qm̄ in criminalibus exigūtur testes oī exceptione maiores; vi.ī testes,Marāt.d ord.Iud.4.p.dist.1.n.33.
287†Sextò, quia in criminalibus non attenditur conclusio libelli, secus in ciuilibus ī in verb. libellus.
288†Septimò,ī criminalibus nō admittitur regulariter Procurator,secus in ciuilibus, in verb.Procurator.c.tuæ,in princ.& c.veniens, extra de accusat.& p Marant.d.4.par.distinc.1.n.35.Afin.prac.§.1.c.6. n.2. quinimmo si procurator specialis in causa criminali excessum cōmitteret,Dn̄s non tenetur nisi saltē tacitè ratum haberet.Lācellot. de attenta.1.p.c.1.n.43.& seq.vbi allegat Boss. sed aliud est constituere ꝓcuratorē ad agendum in iudicio,aliud dare mandatū ad delinquēdum; de quo vi.ī.in verb.mandās an teneatur de excessu.
289†Octauò,quia in criminalibus non sufficit habere mandatum generale,qm̄ requiritur in indiuiduo,& in specie; ī.in verb. mandatum. per l.non solùm.§.fi.& l.pomponius.in princ. ff. de procurat. Vant.de nullit. ex defec. inhab. aut manda. n.92.
290†Nono,ex quo accusator de iure in causa criminali tenebatur ad pœnā talionis,vt in c.tuæ,in princ.& in c.inquisitionis.& in c. super ijs extra de accusat. secus in causa ciuili. Afin.d.§.1.c.6.n.3.tamen de consuetudine non seruatur; vid.infra in verb.pœna talionis, nisi in teste, & ex causa in accusatore.
291†Decimo,in causis criminalibus nō dant deliberatoriè,vt in auth. offeratur.C.de lit.cō:esta.& sic nō dantur induciæ,secus in ciuilib⁹. not.glo.in c.1.incip.de inducijs,3.q.2. de qua p Ludo.Ro.sing.718.
292†Vndecimò,statuta criminalia non comprehendunt in sui generalitate

litate minores, infra in verb. Minor.
293† Duodecimò, in causa criminali non incurritur vitium litigiosi; Marant.d.4.par.c.1.distin.n 34.latè per Lancellot. de attenta. in 2. par. cap.4. de attenta. lit.penden. sub n.497.
294† Causa verè criminalis quælibet dr, siue à publicis, siue à priuatis descendat, tot.tit.ff.de public.Iud.& tot.tit.ff.de priuat.delic. & in C.vbi de crimin.agi.opor. & institu.de obligat.q̃ ex delic.nasc.cum tit.seq. & hoc semper verũ siue agatur tantũmodo ad publicã vindictã, sm̃ Cano.oẽs in rubr.de Iudic.siue agatur ad vtrumq;, scilicet ad publicã, & priuatam vindictã, vt in puniẽdo malefactores in pœnã, & in condemnando ad emendã damni; & siue pœna sit corporalis, siue pecuniaria l.1.& fi.vbi Bar.ff.de priuat.delic.Clar.§.fi.q.1. ꝑ tot. Asin.pluriũ opiniones recenset in prac.§.1.c.5.p tot. & Marant. de hac re in prac.par.4.distinc.1. & Ias.Aret.& alij sparsim varijs in locis, Mascar.de probat. concl.463.
295† Sed ad tollendas difficultates de cõsuetudine ꝓcedi põt ex officio super quolibet crimine, ẽt leuissimo, quo casu respectu inquisitionis dr causa, seu iudiciũ criminale, quãuis pars pœnæ sit applicãda accusatori.Clar.§.fi.q.2.vérs.sed certè.vbi allegat Gand.de malef. in tit.quõ.cogn.malef.Alex.cons.132.n.5.vo.1.Bar.in l.1.§.q̃ritur. ff.d stat.hom.Hinc dicimus ꝙ causa damni dati est criminalis. Caualca.decis.11.n.37.p.1.2.n.41.decis.17.n.2.p.5.similiter causa turbatæ possessionis, Ioseph.Ludo.concl.7.Simĩr si quis alienauit ĩ forensem, videtur tenere, Bertazzol.cõs.399.n.6.de hoc ĩ dicam.
296† Quærunt Doc.supradicti si pœnæ pars applicetur accusatori, an dicatur merè criminalis causa, & dicunt ꝙ si is accusator nõ sit pars, sed tantũmodo delator, tunc causa dr criminalis; pulchrè Alex. cõs. 172.sub n.5.Ratio est quia is noĩe fisci accusare dr, vt per Bar. in l. fiscus, in fi.n.3.ff.de iur.fisc.Hinc est ꝙ ad fiscum pertinet tota condẽnatio, per l.qd cõe, de reg.iur.qui tenetur postea dare partẽ accusatori, aut parti; idẽ Bar.in l.1.n.4.C.de ven.rer.fisc.vbi speciale hoc esse in fisco ait, benè verũ est, ꝙ si pars pœnæ soluta iam fuerit accusatori, vel priuato, fiscus nequaquã repetit.l.res.§.1.ff.de iur.fisc.& Bar.in d.l.1.sub n.4.C.de ven.rer.fisc. qđ extende ẽt ad Iudicẽ, & ad alios de curia, qm̃ inter ipsos q̃nq; nimis pollet lucri auiditas, & alter alterũ decipit, ꝓueniendo in exactione, licèt modus iste minimè laudandus sit. Cõcordia res paruę crescunt, discordia minuũt. & ad ĩ dicta vi.Peregr.de iur.fisc.in vers.Iudiciũ criminale. Et nova

ua ex mente Doctorũ afferri potest distinctio inter criminale, & ciuile iudicium; aut pœna pecuniaria habet ortũ à non delicto in se (vt puta quòd aliquid nõ prohibitum fuerit prohibitũ) vt mingere propè murũ, non transire per quandã viam, non exire de domo, vel ne quis pascat, vel ducat oues per quoddã territoriũ, vt s. in materia extensionis dictum est: Hoc in casu magis diceret causa ciuilis criminaliter intẽtata, ar. eorũ, q̃ dicit Accur. in l. 3. §. est autem. ff. ad exhib. cogita. quĩ non bona consequentia, proceditur per inquisitionẽ ergo criminalis, id verũ est, qñ proceditur ex officio; sm̃ Clar. §. fi. q. 3. at qñ proceditur instante parte, super huiusmodi, q̃ non sapiunt naturã delicti, ego in dubio contrariũ tenerẽ, præsertim pro manutentione iurisdictionis meæ, si essem Iudex causarum ciuilium, vel mixtarũ, sm̃ trad. à Ias. in l. Titiæ textores. sub n. 28. & 29. de leg. 1. maximè qñ iam iurisdictionẽ prœocupassem, per eundẽ. Ias. in l. si pluribus, de leg. 1. per regulã vulgarem, de qua in l. pře furioso. ff. de ijs, qui sunt sui, vel alie. iur. vbi facta tenent. & Ias. n. 12. ait, ꝙ à sñtia in possessorio lata nõ appellatur de iure ciuili, tñ si Iudex admittat, poterit appellãs obtinere. simile habetur de ꝓcuratore n. 30. & faciunt q̃ dixi in prac. de test. p. 3. n. 32. vbi de pace admissa p testes, q̃ virtute statuti erat admittenda per scripturam tm̃. Verũ an & qñ Iudex ciuilis de causa criminali, vel criminalis Iudex de causa ciuili cognoscere possit, vide omninò Excellentiss. D. Petrum Caball. in suis cas. crimin. cas. 82. vbi à fonte (vt de more tanti viri) omnia apprimè enucleat, cuius censuræ me subijcio.

297 † Causa ciuilis est illa, quæ descendit à contractu, vel quasi, & ciuiliter agitur; vt institu. de obligat. quæ ex contrac. vel quasi nasc. per tot. Marant. d. 4. par. 1. distinc. n. 2 & 25.

298 † Amplia, ẽt ꝙ causa originẽ duxisset à delicto, dummodo agatur nõ ad publicã vindictã, sed ad cõmodum priuatum, vt p Marant. vbi s. vbi attenditur quod principaliter fit. l. fi. C. de author. tuto. cũ con cor. idem qñ ageretur vt quis priuaretur officio, Marant. d. distinc. 1. n. 24. & 25. Clar. d. q. 1. vers. quartus casus, cũ vers. seq. quæ vera ꝓpter Doctorũ authoritates, sed prima verior secunda in actu practico; qm̃ si quis officio priuaretur, nõ est dubium, ꝙ id fieret vno modo ad publicam vindictam, vt in priuatione officij publici, alio modo in priuatione priuati officij, vt in amotione tutorum, & curatorum; tot. tit. de suspec. tut. & curat. qđ ad cõmodum priuatum fieret, & si detegeretur aliqua fraus, ẽt criminal'r puniri posset, &

de priuato oriretur iudicium publicum; ad p̄dicta vi. Marant. vbi s.
299 † Præterea ampliant in repellendo testē à testimonio, ob aliquod crimen, vel aliā exceptionem, non autē ad puniendum; de quo Marant. d. distinc. 1. n. 29. Sed si ageret coram Iudice criminali ad repellendum tantummodo testē à testimonio ob aliquod crimen, de quo nondum fuisset cognitum, caueat testis, quia Iudex illum punire posset, si culpabilis reperiretur.
300 † Causa verò mixta dr̄, qn̄ pœna applicatur pro parte fisco, & altera pars priuato, vt p Marant. d distinc. 1. n. 73. & 74. Clar. d. q. 1. ver. tertius est casus. Afin. d. §. 1. c. 6. per totū. sumitur ex glo. in l. Prætor. ff. de sepulcr. viol. vbi Doc. & quia Doc. allegant duo cōs. Alex. primū cons. 66. & secundū cons. 132. sub n. 5. vo. 1. quæ videtur contrariari: Nā est aduertendum, q̄ in cons. 66. dicit, q̄ pœna applicatur fisco, & parti; vltra q̄ agitur ēt pro interesse partis: tūc vocat hoc iudicium mixtū. sed in cons. 132. dicit, q̄ pœna venit applicāda fisco, & accusatori, ideoq; dici causa criminalis. & Marāt. d. distinc. 1. sub n. 75. ait, q̄ ex quo pœna tota debetur fisco, deinde fiscus dat portionē accusatori, iux. Bar. in l. fiscus, in fi. ff de iur. fisc ideo vr̄ magis criminalis, q̄ ciuilis. Sed re vera cōsideranda sunt duo in hac materia, videl. modus p̄cedendi, & qualitas facti: nā si factū de se non sit delictū, & tn̄ à statuto sit prohibitum, vt vendere forēsibus, & animalia domestica nō tenere, & huiusmodi, & criminalr̄ procedat, dicit casus mixtus; itē si sit crimen, sed ciuiliter agatur, dr̄ mixtus. verū si magis de vno, q̄ de alio participet, tunc sumus in casu. l qr̄, de stat. ho. de quo Afin. d. §. 1. c. 4. n. 10. vbi attēditur quod magis præualet.

Reconuenire qui possint in criminalibus.

301 Recōuenire debet Iudex in sindicatu falsos, & calumniosos q̄relatores, vt p̄testatū est in libello p̄uentorio, & nedū quò ad
302 emēdā damni, verū ēt criminalr̄; † Nā recōuentio ita in criminalibus, sicut in ciuilibus fieri p̄mittitur. De cuius materia, per Abb. in c. 1. col. 9 de mut. pet. vbi Maria. diffusè, & Fely. in c. dilecti, sub n. 9. de excep. & ibi addit. lit. b. & c. & pōt in eadem s̄nīa reconuentus cōdemnari; vt per Clar. q. 6. vers. sed q̄ro nunquid. Bar. in l. 1. §. is, qui reus, vbi glo. in verb. accusare. ff. de publ. Iud. Saly. in l. compensationes & Ias. in l. cū proponas. C. de pac. & oīnò Marant. de or. Iud. qui in quatuor mēbra resoluit hanc cōclusionē sub n. 47. cū seq. distin 6.
303 † Ex quibus colligitur, q̄ accusatus criminaliter pōt accusatū reaccusa re

cusare criminaliter, siue ante, siue postq̃ nomen rei receptũ est inter reos, dummodo suã, vel suorum iniuriã prosequitur. at Clar. in d. §. fi. q. 14. ver. tertius est casus, aliter distinguit; aut nomẽ ipsius accusati nondũ est receptum inter reos, & tunc põt accusare de maiori crimine, nedum si suã, aut suorum iniuriã prosequitur, sed ẽt si alienã prosequitur: De pari autẽ, seu minori crimine neminem accusare põt, nisi suam, aut suorum iniuriã ꝓsequatur. Bal. in l. 1. post n. 21. C. qui accus. non poss. & per to. Italiam seruari testatur Gand. sub n. 40. tit. qui accus. vbi al'r distinguit.

304 † Aut accusatus opponit accusatori crimen in modũ excipiẽdi, aut in modum accusationis: primo casu lite cõtestata non põt, sed ante sic. in secundo casu qñ lis non est adhuc cõtestata, & tunc de maiori crimine põt, si ante ſñtiam, sed post litẽ contestatam, aut accusatus suã, vel suorum ꝓsequitur iniuriã, aut alienam; primo casu auditur, secundo nullo modo; si verò post ſñtiam, tunc aut ſñtia lata fuit absolutoria, & admittitur: si verò condẽnatoria, tunc sm̃ distinctionẽ, de qua s̃. admittitur: ad ꝑdicta vi. Decia. trac. crim. to. 1. lib. 3. c. 24. vbi latissimè. At de eodẽ crimine accusator à tertia persona indubitanter poterit pendente iudicio accusari, dũmodo sit delictum publicum, vi. in verb. Nemo priuatus, sicut accusatus pẽdente iudicio poterit ab alio de eodẽ delicto accusari, Decia. vbi sup. cap. 31.

Et quoniam dixi, dolum cum dolo compensari debere, ex hac regula collige quatuor illationes, nõ deuias à materia recõuentionis.

305 † Prima, ꝙ bamnitus in persona offendi possit, vel offendens bãnitũ. ꝑmium consequatur, nunquid si bamnitus bãnitũ offendat, erit tut' beneficio statuti; Dic ꝙ non. de primo Bar. in l. cũ mulier. ff. solut. matr. sequit' Bal. ibi, col. 4. n. 4. ver. statuto cauet. Isa. in l in arenam. C. de inoff. testa. & co. Doc. Cano. in c. dilecti, de except. & alij, quos adducit. Asin. in sua prac. §. 16. c. 13. & ante c. 12. sub n. 1. testat' op. Bar. esse magis co. receptã; Quo verò ad secundum, præmium non consequitur, dixi in 1. par. sub n. 223. vbi ẽt de socio criminis.

306 † Secundò infertur, ꝙ si statutum dicit, bamnitũ, siue agendo, siue excipiendo audiẽdum non esse, si bamnitus est actor, & pariter bãnitus sit reus, ambo sunt repellendi ẽt ex officio; vt per Bar. in d. l. cũ mulier. ff. solut. matr. cuius op. magis co. sequuntur Ang. Are. Castr. Alex. & alij quos adducit Asin. d. §. 16. & 14. tàm iuris cano. quã ciuilis, vt sup. adductis in prima illatione.

307 † Tertiò infertur, ꝙ infamis, cui obijcitur crimen contra æquè infamem

famem(vt s. de recõuentione) replicare põt qñ inter ipsos criminosos agitur; vt p Bar in d.l.cũ mulier.solut.matr. paria enim delicta mutua cõpensatione tollunt l.viro,atq; vxori,in fi.solut.matr.secus qñ criminosus contra criminosum testimoniũ diceret,vt p Bar.in l. in arenã.C.de inoff.testa.& declarat Alber de malet.trac.de test.in 3. par.c.3.ver.quia admittitur in teste Farinac.de opp.contr.test.q.56. n.159. quando testes repelluntur rõne criminis,vel infamiæ,sub n. 12. & in propos.vid.quæ dixi in prac.de test.in 4.par.n.84.& 85.& Asin.d.§.16 cap.16.

308†Quartò,infertur in materia gabellarum, & Florentiæ quotidie euenit in materia diritturæ,& contradiritturæ soluendæ à litigantibus in prima scriptura respectiuè, vt lex iubet, quæ si solutæ non sint hinc inde,actus sit nullus: Igitur dic,statuto caueatur,q de quolibet contractu soluat gabella,alioquin contractus sit nullus, pone quod à neutro horũ contrahentium pro sui parte gabella nõ fuerit soluta,& in iudicio agatur rei vendicatione; si reus excipiat de gabella nõ soluta, actor replicet idẽ aduersus reum, an ambò sint repellendi,& dr q nemo est audiendus.Bar.in d.l.cũ mulier. ff. solut. matr.Cano.in c.cũ dilecti,extra de except & Bar.vbi s. distinguendo ait,aut vnus tractat de lucro,alter de damno, ille qui de lucro, nõ est audiendus,aut vterq; est in eadẽ conditione,& neuter auditur; quã distinc.cõiter sequuntur Doc.in d.l.cũ mulier.licèt Dec.in materia emptionis,& venditionis quędã distinguat,in d.cũ dilecti, extra de except.& ipse obtinui Florentiæ in materia diritturę,&cõtradiritturæ corã Dñis Tribus Rotæ,die 13.Maij 1602.p Andreola de Lusignano,vt sunt motiua lib.8.car.133.& 135.ad laudem Dei.

309†Iniuriarũ actione põt conueniri accusator,qui falsam q̃relã porrexit,qñ scilicet nihil pbauit,& accusatus probauit accusatorẽ falsam q̃relam instituisse: nã qñ accusator nihil probauit, nec accusator cõtrarium probauit,tunc procedit reg. de qua in l.qui accusare. C.de eden.& vi s.in verb.accusatore non probante,reus absoluitur, & accusator in expẽsis,tanq̃ calumniator,condẽnatur.sm Menoc.de arb.cas.321.& s in verb.Calumniator.& ita ẽ intelligendus Boss.de accus.n.14.& 27.At qñ accusans non probauit quidquã, & accusat' contrariũ probauit,tunc vltra condemnatiorẽ expensarum, debet quoq; condemnari pœna falsi,de qua materia vi. Farinac.de delic. & pœn.q.16.cũ ibi per eum adduc.vbi latissimè, sed ad hoc vt prædicta locũ habeãt,accusatus in eodẽ iudicio debet eum reconuenire

act.

act.iniuriarũ; vt ꝗ in verb.reconuentio, vel post absolutoriã, vt per Alex.cons.1 1.n.4.vo.1.Soc.cons.118.n.12.vo.1.Menoc.de arb. Iud. cas.321.n.43.Boss.d.tit.de accusat.n.19 ad fi. sed quod accusator nõ possit pœna falsi condemnari, sentit Baiar.ad Clar. d.q.62. vers. sed qui si,n.32.vbi allegat Bal.in l.quicunq;.in fi.C.de ser. fug. & Ang. in verb. & ad quærelã. & Boss.d tit. de accus.n.17.& ideo remediũ erit agere actione iniuriarum.

Pactum de quota litis, an & quo casu valeat.

310 PActum de quota litis est damnabile, est tex.in l.si qui Aduocatorũ,vbi Bar.Paul.de Castr.& alij.C.de postu. & in l. si remunerandi.§.Marcellus.ff.manda.vbi in Procuratore, & Aduocato; quod procedit qñ de re litigiosa aliquid detrahi debet.,l.1.§. in honorarijs. vbi glo.ff.de var.& extraor.cogn.vt no.Doc.in l. sumptus. ff.d pac.Plot.in l.si qñ.n.534.C.vñ vi.& hoc si fiat ante incohatã litẽ; vt declarat Caualca.decis.41.sub n.44.& 45.par.1. Vbi primò fallit, si quid promittat litigator extra rẽ litigiosam, vt per Bar.in l. salariũ.ff.manda.vbi glo.vsq; ad centũ aureos, vt in §.in honorarijs. Secundò & ẽt fallit qñ non est litigatum, sed opera Aduocati fine lite res restitueretur; nam frustratorius est actus, qui nõ assequitur finẽ suum. l.verbis.de vulg.& frustra cõtenditur de eo, qd nullo casu verificari põt.l.successores. vbi Saly.C.ad leg. falc. & ratio legis prohibentis hoc pactũ fuit ne Aduocati, & procuratores in litigando nimis affectuosi, per fas, & nefas cãm obtinerẽt; vt per Afflict. super constitu.Reg.in verb.Aduocatos: At cessante legis rõne, seu causa, cessat lex.l.adigere.§.quãuis.ff.de iur.patr.& per Tiraq. trac. cau.cessan.n.130. nam cessante causa, cessat effectus, & nõ punitur affectus de gñali consuetudine, nisi secuto effectu, quod ẽt in atrocissimis procedere, dicit Farinac.de delic. Fallit tertio, qñ esset aliquid promissum ꝓ palmario, & honorario; vt in d.l.1.§.in honorarijs.ff.de var.& extraor.cogn.& Adden.ad Guid. Pap. decis. 190. vbi latè.& vi.Porc.super institu.in tit.de mandato sub n.6.in fi. vbi si quis promittat 25.pro victoria, nec dicatur de effectu litis, sed simpl'r, tunc honeste petitur. Et de hac materia vid.Peregr. de iur. fisc.lib.4.tit.7.n.16. vbi pœna & c.

Sub pace, & cautione de non offendendo, qui comprehendantur.

311 QVoniam supra in secunda parte sub num.60. ab exemplatore omissa fuit hæc quæstio tam quotidiana, sed valde

con-

controuersa à Doc. hic illā omittere non putaui. Igr q̃rit Clar.in q. 47.vers.q̃ro ẽt, si duo promiserunt inter se nõ offendere, & vnus offendat frem alterius, an dicatur incidisse in pœnā, & rñdit q non: per doctr.Bar.in l.si ita stipulatus.§.Grisogonus,vbi oẽs,d ver.oblig. & testatur de co.ac limitat nõ procedere qñ manifestè apparet,q ad vindictā,& in offensam alterius fris (cũ quo stipulatio est secuta)alterũ frem offendit.l.itẽ apud labeonẽ.§.pe.& fi. ff.de iniur. Cephal. cons.587.n.26.vo.4.& hæc opinio est vera,qñ cautio de nõ offendendo est tantũmodo in personā, quia non extenditur ad aliā personam.l.quicquid astringendo.de ver.oblig maximè in pœnalibus.c. odia.& c.in pœnalibus,de reg.iur.Dec.oĩnò vi.in cons.89.n.11.quinimmò ẽt q offendat filiũ,aut vxorẽ,non est locus pœnæ pro iniuria personali.l.eũ qui,in princ.ff.de iniur.Doc.in l.4.§.Cato. de ver. oblig. & hoc quia cautio loquitur tm̃ de offẽsa personali. Moro.trac. de fide,tregua,& pace.q.134 n.1.& 15.in fi.& cũ Bar. transeũt Vulpell.de pac.q.40.Bero.cons.135.vo 3.quãus in vxore,Luc.de Pen.ĩ l.vnica.n.49.C.public.let. contrariũ sentire videt: sicut ẽt arguendo à rõne correlatiuorũ,tenet Ias in l.transigere.C.de transac. & ẽt tenet Alcia.in d.l.4.§.cato.in 7.q.& alij quos Moro.vbi s̃ allegat.n.15 & seq.tñ respectu correlatiuorum,sumus extra hos terminos qñ in stipulatione est cõtenta persona Titij,qm̃ nomen nõ habet,neq; est correlatiũ.ar.l.si quis in tantā.C.vñ vi.l.in agris.ff.de auf.re.do.Bar. in l.2.C.de transac. Secus si diceretur pmisit non offendere maritũ Bertæ,vel pfem Titij, qm̃ maritus est correlatiuus ad vxorẽ, & pr ad filiũ;vt declarat Euerar.in suis centur.loc.76.à vi correlatiuorũ,lit.B.per l.fi.C.de indic.vid Tol.vbi Doc.&appellatione Titij nõ continentur filij,nec vxor,quia est discrepantia secundũ Grãmat.in noĩe, in casu,& in persona; hinc est,q macula acquisita in persona Titij,non nocet filio. tex.est sing.in l.emancipatũ.§.fi.ff.de Senator. & in terminis Cephal.d.cons.587.à n.12.vsq; ad n.23. vo.4. Secus ẽt si promiserit nõ offendere carnẽ, vel sanguinẽ Titij ; nam vtriq; vxor,& filij cõprehenduntur,sunt enim vna caro, & ossa de ossibus pris, & caro de carne eius.35.q.4.§.hac authoritate.& 31. q.2. de Neptis.l.fi.C.de impub & alijs substitu. institu.de Noxal.§.vlt.plura adducit Luc.de Pen,d.l.vnica.sub n.49.C.public.let.lib.12. & in l.cũ scimus.C.de agr.& cens.lib.10.vbi actio iniuriarũ pro offensa facta pri,vel marito,cõpetit filio,& vxori. sm̃ Bar.in l. ambitiosa. C. de Decret.ab or.fac. Itẽ si promiserit nõ offendere Titiũ in rem,nec

in

in personam, vtiq; vxor, & filij cõpræhenduntur in stipulatione. l. nã absurdũ. ff. de leg. facit reg. si de quo minus, ergo de quo magis c. cũ iniunctis. iuncta glo. de elect. hinc dici solet, mei nati, mea vxor sũt res meæ. Idẽ qñ promiserunt nõ offendere seipsos, filios, fratres, cõsanguineos, & affines, vsq; ad quartum gradũ; iuxta ea, quæ s in d. 2. par. n. 254. & in ijs terminis bene loquuntur Luc. de Pen. in d. l. vnica, sub n. 49. C. publ. let. lib. 12. Tiraq. de leg. conub. l. 15. & vlt. n. 54. vsq; ad n. 66. Moro. de fid. pac. & tregua. q. 134. n. 14. Ias. in l. transigere. C. de transac. & multò magis qñ cautiones huiusmodi dãtur sic iubẽte statuto, aut lege particulari, vt s dixi n. 257. d. 2. par. quia finis est, ne partes deueniant ad arma, & propter publica scandala auertenda, nimirũ si fit extensio. c. odia. vbi limitãt Doc. de reg. iur. & pro expressò habetur quod tacitè inest. tex. in l. quãdiu. C. de fidei com. quid dubij, ꝙ offensa vxori facta magis afficiat; imo vxor nõ ꝑ extensionẽ, sed virtualiter dr̃ cõprehensa. l. & si non defẽdantur. ff. de peni. l. ijs solis. C. de reu. don. l. milites agrum. i princ. ff. d re mil. ideo tollenda est occasio, Bal. Paul. de Cast. in d l. quãdiu. & in prop. Mascar. de probat. concl. 1136. sub n. 40. in fi. vbi dicit, ꝙ si promissio de nõ offendendo est facta post delictum, tũc lata fit interpretatio, aut est facta de delicto abbreuiãdo, & tunc strictè interpratur. vid. Menoc. de arb. cas. 335. n. 4. cũ ibi per eũ adduc. Multò magis cõprahenderetur vxor, si in promissione appositi essent expressè nedũ consanguinei, & affines, sed cõsortes, & coniunctos, vt in formulario Florẽtino practicatur in materia treguæ: Nã vir, & vxor consortes appellãtur vulgari sermone. & apud Saly. in l. penul. C. de contrahen. empt. quia nemo illorũ proximior, & de consortibus, Alex. cons 12. n. 1. lib. 7. Castr. cõs. 159. super primo, lib. 1. & matrimoniũ dr̃ maris, & fœminæ coniunctio. §. 1. institu. de nupt. & in Euang. Matth. c. 12. quos Deus cõiunxit homo nõ separet; & in iure ciuili appellatione coniunctorũ veniunt vir, & vxor, ꝓbat tex. in l. fi. §. cũ autẽ in confinio C. de fur. ibi actionẽ furti non dari marito in vxorem, tanq̃ ꝑsonas ità sibi coniunctas. Ias. in l. i. n. 4. C. vnde vi. apostil. ad Barr. in l. fi. C. de ver. sig. & hoc in casu cessant dubitationes, quia sumus in claris. l. cõtinuus, de ver. ob. & ideo cautela est, vt in cautione dicatur, promisit nullo modo offendere, nec offendi facere in rem, nec in personã Titium, nec suos quouis modo, sanguine, vel affinitate coniunctos vsq; ad quartũ gradum. & in propos. vid Surd decis. 89 n. 11. Verùm si ex noua causa, offensa verè facta sit, tunc non est lo-

cus pœnæ,Cęphal.d.conf.587. n.29. cum plur.seq.vo.4 Hercul. de cautio.de non offen.c.13.n.5. Bertazzol.conf.147. n.24. Bero conf. 198.n.12.vo.3.Mafcar.de ꝓbat.d.concl.1136.n.37. vbi ait nõ valere pactũ,quod ẽt noua cauſa ſuperueniẽte quis teneatur ad pœnã de non offendẽdo,teſtatur de co.niſi fuerit cauſa noua affectata. ar. tria onera tutelarũ.Inſtitu.de excuſat.tuto.vel curat. & Viui.co. op. 808 n.32.& 41.vo.3.ubi ſi ſtatutum dicit,ꝙ præſtetur cautio iſta đ nõ offendendo actiuè,nec paſſiuè cõſanguineos, & affines, vſq; ad tertiũ gradũ,ſm̃ ius Cano.non cõpręhenditur ſponſa; & ad p̃dicta vi.Io.Fabr.in l.denunciamus.C.de ijs, qui ad Eccleſ.cõfug. Aufrer. addit.adCapell.toloſa.q.489.in fi.Plac.epit.delic.lib.1.c.7.n.10.ĩ fi.

312†Et hic nota,ꝙ vbi certa forma cautionis de nõ offendẽdo eſt tradita à ſtatuto,vel ordinibꝰ,ſi inſtrumentũ cautionis fuerit deperditũ,& ſolũ penes acta curiæ ſit quodã de ſtilo,memoriale,ſeu repertorium,in quo memoriale recolit̃ de cautione p̃ſtita, tũc creditur, & intelligit̃ cauiſſe iuxta formã ſtatuti,propter relationẽ,q̃ refertur ad relatũ.l.aſſe toto ff.de hęr.inſtitu.l.ait Prætor.§. ſi Iudex. ff.de re iud.paria .n.ſunt aliquid eſſe certũ de ſe,vel per relationẽ ad aliud: ſecus ſi impugnetur,vel certa forma nõ ſit tradita,quia nõ creditur ut p Doc.in auth.ſi quis in aliquo.C.de eden.facit Caualc.deciſ.21. n.36.37.& 38.ibi clarũ eſt,ꝙ vbi de certa quantitate nõ eſt conuentum. p.1.Bar.in l.admonẽdi.col.9.uer.ſed q̃ro,quid de exẽplo, ubi in fortioribus terminis.ff.de iur.iuran.nã ſi nõ creditur notario, nec copię,ſeu exẽplo cõtinenti totũ tenorẽ inſtrumenti,quãto minus illi memoriali,ſeu repertorio,aut indici apud acta, qñ non conſtat đ originali,ut in Auth.ſi quis in aliquo.C.de eden.Maſcar. de ꝓbat. concl.711.n.1.2.& 15. Oria.in prac.de inſtru.ꝓduct.c.9. n.19. & 29.Soc.in d.auth.in aliquo,n.17.Purpur.n.32.& in antiquis faceret aliqualẽ fidem,ut in ſimili Caualca.deciſ.46.n.15.cum ſeq. par.1. Curt.d.auth.ſi quis in aliquo.n.15. & ideo ad fiſcũ ſpectat probare, qñ pœna in totum,uel in parte ei cedit.l.qui accuſare.C.de eden.c. ex literis,extra de ꝓbat.l.uti frui.ff.de uſufr. Bart.in l. 1. C. de iur. fiſc.Soc.l.2.ff de except.rei iud.Peregr.de iur.fiſc.lib.7..tit.3. ſub n. 13.Et no.ꝙ ſi pax ſit rupta ab uno ex pluribus in pace compręhenſis,oẽs tenẽtur pro uirili.Alex.in cõſ.116.uo.4.cõferunt dicta s̃ in 2.par.ubi in materia fideiuſſ.facit Tob.noni,cõſ.152.n.17.inter cõſ. eri diuerſo.to.1.& pax qñ diminuat pœna,ui.s̃ ſub n.79.& ſeq.& p Farinac.de accuſat.q.13.quid ſi poſt ſñtiam habetur pax, an proſit; dic

dic ꝙ non: nisi sit loc⁹ appellationi,& fiat appellatione pẽdẽte. Gomes.var.resol.tit.de delic.c.3.n.6.Plac.epit.decis.c.39.n.27.& 28. Frãc.decis.370.n.19.vo.2.& pax,quã fidẽ faciat,vi.per Mascar. de ꝓbat.concl.1161.& 1162.vbi quibus modis rupta dicatur,& dixi i in 2.par.de pſentante pacẽ: & plura per Boss.tit.de pac. & addit.ad Clar.q.21.n.145.& stãte statuto de rumpẽte pacẽ,aduertendum est semper ad verba statuti,an cõpręhendant percussionẽ, vulnera,aut admenationẽ. Nã si pax,vel tregua rupta dicatur,nõ intelligr̃ rupta per admenationẽ,nec per leuẽ percussionẽ,nec dr̃ rupta ab eo, qui prius fuit ꝓuocatus,& opus habuit se defendere; iuxta l.1.de vi,& vi arma: & de ijs apud Mascar.d.cõcl.1162.n.42.47.54.& 118. vbi offendẽs minantẽ non dr̃ fregisse pacẽ. alleg.Mars.in prac. §. expe-
513 dita,col.1.& sing.337.Bertazz.cõs.48.n.1. †Hoc vnũ est,ꝙ si dolo pax nõ rumpit̃,rupta non dr̃.Alex. cõs.115. col.4. n.15. vo.4. Bero. cõs.196.n.121.vo.3.Bertazz.cons.4. vo.7.& pax non dr̃ plusquã semel rupta,nisi statutũ dicat toties quoties. Io.And.ad Spec. tit. de treg.& pac in rubr.& refert Mascar.d.concl.1162.n.40. & de cl̃a, toties quoties,n.38.& 39.vi.s̃.in 2.par.sub n.180.Tãdẽ scias ꝙ pax & remissio ꝓ iniuria nõ extendunt̃ad dãna.Ias.in l.i.col.3.ff. d pac. vbi de mõ faciendi pacẽ. q̃ pcipuẽ haberi debet ab oĩbus quorũ interest: & tã à fœminis,q̃ à masculis; sm̃ veram,& co.op. de qua per Fely.in c.cũ oporteat,col.5.de accusat.seqr̃ Boss.d.tit.n.9. Differt tñ pax à remissione,quia pax fit ambab⁹ partibus cõcurrẽtibus ; remissio aũt fit ab vna parte tm̃ ,videl. à parte offensa. Carauit. Rit. 175. differt ẽt pax à cõcordia,quia pax est perpetua,& cõcordia põt esse ad tp̃s.Alex.in l.de fideicõmisso.C.de transac.sequit̃Boss.d.tit.d pac. n.2.& 3.Alex.& alij in l.1.ff.de pac.& finalr̃ pax facta ꝓ priuato interesse,nõ impedit ꝓcessum,quò ad interesse fisci.Bar.in l.1.§. vsq; adeo de iniur.Boss.d.tit.n.8.vid.Vulp.d pac.q.14.&Carauit.rit.272. n.26.qui dicunt,ꝙ pace habita à principali non põt ꝓcedi ulterius in causa,& ita seruat cõsuetudo; q̃ supradicta tanq̃ magis quotidiana sunt seruãda,& pax semper sit hominibus bonæ voluntatis.

Qua pœna minor forensis delinquens puniatur.

IN materia forẽsis Excell.D.Zenobius Bonauẽtura Patritius,& Aduocatus Florẽtinus,hæc in mediũ deduxit,oĩnò memoriæ tenẽds.
514 †Statutũ Florentinũ,rub.33.disponens,ꝙ quęlibet persona maior 16.annorũ cõpletorũ deliɋ̃ũ,vel maleficiũ aliquod committens pu-

niatur,& condemnetur, ac si esset ætatis 18.annorum, D.Ioannem Cordier ætatis 16.annorū,& duorū mēsium in circa,non vr̄ afficere.
314†Primò,quia nō concludit maiorem 16.annorū posse puniri, & condēnari,ac si esset ætatis 18.annor. Verū in statuto Florētino non legitur,q̄ maiores 18.annorū,minores 25. pęna mortis possint puniri; Igr̄ tanq̄ casus omissus remanet in mera dispositione iuris cōis. l.commodissimè.vbi Doct.ff.de lib.& posthum. l.si extraneus. ff.de cōd.ob caus.Tiraq.in tract prim.gen q.40.n.190.cū vulg. ita in terminis huius statuti,& homicidij, Marc. Ant.cons.110.n.12.& 13. quem refert , & sequitur Hond.cons.99.n.52.vol.1.
315†Secundò, qñ absq; veri præiudicio , hoc statutū disponeret maiores 16.annorū posse pœna capitali puniri; tñ tanq̄ pœnale,& puniens maiori pęna homicidiū cōmissum à minoribus,quā ipsum ius cōmune disponat,nō cōphendit forensē; Ita hanc esse opinionem magis æquā dixit Ias.ī l.cunctos populos,in 2 lect.n.70.& iudicando,hác esse meliorē opinionē dixit Cyn.in d.l. cunctos populos , in princ.quæst.vt ipsum refert,& seqr̄ Ias.d.n.70.Et in criminalibus,qñ Doctorum opiniones variæ sunt,debemus sequi illam opinionē, q̄ imponit mitiorē pœnā.l.si de interpetratio.l.sanctio legū.ff. de pœn. Ias.in l.cunctos populos,n.69.in fin.in 2.lectura.Tiraq.de pęn.caus. 10.Quamobrem cū D.Ioannes de homicidio inquisitus,sit forensis, sm̄ regulam iuris cōis,non verò huius statuti debet iudicari.
316†Tertiò,quia statutū habilitās aliàs de iure cōi inhabilē,nō cōphendit forensē Bar.in l.cūctos populos,n.25.& 26.vers.sed circa hoc dubitat.Alex.cōs.44.n.6.vo.5.post Saly.Bal.Crot.& alios,Gabr.d statutis.lib.6.cōcl.8.n.19.plenissimè Rol.cons.24.n.17.18.19.vsq; in finē,vbi refert Bar.opinionē cōem , q̄ tota iuris prudētia ipsam sequitr̄, & q̄ in iudicādo tenēda est,& in pūcto minoris ætat. videnda Ias.cōs 59.n.4.6.vol.3. Et ècontra dictū statutū aliàs de iure cōi habilē faciēs inhabilē,nō cōpræhēdere forensē,post Bar.Castr.Corn. Soc.Natt.& alios firmauit Surd.decis.197.n.6 Qñ igr̄ (absq; læsione veritatis s̄ cōprobatæ) statutū imponēs pęnā aliquā,forēsē cōprehēdere posset; tñ cū hoc statutū ī personā loquat̄ adolescētē ætatis 16. annor.aliàs de iure cōi inhabilē,& illegitimū,faciēs ipsū habilē, & legitimū in obligationib9 pœnatū capitaliū delinquēdo contrahēdis (cū delinquentes tacito consensu obligētur. l.Imperatores. ff.de iur.fisc.Bart. in l.ex hoc iure.in vlt.col. ff.de iust.& iur.) non potest comprehendere D. Ioannem forensem; quia circa personam non
subdi-

subditam aliquid disponere nō potest.l.1.ff.de tutor.& curat.dat.ab his.& l.etiam.& ibi not.ff.de tut.Bart.in d.l.cunctos populos.n.26.

317 †Quartò,quia in casibus,in quibus finalis ratio,& mēs statuentium nō militat,nec statuti dispositio pōt procedere; sufficit enim mētem seruari,ēt q̄ verba offendantur. Castr. cōs.83.col.fin. vol.2. Crauett. cōs.424.n.13.Surd.decis.43.n.8.cū vulg.Verùm ratio huius statuti, Rub.33.lib.3.alia cōsiderari non pōt; nisi, quia Florentini p̄p aeris temperiē descēdentiā ingenio acuti,magis doli capaces in dicto tpe 16.& 18.annorū med. obseruantia à cōiter accidentibus fuerunt à statuētib⁹ iudicati; argumēto eorū,quæ not.p glo.& DD.in l.2.C.d̄ his,qui ven.ætatis impetr.& in terminis per Excellētiss.Præceptorē Sfort.Odd.de restit.in integrū,par.1.q.2.art.6.n.46. Quæ quidē ratio in forensibus,& diuersis partibus Mundi,sub diuerso clima aeris temperie natis,& æducatis,absq; dubio non militat.

318 †Quintò,quia statuta iuris cōis correctoria semper debent intelligi,vt minus lædant ius cōe,quā fieri possit.c.cū dilectus ; vbi Butri⁹ de consuet.l.serui vr̄i,cum ibi not.C.de noxal. & post multos alios Surd.decis.43.n.6. Hoc statutū iuris correctoriū est; quia minores 25.annorū pœna mortis puniri non pn̄t,ad l.auxilium.§.in delictis,ff.de minor.& est cōis opinio,vt testatur Gramat.decis.23.n.12. ipsum refert,& sequiturClar.in §.fin.q.60.in princ.ibi: Aut verò est maior quatuordecim,Menoch.de arbitr.Iud. lib.2. cent.4. cas.329. n.2.3.& seq.Igitur debet intelligi de Florentinis, & subditis tantū, non verò de forensibus, vti est D.Ioannes inquisitus.

Ex quibus concludendū videtur D.Ioannē ætatis 16.annorū pœna mortis,non obstante statuto,rubr.33.lib.3.non posse puniri; sed primo,ex causa minoris ætatis pœnā fore,& esse mitigandā : secundò ab ipsa ēt minori pœna absoluendum; quia vt in primo meo cōsilio demonstraui,ab Antonio verbis,minis, & armis fuit prouocatus. In omnem tamen euentum pœna debet esset satis læuis,sub correctione semper &c.

De arbitrio Ducis Belli, & rebus in bello captis.

319 QVoniam Brachium nr̄um Regiū habet quandam simpathiā, seu consonanriam,cū armis,& bello,pauca attingamus obiter de Brachio Ducis belli, & dicamus hos Duces latum arbitriū super bellū habere,& militibus iubere,vt vitā periculis exponant, & eos punire absq; processu more belli,& more turbæ cām celeriter

examinare,vt ĩ Gallia sic testes examinari solẽt, & inter Teutonicos circulo militũ facto,Dux oĩbus simul audiris solet dirimere lites. & habemus in sacra pagina de Cẽturione,qui hunc arbitriũ significauit,inquiens,Habeo sub me milites,& dico huic vade, & vadit,Seruo meo hoc fac,& facit.Matt.c.8. Veruntñ ad illud est animaduertendũ,ꝙ bellum sit licitũ vt iussio Ducis licita existat: & dr̃ bellum iustũ semper esse,quotiescunq; pugnatur cõtra infideles, & inimicos fidei nr̃æ Catholicæ christianæ.Bar.in l.1.C.de pagan.alios adducit Iaſ.in l.ex hoc iure.vbi latè n.25.de iust.& iur. Bal. conſ.439. p.5.Io.de lign.trac.de bello,in rubr.de ſpol.cap.Io.Lup.eo.trac. de bell & bellator.§.1.& 2.& 3.Host.in sum. de treg.& pac. §.quid sit iustũ bellum,& iustitiã foueat.Anca.in c.peccatum,de reg. iur. Nouissimè Nauar.in suo Manual.confeſſ.cap.15. n.15. quibus in locis multa ad propositã materiam; & dicitur bellũ iustum pro parte eiꝰ, qui petijt sibi restitui suum,nec alio remedio succurri possit, nisi deueniatur ad arma.Iacob.Bouand.add.ad Io.de terra,rubr.in trac.cõtra rebell.trac.3.ar.10.in verb.sufficiant; vbi latissimè de bello iusto, & iniusto,vsq; ad fi.dicti cap. Respectuq; vnius,bellum dr̃ iustum, sed iniustũ respectu alterius; & per cõsequens capta ab vna parte (quæ ius fouet)licitè capientiũ fiunt; vt in c.damnũ,cum concor.de reg.iur. & ab alia parte illicitè capiuntur,aduersus quã ius contrariatur: et ad hæc oĩa videndus est Boer.deciſ.178. per tot. Sed hæc distinctio ꝓcedit inter Christianos adinuicem pugnãtes,inter quos non dr̃ bellum esse iustũ,nisi pro tuitione rerũ,& status,pro quibus permittitur vnicuiq; (ẽt manu armata) rem suã defendere,ac ab inuito recuperare.l.1.ff.de vi.& vi ar.ar.l.vt vim,de iust. & iur. c.cùm olim,de restitu.spol.D.Menoc.de recup.poſſ.remed.1.n.121.& remed.10.n.47.Iaſ.in d.l.ex hoc iure.n.39.de iust.& iur.tetigi ĩ in 1. par.n.94. Et contra detentorẽ, seu turbantẽ statum alterius, res in bello captæ iure belli sunt capientis per d. iura. magis quodãmodo iure repræſaliarũ,de quibus latè per Bar.in suo trac.de repręſal. Nã inter Christianos,quò ad personas nõ seruant̃ iura captiuitatis.Bar.ĩ l.hostes.in fi.ff.de capt.& postlim.reuerſ. & qđ dictũ est de rebus,intelligr̃ de mobilibus,nõ aũt de domibus, agris, & alijs rebus ĩmobilibus: nã hæc sunt Dñi,qui licitè bellũ facit.Host.in sum.đ treg.&
320 pac.§.Quid sit iustũ bellũ,& iustitiã foueat.† At nullo modo capta à militibus,qui extra castra vagãtur,nõ pugnãdi,sed furandi causa, vt de Bertonis,Anglicanis,& de Vſcochis amutinatis in Flandria,&

huiusmodi Piratarū peioribus, capta, nec iustè, nec licitè capientiū fiunt, per supradictos Authores. Et mercemonia, & aliæ res, q̄ vehuntur super equis, vel curribus, seu plaustris, vel aliter in naui inimica, vel nō transuehuntur, nō causa belli, sed negotiationis à Mercatoribus, vel ab alijs bello non intendētibus, capientium minimè fiunt, nisi essent res infideliū. Bar. & alij in d. l. Hostes. & in l. si quid in bello. ff. de capt. & postli. reuer. vid. ēt Pereg. de iur. fisc lib. 3. c. 3. vbi de bello inter Christianos, & infideles, appellatione quorū veniunt oēs, qui deuiant à fide vera Catholica Christiana Romana, & orthodoxa; vt l. 1. C. de hæret. & manic. & vid. Boer. decis. 378. n. 10. & 11. & Duces belli, qui latū arbitrium habent super guerra, non possunt donare immobilia, seu iura fiscalia recuperantibus castrum, quasi in pmium virtutis; sic concludit Bal. in cōs. 385. incip. Quādo super facto certo. n. 6. par. 3. Ast qñ ius est ī armis, qui potest capere capiat (mundus dicit) at christianè procedendo causa esset prius ciuiliter absq; pugna tractanda, atq; terminanda corā Iudicibus, & arbitris non via armorū, nisi opus esset quasi coactè pro executione sñtiæ. De ijs oībus, & in hac materia post hæc scripta vidi Excell. D. Petrū Caballum Auditorē primariū Serenis. Magni Ducis Æetruriæ D. mei, qui pulcherrimos, ac quotidianos casus criminales composuit, nouissimè Typis edendos, (cuius nō sum dignus corrigia attingere) inter quos in cas. 140. omnia ad saturitatem tangit in hoc proposito, sicut in alijs.

311 † Esset vtiq; tractandū de libero, & amplo arbitrio, qd habent parentes in filios: de quo tot. tit. de patr. pot. & p multos alios tit. d lib. agnosc. & simil. & de exhæred. liberor. & de lib. emancip. sed nimis egrederē propositum intentū. sic ēt consultò omitto arbitrium, qd habent viri in coniuges, quia spectat ad ius canonicū, prætereoq; liberum arbitriū, quod habēt magistri artium in famulos, & discipulos; qui pñt impunè corrigere, & verberare eos. 18. q. 4. nullus. & in l. aut facta. §. 1. de pœn. & l. 1. C. de emen. ser. & l. 1. C. de emen. ppin. & in l. 4. ad leg. Aquil. vbi Bar. & Floria. in l. si magister. Bar. in l. itē q̄ritur. §. item Iulianus. ff. locat. vbi si calcari, aut baculo membrū discipuli offēderint tenerētur; quia nimia sęuitia est damnabilis. Pu. de sindic. in ver. crudelitas,

De alienatione facta ante delictum, de bonis futuris bamnitorum, & de aduentitijs.

322 Alienatio facta ante delictũ, coniunctis, seu alienis ex titulo onerofo, siue lucratiuo, nõ retractatur à fisco, nisi hæc concurrant; primò, q̃ facta fuerit tpe quo vigebat inimicitia capitalis contra illũ, in quẽ patratũ est delictum. Blãc. de indic. n. 87. nã si delinquitũ esset contra alium, cũ quo nulla tunc tpis erat inimicitia, cessat p̃sumptio. l. oẽs debitores. § Lucius. ff si quis infrau. cred Bar. in l. post cõtractũ, n. 1. & in 5. p̃sum. de donat. Peregr. de iur. fisc. lib. 5. tit. n. 155. cũ alijs per eũ adduc. amplia si esset cõtrouersia cũ eo omniũ, vel maioris partis bonorũ, quę ęquiparatur inimicitię capitali, Menoc. de arb. caf. 239. n. 11. Tiraq. in trac. cessan. cau. sub n. 217. Itẽ cessat si p̃uocatus quis delinquit, Bar. d. l. post contractũ, sub n. 1 t. in fi. Menoc. de arb. cas. 361. n. 34. Limita nisi is delinquẽs fuisset facinorosus, & mãdatarius, nã ex malo omne malũ præsumitur. Menoc. præsum. 32. n. 5. lib. 5. Alciat. in l. post contractum. vbi est locus principalis huius materiæ, sub n. 37. de donat.

323 † Secundò, q̃ delictũ tale sit, per quod bona veniãt confiscanda, nã si quis delinqueret, & puniretur pœna particulari, tũc nõ q̃r an alienatio sit facta in fraudẽ fisci. Peregr. de iur. fisc. lib. 5. tit. 1. n. 156. hinc vidi Florentiæ in causa Bagnoni iudicatum per D. Auditorem fiscalem, in causa cuiusdam qui attrociter blasphemauerat.

324 † Tertiò, q̃ alienatio sit facta oĩum bonorũ, vel saltẽ maioris partis, nã ex immensa donatione fraus p̃sumitur. d. l. oẽs. §. Lucius, ff. quæ in frau. cred. Peregr. d iur. fisc. n. 156. vbi ampliat quattuor modis; primò, si meliora bona alienauit; secundò, si iuramẽtũ interuenit; tertiò, si etiam in pluribus vicibus, & non semel illa alienauit; quod declarat si ex causa onerosa, tamen hæc non est tuta, si apparet de necessitate, & exigentia, vel si is esset homo valdè liberalis.

325 † Quartò, q̃ pretiũ nõ fuerit actualiter numeratum, secus si re ipsa numeratũ sit. Alciat. d. l. post contractum. Menoc. d. præsum. 124. n. 11. lib 3. vbi fiscus vsq; ad complementum iusti precij agere posset reuocatoria. Limita hoc quartũ dictum nisi emptor fuisset particeps fraudis. Bar. d. l. post cõtractũ, sub n. 3. & 8. l. ait Prætor. §. fraudis. ff. de ijs, quæ in frau. cre. vt per Boss. de pub. bonor. sub n. 47.

326 † Quintò requiritur, q̃ delictum sit secutũ non multum post tẽpus dictæ alienationis. Bart. in d. l. post contractum. num. 2. Menoc. d. præs. 124. n. 5. & statur arbitrio Iudicis.

Bonorum

327 † Bonorũ futurorum successio post bamnum,& sñtiam bamni, non spectat ad fiscum,sed ad bãnitum,seu ad eius hr̃des.tex in l. si mandauero.§.is cuius.ff.manda.Bar.in l.1.de bon.damnat. Clar. §.testm̃. q.20.vers.& hæc quidẽ; ratio est quia nõ amittit ea, quæ sunt iuris gẽis.Brunor.à sol.suis quæst.q.16.n.11.&24.Mago.decis.99.Peregr. de iur.fisc.lib.3.tit.7.n.46. lib.5.tit.1.n.132.cum seq.p Bal.in l.1.C, de hær.institut.& alios quos ibi adducit.& Bertazzol. cõs.510.n.8. vbi co.op.ait.lib.2.& plures allegat Gomes.var.resol.tit.de delic. c. 14.n.1.Farinac.de delict.& pœn.q 24.n.20.&q.25.n.138.vi omninò in puncto Castr.cons.56.vo.1.& nota ꝙ aliud est bãnitum esse incapacẽ succedendi,aliud est esse indignũ; nam primo casu bona futura post sñtiam debẽtur venientibus ab intestato, d.l.si mandauero. per d.§.is cuius.ff.manda. quo casu bãnitus facit partem ad cõmodum succedentiũ sibi,virtute iuris cõis,aut statuti disponentis de successionibus ab intestato: vñ exclusi à statuto,nõ participant d tali parte,& cõmodo. secundo verò casu bona futura, q̃ auferunt̃ bãnito tanq̃ indigno applicantur fisco.l.Papinianus.§.meminisse. & l. cũ talibus.§.fi. ff.de ijs quib.vt indig.& ita distinguit D.Farinac.d. tit.de delic.& pœn.q.25.n.139.fo.247.vbi adducit ẽt Nell d bamn. 1.p.2.tẽpo.q.39.& Peregr.de iur.fisc.tit.1. per to.lib.3. idem lib. 5. n.132. & 133.car.144. Quid de bonis filij occidentis patrẽ, vel fratris fratrẽ; vid.nouissimè D.Petrũ Caball.in suis cas crim. cas.10.

328 † Quæritur an bonis confiscatis veniant bona aduentitia; pro cuius dubij resolutione sciendum est, ꝙ duplex est species bamnitorũ, aliqui sunt bãniti ad tp̃s,& isti ęquiparantur relegatis; alij sunt bãniti in perpetuũ,& isti ęquiparantur deportatis,vt est glos.sing. in verb.Retinent.§.cũ autem is qui.instit.Quib.mo.ius par.pot. sol. & ibi ponit quæ iura deportati amittant,& dicit amittere iura ciuilia, & retinere ea,q̃ sunt iuris gentiũ. est ẽt tex.in l.quidã.ff de pęn.l.inter pœnas,in princ.& l.relegatorum.§.siue ad tp̃s.ff.de inter. & releg.Alex cons.26.& cons.75.vo.1.Gand.de malef.in rubr. de bãnit. in princ.& de deportatis habet̃ per Menoc.de arbitr.cas.330.&Nat.

329 cons.666.col.fi.& † deportati habẽtur pro mortuis ciuiliter,vt in d.§.cũm autẽ.institu.quib.mo.ius.pot.sol & deportare nil aliud est, q̃ bona omnia delinquentis publicare.Boer.inter trac.crim.diuerso. tit.de seditios.q.7.n.30. alij dicunt,ꝙ deportare est ppetuò bamnire cũ confiscatione bonorum,vt per Brunor.à sol.in suis quæst.rubr.

330 Bãnitus an amittat bñficia iuris cõmunis.& q.16.n.6.& 8.ait † bãnitos

nitos huiusmodi perdere iura ciuilia, quæ ipsis competunt vsq; ad bamnũ, non ea quæ obueniunt post bamnum; sic placet Nell. de bamnit. 1. par. 2. tẽp. n 18. & vid. Viui. co. op. tit. de malef. c. 1. tom. 3. fo. 145. & ẽt stante statuto, ꝙ bona bamniti debeant cõfiscari, nõ comprehendit bona post bamnum acquisita. Alex. cons. 15. vo. 1. Bonacoss. super statu ver. Bamniti. n. 3. licèt Farinac. de delic. & pœn. q. 19. sub n. 15. & 16. cũ Clar. q. 76. sub ver. Deportatio. tenet ꝙ illa pœna deportationis hodie recesserit ab aula, p̃ter loca maritima, vt in Italia apud Ianuẽses, Venetos, & Regnicolas seruat̃ vt per Clar. vbi s. & Baiar. ad eum sub n. 17. Hodie verò d. pęna est arbitraria, vt per Menoc. d. cas. 330. & per Farinac. d. q. 19. n. 15. in fi. & sub n. 16. cir. fi. concludit, ꝙ bamniti pœna capitis, aut furcarum, tunc dicatur quędam tertia species, quæ non ęquiparatur, nec relegatis, nec deportatis, sm̃ Osasc. decis. 105. & Clar. q. 71. & Bonacoss. co. op. crim. par. 1. pag. 14. vers. 3. incip. Bamniti nostri temporis.

831 †Ex hoc est altercatio an stante statuto, ꝙ bamnitus impune occidi possit, an de oĩbus indistinctè statutũ loquatur; & resolutiuè cõcludunt oẽs statutum habere locũ in bamnitis contumacibus, quib⁹ pœna mortis irrogaretur si in fortiam iustitiæ venissent: ne per statutum maior pœna imponatur, quã sñtia imponit, vtq; vnaqueq; res secundum suam qualitatem intelligatur. l. eum qui edes. ff. de vsu cap. Cepol. cons. 5. in cri. & D. Menoc. de arb q. 90. n. 37. 38. & seq & per Nell. de bamnit. in 1 par. 2. temp. cir. princ. vbi tenet tale statutum valere: & ita tenet Gand. in tit. de bamnit. n. 2. quia & si non licet de iure diuino, vel gentium hominẽ occidere; tamen ex causa licitè fit permittẽre iure generali, vel particulari positiuo, vt Prouincia expurgetur malis hominibus. l. congruit. ff. de offic. præs. & ne delicta remaneãt impunita. l. ita vulneratus. ad leg. Aquil. Nam sunt talia statuta introducta pro cõi quiete; vt per Bar. in l. opprimẽdorum. C. quan. lic. sin. Iud. se vindic. vid. Doc. quos alleg. Bonacoss. in q. crim. super statu. in ver Bamniti.

Modò ad rẽ nostram intelligendo de bamnitis, qui impune offendi possunt, & de quibus vltra alios per Brun. à sol. d. q. 16. n. 9. Crass. de vlt. volunt. §. legatum. q. 8 Lud. Car. cons. 103. inter cons. cri. diuer

832 so. glo. in l. 3. de bo. dam. an † bonis eorũ confiscatis vtiq; veniant bona aduentitia; & resolutiuè dicitur ꝙ non. ita tenet Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. n. 12. vbi exactè Alex. ff. de damn. infec. sequitur Nell. de bamnit. in 1. par. 2. tẽp. sub n. 26. ver. Fortiùs ergo. & n. 27.

& n.27.Soc.Iunio.ab omnibus allegat conf.77.n.8.& 9.vbi et si patri vsusfructus nō quæratur. vo.2.cū eo Rui.consl.24.vo.4.Bertazz. consl.49.vo.1.Alex.cons.23.vo.1.Curt.cons.60. Paris.cons.157.n.1. vo.4 idē si inter prēm,& filium fuisset factum cōpromissum,& laudū,ꝙ de bonis in quibus pr̄ habet vsumfructum, filius possit liberè disponere; per Abb.in cons.66.vo.1.quē refert Baiar.ad Clar. ita tenentē in §.fi.q.78.ver.sed quid in aduentitijs,n.55.Idem si pater nō haberet vsumfructū in aduētitijs, vt tenet Farinac. de delic.& pęn. q.24.sub n.8.& in proposita quæstione plures allegat Boer.decis.76 n.10.cum seq. idē tenet per plura fundamenta Gomes. var. resolut. tit.de cōtract.cap.15.n.14.& 15.vbi respondet ad contraria per eum excitata sub n.13.quæ possunt vtriq; deseruire ambiguitati D. Menoc.de recuper.possess.remed.9.sub n.84. & limitat veram esse contrariam opinionē quando filius bamnitus capitaliter, alium hæredē non haberet nisi fiscum,& constanter tenet op. hanc tanquā magis communem,& veriorē Farinac.qui multos allegat in tit. de delict. & pœn.q.24.n.5.vbi ante numerū 6.recenset optimum fundamentū

333 Gomes.vbi s̄. Nēpè † ꝙ filius nullo modo potest alienare ꝓprietatem bonorum aduentitiorum,sine consensu patris, & hanc opinionem irriudicando tenendam esse ait sub n.6.vers.Quibus nō obstantibus ea ratione,quia patria potestas habet quandam prerogatiuam,vt pater præferatur fisco,& ita tenet Boss. de bonor. publicar. sub n.71.vers.de aduentitio. & hanc vti veriorem tenendam esse arbitror,ex quo confiscatio est stricti iuris,vt per Scrib.in Auth.bona damnatorum.C.de bo.præscript. & ideo tanquàm pœnalis, & odiosa est restringenda,Farinac.de delict.& pœn.q.25.sub n.21.quia ob bamnum capitale delictum non remanet impunitum,& sat est legem habere suum effectum. l.ita vulneratus ad leg.Aquil.† si etiam

334 vltra personalem pœnam addatur à statuto confiscatio bonorum, certè est punitio ad mensuram carbonum,quia est contra ius commune,vt d.auth.bona damnatorum, & semper debemus interpretare,vt ius commune minus ledatur,quā fieri possit,vt per Bart. cōs. 61.in princ. Io.de Ana.cons.59.in fi.Dec.cons.438.& alios quāplures allegat Farinac.d.q.25.sub n.21. quod non esset si etiā in bonis aduentitijs confiscatio procederet,quia ius commune resistit. c.odia de reg.iur.in 6. nemo enim duplici pœna puniri debet,pulchrè in propos.Afflict.de prohib.feu.alie.per Federic.§.condemnatorum, n.9.& pœnæ sunt molliēdę,non augendę.l.interpretatione de pœn

Verùm

335 † Verũ limitant Doct. primò hanc conclusionẽ locum non habere in crim. læs. Maiest. vt in auth. bona damnato. & per Clar. Boss. Farinac. n. 9. q. 16. Gomes. & alios ĩ citatos, & non videtur habere cõtradictorẽ, licèt Cachera decis. 94. quædam in mediũ deducat, tamen concordat cum alijs Gigas trac. de crim. læs. Maiesta. q. 11.

336 † Secundò limitant quando statuti verba apta essent comprehendere ẽt bona aduentitia, quia non per extensionem, sed ex vi verborum, & mente statuentium, aduentitia quoq; veniunt in cõfiscatione bonorum. l. non aliter, de leg. 3. Euerar. in loc. à ratio. leg. larga, & ampla, ad extensio. ipsius leg. Doc. in d. auth. bona damnatorum, saluo tamen vsufructu patri. l. in pœnalibus, de reg. iur. c. odia eo. in 6. Caualca. de vsufruct. n. 180.

337 † Tertiò limitant quando ita consuetudine interpretatum esset, l. minimè 8. leg. quia cùm statutum sit solemniter publicatum, præsumitur moribus vtentium approbatum, & qui contrarium dicit ꝓbare debet Gozad. cons. 16. n. 16. cons. 27. n. 8. Peregr. de iur. fisc. lib. 5. de publicat. 60. n. 20.

338 † Quartò limitatur quando bamnitus non haberet alium hæredem nisi fiscum, quod dic, vt per Gomes. d. c. 15. sub n. 25. de contract.

Expensarum condemnatio quando facienda, & quando quis in mala fide constituatur.

339 QVoniam expensarum condemnatio est vltima res, quæ in iudicio fit; sic erit vltima manus huius nostri tractatus impositio, licèt supra in 4. par. sub n. 298. de hac re dixerim, addenda sunt ibi hæc pauca, & condemnatio expensarum est facienda quotiescunq; quis est in mala fide, saltem à die qua constituitur, & reperitur in mala fide, vt per Borg. in reper. suarum decis. in verb. expensarum condemnatio, fo. 965. D. Menoc. de arb. cas. 177. Mascar. ferè concl. 293. Lancellot. Corrad. trac. de Prætor. § 3. tit. de sent. diffin. sub n. 6. vbi ponit 29. ampliat. & 31. limit. fo. 310. latissimè Asin. prac. § 32. cap. 2. vbi ponit 79. ampliat. & 33. limit.

In mala autẽ fide quis multis modis constituitur proprius loquẽdo in causis criminalibus, vt dixi in 4. par. sub n. 38. vers. sed nunquid. & per Menoc. de arb. cas. 225. & Mascar. ferè idem in concl. 225. 1001. vsq; ad 1007. de probat. Ex quibus omnibus supradictis hæc præcipuè deducuntur, ex quibus in mala fide quis constituitur, rem furtiuam emendo.

Quando

1 Quando sine titulo possidet.
2 Qui emit spreta denunciatione, quòd res esset aliena.
3 Quando quis emit contra iura, & solemnitates.
4 Quando sciuit rem esse alterius.
5 Cùm quis scire debuit, aut sciuisse præsumitur.
6 Quando fama erat in vicinia rem alterius esse.
7 Quando emit ab incognita persona, vel à minori, aut ab ignorante valorem rei venditæ.
8 Quando vili precio emit.
9 Quando is emptor celauit rem, & pretium, & requisitus noluit eam manifestare.
10 Quando rē statim alienauit, vel in aliam formā conuertit, potiùs amittendo lucrum pristinæ manifacturæ: præsertim si erat is emptor artifex.
11 Quando post emptionem dubitans, ne aliquid mali sibi contingeret, sibi precauere curauit.
12 Quando emit pactis insolitis lucri sui causa, adhibitis etiam insolitis cautelis.
13 Si postquā possesionem habuit, titulum habere mendicauit.
14 Quando extraiudicialiter pluries interpellatus restituere recusauit, & maluit per sententiam condemnari.
15 Quando in iudicio primò negauit, deinde fassus est, aut conuictus emisse rem, quam emisse negauit; vel extare rem, quam non extare negauit.
16 Propter negationem, quāuis postea esset ex aliqua causa excusandus, vel absoluendus, & hoc in pœnam mendacij.
17 Tunc verè quis debet condemnari vti in mala fide, quando est ita declaratus.
18 Tandem qn̄ constat Iudici, quē esse in mala fide, tunc est semper in expensis condemnandus. Ad prædicta vid. præsertim Afin. in d. §. 2. cap. 15. n. 34 vbi declarat doctr. Bart. in l. 2. C. de fruc. & lit. expensa.

Hinc est not. pro exoneratione, tam maiorum, & supremorum Magistratuū, quā aliorum Iudicum, ne sub prætextu balliæ, aut cuiusdam capriosæ æquitatis, vtantur in claris arbitrio in damnū partis, quæ sententiam pro se obtinuit, sm̄ terminos supradictæ causæ criminalis, quādo maximè agitur ad recuperationē rerum furtiuarum emptarū, aliàs esset ponere manum in marsupio alterius, & tangere

gere intereſſe priuatum, vt bene ſentit Diaz. prac. crim. cap. 1. col. 9. verſ. nec decipiat. facit Abb. in c. 1. n. 23. extra ut lit. nõ conteſta. con tor. Aſin. vbi §. 32. cap. 27. Quia in mala fide ſuccumbente prædicta pcedunt nedum quò ad refectionẽ expenſarum, verũ etiam ad reſtitutionem rei ablatæ. ad trad. per Doc. in l. properandũ. vbi Iaſ. §. alterutra. de Iud. & vi. in ver. Emens ſcienter, & in ver. pretiũ. quãuis alia ratione quis poteſt abſolui à pœna ſtatuti; Nam pœna locũ habet quotieſcunq; quis contra formã ſtatuti ſcienter mercatur, vt dixi in 4. par. At ſtare poteſt, ꝙ quis emerit cum aliqua bona fide, vt valeat excuſari à pœna ab initio, ſed poſtq̃ ſciuit rem eſſe alterius, & renuit reſtituere, tenetur ẽt ad expẽſas; Aſin. d. §. 32. c. 2. ampliat. 21. eſt enim compatibile quẽ excuſari à pęna, non autem ab expenſis; vt in verb. ſtatutum. Nec ſub prætextu quãdo reus pro ſeruando pudore ſuo ſe defendere curauit in iudicio, poteſt euitare de iure expenſas, negando doloſe emiſſe, ſi conuincatur, ita ex dictis Doct. pſertim Bar. in l. quæ omnia. §. 1. in 3. not. ff. de procurat. & Iaſ. in l. properandũ. §. alterutra. de Iudic. n. 9. Corrad. de Pretor. § 3. tit. de ſent. diffini. n. 6. limit. 25. & quando quis excuſatur ab expenſis; vltra alios per me ſupra adductos paſſim plur. in locis, Crauet. conſ. 178. n. 8. & ſeq. vo. 1. & vi. Clar. & ibi Baiar. q. 11. ver. 2. & q. 62. verſ. ſed nunquid. Reliquũ eſt ut taxentur, & ſoluantur, & circa earũ taxationẽ ex officio fiendam in criminalibus, debet cõſiderari qualitas cauſæ, & illius prolixitas, & conditio perſonarũ; vt docet Bar. in l. non ignorat. n. 3. C. de fruc. & lit. expenſ. Alex. conſ. 37. n. 33. vo. 2. Neuiza. cõſ. 12. Doc. in l. ſancim[9]. C. de Iudic. Menoc. d arb. caſ. 154. Et quia multoties euenit ꝙ aliqua pars pœnæ debeat dari parti, vel accuſatori, aut infamibus exploratoribus, illa tota debet peruenire ad manus fiſci, & nõ iſtorum. per l. quod commune eſt de reg. iur. & fiſcus poſtea tenetur dare partem ei cui dari debet. Bar. in l. 1. n. 4. C. de rei ven. rer. fiſc. & lib. 10. niſi accuſator penès ſe haberet, vel ei ſolutum fuiſſet, per l. res. §. 1. ff. de iur. fiſc. Peregr. de iur. fiſc. rubr. de pœn. tit. 8. Marant. de ord. Iud. 4. par. diſtinc. 1. ſub n. 74.

Sit iam tandem his quibuſcunq; ingenij mei, quantumuis exigui, laboribus finis impoſitus, pro quibus Deo opt. max. omnium bonorum principio, & fini debita ſit laus; & exaltatio; & ſi quid in eis mali obrepſit, humilis meorum errorum excuſatio: ſit ſanctiſsimæ ipſius Matri, & puriſſimæ ſemper Virgini pro ope ſua mihi

mihi benignè collata deuota gratiarum actio: sit Diuis meis tutelaribus,& clarissimorum Religiosorum ordinum fundatoribus Frãcisco Assisinati,& Francisco Paulano,pro sua assidua pro me intercesſione pia recognitio: sit pro Sanctorum Hyacinti,& Onuphrij, & aliorum Diuorum fauore mihi præstito grata protestatio: sit hominibus cunctis,quibus hactenus inseruiui, & inseruire volui,obsequij erga illos mei, ac bonæ voluntatis significatio: sit denique huius peregrinationis meæ non otiosè, & inutiliter transactæ,cùm obiero apud posteros testificatio. Amen.

Finis tractatus de Brachio Regio.

